DISPUTATIONES IN VNIUERSAM ARISTOTELIS LOGICAM. AUTHORE R.P. FRANCISCO...

Francisco Alonso

DISPVTATIONES IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

AVTHORE R. P. FRANCISCO Alphonso Malpartidensi è Societate Iesu Sacræ Theologiæ professore in suo Collegio Complutensi.

CVM PRIVILEGIO.

Compluti. Apud ANTONIVM VAZQVEZ. Anno 1639.

DISPVTATIONES
IN
VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

AVTHORE R. P. FRANCISCO
Alphonso Malpartidensi è Societate Iesu Sacræ Theologiæ professore in suo Collegio Complutensi.

CVM PRIVILEGIO.

Compluti, Apud Antonium Vazquez, Anno 1639.

SVMA DEL PRIVILEGIO.

TIene priuilegio el P. Francisco Alonso de la Compañia de Iesus, por tiempo de diez años, para imprimir vn libro intitulado, *Disputationes in vniuersam Aristotelis Logicam*, y para que ninguna otra persona le pueda imprimir, como parece por el testimonio que de ello dio Francisco Gomez de Lasprilla escriuano de Camara. En Madrid à 9. de Setiembre de 1638. años.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Doctor don Iuan de Narbona, Vicario general de la Audiencia Arçobispal desta Villa de Alcalà, y Arçobispado de Toledo por su Alteza del Serenissimo Señor Don Fernando Infante de España, Cardenal de la Santa Iglesia de Roma, del titulo de Santa Maria Inporticu, Administrador perpetuo en el dicho Arçobispado de Toledo, Primado de las Españas, Chanciller mayor de Castilla, &c. Por la presente por lo que nos toca damos licencia al P. Francisco Alonso, Religioso de la Compañia de Iesus desta Villa, Catredatico de Theologia en el dicho Colegio, para que pueda imprimir, y imprima vn libro que ha compuesto intitulado, *Disputationes in vniuersam Aristotelis Logicam*, atento à sido examinado, y no auer en el cosa contra nuestra santa Fè Catolica. Dada en Alcalà à doce del mes de Agosto de seyscientos y treynta y ocho años.

Doctor Don Iuan de Narbona.

Por su mandado

Maestro Diego Ruyz Arce.

SVMA DE LA TASSA.

LOs Señores del Consejo tassaron este libro intitulado, *Disputationes in vniuersam Aristotelis Logicam*, à cinco marauedis cada pliego, como parece por el testimonio de Martin de Segura escriuano de Camara. En Madrid à 9. de Agosto de 1639. años.

ERRA-

ERRATA SIC CORRIGE.

PAg. 1. col. 2. lin. vlt. sub illa, lege, sub illo. pag. 3. col. 1. lin. 5. quod docet, lege, quæ docet, p. 4. col. 2. lin. 12. post, naturali, adde, aut per experientiam, pag. 8. col. 1. lin. antepen. in quouis, lege, in quauis, pag. 9. col. 1. lin. 5. prouenirennisi, lege, prouenire, nisi, pag. 13. col. 1. li. 36. post ad visum, adde, id quod docet, pag. 20. col. 2. lin. 26. reducuntur tamen, tolle, tamen, p. 22. col. 1. lin. 1. post proprietates, adde, inuestigat; sed solum de remota, quia dum naturam, & proprietates, pag. 26. col. 2. lin. 17. faciendus sit, lege, faciendum sit pag. 27. col. 1. lin. 30. dicentis, lege, dicendis; & lin. 33. cencesso, lege, concesso, pag. 28. col. 1. li. 4. ergo non, tolle, non, pag. 42. col. 1. lin. 1. colligo, lege, colligunt, pag. 43. col. 2. lin. 31. subalterna. lege, subalternata, pag. 47. col. 2. lin. 34. habent, lege, debent, pag. 55. col. 1. lin. 21. efficienudm, lege, efficiendum, pag. 91. col. 2. lin. antepen. operatiom, lege, operationem, pag. 93. col. 2. lin. 32. nonerit, lege, nouerit, pag. 97. col. 1. lin. 26. sine, lege, siue, pag. 179. col. 2. lin. 2. cogniones, lege, cognitiones, pag. 181. col. 2. lin. 28. 22. lege, 12. pag. 186. col. 1. lin. 12. differentia, lege, differentia, pag. 245. col. 1. lin. 1. equinatis, lege, equinitatis.

His erratis demptis, vel correctis, suo cætera respondent exemplari. Compluti 1. Augusti, ann. 1639.

Doctor Alphonsus Sanctius
Corrector Vniuersitatis.

LICENTIA R. P. PROVINCIALIS.

EGO Ferdinandus Valdes Societatis Iesu, in Prouincia Toletana Præpositus Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Mutio Vitelleschi Præposito Generali, facultatem facio, vt liber inscriptus: Disputationes in vniuersam Aristotelis Logicã, octo libros Physicorum, &c. authore P. Francisco Alphonso nostræ Societatis, & in nostro Collegio Complutensi Theologiæ professore, & Doctorũ, grauiumque hominum eiusdem Societatis iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sygillo nostro munitas dedimus. Matriti in nostro Imperiali Collegio, die octauo Augusti, anno millessimo sexcentessimo trigessimo octauo.

Ferdinandus Valdes.

Approbatio R. P. Fr. Ildephonsi de Herrera, Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula, Prouinciæ Definitoris, & studiorum Regentis.

SVpremi Regij Consilij imperio parens reuisi opus Philosophicũ R.P. Francisci Alphonsi Societatis Iesu. Inueni penitissimam penetrationem quæstionum, sententiarum omnium dilucidationem ita perspicuam, ita enodatam, vt sentiã nouum nobis aduenisse Æ:i pum, nouum Philosophiæ iubar. Non deinceps vocabitur Philosophus, sed sophus. Hic in re ingenuè fatebuntur omnes, oleum, & operam strenue absumpsisse. Quis, cũ legerit, & penetrarit, nec musitare, perdidisse, audebit? Attendat concisionem claram, attendat laconem perspicuũ; ingenio acrem, difficultatum expeditorem facillimum, concordem doctrinæ cursum. Verè liberalis doctrinæ cursum cæpit, consummauit, leges Philosophicas seruauit. Reliquum est, vt coronetur opus facultate Regia ad cusionẽ. Coronari debet, qui legitimè certauit. Hoc est meum iudicium. In Conuentu Victoriano Matritensi Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula, die 23. Augusti, anno Domini 1638.

Frater Ildephonsus de Herrera.
Prouinciæ Definitor, & Studiorum Regens.

Approbatio R. P. Fr. Luisij Moia Coronel Ordinis Sanctissimæ Trinitatis, & Theologiæ meritissimi Professoris in suo Collegio Complutensi.

EX commissione D. D. Ioannis de Narbona vtriusque iuris Doctoris, Toletanæque Diœcesis Vicarij Generalis, attentus & sedulus perlegi hosce commentarios in vniuersam Aristotelis Logicam, in octo libros Physicorum, in tres de cœlo, & mundo, duos de Generatione, & in tres alios de substantia corporea animata sapientissimi Patris Francisci Alphonsi in Complutensi Societatis Collegio Theologiæ professoris, & in nullo censoriæ virgæ obnoxios; sed in omnibus omnes numeros habentes ingenij, ideòque non censorem, sed panegiristã ex iure repetebant, nihil in eis humile, nihil de medio sumptum, sed exquisita omnia, omnia grandia, sublimia omnia: Optimo, & inito modo disponit, proprijssimo scholastico sermone vtitur, breuitatem cum claritate conciliat, ad suam sententiam neruosa, & magnæ ac maturæ affert argumẽta, in eis pergit multoties, & semper fœliciter pergit, contraria iacula leuissima corporis declinatione uitat, sine pertinacia refellit, & sine iracundia patitur refelli, Aquinatis Angelici, & Aristotelis sententias serio explanat, & defendit, profert de thesauro suo noua multa, & eximiũ in hoc ingeniũ aperit: *Nam præclara ingenia* (inquit Phylo in vita Moysis) *multa nouant circa scientias*, & benè illi cõgruit, quod alter cecinit.

Quidquid floris habent, veterum digesta Catonum
Hic iacet, & nostra hæc sæcula quidquid habent.
Quin etiam nata proprijs, ostentauit in hortis
Plurima, quæ necdum, vel schola longa tullit.

Ostendit satis suam modestiam, prudentiam, aliaque virtutum lumina, quæ omitto; ne iustus candor crimini sit, & vt vno verbo concludam singulare opus filium doctissimæ, & sanctissimæ Societatis delineauit Authorem. Est hæc Societas illa Prophetarum 1 Regum 19. vbi ad solum ingressum prophetant omnes. Est Societas illa Iesu magni Sacerdotis, Zachariæ 3. vbi omnes viros Societatis Iesu; viros portendentes Angelus Domini prædicauit. Est denique domus illa Iesu, in qua Ioann. 1. dico ex discipulis Baptistæ res grandes, & subtiliores (Cyrillo teste) arbitrabantur digne edoceri. Sapit ergo filius Matrẽ; quà propter voueo, vt commentarij isti Typis mandentur ad publicam studiorum vtilitatem. In Cõplutensi Sanctissimæ Trinitatis Collegio. Augusti 12. anno 1638.

Fr. Luisius Moia Coronel.

SAN-

SANCTISSIMÆ VIRGINI DEIPARAE MARIÆ.

DIVINI AMORIS PROTOMARTYRI:

HVMANAE VIRGINITATIS PROTOTYPO:

VTRIVSQVE SAPIENTIÆ. PROTOMAGISTRAE.

D. C. Q.

PRODIT iam (ò MATER augustissima) sicut elaboratum auxilio tuo, sic auspice te perfectum opus. Prodit in lucem, & si splendidum iam ipso matris cognomine. Prodit ad maiestatem gratulabundum tuā. Prodit ad gloriam iam inde tali patrocinio modestè arrogans, officiosè superbum, & quasi de alieno, dum licet, ambitiosum. Prodit. Sed ecquit modo grauidanda mens? Ecquid laudum erumpat iactabundus animus? Sileant, sileant, dispareant, obscurentur; quotquot Patronos aut elegit ambitio, aut mentita est adulatio. Habes Patronam fœlicissimè liber, in qua, nec adulatio quid fingat, nec habet, quo excedatur veritas. Age ergo securus, gaude, exulta, lude, lauda Patronā tuam, & laxa laudes extra timorem, aut time paucitatem; non excessum. Quidquid dicas, aut verum erit, aut citra, non vltra veritatem. Non peccabis audacia; sed timore: non errabis excessu; sed defectu; nam, si cæteris licentia est adulatio, licētia tibi veritas est. Euoluant ergo generosas progenies, qua stirpe satum prædicent, quibus atauis quo semine conditum, quo nomine, quo stemmate clarum? Euoluant. At suspiciant Dauidē Maria atauum, Iosephum virum, Christum prolem. Obseruent modo gesta, quas de bello coronas, quas de victoria lauros, quas de hostibus exuuias,

quæ meruerunt insignia, quæ stemmata? Obseruent. Et taceant corã Virgine, cuius pedibus calcatur serpens, ad cuius nomen hæresis friget, barbaria corruit, insolentia tepet, solumque augetur inferni rabies. Ast modo quænam stemmata, quænam insignia? De serpente scabellum, de Luna calcei, de Sole amictus, de stellis corona. Et quænam spolia, quasnam reportauit exuuias? De perfidia fidem, de fide affectum, de cordibus amorem, de elementis ignem, de diebus auroram, de cœlis maiestatem, de creaturis regnum, de omnibus Mariam. Iam ergo beneficia enumerent, & Mecœnates suos multæ largitionis laude commendent. Quid omnibus Maria? Solatium mæstis, tenebrosis lumen, laborantibus requies, & omnibus omnia. Cedant ergo his omnibus, vel, si me audias, cedant soli Mariæ, soli eius nomini. Verum nec stat in his potissima consecrationis meæ ratio. Nam (prætermitte hæc omnia) ad quem schola confugiet, nisi ad matrem sapientiæ, à qua docemur, illuminamur, erudimur? Ad matrem Philosophiæ, ad naturæ, causarumque assistricem sapientiam? Quod si liber hic iuuentutis informationi decurrit, atque ideo librum integrum in libellos digessi, placuit iuuenum Matrẽ acclamare, vt quos ipsa maternitate fouet selectissima doctrina erudiat; vt quam illi adiutricem venerãtur, magistram venerentur, & colant, vt quoties recognoscunt paginã, recognoscant & in fronte Mariam explicatricem Philosophiæ nostræ, dispensatricemque profectus sui. Age ergo diuinæ sapientiæ Mater, humanæ sapientiæ fons. Accipe librum iuuentuti tuæ, suscipe iuuentutem libro meo. Vt adfuisti scribentis calamo, sic ades perlegentium studio. Sic horũ mentes aperi, sic instrue, vt nostram castigasti pennam, vellicasti aurem. O bene! Patrocinari tuum gubernare est manum. Menti obumbras, & illuminas mentem. Suscipis opus, & retribuis scientiam, & soluis in doctrinæ nummis, in luminis argento, in sapientiæ auro. Ipsam liber vltra laudes exorna, tibi liber vltra gaudium exuita, vltra spem confide, vltra fiduciam spera, vltra magnum argue, vltra maximum doce, & tanto patrocinio in omnibus transcende vsque ad plus vltra.

COM-

COMPLVTENSIBVS PHILOSOPHIÆ STVDIOSIS

PRÆLOQVIVM.

AD temodo, inclyta Academia Complutensis, ad te mentis acumen, ad te calami vbertas, ad te cumulus voti. Nec enim in præsenti verbis agendum est; sed animo; sed amoris mensura; sed extra mensuram amore. Vel si doctus est amor, & affectuum suorum eloquentissimus Rhetor, agamus iam eloquio; sed quod pariat amoris plenitudo. Etenim (vt si non assequi, laudes insequi liceat) ecquis erit desiderio meo scopus? Ecqua laudationi seges? Ingeniorum subtilitas, vigor, ardor? Ecquis nesciat excelsam tuorum mentem, delicatam aciem, neruosum acumen? Scriptores? Ecquis ignorat quot habueris Philosophiæ lumina, quot lampades Theologiæ? In studijs assiduitas? Norunt omnes, quam feruida libros vrgeas, quam ardens insequaris litteras! & quod legendi sitim, & quod studendi famem, nec extinguat labor vllus, nec expleat nisi veritas ipsa labore tuo parta, labore tuo defensa, labore tuo liquida, authoritate tua recepta. Luces, luces Academia inter omnes, & ingeniorum affluxu, & studentium ardore, & litterarum exercitio, & alumnorum scriptis, & denique beneficio veritatis: nec, si satis laudanda sis, potes vnquam dignè laudari.

Fatetur hoc superbia; nec enim fuere tam imbelles radij, quos emiserunt scriptores tui, vt eos vel posset arrogantia negare, vel posset insolentia tacere. Fatetur hoc inuidia, & si quis adhuc hostis coram tanto fulgore durat. Decuit enim tuas laudes ab ipsis aduersarijs concedi, ne elogia insitata, quibus de te dicentes abstinere non possumus, amori potius, quam veritati tribuerentur. Fateor & item ego splendoris tui nutricius. Fateor, fateor, posse iam Scriptores tuos pudere coram tuorum scriptis, posseque eos præteritorum, vel retardare memoriam, vel deterrere claritudinem. Quid enim posset remorari filios, nisi parentum acta? quid tuos scriptores nisi scriptores tui? & quid denique te, nisi tu ipsa? Luces, luces.

Verum enim verò reuerencia non vergat in timorem. Obseruantia non abeat in metum. Non pugnant hæc duo scriptores æstimare antiquos, & libros edidisse nouos. Æstimationis inimica non est imitatio, sed emulatio: hæc secum pœnitentiam affert, illa secum æstimationem boni, vt imitari non pigeat quos laudare delectat. Quod si semper antiquis standum foret, & perlegenda eadem, frigeret quam citissime studiorum ardor. Nam (vt videas) peracto iam studiorum decursu, & electa ratione viuendi, quot adhuc in studendo per noctant, aut nouitate libri alieni, aut intentione sui? Consurgunt quotidie difficultates nouæ: consurgunt argumenta recentia, quæ nec sperni oporteat, nec omitti, vel nil sapientes, nisi ferruginem saperent, nil docti, nisi putredinem olerent, nil sapientia, nisi tædium faceret. Scire esset retinere antiqua, scire esset recordari vetera, & scire esset memoriæ, non ingenij. Opportuna parœmia: gloria maiorum temporanea est. Sed quomodo vera, cum horum fama per omne porrigatur tempus? Sane, nam vt sint in omne tempus magni, sufficit esse magnos æuo suo. Victoria ætatis suæ vincunt reliquas; & memoria definiti temporis pariunt absque definitione memoriam. Ita quidem habita sæculi sui ratione. At certe si plures horum componas, cum recentibus, si non sit incremento antiquitas, si non sit decremento nouitas, disparebunt certe, disparebunt maiores; nec enim fuit antiquorum fortuna, vt fortunam omnium arrogarent sibi. Habuerunt incipiendi gloriam absque dubio maximam aperuerunt viam absque dubio difficilem, inuenerunt principia stata iam, periclitantia tunc, & ita se gesserunt, vt in paucis æquiualerent plurimis. At supra hæc fundamenta permittant ædificare posteros, & tantæ molis ideam, vel producere ad vltimum, vel inaurare desuper, vel addere illi, vel demere nonnulla. Nil exit tam perfectum ictu primo, vt nec addere deceat, nec reparare liceat.

Adde, ingenia hominum tàm esse dissimilia, quàm voces, quàm vultus, quàm characteres, in quibus exprimendis tanta est disparitas, vt mireris ideas ludentis naturæ, & vix vnum formantis ad alterius normam. Hinc est, quod vni verum, esse falsum alteri; quod euidens huic, illi nec haberi probabile. Assentiunt conclusioni, probationi minime, responsioni peius; & breui tot pullulant in quæstione virgulta, vt iam desideretur prælum, & scriptor alius, qui vel iungat diuisa, vel iudicet inuenta. Raro veritas stata est, pro tempore est, pro hominibus est. De firmiori sententia quotidie resipiscimus, quasi veritas vagabunda migraret de loco in locum, de contrario in contrarium. Hæc est conditio humanæ mentis caligantis ad vera, elucidantis omnia. Et hæc est illa magistrorum necessitas, qui noualia hæc vel ampu-

amputent omnino, vel ingerant veritati, ne discipulorum ingenia, vel grauentur copia, vel falsitate fœdentur.

Nec ideò probo pruritum hunc, & inquietam aliam philosophandi scaturiginem. Quin potius, vt videbis, odi. Nec enim fatebor tale fuisse maiorum infortunium, talem fælicitatem recentium, vt ad nostrum vsque tempus veritas omnis delituisset, & quæ veteribus non permisit se, expectare recentem ingeniosum arguentem vultu, contemnentem gestu, & si quando cogitabundum à consilio. Non hoc probo. Sed cum videam ex vna parte scientias agitari inter viuos (nec enim argumento nouo respondebit liber antiquatus) hinc oriri responsiones varias, argumenta, sententias, & vel quæstiones nouas, vel in eadem ramusculos plures; & ex alia parte, seruauisse Deum diuersas diuersis temporibus veritates; existimo oportere, vt singulis æuis alij proferantur scriptores, qui stabiliant contra recentes antiqua, qui producant contra veteres noua, qualia debet Ecclesiasticus Doctor, qui profert de thesauro noua, & vetera.

Hinc ergo & inuenta post cæteros colligo, & nouis difficultatibus respondeò, & plura contra veteres mutuo, & multa contra recentes defendo, habita semper vnicæ veritatis ratione. Quod si magis insisto vestigijs veterum, præcipue D. Thomam defendendum suscipio, quem alij maximè in Phylosophia libentius deserunt. Aristotelem autem Phylosophiæ principem seuerè amplector, rigore explico, & enixe tueor. Omitto alia.

Cum autem (vt cum dolore notaui) vel breuitate quarti curriculi, vel tædio præteriti laboris, vel desiderio optati finis, ferè nunquam legantur quæstiones de Metaphysica, de cœlo, & aliæ: ego, quæ ibi tractarentur per reliquos Philosophiæ tomos diuido. De ente reali, de eius transcendentia, analogia, ac diuisione in prædicamenta ago in Logica; vbi etiam de ente rationis, vnitate, vniuersalitate, ac distinctione. De veritate verò, ac bonitate in libris de Anima. De essentia, existentia, & subsistentia ago ad finem libri primi de physico auditu: de loco, tẽpore, duratione, atq; præsentia ad quartũ: & de prima causa ad secũdũ. Quod attinet ad libros de Periarmenijs, de priori ac posteriori resolutione, ex parte tractamus in summulis, & ex parte ad libros de Anima: quod verò ad operationes intellectus, de earũ natura, veritate, simplicitate, cõpositione, euidẽtia, certitudine, & quomodo inter se depẽdeãt, habes in 3. lib. de Ani. deniq; pro libris de cœlo, & loquor ad primũ Physicæ, & ad finẽ librorũ de generatione, & corruptione. Sic volui quæ omittebãtur intexere, vt quæ nõ datur pro dignitate decurrere, at saltem

non

non manerent intacta, & omnium habeas, si breuem; at, quæ datur, sufficientem notitiam. Vnum te moneo (iuuentus mihi prima) quam abstinens inanis gloriæ, quam satagens officij erga te mei, vel fuerim, vel curauerim fuisse. Cum enim tractatus hos integrum exigeret opus, quale faciunt recentes, qui pro dignitate prolongant, scribentes ad magistros, omittentes scholasticos; ego profectus tui, quam gloriolæ auidior meæ, integrum librum, & ad prælum paratissimum iam, digessi in breues tomos, etsi recidens multa, etsi deterens alia, breuitati consulens illi, quā postulat semestris labor iuuenum. Contineo me sub hac laude libentissimus lucro officij mei. Vale.

DIS-

DISPVTATIONES IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

PRÆFATIO.

1 IN Libris, quos Institutiones dialecticas appellauimus, præcepta dedimus ad construendas definitionem, diuisionem, argumentationẽ, & syllogismum necessaria, vt ijs instructus intellectus instrumenta habeat vtilia admodum ad scientias omnes addiscendas; ad vitandos errores; ad occultæ veritatis indaginem; & denique ad quaruncumque rerum naturam, & essentiam; principia, partes, causas, proprietates, & accidentia fœliciter enucleanda. Cæterũ, vt præcepta ibi tradita executioni facile mandarentur in tot rerum varietate; necessarium fuit, res omnes ad certas classes reducere, in eisque ipsarum rerum prædicata inferiora cum superioribus, & superiora cũ inferioribus apte ordinare; vt inde præsto esset intellectui materia ad cuiusque rei naturam per definitionem explanandam, eius partes & species indagandas per diuisionem; & denique causas, proprietates, & accidentia inueniẽda per argumentationem.

2 Quapropter Aristoteles tractatum addidit, in quo res omnes ad decem classes ea arte reduxit; vt in qualibet omnes rerũ ad eam pertinentiũ conceptus ab vno supremo genere vsque ad indiuidua apta quadam dispositione ordinaret. Has vocauit categorias (Latine prędicamẽta dicuntur) hoc est, dispositiones rerum per suos conceptus à supremo aliquo vsque ad infima quæque sub illa contenta;

quas cum ægre admodum tyrones postea caperēt sine præuia aliqua instructione, per quā quid genus, species, differentia, proprium, & accidens essent, docerentur, introductionem quādam instituit Porphirius, in qua de his omnibus egit. Præterea cum hæc omnia vniuersalia dicantur, necessarium fuit tractatum quendam adiungere, in quo natura vniuersalis in communi explicaretur.

3 Igitur de his omnibus instituenda nobis disputatio est eo ordine; vt primo de vniuersali in genere disputemus; deinde de quinque eius speciebus, quæ prædicabilia dicuntur; quibus disputationem quandam de prædicationibus adiungemus. Et quia hæc omnia multis permiscētur fictionibus intellectus, non incongrue instituetur disputatio de ente ficto, seu rationis. Postea agemus de vniuocis, æquiuocis, & analogis, vt viam paremus ad prædicamentorū tractationē; quibus tota Logica, quā magnā appellant absoluetur. Denique nonnulla addemus ad paruam Logicā pertinentia, quæ quia tyronum captum excedunt, in hunc locum reseruauimus, dum de institutionibus dialecticis sermonem instituimus.

DISPVTATIO VNICA PROOEmialis de natura, & obiecto Logices.

PRius quam disputationes Logicas aggrediamur, agendum est de natura, & obiecto ipsius Logices, quod in hac vnica disputatione præstabimus.

SECTIO I.

De Etymologia, definitione, fine, & origine Logices.

TRibus nominibus nuncupari solet hæc facultas (quam dari de facto magna hominum eam addiscentium frequentia probat.) Primo dicitur *Logica* à Græco nomine *Logos*, quod inter alia significat argumentationem. Et quidē apte hoc nomine nuncupatur, nam, cum ipsa intellectū instruat ad bene argumentandum, congrue dicitur facultas Logica, quod est idem ac argumentatiua. In idem recidit secundum nomen, quod est *Dialectica* à verbo Græco *Dialegome*, quod est idem ac disserere, hoc est, ignota patefacere per notiora; quod ipsa præstat, dum naturam definitionis, diuisionis, & argumentationis, quibus res occultæ panduntur, sedulo inuestigat. Hinc ortum est, vt tertio modus etiam sciendi nuncupetur; quia viam parat, & modum præscribit ad alias

illas quascumque scientias adquirendas.

2 Ex his facile definitio Logices deducitur: est enim *facultas differendi*: hoc est, quod docet, quomodo mens nostra ignota ex notioribus inuestiget, quod non aliter præstat, nisi ostendendo naturam definitionis, diuisionis, & argumentationis; his enim occultas rerum naturas, partes, & proprietates explanamus. Hinc innotescit finis dialectices, tam proximus, quam remotus. Proximus enim est intellectū instruere ad bene differendum; remotus verò ipsum differendi opus; quod tam in ipsa Logica, quam in alijs scientijs per directionem Logicæ conficitur.

3 Quod ad originem dialecticæ attinet, certum est, non fuisse vnum eius inuentorem; quia pars topica (quæ de argumentis probabilibus agit) Zenoni, seu Pythagoræ tribuitur; ars definiendi, Architæ, aut Socrati; ars diuidendi, Platoni; & denique syllogisticam, & sophisticam sibi ipsi tribuit Aristoteles in fine Elenchorum. Cæterum, quamuis non omnes partes vnus solus Aristoteles inuenerit; totius Logicæ author merito nuncupari potest; quia & ipse præcipuas partes inuenit, & reliquas ab alijs inuentas, ita auxit & disposuit, vt nullius iniuria vnici authoris gloriam promeruerit: quapropter dialectici omnes ipsum Aristotelem, vt Principem in hac arte multis ab hinc sæculis suspexerunt.

SECTIO II.

Vtrùm Logica necessaria sit ad alias scientias acquirendas.

4 Logica communiter diuiditur in naturalē, & artificialem. Naturalis est vis propria intellectus ad differendum in quacumque materia. Artificialis est facultas quædam intellectui addita, qua rectè instruitur ad bene differendum. Hæc iterum est duplex: actualis vna, habitualis alia. Logica actualis est iudicium quoddam intellectus deductum per demonstrationem (vt dicemus infra) clarè ostendens modum differendi; hoc est, qua ratione construenda sit definitio, diuisio, & argumentatio. Habitualis est facultas quædam in intellectu relicta ab eo iudicio frequēter elicito, qua promptus redditur, & facilis est ipse intellectus ad similia alia iudicia eliciendum.

5 Rursus bifariam dicitur aliquid necessarium ad aliud acquirendum: nam vel est necessarium simpliciter; vel secundum quid. Simpliciter necessarium dicitur, quod ita conducit ad aliud acquirendum, vt sine illo obtineri nequeat; hac ratione est hominibus necessarius cibus ad conseruandā vitam; quia sine illo conseruari nequit. Necessarium secundum quid dicitur illud, sine quo res potest acquiri, cum difficultate tamē, labore, & periculo: hac ratione dicitur equus necessarius ad iter longū

agendum; quia absolute loquendo pedib⁹ potest quis iter agere; sed, si longum sit, non illud suscipiet sine magno labore; quem quidem vitabit, si equũ, currum, aut aliud simile assumat. His positis:

6 Certum est Logicam naturalem necessariam simpliciter esse ad quanlibet scientiam acquirendam; hæ enim vel sunt actus intellectus, vel medijs illis acquiruntur: actus autem intellectus produci nequeunt sine ipso intellectu, quem naturalem Logicam appellamus in præsenti. Solũ ergo procedit difficultas de Logica artificiali, tam actuali, quam habituali. eam prius enodabimus in actuali, & inde facile colligetur, quid dicendum sit circa habitualem.

7 Dico primo: Logica non est simpliciter necessaria ad vnã, vel alteram conclusionem cuiuscunque scientiæ comparandam. Ita Scot. 2. metaph. quæst. 12. P. Fonseca 2. metaph. quæst. 3. sect. 2. PP. conimb. quæst. 6. proœmial. art. 2. & alij plures. Probatur: quia primæ demonstrationes Logicæ acquisitæ sunt sine adminiculo ipsius Logicæ: ergo idem contingere potest in alijs scientijs. Consequentia est bona: quoad hoc enim eadem debet esse ratio de Logica, & de alijs scientijs, vt constabit ex ratione à priori infra adducenda. Antecedens autem probatur: quia, quando primo habita fuit per demonstrationẽ hæc conclusio, *demonstratio debet constare propositionibus necessarijs*, nõ præcessit alia cognitio, habita ex propositionibus necessarijs per demonstrationem, quæ dirigeret ad faciendam illam demonstrationẽ; aliàs iam ea non esset prima, vt supponimus; ergo acquisita fuit sine directione Logicę: ergo idem poterit contingere in alijs scientijs.

8 Ratio à priori est; quia quælibet scientia habet propria principia certa, & per se euidẽtia; quæ solo lumine naturali potest homo cognoscere: sed his cognitis euidẽter, necessarius est, saltem quoad speciẽ (de quo infra sect. 8. n. 153.) assensus conclusionis, quæ duolvitur in illis præmissis: ergo solo lumine naturali possumus acquirere vnam, vel alteram cõclusionem scientificam in quacunq; scientia.

9 Obijcies: vt aliqua conclusio sit scientifica non sufficit illam deducere per veram demonstrationem; sed etiam est necessarium reflexe scire eam esse veram demonstrationem: at nõ potest quis scire se habere veram demonstrationem, nisi per Logicam; quia ad hanc pertinet cognitio demonstrationis: ergo non potest habere cõclusionem aliquam scientificã sine adminiculo Logices. Maior probatur ex Arist. primo Posterior. tex. 5. vbi ait: *Scire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, cum causam existimamus cognoscere, propter quam res est, quod illius causa est, & non contingere hoc aliter se habere*: ergo sentit Aristoteles, ad conclusionem scientificam esse necessariam cognitionem reflexam, per quam cognoscatur, præ-

præmissas esse causas, ex quibus necessario sequitur conclusio. Et ratio videtur suadere: quia nunquam nos arbitramur scire, nisi reflexe cognoscamus scire.

10 Nego maiorē primi syllogismi. Ad probationem respōdeo, ibi Aristotelem non loqui de cognitione reflexa, per quam conoscamus conclusionem formalem deduci necessario ex præmissis; sed solum de cognitione directa, per quam certo, & euidenter cognoscimus ex parte obiecti vnum esse causam alterius taliter, vt hoc necessario sequatur ex illo; quod quidem totū cognoscitur per ipsam demonstrationē sine vlla cognitione reflexa, vt ostendi potest in hac demonstratione: *Omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est risibilis*, per cuius maiorem propositionem cognoscimus, animal rationale, & esse causam risibilitatis, & esse causam necessariam illius. Deinde per minorem cognoscimus, hominem esse animal rationale; & ex his euidenter deducimus, risibilitatem inueniri in homine, cum in eo inueniatur causa ipsius risibilitatis.

11 Hanc esse mentem Aristotelis, aperte deducitur ex contextu, nam paulo post verba in obiectione adducta; hæc addit: *Dicimus autem, & per demonstrationem cognoscere: demonstrationem verò dico syllogismum scientialem: scientialem autem dico, secundum quem eo, quod ipsum habeamus, scimus*. En docet nos scire eo præcisse, quod demonstrationem habeamus: ergo ad rationem scientiæ non requiritur ex mente Aristotelis cognitio reflexa demonstrationis; sed solum demonstratio, per quam certo, & euidenter cognoscatur res per suā causam, & quod est causa necessaria illius. Ex quo etiam constat ad rationem subiūctam in ea probatione. De hoc redibit sermo in lib. de posteriori resolutione.

12 Dico secundo: Logica, Physice loquendo, non est simpliciter necessaria ad alias scientias perfecte acquirendas. Ita authores adducti pro prima conclusione. Probatur: quia in qualibet scientia possumus sine adminiculo Logicæ acquirere conclusionem, quæ proximior est principijs vniuersalioribus, vt probatum est: sed hæc conclusio se habet vt principium ad aliam conclusionem: ergo ex illa possumus solo lumine naturali deducere talem conclusionem, sicut deduximus primam ex suis principijs. Deinde ex illa possumus deducere aliam, & ex illa aliam vsque ad perfectam scientiæ consecutionem. Idem explicari potest in Philosophia. Ex his enim præmissis, *omne animal rationale est admiratiuum; omnis homo est animal rationale*, lumine naturæ deducitur hæc conclusio; *ergo omnis homo est admiratiuus*. Rursus, deducta hac conclusione, possum experientia cognoscere, *omne admiratiuum est risibile*: ex quo principio posito pro maiori, &

conclusione illa pro minori deduco secundam conclusionem, *ergo omnis homo est risibilis*; & eodem modo possum alias conclusiones ex ista successiue deducere: ergo physice loquendo non est Logica simpliciter necessaria ad alias sciẽtias perfecte acquirẽdas.

13 Dico tertio; Logica est necessaria secundum quid ad alias scientias perfecte acquirendas. Ita authores supra citati. Probatur: quia difficilimum est, quôd quis lumine solo naturæ præmeditatos habeat omnes modos, ac regulas disserẽdi ad recte concludendum necessarias; & omnes fallacias, quæ impedimento esse possunt, ne recte concludat syllogismus; vt experientia ipsa demonstrat: ergo necessaria est saltem secundum quid aliqua scientia, quæ hos modos, & regulas bene disserendi doceat, & fallacias syllogismorum aperiat; sed id præstat Logica: ergo necessaria est saltem secundum quid ad alias scientias acquirendas. Quinpotius moraliter loquendo est impossibile eas acquirere sine Logica: quia tot sunt regulæ obseruandæ ad perfectam scientiæ consecutionem, vt vix possit inueniri ingenium hominis adeo perspicax, quod aliquæ non lateant, si non præluceat Dialectica. In hoc sensu intelligendus est Arist. in Metaph. lib. 1. tex. 8. & lib. 4. tex. 8. vbi docet antiquos Philosophos propter imperitiam Logicæ in multis errasse; quod quidem dixit, non quia physice loquendo necessaria sit Logica ad vitandos omnes errores; sed quia adeo difficile est absq; eius directione non incidere in plures, vt ubicumque accidant, Logices imperitiæ merito tribui debeant.

14 Obijcies primo Aristotelẽ lib. 1. de anima tex. 11. vbi definitiones dialecticas vocat vanas, & inanes ad demonstrãdas essentias, & proprietates rerum; ergo sentit Logicam non esse vtilem ad alias scientias acquirendas. Pro responsione noto, Aristotelẽ hoc nomine, *Dialectica*, aliquando significare totam Logicam; aliquando solam partem topicam; ad quam pertinet docere modum disserendi per definitionem, diuisionẽ, & argumentationem probabiles. In loco ergo adducto dialecticam sumit pro parte topica: & docet, definitiones probabiles, quæ per directionem partis topicæ efficiuntur, vanas esse, & inutiles ad demonstrationem: quia, cum hæc niti debeat principijs necessarijs, & euidentibus, supponere debet definitiones, quæ clare, & euidenter naturas rerum patefaciant, vt inde euidenter deducatur quidquid intenditur probari per demonstrationem. Cum hoc tamen recte cõponitur, quod definitiones factæ per directionem aliarum partium Logicæ (vt est ea, quæ agit de definitione) vtiles valde sint, & necessariæ ad qualcumq; demonstrationes in quibusuis scientijs construendas.

15 Obijcies secundo: Logica non est necessaria, aut vtilis ad se ipsam.

ipsam perfectè acquirendam; cum non posit acquiri prius se ipsa: ergo neq; vtilis, aut necessaria erit ad alias scientias. Consequētia patet: quia, si ipsa Logica perfectè acquiritur sine adminiculo sui, aut alterius scientiæ præcedentis; cur nō idem cōtinget in alijs sciētijs? Distinguo antecedens: non est necessaria, & vtilis secundundū vnā, & eandē rationē ad se ipsam perfectè acquirendā, concedo: secundum diuersas rationes, nego antecedens. Est dicere: Si partes Logicæ seorsim considerentur, nulla est necessaria ad se ipsam perfectè acquirendā, ita vt vna, & eadem omnino pars sit, & quæ necessaria est, & id, ad quod est necessaria. Cæterum, si partes Logicæ mutuo cōparentur inter se, mutuo necessariæ sunt ad se ipsas perfectè acquirendas: nam pars, quæ agit de definitione conducit maxime ad cōstruēdas bonas definitiones in parte topica, parte demonstratiua, & alijs: deinde pars, quæ agit de demonstratione iuuat ad efficiendas bonas demōstrationes in parte topica, in parte agēte de definitione & in alijs. Præterea pars topica, quæ docet probabiliter disserere, iuuat ad probabiliter disserendū in alijs partibus; & sic de reliquis. Imo, & vna, ac eadē pars secūdū diuersas particulas est necessaria ad se ipsam perfectè acquirēdā: nā postquā quis scientificè cognouit in parte definitiua; definitionē in cōmuni debere cōstare genere, & differentia; potest hoc dictamine adiuuari ad rectè cōstruendas definitiones specierum, quæ sub definitione in communi cōtinentur. Et sic de alijs partibus.

16 Ea quæ diximus de necessitate Logices ad alias sciētias perfectè acquirēdas, intelligēda sunt de Logica actuali: hæc enim est, quæ proxime iuuat, & dirigit intellectū ad definitiones, diuisiones, & argumētationes rectè cōstruēdas; dum expresse proponit, quomodo hæc omnia gerēda sunt. Ex dictis tamē rectè colligitur, qua ratione cōducat Logica habitualis ad perfectā earundē scientiarū cōsecutionē: nam, cū munus Logicę habitualis nullū aliud sit, nisi intellectū facilitare, aut iuuare ad eliciendū iudiciū, quod dicitur Logica actualis; nō aliter conducet ad scientiarū cōsecutionē, nisi medio ipso iudicio, ad cuius elicientiam iuuat, seu facilitat intellectum.

17 Rogas, qua ratione inuēta fuerit Dialectica? Respōdeo, experiētia inuentā fuisse, sicut reliquas artes. Primo enim faciebāt homines aliquos syllogismos, quos lumine naturali cognoscebāt rectè cōcludere, alios præterea faciebāt, quos lumine etiā naturali deprehendebāt inanes, & inutiles ad cōcludendū. Inde obseruabant, qua ratione esset dispositus vterq; syllogismus, vt boni dispositionem seruarent in reliquis, & fugerent dispositionem mali; sicque experientia duce cognouere, vt syllogismus aliquis perfectus euaderet, habiturum conclusionem, in qua vnirentur extrema, quæ prius vnita fuissent in

præmissis cùm vno, & eodem medio. Postea rationem huius à priori disquirentes inciderunt in illa prima principia: *dici de omni, & dici de nullo*; & preterea in illud *quæ sunt eadem in vno tertio sunt eadem inter se*. Quibus ex ipsa apprehensione terminorum præbuerunt assensum: & ex illis deduxerunt per veram demonstrationem syllogismum perfectum debere constare talibus partibus tali modo dispositis. Eodem modo inuentæ fuerunt reliquæ partes dialecticę.

SECTIO III.

De Logica vtente, & docente.

DIstinctio, seu diuisio Logicæ in docentem, & vtentem, est iam recepta inter dialecticos, eamque tradidere S. Tho. 4 met. sect. 4. & opusc. 70. Scot. & alij ex antiquis. Multa tamen hic continentur explicanda, quæ satis confuse ab autoribus traduntur, conabor tamen ea omnia ita clare disponere, vt facile ab omnibus capiantur; quod vt præstem sectionem hanc in nonnullas partes diuidam.

PARS I.

Nonnulla supponuntur pro intelligentia difficultatis præsentis.

18 SVppono primo, in quouis arte, seu facultate practica distinguendum esse *vsum* à *doctrina*: nam *doctrina* dicitur iudiciū, quo intellectus cognoscit, qua ratione faciendū sit opus pertinens ad ipsam artem: *vsus* vero est executio ipsius operis facta ab artifice per directionē prædicti iudicij. Ex. gr. ad artem pingendi, & pertinet iudicium, quo pictor cognoscit, quomodo delineanda sit imago, & pertinet ipsa operatio, aut delineatio imaginis facta ab ipso pictore per directionem prædicti iudicij. Illud primū dicitur *doctrina*, seu dictamen dirigens pictorē ad imaginem depingendam; hoc secundum dicitur *vsus* prædicti dictaminis. Hoc idem inuenitur in Logica; (quam infra dicemus, esse artem, & facultatem practicā) nam datur iudicium quoddā, quo intellectus cognoscit, qua ratione efficiendus sit syllogismus, definitio, aut diuisio, & hoc dicitur *doctrina*, seu dictamen dirigens intellectum ad faciendum syllogismum &c. Deinde datur executio syllogismi facta ab intellectu per directionem prædicti iudicij; & hæc dicitur *vsus*: quia, dum syllogismus fit eo modo, quo iudicium illud dictat faciendum, ponitur in vsu, seu in exercitio id, quod dictat seu docet ipsum iudicium.

19 Suppono secundó, iudiciū illud, quo intellectus cognoscit, qua ratione efficiendus sit syllogismus, &c. dum pluries repetitur, relinquere in ipso intellectu facultatem, seu qualitatem quandam, quæ in posterum facilitat, seu iuuat ipsum intellectum ad alia similia iudicia elicienda. Id quod experientia probatur, quia

nouiſ

nouimus, quod quò pluries illud iudicium repetimus; faciliores reddimur ad illud in posterum repetendum; hæc vero facilitas non potest aliunde prouenire, nisi ex eo, quod per priores actus producatur in intellectu aliqua facultas, quæ illum facilem reddat ad vlteriores producendos, vt videbimus in libris de anima. Quod quidem sic euenit. Per primum actum producitur in intellectu aliqua pars talis facultatis, deinde hæc pars tribuit intellectui aliquam facilitatem ad producẽdum alium actum eiusdem rationis; iste vero actus auget facultatem illam producendo in ea nouam partem, quo fit, vt intellectus facilior sit in posterum ad sequentem actum eliciendum; Deinde iste actus denuo auget facultatem illam, & sic crebro exercitio actuũ augetur facultas prædicta, & intellectus fit in dies facilior ad vlteriores actus producendos. Hanc facultatem (postquam magnum accepit incrementum) vocamus habitum Logicæ, seu Logicam habitualem, & illi tribuuntur tanquam efficienti iudicia, ad quorum elicientiam facilitat, seu iuuat intellectum: iudicia vero tam illa, quæ incipiunt producere habitum; quã quæ adiumẽto illius producũtur ab intellectu, dicũtur Logica actualis, seu actus Logicæ.

20. Suppono tertio, syllogismum (idem esto de definitione, & diuisione) qui fit per directionẽ iudicij dictantis, qua ratione faciendus sit, relinquere etiam in intellectu habitum pertinentem ad eam facultatẽ, in cuius materia elicitur prædictus syllogismus. Rem explico. Habeo iudiciũ pertinens ad Logicam, quod mihi dictat syllogismum faciendum esse ex tribus propositionibus, in quarum vltima coniungantur extrema; quæ coniuncta sunt cum vno medio in duabus prioribus; Deinde per directionem huius iudicij elicio in materia Philosophiæ hunc syllogismum, *omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est risibilis.* In hoc casu nõ solum producitur in intellectu per primum illud iudicium habitus quidam, qui sit Logica habitualis, seu ad illã pertinens; sed etiam per prædictũ syllogismũ producitur in ipso intellectu alius habitus pertinens ad Philosophiã, cuius muneris sit intellectum facilitare ad ipsum syllogismum in posterum eliciendũ (quãdo occurrerit ocasio illum iterũ eliciendi) & idem contingit quando per directionem Logicæ fiunt definitiones, & diuisiones pertinentes ad alias scientias; hæ enim producunt, aut augent habitũ illius sciẽtiæ, ad quam pertinent.

21. Est tamen aduertendũ, prædictum syllogismum (idẽ est de definitionibus, & diuisionibus factis in alijs scientijs per directionem Logices) non habere tãtam cõnexionem cũ iudicio Logices, per cuius directionẽ efficitur, quantã habet cum habitu, quem in intellectu producit; quia cum habitu cõparatur tanquam

tã quam cum effectu, quem nequit non producere ex natura rei; at vero cum iudicio Logices dirigente ad ipsius productionem, comparatur, tanquã cum causa, sine qua posset ex natura rei fieri talis syllogismus; quia, vt diximus sectione precedente, quilibet actus cuiuslibet scientiæ potest fieri ex natura rei sine iuvamine, & directione Logices. Ex hoc colligitur, executionẽ prædicti syllogismi nõ esse ex natura sua vsum Logicæ; sed accidẽtaliter solum: quia eatenus est vsus Logicæ, quatenus fit per directionem dictaminis pertinentis ad ipsam Logicam; sed omnino accidẽtale est illi syllogismo fieri per directionẽ talis dictaminis, ergo omnino accidentale est illi esse vsum Logicę. Minorem probo; quia, vt dictum est sectione præcedenti, ex natura rei potest fieri sine directione talis dictaminis; ergo, quando per eius directionem fit, accidentaliter illi contingit talis directio. Imo est illi extrinseca talis directio; quia ex eo, quod præcedat iudicium dirigens ad eius cõstructionem, neque variatur entitas ipsius syllogismi, neque aliquid in eo producitur, ratione cuius intrinsece variettur, vt omnibus compertũ est.

22 Suppono quarto, tria necessaria esse, vt detur vsus. Primo enim requiritur causa, quæ aliam applicet ad operationẽ; & hæc dicitur causa vtens actiue. Secundo requiritur causa, quæ applicetur ad operationem; & hæc dicitur causa, seu instrumentum, quo applicans vtitur ad operandum. Tertio operatio, ad quam vna causa applicatur ab alia: & hæc dicitur vsus. Id constat ex S. Thom. 1. 2. quæst. 16. art. 1. in corpore vbi hæc habet: *vsus rei alicuius importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: vnde, & operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur vsus.* In agentibus autem naturalibus tunc vna causa dicitur applicare aliã, seu vti illa ad operationem, quando cum ea concurrit ad actionẽ, ad quam illi data est, tanquam perfectio propria, vt eam iuuet in elicienda tali operatione. Hinc est, quod quãdo ignis cõcurrit cũ calore ad producendum aliũ ignem, non dicatur calor vti igne ad eam productionem; sed ècontra ignis vti calore: quia videlicet ignis non est perfectio data calori, sed èconra calor est perfectio data igni ad producendũ alium ignẽ.

PARS II.

Explicatur quid sit Logica docens, & Logica vtens.

23 Ex dictis parte præcedenti facile intelligentur ea, quę dicenda sunt de Logica vtente, & docẽte. Vt autem clarius procedamus, noto, tres actus requiri, vt quodlibet instrumentũ sciendi per directionẽ Logices efficiatur: Ex. gr. vt hæc definitio, *Homo est animal rationale* (quæ quidem spectat ad Philosophiam) per directionẽ Logices efficiatur; primo requiritur iudicium quoddam practicum asserens, *definitio debet constare,* seu

seu construẽda est ex genere, & differẽtia. Secũdo requiritur iudiciũ quoddam speculatiuũ (infra explicabo, quid sit iudicium esse practicum, aut speculatiuum) asserens, *Animal, & rationale sunt genus, & differentia hominis.* Hi duo actus pertinent ad Logicam. Tertio succedit mentalis constructio illius definitionis, *Homo est animal rationale.* Quæ quidem oritur ab intellectũ, tãquam à causa physicè illam eliciente; & ab habitu Philosophiæ, tanquam à causa facilitãte intellectum ad ipsius elicientiam, & à iudicio illo primo practico, tanquam à causa dirigente ad ipsam definitionem eliciendam: & denique à iudicio illo speculatiuo, tanquam ab ostendente ex quanã materia construenda sit talis definitio. Hæc sunt certa apud omnes. Quibus positis.

24 Dico primo: Iudiciũ illud practicũ asserens, definitioné construendam esse ex genere, & differentia, est Logica docẽs actualis, seu (quod idem est) actus Logicæ docentis. In id omnes conueniũt. In primis, quod sit actus Logicæ est certum; quia ad Logicam pertinet dictare, quomodo facienda sint instrumenta sciendi, quales sunt definitio, diuisio, & argumentatio, seu syllogismus. Quod verò sit actus docens, seu Logicæ docẽtis facile probatur: quia iudicium illud actualiter fungitur munere Magistri instruentis mentem, vt rectè efficiat definitionem; ergo habet munus docentis. Hinc colligitur, habitũ, qui intellectũ reddit facilẽ ad prædictũ iudiciũ eliciendum, esse Logicam docentem habitualem, seu habitũ Logicæ docentis: quia, dum concurrit ad elicientiam talis actus, intellectum instruit medio ipso actu ad rectè efficiendam definitionem.

25 Dico secundo: Iudiciũ speculatiuum asserens, animal, & rationale esse genus, & differentiam hominis, est etiam actus Logicæ docentis. Quod prædictus actus, ac per cõsequens habitus illi correspondens pertineat ad Logicã, est certum: quia nullus est, qui ambigat, ad Logicã pertinere cognitioné generis, & differentię. Quod verò sit actus *docens* facile probatur: quia non solum fungitur munere Magistri, qui practicè dirigit discipulũ ad aliquod opus efficiẽdum; sed etiam, qui discipulum instruit de aliqua veritate speculatiua: sed iudicium illud proponit intellectui veritatem quandam speculatiuam: ergo habet munus docentis. Hinc constat, non solum conclusiones Logicales practicas; sed etiam speculatiuas, gaudere nomine Logicæ docentis, quia omnibus conuenit hoc, quod est mentem docere, & instruere.

26 Dico tertio: Habitus Logicę docentis elicitiuus iudicij dictãtis, qua ratione cõstruẽda sunt instrumẽta sciẽdi, est etiã habitus Logicæ vtentis; seu Logica vtens habitualis. Ex. gr. Habit⁹ Logicæ docẽtis, ad quem pertinet elicere hoc iudicium, *Definitio construenda*

da est ex genere, & differentia, est etiam habitus Logicæ vtentis, ad quem pertinet vti eo iudicio in constructione cuiusuis definitionis. Probatur: quia iste ex natura sua ordinatur ad faciendam definitionem, dirigendo intellectũ medio illo iudicio ad huius constructionem: ergo, dum medio illo iudicio concurrit ad aliquam definitionem efficiendam, vtitur illo ad huius constructionem: ac perconsequens est vtens. Patet consequentia; quia ea causa, quæ media alia concurrit ad suum effectum producendum, dicitur vti illâ aliâ ad talem productionem, vt constat ex num. 22. ergo, cum habitus Logicæ docentis medio actu, seu iudicio docente, qua ratione construenda sit definitio, concurrat ad faciendam ipsam definitionem, recte dicetur vti tali iudicio ad construendam definitionem.

27 Idem dicendum est de habitu elicitiuo iudicij speculatiui docentis *animal, & rationale*, v. g. *esse genus, & differentiam hominis*: quia, dum iste actus ostendit, quænam prædicata assumenda sint ad construendam definitionẽ hominis, iuuat ad eius constructionem; atque adeo habitus, à quo elicitur, dicetur vti illo, dum medio ipso concurrit; seu iuuat ad constructionem definitionis hominis.

28 Dico quarto: omnes partes Logicæ sunt Logica vtens. Rem explico: Logica includit plures partes, quarum vna docet probabiliter argumentari; altera demonstrationem conficere; altera construere syllogismum; altera definitionem fabricare; altera denique diuisionem efficere. Dico ergo, habitus correspondentes omnibus istis partibus non solum esse Logicam docentẽ; sed etiam vtentẽ, contra connullos, qui asserebant solam partem topicam (cuius muneris est docere, qua ratione probabiliter argumẽtãdũ sit) esse Logicam vtentem. Probatur nostra conclusio: quia quælibet ex istis partibus non solum docet, quomodo faciendum sit instrumentum sciendi illi correspondens; sed etiam medio dictamine docente concurrit ad illius constructionẽ: ergo, dum ad illius constructionẽ concurrit medio illo dictamine, vtitur illo in tali constructione: ergo est vtens. Antecedens est certum: quia, sicut pars Topica medio dictamine docente, qua ratione arguendum est probabiliter, concurrit ad conficiendum argumentum probabile; ita etiam pars Posterioristica medio dictamine docente, qua ratione construenda est demonstratio, concurret ad eius constructionem; & sic de reliquis partibus.

PARS III.

Nonnulla consectaria deducuntur ex doctrina tradita.

EX dictis fit primo, constructionem definitionis, v. g. factæ per directionem iudicij dictantis modum construendi ipsam defini-

finitionem, esse actum proprium Logicæ vtentis. Ratio est clara ex dictis: quia actus proprius Logicæ vtẽtis, vt talis, debet esse is, per quem habitus Logicæ constituitur vtens iudicio dictante modum construendi instrumenta sciendi; sed per constructionem definitionis, factæ per directionem iudicij dictantis modum efficiendæ definitionis, constituitur habitus Logicæ vtens ipso iudicio; ergo ea constructio est actus Logicæ vtentis. Minor probatur; quia, dum habitus Logicæ medio prædicto iudicio dirigente à se elicito cõstruit definitionem, concurrit medio ipso iudicio ad operationem, ad cuius elicientiam illi datum est ex natura rei: ergo constituitur vtens per talem constructionem iuxta dicta num. 21. ex S. Thom. Et quidem nullus est, qui dubitet, quod, si habitus Logicæ pluries eliceret iudicium hoc, *definitio construenda est ex genere, & differentia*; ita tamen, vt nullam definitionem per eius directionem construeret, nullatenus diceretur vti prædicto iudicio, certe non alia de causa; nisi quia nunquam medio eo concurreret ad constructionem aliquã definitionis: ergo constituitur vtens illo per ipsam constructionẽ. Confirmatur: quia per ipsam constructionẽ reducitur ad vsum, seu dictat prædictum iudicium: ergo ipsa constructio est vsus talis iudicij.

30 Duo ergo requiruntur, vt detur actus Logicæ vtentis. Primum est constructio alicuius instrumenti sciendi; definitionis v.g. vt constat ex num. præcedente. Secundum, quod hæc constructio fiat per directionem iudicij docentis, seu dictantis, qua ratione construenda sit definitio: quia, si daretur constructio definitionis sine præuio iudicio dirigente intellectum ad talem costructionem, neque habitus Logicæ concurreret ad talem constructionem, cum non aliter ad eam posſit concurrere, nisi medio eo iudicio; neque ipsa constructio esset vsus Logicæ, cum per eam non reduceretur ad vsum, & ad praxim iudicium, seu dictamen aliquod Logicale in intellectu præcedens.

31 Hinc fit secundo, constructionem definitionis (& idem est de constructione reliquorum instrumentorũ sciendi) non esse actũ Logicæ vtentis per suam entitatem; sed per denominationem extrinsecam, prouenientẽ illi ex eo, quod fiat per directionem iudicij Logicalis dictantis, quomodo cõstruenda sit: quia eatenus est actus Logicæ vtentis, quatenus est vsus Logicæ: sed esse vsum Logicæ prouenit illi ex eo, quod præcedat iudicium Logicale dictans, qua ratione facienda sit, ergo & esse actum Logicæ vtentis prouenit illi ex eo, quod præcedat tale iudicium: sed quod præcedat hoc iudicium est quid extrinsecum illi, vt nullus non fatetur: ergo per denominationem extrinsecam est actus Logicæ vtentis. Vnde actus Logicæ vtentis, vt talis includit actum docentis, tanquam id, per quod

quod constructio instrumentorum sciendi, extrinsece constituitur in esse. vsus, seu actus Logicæ vtētis.

32 Hinc fit tertio, habitum Logicæ non acquiri, neque augeri per actus Logicæ vtentis, prout distinctos ab actibus docentis; sed solum per actus Logicæ docentis præscisse secundum se sumptos. Rem explico. Antequam eliciam definitionem hominis, elicio per veram demonstrationem hunc actum Logicæ docentis: *Definitio construenda est, seu constare debet ex genere, & differentia*; postea per directionem huius actus elicio in Philosophia definitionem hominis per alium actum, quo illam affirmo de ipso homine, per hunc videlicet: *Homo est animal rationale*; qui quidem est actus Logicæ vtentis, vt constat ex superius dictis. In hoc ergo casu habitus Logicæ non acquiritur, neque augetur, per istum vltimum actum; sed solum per priorem dictantem, seu docentem definitionem construendam esse ex genere, & differentia. Totum hoc facile probatur ex dictis.

33 Et in primis, quod habitus Logices acquiratur, & augeatur per actus Logicæ docentis, est certum: quia experientia constat, quod quo pluries elicimus illum actum, *definitio constare debet genere, & differentia*, eo faciliores reddimur ad illum repetendum: ergo crebro exercitio talis actus acquirimus facilitatem ad illum in posterum eliciendum: sed facilitas ad illum actum eliciendum est habitus Logicæ, vt omnibus compertum est: ergo per illum actum acquiritur, & augetur habitus Logicæ. Adde per actus Logicæ docentis non solum acquiri, seu augeri habitum ipsius Logicæ docentis; sed etiam habitum Logicæ vtentis, quia cum idem habitus sit docens, & vtens, vt dictum est, non potest acquiri, aut augeri habitus docens, quin per eosdē omnino actus acquiratur, seu augeatur vtens.

34 Quod autem non acquiratur, neque augeatur per actum Logicæ vtentis, vt distinctum ab actu docentis, probatur: quia actus vtentis, vt talis duo inuoluit, nempe & constructionem alicuius instrumenti sciendi; huius definitionis, v. g. *Homo est animal rationale*, & quod hæc fiat per directionem iudicii, seu actus Logicæ docentis dictantis, qua ratione construenda sit talis definitio; sed constructio prædictæ definitionis secundum se non producit, seu auget habitum Logicæ; quia, cum constructio illius definitionis secundum se non sit in materia Logicæ; sed in materia Philosophiæ, non potest ex natura sua ordinari ad producendum habitum Logicæ; sed solum habitum Philosophiæ: cuius signum clarum est; quod, si fieret sine directione Logicæ (vt fieri posse constat ex sect. 2.) nullatenus ad Logicam pertineret; vt fatentur omnes. Deinde neque hæc constructio prout facta per directionem Logicæ auget habitum

tum ipsius Logicæ: quia vt sic solum addit denominationem quandam extrinsecam, illi prouenientem ex actu Logicæ docentis, dirigentis ad ipsius positionem: atqui ratione huius denominationis extrinsecæ nulla vis productiua potest illi accrescere, cum nihil intrinsecum ipsi addatur ratione illius: ergo constructio instrumentorum sciendi, vt actus est Logicæ vtentis, nullatenus auget habitum Logices.

PARS IIII.

Soluuntur obiecta.

35 Obijcies sępe contingit; quod quis habeat magnam facilitatem in eliciendo actu Logicæ docentis dictante, qua ratione construendum sit aliquod instrumentum sciendi, definitio, v. g. & nihilominus habeat difficultatem in construenda ipsa definitione; quæ quidem difficultas vincitur per frequentem constructionem ipsius definitionis: ergo per frequentem constructionem definitionis acquiritur habitus, cuius muneris sit, intellectum facilitare ad illam construendam: sed is habitus non potest esse alius, nisi habitus Logicæ vtentis: ergo habitus Logicæ vtentis acquiritur per constructionem definitionis. Ex quo fit, & quod habitus Logicæ vtentis acquiratur per actus ipsius Logicæ vtentis, cum acquiratur per constructionem instrumentorum sciendi; quam diximus esse actum vtentis; & quod sit diuersus ab habitu Logicæ docentis; cum acquiratur per diuersos actus: quod quidem est contra doctrinam traditam in tota hac sectione.

36 Respondeo, posito actu Logicæ docentis dictante qua ratione construenda sit definitio, v. g. dari sæpe difficultatem in elicienda, seu construenda ipsa definitione: at hæc difficultas referenda est in materiam, ex qua construenda est definitio, & ideo victoria illius tribuenda est illi scientiæ, aut facultati, ad quam pertinet talis materia. Itaque si definitio, quæ fit per directionem actus Logicæ docentis sit in materia Philosophiæ; vt hæc: *Homo est animal rationale*, ad Philosophiæ habitum spectat vincere difficultatem, quæ inuenitur in elicienda, seu construenda tali definitione, & habitus, qui acquiritur, seu augetur per frequentem repetitionem illius, erit ipse habitus Philosophiæ, vt constat ex num. 34.

37 Hinc facile constat ad obiectionem in forma: concesso enim toto antecedenti, & prima consequentia, nego minorem: quia, vt diximus, habitus ille est Philosophiæ, si definitio constructa pertineat ad obiectum Philosophiæ; vel illius scientiæ, ad cuius obiectum spectat: & ideo neq; per constructionem definitionis augetur habitus Logicæ vtentis; neq; est fundamentū aliquod quo probetur, habitū Logicę docētis, &

& vtentis non esse eundē realiter: quin potius necessarium est, quod idem habitus Logicæ, qui est docens, sit etiam vtens: quia idem habitus, qui medio actu á se elicito docet quomodo construenda sit definitio; ordinatur ex natura sua ad construendam ipsam definitionem medio eo actu; ac perconsequens ex natura sua ordinatur ad vsum talis actus, quia eo ipso quod medio illo concurrit ad construendam definitionem, dicitur vti illo in huius constructione.

38 Instabis: habitus generantur ex actibus: ergo ex diuersis actibus generari debent diuersi habitus: sed actus Logicæ docentis, & vtentis sunt diuersi: ergo ex illis generari debent diuersi habitus. Distinguo primum antecedens: habitus generantur ex actibus, ad quorum elicientiam facilitant potentiam, concedo: ad quorum elicientiam non aliter cōcurrunt nisi dirigendo potentiam, nego antecedens. Itaque duobus modis potest vnus habitus concurrere ad eliciendos actus. Primo facilitando potentiam ad actus elicientiā. Secundo dirigendo, seu instruendo ipsam potentiam circa effectionem talis actus. Habitus ergo acquiritur, seu augetur per actum, ad cuius elicienciam facilitat potentiam, vt fatentur omnes, non vero augetur per actum, ad cuius eliciētiam dirigit; quia, cum hoc, quod est dirigi sit denominatio extrinseca in actu, qui dirigitur, nulla vis actiua accrescit illi ex tali directione: at qui, si non præcederet directio, non produceret, neque augeret actus ille habitum, ad quem pertinet dirigere; vt nullus non fatetur: ergo neque quando talis directio præcedit, illum producet, aut augebit. Cum autē habitus Logicæ vtentis non aliter concurrat ad actum ipsius vtentis nisi dirigendo ad illius elicientiā, vt satis, superque cōstat ex dictis; non debet acquiri talis habitus per actus Logicæ vtentis, sed solum per actus Logicæ docentis, vt sæpe diximus.

39 Rogas: An habitus Logicæ sit docens, & vtens ratione vnius formalitatis; vel ratione duarum? Duo distingui possunt in habitu, nempe & virtus intrinseca docendi, ac vtendi; & exercitium actuale docendi, & vtendi. Si sermo sit de virtute intrinseca, dico habitum per eandem formalitatē esse virtutem intrinsecam docendi, & vtendi. Ratio est clara: quia eatenus est virtus intrinseca docēdi, quatenus potest elicere actum docentem construere instrumenta sciendi: & eatenus est virtus intrinseca vtendi; quatenus medio eo actu docente potest concurrere ad efficienda ipsa instrumenta sciendi. Sed per eandem formalitatem intrinsecam per quam potest elicere actum docentem, potest medio eodem actu concurrere ad efficienda instrumenta sciendi: ergo per eandem formalitatē intrinsecam est virtus docendi, & vtendi. Minorem probo: quia non aliter concurrit habitus ad efficiēda instrumenta sciendi; nisi producendo

tendo actum docentem, qui immediatè concurrit ad eorum constructionem: neque enim alium concursum habet habitus Logicæ in constructionem instrumentorum sciendi præter concursum actus docentis, quem ipsa immediatè producit: ergo per eandem formalitatem intrinsecam, per quam potest producere actum docentem, potest medio ipso actu concurrere ad efficienda instrumenta sciendi; ac per consequens per eandem formalitatem intrinsecam est virtus intrinseca docendi, & vtendi.

40 Si verò sermo sit de exercitio actuali docendi, & vtendi; habitus Logicæ est docens, & vtens per actus realiter distinctos; quia actu docens constituitur per solũ actum dictantem, qua ratione cõficienda sint instrumenta sciendi; at verò actu vtens constituitur per ipsam constructionem instrumentorum sciendi factam per directionem actus docentis. Vt ex dictis constat. Ex his colliges, diuisionem Logicæ in vtentem, & docentem non esse diuisionem vnius generis in diuersas species Logicæ; sed solum diuisionem vnius principij in diuersa munera, seu exercitia: vel (vt proprius loquar) explicationem diuersorum actuũ ad idem principium pertinentium.

41 Hic est aduertendũ; quod quilibet habitus sciẽtificus potest appellari Logicã vtens, si *Logicâ* sumatur in auferendi casu: quia, dum habitus scientiarum suas definitiones, syllogismos, & demonstrationes efficiunt præcedẽte directione Logicæ, vtuntur quidem dictamine ipsius Logicæ; quando quidem ad praxim reducunt suos actus eo modo, quo reducẽda esse docet ipsa Logica. Id tamen omnino peraccidens illis conuenit: quia, cum omnino accidentale illis sit, quod dictamẽ Logicæ præcedat eliciẽtiam actuum ad ipsos pertinentium, vt costat ex dictis sect. 2. omnino accidentale illis erit vti tali dictamine.

42 Idem dicendum de habitibus pertinẽtibus ad diuersas partes Logicæ: nam habitus, ad quẽ pertinet agere de demonstratione, dum suas construit definitiones præcedente dictamine de modo construendi definitionẽ (quod quidem dictamẽ pertinet ad eam partem Logicæ, cuius muneris est agere de definitione) vtitur eo dictamine: quia ad praxim reducit suas definitiones, eo modo, quo efficiendas esse docet ea pars Logicæ. Is tamen vsus accidentaliter conuenit habitui partis demõstratiuæ; quia sicut accidentale est reliquis scientijs, quod dictamen, seu directio Logices præcedat elicientiam actuum ad ipsas pertinentium; ita etiam parti Logices agenti de demonstratione est accidẽtale, quod directio partis definitiuæ præcedat elicientiam definitionum ad illam pertinentium.

43 Idem dicito de reliquis partibus Logicæ respectu aliarũ, per quarum directionẽ suos actus

eliciunt. Et de habitibus probabilibus, qui tam in materia Logicæ, quam in materia aliarũ scientiarum, suos actus eliciunt per directionem partis Topicæ docentis, qua ratione construenda sint argumenta, syllogismi, & definitiones probabiles in quacumque materia. Hi enim habitus vtuntur dictamine partis topicæ, quãdo per eius directionẽ suos actus eliciunt, & accidentaliter illis conuenit talis vsus: quia accidentale est illis, quod tale dictamen præcedat, sicut dictum est de reliquis.

SECTIO IIII.

Vtrùm Logica sit scientia?

44 SCientia in præsenti sumitur in ea acceptione, qua Aristoteles 1. lib. poster. cap. 2. eam definiuit: hoc est, *notitia certa, & euidens per demonstrationem comparata*. Hæc autem notitia dicitur scientia actualis, seu actus scientiæ: habitus verò, qui per hanc notitiam acquiritur, dicitur scientia habitualis, seu habitus scientiæ. Quærimus ergo: an ratio sciẽtiæ secundùm hanc acceptionem Dialecticæ conueniat? Et primò agemus de illa, vt docente; ac inde procedemus ad illam vt vtentem.

45 Prima sententia asserit, Logicam docentẽ non esse scientiam. Ita Themistius 1. posteri. cap. 24. Probatur primò ex Aristotel. 2. Met. cap. 3. vbi docet, absurdum esse, quærere simul scientiam, & modum sciendi: sed Dialectica est modus sciendi: ergo si esset scientia, is, qui illam quæreret, scientiam simul, & modum sciendi quæreret; quod quidem Aristoteles reputat absurdum. Secundó probatur ex eodem Aristotele 1. Rhetoric. cap. 2. vbi ait, *Rhetoricam esse partem Dialecticæ, & neutram esse scientiam.* Et capit. 4. addidit. Si quis Rhetoricam, aut Dialecticam non vt scientias docere conatur, naturam illarum interimere videtur: ergo apertè sentit Aristoteles, Dialecticam non esse scientiam.

46 Deinde probatur ratione. Primò: quia scientia debet habere materiam determinatam, circa quam versetur: sed Logica non habet materiam determinatam, circa quam versetur; quia vt docet Aristoteles 4. Metaph. tex. 5. Dialectici de omnibus disputant: ergo non est scientia. Secundó: quia scientia debet esse de necessarijs, ex Aristotel. 1. poster. cap. 2. sed Dialectica saltem secundùm partem Topicam agit de probabilibus ex Arist. 1. Topicor. capit. 1. ergo saltem quoad partem Topicam non est scientia.

47 Vera sententia affirmat Logicam docentẽ secundùm omnes suas partes, hoc est secundùm partem Perihermeniacam, Prioristicam, Posterioristicam, Topicam, & Sophysticam, &c. esse scientiam. Ita S. Thom. 4. Met. lect. 4. Albert. cap. 1. in Porphi-

quæst. 1. prædicab. PP. Connimbric. quæst. 4. procemial. art. 2. P. Rub. quæst. 2. procemial. & communiter Recentiores. Probatur: quia Logica habet proprias definitiones, & principia, per quæ demonstrat passiones, & proprietates de suo subiecto: ergo est verè, & propriè scientia. Consequentia est bona, vt constat ex initio huius sectionis. Antecedens probatur: quia Logica in lib. qui de diuisione agunt, & de definitione, demonstrat definitionē debere esse clariorem suo definito; & singula membra diuidentia minùs contentura, quam diuisum: deinde in lib. de Prior. resolut. vim, & efficaciam concludendi syllogismorum probat euidenter ex illis principijs, *dici de omni*, & *dici de nullo*: & ex illis; *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*; &, *quæ repugnant in vno tertio, repugnant inter se*, vt vidimus lib. 5. institut. Dialectic. Præterea in lib. de Poster. resolut. ex definitione demonstrationis deducit euidenter, ipsam demonstrationem generare scientiam; & debere habere medium in præmissis tali modo, & in tali materia dispositum cum extremis; vt constat ex lib. Arist. de Poster. resolut. & denique in lib. Topicor. ostendit, syllogismum probabilem generare opinionem; & alia plura, quæ passim in lib. Aristotelis inueniũtur: ergo Dialectica est verè sciētia. Hinc sequitur, habitum, qui ex prędictis actibus relinquitur in intellectu, esse scientificum; quia habitus sciētificus est, qui ex actibus scientificis generatur.

48 Est tamen aduertendum, aliquos dari actus docentes, quã ratione construēda sunt instrumēta sciendi: qui non sunt scientifici: vt, cum discipuli edocti à Magistris eliciunt cognitionem, quæ ex illorum testimonio credunt, definitionem construendam esse ex genere, & differentia; syllogismum compingendum ex triplici propositione tali modo dispositа, &c. vel hæc discunt experientia aliorum similium, quæ antea ipsi fecerunt. Hi enim actus intellectum instruũt ad facienda instrumenta sciendi; & ideo rectè dici possunt docentes, quia docent modum, quo efficienda sunt. At non sunt scientifici; quia non acquiruntur per demonstrationem, & propterea non pertinent ad Logicam; (quam diximus esse scientiam suas conclusiones probantem per veram demonstrationem) sed ad fidem humanam, si nitantur testimonio Magistrorum; vel ad inductionem, seu experientiam, si experientia comparentur, ac per consequens habitus, qui ex illis generantur, non sunt habitus Logicæ; sed habitus, vel fidei humanæ, vel experientiæ.

49 **Nunc soluenda sunt argumenta primæ sententiæ. Ad primũ adductum ex Aristotel. 2. Met. cap. 3.** vbi docet, absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi, communiter respondeti solet, locutum fuisse A-

ristotelem de acquisitione Logicæ, quam vocat modum sciendi; & alterius scientiæ distinctæ, ita vt absurdum putet Logicæ, & alteri distinctæ sciẽtiæ simul operam dare. Hæc tamen responsio, licèt argumentum aduersariorum eludat, ne aliquid probet contra nostram sententiam; videtur omnino esse extra mentem Aristotelis: quia loco cit. reprehẽdit quosdam, qui nolunt discere veritatẽ ab alio, nisi omnia pobet euidentia mathematica; alios, qui omnia vellẽt probari exemplis, alios qui testimonijs Poetarũ: & addit Aristoteles, non omnia eodem modo docenda esse; sed vnumquodque iuxta propriam naturam; atque adeo oportere antequam quis facultatem aliquam addiscere incipiat, scire priùs quomodo addiscenda sit iuxta propriam naturam: quia absurdum esset quærere simul scientiam, & modũ sciendi, quem quisque pro suo libitò eligere vellet, etiam si consonus non esset tali scientiæ. Hæc est mens Aristotelis in citato loco; ex qua nihil deduci potest contra nostram scientiam.

50 Pro solutione secundi testimonij adducti ex Aristotel. 1. Rhetoric. capit. 2. &4. noto primò, Aristotelem in eo loco Dialecticam vsurpasse pro parte Topica: quam frequenter Dialecticam appellat: quia docet, qua ratione construenda sunt argumẽta probabilia; quod quidem ad partem Topicam spectat, vt compertum est. Noto secundò duplicem actum tribui tam parti Topicæ; quam Rhetoricæ. His enim primò tribuitur actus docens, qua ratione construenda sunt argumenta probabilia, vel quæ intellectui aliquid suadeant, vel quæ voluntatem alliciant ad aliquid faciendum. Pars enim Topica ordinatur ad suadendum aliquid probabiliter intellectui; & Rhetorica ad mouendam voluntatem audientium. Deinde eisdem etiam tribuuntur ipsa argumenta probabilia, quæ per directionem prioris actus docentis efficiuntur: quia, cum ex vna parte fiant per directionem illarum facultatum; & ex alia non generent habitum aliquem scientificum, ex ijs, qui apud scholasticos proprium nomen obtinuerunt; vt Metaphysica, Mathematica, Philosophia, Medicina, &c. sed solùm generent habitus probabiles; qui nullo speciali nomine nuncupãtur, reducuntur tamen ad eas facultates per quarum directionẽ efficiuntur. His positis.

51 Respondeo, Aristotelem locis citatis, dum negat Rhetoricam, & Dialecticam esse scientias, non loqui de illis, secundùm quod inuoluunt actus docentes, qua ratione construenda sunt argumenta probabilia, & eorum proprietates inuestigant: secundũ hanc enim acceptionem scientiæ rationem obtinent, cum suas conclusiones per veram demõstrationem probent; vt supra dictum est de parte Topica; & idem est de Rhetorica; sed loquitur de illis, secundum

cundum quod inuoluũt ipsa argumenta probabilia, quæ in quauis materia per directionem earum efficiuntur: sub hac enim ratione nullatenus sunt scientiæ; quia argumenta probabilia rem non demonstrant, neque scientiam generant; sed opinionem. Quod autem hæc sit mens Aristotelis constat ex contextu; nam in eo capite 4. adducto in obiectione, postquam dixit eum, qui *Dialecticam, & Rhetoricam, vt scientias docere conatur, earum naturam interimere videri*, rationem subiunxit his verbis: *cum non solum in orationis; sed in quarundam subiectarum rerum scientias redigat*: ac si diceret: ideo naturas earum interimere videtur; quia non solum annumerat illas inter scientias, prout agunt de oratione, seu argumentatione probabili; sed etiam prout disputant de quacumque materia: licet enim sub priori ratione inter scientias numerari possint; non tamen sub posteriori, quãdoquidem ad illas non pertinet disputare scientificè, & per demonstrationem de quacumque materia; sed solum probabiliter, & per opinionem.

52 Circa primam rationem aduersariorum noto, duplicẽ materiam attribui posse alicui scientiæ; vnam proximam; alteram remotam. Proxima dicitur obiectũ, cuius naturam, proprietates, & passiones inuestigat ipsa scientia; remota verò dicitur materia, circa quam obiectũ illud versari potest; si obiectum est tale, quod circa aliud obiectum, seu materiam versari possit. Rem explico in ipsa Dialectica; quæ quidem habet pro obiecto, cuius naturã, & proprietates inuestigat, instrumenta sciendi, definitionem videlicèt, diuisionem, & argumentationem. Rursus hæ habent pro obiecto, seu materia, circa quam versantur, quamcunque rem definibilem, diuisibilem; seu adducibilem in disputationem: Hæc ergo est materia remota Logices; ipsa vero instrumenta sciendi sunt materia proxima.

53 Ad argumentum ergo distinguo maiorem: Scientia debet habere materiam determinatam, si sermo sit de materia proxima, cõcedo; si de materia remota, nego maiorem. Ratio enim, propter quam scientia debet habere materiam determinatam, est; vt possit certam aliquam naturam inquirere; & certas proprietates de illa demonstrare; quod præstare quidem poterit, si materia proxima illius sit determinata (cum huius naturam, & proprietates inuestiget) etiam si materia remota, circa quã illa proxima versatur, determinata non sit. Deinde distinguo minorem: sed Logica non habet materiam determinatam remotam, concedo; proximam, nego minorem. Et deinde nego cõsequentiam. Dum autem Aristoteles dicit dialecticos de omnibus disputare non loquitur de obiecto, seu materia proxima Dialecticæ (neque enim Dialectica omnium rerum naturas) & pro-

prietates instrumentorum sciendi inquirit, & modum præscribit efficiendi talia instrumenta; intellectum instruit, vt medijs istis instrumentis; de quibuscumque rebus differere, seu disputare possit.

54 Ad secundam rationē respondeo, duo considerari posse in argumentis probabilibus; nempè & essentiam, ac proprietates ipsorum argumentorum; & obiectū, circa quod versantur ipsa argumēta probabilia. Hoc vltimum est semper contingens, vel saltem, vt contingens attingitur per argumenta probabilia; essentia verò ipsorum argumentorum, & connexio proprietatum, & passionum eorum cum tali essentia semper est necessaria eo modo, quo dicemus in phys. disput. 7. Dum autem dicitur Logica agere de probabilibus, ita intelligendum est, vt agat de argumentis probabilibus, inquirendo essentiam eorum, & connexionem, quam eorum proprietates, & passiones habent cum tali essentia; quę quidem necessaria sunt, & propterea distinguēda est minor: sed dialectica agit de probabilibus argumentis, inquirendo essentiam, & proprietates eorum per veram demōstrationem, concedo: agit de probabilibus obiectis, hoc est, de obiectis, quæ attingūtur per ipsa argumenta probabilia, differendo probabiliter de illis, tanquam de subiecto proximo, nego minorē: & denique nego consequentiam. Hæc de Logica docente.

55 Quod ad vtentem attinet, si sermo sit de habitu secundum virtutem intrinsecam vtendi, dicendum est, esse scientiam: quia is habitus per eandem formalitatem est virtus intrinseca vtendi, & docendi; vt dictum est sectione præcedente num. 39. sed vt est virtus intrinseca docendi, est scientia, vt probatum est in hac sectione: ergo, & vt est virtus intrinseca vtendi. Si verò sermo sit de actu Logicæ vtentis, prout est actus vtentis, non est scientia: quia actus Logicæ vtentis, vt talis est constructio instrumentorum sciendi, prout facta per directionem Logicæ docentis: sed constructio sub hac ratione non est scientia; ergo, &c. Minorem probo: quia actus scientificus, vt talis est conclusio deducta ex præmissis per veram demonstrationem: sed constructio instrumentorum sciendi, prout facta per directionem Logicæ docentis non est conclusio deducta per veram demonstrationem; sed ipsa demonstratio, syllogismus, aut definitio, &c. facta ea ratione, qua dictat Logica, esse faciendam: ergo non est scientia.

SECTIO V.

Vtrùm Logica sit ars?

ANtequam examinemus, an Logica sit ars? Oportet inquirere naturam artis: si enim hanc ignoremus, qua ratione, eam Logicæ conuenire, seu repugnare, asseuerabimus?

PARS I.

Quid sit ars?

56 Aristoteles, lib. 6. ethicor. cap. 4. sic artem definiuit. *Est habitus cum vera ratione effectiuus.* Vt autem hanc definitionem explicemus, notandum est, Aristotelem in eo distinxisse habitum effectiuum, seu factiuum ab actiuo, quod effectiuus ex se ordinatur ad operationem, ex qua semel transacta perseuerat aliquod opus factum per directionem ipsius habitus effectiui, vt contingit in facultate domificatiua, quę quidem ex natura sua ordinatur ad ædificandam domum, dirigendo artificem ad eam efficiendam; ità tamen, vt transacta ipsa ædificatione, perseueret domus. Habitũ verò actiuum dicit Philosophus, esse illum, qui ex se ordinatur ad operationem, ex qua semel transacta nullum opus remanet, quod factum fuerit per directionem ipsius habitus: vt contingit in facultate citharizandi, quæ ex natura sua ordinatur ad citharæ modulationem; ità tamen, vt hac transactâ, nullũ relinquatur opus, quod per directionem prædictæ facultatis factum fuerit. Tales etiam sunt Rhetorica & Dialectica, quę ex sua natura ordinantur ad operationes, ex quibus semel transactis nullum opus remanet, quod per directionem earum facultatũ factum fuerit. Prædictam distinctionem tradidit Philosophus lib. 1. Magnorum moral. cap. 33.

57 Porro duplicem habitum actiuum agnoscit Aristoteles: vnũ, qui versatur circa actiones moraliter bonas, seu quæ ad bene viuendum pertinent, & hunc vocat Prudentiam 6. lib. Ethicor. cap. 5. alterum, qui versatur circa actiones non pertinentes ad bene viuendũ; vt sunt facultas citharizãdi, Rhetorica, & Dialectica, &c. Hunc reuocauit ad artẽ pluribus in locis: nam 6. ethicor. cap. 3. enumerans habitus intellectuales, duos tantum assignauit circa ea, quę fiũt, vel aliter, hoc est, bene, aut malè fieri possunt, nempe Artem, & Prudentiam: atqui infra cap. 4. Prudentiæ solum attribuit actiones conducẽtes ad bonos mores: ergo reliquos habitus intellectuales, qui versantur circa actiones non pertinentes ad bene viuendũ, comprehendit sub arte: Sed tales sunt Dialectica, & Rhetorica, &c. vt constat ex dictis num. 50. ergo ad artem eas reuocat Aristoteles.

58 Deinde ipse Aristoteles lib. 1. Rhetor. cap. 2. paulo post initium dicit, Rhetoricam esse artem. Et infra docet esse particulam Dialecticæ. Et inferius ex eo, quod nulla ars consideret singularia, deducit, quod *nec Rhetorica, quod cuique credibile est cõsiderabit, &c. veluti & dialectica*: ergo plane reducit has facultates ad artem. Hinc ortum habuit diuisio artis in artes liberales, & mechanicas, quam tradunt Theologi cum S. Thom. 1. 2. q. 57. art. 3. ad. 3. Artes liberales

dicuntur, quæ ex se ordinantur ad opera rationis, seu actus intellectus construendos, vt Rhetorica, Dialectica, &c. Artes mechanicæ dicuntur, quæ ad opera exterius, per corpus exercenda dirigunt artificem, vt sunt domificatiua, frænofactoria, & omnes facultates fabriles.

59 Obijcies Aristotelem, qui 6. ethicor. cap. 4. docet, nullum habitum effectiuum dari, qui non sit ars; neque vllam artem, quæ nō sit effectiua: ergo plane excludit à ratione artis omnes habitus actiuos. Respondeo, Aristotelem locutū fuisse in eo loco de arte stricte, & proprijssime sumpta; non de ijs, quæ reductiue spectant ad artem; vt constat ex locis pro nobis adductis, in quibus habitus aliquos actiuos reducit ad artem, & iam vsus obtinuit, quod omnes habitus actiui ex se ordinati ad actiones non pertinentes ad bonos mores dirigendos, comprehendātur sub arte.

60 Ex dictis constat, qua ratione ars dicatur habitus effectiuus, & sub ea comprehendi etiam aliquos habitus actiuos. Vt autem vno nomine omnes comprehendantur, sic eam definies: *Est habitus cum vera ratione operatiuus circa ea opera, quæ nōn pertinent ad bonos mores*. Dicitur auté esse habitus operatiuus *cum vera ratione*, vt denotetur, esse habitum ex se determinatum ad eliciendū iudicium verum. Sic se exposuit Aristoteles libr. 6. ethicor. cap. 3. & propterea ibidem à ratione artis, & aliarum virtutum intellectualium exclusit coniecturam, & opinionem: *Nam existimatione*, (inquit) *& opinione fieri potest, vt mentiamur*: Certe non alia de causa has exclusit, nisi, quia non sunt habitus ex se determinati ad eliciendum iudicium verum. Veritas autem iudicij artificiosi in eo consistit; quod ita repræsentet partes, dispositionem, & modum rei efficiendæ, vt si potentia executrix iudicio illi se conformet in opere producendo, opus peragat eo modo, quo secundum suam naturam debet fieri.

61 Habitus veró tunc est ex se determinatus ad eliciēdum iudicium verum; cum ex se est determinatus ad illud deducendum per veram demonstrationem, aut per veram inductionem. Iudiciū enim per veram demonstrationem, aut per bonam inductionem deductum non posse esse falsum, omnibus compertum est. Hinc est, quod non sit de ratione artis, esse scientiam; quia ad rationem scientiæ requiritur notitia deducta per veram demonstrationem, vt constat ex sectione præcedente: at veró ad rationem artis solum requiritur notitia ex natura sua vera, siue deducta sit per veram demonstrationem, siue per solam inductionem, vt dictum est: ergo de ratione artis non est esse scientiam.

62 Iudicium verum elicitur ab arte, vt medio illo concurrat ad construendum suum obiectum, dirigen-

rigendo potentiam executricem ad eius productionem. Ex. gr. Ars ædificatoria elicit iudicium verũ ostendens, qua ratione construẽda est domus, (quæ quidem est obiectum artis ædificatoriæ) vt medio eo indicio dirigatur potentia executrix ad construendam domum eo modo, quo construi debet iuxta suam naturam. Id expressit Aristoteles 6. ethicor. cap. 4. *Ars autem* (inquit) *omnis circa generationem versatur, comminisciturque, & contemplatur, vt eorum aliquid fiat, quæ, & esse, & non esse possunt*: ac si diceret: omnis ars ex natura sua ordinatur ad efficiendũ suum obiectum media contemplatione, seu iudicio dirigente ad eius constructionem. Dicit autem, *vt eorum aliquid fiat, quæ, & esse, & non esse possunt*, vel (vt initio illius capitis dixerat) *quæ sic, vel aliter esse possunt*: quia obiectum artis per est aliquid, quod vno, aut altero modo fieri potest ab agẽte, & propterea datur ars circa illud, vt modo illi debito fiat media directione ipsius artis.

63 Addit Aristoteles: *quorumque principium est in eo, quod facit*: vt ostendat, artem debere existere in eo, qui opus per directionẽ ipsius artis possit exequi; quod clarius expressit lib. 11. met. cap. 8. Hinc est, cognitionem existentem in Angelo de modo, quo faciendus est syllogismus circa res naturales, non esse artẽ, licet media illa possit homines dirigere ad faciendos tales syllogismos: quia, cum ipse Angelus non possit syllogismos circa res naturales conficere, vt ostenditur in materia de Angelis, deest illi potentia ad opus exequendum per directionem ipsius congnitionis.

PARS. II.

Nonnulla discutiuntur circa naturam artis.

64 Hic est primo difficultas: An iudicium verum, medio quo ars dirigit artificẽ ad obiectum eius exequẽdum, debeat esse vniuersale, vel potius singulare? Rẽ explico. Ad hoc vt ars ædificatoria artificem dirigat ad domũ construẽdam, debet medio iudicio vero illi proponere, qua ratione sit construenda domus. Rogamus ergo: an ars id proponat medio iudicio vniuersali dictante in vniuersum domum faciendam esse hac, aut illa ratione, vel potius medio iudicio singulari docẽte, hanc domum in singulari efficiendam esse hoc, aut illo modo?

65 Nonnulli recentiores affirmant, ante effectionem cuiuslibet operis artificiosi duas cognitiones præcedere in intellectu: vnam vniuersalem; & alteram singularem. Deinde docent, cognitionem vniuersalem tribuendam esse scientiæ practicæ docenti, qua ratione opus illud in vniuersum construendum sit; singularem vero tribuendã esse arti, ad quam pertinet opus exequi per directionem illius cognitionis singularis. Ex. gr. Logicus definitionem aliquam constructurus habet

bet iudiciũ vniuersale, quo in vniuersum cognoscit, definitionẽ esse construendam ex genere, & differentia tali modo dispositis, deinde habet aliud iudicium singulare, quo cognoscit hanc definitionem hic, & nunc esse construendam ex hoc genere, & hac differentia hoc modo dispositis. Priori ergo iudicio dicunt isti authores correspondere habitum in intellectu logici, qui sit scientia practica, ad quem pertinet per veram demonstrationem in vniuersum cognoscere, qua ratione construenda est definitio. Posterius verò dicunt tribuẽdum esse alteri habitui, cuius muneris est executioni mandare constructionem huius definitionis singularis per directionem talis iudicij singularis.

25 Quod autem præcedere debeat iudiciũ hoc singulare probant; quia Logicus effecturus est definitionẽ singularẽ, ergo debet habere cognitionem, qua cognoscat, quomodo faciẽda sit hæc definitio singularis; sed hæc cognitio est singularis, ergo, &c. Quod verò hoc iudicium non sit tribuendum habitui scientifico Logicæ, sed alteri habitui, qui sit ars, probant: quia scientia ex Arist. non est de singularibus; ergo iudicium illud singulare non potest pertinere ad habitum scientificum. Deinde ars ex Arist. 5. eth tex. cap. 4. *comminiscitur & contemplatur, vt eorum aliquid fiat, quæ & esse & non esse possunt*; hæc autem sunt singularia, quia actio non est de vniuersalibus, sed solum de singularibus; ergo cognitio singularis dirigens ad faciendam rem singularem, ad artem pertinere debet; ergo præter habitum scientificum concedẽdus est alius artificialis, cuius muneris sit dirigere intellectum Logici ad faciendam definitionem singularem, & idem esto de reliquis artibus.

67 Dico primo: ad faciendum opus aliquod artificiosum præter iudicium vniuersale ostendens, qua ratione construendum sit illud opus secundum speciem, non est necessarium aliud singulare dictãs, qua ratione faciendus sit hoc opus singulare. Ita communiter authores. Probatur, quia iudicium dictans, qua ratione faciendum est opus artificiosum, non aliter conducit ad ipsum opus, nisi dirigẽdo artificem ad eius constructionem; sed per iudicium vniuersale dictans, qua ratione facienda sit definitio. v. gr. sufficienter dirigitur artifex ad faciendam definitionem singularem; ergo necessarium non est iudicium singulare dictans, qua ratione efficienda est hæc definitio singularis. Minorem probo: quia hæc definitio singularis non aliter facienda est, quam reliquæ definitiones, cum genere, & differentia constare debeat eodem modo dispositis, ac in reliquis definitionibus, ergo sufficienter dirigitur artifex ad eius effectionem per cognitionem, seu iudicium dictans, qua ratione facienda sit quæcumque definitio: ad quid ergo requi-

requiritur aliud iudiciū singulare.

68 Est tamen aduertendum, duplex iudicium singulare posse dari circa definitionem singularé; circa hanc, v.g. *animal rationale*, quæ est definitio hominis: vnum dictans hoc genus, & hanc differentiam nempè *animal rationale* esse genus, & differentiam hominis: alterum dictans hanc definitionem, hominis videlicet, construendam esse ex genere, & differentia, seu ex hoc genere, & ex hac differentia. De hoc ergo vltimo loquimur in conclusione, dum dicimus non esse necessarium iudicium singulare dictans, qua ratione efficienda sit hæc definitio singularis. Primum verò est necessarium ad construendā hanc definitionem; quia, cum hæc definitio singularis materiam requirat specialem distinctam à materia reliquarum definitionum, necessaria est cognitio specialis specialiter ostendens, quæ nam sit hæc materia, vt rectè fiat hæc definitio. Hoc tamen iudicium est speculatiuum, vt constabit ex infra dicendis.

69 Ex dictis facile soluitur primum argumentum oppositæ sententiæ: concesso enim antecedente; nempè quod Logicus effecturus est definitionem singularem; distinguo consequens: ergo debet habere cognitionem, qua vniuersaliter cognoscat, quomodo facienda sit hæc definitio singularis; concedo: qua singulariter cognoscat, quomodo facienda sit, &c. nego consequentiam. Est dicere: Ad hoc, vt fiat hæc definitio singularis, est necessaria cognitio vniuersalis, qua in vniuersum cognoscatur, quomodo facienda est definitio; &, cum hæc definitio singularis contineatur sub definitione in communi, neque diuerso modo disponenda sit eius constructio, ac reliquarum definitionum, iam per eam cognitionem vniuersalem cognoscetur, qua ratione facienda sit hæc singularis; non tamen est necessaria præter illam cognitionem vniuersalem alia singularis determinatè tendens in hanc definitionem singularem eo modo, quo illam ponunt aduersarij, vt probatum est in nostra conclusione.

70 Dico secundo: Iudicium illud vniuersale dictans, qua ratione construenda est definitio, verbi gratia, non solum pertinet ad Logicam, vt est scientia; sed etiam, vt est ars. Ita communiter authores. Probatur primò ex Aristotele primo Rhetoric. capit. 2. vbi docet, nullam artem considerare singularia, & ex eo infert Rhetoricam non considerare, quod cuique credibile est; sed quod omnibus: ergo plane sentit, proprium esse artis iudicium vniuersale dictans in vniuersum, qua ratione construendum sit opus artificiosum; non verò iudicium singulare tendens in hoc singulare opus. Ratione etiam probatur:

quia

quia iudicium vniuersale potest dirigere artificem ad faciendam definitionem singularem, vt probatum est conclusione 1. ergo non pertinet ad artem. Patet consequentia: quia ars ad nihil aliud requirit iudicium de modo construendi opus artificiosum, nisi vt medio illo dirigat artificem ad tale opus construendum: ergo, cum id fieri possit medio iudicio vniuersali, non est cur non pertineat ad artem tale iudicium. Hinc colligo, idem iudicium pertinere ad Logicam, vt est ars, & vt est sciẽtia, sub diuersa tamen ratione: quia ad artem pertinet præcisè, vt verum est determinate; ad sciẽtiam verò vt acquisitum per verã demonstrationem.

71 Ad argumentum secundo loco adductum pro aduersarijs fateor, iudicium illud singulare, quod ipsi adstruunt, non posse tribui Logicæ, vt sciẽtiæ; addo tamẽ neque tribui posse illi, vt arti: quia sicut scientia ex Arist. est de vniuersalibus, ita etiam ars ex eodem Arist. vt constat ex loco adducto pro secunda conclusione. Ad probationem adductam ex Arist. respondeo, duo præstare artem circa opus artificiosum, nempe, & cognoscere eius naturam, proprietates, partes, qua ratione construẽdum sit, &c. & concurrere ad eius constructionem. Primum præstat circa opus artificiale vniuersale. Secundum verò circa opera artificia in singularia; quia cognoscendo in vniuersum, qua ratione construendũ est opus artificiosum alicuius speciei, dirigit artificem ad efficiendum quoduis singulare contentum sub tali specie, vt cõstat ex dictis. In hoc sensu intelligendus est Aristoteles adductus pro aduersarijs ex lib. 6. ethicor. cap. 4.

72 Secundo est difficultas: An ars sit facultas pertinẽs ad solam naturam rationalem? Respondeo affirmatiue: quia ars, vt constat ex dictis, *est habitus cum vera ratione operatiuus*, hoc est, operatiuus medio actu rationis, seu iudicio vero: sed actus rationis pertinet ad solam naturam rationalẽ; quia ipsa est, quæ vocatur ratio: ergo soli naturæ rationali conuenit, habere artem.

73 Tertio est dificultas: An ars versetur circa operationes ex se liberas? Respõdeo affirmatiue. Id constat plane ex Arist. 6. ethic. cap. 4. vbi postquam dixit, artem versari circa ea, quæ sic, vel aliter esse possunt; & circa ea, quę, & esse, & non esse possunt, concludit: *Neque enim eorum est ars, quæ ex necessitate vel sunt, vel fiunt: neque eorum, quæ sunt secundum naturã*: ergo apertè sentit, versari circa operationes liberas: hæ enim sunt tum, quæ, & esse, & nõ esse possunt; tum etiam, quæ sic, vel aliter fieri possunt: tum denique, quæ non fiunt ex necessitate, aut secundũ naturam. Hinc est, quod opera artis fieri debeant ex imperio voluntatis: præcedente directione intellectus: quia, cum libertas resideat in voluntate, nihil potest esse liberum, nisi immediatè fiat à vo-

voluntate; vel ab alia potentia, præcedente imperio ipsius voluntatis: deinde, cum ipsa non possit imperare, quod opera artis hac vel illa ratione fiant, nisi intellectus illi proponat, qua ratione facienda sunt, necessarium est, quod intellectus eam dirigat; quod non aliter præstat, nisi media cognitione artis dictantis, qua ratione faciendum sit opus pertinens ad ipsam artem.

74 Ex dictis constat quænam requirantur ad rationem artis. Est enim habitus cum vera ratione operatiuus eorum operum, quæ cũ ad bene viuendum non pertineant secundùm se, pendent ex libero imperio voluntatis, existitque in eo, qui talia opera elicit, dirigendo ad illa per cognitionem vniuersalem.

PARS III.

Logica est ars.

75 EX huc vsque dictis facilè constat, habitum Logicæ esse artem. Ratio est clara: quia habitus Logicæ est actiuus definitionis, diuisionis, syllogismi, & demonstrationis medio actu rationis, seu iudicio verô vniuersali docente, qua ratione faciendę sint eæ operationes, vt ex huc vsque dictis cõstat. Præterea est actiuus earum operationum, quæ non pertinent secundùm se ad bene viuẽdum, cum definitio, diuisio, syllogismus, &c. non sint secundum se opera, quibus bene viuimus moraliter: deinde hæc pendent ex imperio libero voluntatis; quia voluntas applicat intellectum ad faciendam definitionem, &c. vt dicemus sect. 8. Idque præstat voluntas præcedente in intellectu actu dirigente, quo docetur, qua ratione hæc omnia peragẽda sint: ergo Logica habet omnia requisita ad rationem artis: atq; adeo, cùm sectione præcedente probatum sit, esse scientiam; est simul ars, & scientia: Ars quatenus per iudicium determinatè verum dirigit ad construenda instrumenta sciendi; scientia verô quatenus tale iudicium deducit per veram demonstrationem. Nonnulla, quæ contra hanc doctrinam possunt obijci, soluentur sect. 8. vbi agemus, an Logica sit scientia practica?

SECTIO VI.

Quod sit subiectum, seu obiectum Logicæ?

76 OBiectum scientię communiter accipi solet pro eodem, ac subiectum, de quo agit ipsa scientia. Cæterum, si propriè loquendum sit, aliquod est discrimen; vt constabit ex dicendis in hac sectione.

PARS I.

Nonnulla supponuntur ad præsentis [illegible] enoda-

77 M[illegible] [illegible]icentur ad iu[illegible] [illegible]æ nec ad rem faciunt; ne[illegible] [illegible]nitis compre-

hendi

hendi possunt, & ideo eis reiectis in proprias sedes, ea solùm adducam, quæ lucem aliquam afferre possint ad enodandam præsentem difficultatem. Duplex assignari potest subiectum scientiæ: Vnum est illud, in quo ipsa scientia recipitur, seu inhæret, quòd quidem dicitur subiectum receptionis, seu inhæsionis: & quod ad hoc attinet, certum est, intellectum esse subiectum receptionis omnium scientiarum; quia tam actus intellectus, quam habitus per illos acquisiti recipiuntur in ipso intellectu, vt omnes Philosophi vnanimi consensu docent. Alterum subiectum scientiæ dicitur illud, circa quod versatur ipsa scientia, aliquid de illo probando, seu affirmando, & secundùm hanc acceptionem sumitur in præsenti subiectum, dum inquirimus, quodnam sit dialecticæ subiectum?

78 Porrò subiectum hac ratione sumptum aliud est adæquatum, aliud inadæquatum. Adæquatum coalescit ex iis omnibus, de quibus aliquid affirmat, seu probat scientia. Inadæquatum est pars subiecti adæquati. Deinde subiectum inadæquatum aliud est magis principale, quod subiectum attributionis vocatur, & est illud, cuius perfecta cognitio per se intenditur à scientia, & cuius occasione agit de aliis, quæ ad illud [illegible], vel tanquam princ[illegible] [illegible] partes; vel ta[illegible] [illegible]tates, aut passion[illegible] [illegible]quam species, aut con[illegible] [illegible] tanquam superiora, sub quibus continetur. Hoc autem subiectum debet esse aliquo modo vnum in se (& vnum aliquid constituere cum subiecto minus principali) vel vnitate vniuoca, vel analoga, vel vnitate ordinis, vel alio modo, ita vt possit aliquo modo per vnam definitionem explicari, & aliquas habeat proprietates, quæ de illo possint demonstrari; alioqui non poterit vna scientia versari circa illud. Aliud est subiectum minus principale, seu attributum, sub quo continentur ea omnia, de quibus agit scientia, eo quod ad subiectum attributionis pertineant aliquo ex prædictis modis.

79 Rursus subiectum aliud est materiale: & est illud, quod attingitur à sciẽtia ratione alterius: aliud est formale, & est illud, quod & attingitur à scientia ratione sui, & ratione cuius attingitur subiectũ materiale, vt in Philosophia subiectum materiale ipsius Philosophiæ dicitur esse substantia composita ex materia, & forma; & subiectum formale dicitur esse mobilitas; quia Philosophia agit de substantia cõposita, prout mobili, & ideo mobilitas attingitur ratione sui à Philosophia, & est id ratione cuius, aut sub qua attingitur ab ipsa Philosophia substantia composita.

80 Obiectum verò scientiæ (si propriè loquendum sit) dicitur id, quod intellectui obijcitur per actus ipsius sciẽtiæ, siue t[illegible]quã subiectũ, de quo aliquid affirmatur, aut

tur: probatur, siue tanquam prædicatum, quod de altero affirmatur, aut probatur. Itaque obiectum latius patet, quam subiectum scientiæ; quia subiectum est illud solum, quod per actus scientiæ attingitur tanquam id, de quo aliquid probatur, affirmatur, seu negatur: obiectum vero includit non solum id, de quo aliquid probatur, sed etiã id, quod de subiecto affirmatur, aut probatur per actus scientiæ: cùm autem omnis actus scientiæ vel sit cõclusio deducta ex præmissis; vel vna ex præmissis, ex quibus deducitur conclusio, est necessariũ, quod obiectum adæquatum sciẽtiæ coalescat ex obiectis præmissarum, & ex obiectis conclusionum pertinentium ad talem scientiam.

81 Hæc tamen obiecta ita inter se comparãtur, vt obiecta conclusionum se habeant vt obiectum materiale scientiæ; obiecta verò præmissarum, vt obiectum formale: quia obiectum formale debet esse id, ratione cuius intellectus alteri assentitur, aut dissentitur; & materiale id, cui assentitur, vel dissentitur intellectus ratione alterius; sed sic se habent obiecta præmissarum, & obiecta conclusionũ: ergo, &c. Minorem probo: quia tunc intellectus dicitur assentiri, aut dissentiri vni ratione alterius, quãdo hoc inducit, & mouet ipsum intellectum ad assentiendum, vel dissentiendum illi: sed obiectum præmissarum mouet, & inducit intellectum ad assentiẽdũ, vel dissentiendum obiecto conclusionis: quia ex assensu, vel dissensu circa obiectum præmissarum determinatur ad assensum, seu dissensum circa obiectum conclusionis eo modo, quo dicemus in lib. de Anima; vbi etiam dicemus, an obiectum præmissarum sit obiectum formale intrinsecũ respectu obiecti conclusionis, an solum extrinsecum: ergo obiectum præmissarũ est id, ratione cuius intellectus assentitur, vel dissentitur obiecto conclusionis; ac per consequens hoc est obiectum materiale, illud vero formale sciẽtiæ. Hæc de obiecto, & subiecto scientiarum in genere.

82 Certum ergo est primò, instrumenta sciendi, qualia sunt definitio, diuisio, argumentatio, & earum species, pertinere ad subiectũ Logicæ, quia earum naturas inuestigat; & multa de eis probat, ac concludit, vt nullus ignorat. Certum est secundò, hæc obiecta mente, voce, & scriptis fabricari: quia id ipsum, quod apud nos metipsos interius per mentis conceptus definimus, diuidimus, & probamus; definimus postmodum, diuidimus, & probamus alijs exterius per verba, & scripturas. Hinc est, quod mentalibus solum conueniat propria ratio instrumentorũ sciendi: quia hæc sunt, quibus reuera rerum naturas, earum partes, & proprietates scimus; verbis verò, & scripturis non quidem scimus, sed manifestamus alijs ea, quæ mentali scien[illegible]mus; & propterea hæc n[illegible]r propriè instrumenta sc[illegible], sed solum per

analogiam, ratione similitudinis, quam habent cum diffinitione, diuisione, & argumentatione mẽtali. Dicuntur tamen propriè instrumẽta docendi: quia medijs illis docemus alios ea, quæ nos scimus.

83 Certum est tertiò, in definitione, diuisione, & argumẽtatione mentali duo inuolui (& idem est de vocalibus, & scriptis) nempe & actum intellectus, & obiectum talis actus. Ex. gr. in definitione mẽtali hominis inuenitur & actus intellectus repræsentãs expressè naturam hominis; & ipsa natura hominis expressè repræsentata: hæc dicitur conceptus obiectiuus; ille conceptus formalis, & vtrumque includit definitio. Probatur: quia nõnulla tribuuntur definitioni, quæ verificari non possunt nisi de conceptibus obiectiuis, vt, quod constet genere, & differẽtia; quod prædicetur de definito, & cum illo cõuertatur; & alia similia: neque enim id, quod est prædicari de definito, aut esse genus, & differentiam conuenit conceptibus formalibus; sed obiectis, prout taliter repræsentatis per ipsos conceptus formales, vt ex dicendis circa prædicabilia constabit. Deinde nonnulla alia conueniunt definitioni ratione cõceptuũ formalium: vt, quod explicet naturam definiti; sit clarior illo &c. Claritas enim, & explicatio non inuenitur in obiectis; sed in actibus repræsentãtibus ipsa obiecta, vt omnibus [illegible]: ergo definitio men[illegible] concludit solum conceptu[illegible], aut solũ conceptus obiectiuos; sed coalescit ex vtrisque.

84 Ita tamẽ coalescit ex vtrisque, vt conceptus obiectiui se habeant vt materia; & cõceptus formales vt forma: quia obiecta ex se indifferẽtia vt definitionem, diuisionem, argumentationem, aut syllogismum constituant, determinantur per hos conceptus formales ad constituẽdam definitionem; per illos ad diuisionem; & per alios ad argumentationem, ac syllogismum. Natura enim hominis, prout subest conceptui claro de animali, & rationali, fit clarior, saltem obiectiue se ipsa, vt definitum est, constituitur constans genere, & differentia, prædicabilis de definito, & conuertibilis cum illo. Deinde natura animalis prout cognita per conceptum diuidentem illam in hominem, & brutum, constituitur in esse diuisionis obiectiuæ, ac in esse diuisi, & contrahitur ad mẽbra diuidẽtia, &c. Præterea extrema propositionũ syllogismi, prout cognita per talem cognitionem, constituuntur vnita cum medio in præmissis, & postea vniuntur inter se in conclusione: ergo omnia instrumenta sciendi coalescunt ex conceptibus obiectiuis, vt materia, & ex conceptibus formalibus, vt forma.

85 Certum est quartò, cõceptus formales non esse formas intrinsecè inhærentes conceptibus obiectiuis; sed formas extrinsecas: quia cõceptus formales sunt in intellectu, & obiectiui sunt extra intelle-

intellectum. An verò concedenda sint entia aliqua rationis intrinseca conceptibus obiectiuis, per quę constituantur intrinsecè in esse definitionis, diuisionis, &c. dubium est inter authores, cuius resolutio pertinet ad tractatū de vniuersalibus. Certum est quintò, ea, quæ diximus esse instrumenta sciendi ad triplicem operationem intellectus pertinere. Definitio enim præscisse secundùm se sumpta pertinet ad simplicem apprehensionem, quæ prima operatio intellectus dicitur. Diuisio pertinet ad iudicium, quæ est secunda: ad quam etiam pertinet definitionem de suo definito prædicare. Argumentatio denique pertinet ad discursum, qui tertia operatio intellectus nuncupatur.

86 His prænotatis inuestigandum modò, quodnam sit subiectū adæquatum Logices? Quodnam subiectum attributionis? Et quodnam formale, & materiale? Quia omnia facilè resolui possunt ex prænotatis.

PARS II.

Declaratur, quod sit Logices subiectum?

87 IN hac re in tot sententias distracti sunt authores, vt vix vnus cum altero consentiat in omnibus, quæ ad subiectum Logices spectant. Ego vt breuiùs, & clariùs rem totam expediam, non immorabor in recensendis variorum opinionibus, sed [illegible] nullis conclusionibus: & post quamlibet conclusionem [illegible] subiungam obiectiones, quæ contra illam opponi solent pro oppositis sententiis.

88 Dico primò: subiectū adæquatum Logicæ coalescit ex definitione, diuisione, vniuersalibus, & prædicabilibus, subiecto, prædicato, copula, nomine, & verbo, propositione, & eius terminis, argumētatione, & huius speciebus, proprietatib., & dispositione. Ita P. Hurt. disp. 1. Logicæ sect. 1. Probatur: quia subiectū adæquatū Logicę debet coalescere ex omnibus iis, quorū naturas inuestigat ipsa, & de quibus aliquas proprietates probat: sed ita se habet Logica respectu eorum, quæ enumerauimus: ergo ex omnib. illis coalescit subiectū adæquatum illius. Maior admittitur ab omnib. Minor probatur: quia de subiecto, prædicato, copula, nomine, verbo, & propositione agitur in libris Periermen. seu de Interpret. de vniuersalibus, & prædicabilibus in Isagoge Porphirii: de diuisione, & definitione certum est agi in Logica, licèt non extent libri, in quib. de his egit Aristoteles: de argumentatione, & syllogismo in communi, eius terminis, &c. agitur in lib. de prior. resol. de syllogismo probabili in lib. Topic. de fallaci in lib. Elench. de demonstratiuo in lib. de Poster. ergo ex his omnibus coalescit subiectum adæquatum Logicæ.

89 Obiicies contra hanc conclusionem: [illegible] est, vt deducitur ex dictis, tres operationes intellectus: [illegible]

C modo

mo lo faciēda sint rectè vniuersalia, & prædicabilia: ergo nō pertinent hæc ad subiectū adæquatum Logicæ. Minor probatur: quia vniuersalia fiunt per apprehensionem omnino simplicē: sed Logica non docet quomodo debeamus apprehendere per apprehensionē omnino simplicē, sicut neq; docet quomodo debeamus rectè videre, aut imaginari: ergo non docet, quomodo faciēda sint vniuersalia. Fateor, Logicam inuentam esse, vt doceat rectè facere tres operationes intellectus: at id nō aliter docet nisi earum naturam indagādo; quam vt satis perspectā habeat, est necessariū, quod omnes eius partes, proprietates, causas, & quidquid ad illas pertinet disquirat, & perfectè cognoscat. Cùm autem vniuersalia, & prædicabilia sint partes definitionis; neque eorum cognitio parùm conducat ad perfectam cognitionē diuisionis, syllogismi, & demōstrationis, oportet, quod Logica de eis agat, & eorum naturam, ac proprietates inquirat: ac percōsequens ad subiectum adæquatū ipsius Logicæ pertinere debent. Vnde ad obiectionem concessa maiori, & minori prioris syllogismi, nego consequentiam: quia non solùm pertinent ad subiectū Logicæ ea, quæ docet rectè facere ipsa Logica; sed etiam ea, quorum cognitio ad illorum perfectam cognitionem conducit. Talia autem sunt vniuersalia, & prædicabilia, & ideò pertinere debe[nt ad s]ubiectū adæquatum Logices.

90 Dico secundò: subiectum materiale in his, quæ assignauimus, sunt conceptus obiectiui; formale verò sunt conceptus formales, prout cōstituunt obiectiuos in esse definitionis, diuisionis, argumētationis, syllogismi, &c. Probatur prima pars de subiecto materiali: quia subiectum materiale scientiæ est illud, quod non ratione sui; sed ratione alicuius formæ illi supperadditæ attingitur ab ipsa scientia, vt constat ex n. 79. atqui tales sunt conceptus obiectiui in Logica; ergo sunt subiectū materiale ipsius Logicæ. Minorē probo: quia conceptus obiectiui nō attingūtur à Logica, nisi prout constituunt definitionem, diuisionem, syllogismum, genera, & species, &c. atqui hæc omnia constituunt, prout subsunt conceptibus formalibus: neque enim *animal rationale* est definitio; nisi prout subest cognitioni explicitæ hominis; neque animal est vniuersale; nisi prout subest cognitioni abstrahēti illud ab inferioribus, & sic de alijs: ergo conceptus obiectiui attinguntur à Logica ratione cōceptuum, quibus subsunt.

91 Hinc facilè probatur secunda pars de subiecto formali: quia conceptus formales prout constituentes obiectiuos in esse definitionis, &c. sunt id, ratione cuius, vel sub quo attingūtur à Logica ipsi conceptus obiectiui: ergo sunt subiectum formale ipsius Logicæ. Consequentia patet ex definitione subiecti formalis adducta num. 79. Itaque

conceptus formales secundùm se sumpti cum duobus extremis cōferri possunt, nempè & cum anima, à qua physicè producuntur, & cum conceptibus obiectiuis, quibus denominationes tribuunt definitionis, diuisionis, &c. Secundùm priorem rationem pertinent ad Philosophiam, cuius est agere de anima, eius potentijs, actibus, & obiectis secundùm se sumptis: secundùm posteriorem verò, pertinent ad Logicam, cuius est agere de denominationibus (quas vocant secundas intentiones) prouenientibus obiectis ab actibus intellectus; vt per earum cognitionem dirigatur ipse intellectus ad rectè disponendas suas operationes.

92 Obijcies primò: id, quod Logica considerat in suo subiecto est pro formali ens rationis fictum: ergo subiectum formale Logicæ est ens rationis fictum. Antecedens probatur: quia Logica considerat conceptus obiectiuos, vt sunt definitiones, genera, & species: sed conceptus obiectiui constituuntur in esse definitionis, generum, &c. per entia rationis ficta: ergo subiectum formale est ens rationis fictum. Minor est certa: quia in animali, & rationali nihil est reale, ratione cuius constituantur in esse definitionis, generis, differentiæ, &c. Nego primùm antecedens. Ad probationem, concessa maiori, nego minorem: quia, vt infra dicemus, hoc, quod est esse definitionem, genus, & differentiam, conuenit obiectis per denominationem extrinsecam prouenientem illis ab actibus realibus intellectus. Ad probationem fateor, in animali, & rationali nihil esse reale intrinsecum, ratione cuius constituatur in esse definitionis, generis, &c. Cum hoc tamen rectè componitur, quòd in esse talium cōstituantur per denominationem extrinsecam prouenientèm illis ab actibus realibus intellectus.

93 Sed age iam; admittamus, obiecta constitui in esse definitionis, generis, speciei, &c. formaliter per entia rationis ficta intrinseca ipsis obiectis; vt multorū sententia fert; adhuc in hoc casu non esset concedendum, entia rationis esse subiectū formale Logicæ: quia duo tunc possent distingui in obiecto definitionis, v.g. nēpè, & quòd cognosceretur per actum expresè repræsentanté naturam ipsius obiecti; & quod ex hoc actu resultaret in ipso obiecto ens quoddam rationis fictum, ratione cuius cōstitueretur formaliter, & intrinsecè in esse definitionis.

94 Illud ergo primū est, quod per se attingitur à Logica tanquā subiectū formale: hoc verò secundum nullatenus est de ratione subiecti formalis ipsius Logicæ: quia id, quod Logica circa definitionem considerat, est, quod explicet naturam definiti, sit clarior illo, & de ipso posit mutuò prædicari, &c. atqui hæc omnia verificantur ex eo præcisè, quod

definitum attingatur per cognitionem expressè repræsentantem naturam ipsius; siue ex tali cognitione resultet in re cognita ens rationis, siue non: ergo per accidens se habet ens rationis ad subiectum Logicæ. Minorem probo: quia ex eo præcisè, quòd detur cognitio expressè attingens prædicata intrinseca rei, quæ definitur, explicatur natura illius, & clariùs apparet, quam antea; præterea ob id quod per illam cognitionem repræsentatur potest mutuò prædicari de definito: ergo impertinenter se habet ens rationis ad ea, quæ Logica considerat de suo formali subiecto.

95 Idem dicendum est de genere, specie, differentia, &c. quia id, quod Logica in his considerat, est, quod abstrahantur à suis inferioribus, & de illis prædicari possint; at siue hæc constituantur formaliter in esse generis, &c. per entia rationis ficta in rebus abstractis, siue non; abstrahuntur ab inferioribus per actus reales intellectus cognoscentes illa sine suis inferioribus, & deinde potuerunt prædicari de illis per actus reales affirmantes illa de ipsis inferioribus: ergo ad ea, quæ Logica considerat in generibus, speciebus, &c. impertinenter se habent entia rationis in ipsis generibus, speciebus, &c. conficta. Hæc omnia clara fient, quando agimus de vniuersalibus, & prædicabilibus. Dices: ad quam ergo scientiam pertinebunt entia illa rationis conficta, si dentur? Respondeo, pertinere ad metaphysicam, cuius est agere de omni ente siue reali, siue ficto. Vel pertinebunt ad Logicam, non vt subiectū formale illius, sed vt quid cōsequens, seu comitans subiectum formale illius.

96 Obijcies secundò: Logica ex se ordinatur ad dirigēdas operationes, seu conceptus formales intellectus: ergo hi vt dirigibiles sunt Logicę subiectum; ita tamen, vt ipsi conceptus formales sint subiectum materiale, & dirigibilitas sit subiectum formale. Multa hic continentur digna examine. In primis non rectè dicitur, operationes intellectus esse dirigibiles per Logicam: quia Logica nō dirigit operationes; sed intellectum, vt bene eliciat ipsas operationes: sicut Architectura non dirigit domum construendam ab artifice, sed potius artificem, vt bene construat domum.

97 Deinde, demus esse dirigibiles ipsas operationes intellectus. Vel hæc dirigibilitas est in illis capacitas quædam intrinseca ad hoc, vt dirigantur à Logica, quæ quidem dicitur dirigibilitas radicalis, vel denominatio quædam extrinseca illis proueniens ab actibus Logicæ illas dirigentibus, quæ dicitur dirigibilitas formalis. Si hoc vltimum; nullatenus possunt attingi à Logica, vt dirigibiles; quia dirigibilitas secundùm hanc rationem constituitur in esse talis per ipsos actus Logicæ, ergo non potest Logica per suos actus hanc dirigibilitatem,

vt

vt subiectum formale attingere; quin simul attingat ipsos actus: sed actus Logicæ non attingunt se ipsos, vt experientia constat; neque enim, per actum quo cognoscimus, definitionem esse clariorē suo definito, cognoscimus ipsum actum: ergo Logica non attingit operationes intellectus, vt dirigibiles secundó illo modo. Si verô sermo sit de dirigibilitate primo modo sumpta, hoc est de dirigibilitate radicali, hæc non distinguitur ab intrinseca entitate operationum, quæ quidem catenùs sunt ex natura sua capaces directionis, quatenùs ex natura sua sunt tales, quæ possint cum conceptibus obiectiuis cōponere, seu constituere definitionem, diuisionē, argumentationē, syllogismum, &c. Et secundùm hanc rationē iam fatemur, has operationes esse subiectum formale Logicæ; at nō alia de causa, nisi quia secundùm hanc rationem sunt id, sub quo attinguntur conceptus obiectiui, cū quibus constituunt definitionem, &c. Itaque si hæ operationes non essent tales, quæ conceptus obiectiuos constituere possent in esse definitionis, diuisionis, &c. non essent dirigibiles á Logica, neque ad eam pertinerent; quando quidem reliqua omnia, quæ in illis inueniuntur ad Philosophiam spectant, vt Philosophus edisces. Hinc est, quod non aliter ad Logicam spectent, nisi vt subiectum formale, sub quo conceptus obiectiui attinguntur ab ipsa Logica. Et si quid probat de ipsis conceptibus formalibus secundùm se sumptis, in eum finem probat, vt meliùs inde cognoscat, quas denominationes tribuant conceptibus obiectiuis, ac per consequens semper illos considerat, vt sunt rationes, sub quibus attingit istos.

PARS III.

De subiecto attributionis Logicæ.

98 DIco tertiô: subiectum attributionis Logicæ est demonstratio. Ita P. Vazq. 1. p. disp. 4. cap. 1. P. Puent. Hurt. hic disp. 1. sect. 5. vbi adducit pro se Simplic. Themistium, Philoponum, & nonnullos recentiores. Probatur: quia illud est subiectum attributionis alicuius scientiæ, ad cuius perfectam cognitionē, & primariò dirigitur ipsa scientia, & conducunt reliqua omnia, de quibus seorsim agitur in eadem sciētia, vel vt partes, causæ, aut principia; vel vt superiora, sub quibus continetur; vel vt proprietatés, species, opposita, &c. Sed ita se habent respectu demonstrationis ea omnia, de quibus agit Logica: ergo demonstratio est subiectum attributionis Logicæ. Minorem probo: & primò, quod Logica primariò dirigatur ad perfectam cognitionē demonstrationis; quia Logica ex primaria sua intentione directa est ad inuestigánda ea, quibus perfecta rerum scientia comparatur, vt admittunt omnes; sed hæc comparatur per de-

monstrationem, vt docet Aristoteles 1. lib. Poster. cap. 2. cuius meminimus supra sect. 4. num. 44. ergo ex primaria sua intentione directa est ad perfectam cognitionem demonstrationis.

99 Deinde, quod reliqua omnia, de quibus agitur in Logica, referantur, aut conducant ad perfectam cognitionem demonstrationis, facile probatur. Et in primis, quod Logica in ordine ad demonstrationem agat de syllogismo, propositione, termino, & reliquis pertinentibus ad syllogismum, docuit expressè Aristoteles lib. 1. de Prior. resol. vbi acturus de syllogismo sic incipit: *Primum dicere, circa quod, & cuius sit consideratio; quoniam circa demonstrationem, & scientiæ demonstratiuæ. Postea determinare, quid sit propositio, & quid terminus, & quid syllogismus, &c.* Vbi clarè docet tractatum de syllogismo, propositione, &c. ordinari per se ad considerationem, seu cognitionem perfectam demonstrationis. Et ratione facilè probatur: quia ad perfectam cognitionem alicuius compositi maximè conducit cognitio partium, ex quibus coalescit, generum, sub quibus continetur, & specierum, quas sub se continet; eorum etiam quę cum illo opponuntur, &c. sed ea omnia, de quibus agitur in Logica pertinent ad demonstrationem aliquo ex prædictis modis: ergo cognitio eorum conducit ad perfectam cognitionem demonstrationis.

100 Minorem probo; quia in primis syllogismus est genus, sub quo demõstratio cõtinetur: deinde propositio est pars demonstrationis, ac per consequens ea omnia, ex quibus coalescit propositio, vt sunt terminus, subiectum, prædicatum, & copula, vniuersalia, ac prædicabilia, & recta horũ coordinatio debent pertinere ad ipsam demonstrationem. Præterea definitio est medium potissimum ad demonstrandas proprietates de definito; quia, cum ea explicet essentiã, quæ est causa proprietatum; eo ipso, quod affirmatur in præmissis de definito, concluduntur rectè proprietates de ipso definito. Deinde idem est de diuisione, quia vel non distinguitur à definitione, vel saltem maximè conducit, vt demonstrentur proprietates diuisi. Et deniq; notitia syllogismi probabilis, & falsigraphi, vtpotè qui oppositi sunt cum demonstratione, & ipsa imperfectiores, non parum cõducit, vt dignitas, & excellentia ipsius demonstrationis meliùs innotescat: ergo ea omnia, de quibus agitur in Logica pertinent ad demonstrationem aliquo ex prædictis modis.

101 Dices: definitio duo dicit; & esse modum sciendi, & esse causam proprietatum: vt causa est proprietatum pertinet ad demonstrationem, tanquam pars illius; at verò vt est modus sciendi, non est pars demonstrationis, & ideò attingitur per se à Logica, non vt subiectum attributum, sed vt subiectum attributionis. Sed

Contra: definitio, vt est modus sciẽdi, est pars demonstrationis: ergo adhuc vt talis, est subiectum attributum respectu ipsius demonstrationis. Antecedẽs probatur: quia definitio est modus sciendi, prout est explicatio, seu declaratio essentiæ, & naturæ definiti: atqui vt explicatio, & declaratio est essentiæ, est pars demonstrationis; quia vt talis, est mediũ, per quod probamus proprietates, & passiones de definito, vt probatum est: ergo, vt est modus sciendi, est pars demonstrationis.

102 Instabis: etiam si non esset possibilis demonstratio, vel saltem nulla notitia esset de illa, posset Logica inuestigare naturam definitionis: atqui in eo casu ageret per se de definitione, & non in ordine ad demonstrationem: ergo & modó etiam aget per se de illa, & nõ in ordine ad demonstrationem. Admissa maiori, quæ sub lite est; respondeo, quod in eo casu foret hæc pars Logicæ, quæ modo agit de definitione: nec ordinaretur ad demonstrationẽ tanquam ad subiectum attributionis: quia non esset pars illius: At veró nunc cùm defacto sit pars demonstrationis, defacto ordinatur ad illam, tanquam ad subiectum attributionis; quia ad eandem sciẽtiam; ad quam pertinet agere de toto, pertinet etiam agere de eius partibus seorsim tanquam de rebus ad illud pertinentibus.

103 Obijcies: omnia, de quibus agit Logica, pertinent ad syllogismum in communi, vel tanquam partes Physicæ, causæ, aut principia, vt constat ex dictis; vel tanquam species; quia omnes syllogismi particulares, vt sunt demonstratio, syllogismus topicus, &c. sunt species syllogismi in cõmuni: ergo non est, cur demonstratio potius, quàm syllogismus in communi dicatur subiectum attributionis logicæ. Fateor, omnia, quæ tractantur in Logica reuocari posse ad syllogismum in cõmuni; sicut reuocantur ad demonstrationem. Nihilominùs demõstratio potiùs, quàm syllogismus dicenda est subiectum attributionis: tum quia syllogismus est pars intrinseca, & essentialis Metaphysica demonstrationis; &, vt omnes norunt cognitio partium essentialium per se conducit, & ordinatur ad perfectam cognitionẽ totius, potius quàm ècontra: quia perfecta cognitio totius supponit per se perfectam cognitionẽ partium, non veró ècontra: tum etiã, quia intellectus noster inter alias operationes, quas exercere potest circa obiecta pro hoc statu, primarió appetit sciẽtiã, quæ quidem per demonstrationẽ comparatur; & ideó Logica, quæ ex primaria sua institutione inuenta est, vt intellectũ dirigat in suis operibus, primarió ordinari debet ad directionem demonstrationis.

104 Id quod diximus de subiecto attributionis intelligendũ est, de demostratione mentali, non de vocali, aut scripta: quia, cum hæ non sint instrumenta sciendi, nisi per ordinem ad mentalem,

vt diximus supra num. 82. necessarium est, quod Logica, cuius muneris est agere de instrumentis sciendi; non agat de illis nisi per ordinem ad demonstrationē mentalem; & ideo non aget de illis, tanquam de subiecto attributionis; sed tanquam de subiecto attributo. Idem dico de definitione, diuisione, syllogismo, &c. vocalibus; de quibus non aliter agit, nisi per attributionem ad mentales propter rationem traditam.

SECTIO VI.

Vtrùm Logica sit vnus simplex habitus, vnavè simplex qualitas?

105 QVilibet actus sciētificus (vt sæpè dictū est in præcedentibus) producit in intellectu qualitatem quandam, quæ dicitur habitus, cuius formalis effectus est reddere intellectum facilem ad eliciendos alios actus similes. Inquirimus ergo, an omnes actus Logicæ generent vnum tantum habitum, qui reddat intellectum facilem ad eliciendum quencunque actum Logicæ facultatis; vel potiùs generent plures habitus realiter distinctos, & non vnitos, quorum singuli intellectum facilitent ad actus pertinentes ad singulas partes subiecti ipsius Logicæ: ita vt vnus habitus faciliter ad actus pertinentes ad definitionem, & alius ad actus pertinentes ad syllogismum, &c? Quod si primum contingat, erit Logica vnus habitus, & vna qualitas. Si verò secundum, erit plures habitus, & plures qualitates.

106 Rursus aduertendum est: quod si Logica sit vnus habitus tali modo potest esse vnus, vt cōponatur ex diuersis partibus physicè vnitis inter se; per quarū singulas extendatur ad actus pertinentes ad singulas partes subiecti ipsius Logicæ: & sic non erit simplex habitus, aut qualitas; sed compositus ex partibus quasi integrātibus; vel tali modo potest esse vnus, vt non componatur ex diuersis partibus; sed sit simplex quædam, & indiuisibilis entitas, quæ secūdùm se totàm extēdatur ad quenlibet actū. Et sic erit vnus simplex habitus. In præsenti ergo inquirimus, an Logica sit vnus habitus ita, vt sit omninò simplex; vel saltem an sit compositus ex pluribus partibus Physicè vnitis inter se?

PARS I.

Referuntur, & refutantur duæ sententiæ.

107 PRima sentētia docet, Logicam non solùm esse vnū habitum; sed etiam esse omnino simplicem. Ita Caiet. 1. 2. quæst. 54. artic. 4. Capreol. quæst. 3. prologi, & alij, quos refert P. Suar. in Metaph. disput. 44. sect. 11. num. 22. Probant primó, quod sit vnus habitus: quia Logica est vna scientia: ergo est vnus habitus. Antecedens est certum; quia non dantur plures Logicæ; sed vna tantum: Consequentia

vero facilè probatur: quia scientia est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo cum, Logica sit vna scientia, erit etiam vnus habitus.

108 Quod vero iste habitus sit omnino simplex, probant: quia, si talis habitus cõponeretur ex partibus distinctis, ex deberẽt distingui saltem numero; sed in eodem indiuisibili subiecto, quale est intellectus, non possunt accidentia numero diuersa subiectari: ergo neque habitus, qui constet talibus partibus poterit subiectari in intellectu; sed Logica subiectari debet in intellectu: ergo non potest esse habitus compositus ex partibus distinctis; sed debet esse omnino simplex. Idem sentiunt isti authores de habitibus aliarum sciẽtiarum.

109 Dissident tamen in explicando, vnde nam desumenda sit vnitas horum habituum. Quidam enim dicunt, vnitatem desumendã esse ex abstractione à materia, ita vt illa sciẽtia, seu habitus sit vnus, qui attingit subiectum, cuius partes omnes abstrahunt eodem modo à materia. Triplicẽque assignant abstractionem à materia, vnã vocant abstractionem à materia singulari; alteram à materia sensibili; tertiam denique à materia intelligibili. Ea autem scientia dicitur abstrahere à materia singulari, quæ agit de subiecto aliquo sensibili præscindendo à singularitatibus, seu differẽtijs indiuidualibus eius. Talem dicunt esse Philosophiam, quia hæc agit de ente naturali, quod ex vna parte est materia sensibilis, cum percipiatur per sensus, ex alia verò non attingitur à philosophia, prout contractum ad sua singularia; quia scientia non agit de singularibus.

110 Deinde ea scientia dicitur abstrahere à materia sensibili; quæ cum agat de subiecto aliquo corporeo (quod, cum intellectui obijciatur, vt quid materiale, & corporeũ, dicitur materia intelligibilis) illud tamen non attingit vt sensibile; hoc est, sub aliqua forma ratione sui perceptibili per sensus. Tales dicunt esse Mathematicas disciplinas: quia agunt de quãtitate secundum se sumpta, quæ ex vna parte est corporea, & ideo est materia intelligibilis; quia videlicet obijcitur intellectui, vt quid materiale, & corporeum; ex alia verò parte secundũ se sumpta non est sensibilis, quia secũdùm se præscindit à qualitatibus sensibilibus.

111 Denique ea scientia dicitur abstrahere à materia intelligibili; quæ agit de subiecto præscindente à ratione aliqua corporea, seu materiali. Talem, dicunt, esse Metaphysicam; quia hæc agit de ente vt sic, quod est ratio abstrahens à conceptu quouis materiali, seu corporeo, & propterea dicitur non attingi ab intellectu vt quid materiale. Hinc colligunt prædicti authores primò, Logicam esse vnã scientiam, quia agit de instrumentis sciendi sub vna abstractione à materia; omnia enim abstrahunt

à mate-

à materia intelligibili. Colligo secundò, Logicam esse scientiam distinctã à Philosophia, & Mathematica; quia hæ abstrahunt à materia sensibili, & illa à singulari.

112 Hæc sententia omnino reijcienda est. Primò quia sub eadem abstractione à materia dantur scientiæ, quas isti authores fatentur esse diuersas; ergo vnitas, seu multiplicitas scientiarum non est desumenda ex diuersitate, vel multiplicitate abstractionis à materia. Antecedens probatur: Nam in sententia horum authorum metaphysica abstrahit à materia intelligibili; quia habet pro obiecto ens prout præscindēs ab ente corporeo. Deinde Logica, quam dicunt esse scientiam distinctam à Metaphysica, habet pro obiecto formali, aut dirigibilitatem actuũ intellectus; aut ipsos actus intellectus prout constituunt definitionem, syllogismũ, &c. Et ideò præscindere etiam debet à materia intelligibili: quia actus intellectus, aut eorum dirigibilitas nõ est quid materiale, aut corporeum.

113 Secundò Metaphysica nec omnino abstrahit à materia intelligibili, nec à materia sensibili: ergo iuxta prædictam sententiam non erit vna scientia: quod quidem repugnat ipsis authoribus asserentibus, esse vnam scientiam à reliquis omnibus distinctam. Antecedens probatur, ex Aristot. 2. Metaphys. cap. 2. vbi docet, Metaphysicam esse scientiam vniuersalem: quia de omnibus rebus disputat, & lib. 4. tex. 2. in fine ait, Metaphysicã speculari ens in quantum ens, & species eius, & species specierum; sed vna ex speciebus entis est quãtitas, quæ est materia intelligibilis, & alia est substantia corporea, quæ est materia sensibilis: ergo Metaphysica iuxta sententiã Aristotelis partim attingit materiã intelligibilẽ; partim sensibilẽ; ac per cõsequens non habet vnam, & eandẽ abstractionem à materia; & nihilominus in sententia horum est vna scientia: ergo non sumitur vnitas scientiarum ab vna, & eadem abstractione à materia.

114 Alij docent, vnitatem scientiæ desumendam esse ex vnitate principiorum, seu præmissarum, propter quas assentimur conclusionibus ipsius scientiæ. Tunc verò docent, principia alicuius scientiæ esse vna, quando dependentiam habent, vel ab alio tertio, vel inter se ipsa, ita vt vnum supponat aliud. Cùm autem Logicæ partes aliæ alijs præsupponantur, quia syllogismus supponit definitionem, & definitio diuisionem; hinc est, quòd principia, ex quibus deducuntur conclusiones pertinẽtes ad diuisionem præsupponantur ad principia pertinentia ad definitionẽ; & principia ad hãc pertinentia præsupponantur ad principia pertinentia ad syllogismum, &c. Ex quo fit, Logicam esse vnum simplicem habitum.

115 Hæc sententia neque probat, Logicam esse vnum habitum, neque simplicem. Hoc vltimum

pro-

probatur; quia principia diuisionis ita præsupponuntur ad principia definitionis, &c. vt possit quis deducere plures conclusiones circa definitionem antequam, aliquã eliciat circa syllogismũ: ergo tunc habebit habitum circa definitionem, & non circa syllogismum, ac per consequens non versabitur vnus simplex habitus circa omnes partes obiecti Logices. Patet cõsequentia: quia habitus generantur ex actibus: ergo, si nullus detur actus circa syllogismũ, nullus generabitur habitus circa illum.

116 Dices eundem habitum, qui generatur ex actibus circa definitionem, reddere potentiam facilem ad eliciendas conclusiones circa syllogismum. Sed contra est, quod sæpe est quis facilis ad eliciendas conclusiones circa definitionem, & maximã habet difficultatem in eliciẽda aliqua circa syllogismum, vt experientia notũ est: ergo non est verũ dicere, quod idem habitus, qui facilitat potentiam circa definitionem, facilitat etiam circa syllogismum. Ex his probatum manet, non colligi simplicitatẽ Logicæ ex vnitate principiorum adducta à prædictis authoribus.

117 Quod verò neque inde colligatur, Logicã esse vnum habitum faciliè probari potest: pro cuius probatione not[a], dari aliquas scientias, quæ subalternatæ dicuntur à Philosophis; quia subalternantur alijs. Illæ autẽ scientiæ dicũtur alijs subalternari, quæ probandam conclusionem propriam assumunt pro præmissis cõclusionem aliquam alterius scientiæ: vt contingit in Architectura, quæ ad deducendam hanc conclusionem, *fundamentum domus debet esse lapideũ, tectum verò ligneum*, supponit has duas præmissas, *fundamentum domus debet esse graue, tectum verò leue: sed lapis est grauis, & lignum leue*: ex quibus hæc vltima est conclusio deducta ex principijs Physicis: ad Physicam enim spectat probare lapidem esse grauem, & lignum leue.

118 Hoc ergo supposito probatur, non bene colligi vnitatem habitus Logicæ ex vnitate principiorum adductã ab illis authoribus: nam principia scientiæ subalternatæ, vt est Architectura, supponunt principia scientiæ Physicæ, cui subalternatur; & nihilominus Physica, & Architectura sunt habitus omnino distincti in sententia horum authorum: ergo, quod principia vnius partis Logicæ supponantur ad principia alterius, non probat, Logicam esse vnum habitum, qui versatur circa vtramque partem. Maior patet: quia scientia subalterna habet pro principio, ex quo deducat suas conclusiones, vnam ex conclusionibus scientiæ subalternantis: sed conclusio scientiæ subalternantis supponit principia ipsius scientiæ subalternantis, siquidem ex illis deducitur: ergo de primo ad vltimum principia scientiæ subalternatæ supponunt principia scientiæ subalternantis.

SECTIO VIII.

An Logica sit scientia practica, vel speculatiua?

SEctione 4. probauimus Logicam esse scientiam, Inuestigandum modo, an sit practica, an speculatiua? Quod, vt fiat, necessariũ est explicare, quid nam sint practicum, & speculatiuum.

PARS I.

Explicatur, quid sit Practicum, & quid Speculatiuum.

131 FAcultas intellectualis diuiditur aliquando ab Aristot. in factiuam, actiuam, & speculatiuam. Sic eam diuisit in Met. lib. 6. tex. 1. & lib. 11. cap. 1. Aliquando verò diuiditur ab eodem Arist. in practicam, & speculatiuam. Sic eam diuisit in Met. lib. 2. tex. 2. vbi sub nomine practicæ, factiuam, & actiuam facultatem comprehendit secundùm eam rationem, secundùm quam ab speculatiua distinguuntur, & ideò idẽ reputat esse practicam, ac actiuã, & factiuam: Quapropter ex ijs, quæ supra sect. 5. docuimus de arte, quam quidem facultatem factiuam, & actiuam esse diximus ex Aristot. facilè explicabitur, quæ nam requirantur ad ratione practici, & in se naturam speculatiui facilè colligemus.

132 Aristoteles ergo 2. Met. tex. 2. facultatem practicam, & speculatiuam his verbis definiuit: *Speculatiua etenim finis veritas; practica autem opus.* Ac si diceret: scientia, seu facultas speculatiua est, quæ ita contemplatur suum obiectum attributionis (quod dicitur esse finis ipsius facultatis) vt ex natura sua existat in eius contemplatione, nec vltra progrediatur ad eius effectionem. Practica verò est, quæ ita contemplatur suum obiectum, vt ex natura sua conducat ad eius effectionẽ (medio suo actu, qui practicus etiam dicitur) oportet tamen explicare hanc definitionem, & ex eius declaratione colligetur, quid sit facultas speculatiua.

133 In primis dicimus, facultatem practicam, seu actum illi respondentem conducere ad efficiendum suum subiectum, aut obiectum; neque enim sufficit ad rationem facultatis, seu cognitionis practicæ, quod ex ea procedat opus à suo subiecto, vel obiecto distinctũ: alioqui nulla esset cognitio intellectus, quæ nõ esset practica; quandoquidem nulla est intellectio, ex qua non possit ex natura rei sequi odium, aut amor circa illius obiectum; ac species intelligibilis tàm ipsius cognitionis, quàm obiecti illius. Conducit autem ad effectionem sui subiecti, dirigendo ad illud efficiendum; hoc est, ita repræsentando modũ, quo fieri debet ab agente, vt per se cõducat ad eius effectionem, vt constat ex dictis supra sect. 5. num. 62. circa artem, quam sub nomine facultatis factiuæ comprehendit Aristoteles sub facultatem practicã;

vt

vt vidimus num. 131. Dirigit autem cognitio id opus non solum, quando expressè repræsentat, domum, v.g. construēdam esse ex lapidibus, & lignis tali modo dispositis; sed etiam quando repræsentat domum ex natura sua esse talem, quæ constare debeat lapidibus, & lignis tali modo dispositis; quia cùm quocumque ex istis modis repræsentetur, quibus partibus constare debeat obiectū, sufficientèr instructus erit artifex ad illud efficiendum, si velit efficere.

134 Præter dicta requiritur ad rationem practici, quòd facultas practica, & eius actus sit in ipso agente, quod efficit, aut efficere potest obiectum per directionem ipsius facultatis practicæ. Id quod sectione 5. n. 63. probauimus ex Arist. 6. Ethic. c. 4. & lib. 11. Met. cap. 8. agente de arte seu facultate factiua, & actiua. Ex quo infertes, cognitionem, quam Deus habet de modo, quo syllogismus est faciendus, non esse practicā, etiam si per illam possit dirigere hominem ad faciendum syllogismum: quia videlicèt Deo talem cognitionem habenti repugnat ex natura sua potentia ad faciendum syllogismum. Cæterùm, si is, qui habet cognitionem de modo, quo faciendum est obiectum petat potentiam ad faciendū tale obiectū, aut saltem illi nō repugnet ex natura sua; ea cognitio erit practica: etiam si de facto non detur in illo, aut impedita sit talis potētia. Vnde cognitio existens in manco de modo, quo cithara pulsanda est, erit practica: quia licèt de facto talis homo non habeat potentiam ad citharam pulsandam; petit tamen illam, vel saltem illi non repugnat ex natura sua.

135 Denique requiritur ad rationem facultatis, seu cognitionis practicæ, quód opus, ad cuius productionē dirigit sit ex se liberū, vel cadat sub imperiū liberum volūtatis. Id cōstat apertè ex ijs, quæ Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docuit de arte, quam quidem dixit non versari circa ea, quæ necessariò sunt, vel fiunt; sed circa ea, quæ & esse, & non esse possunt; hoc est, quæ secundùm se cadunt sub libertatē artificis; vt vidimus supra num. 72.

136 Ex dictis constat, qua ratione intelligenda sit definitio facultatis practicæ: sic enim componenda est: *Est facultas intellectualis, quæ agens, in quo est, dirigit ad productionem liberam sui obiecti.* Per priora verba excluduntur à ratione practici omnes potentiæ, seu facultates sensitiuæ. Per *Tò quæ dirigit*, denotatur, facultatem practicam per se conducere, aut concurrere ad effectum, proponendo, seu repræsentando agenti modum, quo fieri debet: id autem præstat per actum sibi respondentem, qui propterea practicus appellatur. Additur *agens in quo est*; quia facultas practica debet dirigere medio suo actu illum, in quo & ipsa, & actus eius existit. Per posteriora verba denotatur, effectum, ad cuius productionem dirigit facultas practica, esse

alium nisi obiectum ipsius facultatis, & hoc debere esse tale, quod ex se cadat sub libertatē agentis, quod immediatè dirigitur ad eius productionem.

137 Cæterum duobus modis potest cadere sub libertatē agētis. Primò ratione sui, aut alicuius ex circunstantijs, cum quibus fit, vt ædificatio domus. Secundò ratione alicuius præcedentis, quo posito necessariò sequitur productio talis obiecti, adhuc renuente voluntate, vt contingit in cōcoctione cibi, cuius traiectio in stomachum subdita est libertati comedentis; semel tamen traiectus coquitur independenter omnino à voluntate, imò & renuēte. Ad hoc autem, vt facultas aliqua, seu cognitio sit practica, est necessarium, quod obiectum eius cadat sub libertatem primo modo: quia id est, quod absolutè dicitur liberum.

138 Ex his colliges primò, quid sit praxis: neque enim quid aliud est, quam opus, quod efficitur ab agente libero per directionem facultatis practicæ in ipso existētis. Colliges secūdò, in quo sensu sit verum id, quod communiter circunfertur, nempè facultatem practicam, & actum eius *versari circa rem operabilem modo operabili*. Dicitur enim *versari circa rem operabilem*, quia habet pro obiecto rem producibilem ab eo, qui habet talem facultatē. Additur *modo operabili*, quia taliter rei præsentat rem producibilē, vt per se conducat ad eius productionē. Colliges tertiò, patenti, quo Philosophus cognoscit. quomodo fit concoctio cibi in stomacho (& idē est de alijs actibus similibus) non esse practicam: nam, licèt versetur circa rem operabilem; non tamen modo operabili: neque enim per se conducit ad talem concoctionem, cum hæc eodem modo fiat, siue talis cognitio præcesserit, siue non præcesserit.

139 Colliges quartò, dari aliquos actus intellectus, qui sint praxis: hoc est, effectus facultatis, & cognitionis practicæ: Nam ædificatio domus dicitur praxis in cōsensu omnium; non alia de causa, nisi quia fit per directionem alicuius actus intellectus: sed in intellectu dantur aliqui actus, qui fiunt per directionē aliorū actuū ipsius intellectus: ergo sunt praxis. Minorem probo: quia ex eo ædificatio domus fit per directionem intellectus, quia iste præscribendo regulas, & modum, quo ædificari debet, iuuat ad eius ædificationē: sed intellectus præscribendo regulas, & modum, quo fieri debēt aliqui eius actus, iuuat ad eorum effectionem: cur ergo nō dicentur tales actus fieri per directionem intellectus? Minor est certa: quia intellectus præscribendo modum, quo fieri debet definitio, syllogismus, &c. iuuat ad faciendam bonam definitionē, syllogismum, &c. quæ quidem sæpè sæpius non euaderent bona, nisi præiret actus intellectus ostēdens, qua ratione facienda sunt.

140 Obijcies: definitio, quæ secundùm se est bona, non potest

fieri mala; nec definitio, quæ secundùm se est mala potest fieri bona: ergo quod definitio euadat bona, aut quod euadat mala, non est tribuendū actui intellectus præeunti; sed naturæ ipsarum definitionū. Antecedens est certum: quia, si fiat mala ex eo erit, quod illi addatur, vel detrahatur aliquid: atqui, si aliquid addatur, aut detrahatur, non perseuerabit eadem definitio; sed alia fiet diuersa: ergo quæ secundùm se est bona, non potest eadem perseuerans fieri mala. Respondeo, intellectum, dum præscribit modum efficiendæ definitionis, non iuuare ad hoc, vt ea quæ secundùm se est mala, fiat bona; sed ad hoc, vt agens, quod bonam, aut malam elicere poterat, eliciat bonam præ mala; & non è contra. Hinc est, quod actus practicus non sit dicendus dirigere operationem; sed dirigere agens, vt loco malæ operationis, quam poterat elicere, eliciat bonam.

141 Colliges quintò, quidnam sit facultas, seu cognitio speculatiua. Est enim, quæ sistit in sola contemplatione sui obiecti: quia siue hoc sit producibile à cognoscente, siue non, ita illud repræsentat, vt non iuuet ad eius effectionem; vel quia nō repræsentat modum, quo efficiēdum est; vel quia, si repræsentat, ita tamen, vt per accidens omnino se habeat ad eius productionem. Hæc omnia facilè intelliguntur ex dictis pro actu practico.

PARS II.

Opiniones aliorum circa Logicam practicam, aut speculatiuam.

142 Prima sententia asserit, Logicam esse scientiam speculatiuā, & non practicā. Ita Scotus q. 4. Prolog. Dur. Sotus, & Tolet. hic q. 4. Quod sit speculatiua probant: quia Logica probat de definitione, quod sit clarior suo definito; de syllogismo facto in *Barbara*, quod concludat euidenter, & alia huius modi: sed hæ cognitiones sunt speculatiuæ: ergo Logica est scientia speculatiua. Minor est certa: quia ex eo, quòd ego cognoscam, definitionem debere esse clariorem suo definito; & syllogismum factum in *Barbara* concludere euidenter, non scio quomodo facienda sit definitio, aut syllogismus in *Barbara*: ergo hæ cognitiones non transeunt ad productionē sui obiecti; sed sistunt in contemplatione veritatis, ac per consequens sunt speculatiuæ.

143 Quod verò Logica nō sit scientia practica, probant: quia Logica est scientia dirigens actus intellectus: sed nullus actus intellectus est praxis: ergo neque Logica est practica. Minor probatur: quia praxis est actus alterius potentiæ ab intellectu, vt docuisse videtur Aristoteles lib. 3. de Anima cap. 10. tex. 50. vbi distinguit intellectum practicū ab speculatiuo, quia practicū (inquit) *alicuius gratia ratiocinatur, & principiū est agendi*, quod necessariò videtur intelligendum de actione, quæ sit

vero facilè probatur: quia scientia est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo cum Logica sit vna scientia, erit etiam vnus habitus.

108 Quod vero iste habitus sit omnino simplex, probant: quia, si talis habitus cōponeretur ex partibus distinctis, et deberēt distingui saltem numero: sed in eodem indiuisibili subiecto, quale est intellectus, non possunt accidentia numero diuersa subiectari: ergo neque habitus, qui constet talibus partibus poterit subiectari in intellectu; sed Logica subiectari debet in intellectu: ergo non potest esse habitus compositus ex partibus distinctis; sed debet esse omnino simplex. Idem sentiunt isti authores de habitibus aliarum sciētiarum.

109 Dissident tamen in explicando, vnde nam desumenda sit vnitas horum habituum. Quidam enim dicunt, vnitatem desumendā esse ex abstractione à materia, ita vt illa sciētia, seu habitus sit vnus, qui attingit subiectum, cuius partes omnes abstrahunt eodem modo à materia. Triplicéque assignant abstractionem à materia, vnā vocant abstractionem à materia singulari; alteram à materia sensibili; tertiam denique à materia intelligibili. Ea autem scientia dicitur abstrahere à materia singulari, quæ agit de subiecto aliquo sensibili præscindendo à singularitatibus, seu differētijs indiuidualibus illius. Talem dicunt esse Philosophiam, quia hæc agit de ente naturali, quod ex vna parte est materia sensibilis, cum percipiatur per sensus, ex alia verò non attingitur à philosophia, prout contractum ad sua singularia; quia scientia non agit de singularibus.

110 Deinde ea scientia dicitur abstrahere à materia sensibili; quæ cum agat de subiecto aliquo corporeo (quod, cum intellectui obijciatur, vt quid materiale, & corporeū, dicitur materia intelligibilis) illud tamen non attingit vt sensibile; hoc est, sub aliqua forma ratione sui perceptibili per sensus. Tales dicunt esse Mathematicas disciplinas: quia agunt de quātitate secundum se sumpta, quæ ex vna parte est corporea, & ideo est materia intelligibilis; quia videlicet obijcitur intellectui, vt quid materiale, & corporeum; ex alia verò parte secundū se sumpta non est sensibilis, quia secūdùm se præscindit à qualitatibus sensibilibus.

111 Denique ea scientia dicitur abstrahere à materia intelligibili; quæ agit de subiecto præscindente à ratione aliqua corporea, seu materiali. Talem, dicunt, esse Metaphysicam; quia hæc agit de ente vt sic, quod est ratio abstrahens à conceptu quouis materiali, seu corporeo, & propterea dicitur non attingi ab intellectu vt quid materiale. Hinc colligunt prædicti authores primò, Logicam esse vnā scientiam quia agit de instrumentis sciendi sub vna abstractione à materia; omnia enim abstrahunt

à mate-

à materia intelligibili. Colligo secundò, Logicam esse scientiam distinctá à Philosophia, & Mathematica; quia hæ abstrahunt à materia sensibili, & illa à singulari.

112 Hæc sententia omnino reijcienda est. Primò quia sub eadem abstractione à materia dantur scientiæ, quas isti authores fatentur esse diuersas; ergo vnitas, seu multiplicitas scientiarum non est desumenda ex diuersitate, vel multiplicitate abstractionis à materia. Antecedens probatur: Nam in sententia horum authorum metaphysica abstrahit à materia intelligibili; quia habet pro obiecto ens prout præscindēs ab ente corporeo. Deinde Logica, quam dicunt esse scientiam distinctam à Metaphysica, habet pro obiecto formali, aut dirigibilitatem actuũ intellectus; aut ipsos actus intellectus prout constituunt definitionem, syllogismũ, &c. Et ideò præscindere etiam debet à materia intelligibili: quia actus intellectus, aut eorum dirigibilitas nõ est quid materiale, aut corporeum.

113 Secundò Metaphysica nec omnino abstrahit à materia intelligibili, nec à materia sensibili: ergo iuxta prædictam sententiam non erit vna scientia: quod quidem repugnat ipsis authoribus asserentibus, esse vnam scientiam à reliquis omnibus distinctam. Antecedens probatur, ex Aristot. 4. Metaphys. cap. 2. vbi docet, Metaphysicam esse scientiam vniuersalem: quia de omnibus rebus disputat, & lib. 4. tex. 2. in fine ait, Metaphysicã speculari ens in quantum ens, & species eius, & species specierum; sed vna ex speciebus entis est quãtitas, quæ est materia intelligibilis, & alia est substantia corporea, quæ est materia sensibilis: ergo Metaphysica iuxta sententiã Aristotelis partim attingit materiã intelligibilẽ; partim sensibilẽ; ac per cõsequens non habet vnam, & eandẽ abstractionem à materia; & nihilominus in sententia horum, est vna scientia: ergo non sumitur vnitas scientiarum ab vna, & eadem abstractione à materia.

114 Alij docent, vnitatem scientiæ desumendam esse ex vnitate principiorum, seu præmissarum, propter quas assentimur conclusionibus ipsius scientiæ. Tunc verò docent, principia alicuius scientiæ esse vna, quando dependentiam habent, vel ab alio tertio, vel inter se ipsa, ita vt vnum supponat aliud. Cùm autem Logicæ partes aliæ alijs præsupponantur, quia syllogismus supponit definitionem, & definitio diuisionem; hinc est, quòd principia, ex quibus deducuntur conclusiones pertinẽtes ad diuisionem præsupponantur ad principia pertinentia ad definitionẽ; & principia ad hãc pertinentia præsupponantur ad principia pertinentia ad syllogismum, &c. Ex quo fit, Logicam esse vnum simplicem habitum.

115 Hæc sententia neque probat, Logicam esse vnum habitum, neque simplicem. Hoc vltimum pro-

probatur: quia principia diuisionis ita præsupponuntur ad principia definitionis, &c. vt posſit quis deducere plures conclusiones circa definitionem antequam, aliquã eliciat circa syllogiſmũ: ergo tunc habebit habitum circa definitionem, & non circa syllogiſmum, ac perconſequens non verſabitur vnus ſimplex habitus circa omnes partes obiecti Logices. Patet cõſequentia: quia habitus generantur ex actibus: ergo, ſi nullus detur actus circa ſyllogiſmũ, nullus generabitur habitus circa illum.

116 Dices eundem habitum, qui generatur ex actibus circa definitionem, reddere potentiam facilem ad eliciendas concluſiones circa ſyllogiſmum. Sed contra eſt, quod ſæpe eſt quis facilis ad eliciendas concluſiones circa definitionem, & maximã habet difficultatem in eliciẽda aliqua circa ſyllogiſmum, vt experientia notũ eſt: ergo non eſt verũ dicere, quod idem habitus, qui facilitat potentiam circa definitionem, facilitat etiam circa ſyllogiſmum. Ex his probatum manet, non colligi ſimplicitatẽ Logicæ ex vnitate principiorum adducta à prædictis authoribus.

117 Quod verò neque inde colligatur, Logicã eſſe vnum habitum facilè probari poteſt: pro cuius probatione nota, dari aliquas ſcientias, quæ ſubalternatæ dicuntur à Philoſophis; quia ſubalternantur alijs. Illæ autẽ ſcientiæ dicũtur alijs ſubalternari, quæ ad probandam concluſionem propriam aſſumunt pro præmiſſis cõcluſionem aliquam alterius ſcientiæ: vt contingit in Architectura, quæ ad deducendam hanc concluſionem, *fundamentum domus debet eſſe lapideũ, tectum verò ligneum*, ſupponit has duas præmiſſas, *fundamentum domus debet eſſe graue, tectum verò leue: ſed lapis eſt grauis, & lignum leue*: ex quibus hæc vltima eſt concluſio deducta ex principijs Phyſicis: ad Phyſicam enim ſpectat probare lapidem eſſe grauem, & lignum leue.

118 Hoc ergo ſuppoſito probatur, non benè colligi vnitatem habitus Logicæ ex vnitate principiorum adductã ab illis authoribus: nam principia ſcientiæ ſubalternatæ, vt eſt Architectura, ſupponunt principia ſcientiæ Phyſicæ, cui ſubalternatur; & nihilominus Phyſica, & Architectura ſunt habitus omnino diſtincti in ſententia horum authorum: ergo, quod principia vnius partis Logicæ ſupponantur ad principia alterius, non probat, Logicam eſſe vnum habitum, qui verſatur circa vtramque partem. Maior patet: quia ſcientia ſubalterna habet pro principio, ex quo deducat ſuas concluſiones, vnam ex concluſionibus ſcientiæ ſubalternantis: ſed concluſio ſcientiæ ſubalternantis ſupponit principia ipſius ſcientiæ ſubalternantis, ſiquidem ex illis deducitur: ergo de primo ad vltimum principia ſcientiæ ſubalternatæ ſupponunt principia ſcientiæ ſubalternantis.

Secun-

119 Secunda sententia docet, Logicam esse vnum habitum, non tamen simplicem; sed compositum ex diuersis partibus Physicè vnitis inter se, per quarum singulas extéditur ad singulas partes sui subiecti. Ita P. Rub. quæst. 4. Proœmial. & alij recentiores, quos refert P. Suar. in Met. disp. 44. sect. 11. num. 19. Quod debeat esse habitus constans partibus diuersis, probatum est contra secundum modum explicandi primam sententiam. Quod veró hæ partes debeant esse Physicè vnitæ inter se potest probari: quia omnes hæ partes constituunt vnam scientiã: ergo debent esse vnitæ inter se. Probatur consequentia: quia res diuersæ non alio modo constituũt vnum compositum, nisi media vnione reali omnium.

PARS II.

Logica neque est habitus simplex, neque vnus Physicè.

120 Tertia sentẽtia docet Logicam (& idem est de qualibet alia scientia) neque esse vnũ habitum simplicem; neque compositum ex pluribus partibus inter se vnitis per veram vnionem Physicam & realem; sed esse plures habitus, qui non aliter vnam scientiam constituunt, nisi quatenus ex se ordinantur ad perfectam cognitionem vnius subiecti attributionis. Hæc est vera, & tenenda. Eam tradunt P. Suar. in Met. disp. 44. sect. 11. num. 55. P. Fonseca lib. 5. Met. cap. 7. quæst. 5. sect. 2. P. Tolet. in proœmial. Logicæ quæst. 3. Scot. in Prolog. sentent. quæst. 3. dub. 2. Aureol. ibidem, & Gregor. quæst. 3. art. 1. OKam. quæst. 1. & 9. Gabriel. q. 8. & in 3. distinct. 2. quæst. 2. P. Puente Hurt. disp. 16. de Anim. num. 13. In eandem videtur inclinare Sonzin. 6. Metap. quæst. 9. Pro maiori tamen explicatione.

121 Dico primó: Logica non est vnus habitus simplex. Probatur: quia habitus scientificus nihil aliud est, quam facilitas quædam relicta in intellectu ex actibus scientificis ad faciliùs eliciẽdos in posterum alios actus eiuscẽ rationis: sed facilitas relicta ex actibus attingentibus definitionẽ non reddit intellectum facilem ad eliciendos actus atingentes syllogismum: ergo habitus, qui relinquitur ex actibus attingentibus definitionem, non est omnino idẽ cum habitu, qui versatur circa syllogismum; ac per consequens, neque Logica est vnus simplex habitus. Minorem probo: quia potest quis esse admodùm facilis in eliciendis conclusionibus attingentibus definitionem; & maximam habere difficultatem in eliciendis conclusionibus circa syllogimum: imó & plures errores habere circa syllogismum, vt experientia docet: ergo diuersa facilitas requiritur ad eliciendas conclusiones attingentes definitionem, ac ad conclusiones attingentes syllogismum.

Pro-

122 Probatur secundò à paritate habituum voluntatis: quia intra eandem virtutem temperantiæ potest quis habere facilitatem in temperantia circa potum, & magnam habere difficultatem in temperantia circa cibum: imò & esse temperatus circa potum, & maximè intemperatus circa cibum; & è contra: ergo per diuersum habitū redditur quis temperatus circa potum, ac circa cibum: ergo idem dicendum est de habitibus scientificis, qui pertinent ad intellectum; nempe quod per vnū habitum redditur intellectus facilis ad actus circa definitionem, & per alium ad actus circa syllogismum.

123 Dico secūdò: Logica nō est habitus physicè cōpositus ex pluribus habitibus inter se vnitis per vnionem physicam. Probatur: quia vnio physica habituum non est necessaria ad hoc, vt Logica dicatur vna scientia: ergo non est concedenda talis vnio. Consequētia patet: quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate; & vnio physica habituū ad nihil aliud necessaria esse potest, nisi vt Logica sit vna scientia. Antecedens autem probatur: quia collectio habituum ex se conducentium ad perfectam cognitionem vnius subiecti attributionis, est sufficiens, vt scientia tales habitus includens dicatur absolutè vna; sicut ordo plurium legionum, seu cohortum ad vnum Imperatorem, sub quo mereantur, sufficit, vt absolutè dicatur esse vnus exercitus: & ordo plurium prouinciarum ad vnum Regē, cuius moderamini subijciantur, sufficit, vt dicatur esse vnum Regnum, aut Imperium: ergo nō est cur adstruatur vnio physica talium habituum ad hoc, vt ex eis coalescat vna scientia.

124 Obijcies primò: collectio plurium habituum non vnitorum est aggregatum per accidens: ergo non potest ad vllum prædicamentum pertinere: sed scientia quælibet pertinet ad prædicamentū qualitatis, vt sæpius docet Philosophus; ergo non potest coalescere ex collectione plurium habituum non vnitorum inter se. Distinguo antecedens: collectio plurium habituum, qui neque inter sesé, neque in ordine ad aliud tertium subordinantur, est aggregatum per accidens, cōcedo: collectio habituum, qui vel inter sese, vel ordine ad aliud subordinantur, est aggregatū per accidens, nego antecedēs. Habitus autem, ex quibus sciētia vna coalescit, subordinantur inter se, & in ordine ad perfectam cognitionem vnius subiecti attributionis, & ideò non sunt aggregatum omninò per accidens; sed vnum quoddam constituunt per se pertinens ad prædicamentū: quia ad hoc nō requiritur maior vnitas, quàm, quod dentur plures entitates inter se, vel in ordine ad aliquod tertium subordinatæ, vt constabit ex dicendis in tractatu de prædicamentis.

125 Obijcies secundò: Si scientia est collectio habituū per se cōducentium ad perfectam cognitionem

nem vnius subiecti attributionis, sequitur vnam tantum dari scientiam; hoc non concedis; ergo neque illud debes concedere. Sequela probatur: quia omnia, quæ scientificè cognoscimus, per se conducũt ad perfectam cognitionem entis realis vt sic; omnia enim pertinent ad ens reale, vel vt species illius, vel vt causæ, vel vt affectiones; vel vt opposita, ita vt horum omnium cognitio non parùm conducat ad perfectam cognitionem entis realis: ergo vnica tantùm assignanda erit scientia, quæ sit collectio omnium habituum per se conducentium ad perfectam cognitionem entis realis vt sic.

126 Nonnulli admittunt sequelam; putant enim diuisionem scientiarum, & subiectorum attributionis non habere fundamentũ in naturis rerum; sed in solo hominum placito, qui pro suo libito ea, quæ vnam scientiam integrant in varias distribuerunt ob addiscentium cõmodum: ne videlicet discipulorum ingenia tanta rerum varietate in vnum collecta confunderentur. Ita Mirandul. lib. 13. de euersione singular. certam. sect. 6. & 7. secutus Ægidiũ 1. met. quæst. 22. & in principio Posteriorum. Et licèt P. Suar. met. disp. 1. sect. 2. acriter in hanc sententiã inuehatur, postea tamen disp. 44 sect. 11. n. 61. mitiorem se præbet circa illã: quia docet, in hac re stãdum esse communi modo loquendi inter philosophos; cũ id maximè pendeat ex modo concipiẽdi, & loquendi; quibus verbis videtur scientiarũ diuisionem ad placitum philosophorũ potiùs, quã ad naturas rerũ referre, & n. 68. docet, vnitatẽ scientiæ non esse exactam: sed quasi artificialem. Iuxta hanc ergo doctrinam facilè potest solui obiectio adducta, si concedatur, omnes scientias reduci posse ad vnã, quæ ex omnibus coalescat, tanquam ex partibus illam integrantibus, sicut ex omnibus, regnis, & prouincijs vnus mundus coalescit: neque ex hoc deduci potest aliquod absurdũ.

127 Secundò responderi potest, sciẽtias distingui ex natura rei penes ordinem ad diuersum subiectũ attributionis: quia licèt cognitio attingens quamuis entitatem realem secundùm se sumptam reduci possit ad eam scientiã, quæ de ente reali, vt sic agit: quia illa non parum conducit ad perfectam cognitionem huius; nihilominus plura considerari possunt sub aliquibus affectionibus, quæ cum non augeãt perfectionem entis realis, parùm iuvant ad perfectam eius cognitionem, vt dicam in lib. de anima, dũ agam de habitibus scientiarum, & ideò potest dari circa illa diuersa scientia ab ea, quæ versatur circa rationem entis vt sic. Ita se habet Logica: quia duo considerari possũt in operationibus intellectus. Primum est entitas physica illarum, & secundùm hanc rationem pertinẽt ad eandem sciẽtiam, ad quam pertinet agere de ente reali; quia sunt species illius, per quarum differentias nõ parũ perfectionis accrescit ipsi enti reali vt sic, vt dicam in lib.

lib. de Anima loco citato. Secūdū est; quod simul cum conceptibus obiectiuis constituant definitionē, diuisionem. &c. & secundùm hanc rationem pertinent ad Logicam: quia, cùm nulla noua perfectio accrescat entitati harū operationū ex eo, quod eas denominationes tribuant conceptibus obiectiuis, non est, cur non possint secundùm hanc rationē cadere sub diuersam scientiā, ac earum entitates. Sed de hoc latiùs agam loco citato.

128 Nunc soluenda sunt argumenta opposita. Ad primū argumentum primæ sententiæ: distinguo antecedēs: Logica est vna scientia vnitate ordinis cōcedo: vnitate physica nego antecedens: deinde distinguo consequens, ergo est vnus habitus vnitate ordinis concedo: vnitate physica nego cōsequentiā; nam sicut plures habitus Logicæ physicè distincti ratione ordinis, quē ad vnū subiectū attributionis habent vnā scientiā constituunt, quæ nō sit vna physicè, sed solùm vnitate ordinis: sic etiā possunt dici, constituere habitū vnū, non Physicè, sed vnitate solū ordinis. Nos autē dum negamus Logicā esse vnū habitū, loquimur de habitu vno vnitate physica, vt constat ex superioribus. Est tamē aduertēdū quod licèt Logica disciplina posit, coalescere ex pluribus habitibus, imò ex pluribus scientijs, physicè distinctis, ex se ordinatis ad vnā scientiā componendā; non tamen potest dici coalescere ex pluribus Logicis; sed solū ex pluribus partibus Logicæ, physicè distinctis: quia Logica est nomen impositū ad significandā aggregationem pluriū habituū cōducētiū, ad perfectū cognitionē sui subiecti attributionis, & ideò non potest hoc nomen tribui singulis partibus illius, sed toti aggregato. Ad secundū respondeo, plures ex illis habitibus distingui specie, & plures distingui solo numero. Deinde distinguo minorē: in eodē indiuisibili subiecto nō possunt accidentia solo numero diuersa subiectari, si non respiciant terminos diuersos, cōcedo: si respiciant terminos diuersos, nego minorē: nam in potentia intellectiua, quæ est subiectū omnino indiuisibile, subiectātur species intelligibiles Petri, & Pauli, quia licèt solo numero distinguantur, respiciunt tamē diuersos terminos. Idem ergo dicendum est in Logica, quæ quidē circa subiecta aliqua solo numero diuersa continet habitus solo numero diuersos; hi tamen subiectari possunt in eodē indiuisibili subiecto: quia habent terminos numero diuersos.

129 Ad argumentū secūdæ sententiæ: fateor plures illas partes cōstituere vnā scientiā; ita tamen, vt sit vna vnitate ordinis, non verò vnitate physicā; & ideò non habēt esse vnitæ vnione aliqua physicā; sed sufficit, quod ordinē aliquem habeant ad vnū subiectū attributionis, ratione cuius constituant vnā scientiā, quæ non sit vnū omnino peraccidens, sicut neq; exercitus, neque regnum est vnum omnino peraccidens.

SEC-

SECTIO VIII.

An Logica sit scientia practica, vel speculatiua?

SEctione 4. probauimus Logicam esse scientiam, Inuestigãdum modò, an sit practica, an speculatiua? Quod, vt fiat, necessariũ est explicare, quid nam sint practicum, & speculatiuum.

PARS I.

Explicatur, quid sit Practicum, & quid Speculatiuum.

131 FAcultas intellectualis diuiditur aliquando ab Aristot. in factiuam, actiuam, & speculatiuam. Sic eam diuisit in Met. lib. 6. tex. 1. & lib. 11. cap. 1. Aliquando verò diuiditur ab eodem Arist. in practicam, & speculatiuam. Sic eam diuisit in Met. lib. 2. tex. 2. vbi sub nomine practicæ, factiuam, & actiuam facultatem comprehendit secundùm eam rationem, secundùm quam à speculatiua distinguuntur, & ideò idẽ reputat esse practicam, ac actiuã, & factiuam. Qua propter ex iis, quæ supra sect. 5. docuimus de arte, quam quidem facultatem factiuam, & actiuam esse diximus ex Aristot. faciliè explicabitur, quæ nam requirantur ad rationẽ practici, & in se naturam speculatiui faciliè colligemus.

132 Aristoteles ergo 2. Met. tex. 2. facultatem practicam, & speculatiuam his verbis definiuit; *Speculatiua etenim finis veritas; practica autem opus.* Ac si diceret: scientia, seu facultas speculatiua est, quæ ita contemplatur suum obiectum attributionis (quod dicitur esse finis ipsius facultatis) vt ex natura sua existat in eius contemplatione, nec vltra progrediatur ad eius effectionem. Practica verò est, quæ ita contemplatur suum obiectum, vt ex natura sua conducat ad eius effectionẽ (medio suo actu, qui practicus etiam dicitur) oportet tamen explicare hanc definitionem, & ex eius declaratione colligetur, quid sit facultas speculatiua.

133 In primis dicimus, facultatem practicam, seu actum illi respondentem conducere ad efficiendum suum subiectum, aut obiectum; neque enim sufficit ad rationem facultatis, seu cognitionis practicæ, quod ex ea procedat opus à suo subiecto, vel obiecto distinctũ; alioqui nulla esset cognitio intellectus, quæ nõ esset practica; quandoquidem nulla est intellectio, ex qua non possit ex natura rei sequi odium, aut amor circa illius obiectum; ac species intelligibilis tàm ipsius cognitionis, quàm obiecti illius. Conducit autem ad effectionem sui subiecti, dirigendo ad illud efficiendum; hoc est, ita repræsentando modũ, quo fieri debet ab agente, vt per se cõducat ad eius effectionem, vt constat ex dictis supra sect. 5. num. 61. circa artem, quam sub nomine facultatis factiuæ comprehendit Aristoteles sub facultatem practicã;

vt

vt vidimus num. 131. Dirigit autem cognitio id opus non solum, quando expressè repræsentat, domum, v.g. construēdam esse ex lapidibus, & lignis tali modo dispositis; sed etiam quando repræsentat domum ex natura sua esse talem, quæ constare debeat lapidibus, & lignis tali modo dispositis; quia cùm quocumque ex istis modis repræsentetur, quibus partibus constare debeat obiectū, sufficientèr instructus erit artifex ad illud efficiendum, si velit efficere.

134 Præter dicta requiritur ad rationem practici, quòd facultas practica, & eius actus sit in ipso agente; quod efficit, aut efficere potest obiectum per directionem ipsius facultatis practicæ: Id quod sectione 5. n. 63. probauimus ex Arist. 6. Ethic. c 4. & lib. 11. Met. cap. 8. agente de arte seu facultate factiua, & actiua. Ex quo inferes, cognitionem, quam Deus habet de modo, quo syllogismus est faciendus, non esse practicā, etiam si per illam possit dirigere hominem ad faciendum syllogismum: quia videlicèt Deo talem cognitionem habenti repugnat ex natura sua potentia ad faciendum syllogismum. Cæterùm, si is, qui habet cognitionem de modo, quo faciendum est obiectum petat potentiam ad faciendū tale obiectū, aut saltem illi nō repugnet ex natura sua; ea cognitio erit practica, etiam si de facto non detur in illo, aut impedita sit talis potētia. Vnde cognitio existens in manco de modo, quo cithara pulsanda est, erit practica: quia licèt de facto talis homo non habeat potentiam ad citharam pulsandam; petit tamen illam, vel saltem illi non repugnat ex natura sua.

135 Denique requiritur ad rationem facultatis, seu cognitionis practicæ, quòd opus, ad cuius productionē dirigit sit ex se liberū, vel cadat sub imperiū liberum volūtatis. Id cōstat apertè ex iis, quæ Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docuit de arte, quam quidem dixit non versari circa ea, quæ necessariò sunt, vel fiunt; sed circa ea, quæ & esse, & non esse possunt; hoc est, quæ secundùm se cadunt sub libertatē artificis; vt vidimus supra num. 72.

136 Ex dictis constat, qua ratione intelligenda sit definitio facultatis practicæ: sic enim componenda est. *Est facultas intellectualis, qua agens, in quo est, dirigit ad productionem liberam sui obiecti.* Per priora verba excluduntur à ratione practici omnes potentiæ, seu facultates sensitiuæ. Per *Tò quæ dirigit*, denotatur, facultatem practicam per se conducere, aut concurrere ad effectum, proponendo, seu repræsentando agenti modum, quo fieri debet: id autem præstat per actum sibi respondentem, qui proptèrea practicus appellatur. Additur *agens in quo est*; quia facultas practica debet dirigere medio suo actu illum, in quo & ipsa, & actus eius existit. Per posteriora verba denotatur, effectum, ad cuius productionem dirigit facultas practica, esse

 aijun

alium nisi obiectum ipsius facultatis, & hoc debere esse tale, quod ex se cadat sub libertatē agentis, quod immediatè dirigitur ad eius productionem.

137 Cæterum duobus modis potest cadere sub libertatē agētis. Primò ratione sui, aut alicuius ex circunstantijs, cum quibus fit, vt ædificatio domus. Secundò ratione alicuius præcedentis, quo posito necessariò sequitur productio talis obiecti, adhuc renuente voluntate, vt contingit in cōcoctione cibi, cuius traiectio in stomachum subdita est libertati comedentis; semel tamen traiectus coquitur independenter omnino à voluntate, imò & renuēte. Ad hoc autem, vt facultas aliqua, seu cognitio sit practica, est necessarium, quod obiectum eius cadat sub libertatem primo modo; quia id est, quod absolutè dicitur liberum.

138 Ex his colliges primò, quid sit praxis: neque enim quid aliud est, quam opus, quod efficitur ab agente libero per directionem facultatis practicæ in ipso existētis. Colliges secūdò, in quo sensu sit verum id, quod communiter circunfertur, nempè facultatem practicam, & actum eius *versari circa rem operabilem modo operabili*. Dicitur enim *versari circa rem operabilem*, quia habet pro obiecto rem producibilem ab eo, qui habet talem facultatē. Additur *modo operabili*, quia taliter rei præsentat rem producibilē, vt per se conducat ad eius productionē. Colliges tertiò, quomodo Philosophus cognoscit. quomodo sit concoctio cibi in stomacho (& idē est de alijs actibus similibus) non esse practicam ... nam, licèt versetur circa rem operabilem; non tamen modo operabili: neque enim per se conducit ad talem concoctionem, cum hæc eodem modo fiat, siue talis cognitio præcesserit, siue non præcesserit.

139 Colliges quartò, dari aliquos actus intellectus, qui sint praxis: hoc est, effectus facultatis, & cognitionis practicæ: Nam ædificatio domus dicitur praxis in cōsensu omnium; non alia de causa, nisi quia fit per directionem alicuius actus intellectus; sed in intellectu dantur aliqui actus, qui fiunt per directionē aliorū actuū ipsius intellectus: ergo sunt praxis. Minorem probo: quia ex eo ædificatio domus fit per directionem intellectus, quia iste præscribendo regulas, & modum, quo ædificari debet, iuuat ad eius ædificationē: sed intellectus præscribendo regulas, & modum, quo fieri debēt aliqui eius actus, iuuat ad eorum effectionem: cur ergo nō dicentur tales actus fieri per directionem intellectus? Minor est certa: quia intellectus præscribendo modum, quo fieri debet definitio, syllogismus, &c. iuuat ad faciendam bonam definitionē, syllogismum, &c. quæ quidem sæpè sæpius non euaderent bona, nisi præiret actus intellectus ostēdens, qua ratione facienda sunt.

140 Obijcies 1. definitio, quæ secundùm se est bona, non potest

-eri mala; nec definitio, quæ secũ-
dũm se est mala potest fieri bona:
ergo quod definitio euadat bona,
ut quod euadat mala, non est tri-
buendũ actui intellectus præeun-
ti; sed naturæ ipsarum definitionũ.
Antecedens est certum: quia, si
fiat mala ex eo erit, quod illi adda-
tur, vel detrahatur aliquid: atqui,
si aliquid addatur, aut detrahatur,
non perseuerabit eadem defini-
tio; sed alia fiet diuersa: ergo quæ
secundũm se est bona, non potest
eadem perseuerans fieri mala. Res-
pondeo, intellectum, dum præs-
cribit modum efficiendæ defini-
tionis, non iuuare ad hoc, vt ea
quæ secundũm se est mala, fiat bo-
na; sed ad hoc, vt agens, quod bo-
nam, aut malam elicere poterat;
eliciat bonam præ mala; & non è
contra. Hinc est, quod actus pra-
cticus non sit dicendus dirigere
operationem; sed dirigere agens,
vt loco malæ operationis, quam
poterat elicere, eliciat bonam.

141 Colliges quintò, quid-
nam sit facultas, seu cognitio spe-
culatiua. *Est enim, quæ sistit in*
sola contemplatione sui obiecti: quia
siue hoc sit producibile à cognos-
cente, siue non, ita illud repræsen-
tat, vt non iuuet ad eius effectio-
nem; vel quia nõ repræsentat mo-
dum, quo efficiẽdum est; vel quia,
si repræsentat, ita tamen, vt perac-
cidens omnino se habeat ad eius
productionem. Hæc omnia fa-
cilè intelliguntur ex di-
ctis pro actu pra-
ctico.

PARS II.

Opiniones aliorum circa Logicam practicam, aut speculatiuam.

142 Prima sentẽtia asserit, Lo-
gicam esse scientiam spe-
culatiuã, & non practicã. Ita Sco-
tus q. 4. Prolog. Dur. Sotus, &
Tolet. hic q. 4. Quod sit specula-
tiua probant: quia Logica probat
de definitione, quod sit clarior suo
definito; de syllogismo facto in
Barbara, quod concludat euiden-
ter, & alia huius modi: sed hæ cog-
nitiones sunt speculatiuæ: ergo
Logica est scientia speculatiua.
Minor est certa: quia ex eo, quòd
egò cognoscam, definitionem de-
bere esse clariorem suo definito;
& syllogismum factum in *Barbara*
concludere euidenter, non scio
quomodo facienda sit definitio,
aut syllogismus in *Barbara*: ergo
hæ cognitiones non transeunt ad
productionẽ sui obiecti; sed sistunt
in contemplatione veritatis, ac
per consequens sunt speculatiuæ.

143 Quod verò Logica nõ sit
scientia practica, probant: quia
Logica est scientia dirigens actus
intellectus: sed nullus actus intel-
lectus est praxis: ergo neque Lo-
gica est practica. Minor probatur:
quia praxis est actus alterius po-
tentiæ ab intellectu; vt docuisse
videtur Aristoteles lib. 3. de Ani-
ma cap. 10. tex. 50. vbi distinguit
intellectum practicũ ab speculati-
uo, quia *practicũ* (inquit) *alicuius*
gratia ratiocinatur, & principiũ
est agendi, quod necessariò videtur
intelligendum de actione, quæ sit

extra intellectum; nam intra ipsum intellectum etiam intellectus speculatiuus principium est agendi. Secundò quia praxis distinguitur ab speculatione: sed operationes intellectus sunt speculatio: ergo non sunt praxis: ergo neque scientia, quæ circa illas versatur erit practica: quia practica versatur circa praxim.

144 Secunda sententia docet Logicam esse simul practicam, & speculatiuam. Ita P. Vazq. 1. p. disput. 9. cap. 1. in fine. P. Suar. in Met. disp. 44. sect. 13. in fine. P. Rub. quæst. 5. Quod sit speculatiua probatum est num. 139. Quod verò sit practica probatur: quia Logica docet quomodo facienda sit definitio, syllogismus, &c. ergo est practica. Antecedens est certum: quia docet definitionem cõstruendam esse ex genere, & differentia; syllogismum debere constare ex talibus propositionibus tali modo dispositis: ergo docet, quomodo sit faciendus syllogismus, definitio, &c.

145 Tertia sententia docet, Logicam esse scientiam practicã, prout docet, quomodo facienda est definitio, aut syllogismus probabilis; speculatiuam verò, prout docet, quomodo definitio, aut syllogismus euidens faciẽda sunt. Ita recentiores aliqui, idque docent de definitione tam probabili, quàm euidenti, siue fiat per simplicẽ apprehensionẽ, vt cum solùm cognoscitur *animal rationale*; siue fiat per iudicium, vt cũ prædicatur de suo definito in hac propositione *homo est animal rationale*.

146 Quod autem definitio euidens, siue fiat per simplicem apprehensionem euidentem, siue per iudicium euidens, non sit obiectum cognitionis practicæ, sic probant: quia obiectum cognitionis practicæ debet esse tale, cuius executio cadat sub imperium voluntatis vt dictum est num. 135. sed executio definitionis euidentis non cadit sub imperium voluntatis: ergo non est obiectum cognitionis practicæ. Minor probatur: quia positâ caussâ apprehensionis euidentis non est penès voluntatem impedire illam: vt notũ est experientiâ, quâ constat præsente obiecto, & per sensus cognito, non posse voluntatẽ impedire apprehensionẽ intellectua'ẽ illius: ergo executio definitionis factæ per apprehensionem euidẽtem, nõ cadit sub imperium voluntatis.

147 Idem probari potest de definitione facta per iudiciũ euidens: quia vel hoc iudiciũ est euidens ex apprehẽsione terminorũ: vel ratione præmissarũ, ex quibus deducitur: atqui positâ euidẽti apprehensione terminorũ, necessariò sequitur iudiciũ euidẽs ex tali apprehensione, & positis præmissis euidentib⁹, necessariò infertur cõclusio euidens ratione illarũ: ergo executio definitionis euidẽtis factæ per iudicium, non est subdita imperio voluntatis. Idem argumentum potest fieri de syllogismo euidenti, seu de demonstratione: quia omnes propositiones demõstrationis sunt euidentes.

Quod

148. Quod veró Logica sit sciẽtia practica, prout docet quomodo facienda sit definitio, aut syllogismus probabilis, probant: quia intellectus nō assentitur propositioni probabili, nisi ad id applicetur à voluntate: quia cum assensus probabilis sit obscurus, nō est intellectus ex se determinatus ad illum: ergo eius executio pendet ex arbitrio volūtatis; sed cognitio repræsentans, quomodo faciendum sit opus, cuius executio pendet ex arbitrio voluntatis, est practica; vt constat ex parte præcedente: ergo Logica, prout docet, quomodo facienda sit definitio, aut syllogismus probabilis, est practica.

PARS III.

Vera sententia proponitur, & probatur.

149 QVarta sententia asserit, Logicam esse scientiam absolutè practicam; & secundùm quid speculatiuã. Hæc est vera. Eã tenent P. Conimb. q. 4. art. 5. P. Fonsec. lib. 2. Met. cap. 3. q. 2. sect. 4. Albertus Magnus, & alij. Pro eius explicatione, & probatione: Noto primò duplex esse genus apprehensionum. Vnum earũ, quæ dicuntur omnino simplices: quia terminantur ad obiecta omninò simplicia, vt *homo*, *animal*, *&c.* alterum earum, quæ dicuntur compositæ, quia terminantur ad obiecta complexa; vt *animal rationale*, *homo albus*, *&c.* Inter has autem apprehensiones est hoc discrimen; quod apprehensiones omninó simplices frequentèr non pendent immediatè ex imperio voluntatis: quia excitari solẽt immediatè à cognitione sensuũ, quæ quidem quoad hoc munus nō subditur voluntati, vt experiẽtia cōstat, qua nouimus, quod viso obiecto simplici, statim excitatur in intellectu simplex apprehensio illius, velit, nolit voluntas.

150 Apprehensiones veró, quæ compositæ dicuntur, frequẽtèr subduntur voluntati; quia semèl apprehensis obiectis simplicibus potest voluntas imperare apprehensionem, qua hoc, vel illo ordine coniungantur; vt, si quis singula hæc obiecta *animal*, *rationale*, *album* singulis cognitionibus apprehensa, velit vnica apprehensione comprehendere, poterit id præstare, vel apprehensione, qua hoc ordine illa proferat, *animal rationale album*; vel hoc; *animal album rationale*; vel qua aliquod ex illis obiectis subtraheat, aut aliud denuò addat: atqui, quod hoc, vel illo ordine proferantur ea obiecta; vel quod aliquod ex illis subtrahatur, vel aliud denuò illis subiungatur, pendet ex libito voluntatis, vt experientia constat: ergo hæ apprehensiones subduntur imperio voluntatis.

151 Noto secundó, dari posse iudiciũ euidens, vel immediatè ex apprehẽsione terminorũ; vt cōtingit, quãdo quis ex sola apprehẽsione horũ terminorũ *totũ*, &, *maius sua parte*. Determinatur ad iudiciũ euidens, quo affirmet, *totũ est*

maius sua parte: vel potest esse euidens ratione præmissarum, ex quibus rectè deducatur per bonā consequentiam; vt, quando quis ex his præmissis euidentibus, *omne animal est viuens*; *omnis homo est animal*, determinatur ad hanc, conclusionem euidentem, *ergo omnis homo est viuens*.

152 Noto tertiò, duplicem necessitatem assentiendi distingui posse in intellectu; vnam, quæ dicitur quoad speciem; alteram quoad exercitiū: necessitas quoad speciem datur, quando obiectum taliter propositum est; vt intellectus nequeat illi dissentiri; etiam si suspendere possit assensum circa illud. Necessitas quoad exercitium datur, quando obiectum ita proponitur, vt intellectus cohiberi nequeat ab assensu circa illud; sed necessariò in illum prorumpat. Hæ duæ necessitates ita comparantur inter se; vt necessitas quoad exercitiū includat necessitatem quoad specificationē: quia; si intellectus cogitur ad eliciendum assensum circa hoc obiectum, necessarium est. quod non possit hìc, & nunc illi dissentiri; cum non possint simul coniungi in eodem intellectu assensus, & dissensus circa idem omnino obiectum. Vt dicemus in lib. de Anima. At verò necessitas quoad speciem non includit necessitatē quoad exercitium: quia bene potest contingere; quod non possit intellectus dissentiri alicui propositioni; & tamen cohibere possit assensum circa illā: vt contingit in assensu fidei Diuinæ: quia, si quis semel cognoscat Deū summè veracem aliquid reuelasse, nō potest dissentiri propositioni reuelatæ; cùm naturæ lumine sit notū, Deū non posse falsum dicere, & dissensus dari nequeat nisi circa falsum; & nihilominùs potest cohibere assensum talis propositionis, vt omnibus compertum est.

153 Noto quartò, quod, licèt intellectus ex præmissis euidētibus necessitetur quoad speciē ad assensum conclusionis; non tamen quoad exercitiū (idem dicito de assensu euidenti ex sola apprehensione terminorū; hac enim posita, necessitatur intellectus quoad speciem ad talem assensum; non verò quoad exercitiū) quod autem ex præmissis euidentibus necessitetur intellectus quoad speciē ad assensum conclusionis, in cōfesso est apud omnes. Et ratio est clara: quia, cum semel posita vnione extremorum cum medio non possit non dari vnio eorundē extremorū inter se, eo ipso quod quis vidit euidēter per præmissas, dari vnionem extremorum cum medio, nō poterit negare, dari vnionem extremorum inter se.

154 Quod verò intellectus nō sit necessitatus quoad exercitium facilè probatur: quia positis his præmissis, *omnis homo est animal*; *Petr' est homo*: potest quis pro suo libito cōcludere directè hoc modo; *ergo Petrus est animal*; vel indirectè hac ratione; *ergo aliquod animal est Petrus*, vt experiētia cōstat: ergo neutra ex his cōclusionibus

bus est necessaria quoad exercitiũ. Patet consequentia: quia, si vna ex illis esset necessaria nõ posset quis pro suo libito vnã, aut alterã elicere; sed deberet semper in illam determinatè ferri. Idem argumẽtum fieri potest circa iudicium euidens ex sola apprehensione terminorum. De hoc redibit sermo in lib. de Anima. His positis.

155 Dico primò: Logica aliquas conclusiones habet practicas, & aliquas speculatiuas. In hanc conclusionem consentiunt authores secundæ, & quartæ sententiæ. Probatur: quia Logica habet aliquos actus dirigentes ad opera, quorum executio cadit sub imperium voluntatis illius, qui habet ipsam Logicam: Deinde habet aliquos actus non dirigentes ad opus aliquod efficienudm: ergo habet aliquos actus speculatiuos, & aliquos practicos. Consequentia est bona, vt constat ex ijs, quæ diximus parte. 1. circa naturam practici, & speculatiui. Antecedens verò probatur: quia in primis dantur in Logica actus docentes, quomodo facienda sit definitio, & syllogismus probabilis, cuius executio cadit sub imperium voluntatis eius, qui tales actus habet, vt omnibus compertum est: deinde dãtur actus docentes, definitionem esse clariorem suo definito; syllogismum factum in *Barbara* concludere euidenter; genus prædicari de pluribus differẽtibus specie, &c. Atqui priores actus dirigunt ad faciendum liberè syllogismum, & definitionẽ probabilem: posteriores verò sistunt in contẽplatione veritatis: ergo Logica habet aliquos actus dirigẽtes ad opus, & aliquos nõ dirigẽtes: ac percõsequẽs aliquos habet practicos, & aliquos speculatiuos.

156 Obijcies: practicũ, & speculatiuũ sunt differẽtiæ oppositæ: ergo nõ possunt inueniri in eadẽ sciẽtia. Distinguo antecedens: sunt differentiæ oppositæ respectu eiusdẽ actus, & eiusdẽ obiecti, cõcedo; respectu diuersorũ actuũ, aut diuersorũ obiectorũ; nego antecedens. Deinde distinguo cõsequens: ergo non possunt inueniri in eadẽ scientia ratione eiusdem omnino actus, concedo; ratione diuersorũ actuũ, nego consequentiam.

157 Dico secundò: Logica est practica nõ solũ prout docẽs modũ efficiẽdi syllogismũ, aut definitionẽ probabilẽ; sed etiã prout docens modũ efficiendi syllogismũ, aut definitionẽ euidentẽ. In hanc consentiunt authores secundæ, & quartæ sententiæ. Probatur: quia, si propter aliquã rationem non esset practica, prout docens, quomodo efficienda sit definitio, aut syllogismus euidens, maximè, quia executio horũ nõ pẽdet ex imperio voluntatis. Hanc tradunt aduersarij, sed talis executio pẽdet ex imperio volũtatis, vt cõstat ex n. 150. & 154. ergo nõ est, cur Logica non sit practica circa syllogismum, & definitionem euidentem.

158 Dico tertiò: Logica est absolutè practica, & secundùm quid

speculatiua. Hanc tenent authores quartæ sententiæ. Probatur: quia hoc, quod est, scientiã esse absolutè practicã, aut absolutè speculatiuã, colligendũ est ex fine ipsius sciẽtiæ ita vt, si finis scientiæ sit veritas in cuius cõtẽplatione sistat, sit absolutè speculatiua; & , si finis sit opus aliquod efficiendum per directionem ipsius sciẽtiæ, sit absolutè practica. Id colligitur ex Arist. 2. met. tex. 3. vbi facultatem practicam, & speculatiuam his verbis definiuit; *speculatiuæ etenim finis veritas; practicæ autẽ opus*: sed finis Logicæ est opus aliquod efficiendum per directionẽ ipsius Logicæ; ergo est sciẽtia absolutè practica. Minorẽ probo: quia finis cuiusuis scientiæ est obiectũ attributionis ipsius sciẽtiæ; ad huius enim perfectã cognitionẽ ordinatur tota scientia: sed obiectũ attributionis Logicæ est demõstratio, quæ fit per directionẽ ipsius Logicæ, vt probatũ est in præcedentibus: ergo finis Logicæ est opus efficiendũ per directionẽ ipsius Logicæ. Hinc fit, esse speculatiuã secũdũ quid; quia, licèt habeat aliquas, & forsam multas cõclusiones speculatiuas; nihilominus finis Logicæ nõ est veritas aliqua, in cuius contemplatione sistat; sed potius transit ad eius effectionem.

159 Obijcies: omnes conclusiones Logicæ ordinãtur ad perfectã cognitionem obiecti attributionis illius; sed hoc per te est opus aliquod efficiẽdũ per directionẽ Logicæ; ergo omnes cõclusiones Logicæ ordinãtur ad opus, ac percõsequens omnes erũt practicæ. Respondeo, dupliciter ordinari posse cognitionẽ aliquã ad opus. Primò repræsentando modũ, quo fieri debeat tale opus ab agente libero, in quo sit ipsa cognitio. Secundò tanquã quid cõducẽs ad perfectã cognitionẽ talis operis sine repræsentatione aliqua modi, quo efficiẽdũ est. Si cognitio ordinetur ad opus hoc vltimo modo, ipsum opus dicitur esse finis remotus cognitionis; si verò primo modo, dicitur esse finis proximus. Ad hoc autẽ, vt singulæ cognitiones seorsim dicantur practicæ, est necessariũ quod ordinẽtur ad opus primo modo; hoc est tãquã ad finẽ proximũ: quia aliter non possunt dirigere ad productionẽ liberã sui obiecti. Ad hoc verò, vt tota sciẽtia dicatur absolutè practica nõ est necessariũ, quod omnes eius cognitiones ordinẽtur ad opus tanquã ad finẽ proximum; sed sufficit, quod finis proximus aliquarũ sit opus, ad quod reliquæ ordinentur, tanquam ad finem remotum: hoc enim sufficit, vt absolutè loquendo finis totius sciẽtiæ dicatur opus.

160 Ad argumẽtum ergo in forma distinguo maiorem: Omnes conclusiones Logicæ ordinantur ad perfectam cognitionem obiecti attributionis, ita vt sit hoc finis proximus aliquarum, & remotus aliarum, concedo: ita vt sit finis proximus omnium, nego maiorem. Deinde, concessa minori, distinguo consequens: ergo omnes ordinantur ad opus, quod sit finis proxi-

proximus aliquarum, & remotus aliarum, concedo: quod sit finis proximus omniū, nego consequētiam: ex quo infertur, non omnes esse formaliter practicas; sed tantum aliquas, illas videlicet, quarum finis proximus est opus; reliquas vero esse quidem formaliter speculatiuas; pertinētes tamē ad scientiam absolutè practicam propter rationem traditam.

PARS IIII.

Soluuntur argumenta pro oppositis sententijs adducta.

161 Argumentum, quo prima sententia probabat, Logicam esse speculatiuā; nō oppugnat nostram sententiam; fatemur enim, Logicam plures habere cōclusiones speculatiuas; addimus tamen, eas non sufficere, vt absolutè dicatur speculatiua; sed solùm secūdùm quid: quia finis præcipuus Logicæ est opus, quod fit per directionem aliquarum cognitionum Logicarum, & ad cuius perfectam cognitionem ordinantur reliquæ.

162 Ad secundum adductum ad probandum, Logicam non esse practicam, concessâ maiori, nego minorem, nempè, quod nullus actus intellectus sit praxis. Ad primam probationem, nego antecedens, nempè quod praxis sit semper actus alterius potentiæ ab intellectu: neque id voluit Aristoteles dum dixit: *Practicum intellectum alicuius gratia ratiocinari, & esse principium agendi*: quia in hoc loco tantùm docet, practicum intellectum, vt talem esse principium agendi obiecti, circa quod immediatè ratiocinatur, seu quod immediatè attingit: in quo distinguitur ab intellectu speculatiuo, vt tali; quia, licèt hoc sit principium agendi cognitionem speculatiuam, non tamen est principiū agendi obiectū talis cognitionis. Cùm autem intellectus possit aliquos actus proprios ita attingere per cognitionem aliam reflexā, vt media illa dirigat ad eorum effectionem; non est cur non possit esse practicus circa proprios act9.

163 Ad secundā probationem illius antecedentis, nego maiorē, nempè quod praxis distinguatur semper ab speculatione: speculatio enim est actus sistens in contēplatione sui obiecti immediati, nec transiens ad eius effectionem; praxis verò est opus, seu actus, qui fit per directionē cognitionis proponētis, quomodo fieri debeat tale opus: atqui potest contingere, quod actus sistens in contēplatione sui obiecti immediati fiat per directionem alicuius cognitionis reflexæ proponētis, quomodo fieri debeat talis actus: ergo potest cōtingere, quòd speculatio sit praxis. Minor est certa ex n. 139. vbi probatum est, quālibet definitionem, & syllogismum fieri per directionem intellectus præscribētis, quomodo fieri debeant; sed inter definitiones & syllogismos dātur plures, qui sint speculationes, vt omnib9 cōpertū est: ergo, &c. Hinc colliges; quod licèt speculatio sit idē, ꝙ actus speculatiuus: at verò

praxis

praxis non est idem, quod actus practicus; sed se habent sicut causa, & effectus: nam actus practicus est ille, qui dirigit agens ad faciendum opus, & praxis est ipsu opus, quod fit per directione actus practici: vnde, licèt actus practicus, & speculatio opponantur, non potest inde inferri, opponi praxim, & speculationem.

164 Dices: Aristoteles 3. de Anima tex. 49. dixit *intellectum extensione fieri practicum*; hoc est, fieri practicum, quando se extendit ad dirigendas alias potentias extra se: ergo sentit, non esse practicum respectu suarum operationum. Respondeo primò, ea verba non inueniri apud Aristotelem. Secundò, dato, quod sint Aristotelis, nihil faciunt cõtra nos: nam ex eo dici potest, intellectum extensione fieri practicum; quia se extendit ad opus, ad cuius executionem dirigit; siue hoc sit actus aliquis ipsius intellectus, siue alterius potentiæ: in quo differt ab speculatiuo, qui vt talis sistit in contemplatione veritatis, neque ad aliquid se extendit, quod per eius directionem efficiatur.

165 Argumentum adductum pro secunda sententia non opponitur nostræ. Ad argumenta adducta pro tertia sententia constat ex ijs, quæ diximus num. 154. Hic disputari poterat. An idem actus posit esse simul practicus, & speculatiuus; & an qui semel est practic' trãsire posit in speculatiuũ; & ècontra. Sed de his agã in lib. de Anima, vbi propriã sedẽ habent.

TRACTATVS PRIMVS DE VNIVERSALIBVS IN COMMVNI.

TRACTATVM hunc reijciunt nonnulli in Metaphysicam, rati intempestiuam esse vniuersalis tractationem in hoc loco: Cæterùm cùm vniuersale pertineat ad obiectum Logicæ, & eius cognitio maximè conducat ad intelligentiam eorum, quæ in Logica discutiuntur; operæ pretium duxi cum ferè omnibus dialecticis eius naturam in hoc loco declarare.

DIS-

DISPVTATIO I.

De existentia, & natura vniuersalis.

SECTIO I.

Statuitur existentia vniuersalis.

1 VNiuersale latè sumptum illud dicitur, quod, cùm vnũ sit, extẽditur ad multa. Est duplex complexum, & incomplexũ. Cõplexum est, vel propositio aliqua signo vniuersali affecta; *vt, omnis homo est animal*, quæ quidem ad omnes particulares se extendit: vel principium aliquod vniuersale, ex quo plures conclusiones deducuntur; vt, *quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte*. De hoc vniuersali agitur in libris Periher. & in libris de Priori, & Posteriori resolutione, & nos in Institutionibus dialecticis latè dedimus omnia, quæ ad illud pertinent. Vniuersale incomplexum est, quod, cùm simplex sit, aut voce simplici significetur; plura tamen sub se comprehendit. Et est quadruplex, in causando, in significando, in essendo, & prædicando. Vniuersale in causando est causa, quæ plures effectus specie diuersos continet in sua virtute: vt Deus, & orbes cœlestes. Vniuersale in significando sunt voces, conceptus, aut signa, quæ plures res diuersas exprimunt, aut significant: vt vox *canis*, quæ canem marinum, cœlestem, & latrabilem significat. Vniuersale in essendo est aliqua natura cõmunis, quæ, cũ vna sit, potest in pluribus constitui: vt natura hominis, quæ semel abstracta ab inferioribus, potest posteà in ipsis inferioribus, nempè in Petro, & Ioanne, &c. constitui. Vniuersale in prædicãdo est illud, quod de multis per veram prædicationem enuntiatur: vt ratio hominis, quæ verè dicitur de Petro, Ioanne, &c. Præsens ergo disputatio tantùm procedit de vniuersali in essendo, & prædicando, cuius naturam, & essentiam inuestigamus.

2 Et quidem certum est, dari hoc vniuersale: quia natura hominis, prout hoc nomine *homo* significatur, est vnum quid, quãdo quidem per hoc nomen non significatur prout multiplicata in inferioribus, vt ex dicendis in hac disputatione facilè constabit: ergo datur vniuersale in essendo, & in prædicando.

3 De institutione, titulo, & necessitate huius tractatus legatur P. Toletus hic. De subiecto eius iuxta ea, quæ diximus disputatione præcedenti sectione 6. dicendum est, subiectum attributionis esse vniuersale in communi; quia ad illud reducuntur omnia, de quibus agitur in hoc tractatu; subiectum verò adæquatum sunt omnia ea, de quibus hìc aliquid demonstratur.

4 Aduertendum est primò, diuerso modo pertinere vniuersale ad Logicam, & ad Metaphysicam.

Ad

Ad hanc pertinet, prout est vnum: quia ad Metaphysicã spectat agere de entitatibus rerum secundùm se, & de earum vnitate, ac multiplicitate. Ad Logicam veró pertinet, prout supra vnitatem addit aptitudinem, vt sit in multis, & de illis prædicetur: quia Logici muneris est proprium, prædicata superiora cum inferioribus comparare, vt ex illis rectè dispositis efficaces syllogismi construantur. Aduertẽdum est secundò id, quod frequentèr dici solet, nempè sciẽtias omnes agere de vniuersalibus, intelligendum esse de vniuersalibus materialitèr, hoc est, de naturis ipsis; quæ denominantur vniuersales; nam de vniuersalibus formalitèr sumptis, videlicèt de naturis ipsis, prout denominantur vniuersales, ad Logicam, & Metaphysicam spectat agere modo supra explicato.

SECTIO II.

Quid sit vnitas, seu vnum?

5 ANtequam naturam vniuersalis explicemus, oportet explicare, quid sit esse vnum: quia hæc est vna ex rationibus ad essentiam vniuersalis pertinentibus, & ex cuius perfecta cognitione pendet resolutio plurium, quæ in hoc opere discutiuntur. Aristoteles 1. Met. cap. 1. quatuor modos assignat eorum, quæ secundùm se, & non secundùm accidens dicuntur vnum. Primum dicit esse id, quod naturâ continuum est. Secundùm dicit esse totum, hoc est, compositum ex materiâ, & formâ. Tertium veró, & quartum assignat his verbis: *Quædam autem, quorũ vna ratio est; talia verò, quorum intellectio vna: talia autem, quorum indiuisibilis: indiuisibilis verò eius est, quod aut specie, aut numero indiuisibile est: numero igitur indiuisibile est singulare: specie verò cognoscibili, & scientia.* En assignat alios duos modos vnius, nempè, vnum numero, & vnum specie. Vbi vnum specie sumit pro vniuersali, siue sit genericum, siue specificum; & ideò paulò post ad summam redigens quatuor prædictos modos pro vno in specie posuit *vniuersale*. Deinde infra addit, vnitatem consistere in indiuisibilitate, ac per consequens omnia, quæ dicuntur vnum, dici talia: quia participant indiuisibilitatem. Itaque esse vnum ex mente Aristotelis est esse indiuisibile.

6 Sed quæ est hæc indiuisibilitas? Certum est, non esse indiuisibilitatem in partes integrantes, seu in partes essentiales; quia quodlibet singulare est maximè vnum, & tamen dantur plura singularia, quę diuidi possunt in partes integrales, vt apparet in Petro; qui etiã potest diuidi in partes essentiales, siue physicas, vt in materiam, & formam; siue metaphysicas, vt in genus, & differentiam, ex quibus essentialiter componitur: ex his quidem metaphysicè; ex illis verò physicè: ergo esse vnum non est esse indiuisibile

in partes integrantes, seu essentiales. Idem potest dici de indiuisibilitate in inferiora: quia homo iuxta Aristotelem est vnum specie, & est diuisibile tanquam in inferiora in Petrum, & Ioannem.

7 Dico ergo, hic loqui Aristotelem de indiuisibilitate, quæ excludit multiplicitatem in ea ratione, quæ dicitur vna; ita vt si ratio sit vna numero, seu realitèr, nō possit in se ipsa admittere multiplicitatem numericam, seu realem; & si sit vna formalitèr (qua ratione sunt vnum rationes vniuersales) nō admittat in se ipsa multiplicitatem formalem v.g. ratio Petri, quæ est vna numero, & realitèr, non potest inueniri in pluribus, in quibus ipsa ratio Petri sit multiplex numero, seu realitèr. Deinde ratio hominis, quæ est vna formalitèr non potest inueniri in pluribus, in quibus ipsa ratio hominis sit multiplex formalitèr. Itaque vnum est indiuisibile in alia quæ sint idem cum illo eo modo, quo est vnum; ita vt si sit vnum formalitèr, non possit diuidi in alia, quæ sint idem formalitèr cum illo: quia iam posset fieri multiplex formalitèr: deindè, si sit vnū realitèr, seu numero, non possit diuidi in alia, quæ sint idem numero, seu realitèr cum illo: quia iam secundùm se posset fieri multiplex numero.

8 Quod autem vnitas hanc dicat indiuisibilitatem probatur ex Aristotele 5. Met. tex. 14. vbi postquam diuersos modos vnius enumerauerat, addit: *item vnum ea dicuntur, quorum ratio quod quiderat esse dicēs* (id est essentialis) *indiuisibilis ad aliā est quod quid erat esse rei significantem*. En docet, eum conceptum essentialem esse vnum, qui diuidi non potest in membra, quæ sint ipse conceptus essentialis: vbi nō loquitur Aristoteles de identitate reali membrorum cum essentiali illo conceptu: bene enim nouerat, essentiam ita diuidi in singularia, v.g. hominem in Petrum, & Paulum, vt sit idem realiter cum quolibet illorum; sed loquitur de identitate formali: quia, cum essentia præscissa à singularibus sit vna non realitèr, sed formalitèr tātum, est necessarium, quod, quando ad singularia contrahatur, non sit idem formalitèr cum illis, nec formalitèr multiplicetur in illis. Et ideo dixit Aristoteles: *Indiuisibilis ad aliā est, quod quid erat esse rei significantem*. Id est indiuisibilis per nomina, seu cōceptus exprimentes membra diuidentia, vt identificata formalitèr cum essentia vna, quia si mēbra significarentur vt identificata formalitèr cum essentia; cùm membra sint plura, iam essentia esset formalitèr multiplex in illis: ergo quando Aristoteles dicit vnum esse indiuisibile, loquitur de indiuisibilitate, qua fiat, vt ea ratio, quæ est vna, non possit fieri multiplex eo modo, quo erat vna, nempè formalitèr, seu numericè, vt explicatum est.

9 Ex his colliges primò, nullum gradum transcendentem posse esse

vnum propriè loquendo, etiam si abstrahi posit ab inferioribus (exemplum sit ens, quod infra dicemus, posse abstrahi á differentijs substantiæ, & accidentis, quas formaliter transcēdit) Ratio est; quia gradus transcendens non potest esse indiuisibilis: ergo non potest esse vnus. Consequentia est bona ex dictis. Antecedens probatur; quia gradus transcēdens, v.g. ens, imbibitur formaliter in differentijs substantiæ, & accidentis, ita vt sit idem formaliter cum illis, vt dicemus in tractatu de analogia; sed differentiæ substantiæ, & accidentis sunt plures formaliter distinctæ: ergo ratio entis in ipsis imbibita est plura formaliter distincta: ergo admittit pluralitatē: ergo diuisionē; ergo quādo est præcisa non potest esse indiuisibilis.

10 Dices: idem argumentum potest fieri de ratione hominis; quia ratio hominis, quæ est in Petro est diuersa á ratione hominis, quæ est in Ioanne, ergo ratio hominis multiplicatur in inferioribus ergo non potest dici indiuisibilis in illa, ac per consequens neque vna. Distinguo antecedens: ratio hominis, quæ est in Petro est diuersa realiter á ratione hominis, quæ est in Ioanne, concedo antecedens; est diuersa formalitèr, nego antecedens. Deinde distinguo consequens: multiplicatur realitèr in inferioribus, concedo; multiplicatur formalitèr, nego consequentiam. Ex hoc autèm bene infertur, quòd ratio hominis abstracta ab inferioribus non sit vna realitèr à parte rei; non verò, quòd non sit vna formalitèr; quia ad hoc, vt sit vna formalitèr, sufficit, quòd non posit diuidi in alia, cum quibus, formalitèr identificetur. Ratio verò hominis, dum cōtrahitur ad singularia, non identificatur formaliter cum eorum differentijs, vt dicemus infra, & ideò totum Metaphysicum, quod resultat ex qualibet differentia indiuiduali, & ratione hominis, est vnum distinctum formalitèr ab his rationibus tanquam includens ab incluso. Id autem non inuenitur in ente; quia hoc identificatur formaliter cum differentijs, per quas contrahitur.

11 Colliges secundò: In quo sensu intelligenda sit definitio vnius, quæ communiter circunfertur, & admittitur à S. Thom. & reliquis scholasticis, nempe, vnū esse *indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*: dicitur enim *indiuisum in se*, hoc est, in se ipsum; quia ratio, quæ est vna, non potest diuidi in membra, quæ sint idem cum illa, eo modo, quo est vna, vt explicatum est. Deinde τò *indiuisum* nō intelligendum est de indiuisione actuali, sed de potentiali; ita vt sit idem, quod indiuisibile in se, &c. Reliqua non indigent explicatione; quia intelligenda sunt, vt sonant: neç pertinent ad conceptum essentialem vnius (cum Aristoteles vnitatem definiat per solam indiuisibilitatem) sed solum ponitur maioris explicationis gratia.

12 Colliges tertiò: diuersum quid

quid esse vnionem, & vnitatem: primò; quia in Angelo, qui non componitur ex partibus, non datur vnio, vt constat; & tamen datur vnitas, vt concedunt omnes. Secundò, quia adhuc in rebus cōpositis, qualis est homo, vnio, & vnitas habent diuersa munera: vnio enim constituit compositum, hominem, v.g. vnitas verò constituit vnum hominem: & diuersum quid nostro modo concipiendi est esse hominem, ac esse vnum hominem; quia priùs est nostro modo concipiendi quòd detur essentia hominis, quā quòd sit vna; & proptereà vnitas, vt traditur in Metaphysica, dicitur esse passio, seu attributum entis. Tertiò; quia vnio non facit indiuisibilem hominem; sed indiuisum tantùm in suas partes; vnitas verò facit illum indiuisibilem modo supra explicato.

13 Rogas: An vnitas sit conceptus negatiuus an positiuus? Hæc difficultas pertinet ad Metaphysicam, in qua in genere agitur de conceptu entis, & eius attributis, vnitate videlicèt, bonitate, & veritate. Breuiter tamen dicam in præsenti, quid sentiam. In primis certum est in qualibet entitate esse conceptum positiuum, ratione cuius illi repugnet diuisio, neq; enim negatio aliqua potest enti positiuo per se conuenire, nisi in illo sit aliquod prędicatum, ratione cuius exigat talem negationem, vt concedunt omnes: ergo ad hoc, vt negatio diuisibilitatis dicatur per se conuenire enti, necessariū est, quod in ente detur prædicatum per se exigens talem negationem. Hoc posito.

14 Dico primò: ratio entis nostro modo cōcipiēdi distinguitur à cōceptu positiuo, ratione cuius enti repugnat diuisio. Ratio est; quia benè potest cōcipi ratio entis, quin concipiatur cum hac repugnātia: ergo distinguitur per intellectum ab illo conceptu positiuo. Antecedens est certū; quia experientia constat, posse expressè cognosci aliquā entitatē, quin in mentē veniat expressè, an repugnet, vel non repugnet illi diuisio. Dico secundò, vnitatē consistere formalitèr in illo cōceptu positiuo. Probatur primò, quia iste conceptus positiuus est nostro modo cōcipiēdi, per se cōsequens rationem entis; nō vt veritas, vel bonitas, vt ex se patet: ergo vt vnitas; quia nō sunt plura attributa per se cōsequētia rationē entis. Secūdò; quia Deus per suā substantiam est vnus; sed nulla negatio est de substātia Dei: ergo vnitas nō est negatio; sed est cōceptus positiuus: explicatur tamen per negationē, nēpè per indiuisibilitatem; quia plures conceptus positiuos nō possumus explicare nisi per negationes.

15 Dices: vnitas opponitur pluralitati; sed pluralitas est quid positiuum: ergo vnitas debet esse quid negatiuum. Minor probatur; quia pluralitas hominis, nihil aliud est, quā plures homines singulares; sed plures homines singulares sunt quid positiuum: ergo & pluralitas hominum; ac per consequens vnitas erit quid negatiuū.

Sed

Sed contra: si vnitas, qua homo, v.g. constituitur vnus, est quid negatiuum, nescio, qua ratione plures homines possint esse quid positiuum; quia pluralitas hominum nihil aliud est, quam multiplicatio vnitatũ singularium naturæ humanæ: sed per te vnitas est quid negatiuũ: ergo pluralitas est multiplicatio negationum: ergo quid negatiuũ; quia multiplicatio negationum, nihil aliud est, quam plures negationes.

16 Respondeo ergo ad obiectionem, duplicẽ excogitari posse pluralitatem, vnam resultantem ex hoc numero homine, v.g. & alijs numero diuersis, vt ex Petro, Ioanne, Paulo, &c. alteram, quæ fieret ex multiplicatione, seu diuisibilitate huius numero hominis in se ipsum. Prima pluralitas tam longè abest ab oppositione cum vnitate huius numero hominis, vt potiùs sit quid resultans ex illa, & alijs vnitatibus, tanquam ex proprijs partibus. Secunda verò pluralitas opponitur vnitati huius numero hominis, ita tamen vt neutra ex illis sit contradictorium immediatum alterius. Sed quælibet ex illis est cõceptus positiuus, ex quo oritur negatio, seu contradictorium alterius. Nam ex vnitate positiua Petri oritur negatio plurium entitatũ, in quibus ipse Petrus sit numero multiplex: & ex positione plurium entitatum, si daretur, in quibus Petrus esset numero multiplex, orietur negatio vnitatis positiuæ ipsius Petri.

17 Ad eum modum, quo similitudo, & dissimilitudo, adhuc in sententia aduersariorum, sunt conceptus positiui talis naturæ, vt ex similitudine, quam ego habeo cum Petro in ratione hominis, oriatur negatio dissimilitudinis cum illo in eadẽ ratione; & ex dissimilitudine, quam habeo cum lapide in ratione animalis, oriatur negatio similitudinis cum illo in eadem ratione; & ideò similitudo, & dissimilitudo duorum extremorum, dicitur opponi cõtradictoriè mediatè, non verò immediatè. Idem dicito de vnitate, & pluralitate.

SECTIO III.

Explicatur definitio vniuersalis.

18 Aristoteles 7. lib. Met. tex. 45. loquens de vniuersali, hæc habet: *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse*, & 1. de Interpret. cap. 5. ait: *dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est*. Ex quibus locis duplicem definitionem vniuersalis desumpserunt dialectici, Prima est: vniuersale est *vnum aptum esse in multis*, Secunda est: vniuersale est *vnum aptum prædicari de multis*. In quibus definitionibus, *vnum*, sumitur propriè, & ponitur loco generis, in quo vniuersale conuenit cum singulari: differt tamen per hanc particulam primò à complexis, quale est animal rationale, quãdo con-

conceptibus diuersis concipiuntur animal, & rationale: quia tunc non sunt vna; sed plures rationes. Excluduntur etiam æquiuoca, & analoga attributionis: quia licèt vno nomine significentur, significantur tamen vt diuersa; & ideò sunt plura simpliciter. Excluduntur etiam analoga transcendentiæ quale est ens respectu substantiæ, & accidentis: quia licèt ratio entis possit ab illis abstrahi; nihilominus sic abstracta non est propriè vna, vt constat ex dictis sectione præcedente.

19 Dices: Arist. 3. Met. tex. 16. ait de ente, & vno (quod est passio entis) *hæc vniuersalia maximè omnium sunt*: sed ens per nos est analogũ transcendẽtiæ: ergo analogum transcendentiæ perfectissimè participat rationẽ vniuersalis. Deinde 4. Met. tex. 3. ait: *quare quod vnius species, totidẽ & entis sunt*. Et 3. Phys. tex. 5. ait: *quare motus, & mutationis species tot sunt, quot entis*: ergo ex Arist. ens habet species. Sed id, quod sub se habet species, est genus, & id, quod est genus, est perfectissimum vniuersale, vt infra dicemus: ergo ens perfectissimè est vniuersale.

20 Respondeo, Aristotelem in his locis locutum fuisse de vniuersali, & speciebus non propriè, sed lato modo sũptis, videlicet prout vniuersale sumitur pro eo, quod quoquomodo est multis cõmune, & species sumitur pro eo, quod comprehenditur sub conceptu ad plures naturas se extẽdẽte. Id autem colligitur ex eodẽ Arist. lib. 1. Ethic. c. 6. vbi bonũ exclusit à ratione vniuersalis, & à ratione vni: quia omnia transcẽdit prædicamẽta; sed ens etiã transcendit omnia prædicamenta: ergo nõ potest esse vniuersale, aut vnum. Deinde 3. Met. tex. 10. circa finẽ expressè docet, ens non posse esse genus: quia transcendit differentias: ergo in locis supra adductis non loquitur de vniuersali propriè; sed latè sumpto. Dicit autem esse maximè vniuersale non aliã de causâ, nisi quia extenditur ad omnia.

21 Secunda particula definitionis est, *aptum esse in multis*, per quam vniuersale differt à singulari: & ita intelligẽda est, vt natura, quæ denominatur vniuersalis, debeat multiplicari per cõtractionẽ ad inferiora. Quòd verò prædicta particula sit intelligẽda modo explicato, probatur primò: quia omnes naturæ, quæ in cõsensu omniũ sunt vniuersales, multiplicãtur per contractionẽ ad sua inferiora; sic ratio hominis, quę est vniuersalis, dum contrahitur ad singularia, fit realiter multiplex in illis: quia Petrus, Paulus, & Ioannes realiter sunt plures homines, non vnus: prætereà natura animalis, dũ contrahitur ad hominem, & leonẽ fit multiplex, quia homo, leo, equus, &c. realiter sunt plura animalia, & sic in reliquis: ergo de ratione vniuersalis est, quod possit esse in pluribus taliter, vt multiplicetur realiter in illis. Propter hanc rationem dicitur vniuersale diuidi in sua inferiora; quia videlicet natura, quæ antea erat vna per

uersalitatem, dum posteà contrahitur ad inferiora, fit multiplex realiter in illis.

22 Secundò probatur: quia, vt natura aliqua fiat vniuersalis, non sufficit, quód sit apta esse in multis per vnionē, aut identitatē realem cum illis sine multiplicatione sui; ergo est necessariū, quód possit esse in illis taliter, vt multiplicetur. Antecedens probatur: quia materia prima est apta, vt sit (saltem de potentia Dei, vt dicemus in Physicis) in multis compositis substantialibus simul per vnionem ad plures formas substantiales; & tamen á nullo dicitur materia prima vniuersalis: deinde natura diuina, quatenus est ex se, potest esse in pluribus suppositis per identitatē realem cum subsistentijs realiter inter se distinctis; & tamen in consensu omnium non est vniuersalis; non alia de causa, nisi quia in omnibus suppositis est vna, & eadem Deitas: ergo ad rationē vniuersalis, necessarium est, quód taliter possit esse in pluribus, vt in illis multiplicari debeat.

23 Hinc colliges cur Deus nō dicatur diuidi in tria supposita, etiā si identificetur realiter cū illis. Ratio enim est: quia Deitas nō multiplicatur realiter in suppositis cū nō sint tres Dij; sed vnus tātum. Secundò colliges: quód licèt vna, & eadem albedo posit esse simul in pluribus subiectis, nō tamē sit vniuersalis respectu illorū: quia non multiplicatur in illis.

24 Denique vniuersale est *vnū aptum prędicari de multis*: quod intelligendum est de prædicatione verâ, vt docuit Arist. lib. Poster. cap. 1. tex. 29. his verbis: *Esse quidem igitur vnum de multis verum dicere nec esse est: non enim erit vniuersale, nisi hoc sit*, idest, vt aliquid sit vniuersale, necessariū est, quód verè dicatur de multis: hoc enim significat particula illa *verum dicere*. Prætereà vniuersale debet prędicari prędicatione directâ, & naturali de suis inferioribus. Illa autē prædicatio est directa, & naturalis, cuius prædicatum, vel est de conceptu essentiali subiecti, vel se habet, vt forma illius, vt dicemus, quando agamus de prædicationibus.

25 Ex dictis facilè constat, omnem naturā vniuersalē debere esse vnam. Prout talis autem, hoc est, prout vna est, dicitur vniuersale Metaphysicū formaliter; & vniuersale Logicū fundamentaliter proximè; quia natura prout vna, est fundamentū proximum vniuersalis Logici. Prætereà constat etiā debere esse aptam esse in multis, per quam aptitudinem constituitur formaliter in ratione vniuersalis Logici. Hæc quidem disputationibus sequentibus magis explicantur.

DISPVTATIO II.

Vtrum vniuersale detur à parte rei?

1 ILlud dicimus dari à parte rei, quod datur in rerum natura ante operationem nostri intelle-

tellectus, seu, quod non datur per operationē illius. Porrò vniuersale potest sumi fundamentaliter, & formaliter. Vniuersale fundamentaliter sunt plures entitates similes, quæ propter similitudinē, quā inter se habent occasionē præbet nostro intellectui, vt illas concipiat sine distinctione; vt Petrus, & Paulus, quos, quia sunt similes in ratiocinādo, potest intellectus cognoscere, vt principiū ratiocinandi, quin concipiat vt principia operationū particulariū, per quæ distinguuntur. Vniuersale formaliter est natura vna prout vna est, & apta esse in multis; atque adeò, vniuersale formaliter sumptū includit, & naturā, quæ denominatur vniuersalis, & vnitatē, ac aptitudinem, per quas natura denominatur vniuersalis.

2 Certum ergo est primò, vniuersale fundamentaliter sumptum dari à parte rei, vt Petrus, & Paulus; homo, & equus, &c. Certum est secundò, id, quod in vniuersali formaliter, se habet vt subiectum, nempè natura, quæ denominatur vniuersalis, dari etiā frequenter ante operationē intellectus: quia natura humana, quæ denominatur vniuersalis respectū singularium hominum, reuerà datur in rerum natura ante operationē intellectus. (nonnulli recentiores contrarium affirmarunt contra communē sententiam, illos tamen impugnabo infra) Solùm ergo procedit difficultas præsens de vnitate, & aptitudine, per quas natura constituitur formaliter in ratione vniuersalis: an videlicèt dentur à parte rei; vel solùm per intellectum?

SECTIO I.

Referuntur, & refelluntur variæ sententiæ.

3 PRima sententia, quā Arist. 1. Met. c. 6. & 7. Met. cap. 8. tribuit Platoni, asserit vniuersale esse quandā naturam realiter communem multis, & à parte rei separatam ab illis, v.g. vniuersale hominis est quædam natura humana vna communis Petro, & Paulo, &c. & ab eis realiter separata. Sed hæc sententia omnino reijcienda est; quia si homo est quid realiter distinctum, & separatū à singularibus; ergo non potest esse de essentia illorum. Vndè Petrus nō erit essentialiter homo; & idem poterit dici de reliquis prædicatis superioribus. Patet consequentia: quia essentia nihil aliud est quam ipsa entitas rei; sed res non potest esse separata à sua entitate: ergo neque ab essentia: ergo si homo, animal, &c. sunt realiter separata à Petro, non erunt de essentia illius.

4 Dices dari quemdā hominē separatū, qui sit vniuersalis, deinde alios duos homines distinctos, & ab illo vniuersali, & inter se ipsos, quorum singuli sunt in singulis indiuiduis, & de essentia illorum. Sed contra: ille homo, quem tu dicis vniuersalem, est distinctus realiter à reliquis, quos dicis esse in singularibus: ergo est etiam singularis. Patet consequentia;

quia non potest diuidi in alia, in quibus sit multiplex numero, vel multa singularia: ergo est singularis iuxta dicta disputatione praecedenti sect. 2. Confirmatur; quia ille homo vniuersalis est distinctus realiter ab hominibus; non genere, aut specie, vt patet: ergo numero, ac per consequens erit singularis.

5. Obijcies: scientia debet esse de necessarijs; sed singularia sunt contingentia: ergo debet dari aliquid necessarium, circa quod versentur scientiae: atqui hoc nihil aliud esse potest praeter has naturas vniuersales separatas à singularibus: ergo dantur in rerū natura; & quidem ante operationē intellectus; quia sicut scientiae sunt reales, ita etiam earum obiecta debent esse realia. Admissa maiori propositione (de cuius intelligentia inferiùs dicemus aliquid) distinguo minorem: singularia sunt contingentia quoad existentiam concedo; quoad connexionem praedicatorum essentialium, nego minorē. Deinde distinguo consequens: debet dari aliquid necessariū quoad existentiā nego; quoad cōnexionē praedicatorū, concedo consequentiam. Imò etiam si daretur illa natura separata, non esset necessaria quoad existentiam; quia talis natura esset creata, atque adeò liberè producta à Deo: ergo contingens: quia posset produci, & nō produci. Porrò connexionē praedicatorum essentialium non esse quid fictum per intellectum, sed quid reale, constabit ex dicendis in Physica disput. 7. vbi agemus de essentia, & existentia.

6 Secunda sententia communiter tribuitur Scoto in 2. dist. 3. q. 6. & 7. Met. quaest. 18. & 19. asserenti vniuersale dari quidem in ipsis singularibus ante operationem intellectus distinctum tamen realiter ab illis. Itaque in quolibet indiuiduo hominis, v.g. distinguit realiter Scotus humanitatem à differentia indiuiduali: illam dicit esse ante operationem intellectus communem omnibus indiuiduis, & vniuersalē; per differentiam verò indiuidualem contrahi, & determinari ad hoc indiuiduum, Petrum v.g. componendum. Argumenta Scoti obijciemus infra. Praedicta sententia dupliciter solet explicari à sectatoribus Scoti. Aliqui enim aiunt naturam humanam ita esse communem indiuiduis ante operationē intellectus, vt eadem natura realis, quae est realiter in Petro, sit etiam realiter in Paulo, & reliquis indiuiduis. Ita nonnulli relati à Patre Suar. in Met. Sect. 2. n. 4.

7 Caeterū sententia Scoti sic explicata sustineri nequit: primò quia Petrus, & Paulus nō essent duo homines; sed vnus homo; atqui hoc dici nō potest: ergo nec illud. Maiorē probo: etenim Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ex eo nō sunt plures Dij, sed vnus tantū; quia eadē natura diuina reperitur in omnibus tribus personis ante operationē intellectus: sed per te eadē natura humana reperitur in omnibus indiuiduis: ergo omnes sunt vnus, & idē homo,

homo, & ratio à priori est; quia concreta substantialia sunt vnum, vel plura pro vnitate, vel multiplicatione formæ, quæ principaliter significatur per nomē, vt probabimus infra quando agamus de concretis, & abstractis: Sed forma, quæ principaliter significatur per nomē *homo*, est humanitas, & hæc per te est vna in omnibus singularibus: ergo omnia sunt vnus homo.

8 Dices: humanitatē non esse vnam numero, sed specie; & ideò singularia non esse vnum hominem singularem; sed tantum vnum specie: in quo differunt à personis sanctissimæ Trinitatis; quæ ideò sunt vnus numero Deus; quia Deitas, quæ in illis reperitur est vna non solùm specie; sed etiam numero. Sed contra: natura humana prout distincta à Petreitate, Pauleitate, &c. est indiuisibilis in alia in quibus sit numero multiplex; ergo est vna numero. Consequentia est bona ex dictis disputatione præcedenti sect. 2. Antecedens autem probatur; quia id, quod diuiditur, non perseuerat post diuisionem idem secundùm se ac antea; sed natura humana, postquàm coniuncta est cum differentijs, est eadem entitas, ac antea; ergo manet indiuisa realiter: ergo est vna numero. Confirmatur; quia etiam si eadem materia simul recipiat plures formas specie diuersas, nō dicitur diuidi in varias species: ergo etiam si natura humana simul coniungatur cum pluribus differentijs indiuidualibus, non dicetur diuidi in plura singularia.

9 Secundò sic argumētor cōtra prædictam explicationem sententiæ Scoti: quia si natura humana esset eadē in Petro, & Paulo, etiam natura animalis esset eadem realiter in homine, & equo; & idem dicendum esset de reliquis prædicatis superioribus: vnde cū in sententia Scoti ratio entis, & ratio substantiæ sint vniuocæ respectu Dei, & creaturarum, eadem ratio entis, & adem ratio substantiæ, quæ sunt realiter in Deo, essent etiam realiter in creaturis; ergo in Deo esset aliquid realiter; quod realiter non esset Deus. Probo consequentiam; quia nihil includitur realiter in creaturis, quod sit realiter Deus; sed hæc prædicata continentur realiter in essentia rerum creatarum: ergo non sunt realiter Deus. Vndè cùm hæc eadem per te sint realiter in Deo, iam realiter datur aliquid in Deo, quod realiter non est Deus. Tertiò; quia sequeretur quòd singularitates tantùm eorū, qui peccant, damnarentur, non verò prædicata superiora; quia hæc etiam inueniuntur in animâ beatâ: nisi fortè dicas eadem prædicata superiora frui beatitudine in animabus beatorum; & cruciari pœnis gehennæ in animabus damnatorum: quo quid absurdius.

10 Secundò alij explicant sententiam Scoti ita, vt velit naturam humanam esse incompletū vniuersale ante operationē intellectus: quia licèt natura humana, quæ de facto est in Petro, sit distincta realiter à naturâ humanâ, quæ de fa-

cto est in Paulo, quælibet tamen ex illis est realiter ex se indifferēs ad hoc, vt coniungatur cum hac differētia indiuiduali, vel cū illa: ratione huius indifferētiæ dicitur esse realiter vniuersalis. Sed quia nōn potest eadem natura esse simul in vtroque, non dicitur complete vniuersalis; sed tantùm incōplete. Hæc explicatio videtur esse magis ad mentem Scoti.

11 Cōtra hanc explicationem sic argumentor primò: quia humanitas existens in Petro, prout distincta à Petreitate est vna numero: ergo non potest esse vllo modo formaliter vniuersalis ante operationem intellectus. Probo antecedens: quia prout distincta à Petreitate est distincta à natura humana, quæ est in Paulo: at nō est specie distincta, vt patet: ergo solùm numero. Maior est certa: quia natura humana Petri prout distincta à Petreitate non est idē realiter, cum naturâ humanâ, quæ est in Paulo, vt tu cōcedis: ergo est realiter distincta. Secundò: quia licèt materia, quæ est in homine, possit seorsim affici diuersis formis, non est vniuersalis: ergo licèt humanitas, quæ est in Paulo posset seorsim affici pluribus differentijs nō esset formaliter vniuersalis. Tertiò: quia de facto daretur aliqua ratio in Deo, quæ posset non esse Deus: nam ratio substantiæ, quæ est in Deo, esset indifferens, vt in Deo esset, aut in homine, aut in alia creatura; sed si esset in homine nō esset realiter Deus: ergo est in Deo aliquid, quod posset realiter non esse Deus.

12 Tertia sentētia est Patris Fonsecæ lib. 5. Met. c. 28. quæst. 3. sect. 2. & 4. & q. 4. sect. 4. & 5. & q. 5. sect. 3. & 4. vbi longè latèque se explicat, in summam tamen ea, quæ dicit, redigā. Asserit ergo naturam vniuersalē, humanam v. g. posse considerari in triplici statu. Primò in statu possibilitatis, in quo dicit esse realiter indifferentē ad hoc vt existat in hoc, vel in illo singulari. Secundò ait, considerari posse prout existentem realiter in singularibus. Tertiò, prout abstractam per intellectum ab ipsis singularibus, in quibus realiter existit. In primo statu dicit naturam possibilem ratione indifferentiæ, quā in eo statu habet, esse realiter vniuersalem pro quadā prioritate naturæ, in qua præcedit actū existendi in singularibus. In secundo statu dicit non posse esse vniuersalem: quia est realiter identificata cum singularibus, & numero multiplicata in illis. In tertio verò statu docet esse vniuersalem per operationem intellectus.

13 Contra hanc sententiam argumentor primò: si natura in statu possibilitatis esset realiter vniuersalis, idem haberet in statu existentiæ: atqui hoc non concedis: ergo neque illud debes concedere. Probatur maior: quia id facit agens realiter existens per productionem, quod antea erat realiter possibile: possibile enim nihil aliud est, quam quod potest fieri existens: sed in singularibus non fit realiter existens vna natura realis, sed plures, vt concedis:

ergo

ergo non erat realiter possibilis vna natura, sed plures: ergo natura humana in statu possibilitatis non erat realiter vna, ac per consequens neque vniuersalis realiter.

14 Confirmatur: quia in statu possibilitatis, vel erat vna sola natura humana realis, realiter apta ad existendum in singularibus: vel erant plures naturæ aptæ singulæ ad existendum in singulis indiuiduis. Si hoc vltimũ: ergo non erat in eo statu aliquid formaliter vniuersale ante operationem intellectus; quia vniuersale debet esse vnum, & in eo statu nõ erat vna realiter, sed plures. Si primum, ergo in statu existentiæ datur etiam vna natura realis in inferioribus. Probo consequentiã: quia non est possibilis potentia realis ex se apta ad habendum actum implicantẽ contradictionem, non enim datur vlla potentia ad duo contradictoria; ergo si existentia realis vnius naturæ realis implicaret contradictionem, non esset possibilis aptitudo realis vnius naturæ realis ad talem existentiam; sed per se est possibilis talis aptitudo vnius naturæ realis; ergo non implicabit existentia realis vnius naturæ realis in pluribus indiuiduis.

15 Quarta sententia tribuitur Caietano Opusc. de ente, & essentia cap. 4. q. 6. qui docet dari ante operationem intellectus vnitatem quandam negatiuam, quã natura realis cõstituitur vniuersalis. Probatur; quia Petrus, & Paulus ante intellectus operationem sunt specie indistincti: ergo ante intellectus operationem sunt vnum in specie negatiuè: quia vnitas negatiua nihil aliud est, quàm non distinctio. Hæc sententia non minus est falsa, quàm præcedentes: quia ante operationẽ intellectus non datur vna negatio distinctionis: ergo non datur vnitas negatiua. Patet consequentia; quia vnitas negatiua nihil aliud est, quã negatio distinctionis; atque adeò si hæc non est vna, neque dabitur vnitas negatiua. Antecedens verò probatur: quia sicut Petrus nõ distinguitur specie à Paulo; ita neque Paulus distinguitur specie à Petro: ergo sicut in Petro est negatio distinctionis specificæ à Paulo; ita & in Paulo est negatio distinctionis specificæ à Petro: ergo est duplex negatio in illis. Confirmatur: quia in sententia Caietani inter duo similia dantur duæ rationes mutuæ, quibus ad inuicem refertur vnum ad aliud: ergo inter duo extrema realiter indistincta in specie dabitur duplex negatio, qua adinuicẽ quodlibet ex illis sit indistinctum specie ab alio.

16 Ad argumentum dato antecedente, nego consequentiam; quia cũ vnitas negatiua nihil aliud sit, quàm negatio distinctionis, & hæc negatio sit duplex, necessarium erit quòd non detur ante operationem intellectus vnitas negatiua; sed multiplicitas, seu duplicitas. Vel secundò respondeo, distinguẽdo antecedẽs: Petrus, & Paulus ante intellectũ sunt indistincti specie fundamẽtaliter, cõcedo;

 for-

formaliter, nego antecedens; quia ad hoc vt essent indistincti formaliter ante intellectum, necessarium esset, quod daretur solùm vna negatio distinctionis, & non datur vna, sed duplex, vt iam probauimus. Fundamentaliter tamen dicimus esse indistinctos specie ante operationem intellectus; quia ipsi secundùm se sunt fundamentum ad hoc, vt intellectus ab vtroque abstrahat vnam speciem. Et ex his constat, quid dicendum sit de consequente.

SECTIO II.

Proponitur vera sententia, & soluuntur argumenta opposita.

17 VEra sententia affirmat naturam fieri vniuersalē per operationem intellectus. Ita P. Suar. in Met. disp. 6. sect. 2. nu. 9. vbi citat alios, P. Hurt. disp. 3. Met. sect. 7. P. Rubius in Logica, & alij plures. Probatur primò: quia vniuersale datur in rerum natura, vt concedunt omnes; & non datur ante operationē intellectus, vt constat ex refutatione aliarum sententiarum: ergo datur per operationem intellectus. Secundò: quia possumus cognoscere naturam animalis, v.g. non cognitis differentijs rationalis, & irrationalis. Sed natura taliter cognita est vniuersalis: ergo datur vniuersale per operationem intellectus. Maior est nota; quia experientia nouimus, sæpè nos concipere rationem animalis, quin expressè recordemur rationalis, aut irrationalis. Minor verò probatur: quia in primis natura animalis sic cognita est vna, nam prout sic cognita, neque est diuisa, cùm non repræsentetur vt multiplex, neque est diuisibilis in alias, in quibus sit multiplex formaliter, cùm animal non identificetur formaliter cum rationali, & irrationali: ergo est vna formaliter iuxta dicta disp. 1. sect. 2. Deinde est apta esse in multis; quia potest constitui in inferioribus, in homine, & bruto v.g. eo modo, quo dicemus in sequentibus: ergo habet omnia requisita ad rationem vniuersalis.

18 Obijcit primò Scotus: singulare ex Aristotele, est vnum numero; vniuersale verò in illis est, hoc est in singularibus; sed natura humana v.g. ante operatione intellectus est in singularibus: ergo ante operationē intellectus est vniuersalis. Distinguo minorē. Humanitas ante operationem intellectus est in singularibus vna, nego multiplex, concedo minorem. & distinguo cōsequens: ante operationem intellectus est vniuersalis fundamentaliter, cōcedo: formaliter, nego consequentiam. Aristoteles autem, dum dicit, vniuersale esse in singularibus, loquitur de illo fundamentaliter sumpto.

19 Obijcit secundò: Petrus, & Paulus sunt eiusdē speciei ante operationē intellectus: ergo ante operationē intellect. datur in illis vna natura cōmunis, ratione cuius sint

sint eiusdem speciei. Antecedens probatur: quia ante operationem intellectus minùs distinguũtur inter se Petrus, & Paulus, quam Petrus, & singularis equus; sed Petrus, & singularis equus distinguuntur specie ante operationem intellectus: ergo Petrus, & Paulus ante operationem intellectus numericè solùm distinguuntur; ergo realiter sunt vnum specie. Distinguo primum antecedens: Petrus, & Paulus ante intellectum sunt eiusdem speciei fundamentaliter, concedo; formaliter, nego antecedēs. Ad probationem concessa maiori, distinguo minorem: Petrus, & singularis equus ante intellectum distinguuntur specie fundamentaliter, concedo: formaliter, nego minorem; quia sicut Petrus, & Paulus ratione similitudinis, quam inter se habent: sunt fundamẽtum ad hoc vt intellectus abstrahat vnam rationem specificam ab vtroque: ita etiã Petrus, & singularis equus ratione dissimilitudinis, quam inter se habent, sunt fundamentum, vt intellectus abstrahat diuersas rationes specificas. Quæ quidem, cum non dentur formaliter ante abstractionē intellectus, fit vt Petrus, & singularis equus nō distinguãtur specie formaliter ante operationem intellectus. Deinde concessa priori consequentia, distinguo vltimum consequens, sunt vnum specie fundamentaliter, concedo; formaliter, nego consequentiam.

20 Dices: ea ratione, qua aliqua non sunt plura; sunt vnum. Sed Petrus & Paulus ante intellectum non sunt plures in essentia specifica: ergo ante intellectum sunt vnũ in specie. Distinguo minorem: Nō sunt plures entitatiuè, nego: Non sunt plures fundamentaliter, concedo minorem. Est dicere: Non sunt fũdamẽtũ reale ad hoc vt intellectus abstrahat ab illis plures species, sed vnam tantùm. Nihilominùs sunt duæ entitates ita inter se diuersæ, vt natura hominis, quæ est in Petro sit realiter diuersa à natura hominis, quæ est in Paulo. Deinde distinguo cōsequens. Ante intellectum sunt vnum in specie fundamentaliter, concedo; formaliter, nego consequentiam. Addo, quòd licèt in Petro, & Paulo esset eadem natura realis hominis, non esset propterea vniuersalis, sicut vna Deitas in tribus suppositis nō est vniuersalis, vt diximus Disp. 1. sect. 3.

21 Obijcit tertiò. Nihil potest realiter definiri, quod non sit realiter vnum; sed homo definitur per vnam definitionem realem, quæ realiter cōuenit omnibus indiuiduis: ergo realiter (hìc est idem realiter, ac ex natura rei) est vnus. Distinguo maiorem. Nihil potest realiter definiri, quod non sit realiter vnum formaliter, nego; fundamentaliter admitto maiorem; & admissa minori, distinguendum est consequens eodem modo. Circa minorem propositionem aduertẽdum est duplicem esse definitionē: obiectiuam videlicet, & formalē. Forma-

Formalis est actus intellectus, quo cognoscitur natura hominis, v. g. expressè prout est animal rationale: obiectiua est ipsum obiectũ, quod cognoscitur, principium videlicèt sentiendi, & ratiocinandi: cùm autẽ homo definitur, formalis definitio est vna realiter; quia est vnus actus intellectus repræsentans realiter naturã humanam: definitio verò obiectiua non est vna realiter: quia est natura hominis, & cùm hæc sit realiter multiplicata in indiuiduis, necessariũ est quod definitio obiectiua nõ sit vna realiter; sed multiplex: est tamen vna per intellectũ, eo modo, quo dicemus disp. 5. sect. 3.

22 Obijcies quartò: vniuersale, & singulare opponuntur relatiuè, aut contrariè: sed singulare datur formaliter ante operationem intellectus: ergo vniuersale: quia contrariorũ eadem est ratio. Nego maiorẽ: vniuersale enim nõ opponitur singulari; sed particulari, quod vt tale non datur ante operationẽ intellectꝰ, vt dicemus infra; singulare verò opponitur multitudini, quæ resultat ex diuisione, cui immediatè opponitur singulare. Vel secundò responderi potest, singulare opponi vniuersali non immediatè per suam entitatẽ realem, sed prout subiectũ, de quo vniuersale potest prædicari, & in quo potest esse denominatio autẽ subiecti conuenit singulari per rationem, atque adeò non opponitur realiter vniuersali, sed per denominationem rationis.

23 Obijcit P. Fonseca. Id, quod actu existit realiter in pluribus, debet præcedere cum aptitudine reali ad existendũ in illis: sed natura humana, v. g. existit realiter in indiuiduis: ergo debet præcedere cum aptitudine reali ad existendũ in illis: ergo præcedit realiter vniuersalis. Patet consequẽtia: quia vniuersale est vnum aptũ esse in multis; ergo si natura humana præcedit realiter apta ad existẽdum realiter in indiuiduis, erit realiter vniuersalis. Admissâ maiori (quæ in præsenti materia est vera de aptitudine Logica, hoc est de possibilitate; de qua in Physic. disp. 7. vbi agemus de possibilitate, & existentia) distinguo minorẽ: vna natura humana existit realiter in indiuiduis, nego; multiplex natura humana, concedo minorem. Deinde distinguo consequens: debet præcedere cum vna aptitudine reali, nego; cum multiplici aptitudine, concedo consequentiã; & deinde nego secundam consequẽtiam; quia vt realiter esset vniuersalis, necessarium esset, quod vna natura esset realiter apta ad existendum in multis. Vide quæ diximus contra sententiã P. Fonsecæ.

DISPVTATIO III.

Vtrùm gradus essentiales distinguantur inter se, & à differentijs indiuidualibus ante operationem intellectus?

1 DIximus disputatione præcedenti non dari naturam vniuersalem ante operationem intelle-

tellectus; sed prædicata essentialia vnius indiuidui distingui realiter à prædicatis essentialibus alterius. Modò inquirimus, an prædicata essentialia, quæ in quolibet indiuiduo reperiuntur, sint inter se, & à differentia indiuiduali distincta ante operationem intellectus? Ex. gr. in Petro, qui essentialiter est substantia, corpus, viuens, animal, rationalis, &c. An hæc prædicata distinguantur realiter inter se, & à differẽtia indiuiduali ipsius Petri? Hic aduerte prædicata essentialia dici gradus Metaphisycos; quia ad Metaphysicam spectat agere de eorum distinctione.

SECTIO I.

Nonnullis præsuppositis, cõtrariorum sententiæ proponuntur.

2 DIstinctio est, qua vnum nõ est aliud, atque adeo vbi est distinctio est pluralitas, quia est vnũ, & aliud. Est autẽ duplex distinctio; Realis vna; Rationis altera. Distinctio realis, est qua vnũ nõ est aliud ante operationẽ intellectus. Distinctio rationis est, qua vnum non est aliud mentis solùm beneficio, quæ in re vna diuersas considerat rationes. Rursus distinctio realis vna est adæquata, nẽpe quando vnum extremum adæquatè distinguitur ab alio, vt Petrus à Ioanne; materia à forma, &c. Alia inadæquata; quãdo videlicèt vnum extremum continet in se alterum, & aliquid aliud præter illud. Hac ratione distinguitur Petrus à propria anima, quia præter ipsam animã includit corpus, & vnionẽ. Hæc solet dici distinctio includentis ab incluso.

3 Præterea distinctio adæquata diuiditur in realem simpliciter, & modalẽ. Realis simpliciter est, quæ versatur inter res adinuicẽ separabiles saltem de potentia Dei absoluta; vt Petrus, & Ioannes: materia, & forma, &c. Modalis est, quæ versatur inter duo, quorum alterum potest dari separatum ab altero, secus ècontra. Talis est, quæ versatur inter modum, & rem, cuius est modus, vt inter vnionem, & rem vnitam. Etenim res vnitę, vt materia, v.g. & anima rationalis possunt esse sine vnione inter illas interiectâ, vt cõstat; vnio verò illarũ non potest esse sine illis; quia, vt dicemus in Physicis, de essentia vnionis est actu nectere extrema; & nõ potest ea actu nectere, quin existant simul cum illa. His addidit Scotus aliam, quã ipse vocat ex natura rei, seu formalem, & dicit esse, qua aliqua distinguuntur ante operationẽ intellectus formaliter; sic docet distingui attributa Dei inter sese, & à Deitate. Renuit tamen Scotus hãc distinctionẽ appellare realẽ, ne cogatur admittere in Deo realem distinctionem attributorũ, & essentiæ. Cæterum nescio cur nõ sit appellanda realis hæc distinctio; quia reale dicitur quod non habet esse per operationem intellectus; nec vllam aliam definitionem entis realis assignarunt

vnquam

quatam; & in eam, quæ est inter rem, & rem; & in eam, quæ est inter rem & modum; quæ quidem ex dictis pro distinctione reali facilè explicari possunt. His addunt recentiores, aliam distinctionem rationis ratiocinatæ, quam vocant inadæquatam, quæ tunc datur quando res habens duo connotata potest concipi in ordine ad vnũ, quin concipiatur in ordine ad aliud, nõ tamen è contra: hac distinctione dicunt distingui rationem entis à singulis differentijs: quia ratio entis potest concipi sine differentijs, non tamen è contra. De hac distinctione agemus in tractatu de Analogia. His positis examinandum est modò, quo distinctionis genere distinguantur in Petro. v.g. rationale, animal, & reliqua prædicata essentialia inter sese, & à differentia indiuiduali, Petreitate videlicèt.

7 Prima sententia est Scoti disp. præcedenti adducti asserentis prædicata essentialia ante operationem intellectus distingui inter sese, & à differentia indiuiduali distinctione illa ex natura rei, quam supra adduximus ex ipso Scoto. Sequuntur eius discipuli & ex nostris P. Fonseca. 5. Met. cap. 6., quæst. 6. art. 2. Rationes huius sententiæ obijcientur infra Sect. 3. Secunda sententia est Patris Albertini in Corollarijs tomo. 2. disp. 1. quæst. 10. dub. 2. concl. 1. asserentis prædicata essentialia distingui inter sese ante operationem intellectus, idẽtificari tamen realiter cum differẽtia indiuiduali singulis respondente: pro singulis enim prædicatis cõstituit singulas differentias indiuiduales, cum illis identificatas. Primam partem suæ sententiæ probat argumentis obijciendis pro sententia Scoti: Secundam verò probat argumentis referendis pro prima conclusione nostra.

SECTIO II.

Vera sententia probatur.

8 Dico primò: gradus essentiales re ipsa, & ante operationẽ intellectus sunt indistincti à differentia indiuiduali. v.g. in Petro rationale, animal, viuens, &c. sunt indistincta ante operationem intellectus vel à Petreitate, vel à differentia indiuiduali singulis respondente. Ita P. Suar. in Met. disp. 6. sect. 1. 2. & 9. PP. Conimb. hîc, P. Vazq. 1. part. disp. 16. cap. 4. P. Puent. Hurt. in Met. disp. 5. sect. 3. & Thomistæ omnes S. Thomam secuti. Probatur, quia gradus rationalis, qui est in Petro, se ipso est realiter distinctus à gradu rationalis, qui est in Ioanne nõ specie; ergo numero; ergo superfluè additur illi differentia alia indiuidualis ex natura rei distincta, ratione cuius distinguatur à gradu rationalis Ioannis. Maior probatur, & inprimis quod gradus rationalis Petri sit realiter distinctus à gradu rationalis Ioannis probatum est disp. præcedente sect. 1.

9 Quod verò se ipsis distinguantur

tur ij gradus, & non per aliquid su- superadditum, probatur: quia gradus rationalis Petri prout distinctus à differentia indiuiduali, quã illi addis distinctam ex natura rei ab illo, non est idem realiter cum gradu rationalis Ioannis, vt dictũ est: ergo prout distinctus à tali differentia indiuiduali est realiter diuersus á gradu rationalis Ioannis: ergo se ipsis sunt diuersi isti gradus, & nõ per differẽtias indiuiduales illis superadditas: Atqui nõ sũt specie diuersi, vt cõcedis: ergo solum numero: ergo se ipsis distinguuntur.

10 Secundò probatur conclusio: quia gradus rationalis, qui est realiter in Petro prout distinctus à differentia indiuiduali, quã illi addis distinctã realiter, seu ex natura rei ab illo, est indiuisibilis in alia, in quibus sit multiplex numero, vt constat ex dictis disp. 2. cõtra Scotũ: ergo prout distinctus ab ea differentia indiuiduali est vnus numero. Patet consequentia ex disp. 1. sect. 2. Dices, istum gradum esse idem realiter cum Petreitate, etiã si formaliter, & ex natura rei distinguatur ab illa, atque adeo se ipso non esse distinctum realiter ab alio gradu, nec realiter indiuisibilem in plura; sed id habere per Petreitatem. Sed contra: Ante vllam operationem intellectus hic gradus non est Petreitas, vt fateris: vel ergo vt sic distinctus est diuisibilis in alia, in quibus sit multiplex numero, vel non? Primum dici non potest, vt probatum est ea disputatione 2 contra Scotum. Si dicatur secundum, fateri debes, illum gradum vt sic distinctum ante operationẽ intellectus â Petreitate, esse vnum numero, vt constat ex dictis disputatione 1. circa vnitatẽ numericã.

11 Tertiò probatur conclusio: quia, si gradus rationalis distingueretur á differentia indiuiduali ante operationẽ intellectus, nõ esset, cur non posset separari ab illa saltẽ de potẽtia Dei absoluta: quia gradus rationalis ante intellectũ habet distinctam essentiam à differẽtia indiuiduali, vt concedis. Deinde non est modus illius, quia, vt dicemus in Physica, de essentia modi est actu afficere rem, cuius est modus; at de essentia gradus rationalis non est actu afficere differentiam indiuidualem, alioqui non posset concipi sine illa; cur ergo non posset dari sine illa? Hoc autem quis concedet?

12 Dico secũdò, gradus essentiales sunt indistincti realiter inter sese ante operationem intellectus: v. g. animal, & rationale ante operationem intellectus sunt vna, & eadem realis entitas. Hæc conclusio est non solum cõtra Scotum; sed etiam contra P. Albertinum; eam verò tuentur authores adducti pro prima cõclusione. Probatur: quia, si propter aliquã rationem non essent vna, & eadem entitas realis, maximè, quia vna, & eadem res non potest esse principiũ diuersarum operationum, seu respicere diuersa connotata (hanc rationem assignant aduersarij) Atqui

Atqui potest: ergo ex hoc capite nullum sumitur argumentũ ad probandam distinctionem realem, seu ex natura rei inter gradus essentiales. Minorem probo: quia eadem materia est subiectum caloris, & frigoris, cum contrariorum idem debeat esse subiectum: deinde eadem formalitas albedinis, quæ est disgregatiua visus, respicit subiectum, in quo petit esse: quia formalitas, per quam albedo est disgregatiua visus, vt talis est accidens: sed omne accidens, vt tale, petit subiectum: ergo illam eadem formalitas connotat visum tanquã id, quod per illam disgregatur; & subiectum tanquam id, in quo esse petit, præterea idem intellectus est principium apprehensionis, iudicij, & discursus; assensus, & dissensus, &c. neque enim Scotus plures intellectus ex natura rei distinctos cõstituit in quolibet homine: idem dicito de voluntate, & alijs potentijs: ergo vna, & eadem res potest diuersas operationes elicere, & respicere diuersa cõnotata: ergo nullum est fundamentum, neć vlla necessitas ad actualiter distinguendos gradus essentiales ante operationem intellectus.

13 Id tamen non tollit, quod fundamentaliter distinguantur ante operationem intellectus: quia ex eo, quod entitas Petri respiciat realiter diuersas operationes, est reale fundamentum, vt intellectus illam concipiat in ordine ad vnam operationem, quin concipiat in ordine ad aliam, vt probabimus conclusione sequenti. Hoc autem sufficit, vt isti gradus dicantur distingui fundamentaliter ante operationem intellectus.

14 Dico tertio: gradus essentiales distinguuntur inter se se, & à differentia indiuiduali distinctione rationis ratiocinatæ. Ita authores primæ conclusionis. Probatur primò quòd distinguantur per rationem; quia potest concipi expresse entitas Petri, prout est principium sentiendi, quin expresse concipiatur, vt est principium ratiocinandi, & è contra, vt constat experientia, & suadet ratio: quia nos pro hoc statu non possumus cognoscere substantiam immediatè per se ipsam; sed per illius effectus: vndè ex eo, quòd cognoscimus illam sentire, deducimus esse principium sensationis: & ex eo, quòd cognoscimus ratiocinari, deducimus esse principium ratiocinationis. Cùm autem sensatio possit cognosci sine ratiocinatione, & è contra, fit, vt possimus deuenire in expressam cognitionem substantiæ, vt est principiũ sentiendi, quin illam cognoscamus, vt est principium ratiocinandi, & è contra: præcipuè, cum nulla sit ratio, quæ nos cogat ad hoc, vt in principio sentiendi exprimamus principium ratiocinandi, aut è contra: ergo animal, & rationale possunt distingui per rationem. Probo consequentiam: quia ea entitas prout expresse cognita per primã cognitionẽ est animal, & non rationalis; & prout expresse cognita per secun-

secundam est rationalis, & non animal; ergo prout cognita per illas duas cognitiones est distincta, seu diuisa in duas partes. Consequentia est bona: quia ea distinguuntur, quorum vnum non est aliud. Antecedens verò probatur: quia illud dicitur habere aliqua entitas prout cognita, quod exprimitur per cognitionem: sed per primam cognitionem solùm exprimitur entitas Petri, prout est principium sentiẽdi, quod est esse animal; & per secũdam cognitionem solùm exprimitur, vt est principium ratiocinandi, quod est esse rationalem; ergo prout expressa per primam cognitionem est solùm animal; & prout expressa per secundam est solùm rationalis. Simile argumentũ potest fieri ad probandam distinctionem rationis inter differentiam indiuidualem, & gradus superiores; quod magis declarabitur infra, quando agamus de indiuiduo.

15 Quod verò hæc distinctio sit rationis ratiocinatæ, facilè probatur; quia ipsa entitas Petri ratione diuersarum operationũ, quas realiter potest elicere seorsim vnã sine alia ad inuicem; præbet occasionem intellectui, vt eam modò concipiat expressè in ordine ad vnam solùm; & postea in ordine ad aliam solùm, ergo datur fundamentum in ipsa re ad talem distinctionem. Ex dictis colliges nullam entitatem componi ante operationem intellectus ex gradibus Metaphysicis; hominem. v.g. non componi ante operationem intellectus ex animali, & rationali: quia compositio est distinctorũ vnio, seu cõiunctio, ea autem quæ neque separantur, neque distinguuntur ante operationem intellectus non possunt ante operationem intellectus coniungi, seu vniri; ergo cum animal, & rationale non distinguantur ante operationem intellectus, non poterunt coniungi, seu vniri ante operationem intellectus, ac per consequens neque componere ante ipsam intellectus operationem.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta contrariorum.

16 Obijcit primò Scotus: Si gradus essentiales non distinguerentur inter se, & à differentia indiuiduali ante operationẽ intellectus, posset verificari duplex contradictorium de eadem re; hoc non est concedendum; ergo neque illud. Probatur maior: quia Petrus ratione animalitatis esset, & nõ esset similis equo; ergo, &c. Antecedẽs probatur: & in primis certũ est, quòd Petrus, & equus sũt similes ratione animalitatis: quòd verò non essent similes in eadem ratione, probatur: quia Petrus ratione rationalitatis est realiter dissimilis equo; ergo ratione rationalitatis non est realiter similis equo; sed animalitas, & rationalitas sunt idem realiter per te; ergo Petrus ratione animalitatis non est similis realiter equo: ergo sunt similes, & non sunt

sunt similes realiter secúdùm eandem rationem.

17 Respondeo, animalitatem (& idem esto de rationalitate, & alijs prędicatis essentialibus) posse sumi, & entitatiuè, hoc est, pro entitate, quæ est principium sentiendi, & ratiocinandi, & præcisè prout solùm dicit principiũ sentiendi. Si primo modo sumatur, est verum, quòd eadem entitas sit similis, & dissimilis equo ratione diuersarum operationũ, quas potest elicere; nam ex eo, quòd est elicitiua sensationis est similis equo; & ex eo, quòd est elicitiua ratiocinationis est dissimilis eidem equo: ex hoc tamen non infertur quod simul sit similis, & non sit similis realiter equo: quia cùm negatio sit malignantis naturæ distribuens terminum, quem afficit; vt propositio negatiua esset vera, necessarium esset, quòd nullã similitudinẽ haberet homo cum equo; atqui habet aliquam similitudinẽ cum illo ratione sensationis, quã potest elicere: ergo non potest simpliciter verificari de illo, quòd nõ sit similis equo; si verò animalitas sumatur secundo modo, nõ potest verificari de illa quòd sit realiter similis animalitati equi. Tum quia cum animalitas non sit præcissa realiter à rationalitate, sed tãtùm per rationem, id, quod illi conuenit prout præscissę, non potest dici conuenire illi realiter, sed tantùm per rationem. Tum etiã, quia non potest præscindi animalitas à rationalitate, quin etiam pręscindatur ab hinnibilitate, vt dicemus disput. 4. sect. 3. ita vt per præscissionem animalitas fiat vna cõmunis homini, equo, &c. vnde homo & equꝰ in animalitate prędcissa erũt potiùs vnum, quàm similes: quia ad similitudinem requiritur distinctio in ea ratione, in qua duo dicuntur similia.

18 Ex his facilè soluitur argumentum in forma. Nego maiorem primi syllogismi. Ad probationẽ nego antecedens. Ad probationẽ huius antecedentis distinguo antecedens: Petrus ratione rationalitatis entitatiuè sumptæ est realiter dissimilis equo cõcedo; ratione rationalitatis præcissè sumptæ, nego antecedens: quia cũ præscissio illi cõueniat per rationem, id, quod illi vt pręscissæ tribuitur, non potest dici realiter illi conuenire. Deinde distinguo cõsequẽs: Ratione rationalitatis præscissè sumptæ non est realiter similis equo, concedo; ratione rationalitatis entitatiuè sumptę, nego consequẽtiam: quia, cum rationalitas entitatiuè sumpta sit realiter animal, & ex eo quòd sit animal habeat aliquam similitudinem cum equo; nõ potest simpliciter, & absolutè verificari de homine quòd non sit realiter similis equo ratione rationalitatis entitatiuè sumptæ iuxtà dicta numero præcedente; deniq; distincta minori, & primo consequenti eadem distinctione; negatur vltima consequentia.

19 Obijcit secundo, id, quod est extra essentiã alicuius rei non potest esse idem realiter cum illa re, sed differentia indiuidualis est extra

extra essentiã Petri, v. g. ergo essentia Petri distinguitur realiter à differentia indiuiduali. Minor probatur: quia essentia Petri est esse animal rationale; sed differẽtia indiuidualis est extra animal rationale: ergo est extra essentiam. Cõfirmatur: quia Petrus, & Ioannes non distinguuntur essentialiter, & distinguuntur indiuidualiter; ergo differentia indiuidualis est extra essentiam. Ad argumentũ distinguo maiorem. Id, quod realiter est extra essentiam alicuius rei, non potest esse idem realiter cum illa concedo: quod per rationẽ est extra essentiam non potest esse idem realiter cum illa, nego maiorẽ. Similiter distinguo minorẽ. Differentia indiuidualis est extra essentiam Petri per rationẽ, concedo: realiter, nego minorem. Ad probationem admissã maiori, quæ de essentia metaphysica est vera eo modo, quo dicemus dum agamus de specie: distinguo minorẽ: differentia indiuidualis est extra animal rationale realiter, nego: per rationẽ, concedo minorem: & distinguo consequens eodem modo. Ad confirmationẽ dico Petrum, & Ioannem nõ solùm distingui indiuidualiter; sed etiam essentialiter, si essentia sumatur entitatiuè: quia omnia prædicata essentialia, quæ conueniunt Petro, sunt entitas realiter distincta à prædicatis essentialibus, quæ cõueniunt Ioãni; dicuntur tamen communiter non distingui essentialiter; quia sunt fundamentũ reale ad hoc, vt intellectus possit vnam essentiã ex illis abstrahere: quod quidẽ non est esse eiusdẽ essentiæ actualiter, & entitatiuè; sed fundamenta iter solùm.

20 Obijcit tertiò: ea, quæ habent diuersam definitionẽ realem distinguuntur realiter: sed gradus essentiales habent diuersas definitiones reales: ergo distinguuntur realiter. Minor probatur: quia definitio animalis est viuens sensibile; definitio verò rationalis est principiũ, seu ratio ratiocinandi; hæ sunt diuersæ definitiones reales, ergo, &c. Distinguo maiorem. Ea distinguuntur realiter, quæ habent diuersam definitionẽ realem obiectiuam, concedo: formalem, nego maiorẽ: quia, cùm idem realiter obiectũ possit cõcipi per distinctas cognitiones potest etiam per distinctos conceptus formales definiri. Deinde distinguo minorẽ: gradus essentiales habẽt diuersas definitiones obiectiuas, nego: formales; concedo: & nego consequentiam.

SECTIO IIII.

An realiter detur vnitas formalis media inter vnitatem numericam, & vniuersalem?

21 PRobauimus huc vsque prædicata realia cuiuslibet indiuidui distingui solùm per rationem inter se se, & à differentia indiuiduali. Inuestigãdum modò, an singulis prædicatis cuiuslibet indiuidui respõdeant singulæ vnitates reales, quæ & inter se se, & ab vnitate numerica, seu indiuiduali per rationem etiam distinguan-

guātur, vel potiùs omnia sint realiter vnum per solam vnitatem numericam. Hæ autem vnitates, si fortè dantur, dicuntur formales, quia correspondent prædicatis essentialibus, quæ rationes formales solent appellari. Dicūtur etiā mediæ inter vnitatem numericā, & vniuersalem; quia ex vna parte distinguuntur per rationē ab vnitate numerica; & ex alia, cum non sint communes pluribus, non sunt vniuersales. P. Suar. in Met. disp. 5. sect. 1. num. 8. adstruit in quolibet indiuiduo has vnitates formales respondentes singulis prædicatis essentialibus illius.

22 Vera tamen sententia negat tales vnitates reales, aitque omnia prędicata realia cuiuslibet indiuidui esse realiter vnum per vnitatem solùm numericam. Ita P. Hurt. in Met. disp. 5. sect. 9. Probatur: quia quæcumque realis vnitas, quæ detur in rationalitate Petri, debet esse numerica: ergo non formalis media. Antecedens probatur; quia per illam vnitatem realem rationalitas Petri est indiuisibilis in alia in quibus numero multiplicetur, ergo est vnitas numerica. Consequentia est bona ex dictis disp. 1. sect. 2. Antecedēs probatur; quia nullum alium effectum potest ea vnitas cōmunicare rationalitati.

23 Dices: per illam vnitatem formalē rationalitas Petri fit indiuisibilis in alia, in quibus multiplicetur rationalitas Petri; non verò indiuisibilis in alia, in quibus multiplicetur singularitas ipsius Petri: quia hoc participat Petrus ab vnitate numerica. Sed contra: vel rationalitas Petri per illam suā vnitatē est indiuisibilis in alia, in quibus dentur plures rationalitates numero; vel solùm indiuisibilis in alia, in quibus dentur plures rationalitates in specie? Si dicas primum; ergo ea vnitas est numerica: quia hæc est quæ opponitur multiplicitati numericæ. Si dicas secūdum, ergo illa vnitas, quatenus est ex se, solùm excludit multiplicitatē specificam, nō numericam, ergo quatenus est ex se potest cōmunicari pluribus indiuiduis, ac perconsequens erit vniuersalis, & nō media, vt supponis.

24 Secundò probatur conclusio: quia rationalitas Petri per suam vnitatem est vnum reale, & rationalitas Ioannis per suam vnitatem est etiam vnum reale: atqui rationalitas Petri non potest esse vnum reale, quod sit realiter idem cum rationalitate Ioannis: ergo distinctum realiter. Non specie, quia sunt eiusdem speciei: ergo solùm numero. Ergo illa vnitas realis est numerica, & nō formalis media. Dicamus ergo nullā aliā vnitatem realem posse cōcipi in quolibet indiuiduo præter numericā, per quā omnia prædicata realia indiuidui sunt vnū indiuisibile in alia, in quibus realiter multiplicētur siue numero, siue specie: quia eo ipso quòd per illā vnitatē impediuntur multiplicari numero, à fortiori impedientur multiplicari specie. Vndè quādo prædicata essentialia

præscinduntur per intellectum à differentia indiuiduali, nullam aliã vnitatem habent in eo statu, nisi vnitatem rationis eo modo, quo dicemus disp. 5.

25 Ex quo aduertes, pro soluendis contrariorum argumentis, prædicata realia cuiuslibet indiuidui posse sumi dupliciter. Primò prout dantur à parte rei. Secundò prout præscissa adinuicem ab se se per operationem intellectus. Si primo modo sumantur, sunt vnum realiter per solam vnitatem realem numericã, per quã fiunt vnum indiuisibile in alia; in quibus multiplicari possint quocumque modo. Si verò sumantur secundo modo, quodlibet prædicatum fit vnum per ipsam præscissionem, & ideò est vnum non reale; sed rationis: quia per illud res aliqua fit vna, per quod fit distincta à qualibet alia; sed prædicata realia Petri v. g. dum præscinduntur, fiunt distincta à se se inuicem, & ab alijs per ipsam præscissionẽ, per quam singula cognoscuntur, non cognitis alijs vt constat ex sect. 2. ergo fiunt vnum per præscissionem. Maior est certa ex definitione vnius; est enim indiuisibile in se ipsum, & diuisum à quolibet alio.

26 Obijcit primò P. Suar. Petrus à parte rei nõ solùm est vnus numero, sed vnus essentialiter; ergo non solùm debet habere vnitatem realẽ numericã, sed etiã vnitatem realem essentialẽ: quæ distingui possit per rationẽ ab vnitate numerica. Confirmatur: quia vnitas est indiuisio: sed Petrus à parte rei non solùm est indiuisus numero; sed etiã specie: ergo non solùm habet vnitatẽ realem numericam, sed etiã essentialẽ, seu specificam: Ad argumentũ, nego consequentiã: quia sola vnitas numerica sufficit ad constituendũ vnum numero, & essentialiter, vt constat ex dictis. Ad confirmationẽ respondemus eodemmodo. Eo enim ipso, quòd Petrus est realiter indiuisus numero, est etiam indiuisus specie; & ideò per solam vnitatem numericam habet vtramq; indiuisionem.

27 Obijcit secundò vnitas est passio entis: ergo quidquid fuerit ens reale habebit vnitatem realẽ; sed rationalitas Petri est ens reale: ergo habebit vnitatẽ realẽ ipsi respondentem. Hæc autẽ non potest esse numerica: quia rationalitas nõ est prædicatum indiuiduale; ergo erit vnitas formalis. Concesso primò antecedenti, & consequenti, distinguo minorem: rationalitas Petri, prout datur à parte rei, est ens reale; concedo: prout præscissa à differentia indiuiduali, nego minorẽ; quia prout præscissa inuoluit præscissionem, quæ est quid rationis. Deinde distinguo consequens: rationalitas prout præscissa habebit vnitatem realem, nego; prout datur à parte rei, concedo consequentiã. Hæc autem vnitas realis nulla alia est præter vnitatem numericam: quia rationalitas Petri prout datur à parte rei, actualiter est singularis, licèt fundamentaliter sit

præ-

prædicatum ſpecificum: quia videlicèt eſt fundamentum, vt intellectus abſtrahat vnam ſpeciem ab omnibus indiuiduis. An verò poſſit abſtrahi à Petro, quin à reliquis indiuiduis abſtrahatur? dicemus diſput. ſequenti.

DISPVTATIO IIII.

Qua ratione fiat per intellectum diſtinctio graduum eſſentialium?

1 DIximus diſputatione præcedenti gradus eſſentiales cuiuslibet indiuidui diſtingui per rationem ratiocinatam inter ſe ſe, & à differentia indiuiduali. Modò eſt inueſtigandũ, qua ratione fiat hæc diſtinctio? An videlicèt fiat præſcindendo ex parte obiecti vnum prædicatum ab alio, vel ſolùm ſe habeat hæc præſciſsio ex parte cognitionis?

SECTIO I.

Status controuerſiæ aperitur, & proponitur opinio Thomiſtarum.

DVplex ſolet adſtrui diſtinctio rationis ratiocinatæ. Alia quæ ſe habet ex parte obiecti, & dicitur præſciſsio obiectiua: alia quæ ſe habet tantùm ex parte intellectus, & dicitur præſciſsio formalis. Tunc dicitur dari præſciſsio obiectiua, ſeu ex parte obiecti, quando per cognitionem præſcindentem attingitur vnum prædicatum in obiecto, & non attingitur aliud realiter identificatum cum illo. Vt ſi in Petro cognoſceretur prædicatum reale animalis per vnam cognitionem, quin per eandem cognoſceretur prædicatum reale rationalis idẽtificatum realiter cum animali, diceretur quidem animal præſcindi obiectiuè à rationali: quia ex parte obiecti, vt diſtincti à cognitione, attingitur vnum prædicatum, quin aliud attingatur. Tunc verò dicitur dari præſciſsio formalis, quando per cognitionem præſcindentem attingitur tota entitas realis obiecti, nõ tamẽ expreſsè in ordine ad vnũ cõnotatũ: vt ſi in Petro cognoſcatur tota entitas realis in ordine ad ſenſationẽ expreſsè, quin exprimatur ratiocinatio, & aliæ operationes, quas poteſt elicere; dicetur quidẽ præſcindi formaliter animal à rationali, non verò præſcindi obiectiuè: quia ex vna parte, cùm totum obiectum attingatur per cognitionẽ, non poteſt dici diuiſi ipſum obiectũ; ex alia verò parte, cùm totum hoc obiectum attingatur expreſsè in ordinẽ ad ſenſationem ſolùm, & non in ordine ad ratiocinationem, diuiſio, qua animal ſeiungitur à rationali ſolùm ſe habet ex parte cognitionis attingẽtis ipſum obiectum expreſsè in ordine ad vnũ connotatum, & non in ordine ad aliud, & cùm cognitio ſe habeat, vt forma denominans ipſum obiectum diuiſum, ſeu præciſum,

ideò dicitur diuisio, seu præscissio formalis. Est ergo difficultas in præsenti, an quando per cognitionem nostram diuidimus, seu præscindimus in Petro, seu in quouis alio animal à rationali, & è contra; diuidamus obiectiuè hæc prædicata; vel solùm formaliter?

3 Aduertendum tamen est duplicē dari cognitionē circa quodlibet obiectum, vnam intuitiuam, aliam abstractiuam. Illa est, quæ cognoscit obiectum per proprias species: hæc, quæ obiectū cognoscit per alienas. De intuitiua est dubium, an possit præscindere vnum prædicatū ab alio; vel necessarium sit, quòd omnia prædicata sui obiecti expresè cognoscat semper? Hæc tamē difficultas pertinet ad lib. de Anima. Ibi eam discutiemus. De abstractiua est certum, quòd possit præscindere vnum prædicatū ab alio; quia cùm attingat obiectum per alienas species, possunt dari species alienæ, quæ repræsentēt obiectum, prout respicit vnum connotatum, quin illud repræsentent prout respicit aliud. Est tamen incertum, an abstractiua cognitio præscindat prædicata obiectiuè, vel solùm formaliter? Ideò de sola cognitione abstractiua procedet præsens difficultas.

4 Prima sententia communiter adscribitur Thomistis asserentibus intellectum per cognitionē abstractiuā præscindere obiectiuè prædicata realia cuiuslibet indiuidui. Quam sententiam ita referunt nonnulli, ac si Thomistæ assererent, posita cognitione abstractiua in nostro intellectu, dari in obiecto, in Petro v.g. duo prædicata realia, quorū vnum ex parte obiecti prout distincti à cognitione non est aliud absque vllo ente rationis confictū in ipso obiecto. Cæterùm hæc est manifesta impostura: neque enim talis cognitio vlli eorum in mentem venire potuit: quia cum ipsi contra Scotum intēdant necessariū esse, quòd prædicata metaphysica cuiuslibet entitatis sint vnum in se ante operationem intellectus, qua ratione possent credere ex sola positionē extrinseca cognitionis absq; vlla ratione intrinseca in obiecto, fieri ipsum obiectum plura?

5 Dicunt ergo ex cognitione, qua entitas Petri cognoscitur præcisè vt principium sentiendi, deriuari in ipsam entitatem Petri vnitatē quandā rationis, per quā seiungitur ex parte obiecti prædicatum animalis à prædicato rationalis. Sed non omnes explicant eodem modo hanc sententiā. Quidam dicunt, vnitatē istam non esse positiuam, sed negationem quandam rationis, quæ quidē non repræsentatur per cognitionem; sed solùm resultat in obiecto ex ipsa cognitione per quasi naturalē sequelam. Cæterùm hic modus defendendi sententiā Thomistarum sustineri nequit. Primò: quia, si negatio illa rationis resultaret ex cognitione præscindente, tanquā effectus illius, priùs natura esset, quod daretur cognitio attingens obiectū, quā quòd resultaret talis

nega-

negatio rationis: quia vt dicemus in Physicis, & admittunt omnes, quæuis causa est prior natura, quã effectus: vel ergo in eo priori naturæ cognitio repræsentat totam entitatẽ obiecti; vel solùm prædicatũ reale animalis. v. g? Si primũ: ergo adueniẽte vnitate illa rationis negatiua nõ datur præscisio obiectiua. Patet cõsequẽtia: quia adueniẽte vnitate, nõ variatur cognitio quoad intrinsecã repræsentationẽ obiecti, vt tu cõcedis, & necessariò concedendũ est; sed ante vnitatẽ repræsentat cognitio totã entitatẽ obiecti per te: ergo eandem repræsentat posita vnitate rationis: ergo nõ præscinditobiectiuè prædicatũ animalis à prædicato rationalis: quia ad præscisionem obiectiuã est necessariũ, quòd per cognitionẽ nõ attingatur tota entitas obiecti; sed solùm vnũ prædicatum illius. Si dicatur secundùm: ergo antequã resultet vnitas illa rationis datur prædicatũ animalis obiectiuè præscissum à rationali; & ideò ad nihilũ deseruiet vnitas illa rationis. Probo consequentiã, quia præscindi obiectiuè animal à rationali est, quòd animal attingatur per cognitionem, quin per eandem attingatur rationale; sed per te antequam resultet vnitas illa rationis cognoscitur animal, quin cognoscatur rationale; ergo præscinditur obiectiuè antequàm resultet vnitas rationis. Ad quid ergo deseruiet talis vnitas?

6 Secundò, nesciò, qua ratione produci debeat talis vnitas rationis negatiua: quia nunquam producitur denuò negatio nisi per destructionẽ formæ oppositæ: sed quando præscinditur vnũ prædicatum ab alio, animal, v. g. à rationali, nulla forma positiua destruitur: ergo neque potest produci denuò vnitas negatiua. Maior est certa: quia, cùm negatio sit contradictorium formæ oppositæ, non potest denuò poni nisi per defectũ ipsius formæ. Minorẽ probo: quia quando præscinditur animal à rationali, nõ destruitur aliqua forma positiua realis in obiecto, vt patet; neq; rationis: quia ad hoc vt præscindatur animal à rationali, non est necessarium, quod præcedat in homine aliqua forma positiua rationis, quæ destruenda sit adueniẽte præscisione; ergo nulla forma positiua destruitur. Multis alijs posset impugnari hæc sententia; sed sufficiant adducta.

7 Aliter posset explicari sententia Thomistarũ. Dici enim potest, quãdo intellectus prẹscindit animal à rationali, cognoscere in ipso obiecto vnitatẽ quandã rationis positiuã, per quã animal obiectiuè fit vnũ, & distinctũ à rationali; & idẽ est quãdo prẹscindit rationale ab animali. Cùm autẽ ex parte animalis, & rationalis dẽtur duæ vnitates cõfictæ in illis ab intellectu, fiunt duo obiecta à se se mutuo distincta per rationẽ; & ideo datur obiectiua prẹcisio ex parte obiecti. Hãc existimo esse mentẽ Thomistarũ: & quidẽ, ni fallor, nõ potest alio modo cõgruè defendi eorum sententia: neque est contemnenda, si hoc modo intelligatur.

8 Nihilominùs mihi nō probatur: primò: quia possumus concipere animal, & rationale seorsim vnum ab alio, quin vnitates illas rationis in ipsis cōfingamus; & tamē in eo casu vnum esset præscissum ab alio: quia esset cognitū, sine alio, vt patet: vel ergo tunc esset obiectiuè præscissum vnum ab alio; vel formaliter? Si primū, ergo datur præscisio obiectiua sine fictione vnitatis in obiecto; ergo impertinenter se habet ad præscisionem obiectiuā talis vnitas conficta. Si dicatur secundum; ergo iam præscinditur animal à rationali, quin præscindatur obiectiuè; quod est contra Thomistas asserentes præscindi semper obiectiuè. Quód verò possimus concipere animal, & rationale seorsim quin fingamus in illis vnitatem rationis, videtur mihi certum: quia multò maiorem connexionem habet ens reale cum vnitate reali, quæ est attributum illius, quàm animal cum vnitate rationis; sed ens reale potest concipi sine vnitate reali, vt concedunt omnes; ergo & animal sine vnitate rationis. Deinde, si animal realiter identificatum cum rationali potest concipi sine illo, cur non poterit concipi sine vnitate rationis, cum qua non identificatur realiter? Et ratio à priori est: quia distinctus est conceptus animalis à conceptu formali vnitatis rationis; ergo potest concipi sine vnitate rationis. Patet consequētia: quia non aliâ de causâ potest animal concipi sine rationali, nisi quia est distinctum ab illo.

9 Sed age iam, demus, quòd animal nō possit concipi sine vnitate rationis, quando præscinditur à rationali: adhuc in hoc casu non præscindetur obiectiuè animal à rationali: quia tunc verè cognoscitur prædicatū reale animalis, vt admittunt aduersarij; neque enim fingitur animal (vt cōcedunt communiter authores, & probabimus quando agamus de ente rationis) sed solùm fingitur vnitas rationis in animali rationali: atqui prædicatum reale animalis est realiter rationale; ergo per illam cognitionem cognoscitur rationale ex parte obiecti; ergo non datur præscisio obiectiua animalis, & rationalis.

10 Dices, animal reale cognosci per illam cognitionem aliter, ac est in se, & ideò licèt in se sit idem cū rationali, potest cognosci, quin cognoscatur rationale. Sed contra est, quòd animal reale cognoscitur aliter ac est in se, non quia loco animalis realis fingatur aliquod animal rationis, quod immediatè terminet cognitionem; (vt concedunt aduersarij, & probabimus disp. sequenti) sed quia ipsum animal reale cognoscitur simul cum vnitate rationis, quā reuerà non habet; ergo ipsum animal reale, etsi simul cum vnitate rationis, reuerà terminat illam cognitionem; sed animal reale est realiter rationale: ergo rationale terminat reuerà illam cognitionem, ac perconsequens non præscindetur vnum ab alio.

SEC-

SECTIO II.

Vera sententia probatur.

11 VEra sententia affirmat animal, & rationale (& idē est de alijs gradibus metaphysicis) nunquam præscindi obiectiuè sed solùm formaliter. Ita P. Puēt. Hurt. in Met. disp. 5. sect. 10. vbi adducit nominales pro sua sententia; & probat illis subscribere P. Suar. eandem sententiam nouissimè P. Arriaga disput. 5. Logicæ sect. 2. subsect. 1. & sequent. defendit, quos plures sequuntur Recentiores. Explicatur hæc sententia. Entitas Petri potest cognosci pluribus modis: vel enim possumus eam cognoscere in ordine ad sensationem solùm, vel in ordine ad ratiocinationem solùm; vel in ordine ad proprietates particulares huius indiuidui solùm; vel in ordine ad has omnes operationes simul. Per omnes istas cognitiones attingitur tota entitas Petri, vt obiectum directum: quia cùm vna, & indiuisibilis entitas sit principium reale sensationis, ratiocinationis, & proprietatum particulariū, necessariū est, quod, si cognoscimus principium reale sensationis, concipiamus, & principium reale ratiocinationis, &c. & ideò per quamlibet ex illis cognitionibus cōcipiamus animal rationale tale. Cum hoc tamen discrimine, quód, quando concipitur in ordine ad sensationem solùm, dicitur concipi expressè animal; rationale verò. & Petreitas confusè (& è contra quando concipitur in ordine ad ratiocinationem solùm, &c.) Dicitur quidem concipi animal expressè per hāc cognitionem: quia non solùm concipitur directè entitas, quæ propriè est, & verè dicitur animal; sed etiā concipitur indirectè sensatio, per ordinem ad quam est animal. Rationale verò dicitur concipi confusè per eamdem cognitionem animalis: quia, licèt per hanc cognitionem conciniatur directè entitas, quæ verè est rationalis, non tamen concipitur indirectè ratiocinatio, per ordinem ad quam est rationalis.

12 Hinc fit primò, animal, & rationale debere distingui per rationem: quia cognitio entitatem Petri repræsentans expressè in ordine ad sensationem solùm, aliquid exprimit saltem ex parte cōnotati, quod non exprimit cognitio repræsentans eandem entitatem in ordine ad ratiocinationem solùm, & è contra; ergo talis entitas prout repræsentata per primam cognitionem aliquid inuoluit, quod non inuoluit prout repræsentata per secundam cognitionem, & è contra; ergo talis entitas prout repræsentata per primam cognitionem non est omnino eadem cum se ipsa prout repręsentata per secundam.

13 Fit secundò, hanc distinctionem nullatenus ponendā esse ex parte obiecti, sed solùm ex parte cognitionis, seu intellectus: quia non alia de causa distinguuntur

tur prædicatum reale rationalis verificarentur duo cõtradictoria de eadem entitate; hoc non est concedendum; ergo neque illud. Maiorem probo: quia in primis verificaretur de prædicato animalis propositio affirmatiua, videlicèt quòd cognosceretur. Deinde de eodem verificaretur quòd non cognosceretur: quia prædicatum reale animalis est realiter ipsum predicatum reale rationalis, sed per te prædicatum reale rationalis non cognoscitur per illam cognitionem: ergo neque prædicatum reale animalis; quod est ipsum prædicatum reale rationalis.

17 Respondebis primò, idem inconueniens sequi in nostra sententia: quia nos concedimus per vnam cognitionem cognosci expressè animal, & non cognosci expressè rationale; sed rationale realiter est animal: ergo animal non cognoscitur expressè per illã cognitionem: ergo verificantur duo contradictoria de illo. Sed contra est, quòd cognitio expressa animalis nõ solùm attingit entitatem animalis, sed etiam sensationem vt connotatum illius; & cognitio expressa rationalis non solùm attingit entitatem rationalis, sed etiam ratiocinationẽ. Cùm autem sensatio, & ratiocinatio distinguantur realiter, poterit quidem eadem entitas concipi in ordine ad vnam, & non in ordine ad aliam, quin sequantur duo illa cõtradictoria: quia cum non fiat de eadem entitate in ordine ad eandem operationem, sed in ordine ad diuersas, non sunt eiusdem de eodem. At verò in opposita sententia eadem entitas realis animalis attingeretur in se ipsa realiter per vnam cognitionem; & non attingeretur in se ipsa realiter per eandem: & ideò de eâdem entitate reali secundùm se sumptâ verificarentur duo contradictoria.

18 Respõdebis secundò, eandem entitatem realem cognosci, & non cognosci secundùm diuersas formalitates, non verò secundùm eandem, & ideo non esse ea contradictoria eiusdem de eodẽ. Sed contra, vel istæ formalitates dantur diuersæ ante cognitionem? & sic iam incidis in sententiã Scoti adstruentis distinctionẽ formalitatum ante operationem intellectus, vel fiunt diuersæ illæ formalitates per operationem intellectus? & sic impugnari potest hæc responsio ea ratione, qua sectione præcedenti impugnauimus duplicem modum defendendi sententiam Thomistarum vide ibi à n. 5. vsque ad 10. inclusiuè.

19 Respondebis tertiò, eandẽ entitatem realem posse simul cognosci, & non cognosci secundùm diuersas formalitates reales, etiã si hæ non distinguantur ante operationem intellectus. Sicut in diuinis potest communicari essentia diuina Filio, & Spiritui Sancto, quin illis communicetur Paternitas, quæ non distinguitur ab essentia diuinâ ante operationem intellectus. Sed in primis si à paritate diuinorũ liceret philosophari in

rebus

rebus creatis, etiam posset realiter produci rationale, quin realiter produceretur animal: quia in diuinis potest filius produci realiter secundùm filiationē, quin producatur secundùm essentiam realiter identificatam cum ipsâ filiatione: ergo similiter produci posset realiter rationale, quin produceretur animal quod nō admittis.

20 Et quidem ea, quæ fide edocti fateri cogimur in Deo supra nostrum captum propter summam numinis perfectionem, non licèt deducere ad creata, quæ scatent imperfectionibus. Nec facilè suaderi possent gentibus tam abstrusa mysteria, si ijs semel concessis in Deo, eadem admittenda essent in creaturis repugnante naturæ lumine; quod licèt ad ea in Deo concedenda manu duci possit propter summam Dei perfectionem, quam vires creatæ mentis certo nouit, excedere; nihil tamen esse videt in creatis, quod vel leuiter indicare possit tanta, ac adeò difficilia mysteria in illis inueniri. An verò in Deo possit obiectiuè præscindi essentia à personalitatib⁹ dicetur in materia de Trinitate: quia in his propter distinctionem virtualem, quæ est inter essentiam diuinam, & personalitates, est diuersa ratio, ac in creatis.

21 Secundò probatur nostra sententia: quia distinctio animalis, & rationalis non est in obiecto prout distincto à cognitione: ergo distinctio, seu præscisio non datur ex parte obiecti; sed solùm ex parte cognitionis. Probatur antecedens: quia antequàm cognoscatur animal nō habet aliquid ex parte sui, per quod sit formaliter aliud à rationali, vt tu cōcedis: ergo hoc quod est esse aliud à rationali prouenit illi à cognitione; ergo distinctio non est in illo prout distincto à cognitione: ergo distinctio datur ex parte cognitionis, & non ex parte obiecti.

22 Dices, cognitionem quasi efficienter fingere in animali quādam vnitatem rationis se habentem ex parte illius vt distincti à cognitione, ratione cuius vnitatis fit distinctum à rationali. Sed cōtra: in primis bene potest præscindi animal à rationali, quin in illo fingatur vnitas aliqua rationis, vt diximus sect. 1. num. 8. Secundò, etiamsi fingatur in obiecto vnitas rationis, nihilominùs, vt dixi num. 9. attingitur simul cum illa prædicatum reale animalis; quod cùm realiter sit ipsum prædicatum reale rationalis; necessarium est quòd attingatur etiam ex parte obiecti directi ipsum prædicatum rationalis: ergo non datur præscisio ex parte obiecti directi, sed solū ex parte cognitionis.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

23 OBijcies primò: quando à longè video moueri corpus aliquod, cognosco clarè esse animal, & non cognosco esse rationale; imò posita cognitione

clara

clara animalis possum negare esse rationale: quia etiã si reuerà sit homo, possum decipi, & existimare esse bellum; ergo præscindo animal à rationali ex parte obiecti. Distinguo antecedens: cognosco clarè esse animal, & non cognosco clarè esse rationale, concedo: non cognosco confusè esse rationale (si ipse reuera sit homo) nego antecedens: quia ad hoc, vt cognoscatur confusè rationale, sufficit, quòd attingatur in se entitas, quæ reuerà est in se rationalis; at verò ad hoc, vt clarè attingatur, est necessarium, quòd non solùm attingatur ipsa entitas; sed etiam ratiocinatio, per ordinem ad quã est ea entitas rationalis. Et hinc oritur, quòd cognito clarè prædicato animalis, possim dubitare circa rationale, imò illum negare: quia cũ cognitio clara animalis confusè tantùm attingat rationale, non est sufficiẽs ad discernendum rationale à reliquis animalibus brutis (Id enim sonat *cõfundo*, hoc est: *vnum cum alio permisceo*, seu *plura in vnũ fundo*) & ideò potero expressè dubitare de illo, imò & si adsint aliqua indicia in contrarium inducentia, expressè negare illud, donec adueniat expressa cognitio ratiocinationis, seu alterius accidentis habentis cõnexionem ex natura rei cum ratiocinatione. Ex quo non sequitur præscindi obiectiuè vnum prædicatum ab alio, sed solùm præscindi formaliter.

24 Obijcies secundò: In animali cognoscũtur prædicata superiora, substantia v.g. diuerso modo ac inferiora: sed superiora cognoscuntur tantùm confusè in animali: ergo inferiora non cognoscuntur confusè. Maior probatur: quia ex cognitione animalis rectè deducitur substantia, non verò rationale: quia valet: *est animal, ergo substantia*; non verò valet: *est animal, ergo rationale*: ergo, &c. Respondeo, quòd, si, dum animal cõcipitur, cõcipitur solùm in ordine ad sensationem, quin menti occurrant alia accidentia, seu cõnotata, per ordinem ad quæ dãtur prædicata superiora: tunc eodem modo cognoscẽtur in animali prædicata superiora, ac inferiora; neque ex cognitione animalis poterit potiùs deduci substantia, quam rationale: nisi adsit alia cognitio vniuersalis, quæ dari solet in peritis, nempe *omne animal est substantia corporea viuens, &c.* Qua posita, eo ipso, quòd cognoscimus aliquod subiectũ esse animal, illicò deducimus, esse viuens, corpus, substantiã, &c. quod quidem fieri nõ potest circa rationale: quia non habemus cognitionem vniuersalem, qua nouerimus, *omne animal esse rationale*. Si tamẽ quis nõ nouerit aliâs, *omne animal esse substantiam*, vt non nouerunt rustici, non magis deducet substantiam ex cognitione animalis, quã rationale. Addo, quòd quando entitas aliqua procul existẽs cognoscitur in ordine ad sensationẽ, cognoscitur etiam in ordine ad quantitatem, ad quam ordinatur prædicatum corporis, & ideo tunc nõ

solùm

solú cognoscitur expressè animal, sed etiam corpus; quod etiam contingit, quando simul cum sensatione videtur alia accidentia ad quæ ordinantur alia prædicata, siue superiora, siue inferiora: etenim in hoc casu omnia ea prædicata cognoscuntur expressè.

25 Objicies tertiò: rationale est extra essentiam animalis; ergo rationale non attingitur ex parte obiecti per cognitionem, per quā attingitur animal. Distinguo antecedens: est extra essentiam physicam animalis, nego: extra essentiā metaphysicam, concedo antecedens. Essentia animalis physica dicitur esse totum illud, quod realiter identificatur cum ipso animali. Essentia verò metaphysica illud solū, quod concipitur expressè per conceptum ipsius animalis. Cùm autem rationale concipiatur confusè per illum conceptum, non dicitur esse de essentia metaphysica animalis. Et ideo distinguendum est consequens: Rationale ex parte obiecti non attingitur expressè per cognitionem animalis, concedo; non attingitur confusè, nego consequentiam.

26 Dices: Rationale est de essentia physicā animalis; ergo est de essentia physicā irrationalis. Probatur consequētia: quia animal est de essētia physicā irrationalis: quia identificatur realiter cum illo: ergo quidquid est de essentiā physicā animalis, erit de essentiā physicā irrationalis; ergo cum rationale sit de essentiā physicā animalis, erit etiam de essentia physicā irrationalis. Distinguo primum antecedēs: Rationale est de essentiā physicā animalis, quod identificatur realiter cum homine, concedo; animalis, quod identificatur realiter cum bruto, nego antecedens; & deinde nego cōsequentiam. Ad probationem respōdetur eodē modo. Id magis explicatur disp. sequēti.

27 Obijcies quartò: Si animal, & rationale non præscinduntur obiectiuè, non dabitur compositio metaphysica ex genere, & differentia; hoc non est dicendum: quia aduersatur omnibus; ergo neque illud. Maior probatur: quia compositio est distinctorum vnio; sed per se non distinguūtur ex parte obiecti animal, quod est genus; & rationale, quod est differentia; ergo non poterit resultare ex illis aliqua compositio. Nego maiorem. Ad probationem concessā maiori, & minori, distinguo consequens: non potest resultare ex illis aliqua cōpositio, quæ se habeat ex parte obiecti concedo; quæ se habeat ex parte cognitionis, nego consequētiam: quia sicut dicimus, distinctionem fieri formaliter per cognitiones, quarum vna cognoscit expressè animal non cognito expressè rationali, & alia è contra cognoscit expressè rationale, nō cognito expressè animali; ita etiā dicimus cōpositionē fieri formaliter per cognitionē expressè cognoscētē animal, & rationale vt realiter idētificata.

28 Obijcies quintò, quādo inquirimus an sit possibilis præscisio obiectiua

obiectiua? Apprehendimus ipsam præscisionē obiectiuam; ergo & eius obiectū, neq; enim præscisio aliqua vt talis apprehendi potest, quin eius obiectū apprehendatur, vt nullus non fatetur. Pergo: sed obiectum præscisionis obiectiuæ est vna formalitas sine alia; ergo apprehendimus vnā formalitatē obiecti sine alia: ergo per talē apprehensionē præscindimus obiectiuè. Fateor quod dum præscisionem obiectiuam apprehendimus, apprehendimus etiā eius obiectū: sed, cū in mea sentētia præscisio obiectiua sit impossibilis ratione sui obiecti, dum eius obiectū apprehendimus, non præscindimus vnā formalitatē realē ab alia, cum qua reuerà indentificetur; sed fingimus aliā omnino impossibilem.

29 Vndè ad obiectionē cōcesso primo antecedenti distinguo consequens: apprehendimus eius obiectū, ita vt reuerà illud detur ante ipsam apprehensionē, nego. Ita vt per ipsam apprehensionem confingatur concedo consequentiā: deinde distinguo minorē: obiectum præscisionis obiectiuæ est vna formalitas realis obiecti sine alia reali eiusdē obiecti, nego: vna formalitas reuerà impossibilis cōcedo minorē, & distinguo similiter consequens: apprehendimus vnā formalitatē realem obiecti sine alia nego vnā formalitatem reuera impossibilē concedo consequentiam. Et deinde nego vltimā consequentiā; quia in præsenti solùm agimus de præscisione obiectiua vnius formalitatis realis ab alia, cū qua reuera identificetur: & hæc reuera nō datur cū nūquā ex parte obiecti attingatur vna formalitas realis, quin attingatur etiā totum quod cū illa realiter identificatur.

SECTIO IIII.

An gradus superior possit ab vno solo inferiori præscindi?

30 DIximus hucusque, præscindi per intellectū in quolibet indiuiduo vnū gradū metaphysicū ab alio; & hanc præscisionē esse formalē, nō obiectiuam: restat explicādū; an quādo gradus metaphysicus superior præscinditur ab vno inferiori; vt animal à rationali; necessariū sit, q̃ per eandē cognitionē præscindatur etiā à reliquis inferiorib⁹, vel possit præscindi ab vno, quin à reliquis præscindatur?

31 Hoc autē duplici modo posset cōtingere. Primò, si animal, v. g cognoscatur in ordine ad sensationē aliquā singularē, vt cū eminùs video corpus aliquod moueri progressiuè, & nō discerno, an sit homo, vel brutū: præscindo quidē animal à rationali, & irrationali; illud tamē præscindo, cognoscēdo in ordine ad sensationē singularē: quia si iuxtà illud moueretur aliud corpus reuera discernerē, illos motus progressiuos (qui sunt operationes pertinētes ad gradū sentiendi) esse diuersos; nō specie: quia non discerno, à quanā specie animalis procedāt tales motus; ergo diuersos numero. Secūdo posset fieri, q̃ animal cognoscatur in ordine ad sēsationē nō in singulari, vt quādo recordor principij sentiendi, quin

mcmi-

meminerim rationalis, vel irrationalis; aut esse eliciti nũ huius, vel illius particularis sensationis.

32 Certum ergo est, quòd si præscisio fiat primo modo, potest præscindi animal ab vna specie, seu indiuiduo, quin abstrahatur ab alijs: In eo tamen casu non præscinditur ratio animalis secundùm se solùm; sed cum differentia indiuiduali illi respondente; (infra dicemus, singulis gradibus essentialibus respondere singulas differentias indiuiduales, ex quibus omnibus resultat differentia indiuidualis adæquata cuiuslibet indiuidui) quia in eo casu non solùm cognoscitur animal, sed etiã hoc animal: etenim si iuxtà illud animal, quod eminùs video moueri, moueatur aliud, distinctè cognosco vnum esse ab alio distinctum, non quidem specie; quia nõ discerno differentias specificas; sed numero: ergo non solùm cognosco rationem animalis; sed etiã differentiam indiuidualem illi respondentem.

33 Hinc oritur, quòd non præscindam rationem animalis ab omnibus inferioribus; sed ab eo tantùm quod reuerà tunc mouetur, v. g. à Petro: quia solùm præscinditur per intellectum aliquid prædicatum ab eo, in quo reuerà est; sed hoc animal, quod in prædicto casu cognoscitur, est solùm in Petro; ergo ab illo solùm præscinditur. Maior est certa. Minor probatur. Quia hæcceitas animalis, quæ simul cum animali cõcipitur in prædicto casu, cum sit pars quædam differentiæ indiuidualis Petri, non potest inueniri in alio indiuiduo; alioqui esset communis pluribus, ac per consequens nõ esset indiuiduatio, sed conceptus vniuersalis: ergo solũ inueniri potest in Petro: ergo solùm præscinditur ab illo. Difficultas igitur præsens solùm procedit de secundo modo præscisionis: an videlicet ratio animalis præscissè cognita in ordine ad sensationem non singulari possit præscindi ab vna specie, seu indiuiduo, quin à reliquis præscindatur?

34 Sed aduertere oportet, duplicem dari præscisionem intellectualem: vnam, qua cognoscitur vnum prædicatum, quin aliud cognoscatur. Et hæc dicitur præscisio negatiua: aliam, qua cognoscitur vnum prædicatũ expressè vt distinctum ab alio; & hæc dicitur præscisio positiua. Difficultas in præsenti solùm procedit de præscisione negatiua: quia certum est per positiuam posse præscindi animal à rationali, quin præscindatur ab irrationali: quia nullus est, qui dubitet me posse cognoscere animal expressè vt distinctum à rationali, quin meminerim irrationalis. Circa difficultatem ergo prædicto modo intellectam, recentiores aliqui nostræ Societatis asseruerunt, posse præscindi rationem hominis à Petro, quin præscindatur à reliquis indiuiduis; & rationẽ animalis ab homine, quin præscindatur ab equo, leone, &c. Quorum rationes soluentur infra.

35 Vera sententia est, non posse præscindi negatiue naturā cōmunem ab vno inferiori, quin abstrahatur, seu præscindatur à reliquis. Itaque eo ipso quod natura existens in pluribus præscinditur ab vno per cognitionem, præscinditur per eandem à reliquis omnibus, etiamsi reliqua nunquā viderit is, qui præscindit. Est P. Hurt. in Met. disp. 5. sect. 9. cui subscribunt recentiores aliqui. Probatur primò: quia natura animalis, v.g. reuerà existens in omnibus inferioribus, non aliter præscinditur ab illis omnibus præscisione negatiua, quàm cognoscendo illam non cognitis eorum differentijs; sed quando præscinditur à Petro, v. g. in ordine ad sensationem nō in singulari, animal reuerà existens in inferioribus cognoscitur nō solùm non cognita differentia Petri; sed etiam non cognitis differentijs aliorum animalium siue rationalium, siue irrationaliū: ergo præscinditur ab omnibus, ac per consequens fit vniuersalis respectu omnium.

36 Confirmatur: quia dum negatiuè abstraho hominem à solo Petro, vel ex parte obiecti cognosco expressè aliquid, ratione cuius homo ille abstractus differat ab homine, qui est in Ioanne; vel nō? Si hoc vltimū: ergo abstraho hominem vtrique communem. Probatur consequentia: quia, si propter aliquam rationē nō esset vtrique communis, maximè, quia ex parte illius cognoscitur aliquid, ratione cuius determinatus sit ad esse Petri: at id nō cognoscitur per te: ergo homo ille abstractus, est vtrique communis. Si dicatur primum, nempè, quod ex parte obiecti cognosco aliquid, ratione cuius homo ille differat ab homine existente in Ioanne, id non potest esse aliud nisi differentia indiuidualis Petri: neque enim aliud quidpiā assignari solet, per quod Petrus differat intrinsecè à Ioanne: ergo per eam cognitionem cognoscitur natura hominis simul cum differentia indiuiduali Petri: ergo non abstrahitur negatiue à Petro per illam cognitionem. Patet: quia abstractio negatiua est illa, per quam natura superior cognoscitur nō cognitis expressè differentijs, per quas contrahitur ad inferiora; vt dictum est suprà.

37 Dices: si quis nullum aliū hominem vidit nisi Petrum, non habebit speciem intelligibilem alterius naturæ humanæ præter illā, quæ est in Petro: ergo neque, dum eam abstrahit à Petro, attinget aliam naturā humanā præter eam, quæ est in Petro, ac percōsequens eam solā abstrahet, non alias, quæ sunt in reliquis indiuiduis. Consequentia probatur: quia intellectus ea solùm obiecta potest attingere, quorum species intelligibiles habet; sed in casu posito non habet species intelligibiles alterius naturæ humanæ præter eam, quæ est in Petro: ergo eā solū attingit. Fateor, in eo casu intellectum non habere species intelligibiles nisi naturę humanæ existētis in Petro: at medijs illis acqui-

 uari

nari potest ad eliciendã cognitionem attingentẽ naturam humanã cõmunẽ omnibus indiuiduis; quia sicut potest substãtias spirituales cognoscere per species rerũ corporearum; quæ aliquam similitudinem cum illis habẽt, vt dicemus in tractatu de ente rationis, ita etiam per species vnius hominis poterit iuuari ad eliciendam cognitionem naturæ humanæ omnibus communem propter similitudinem, quam omnes homines habent in ratione hominis.

38 Ratio à priori nostræ conclusionis est: quia per cognitionẽ, per quam præscindo animal à Petro, repræsentatur mihi natura animalis secundùm rationẽ animalis: sed natura animalis secundùm rationem animalis inuenitur in alijs inferioribus: ergo repræsentatur mihi natura existens in reliquis inferioribus. Ex alio capite repræsentatur talis natura nõ cognitis differentijs ipsorũ inferiorum: ergo præscinditur ab illis.

39 Obijcies: Si omnia animalia præter Petrũ essent impossibilia, posset cognosci sensibile sine Petreitate: atqui tunc in ea cognitione non repræsentarẽtur reliqua animalia: ergo neq; modò. Patet cõsequentia: quia modò nõ cognoscitur animal, quod est in Petro, diuersa ratione, ac tunc cognosceretur: ergo, si tunc per cognitionẽ animalis secundùm se, non cognoscerentur aliqua animalia, neque modò cognoscentur. Concessa maiori, & minori, nego consequẽtiã. Ratio est: quia in casu posito, cum Petrus in ratione animalis realis non esset similis alteri, non posset species eius deseruire intellectui ad alia animalia realia cognoscenda; at verò modò est similis reliquis animalibus in ratione animalis realis; ac per consequens species animalis Petri, quæ ex se est potens determinare intellectũ ad cognoscenda animalia realia secundùm rationẽ animalis realis deseruit ipsi intellectui ad cognoscenda alia animalia saltem secundùm eam rationẽ, in qua sunt similia Petro. Ad probationem consequentiæ, nego antecedens; quia modò cognoscitur animal Petri per speciẽ, quæ deseruit intellectui ad cognoscenda omnia animalia realia propter similitudinem, quam cum Petro habent; in eo tamen casu non posset talis species deseruire intellectui ad cognoscendum aliud animal, nisi illud, quod esset in Petro.

40 Hinc fit, quod hæc species tãtùm determinat ad cognitionẽ eorum animalium realiũ, quæ de facto non implicant. Vndè, si stante ea specie implicaret aliquod animal ex illis, quæ anteà non implicabant, vel denuò fieret possibile aliquod, quod anteà nõ erat possibile, variaretur cognitio ex sola ablatione, seu positione noui obiecti. Ratio à priori est: quia hæc species determinat intellectum ad cognitionem eorum, quæ in ratione animalis realis assimilantur Petro: ergo, si dentur plura similia realiter Petro, determinabit ad cognitionẽ pluriũ; & si pauciora

ctiora, ad cognitionem paucioꝝ: atqui vna, & eadē cognitio nō potest esse repræsētatio, modò pluriū modò pauciorum obiectorū; quia (vt dicemus in lib. de Anim) habet essentialē cōnexionē cū obiectis, quæ actu repræsentat: ergo variato quouis obiecto debet variari ipsa cognitio. Illa ergo species Petri intellectui impressa, ex se est indifferens ad eliciendam cognitionē plurium, aut pauciorum obiectorum, & per positionē ipsorum obiectorum determinatur ad hanc, vel illam cognitionē; sicut in sententia asserente, patrem referri ad filios per relationē intrinsecè superadditam, virtus intrinseca, per quā pater in se producit eam relationem, secundùm probabiliorē philosophandi modum, determinatur ex positione extrinseca plurium, aut pauciorum filiorum ad producendam relationem, quæ ad plures, vel pauciores filios indiuisibiliter terminetur.

41 Ex dictis inferes, obiectū actus præscindentis animal, v. g. à Petro non esse solam entitatem realem Petri; sed etiam entitates reales aliorum omnium singulariū animalis: quia, vt constat ex dictis in hac sectione, prædictus actus non solùm cognoscit animal, quod est in Petro; sed et à reliqua animalia realia aliorum singularium: sed non potest cognoscere animalia existentia in alijs singularibus, quin cognoscat totam entitatem realem ipsorum singularium, cum non præscindatur obiectiuè animal ab ipsis singularibus, vt dictū est sectione 2. ergo talis actus attingit entitates omnium singularium secundùm se totas. Est tamē hoc discrimen, quòd rationē animalis attingit expressè; differentias verò particulares singulorū, confusè tantùm: & propterea non dicuntur distingui per hunc actum ipsa singularia; sed confundi: quia, videlicèt, talis actus non exprimit differētias, ratione quarum omnia dissident inter se; sed solùm naturam animalis, in qua omnia sunt similia. Id ex professo explicatur disp. sequenti.

DISPVTATIO V.

De constructione vniuersalis.

CONstat ex præcedentibus disputationibus tam præscisiones graduum essentialium, quàm vniuersale fieri per operationem intellectus. Explicandum modò, qua ratione construatur vniuersale. Et quidem, cum sit vnum aptū esse in multis, examinare oportet, quæ sit vnitas? quæ aptitudo, per quam vnum aptum, &c. constituitur? imò & quod sit subiectum huius vnitatis, & aptitudinis?

SECTIO I.

Refutantur duæ sententiæ.

1 ANtequàm sentētias authorum proponamus, oportet explicare aliqua, quæ ad constructionem vniuersalis supponuntur,

vel illam comitantur. Est igitur aduertendum, intellectum nostrũ pro hoc statu nullum obiectũ percipere, quod antea perceptum nõ fuerit per sensus, vel saltem per discursum deductum ex his, quæ priùs nota fuerint per sensus. Id autem hac ratione fit. Videt quis (vel per alium sensum externum percipit) aliquod obiectum, Petrum, v.g. Hæc visio speciem impressam sui obiecti producit in sensu quodam interno, qui communis dicitur, quia discernit inter obiecta omnium sensuum externorum. (species impressa dicitur virtus quædã data potentijs cognoscitiuis, vt eã adiuuẽtur ad eliciẽdas cognitiones suorum obiectorum) Hac specie impressa adiutus communis sensus elicit cognitionem eiusdem Petri.

2 Deinde cognitio sensus cõmunis producit iterum speciem Petri in alio interno sensu, qui phantasia dicitur, & adminiculo talis speciei elicit iterùm cognitionem ipsius Petri; quæ quidem non solùm repræsentat Petrum, quando est præsens; sed etiã, quãdo absens; quia est veluti memoria apud se retinens rerũ species. Ad hanc vltimã cognitionẽ, quæ, quia est actus phantasiæ, dicitur phantasma, pertinebat producere in intellectu speciem impressam eiusdẽ Petri; sed, cum intellectus sit spiritualis non potest recipere nisi speciem spiritualẽ, quã phantasma vtpotè materiale agens, nõ potest se solo producere: & ideò duplex assignatur intellectus; vnus agens; possibilis alter. Intellectus agens nõ elicit cognitionẽ aliquã immediatè, sed ponitur, vt cum phantasmate cõcurrat ad producendã speciẽ spiritualẽ in intellectu possibili; qua specie instructus intellectus possibilis (quiquidẽ possibilis dicitur, seu passibilis; quia patitur species productas ab intellectu agẽte) elicit cognitionem, seu intellectionem ipsius Petri, qui antea fuerat cognitus per visum, sensum communem, & phantasiam.

3 Porrò intellectus potest vel specie prædicta tũ ad cognoscendum Petrũ in singulari expressè secundũ omnes rationes, quas habet; tum ad cognoscendum illum expressè secundũ gradũ animalis tantùm; vel secundũ gradũ rationalis tantùm, &c. quod quidẽ quã ratione fiat, explicatur in lib. de Anima. Deinde intellectus potest cognoscere expressè gradũ animalis, vel repræsentãdo illũ secundùm se absq; vlla cõparatione cũ alijs, & talis cognitio dicitur abstractio simplex, seu præscisio negatiua: vel cõparando illũ cum inferioribus, & hoc potest cõtingere dupliciter. Primò, si intellectus cognoscat gradũ animalis cùm relatione ad inferiora non affirmãdo illum de inferioribus; & talis cognitio dicitur simplex cõparatio. Secundò, si intellectus attingat animal affirmãdo illud de inferiorib⁹, & hæc cognitio dicitur cõparatio cõposita; pertinetq; ad secundã operationẽ intellectus, quæ est iudiciũ; duę verò priores per-

pertinent ad primam, quæ est simplex apprehensio. Hæc omnia propriam sedem habent in lib. de Anima; oportuit tamen ea in præsenti prælibare, vt ea, quæ in hac, & sequentibus sectionibus dicenda sunt circa constructionem vniuersalis, melius intelligātur à tyronibus.

4 Prima ergo sententia est aliquorum Thomistarū, quos refert Suarez in Met. disp. 6. n. 2. asserentium, vniuersale fieri per operationem intellectus agentis: existimant enim, speciem illam spiritualem, quā intellectus agens producit in possibili non repræsentare singularia; sed solùm naturā vniuersalē, ac per consequens per illā speciem constitui naturam in ratione vniuersalis. Probāt primò; quia natura hominis, v. g. abstrahitur per hanc speciem à singularibus: ergo per illam constituitur vna; non vna numericè: ergo vniuersaliter. Confirmatur; quia species illa est vniuersalis in repræsentando: ergo obiectum denominat repræsentatum vniuersaliter: ergo prout repræsentatum per talem speciem est vniuersale.

5 Hæc sententia est falsa, primò; quia supponit, speciem productam ab intellectu agente non repræsentare singularia: hoc autē est manifestè falsum: quia nihil cognoscit intellectus possibilis, dum illi primò proponitur obiectum aliquod, nisi quod illi repræsentatur per speciem productam ab intellectu agēte: hæc enim est, quæ primò determinat intellectū ad cognitionē, vt edisces animasti cus: atqui, dum primò mihi ob oculos proponūtur duę albedines separatæ, cognosco illas vt colores singulares: ergo repræsentātur mihi vt singulares per speciē productam ab intellectu agente. Minor probatur: quia, dum mihi primò proponuntur duæ illæ albedines, cognosco illas vt entitates distinctas absque vllo alio discursu præter meram illarum propositionem, vt constat experiētia: sed sunt entitates distinctæ ratione singularitatum: ergo cognosco illas, vt singulares.

Confirmatur: quia per hanc speciem repræsentatur intellectui totum, quod repræsentatum est sensibus per proprias species: atqui sensibus non solùm repræsentantur prædicata essentialia suorum obiectorum; sed etiam indiuidualia: visus enim non solùm cognoscit colorem, & albedinē; sed etiā talem albedinem: ergo intellectui repræsentantur omnia ista prædicata. Maior est certa: quia intellectus vtpotè potentia vniuersalior, & perfectior debet attingere omnia obiecta sensuum; & aliqua alia præter illa. Ex his constat ad argumenta Thomistarum.

6 Dices: intellectus agens abstrahit obiectū à materia: sed materia est principiū singularitatis, seu indiuiduationis: ergo intellectus agens abstrahit obiectum ab indiuiduis. In primis maior propositio est falsa; quia reuera cognoscimus res corporeas, & materiales, & nō aliter nisi per species

productas ab intellectu agēte. Secundó respondeo distinguēdo maiorem: intellectus agens abstrahit obiectum à materia, repræsentando illud sine materia, nego: repræsentando illud per species nō materiales; sed spirituales, concedo maiorem. Neque enim verū est in alio sensu, intellectum agentē abstrahere obiectum à materia.

7 Hâc reiectâ sententiâ, conueniunt omnes, vniuersale fieri per operationē intellectus possibilis, per cognitionē videlicet; dissidēt tamen in explicando, qua ratione, vel per quā operationē fiat. Nonnulli recentiores relati à P. Hurt. in Met. disp. 5. sect. 11. asserunt, intellectū non attingere immediatè naturā aliquā realē per cognitionem, per quam efformat vniuersale; sed idolum quoddā mente confictum ad similitudinē naturæ, quę realiter inuenitur in inferioribus: v. g. quando concipio hominem vt sic, non respōdet immediatè meo conceptui ex parte obiecti homo aliquis realis; sed homo quidam fictus, in quo cōsidero prædicata essentialia similia ijs, quæ video esse realiter in Petro, & Paulo: ratione cuius similitudinis, & omnes homines reales dicūtur remotè cognosci in homine illo ficto, & homo ille fictus dicitur esse in omnibus hominib⁹ singularibus. Adducuntur pro hac sententia Greg. Gabr. & Ocham. quos P. Hurt. vendicat ab hac calumnia. Ratio huius sententiæ est: quia obiectum immediatum actus vniuersalis debet esse vnum, quod secundùm se totum prædicetur de singulis indiuiduis: sed ex parte obiecti non potest dari realiter vnus homo, qui sit realiter in omnibus indiuiduis, & de illis verè prædicetur: ergo debet esse quid fictum.

8 Hæc sentētia est falsa, & absque vllo fundamento cōficta. Hoc cōstabit ex solutione rationis adductæ. Illud probatur: quia non minus posset habere rationē vniuersalis quilibet singularis homo, quàm homo ille cōfictus: ad quid ergo iste confingitur? Antecedens probatur: quia ideò homo ille cōfictus terminat immediatè cognitionem vniuersalem, quia ratione similitudinis, quā habet cum realibus hominibus, hi dicuntur cognosci in illo, & ille dicitur esse in singularibus: ergo, cum quilibet homo singularis sit similis reliquis, rectè dicetur, quod in illo cognoscantur reliqua; & quód ille est in reliquis singularibus: ergo cognitio vniuersalis poterit terminari ad quodlibet singulare: ergo non est necessarium confingere istud tuum idolum.

9 Dices, quemlibet hominem singularem esse dissimilē reliquis ratione differentiæ indiuidualis. Sed contra: homo ille confictus est etiam dissimilis hominibus realibus ratione differentiæ specificæ, quia est specie, imo & genere distinctus ab illis; neque potest esse idolum differētiarum singularium, quia illas nullo modo repræsentat: ergo, si propter similitudinem, quam cum hominibus realibus habet in ratione hominis,

nis, potest terminare cognitionẽ vniuersalem: ita etiam homines singulares propter eandem similitudinem, quã inter se habent, poterunt terminare cognitionẽ vniuersalẽ, etiamsi sint dissimiles in differentijs indiuidualibus.

10 Mitto aliud argumentum, quod desumi poterat ex distinctione attributorũ Dei, quæ, cum sint vnum realiter, distinguit intellectus in plura per actus fidei diuinæ immediatè illa attingentes: ergo etiam poterit ea, quæ sunt realiter plura, adunare per cognitionẽ ea attingentem immediatè. Antecedens admitti debet in bona Theologia, vt alibi doceo, & ex illo rectè deducitur consequens. Ad rationem oppositæ sententiæ dico, obiectum immediatũ actus vniuersalis debere esse vnum, vel per ipsam cognitionem vniuersalem; vel per vnitatem rationis confictam in singularibus realibus eo modo, quo explicabimus infra. Et ex dicendis in hac disput. constabit, qua ratione debeat vniuersale prædicari de singulis indiuiduis secundùm se totùm.

SECTIO II.

Proponuntur aliæ sententiæ.

11 Reliqui authores asserunt, actum cognitionis vniuersalis attingere immediatè naturã aliquam realem (quando vniuersale comparatur ad inferiora realia) tribuendo illi vniuersalitatem rationis. Et quidem ego existimo, hanc naturam realem esse ipsa singularia per ordinem ad operationes, in quib⁹ assimilãtur. V. g. quando per actum vniuersalem attingo animal reale, attingo quidem omnia singularia animalia per ordinem ad sensationem, non cognitis eisdem singularibus expressè per ordinem ad operationes particulares, per quas sunt dissimilia. Ratio huius est; quia per actum vniuersalem debet attingi aliqua natura realis animalis, vt supponimus: sed non potest esse aliqua, quæ sit vniuersalis ante operationem intellectus, vt probatum est disp. 2. neque aliqua singularis determinata; quia hæc nõ est apta esse, & prædicari de multis; Petrus enim non potest esse in Ioanne, & reliquis hominibus, neque de illis prædicari: ergo debẽt esse omnia animalia singularia; nõ quidem expressè cognita in ordine ad operationes particulares, & proprias singulorum; quia, cum, secundùm has sint dissimilia, non possunt conuenire inter se per ordinem ad has operationes: ergo erunt omnia singularia cognita expressè in ordine ad sensationes, in quibus omnia sunt similia: neque enim aliud reale assignari potest, quod ex parte obiecti attingatur per actum vniuersalẽ. Difficultas vero est, & non leuis in assignanda forma, per quam hoc obiectum reale cõstituatur in esse vniuersalis, & per quã intellectus operationẽ fiat; an per simplicem abstractionẽ; vel per simplicẽ cõparationem, aut per compositam?

12 Nonnulli censent, naturam animalis, v.g. constitui vniuersalē formaliter per vnitatem rationis confictam per simplicē abstractionem, qua intellectus cognoscit ipsam naturā animalis sine differentijs. Probant: quia vniuersale est vnum per rationē: ergo debet dari vnitas rationis, per quam fiat vnū: ad hanc autem vnitatē fingendam non est necessaria comparatio aliqua superioris ad inferiora: ergo sufficit simplex abstractio. Alij docent, vniuersalitatem esse relationem quandam rationis factā per simplicem comparationem cōferentem cum inferioribus naturā iam abstractam per simplicem abstractionē. Ita Sonzin. Niph. Canar. hîc, & indicat Caiet. de ente, & essentia cap. 4. q. 7. & P. Suar. in Met. disp. 6. sect. 6. num. 10. Ratio est: quia vniuersale est relatiuum, vt constat ex definitione adducta sect. 1. ex Arist. ergo debet constitui in esse talis per relationem illud referentem ad inferiora: hæc autem relatio non potest fieri nisi per comparationem, ad quam pertinet comparare relatiua cum suis terminis: neque necessarium est, quod sit composita comparatio, quia non est, cur nō possit vniuersale apprehendi vt relatum ad inferiora: ergo fiet per simplicem comparationem.

13 Hæ duæ sententiæ mihi displicent: quia ad constitutionem vniuersalis neque est necessarium, quod fingatur in naturâ abstractâ vnitas rationis; neque relatio ad inferiora: ergo, &c. Antecedens probo: quia natura animalis, v. g. potest ab inferioribus præscindi, quin vnitas, aut relatio rationis in illa confingatur; vt cōstat ex dictis disp. 4. sect. 1. nu. 8. atqui natura sic abstracta est vniuersalis, vt probabimus sectione sequenti: ergo vnitas, & relatio rationis necessariæ nō sunt ad cōstructionem vniuersalis.

14 Et quidē tales formæ confictæ impertinentes omnino sunt ad logicum institutum: quia vniuersale eatenus pertinet ad Logicum, quatenus illi deseruit ad faciendas propositiones vniuersales necessarias, vt fabrica syllogistica recta euadat, & benè concludat: ad hoc autem sufficit abstrahere naturam ab inferioribus absq; vlla fictione vnitatis, seu relationis rationis: ergo impertinenter eæ adstruuntur ad vniuersale Logicum constituendum. Minor est certa: quia, si ego abstraham naturā animalis ab inferioribus, nullâ factâ fictione vnitatis, seu relationis, potero ex illâ construere propositionem vniuersalem affirmando, vel negando illam de aliquo subiecto, vt per se patet: ergo, &c.

15 P. Vazq. 1. part. disp. 73. num. 7. docet, naturam fieri vniuersalem per relationem rationis ad inferiora; quam quidem ait nō confingi ab intellectu per simplicem comparationem; sed per cōpositam. Probat: quia tunc intellectus comparat naturam cum suis inferioribus, cùm videt illam esse in pluribus, & eis conuenire: sed id videt per compositam com-

comparationem: ergo, &c. Minor probatur: quia tunc videt intellectus naturam conuenire multis, quando illam prædicat de illis: hoc autem fit per compositam comparationem: ergo, &c. Secundò: quia simplex apprehensio, & iudiciũ distinguuntur specie: ergo habent diuersum obiectũ; specificantur enim actus ab obiectis: sed obiectum iudicij est conuenientia prædicati cũ subiecto: ergo non potest ea cognosci per simplicem comparationem, quæ est simplex apprehensio. Minor est certa: quia ad iudicium pertinet affirmare, vel negare, prędicatum conuenire subiecto.

16 Non minus displicet hæc sententia, quam præcedentes. Et quidem, licèt vniuersale constitueretur in esse talis per relationem rationis, hæc non posset fieri per compositam comparationem eo modo, quo docet P. Vazq. quia ad hoc, vt detur vniuersale, necessariũ non est, quòd de multis actu prædicetur: ergo neque, quòd comparetur cum multis per iudicium, quo intellectus videat multis conuenire. Antecedens constat: quia vniuersale non est vnum actu existens in multis; sed aptum esse in multis, & de illis prædicari: atqui hæc aptitudo saluari potest, etiamsi actu non prædicetur de multis: ergo, &c.

17 Secundò: Per simplicem comparationem potest cognosci natura vt conueniens pluribus: ergo, etiamsi ad rationem vniuersalis esset necessaria cognitio conuenientiæ actualis, nõ propterea esset necessaria composita comparatio ad efficiendum vniuersale. Antecedes probatur: quia quãdo audio, *Astra esse paria*, & dubito de veritate huius propositionis, reuerà apprehẽdo connexionem, & conuenientiã prædicati cum subiecto: ergo potest cognosci talis cõuenientia per simplicem apprehensionem. Antecedens est certum: quia nõ possum dubitare de eo, quod nondum apprehendi: sed dubito de conuenientia prædicati cum subiecto, quia dubito de veritate eius, & veritas obiectiua huius propositionis consistit in conuenientia prædicati cũ subiecto: ergo apprehendo talem conuenientiam. Confirmatur: quia non possum dubitare de existentia Petri, quin apprehendã ipsam existentiam: ergo neque possum dubitare de connexione prædicati cum subiecto, quin apprehendam ipsam connexionem.

18 Neque argumẽta P. Vazq. vrgent: quia, licèt intellectus, cùm videt, naturam esse in inferioribus affirmando illam de illis, reuerà comparet ipsam naturam cum suis inferioribus; attamen non omnis comparatio naturæ cum inferioribus constituit illam vniuersalem; sed solùm ea, quã constituitur apta esse in illis; imò, vt infra dicemus, per actualem prædicationem deperditur natura vniuersalis, & amittit vniuersalitatem. Ad secundum, nego consequentiam: quia actus non solùm specificantur ab obiectis; sed etiam à modo tendendi in illa, vt

dicetur

22 Dico primò: Natura vniuersalis constituitur vna formaliter per ipsam cognitionem, per quam negatiuè præscinditur ab inferioribus. Ita Durand. in. 1. dist. 3. quæst. 5. n. 27. & in. 2. dist. 3. quæst. 7. n. 12. PP. Connimb. hic quæst. 5. art. 3. conclusione. 2. qui citant Scot. in. 2. dist. 3. quæst. 1. ad. 1. P. Hurt. in Met. disp. 5. sect. 7. n. 79. qui citat S. Tho. pro se opusc. 55. & 56. Hanc sententiam refert P. Suar. in Met. disp. 6. sect. 6. n. 3. eam explicat. n. 8. & approbat. n. 9. & 11. vbi, cum retulisset sententiam aliquorum, qui dicebant nullum fieri vniuersale per præscisionem negatiuam, addit, *verius tamen est, per eam etiam fieri vniuersale absolutum iuxtà ea, quæ de secunda opinione diximus: nam hæc etiam probant rationes factæ: quanquàm hæc notitia non sufficiat ad cognoscendam in natura sic conceptà vniuersalitatem, seu superioritatem, quam habet, vt iam dicam*. Vbi loquitur de præscisione negatiua, quæ præscindens naturam ab inferioribus nullam vniuersalitatem rationis in ea fingit; sed eam constituit vniuersalem tanquàm forma extrinsecâ denominans. Hæc retuli, vt videant recentiores quidam ex nostris insimulantes nouitatis hanc sententiam, eam expressis verbis tradi à communi Magistro, & Doctore sapientissimo nostro Suar.

23 Explicatur hæc conclusio. Detur cognitio repræsentans omnia animalia per ordinem ad sensationem expressè, quin eadem animalia repræsentet expressè per ordinē ad ratiocinationē, rinnitū, rugitum, &c. (Hanc cognitionem dari posse, constat ex disput. præcedentibus, præcipuè ex disp. 4. sect. 2. & sect. 4.) Talis ergo cognitio ex vna parte dicitur repræsentare omnia animalia expressè secundum rationem animalis; quia repræsentat expressè principiū sentiendi, quod reuera inuenitur in omnibus; & ex alia parte dicitur repræsentare omnia animalia sine distinctione, hoc est, non distinguendo illa inter se, sed potius cōfundendo rationes proprias singulorum: quia talis cognitio non repræsentat ea expressè in ordine ad operationes particulares singulorum, ex quibus colligere solemus distinctionem eorum inter se; sed solùm in ordine ad sensationes, in quibus omnia sunt similia; & propterea dicuntur omnia secundum rationem animalis adunari in ea cognitione, & nos dicimus, hanc cognitionem esse formam, per quam natura animalis constituitur formaliter vna vnitate vniuersali.

24 Probatur primò hæc conclusio ex S. Thom. opusc. 56. vbi ante mediū inquit. *Est itaq; vniuersale vnū vnitate cognitionis*. Ne q; putādus est ab hac recedere sētētia, quā do dicit, vniuersale esse vnū rationis: quia, cū cognitio sit opus intellectus propriū, id, quod per cognitionem cōstituitur vnum, rectè dicitur esse vnum per rationem. Probatur deinde ratione: quia natura

anim

animalis prout cognita per præscisionē negatiuam non est multiplex: ergo est vna. Consequentia est bona: quia omne ens debet esse aut multiplex, aut vnum. Antecedens verò probatur: quia non est multiplex ex parte cognitionis, vt constat, cum hæc sit vna tantum; neque ex parte obiecti cogniti, quia obiectum cognitū prout cognitum id solū dicitur habere, quod expressè repræsentatur per cognitionem: sed præscisio negatiua nō repræsentat expressè naturam animalis vt multiplicem: ergo natura animalis vt cognita per illam cognitionem non est multiplex. Maior videtur certa: quia id, quod cōfuse repræsentatur in obiecto, potius dicitur conuenire obiecto secundū se, quam prout cognito; & propterea in communi omnium existimatione illud solum putatur cognitum à nobis, quod expresse, & distincte attingimus per cognitionem.

25 Cōfirmatur: quia natura animalis prout cognita per prædictam cognitionem est indiuisa, imo & indiuisibilis in alia, in quibus sit multiplex formaliter: ergo est vna vnitate formali. Consequentia patet ex disp. 1. sect. 2. Antecedens probatur, & in primis, quod sit indiuisa: quia natura est diuisa per differentias: sed prout cognita per prædictam cognitionem non dicit differentias; ergo prout cognita nō est diuisa: ergo indiuisa. Deinde est indiuisibilis in alia, in quibus sit multiplex formaliter: quia, licet natura animalis possit diuidi in alia, in quibus est multiplex realiter; non tamē est in illis multiplex formaliter: neque enim animal, quod est in Petro, est formaliter distinctū ab animali, quod est in Ioanne, vt constat tum ex dictis disp. 1. n. 10. tum ex dicendis in tractatu de Analogia. Confirmatur secundò: quia ex eo, quòd eadem entitas realis cognoscatur per diuersas cognitiones in ordine ad connotata diuersa, fiunt plura prædicata, vt constat ex disp. 4. n. 12. & 14. ergo ex eo, quod plura realiter distincta cognoscantur in ordine ad connotata, in quibus sunt similia, quin cognoscantur in ordine ad cōnotata, ratione quorum sunt dissimilia, fient vnum.

26 Dices: ideò natura animalis prout cognita per præscisionē negatiuam non est multiplex, quia non repræsentatur vt multiplex: sed per illam cognitionem non repræsentatur vt vna; ergo non erit vna adhuc prout repræsentata per talem cognitionem. Maior sumitur ex nostra prima ratione. Minor est certa iuxta nostram doctrinam: quia cognitio præscindens nō cognoscit aliquam vnitatem in naturâ animalis; sed solum illam secundū se. Concessa maiori, & minori, nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara: quia, si natura prout cognita per præscisionem negatiuam non repræsentetur vt multiplex, non erit multiplex ex parte obiecti repræsentati, vt supra probauimus: neq; ex parte cognitionis; quia

quia, cum hæc sit in se vna, non potest constituere obiectum multiplex, nisi illud vt tale repræsentet: & ideo non erit vnde obiecto prout repræsentato per illam cognitionē, proueniat multiplicitas. At vero vnitas, & si non cognoscatur ex parte obiecti; poterit illi aduenire per ipsam cognitionem; quia, cum ex vna parte sit vna; & ex alia non repræsentet multitudinem ex parte ipsius obiecti, hoc vt cognitum per hanc cognitionem nō erit diuisum; sed potius indiuisum, imo & indiuisibile, vt constat ex numeris præcedentibus. Eò autem ipso quòd indiuisum, & indiuisibile est, est vnum.

27 Dices. 2. ex præscisione negatiua resultat in natura animalis vnitas rationis, per quā formaliter constituitur vna: ergo non constituitur vna per ipsam præscisionem. Id sentit P. Tolet. quæst. 2. vniuersalium. 4 fundamento. Et quæst. 3. §. *circa huius quæstionis dissolutionem* circa finem. Cæterùm antecedens est falsum: quia illa vnitas rationis deberet resultare ex cognitione vel per actionem physicam, & realem; vel per fictionem. Non primum, vt patet. Neque secūdum: quia intellectus non alio modo fingit aliquid, nisi cognoscendo, quod non est, ac si reuera esset: sed illa cognitio non cognoscit vnitatem rationis, vt supponimus, & admittit ipse P. Tolet. ergò non fingitur talis vnitas per illam cognitionem. Secundò, ex mea visione nō resultat in pariete aliqua forma, seu relatio rationis, quando video ipsum parietem: ergo neque ex præscisione animalis resultat in ipso animali aliqua forma rationis. Antecedens est certum: quia visio oculorum non effingit, seu causat ens rationis, vt admittunt omnes. Consequentia probatur: quia, si visio potest denominare parietē visum; quin in illo resultet ex visione aliqua forma rationis; cur præscisio attingens naturam animalis non cognitis differentijs, non poterit ipsam naturam denominare cognitam sine differentijs, quin in illa resultet aliqua forma rationis?

28 Hic animaduerte, nos non negare, quòd, si intellectus in natura animalis, quam præscindit ab inferioribus, vnitatem rationis fingeret per ipsam præscisionē, vel per aliam cognitionem reflexam; ipsa natura constitueretur vna formaliter per illam vnitatem rationis: id enim fatemur posse fieri. Dicimus tamen, hanc vnitatem rationis non esse necessariam; sed siue ponatur, siue non ponatur talis vnitas, semper fore constituendam vnam, naturam animalis per ipsam præscisionem tanquam per formam. Secundò animaduerte, naturam posse fieri formaliter vnā per quālibet ex tribus operationibus intellectus; quia, vt natura animalis. v. g. fiat vna debet cognosci, non cognitis differentijs eo modo, quo explicatū est in præcedentibus: sed per quamlibet operationem intellectus potest cognosci, non cognitis differentijs ergo, &c. Minor probatur: &, quod attinet ad simplicem abstractionē,

præscissionem negatiuam, probatũ est in præcedentibus. Deinde, dùm per compositam comparationem affirmo, animal esse viuens, præscindo naturã animalis ab inferioribus; imò & quando per simplicem comparationem apprehendo animal vt connexum, seu identificatum cum viuenti. Et idem est, quando per discursum deduco hanc consequentiam, *ergo animal est viuens*: ergo per quamuis operationem intellectus potest cognosci natura vniuersalis non cognitis eius differentijs; ergo per quamlibet operationẽ potest natura vniuersalis cõstitui vna.

PARS II.

Soluuntur obiecta contra primam conclusionem.

29 Obicies 1. cognitio quævis abstractiua est singularis: ergo non potest esse vnitas vniuersalis. Concedo antecedens, & nego consequentiam: quia, licèt in se sit singularis, repræsentat tamen plura sine distinctione, quod sufficit, vt cum illis constituat vniuersale: quod quidèm eodem modo contingeret in vnitate rationis conficta: quia hæc reuera esset singularis, cũ esset numero distincta ab aliã vnitate rationis, & nihilominus, quia fingeretur in natura cognita sine differentijs, constitueret per te cum illa vnũ vniuersale: ergo idem poterit præstare ipsa cognitio abstractiua, etiã si sit in se singularis. Vbi aduerte discrimen inter cognitionem abstractiuam, & cognitionem, quæ repræsentat plura distinctè vt plura. Hæc enim, cum attingat plura animalia, v. g. vt plura distinctè, diuidit naturam animalis in illa plura, & ideò non potest constituere cum illa vnum indiuisum; at verò cognitio abstractiua, cum cognoscat illa plura animalia sine distinctione, non diuidit naturam animalis; ac per consequens prout repræsentata per illam cognitionem est indiuisa, & vna.

30 Obicies 2. si cognitio abstractiua esset vnitas vniuersalis, homo, & leo distinguerentur specie in ratione vniuersalium: hoc est falsum: ergo & illud. Probatur maior: quia cognitio, qua homo abstrahitur à suis indiuiduis, est specie distincta à cognitione, qua leo abstrahitur à suis: ergo, si homo, & leo constituuntur in esse vniuersaliũ per has cognitiones, distinguentur in specie in ratione vniuersalium. Hoc argumentum æque pugnat cũ vnitate rationis conficta: quia hæc habet essentialem connexionem cũ naturã, in qua confingitur: ergo ea, quæ confingitur in homine, est specie distincta ab ea, quæ confingitur in leone.

31 Respondeo ergo ad obiectionem negando maiorem. Ad probationem distinguo antecedens: cognitio, qua homo abstrahitur à suis indiuiduis, est specie distincta quoad entitatem à cognitione, qua leo abstrahitur à suis, concedo: quoad modum repræsentandi est distincta specie, nego antecedens. Est dicere: ex co-

eæ cognitiones quoad suas entitates sunt specie distinctæ, quia habent obiecta specie diuersa; sed, quia vtraq; repræsentat eodẽ modo suum obiectum præscindendo illud ab indiuiduis, non dicuntur distingui quoad modum repræsentandi. Cum autem eæ cognitiones non constituant vniuersale ex eo, quod natura sit huius, vel illius speciei; sed solùm ex eo, quod illã tali modo repræsentent, ideò vniuersalia per illas constituta non dicuntur specie distingui in ratione vniuersalium.

32 Obijcies 3. vniuersale prout tale est ens rationis: ergo constituitur in ratione vniuersalis per aliquam formam rationis: sed cognitio abstractiua est forma realis: ergo vniuersale non constituitur per illam in ratione talis. Distinguo primum antecedens: vniuersale prout tale est ens rationis fingentis, nego: rationis operantis, concedo. Neque enim solùm dicuntur entia rationis, quæ finguntur ab intellectu; sed etiam eã, quæ ab ipso intellectu realiter procedunt, cum autem cognitio, per quam vniuersale in esse talis constituitur, procedat ab intellectu tanquam operatio propria illius, fit; vt vniuersale, quod per illam constituitur, dici propriè possit ens rationis.

33 Aduerte, naturam animalis v. g. sic abstractã, & vnam per cognitionem abstrahentem, dici vniuersale Metaphysicum formaliter; quia hoc nihil aliud est, quam natura abstracta ab inferioribus. Dicitur prætereà vniuersale Logicũ fundamẽtaliter proxime; quia natura sic abstracta est fundamẽtum proximum, seu radix aptitudinis formalis ad existẽdũ in multis, per quam aptitudinẽ constituitur natura formaliter in esse vniuersalis Logici. Neq; enim vniuersale Logicum concipimus, donec illud cognoscamus aptũ formaliter ad existendum in multis, & ad hoc vt de illis prædicetur.

34 Rogas: An sensus externi possint præscindere naturã ab inferioribus, & eã cõstituere vniuersalẽ per suã præscisionẽ. Et ratio dubitandi est: quia, quãdo eminùs video colorẽ, quin discernã, an sit albedo, vel nigredo, cognosco rationẽ genericã, nõ cognitis expressè differẽtijs: ergo præscindo illã ab inferioribus. Respódeo, sensus non præscindere colorẽ taliter, vt illũ constituant vniuersalẽ; quia licèt admitti possit, quod in prædicto casu præscindat visio colorẽ à nigredine, & albedine; tamen non præscindit illũ à differẽtia indiuiduali: neq; enim videt colorẽ solùm; sed talẽ numero colorem. Id mihi persuadeo ex eo, quod, si juxtà illũ colorẽ apponatur alius, video, illũ esse distinctũ numero ab alio denuò adueniẽte: ergo debeo videre differentiã indiuidualẽ, ratione cuius distinguitur ab illo: ergo, quãdo videbã illũ colorẽ ante aduentũ alterius, reuerà videbam ipsam differentiam indiuiduaẽ coloris. Patet consequentia: quia ex eo, quod adueniat denuo alter color, nõ ideo aliquid denuo in pri-

ri, quod anteà nō videbam, vt per se patet: ergo, si modò video differentiam indiuiduală, anteà illā videbam. Ex his constat, colorem non constitui in esse vniuersalis per talem visionem; quia conspicitur idēticatus cum aliquo singulari, nempè cum singularitate correspōdente prędicato coloris.

PARS III.

Proponitur secunda conclusio, & soluuntur obiectiones.

35 Dico secundò: natura abstracta ab inferioribus cōstituitur formaliter apta ad existēdum in illis per cognitiones possibiles, per quas potest cognosci in ipsis inferioribus. Pro explicatione huius cōclusionis in memoriam reuoca id, quod diximus num. 20. nempè actum, ad quem ordinatur aptitudo vniuersalis, esse cognitiones, per quas natura cognoscitur identificata realiter cū suis inferiorib⁹: vnde sequitur, quòd naturam esse aptam ad existendum in pluribꝰ nihil aliud est, quam esse cognoscibilem in pluribus.

36 Ex quo facilè probatur cōclusio: quia naturam esse aptam ad existendum in pluribus nihil aliud est, quàm esse cognoscibilem in pluribus: sed per cognitiones possibiles, formaliter cōstituitur cognoscibilis in pluribus: ergo per easdem constituitur formaliter apta ad existendum in pluribus. Minor probatur: quia per cognitiones iam existentes constituitur natura actu cognita in multis: ergo per easdem cognitiões possibiles, formaliter constituitur cognoscibilis in multis. Confirmatur: quia albedo formaliter dicitur visibilis à visione possibili, per quam potest videri: ergo & natura formaliter dicetur cognoscibilis in multis à cognitionibus possibilibus, per quas potest in multis defacto cognosci.

37 Ex his constat, quòd, licèt possimus in natura abstracta fingere relationem rationis, per quā constituatur formaliter apta ad existendum in multis; talis tamen relatio rationis non est necessaria ad cōstitutionem vniuersalis Logici: siue enim ipsa detur, siue non detur, natura abstracta sufficienter cōstituetur apta per cognitiones possibiles, per quas potest cognosci in inferioribus.

38 Obijcies 1. cognitiones, per quas natura animalis, v.g. potest constitui in suis inferioribus, sunt plures; per vnam enim constituitur in homine; per aliam in leone, &c. ergo non datur vna aptitudo in natura abstracta; sed plures aptitudines: ergo neque constituent vnum aptum; sed plura apta. Respondeo primò, per vnam cognitionem posse constitui naturam in multis: quia possunt per vnam cognitionem homo, leo, equus, &c. cognosci esse animalia. Vnde bene potest dici, esse vnam aptitudinem. Secundò respondeo, concesso antecedenti, distinguendo primum consequens: dantur in natura plures aptitudines, quarum singulæ ordinentur

ad

ad singula inferiora, cócedo: quarum singulæ ordinentur ad omnia inferiora, nego consequentiam.

39 Itaque plures aptitudines dantur in natura; ita tamen, vt per vnam referatur ad vnũ inferius, & per aliã ad aliud, &c. & ex omnibus integretur vna quasi forma, per quã natura referatur ad omnia inferiora collectim sumpta. Sed quidquid sit de hoc; est falsum vltimum consequens: quia concreta accidentalia non multiplicantur ex multiplicitate formarũ; sed ex multiplicitate subiectorum: vnde, cum natura, quę est subiectũ, quod denominatur aptũ, sit vna per abstractionem, etiamsi haberet plures aptitudines, non darentur plura apta; sed vnum tantũ. Cuius ratio est: quia aptum est habens aptitudinem: ergo, si tantùm datur vnum, quod habeat aptitudinem, tantùm erit vnum aptum, etiamsi aliàs habeat plures aptitudines. De hoc agemus ex professo infra, quando agamus de prædicationibus.

40 Obijcies 2. vniuersale est relatiuum: ergo debet costitui in ratione talis per relationem: sed cognitiones, per quas natura vniuersalis potest cognosci in pluribus, non sunt relationes: ergo non potest per illas constitui in ratione vniuersalis. Distinguo antecedens: vniuersale est relatiuũ relatione prædicamẽtali, vel quasi prædicamentali, nego: relatione transcendentali, concedo antecedens. Cognitiones autẽ, cum essentialiter sint repræsẽtationes obiectorum, necessariũ est, quòd sint relationes transcendentales ad illas, & ideo per cognitiones, per quas potest natura cognosci in pluribus, referetur transcẽdentaliter ad illa. In quo verò differant relatio transcendentalis, & prædicamentalis, seu quasi prædicamentalis, dicemus in prædicamento relationis. Ex hac solutione constat ad argumentum adductum n. 12. pro opinione Sonzinatis, Niphi, & aliorum.

41 Ex dictis constat, vniuersale, prout est vnũ aptum esse in multis, non esse quid fictum (ratione vnitatis, & aptitudinis formalis) sed quid reale; non prout reale dicitur esse, quod est ante operationem intellectus: quia, cum vniuersale in esse talis constituatur formaliter per cognitionẽ, nõ potest dari ante operationẽ intellectus; sed dicitur quid reale, prout reale cõdistinguitur cõtra fictũ. Cõstat secundò, vniuersale constitui aptũ esse in multis per comparationẽ. An verò hæc sit simplex, vel composita? dicemus sectione sequenti.

SECTIO IIII.

An prædica[...]tas sit de essentia vniuersalis Logici?

42 Diximus sect. præcedenti, vniuersale Logicũ essentialiter esse vnum aptũ esse in multis per cognitionem, quod est idem, ac esse vnum cognoscibile in multis. Modò inquirimus: an forma, per quam constituitur cognosci-

bile in multis, sint prædicationes possibiles, per quas potest de multis prædicari, vel dentur aliæ cognitiones, per quas debeat cognosci in multis antequã de illis prædicetur? Quia, si hoc vltimũ sit verum, prædicabilitas non pertinebit ad essentiã vniuersalis Logici; sed erit propria passio illius; secùs verò si dicatur primũ. Scot in Logica q. 15. P. Hurt. in Logica disput. 3. sect. 2. & alij recentiores docent, non dari in vniuersali aliã aptitudinem ad existendũ in multis, nisi prædicabilitatem; & ideò, hanc esse de essentia vniuersalis Logici. Argumenta huius sententiæ proponemus infrà.

43 Vera sententia est, prædicabilitatem non pertinere ad essentiã vniuersalis Logici; sed esse propriam passionẽ illius. Ita PP. Cõnimb. quæst. 3. vniuer. art. 3. Tolet. tract. de subiecto lib. vniuer. quæst. 1. P. Rub. hic, Sot. Albert. & alij. Pro maiori tamen explicatione Noto primò, ad hoc, vt intellectus affirmet, seu prædicet vnum de alio, non solùm esse necessariũ, quod præcedat apprehensio terminorum; sed etiã, quod præcedat apprehensio copulæ, seu connexionis ipsi[illegible] extremorũ. Ratio est: quia [illegible]llectus affirmat prædicatum de subiecto per iudicium, quo ad instar iudicis decernit vnum alteri conuenire: ergo est necessarium, quòd priùs talis ei innotescat cõuenientia. Patet consequentia: quia, vt iudex rectè ferat sententiam, necessariũ est, quod præcedat cognitio causæ iudicandæ: ergo, vt intellectus rectè iudicet circa conuenientiam prædicati cum subiecto, necessarium est, quod præcedat cognitio talis conuenientiæ.

44 Pergo: sed cognitio præcedens talis conuenientiæ nõ potest semper esse iudicium; quia ad hoc supponeretur aliud, & ad hoc aliud & sic daretur processus in infinitũ: ergo aliquando debet esse simplex apprehensio. Quod tunc cõtinget, quando iudiciũ non habetur per discursum: quia quando per discursum elicitur, præmissæ proponunt intellectui connexionẽ extremorũ conclusionis, & ideò nõ est necessaria talis apprehensio. Secundò quia, etiamsi ego habeã vnam cognitionem equi, & aliã animalis, non potero affirmare, equum esse animal, nisi aliquãdo viderim, vel audierim coniungi in eadẽ entitate equum, & animal: ergo ante tale iudicium debet præcedere cognitio talis coniunctionis, quæ, cũ non semper possit esse alterũ iudicium, vt dictum est, debet esse aliquando simplex apprehensio, tunc videlicèt, quando iudiciũ nõ deducitur per discursum ex aliquibus præmissis.

45 Est tamen aduertendum, quod, quando conueniẽtia prædicati cum subiecto cõclusionis proponitur in discursu per præmissas, non proponitur formaliter, & expresse talis conuenientia; sed solùm virtualiter: quia præmissæ nõ aliter proponunt intellectui conuenientiam prædicati cum subiecto conclusionis, nisi quatenus pro-

proponunt conuenientiam eorundem cum medio; quod quidem est proponere virtualiter conuenientiam eorum inter se. At veró, quādo conuenientia prædicati cum subiecto alicuius iudicij proponitur intellectui per simplicem apprehensionē, tunc proponitur expresse talis conuenientia, quia talis apprehensio immediatè terminatur ad ipsam conuenientiam secundùm se.

46 Noto 2. cōnexionē, seu cōuenientiā prædicati cū subiecto, de qua hìc loquimur, nō esse vnionem, aut relationē aliquā realē, vel rationis inter illa; sed idētitatem realem. Itaq; ante iudiciū cognoscere conuenientiā prędicati cum subiecto, nihil aliud est, quàm cognoscere vt identificata ea, quæ anteà cognita fuerāt sine tali idētitate, ac si essent diuersa. Est tamen hoc discrimen inter iudiciū, & apprehensionē ad illud præsuppositā, quod apprehensio attingit identitatē extremorū relinquēdo intellectū indifferentē ad assentiēdum; vel non assentiendū eidē idētitati, & aliquandó ad illi dissentiendum, at veró iudiciū, cum secundùm se sit assensus, vel dissensus, non relinquit intellectū indifferentem; sed iam determinatū ad vnam, vel alteram partem. Ex his cōstat, qua ratione disponatur intellectus ad iudiciū, quo prædicat naturam vniuersalē de suis inferioribus; animal, v.g. de homine: priùs enim apprehendit animal, & hominem, deinde apprehendit identitatem vtriusque, &, positā hâc apprehēsione, succedit iudicium, quo animal prædicatur de homine. His positis.

47 Dico primò: ante prædicabilitatē supponitur in natura vniuersali aptitudo essēdi in suis inferioribus. Probatur: quia natura vniuersalis constituitur in multis per cognitionē, per quā cognoscitur identificata cum multis: sed ante prædicationē actualē cognoscitur identificata cū suis inferioribus per apprehēsionē (loquor, quādo prędicatio actualis nō deducitur per discursum, quia tūc præmissæ præstant virtualiter circa conclusionem, quod alias apprehensio præstat formaliter, & expressè circa propositionem, quæ immediatè sequitur ex apprehensione terminorum) ergo ante prædicationem actualē supponitur natura constituta in suis inferioribus.

48 Ex his deduco, aptitudinem essendi in multis supponi in naturà ante prædicabilitatem: quia aptitudo essendi in multis, & de illis prædicandi sunt denominationes extrinsecæ prouenientes à cognitionibus possibilibus, per quas natura postea de facto cōstituitur, & prædicatur: ergo eo ordine denominabunt naturam, quo actus ipsi ordinantur inter se: sed apprehēsio præsupponitur ante prædicationem ergo priùs denominat naturam aptam esse in multis, quàm prædicatio denominet aptam prædicari. Hinc colliges, aptitudinem essendi in multis non esse quancunque cognoscibilitatem in multis; sed

solùm illam, quæ prouenit vel ab apprehēsionibus, per quas cognoscitur expressè identitas naturæ cum multis, vel à præmissis virtualiter repręsentantibus eandem identitatem ante actualem, & expressam prędicationem naturæ de suis inferioribus.

49 Dico 2. prædicta aptitudo essendi in multis est de essentia vniuersalis Logici; prædicabilitas veró est propria passio illius. Prima pars probatur: quia illud debet esse de essentia vniuersalis Logici, per quod primó constituitur in esse talis: sed per cognoscibilitatem prouenientem ab apprehēsionibus (vel præmissis, &c.) repræsentantibus identitatem naturæ cum suis inferioribus, primó constituitur vniuersale Logicum in esse talis: ergo talis cognoscibilitas est de essentia vniuersalis. Minor probatur: quia vniuersale Logicum vt tale est vnum aptum formaliter esse in multis: sed per prædictam cognoscibilitatem cōstituitur formaliter aptum esse in multis ita, vt nó præcedat alia cognoscibilitas, á quá possit priùs illi conuenire talis aptitudo: ergo per prædictam cognoscibilitatem primó cōstituitur in esse talis vniuersale Logicū. Secunda pars deducitur ex prima: quia prædicabilitas per se consequitur prædictā aptitudinem, vt per se constat: ergo est propria passio vniuersalis Logici. Patet consequentia: quia id, quod per se consequitur essentiam, est propria passio.

50 Ex dictis inferes, per quam operationē intellectus fiat vniuersale Logicū, vt est vniuersale Logicū, & vt prædicabile. Constituitur enim vniuersale Logicum per simplicē comparationē possibilē, quæ, quando de facto datur, attingit immediatè (ante actualē prædicationē) identitatē naturæ cum inferioribus; imó & constituitur per cōpositā etiā possibilē, nó quæ immediatè prædicet naturā de inferioribus; sed quæ attingēdo immediatè identitatē naturæ, & inferiorū cum medio in pręmissis; repræsentet virtualiter identitatem eorundē inter se. Prædicabile veró constituitur per cōpositā comparationē possibilē, per quam natura immediatè prędicatur posteá de suis inferioribus. Hæc facilè constant ex hucusque dictis.

51 Obijcies 1. essentia debet esse perfectior, quā propria passio illius: atquì aptitudo proueniens ab apprehensionibus nō est perfectior prædicabilitate; sed potiùs imperfectior, quia hæc sumitur á iudicio, illa ab apprehēsione, quæ est multo imperfectior, quā iudiciū: ergo aptitudo essendi in multis, & prædicabilitas non possunt ita se habere in vniuersali, vt illa pertineat ad essentiā, & hæc sit propria passio. Distinguo maiorē: essentia debet esse perfectior, quàm propria passio in rebus physicis, in quibus passio oritur efficienter ab essentia, cōcedo: in rebus rationis, seu denominationibus extrinsecis, nego maiorē: quia in istis nō ita supponitur essentia ad propriā passionē, vt sit causa efficiēs illi; sed

ſed ſolùm eſt prior, quia forma, à quâ prouenit talis denominatio, priùs efficitur à ſuo efficiente, quàm forma, à quâ prouenit denominatio, quæ ſe habet vt propria paſsio.

52 Obijcies 2. quando actus ſunt ſubordinati, ſufficit vna potentia reſpectu illorum, vt conſtat in apprehenſione, iudicio, & diſcurſu, qui; cum ſint actus ſubordinati, procedunt ab vna potentia intellectiua: ſed actus quib⁹ natura cõſtituitur in multis, & prædicatur de illis, ſũt ſubordinati inter ſe: ergo vna ſufficiet aptitudo pro vtroque. Reſpondeo, maiorẽ eſſe veram, quando potentia ad actus ordinata, eſt phyſica, phyſicè cõcurrens ad eorum productionem; at veró, quando potentia eſt denominatio extrinſeca ab ipſis actibus proueniens, vt contingit in pręſenti, quot fuerint actus adhùc ſubordinati, tot erunt potentiæ etiam ſubordinatæ. Aliæ adducuntur obiectiones, quæ ex dictis facile ſolui poſſunt.

SECTIO V.

Vtrùm natura communis in actuali prædicatione ſeruet vniuerſalitatem, quam habebat ante prædicationem?

53 OBſeruo 1. naturam communem poſſe eſſe in actuali prædicatione vel ex parte ſubiecti, vel ex parte prædicati: vt in hac, *Homo eſt animal*. Et certum eſt, quód, quando ſe habet ex parte ſubiecti, ſeruat in prædicatione ſuâ vniuerſalitatẽ: quia homo, quando attingitur per actualem prædicationem ex parte ſubiecti; præſcinditur à ſuis inferioribus, ſicut quando concipitur extra prædicationem: ergo in tali prædicatione ſeruat vniuerſalitatem. At veró, quando natura cõmunis ponitur ex parte prædicati, vt, *animal*, in prædicta propoſitione, iam contrahitur ad vnum ex inferioribus, & ideó eſt aliqua difficultas, an ibi ſeruet vniuerſalitatem reſpectu omnium inferiorum? Hanc ergo examinamus in præſenti, & loquimur de vniuerſalitate metaphyſica, hoc eſt, de vnitate vniuerſali.

54 Obſeruo 2. quód, quando apprehenſio, per quam ante prædicationem natura erat vniuerſalis, conſeruatur adueniente prædicatione, ipſa natura perſeuerat vniuerſalis prout cognita per illã apprehenſionem: quia ea apprehenſio ſecundùm ſe ſumpta non repræſentat naturam diuerſo modo poſt prædicationem, ac antè: ſed antè conſtituebat naturã vniuerſalem, quia illam repræſentabat non cognitis differentijs: ergo idem præſtabit poſita prædicatione. Vnde difficultas ſolùm procedit de ipſa prædicatione: an videlicèt natura prout repræſentata per ipſam prædicationem perſeueret vniuerſalis? Quod eſt inquirere: an prædicatio actualis ſit forma, per quam natura prædicata fiat vna multis communis? Et

eadem procedit difficultas de apprehensione, per quam natura cognoscitur identificata cum inferiori, de quo postea prædicatur. Obserno 3. iudicium, quo vnũ de alio affirmatur, seu negatur, non esse quid compositum ex apprehẽsione subiecti, apprehensione prædicati, & apprehensione copulæ, vt nonnulli putant; sed esse qualitatem quandam simplicem, supponentem tamen prædictas apprehẽsiones. Id probatur in lib. de Anima. Nonnulli putant, naturam retinere vniuersalitatem in actuali prædicatione. Ita P. Rub quęst. 6. vniuer. n. 7. PP. Connimb. q. 6. vniuer. art. 4. Rationes eorum obijcientur infra.

55 Vera sententia est, naturam vniuersalẽ non retinere vniuersalitatẽ in actuali prædicatione. Ita Scot. q. 9. in Porphir. & q. 6. ad 8. P. Fonseca 4 lib. Met. c. 2 q. 2. sect. 7. ad 2. P. Hurt in Met. disp. 5. sect. 8. n. 83. Probatur: quia natura hominis, v.g. in hac prædicatione, *Petrus est homo*, prout cognita per hanc prædicationẽ non est cõmunis pluribus: ergo non est vniuersalis prout in hac prædicatione. Patet consequẽtia: quia id, quod est vniuersale, debet esse multis cõmune. Antecedens veró probatur: quia natura hominis attingitur per hanc prędicationẽ prout identificata realiter cum Petro: sed prout idẽtificata realiter cum Petro nõ est cõmunis reliquis indiuiduis, quia secundũ hanc rationem non potest esse in illis: ergo prout cognita per hanc prædicationẽ nõ est vniuersalis. Minor est certa: quia natura iam identificata realiter cum Petro est realiter diuersa à naturâ identificatâ realiter cũ reliquis indiuiduis: ergo per cognitionẽ, per quã attingitur identificata cum Petro, nõ perseuerat cõmunis reliquis, neque vt potens esse in illis. Secundó probatur: quia natura vniuersalis diuiditur in sua inferiora per cognitiones, per quas cognoscitur identificata cum illis: sed diuisum nõ est in membris diuidentibus eodem modo, ac erat in se ante diuisionẽ: ergo natura, quæ per abstractionẽ erat vniuersalis, amittit vniuersalitatem per cognitionem repræsentantem identitatem illius cum suis inferioribus.

56 Obijcies: hæc prædicatio, *Petrus est homo*, est prędicatio speciei de indiuiduo: ergo est prædicatio vniuersalis de inferiori: ergo natura hominis retinet vniuersalitatẽ in actuali prædicatione. Cõfirmatur: quia hæc non est prædicatio æqualis de æquali: ergo est prædicatio superioris de inferiori. Respondeo, hanc prædicationẽ esse speciei de indiuiduo, non quia in ipsa prædicatione natura hominis seruet rationẽ speciei; sed quia ante prædicationẽ solet habere rationem speciei per apprehensionẽ præscindentẽ prærequisitã ad ipsam prædicationẽ; & propter eandem rationem dicitur prædicatio superioris de inferiori. Ad confirmationẽ respondeo, eam prædicationem nullo modo posse dici esse æqualis de æquali; quia prædicatũ

neque

neque ante prædicationē est subiecto æquale per apprehensionē, vt patet ex dictis; neque in ipsa prædicatione, quia æqualitas non datur, nisi inter distincta. Homo autem, & Petrus non distinguūtur in actuali prædicatione; sed potiùs per illam cognoscuntur vt idem.

57 Obijcies secundò: hæc prædicatio, *Petrus est homo*, attingit hominē ex parte prædicati, quin attingat differentiā aliquā: ergo prout attingens prædicatū præscindit illud à differentijs. Consequentia est bona; quia non alio modo præscinditur natura à differentijs, nisi quatenus attingitur non cognitis differentijs. Antecedens verò probatur: quia, si illa cognitio ex parte prædicati attingeret differentiā aliquam; esset eadem, ac ista, *Petrus est hic homo*: at hoc est falsum, vt constat: ergo & illud.

58 Pro solutione aduerto, quòd, sicut intellectus potest præscindere in homine animal à rationali per cognitionē attingētē animal, non attacto rationali, eo modo, quo dictū est di p. 4. sect. 2. n. 11. & sequentibus; ita etiā in illa prædicatione, *Petrus est homo* (quam n. 54. obser. 3. diximus, esse vnam simplicē cognitionē) potest præscindere repræsentationē prædicati à repræsētatione subiecti; quod quidem præstabit ipse intellectus per aliā cognitionē reflexā attingentē repræsentationē prædicati, quin attingit expresse repræsentationem subiecti. Hæc autem cognitio reflexa non solùm præscindet repræsentationē prædicati à repræsentatione subiecti, sed etiā prædicatū à subiecto: quia ex vna parte hæc cognitio reflexa non repræsentat expresse subiectū, vt cōstat; ex aliâ verò parte, eo ipso quòd cognoscat expressè repræsentationem prædicati, debet cognoscere ipsum prædicatum, vt cōcedunt omnes: ergo cognoscit prædicatum non cognito subiecto: ergo prçscindit prçdicatum à subiecto.

59 Hinc est, quòd, sicut ex eo, quòd possit cōcipi homo vt principium sēsationis, quin cōcipiatur, vt principiū ratiocinationis, nō licèt inferre, quòd ipse secundū se sit principiū sentiēdi, & nō ratiocinandi, quia reuerà in se habet vtrunq; ita etiā ex eo, quòd prædicatio prædicta possit per cognitionē reflexā concipi vt repræsentans prædicatum, quin cōcipiatur vt repræsentans subiectū, non licèt inferre, quòd ipsa secundū se repræsentet vnum sine alio, quia reuerà repræsentat vtrūq; & ideo nō potest dici ipsa secūdū se præscindere vnū ab alio.

60 Addendū tamen est, quòd, sicut animal *prout animal* non solùm dicit entitatem animalis; sed etiam cognitionem præscindentē illud à rationali, vt diximus disp. 4. n. 14. ita etiam ea prædicatio *prout repræsentans prædicatum*, non solùm dicit entitatem prædicationis; sed etiam cognitionem reflexam præscindentem repræsentationem prædicati à repræsentatione subiecti. Cùm autem cognitio ista reflexa præscindat etiam prædicatum à subiecto iuxta dicta

num. præcedenti, poterit quidem dici, quòd prædicatio illa *prout attingens prædicatum*, præscindit ipsum prædicatum à subiecto, nō ratione sui; sed ratione cognitionis reflexæ, quam reduplicatiuè sumpta includit.

61 Ex his facilè soluitur obiectio adducta num. 57. Distinguo antecedens: hæc prædicatio, *Petrus est homo*, attingit hominem ex parte prædicati, quin attingat differentiam aliquā ex parte prædicati, concedo: quin attingat secundùm se differentiam aliquam, nego antecedens: quia, cum ex parte subiecti attingat Petreitatem, iam illa cognitio non potest dici non attingere secundùm se differentiam aliquā; quod erat necessarium, vt præscinderet hominem ab inferioribus. Deinde distinguo consequens: ergo *prout attingens prædicatum* præscindit illud à differentijs ratione sui, nego: ratione cognitionis reflexæ, per quam repræsentatur attingēs prædicatum, quin repræsentetur attingens subiectum, concedo: quia, cum in ea prædicatione *prout attingente prædicatum* inuoluatur cognitio illa reflexa; & hæc præscindat prædicatū à subiecto iuxta dicta num. præcedente, rectè potest dici ea prædicatio *prout attingens prædicatum* præscindere illud ratione cognitionis reflexæ.

62 Obijcies tertiò: eadem ratio, quæ abstrahitur ab inferioribus prædicatur de illis: sed ab inferioribus abstrahitur ratio hominis, communis omnibus: ergo eadem ratio prædicatur de omnibus illis, & de singulis. Aduerte naturam hominis ita abstrahi ab inferioribus, vt non abstrahatur à quolibet totum, quod inuoluit natura hominis abstracta: quia hæc inuoluit naturā hominis existentem in singulis indiuiduis; & à quolibet indiuiduo non potest abstrahi natura hominis existens in omnibus indiuiduis. Cuius ratio est clara: nam à quouis indiuiduo non potest abstrahi, nisi ratio hominis in illo realiter existens: sed non existit realiter in quouis indiuiduo ratio hominis existens realiter in reliquis, cum ratio hominis, quæ est in Petro, distinguatur realiter à ratione hominis existente in reliquis: ergo non potest à quouis abstrahi ratio hominis existens in omnibus. Abstrahuntur ergo à singulis singulæ rationes hominis in illis existentes, quæ, quia abstrahuntur per cognitionem non attingentem expresse identitatem, quam habent cum proprijs differentijs, ratione quarum cognoscimus obiectorum distinctionem; dicuntur adunari per ipsam abstractionem: posteà verò cùm intellectus procedit ad actualem prædicationem, dicitur diuidere illam rationem abstractam, quia, dum vnicuique rationem hominis in ipso existentem attribuit per expressam attingentiam identitatis realis cum illo, quasi separat eam rationē ab eo toto, quod factum fuerat vnum per abstractionem.

63 Ex

63 Ex his ad obiectionẽ distinguo maiorem: eadem ratio, quæ abstrahitur ab inferioribus, prædicatur de illis ita, vt de quouis prædicetur ratio, quæ abstrahitur ab omnibus, nego: ita vt de quouis prædicetur solùm ratio, quæ abstrahitur ab illo, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem: sed ab inferioribus abstrahitur ratio hominis cõmunis omnibus ita, vt à quouis seorsim abstrahatur ratio omnibus communis, nego: ita, vt ab omnibus simul abstrahatur ratio omnibus communis, concedo minorem: & nego consequentiam: quia non solùm nõ seruat natura hominis vniuersalitatem, quando prædicatur de quolibet seorsim; sed neque, quando de omnibus simul prædicaretur: nam ex eo, quando abstrahitur, est vniuersalis, quia cognitio abstrahens, cum non cognoscat ipsam naturam expressè, vt identificatã cum inferioribus, reddit illam indiuisam, & vnam: at veró cognitio, quæ illam de omnibus indiuiduis prædicaret, iam cognosceret illam vt identificatã cum ipsis indiuiduis, ac per consequens distinctam in singulis, vndè non posset vnitatem aliquã illi communicare.

64 Dices: ex hoc videtur sequi, non prædicari de quouis singulari rationem hominis secundũ se totam; sed tantùm secundùm aliquid sui. Respondeo, non prædicari de quouis singulari rationem hominis secundùm se totam extensiuè; benè tamen secundùm se totam quasi intensiuè. Est dicere: non prædicatur de quouis singulari ratio hominis secundùm totum id, ad quod extenditur in abstractione, quia in abstractione extenditur ad omnia singularia, quæ quidem non prædicantur de quouis singulari; prædicatur tamẽ de quouis singulari, prout est principium sentiendi, & ratiocinandi, quæ est propria perfectio hominis, & tota essentia metaphysica eius.

65 Instabis: hæc propositio; *Petrus est homo*, æquiualet isti, *Petrus est hic homo, vel hic homo, vel hic homo, &c.* quia habet descensum disiunctum: ergo de quouis singulari prædicantur reliqua omnia singularia disiunctim. Nego antecedens: quia, sicut quando homo afficitur pronomine demonstratiuo, vt, *hic homo*, dicitur supponi singulariter, nec vllum habet descensum, quia per illud pronomen determinatur ad significandũ hoc singulare; ita etiam quando in propositione prædicatur de aliquo singulari, debet supponi singulariter, & non habere descensum, quia ratione prædicationis de hoc singulari, determinatur ad illud, nec relinquitur iam indifferens ad aliud. Secundò, datô, quòd in illa prædicatione, *Petrus est homo*, ex parte prædicati attingerẽtur disiunctim omnia singularia, non posset ratio hominis esse vniuersalis in ea prædicatione, quia, cum cognosceretur ex parte prædicati identificata cum singularibus disiunctim sumptis,

esset distincta, & diuisa per illam cognitionem, ac per consequens nō posset esse vna, & indiuisa; quod necessarium erat ad rationem vniuersalis.

66 Obijcies 4. in hac prædicatione, *Petrus est homo, homo* repræsentatur vt distinctus à Petro, si quidē repræsentatur tāquàm quid conueniens Petro: ergo repræsentatur homo secundùm se sumptus; neque enim alio modo distinguitur à Petro: sed homo secundùm se sumptus est vniuersalis: ergo in actuali prædicatione est vniuersalis. Nego antecedens: quia in affirmatiua prædicatione non cognoscimus prædicatum cōuenire subiecto, si proprie loquēdum sit; sed, prædicatum esse idem cum subiecto; & ideo implicat, quod per ipsam prędicationem cognoscamus esse distinctum ab illo.

SECTIO VI.

An natura, quæ est vniuersalis, habere debeat plura inferiora?

67 Bifariàm requiri possunt plura inferiora ad rationē vniuersalis: vel enim requiri possunt plura existentia; vel, plura possibilia. dicemus priùs de his; postea de illis.

PARS I.

Agens de inferioribus possibilibus.

68 DVo hic possent agitari. Primum, an detur natura aliqua specifica, quæ vnum tantùm indiuiduum habere possit? Secundùm, an talis natura esse posset vniuersalis? Circa primū Caiet. 1. p. q. 13. art. 9. §. *Aduerte hic latitudinem*, & cap. 5. de ente, & essentia q. 9. cum aliquibus è suis asserit, in qualibet specie Angelorū vnū tantùm indiuiduum inueniri posse: atque adeò quemlibet Angelum distingui ab alio non solùm numero; sed etiā specie, v.g. Michaelem distingui specie à Gabriele, Raphaele, &c. Ratio Caietani est: quia species sumitur à forma; indiuiduatio verò à materia: sed repugnat Angelis materia: ergo repugnat illis multiplicari numero intra eandem speciem.

69 Sed, si hęc ratio aliquid probaret; non possent Angeli specie distingui: quia sicut dicit indiuiduationē sumi à materia, ita etiā docet speciem sumi à forma: sed Angeli non constant forma; quia de ratione formæ est componere totum simul cum materia, seu subiecto, ac per consequens, si nō cōstant materia, non possunt constare forma: ergo non distinguuntur specie. Dices, speciem sumi à forma in rebus, quæ componūtur ex materia, & forma; secus in rebus non cōpositis, quales sunt Angeli. Bene: ergo similiter poterit dici, indiuiduationē sumi à materia in rebus compositis; secùs verò in simplicibus, seu non compositis.

70 Confirmatur: quia quilibet Angelus habet cognitiones, & volitiones solo numero distinctas, & tamen earum indiuiduatio nō sumitur

mitur à materiâ: ergo indiuiduatio intra eandem speciẽ non semper sumitur à materia. Dices, eas operationes indiuiduari ab Angelo, qui est subiectum illarum. Sed contra primò: ergo iam non omnis indiuiduatio sumitur à materia. Secundò: idem Angelus potest habere intra eandem speciem diuersas numero cognitiones, & volitiones: ergo distinctio numerica non sumitur à subiecto adhuc in operationibus Angelicis. Patet consequentia: quia in vno, & eodẽ Angelo tanquam in subiecto dantur plures numero cognitiones: ergo aliunde debet prouenire hęc diuersitas numerica cognitionũ, & nõ ab Angelo tãquã â subiecto.

71 Sed age iam probemus, adhuc in rebus corporeis sumi tàm speciem, quàm indiuiduationem à materia, & forma simul: nã, si meæ materię vniretur alia anima numero diuersa à mea, resultaret diuersus numero homo, ac resultat modo: nullus id dubitat: sed non esset numero diuersus ratione materię, quia est eadem numero in vno, & in alio: ergo solùm ratione formę. Deinde, si mea forma vniretur alteri materiæ specie diuersæ ab ista, quam modò habet, resultaret compositum specie diuersum, ac resultat modo; quia, cum materia sit pars essentialis cõpositi, eo ipso, quòd eadem forma vnitur materiebus specie diuersis, debet cũ illis componere diuersas essentias totales: atqui in eo casu compositum illud nõ esset specie diuersum ratione formę, cum sit eadem in vtroque: ergo ratione materiæ: ergo indiuiduatio sumitur tàm à formâ, quàm à materiâ; & species etiam tàm à materiâ, quàm à formâ.

72 Vera sententia est, nullam posse dari speciem, quæ esse non posit in pluribus indiuiduis: vnde, si ratio Michaelis non potest esse in pluribus indiuiduis, nõ erit specie distincta à Gabriele. Ita P. Mol. 1. part. q. 50. art. 4. Bonau. in 2. dist. 3. part. 2. distinctionis q. 1. Adduci possunt plures authores, quos refert P. Hurt. in Met. disp. 22. sect. 3 num. 12. qui vniuersaliter docent, posse dari saltem de potentia Dei plura indiuidua in qualibet specie Angelorum. Probatur conclusio: quia, si ratio cõstitutiua Michaelis, v.g. nõ posset alteri cõmunicari, esset singularis: ergo nõ esset specifica. Cõsequẽtia est bona: quia differentia specifica ratione saltem debet distingui à differentia singulari. Antecedens probatur: quia singulare, in communi omniũ acceptione, dicitur, quod est propriũ vnius, & non extenditur ad plures: ergo, si ratio Michaelis prout distincta à differẽtiâ indiuiduali, quam tu illi subiũgis, non potest alteri cõmunicari, erit singularis. Et ratio à priori est: quia singulare est vnum numero; vnum verò numero est indiuisibile in alia, in quibus multiplicetur numero, vt diximus disput. 1. sect. 2. sed ratio Michaelis prout distincta ab alia differentia indiuiduali illi superaddita est per se indiuisibilis in alia, in quibus sit

nume-

numero multiplex: ergo est vna numero: ergo singularis: ergo ratione illius nõ distinguitur specie Michael à Gabriele; sed solũ numero.

73 Dices: Michael habet operationes specie distinctas à Gabriele: ergo distinguitur specie ab illo. In primis hoc argumentum non pugnat cum nostra sententia: neque enim negamus, Michaelem distingui specie à Gabriele; sed, quòd, si non potest habere plura indiuidua, non potest specie distingui ab alijs Angelis: vnde si semel concederemus specie distingui à reliquis, concedendum etiam esset, posse habere plura indiuidua, ne cogeremur admittere duo contradictoria. Secundò respondeo, distinctionem specificam inter duo non esse colligendam ex eo solùm, quòd habeant operationes specie distinctas: quia, si rationes formales, quibus correspondent eæ operationes, non possint communicari pluribus, erunt singulares, & ideo nõ poterunt duas species; sed duo tantum indiuidua constituere, (si aliunde non implicet, duo indiuidua intra eandem infimam speciem contenta habere operationes essentialiter diuersas; de quo agemus in lib. de Anima) vnde admisso antecedenti, nego consequentiam, si semel admittatur, Michaelem non posse inueniri in pluribus indiuiduis. An verò de facto Michael sit eiusdem speciei infimæ cum alijs Angelis, vel omnes, qui defacto sunt, specie distinguãtur taliter, vt possint dari saltem de potentia Dei alia indiuidua cuiuslibet speciei? nõn est huius loci; sed pertinet ad materiam de Angelis. Vide Patrem Molinam suprà, vbi adducit multos Patres, qui innuere videntur omnes Angelos, qui defacto dantur, esse eiusdem speciei. Ipse tamen conclusione 2. & 3. putat probabile, tum multos Angelos esse eiusdẽ speciei; tum etiã non omnes intra eandẽ speciẽ cõtineri.

74 Obijcies primò. S. Thomam, qui 1. parte quæst. 50. art. 4. ait, non posse duos Angelos esse eiusdem speciei; & subiungit rationem, quia ea, quæ conueniunt specie, & differunt numero, conueniunt in forma; sed distinguũtur materialiter. Cum autem Angeli non sint compositi ex materia, & forma, non possunt esse numero diuersi intra eandem speciẽ. Idem docet 2. contra Gent. cap. 93. Respondeo, S. Thomam loqui ex natura rei; non verò negat, posse de potentia Dei absoluta produci plura indiuidua cuiuslibet speciei Angelicæ. Ita illum explicat Bañez ad art. cit. dub. 1. & Ferrara 2. contra Gent. cap. 93. §. *Ad hoc dicendum.* Quod ita intelligendum est, vt putet S. Thom. naturam Angelicam iuxta suas leges non exigere multitudinem indiuiduorum actu existentium intra eandem speciem; Deum tamen infringere posse eas leges producendo plura indiuidua ex his, quę sunt possibilia in quauis specie.

75 Ratio autem, propter quã docet S. Thom. species Angelicas non exigere multitudinem indi-

indiuiduorum actu existentium, ea mihi videtur esse; quia multitudo indiuiduorũ ad nihil aliud videtur necessaria, nisi vt species cõseruetur semper in rerũ natura, vt docet Arist. 2. de Ani. c. 4. tex. 34. & 35. cum autẽ Angeli sint incorruptibiles, quoduis indiuiduũ erit sufficiens ad conseruandã cõtinuò speciem. Et hanc arbitror esse rationẽ, propter quã putat etiã Angelicus Doctor, cœlestes orbes, etsi constent materiã, & formã, distingui inter sé speciè non solùm quoad formas; sed etiã quoad materias; &, non dari de facto in quauis specie nisi vnicũ indiuiduũ existens: quia videlicèt, cum cœli sint incorruptibiles ex natura rei, vnũ indiuiduũ sufficit ad conseruandã speciem. At verò res sublunares, quæ cõstãt materiã, & formã corruptibili, si vnũ tantũ indiuiduum haberẽt existens in quauis specie, citò periret species, cũ facile perire posset tale indiuiduũ; & ideò sunt necessaria plura indiuidua existentia, vt vno, vel altero pereũte, species conseruetur in reliquis.

76 Sed rogas: cur Angelicus Doctor dicit, indiuiduationẽ sumi à materiã, & non à formâ? Mihi ea videtur esse ratio: quia, vt dixi, multitudo indiuiduorũ debet dari in rebus corruptibilibus, vt conseruetur species, cum autem corruptio rerum proueniat ex eo, quòd materia ex natura sua sit talis, quæ formas recipiat amissibiliter, fit, vt de primò ad vltimum materia sit causa pluralitatis indiuidualis intra eandem speciem.

77 Obijcies 2. Aristotelẽ, qui pluribus in locis apud P. Fonsecã lib. 5. Met. c. 6. q. 4. sect. 1. asserit, substantias separatas (sic vocabat substantias Angelicas) non posse distingui numero intra eandẽ speciem, quia non habent materiam. Respondeo, Aristotelẽ existimasse, Deum agere ex necessitate naturæ: si autem Angeli multiplicari possent intra eandem speciẽ, in infinitum multiplicari deberent; quia non esset ratio, cur essent mille, & nõ plures in infinitum, & ideò Deus produxisset de facto infinitos Angelos: quia, cum operaretur necessariò, producere deberet quotquot possibiles essent: vt autem non cogeretur concedere Aristoteles, de facto dari infinitũ in actu, excogitauit effugiũ illud, nempè indiuiduationẽ sumi à materiã. Sed, qui tamsæpe errauit, vt existimaret, summum, & perfectissimum rerum omnium Authorem non liberè; sed necessariò operari effectus creatos, quid mirum in alium errorẽ inciderit, vt quoquò modô primum defenderet? Ex dictis constat, dari non posse speciem aliquã, quæ habere non possit plura indiuidua.

PARS II.

Species, quæ vnicum tantùm indiuiduum habere posset, non esset vniuersalis.

78 Sed quid? si daretur species spiritualis, quæ vnicum tantum indiuiduũ habere posset, esset ne vniuersalis talis species? Affirmat Caiet. adductus supra n. 6?

qu

quia, licèt talis species non haberet nisi vnum indiuiduũ reale, possent tamen per intellectum cõfingi plura alia, in quibus esse per intellectum, & de quibus prædicari posset talis species, quod sufficeret, vt diceretur vniuersalis, & prædicabilis de pluribus.

79 Vera tamen sententia est, eam naturã non fore vniuersalem. Ita P. Suar. in Met. disp. 5. sect. 2. n. 28. PP. Cõnimb. q. 8. in præfat. Porphir. art. 3. P. Hurt. in Logica disp. 5. sect. 3. & plures alij, quos ipse refert. Et est communis inter authores nostræ Societatis. Probatur: quia vniuersale est vnum aptũ esse in multis, de quibus verè affirmetur, vt diximus disp. 1. sect. 3. sed species prædicta nõ posset verè affirmari de multis: ergo non esset vniuersalis. Probatur minor: quia nõ potest verè de multis prædicari, quod reuerà nõ est in illis: sed illa species reuerà non esset, nisi in vno indiuiduo, quia in reliquis esset tantùm per intellectum fingentẽ talia indiuidua: ergo non posset prædicari verè de multis. Dicunt recentiores Thomistæ, eã naturam, quatenùs ex se est, posse esse in multis; repugnare tamẽ ex parte indiuiduorum quia hæc repugnant: & ideò eam naturã, quatenus est ex se, esse vniuersalẽ. Sed contrà: ea natura, quatenùs est ex se, non posset esse in multis; ergo, adhuc quatenus est ex se, non posset esse vniuersalis. Probo antecedens: quia per te multitudo indiuiduorum repugnat naturæ spirituali ratione spiritualitatis: sed ea natura ex se esset spiritualis, vt supponis: ergo, quatenus est ex se, nõ posset esse in multis indiuiduis.

80 Dices: ea natura posset esse in illis indiuiduis per fictionẽ intellect⁹: vnde, licèt nõ posset verè affirmari esse in illis realiter; posset tamẽ verè affirmari esse in illis fictitiè, quod sufficeret ad hoc, vt esset vniuersalis. Sed contra primò: ponamus eam naturã, de qua loquimur in præsenti, esse naturã Michaëlis, & eam prædicari de indiuiduo A ficto, vel ergo, quando intellectus affirmaret, *indiuidum A. est Michael*, affirmaret, esse idẽ realiter cũillo; vel solùm esse idẽ fictitiè. Si primũ: ergo ea prædicatio esset falsa, quia nõ affirmaret rẽ, vt est in se. Si secũdũ: affirmaret quidẽ intellectus, se antea cognouisse indiuiduum illud reuerà esse Michaelẽ, cum reuerà non sit Michael. Patet cõsequẽtia: quia tunc fingit intellect⁹, quãdo cognoscit, quod reuerà nõ est, ac si reuerà esset, vt dicemus disp. 12. sect. 1. ergo, dum affirmat, se finxisse, indiuiduũ illud esse Michaelẽ, affirmat, se cognouisse esse Michaelẽ, cum reuerà nõ sit: atqui hoc potiùs est negare naturã Michaelis de indiuiduo illo, quã illã de eodẽ affirmare: ergo in nullo sensu prædicatur verè natura Michaelis de indiuiduo. Minor probatur: quia duo attingit intellectus per eã propositionẽ, & quòd ipse cognouerit, indiuiduũ illud realiter esse Michaelem; & ꝙ reuerà nõ sit Michael: ratione huius partis negat Michaelẽ de ipso indiuiduo: ratione illius

non

non affirmat Michaelem de tali indiuiduo; sed, se cognouisse, indiuiduum illud esse Michaelem: ergo nunquam intellectus verè prædicat, seu affirmat naturam Michaelis de indiuiduo aliquo ficto. Confirmatur: quia quando ego affirmo, me dixisse, Petrum esse Ioannem, non affirmo denuo, Petrũ esse Ioannem; sed refero, quòd antea dixi: ergo, quãdo affirmo, me cognouisse illud indiuiduum. A. esse Michaelem, non affirmo denuò, indiuiduum illud esse Michaelem, sed solùm refero, quod antea cognoui.

81 Secundò, si ad rationẽ vniuersalis sufficeret, quòd natura posset esse, & prædicari de multis indiuiduis confictis, natura Diuina, imò & quæuis differentia indiuidualis habere posset rationem vniuersalis: quia benè potest intellectus considerare naturam Diuinam, & quamlibet differentiam indiuidualem identificatam cum pluribus indiuiduis confictis, & eam de illis prædicare fictitiè: sed nullus est, qui admittat, naturam Diuinam, & quamuis differentiam indiuidualem esse vniuersalem: ergo non sufficit ad rationem vniuersalis, quòd natura possit esse in pluribus indiuiduis confictis, & de illis dicari.

82 Dices: S. Thomas. 1. part. quæst. 13 art. 9. dixit, nomen *Deus* esse communicabile non secundùm rem; sed secundùm opinionem: ergo sentit, naturam Diuinam posse dici vniuersalem secundùm rationem: Respondemus, S. Thomam non dixisse, naturam Diuinam posse communicari secundùm rationem; sed solum id dixit de hoc nomine *Deus*: neque id putauit fieri posse secundùm proprium significatum; *sed secundùm aliquid eius per quandam similitudinem, vt Dij dicantur, qui participant aliquid Diuinum per similitudinem, secundùm illud: Ego dixi Dij estis*: sicut nomen Achilis communicari potest illi, qui Achili est similis in fortitudine; quod exemplum adduxerat Angelicus Doctor paulò ante citata verba: sed nullus est, qui iudicet, conceptum indiuidualem Achilis esse vniuersalem secũdùm rationem ex eo, quod nomen eius possit communicari pluribus per similitudinem: ergo, licèt S. Thomas dixerit, nomen *Deus* posse communicari secundùm rationem, seu secundùm opinionem pluribus per similitudinem, non ideò sensit, naturam significatam per hoc nomen posse dici vniuersalem. Et ratio est: quia ad rationem vniuersalis non sufficit, quòd nomen; sed etiam necessarium est, quòd res significata per nomen possit communicari pluribus, & id non solùm per similitudinem; sed etiam per proprietatem, vt constat ex dictis.

83 Obijcies: Si daretur natura specifica, quæ in vno solùm indiuiduo posset inueniri, posset quidem de illo prædicari: non prædicatione æqualis de æquali, quia differentia specifica semper est supe-

superior respectu indiuidualis: ergo prædicaretur prædicatione superioris de inferiori: ergo esset vniuersalis? Et quidèm ea prædicatio ad nullum aliud, nisi ad prædicabile de Specie, quod est vnum ex vniuersalibus, pertineret. Respondeo, eã prædicationẽ fore æqualis de æquali: quia ea, quorum vnum non se extendit ad plura, quàm alterum, nõ possunt se habere tanquã superius, & inferius; sed sunt æqualia. Cum autèm ea natura specifica nõ se extenderet nisi ad vnum indiuiduum, nõ posset esse superior respectu differentiæ indiuidualis, quæ in eodẽ indiuiduo reperiretur. Posset tamẽ ea species reduci ad prædicabile de Specie, nõ quia participaret rationẽ vniuersalis; sed quia per illã tota natura specifica, seu tota essentia metaphysica prædicaretur de indiuiduo.

PARS III.

An ad rationem vniuersalis requirantur omnia indiuidua, vel saltem aliqua existentia.

84 PRobauimus partibus præcedentibus, requiri plura inferiora possibilia ad hoc, vt natura abstracta possit esse vniuersalis. Examinãdum est in præsentia, an requirãtur etiã existentia omnium, vel saltẽ aliqua? Dico primò, vt natura aliqua sit vniuersalis vniuersalitate Generis, Speciei, & Differentiæ, non est necessarium *per se loquẽdo*, quod inferiora existant. Probatur: quia hæc prædicabilia possunt verè cognosci, & prædicari de suis inferioribus, etiãsi hæc non existant in rerũ natura; sed tantũ sint possibilia: ergo, vt sint vniuersalia, non est necessariũ, quòd existãt inferiora. Consequẽtia est bona: quia vniuersale est vnum aptũ esse, seu cognosci, ac prædicari verè de suis inferioribus. Antecedẽs probatur: quia de Petro possibili est verũ dicere, quod sit homo, animal, & rationalis: ergo prædicabilia Speciei, Generis, & Differentiæ verè prædicantur de suis inferioribus nondùm existẽtibus. Ratio à priori est: quia hæ prædicationes sunt essentiales: in prædicationibus autẽ essentialibus non affirmamus actualẽ cõiunctionẽ prædicati, & subiecti in rerũ natura; sed solùm connexionem essentialem illorum: vnde sensus harum propositionũ, *Petrus est homo; animal, rationalis*, non est, quòd de facto detur in rerũ natura extra suas causas Petrus idẽtificatus cũ homine, animali, rationali, &c. sed solũ, quod quotiescũq; detur Petrus in rerum natura, debet esse homo, animal, & rationalis ita, vt con tradictionem implicet, esse Petrum, & non esse hominem, &c.

85 Dixi supra, *per se loquendo* nõ esse necessariã existẽtiã inferiorũ ad rationẽ vniuersalis: quia secundùm ordinẽ naturalẽ rerũ non dabitur vniuersale adhùc in illis tribus prædicabilibus, nisi aliqua, vel saltem aliquod inferius sit existens. Ratio est: quia non potest natura esse vniuersalis, nisi præscindatur ab inferioribus per intel-

lectum

lectum. Ab his verò nõ potest per intellectũ præscindi, nisi priùs aliquod saltem ex illis cognoscatur per sẽsus; quia intellectus pro hoc statu nihil cognoscit, nisi priùs fuerit cognitum per sensus, aut in se ipso, aut in alio, cũ quo habeat cõnexionem. Sẽsus autem solùm cognoscunt ea, quæ realiter existunt, & ideò est necessarium, quòd existat aliquod ex inferioribus, vel quid aliud ita connexum cũ illis, vt ex illiùs cognitione deduci possit per discursum horum cognitio.

86 Circa vniuersalitatẽ proprij, & accidentis; an videlicèt ad hoc, vt detur, requirat plura inferiora actu existentia, vel sufficiant possibilia? dicemus disp 14., vbi agemus de Proprio, & Accidẽti.

SECTIO VII.

Censetur de nonnullis quæstionibus à Porphirio propositis.

87 TRes quæstiones proponit Porphirius, quas altissimas vocauit, ab earũq; resolutione propter ipsarũ difficultatẽ sustinuit. Prima est: An genera, & species sint in rerũ natura, vel solũ in intellectu? Secunda: Vtrùm sint corporea, vel incorporea? Tertia: An in rebus sensibilibus, vel potius ab his separata subsistãt? Circa hæc videantur P. Suar. in Met. disp. 6. sect. 8. & PP. Connimb. quæst. 4. in præfat. Porphi. art. 6.

88 Ego facilè me expediam à propositis quæstionibus: quia genera, & species duo in volvũt, nẽpè naturas, quæ denominantur genera, & species; & formas, à quibus denominantur. Quod ad formas attinet, ex dictis constat, esse cognitiones nostri intellectus, per quas naturæ præscinduntur ab inferioribus, & prædicantur de illis: & ideò sunt intra intellectum, & corporis expertia, & abstracta à sensibilibus. Si verò loquamur de naturis, quæ denominantur genera, & species; quædam existunt in rerum natura, licèt non separata ab inferioribus, vt, *homo*, *leo*, *color &c.*: Quædam non existunt in rerum natura; sed obiectiuè tantùm in intellectu; vt sunt entia rationis, quæ sortiuntur denominationem generis, & speciei. Deinde quædam sunt corporea; vt, *corpus* de prædicamento substantiæ, ac eius inferiora; & quæ ab accidentibus materialibus abstrahuntur: Quædã incorporea; vt, *spiritus* in prædicamento substantiæ; & accidentia spiritualia. Denique quædam realiter subsistunt separata à sensibilibus; vt *Angeli*, & accidentia spiritualia: quædã verò à parte rei non subsistunt separata à sensibilibus, licèt per intellectum sint ab illis abstracta; vt, *homo*, *animal*, ac reliquæ substantiæ, & accidentia corporea.

89 Quod dictum est de generibus, & speciebus, dictum puta de alijs vniuersalibus: quia eadẽ est ratio de omnibus quoad prædictas quæstiones. Alias omitto quæstiones pertinentes ad vniuersalia, quia facilius intelligentur postquam naturam predicabilium fuerimus perscrutati.

SECTIO VIII.

De his, quibus vniuersalitas attribui potest.

90 INquirimus in præsenti: An omnes entitates, siue sint completæ; siue incompletæ; siue positiuę, siue negatiuę; siue reales, siue rationis, sint tales, vt ab illis possit abstrahi ratio aliqua, quæ sit vniuersalis? Et in primis certũ est, ab entitatibus physice completis posse abstrahi rationem aliquam vniuersalem: vt, ab homine, leone, &c. potest abstrahi ratio animalis; & à substantiâ corporeâ, & Angelicâ ratio substantiæ &c. Ratio est facilis: quia eæ entitates sunt similes in eis rationibus: ergo possunt concipi secundùm eas rationes, nõ cognitis rationibus particularibus, per quas dissident. Deinde eæ rationes nõ transcendunt vltimas differẽtias, vt videbimus in tractatu de Analogiâ, & in prædicamento substãtiæ: ergo habent totum, quod requiritur ad rationem vniuersalis propriè sumpti.

91 De entitatibus realiter incompletis est aliqua difficultas. Entitates realiter incompletæ dicuntur eæ, quæ sunt realiter ordinatæ ad componendum aliquòd totum; &, sunt in duplici differentia. Aliæ sunt partes essẽtiales; vt, materia, & forma. Aliæ integrales; vt, partes aquæ. Deinde partes integrales, aliæ sunt homogeneæ, eæ videlicèt, quæ sunt eiusdem rationis; vt, partes aquæ. Aliæ ætherogeneæ, eæ videlicèt, quæ sunt diuersę rationis inter se; vt in homine caput, manus &c. Dico ergo: tã à partibus essentialibus; quàm à partibus integralibus potest abstrahi aliqua ratio propriè vniuersalis. Ratio est: quia omnes animæ rationales sunt similes in hoc, quod est esse animas; &, omnes materiæ in hoc, quòd est posse recipere tot formas; &, omnia capita, & omnes manus in hoc, quòd est esse capita, & manus: ergo possunt cognosci secundùm has rationes, nõ cognitis differentijs inferioribus: ex alia parte hæ rationes non trãscendunt differentias inferiores, vt perpendenti constabit: ergo habent omnia requisita ad rationem vniuersalis propriè sumpti. Vide quæ diximus disp. 1. sect. 3. circa explicationem definitionis Vniuersalis.

92 Dices: caput (& idem est de reliquis partibus integrãtibus ætherogeneis) est totum per accidens; resultat enim ex materia, forma, & talibus dispositionibus, ac figura: ergo nõ potest abstrahi vna ratio vniuersalis ab omnibus capitibus. In primis antecedens est falsum: quia caput iuxta sententiam plurium est quid resultans ex parte materiæ, & tali forma, & vnione: quod quidèm exigit talem dispositionem, & figuram, non vt aliquid essentiale ipsi capiti; sed tanquàm dispositiones, seu conditiones requisitas, vt conseruetur substantia capitis in rerum natura: sicut homo exigit tales dispositiones, non vt quid ipsi essentiale; sed vt

vt quid requisitum, vt in rerum natura conseruetur. Vnde, sicut homo est vnũ per se, quia essentialiter, solùm includit materiam, formam, & vnionem substantialẽ; ita etiam caput erit vnum per se, quia essentialiter, solùm includit partẽ materiæ, formam, seu partem formæ, & partẽ vnionis substãtialis.

63 Secundò: dato antecedẽti, nego consequentiam: quia, quamuis sit totum per accidens; tamẽ, quia omnia sunt similia in ratione capitis taliter, vt possint concipi secundùm hanc rationem, non cognitis differentijs particularibus, quas non transcendit talis ratio, habent omnia requisita, vt ab illis possit abstrahi ratio capitis, quæ sit verè, & propriè vniuersalis: neque enim aliud quid requiritur ad rationem vniuersalis, vt constat ex dictis disp. 1. sect. 2. & 3. Et confirmat Aristoteles: quia inter prædicamenta (quæ sunt coordinationes generum, & specierum, in quibus inuenitur propria ratio vniuersalis) enumerauit aliquas denominationes extrinsecas, quæ sunt vnum per accidens potiori iure, quàm caput: quia in capite dispositiones accidentales vniuntur physicè cum substãtia; at in denominationibus extrinsecis forma denominans non vnitur physicè cũ subiecto denominato. Idem, quod diximus de entibus partialibus, & denominationibus extrinsecis, dicendum est de entibus rationis propter eandem rationem.

94 Circa negationes, seu carentias est maior difficultas, an subire possint rationem vniuersalis? Possunt autem dupliciter considerari. Primò prout à nobis concipiuntur, ac si essent formæ positiuæ: quã ratione sunt entia rationis, vt dicemus tractatu de Ente rationis, & dicendum est de illis in præsenti idem, quod num. præcedenti in fine diximus de entibus rationis. Secundò, possunt considerari prout dantur à parte rei, nempe, vt puræ negationes, seu carentiæ: & de illis hâc ratione sumptis procedit præsens difficultas. Ex. gr.: An à negationibus Petri, & Pauli possit abstrahi negatio hominis, vt sic, quæ sit propriè vniuersalis respectu illarum negationum particularium, sicut homo est vniuersalis respectu Petri, & Pauli? Aliqui recentiores affirmant. Rationes eorum soluentur infra.

95 Vera sententia est, negationes, seu carentias cuiuscunque rei vt tales non posse induere rationẽ vniuersalis propriè sumpti. Ita PP. Connimb. cap. de Gen. quæst. 2. art. 1. vbi pro se adducũt S. Thomam in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 1. & 1. 2. quæst. 72. art. 6. Caietan., Capreol., & Heruæ: referunt etiam Lobanienses cap. de Accid. Probatur primò: quia hæc particula, *Omnis homo*; nõ habet rationem vniuersalis respectu particularium hominum: ergo neque hæc, *non homo*, habet rationem vniuersalis respectu negationum hominum particularium. Antecedens datur ab omnibus, qui, licèt concedãt particulã, *homo*, esse propriè vniuersalem, si secundùm se solam

sumatur; negant tamen seruare rationem vniuersalis (eo modo, quo de vniuersali loquimur in præsenti) si adiungatur illi particula, *omnis*, propter rationem, quam adiũgo in probationem consequentiæ. Consequentia verò probatur: quia ideò, *Omnis homo*, non est propriè vniuersale, quia ratione particulæ, *omnis*, quæ est distributiua, significat naturam hominis multiplicatam in inferioribus, & proptereà est falsum dicere, *Petrus est omnis homo*; quia videlicèt significatur, Petrũ esse omnes homines particulares: atqui particula quęuis negatiua distribuit terminum, quem afficit: ergo cùm dicimus, *non homo*, non solùm significamus negationem hominis vt sic; sed negationes hominum particulariũ: ergo significamus negationẽ hominis vt multiplicatã in negationibus hominũ particularium: ergo non abstrahimus vnam rationẽ vniuersalem negationis.

96 Secundò probatur: quia, quod nullum esse habet, non potest esse in multis, neque de illis assertiuè prædicari: ergo neque induere rationem vniuersalis. Cõsequẽtia est bona; quia vniuersale est vnũ aptum esse in multis. Antecedens est per se manifestum: quia, quod non est absolutè, quomodo poterit esse in alio, aut assertiue dici esse in alio? sed sic est, quòd negatio nullum esse habet, quia est non ens: ergo nõ potest esse in multis; neque assertiuè de illis prædicari.

97 Dices primò, negationem esse ens negatiuum, & ideò posse esse in alijs, vt ens negatiuum. Sed contrà: ens negatiuum nihil aliud est, nisi negatio entis: atqui negatio entis non est ens; sed potius contradictorium entis, sicut negatio albedinis non est albedo; sed contradictorium albedinis: ergo implicas in adiecto, quando dicis, *negatio est ens negatiuum*, quia est idẽ, ac, si diceres, *negatio est ens, nõ ens*; sicut implicares, si diceres de aliquo, esse sensibile insensibile. Secũdò: sicut tu dicis, negationes esse entia negatiua, dici etiam poterit, esse vniuersalia negatiua: ergo, sicut esse entia negatiua, nihil aliud est, quàm esse non entia, seu negationes entis, ita esse vniuersalia negatiua, nihil aliud erit, quàm esse non vniuersalia, aut negationes vniuersalis.

98 Dices secũdò: vnitas vniuersalis in eo consistit, quòd plura indistinctè cognoscantur secundũ aliquam rationem, non cognitis differentijs: sed possunt plures negationes hominis cognosci indistinctè, prout sunt negationes hominis, nõ cognitis rationibus particularibus earum: ergo possunt induere vnitatem sufficientem ad rationem vniuersalis. Sed contrà est, quòd ad vnitatem vniuersalis nõ sufficit cognoscere plura, prout conueniunt, vel sunt similia in aliqua ratione; sed est necessariũ, quòd illa ratio non cognoscatur multiplicata in inferioribus. Dũ autem plures negationes hominis cognoscũtur, prout sunt negationes hominis, ratio negationis hominis cognoscitur vt multiplica-

ta in particularibus negationibus, quia, cum negatio distribuat terminum, quem afficit, eo ipso quòd cognosco negationem hominis, cognosco negationes omnium hominum particularium, etiamsi expressè, & distinctè non cognoscatur, quæ sint istæ particulares negationes; an scilicet sint Petri, Ioannis &c.: sicut quando habeo cognitionem, per quam mihi repræsentatur hoc complexum *omnis homo*, cognosco quidem naturam hominis, vt multiplicatam in particularibus hominibus, etiã si expressè, & distinctè nõ cognoscam, qui sint illi homines particulares.

99 Vndè ad obiectionem concessâ maiori, distinguo minorem: Sed possunt cognosci plures negationes hominis, prout sunt negationes hominis, non cognitis rationibus particularibus earum, prout sunt determinatæ negationes Petri, Ioannis, &c., concedo: non cognitis rationibus particularibus earum, prout inuoluunt multiplicitatem, nego minorem: & deinde nego consequẽtiam: quia ad rationem vniuersalis non sufficit, quód plura cognoscantur secũdùm eam rationem, in quâ sunt similia; sed vltra hoc est etiam necessarium; quod ea ratio non cognoscatur multiplicata in pluribus, vt dictum est.

100 Obijcies primò: negatio hominis, & negatio leonis sunt similes in hoc, quod est esse negationes: ergo potest ab illis abstrahi ratio negationis; atqui ratio negationis sic abstracta erit vniuersalis, quia per ipsam abstractionem fiet vna: prætereà erit apta esse in suis inferioribus, & de illis prædicari: quia verè dicetur, *negatio hominis est negatio: negatio leonis est negatio*: ergo &c. Respondeô, negationes posse considerari, vt sunt à parte rei, hoc est, vt meræ negationes; vel, prout à nobis concipiuntur. Si primô modô considerentur, est falsum primum antecedens: quia, quæ nullum habẽt esse, non possunt esse similia, aut dissimilia inter se: negationes antẽ cõsideratæ, prout sunt à parte rei, nullũ habẽt esse: & ideò neque possunt esse similes, aut dissimiles: & propter eandẽ rationẽ nõ possunt attingi per cognitionem asserẽtẽ, quia, quod nullatenus est, non potest dici esse hoc, aut illud; sed semper debent attingi per cognitionẽ negãtem, aut illi æquiualentẽ. Vnde, si velimus attingere negationẽ aliquam, negationem visus v. g., prout in se est, non debemus dicere, *est negatio visus*; *paries est negatus visu seu, habet negationẽ visus*; sed, *non est visus*; *paries non est videns*, seu, *non habet visum*: quia, cum negatio entis reverà nihil aliud sit, nisi nón esse ens, tunc cognoscitur, vt est in se, quando cognoscitur non esse ens. Si verò negationes sumantur, prout à nobis concipiuntur, eæ quidem frequenter concipiuntur à nobis, ac si essent aliquid positivum; & ideò possumus eas considerare vt similes, & vnam rationem communem ab eis præscindere, ac postea ratio nem

nem præscissam prædicare de suis inferioribus per propositiones affirmatiuas. Cæterùm hac ratione sunt entia rationis: & ideò obiectio conuincit, negationes, prout sunt entia rationis, posse induere vniuersalitatem, quod non negamus; non tamen probat negationes, prout dantur à parte rei, posse admittere vniuersalitatem.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆDICABILIBVS ET PRÆDICATIONIBVS.

POstquàm naturam, & proprietatem Vniuersalis, & ea, quæ ad eius perfectam cognitionem conducunt, explicuimus, oportet eius species inquirere. Hæ quinque solent numerari: Genus, videlicet, Species, Differentia, Proprium, & Accidens: quæ quidèm inter se dissident, vel penès ordinem ad diuersa inferiora, vel penès diuersum modum, quo ad ipsa inferiora comparantur. In his ergo inuenitur, & esse vniuersalia, & esse prædicabilia: Illud vt essentia; hoc vt propria passio, vt constat ex dictis tractatu præcedente. In hoc autem agemus de illis, vt prædicabilia sunt: tum quia Porphirius, qui fuit author huius operis, de ipsis egit sub hac ratione; tum etiam, quia indè facilè colligentur ea, quæ ad illorum vniuersalitatem conducere videntur.

DISPVTATIO VI.

De Genere primo prædicabili.

PLures significationes huius nominis, *Genus*, assignantur à Porphirio, videantur PP. Conimbric. in hoc loco. In præsenti sumitur pro prædicato quodam, cui supponuntur species, & quod de ipsis speciebus prædicatur.

SECTIO I.

Definitio Generis explicatur.

1 POrphirius cap. de Genere dupliciter definiuit Genus.

nus. Primò enim dixit, Genus esse, *cui supponuntur species*, hoc est, quod constituitur in speciebus: per quam definitionem explicuit aptitudinem ad existendum in pluribus differentibus specie, quæ est de essentia Generis. Secundò dixit *Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid*, quibus verbis prædicabilitatem, propriam passionem Generis declarauit: quia idem est apud ipsum, *quod prædicatur de pluribus*; ac, *prædicabile, seu, vnum aptum prædicari de pluribus*. Hanc definitionem desumpsit ex Aristotele 1. lib. Topica. 4. & eam admittunt omnes Dialectici.

2 *Prædicabile de multis* ponitur loco Generis, in quo hoc prædicabile & conuenit cum Specie, Differentia, Proprio, & Accidenti; hæc enim omnia prædicari possunt de pluribus, vt constabit ex dicendis; & separatur ab indiuiduo, quod quidem de pluribus prædicari nequit. Additur *Differentibus specie in eo quod quid*, vt per hæc verba explicetur differentia Generis à reliquis prædicabilibus. Pro eorum tamen explicatione.

3 Noto primò, idem esse prædicari *in quid* ac prædicari essentialiter, vt apertè constat ex Aristot. pluribus in locis, cui omnes Dialectici consentiunt in hac re. Prædicari verò *in eo quod quid* est prædicari essentialiter per modum per se stantis: verba enim illa, *quod quid*, assumit frequenter Aristoteles ad significandam substantiam, quæ est ens per se stans. Id constat ex libr. 7. Met. cap. 3. text. 14. vbi hæc habet Aristoteles. *Ipsum quid est* (hoc est essentia) *vno quidem modo substantiam, & quod quid significat; alio vero quantitatem, qualitatem &c.*: vbi pro eodem reputat *quod quid*; ac, substantiam. Et infra in fine capitis tex. 16. ait: *Vnum autem dicitur sicuti & ens: ens autem quoddam quod quid, quoddam quantum; quoddam quale significat.* Ecce enumerans prædicamenta, primum, quod est substantia, vocat *quod quid*: ergo in phrasi Aristotelis idem erit prædicari *in eo quod quid*, ac prædicari per modum substantiæ, quod nihil aliud est, quam prædicari per modum per se stantis.

4 Noto secundò, compositionem metaphysicam Speciei ex Genere, & Differentia in multis esse ad similem physicæ compositioni substantiæ completæ ex materia, & forma substantiali. Sicut enim in hac compositione ita comparantur inter se materia, & forma, vt illa nulli inhærens subiecto sit ex se indifferens ad hoc, vel illud compositum; & hæc, nempe forma, illi adueniens eam determinet ad hoc potiùs, quam illud constituendum; sic etiam in compositione metaphysica Genus comparatur ad Differentiam tanquam id, quod nulli adueniens subiecto est

indifferens ad hanc, vel illam speciem; & Differētia comparatur ad Genus tāquam id, quod illi adueniens ipsum determinat ad hanc speciem præ alia constituendam. Deinde, sicut ex materia, & forma resultat realiter vna substantia cōpleta, quæ est natura, seu essentia physica suppositi substantialis; nēpe hominis, aut equi; ita etiam ex genere, & differentia resultat per intellectum vna species, quæ est essentia metaphysica indiuiduorū, vt dicemus disp. sequenti.

5 Hinc ortum est primò, quòd propter similitudinem, quam Genus habet cum materiâ, & Differētia cum formâ substantiali, Genus apud Dialecticos dicatur esse pars materialis, seu potentialis; & Differentia pars formalis, seu actualis Speciei, & propter eādem rationem dicitur communiter Genus sumi à materiâ, & differentia à formâ. Ortum est secundò, quòd sicut in physicis tām materia, quā substantia completa dicuntur esse per se, quia in nullo subiecto sustētantur; & forma dicitur adiacere, seu aduenire alteri, quia aduenit materiæ, vt eam determinet ad constituendum hoc compositum; sic etiam in metaphysicis tām Genus, quām Species dicuntur esse per se, seu prædicari de suis inferioribus per modum per se stantis; & Differētia dicitur adiacere Generi, seu prædicari de suis inferioribus per modum alteri adiacentis.

6 Ex his facile erit posteriora verba definitionis Generis explicare. Dicitur ergo Genus prædicari *in eo quod quid*, vt per particulam *quid* separetur à Proprio, & Accidenti, quæ non prædicantur *in quid* hoc est, essentialiter; sed accidentaliter. Per hoc autem, quòd est prædicari *in eo quod quid*, distinguitur à Differentia, quæ licèt essentialiter prædicetur, atque adeò *in quid*; non tamèn prædicatur tanquàm quid per se stans; sed vt quid adiacens alteri, & propterea dicitur prædicari *in quale quid*, hoc est, vt quid essentiale adiacens alteri, vt explicabimus disp. 8. Cæterùm quia tàm Species, quàm Genus prædicantur *in eo quod quid*, siquidèm prædicantur per modum per se stantis, Species quidèm tanquam tota essentia, & Genus tanquam pars materialis essentiæ: vt distingueretur Genus ab Specie, fuit necessarium addere *de pluribus differentibus specie*: quia, eo ipso quòd Genus prædicatur per modum per se stantis de pluribus speciebus, est necessarium, quòd prædicetur tanquàm pars materialis essentiæ, cum id solùm sit in speciebus per modum per se stantis, quod illas componit vt materia: & ideò per hæc verba adiuncta illis *in eo quod quid* differt Genus ab Specie, quæ non prædicatur de suis inferioribus tanquàm pars materialis essentiæ; sed tanquam tota essentia metaphysica, vt dicemus disp. 7.

7 Hinc colliges, illas particulas *differentibus specie* poni in definitione Generis, non quia præ-

di-

dicabilia distinguantur specie ex eo, quod vnum prædicetur de pluribus speciebus, & aliud de pluribus indiuiduis, vt aliqui putarunt, hoc enim falsum est: quia, vt dicemus infrà, Genus vt tale non solùm prædicatur de pluribus speciebus; sed etiam de pluribus indiuiduis; & tamèn nullus est, qui concedat, dari duo prædicabilia Generis; sed vnum tantum. Ponuntur ergo illa verba, vt per illa simul cum illis, *in eo quod quid*, denotetur, Genus prædicari tanquàm partem materialem essentiæ metaphysicæ (in quo differt à reliquis prædicabilibus) idque illi conuenit, siue de pluribus speciebus, siue de pluribus indiuiduis prædicetur. Qua proptèr clariùs tradetur definitio, si dicatur: *Genus est prædicabile de pluribus tanquàm pars materialis essentiæ metaphysicæ illorum*, hoc est, tanquàm id, quod in essentia metaphysica illorum, de quibus prædicatur, munus obit partis materialis. Ex dictis facilè est tradere definitionem Generis vt vniuersalis in hunc modum: *Genus est vnum aptum esse in pluribus tanquàm pars materialis essentiæ metaphysicæ illorum.*

8 Obijcies: Genus in compositione metaphysica non exercet munus partis materialis: ergo non potest prædicari, vt pars materialis essentiæ metaphysicæ. Antecedens probatur: quia Genus est pars materialis, quatenùs indifferens ad plures differentias: sed animal, quod metaphysicè componit hominem, non est indifferens ad plures differentias; componit enim hominem per cognitionem expressè repræsentantem identitatem realem ipsius cum rationali; &, animal, quod realiter est idem cum rationali, non est indifferens ad alias differentias: ergo in prædicta compositione non exercet munus partis materialis. Nego primum antecedens. Ad probationem distinguo minorem: animal, quod metaphysicè componit hominem, non est indifferens ad plures differentiàs in actuali compositione, concedo: ante actualem compositionem, nego minorem: & deinde nego consequentiam: quia, vt dicatur esse pars materialis essentiæ, non est necessarium, quòd in actuali compositione sit indifferens; sed sufficit, quòd præcedat indifferens ratione cognitionis præscindentis, & colligentis in vnum animalitates omnium specierum.

SECTIO II.

Quidnam propriè definiatur per definitionem Generis?

6 GEnus tria dicit, naturam, videlicèt, quæ denominatur Genus, formam, per quam natura denominatur (quæ forma secunda intentio nuncupari solet) & totum, seu concretum resultans ex naturâ, & secundâ intentione. Deinde hoc concretum po-

potest sumi dupliciter. Primò ita, vt dicat solam naturam in recto, & formam, seu secundam intentionem in obliquo. Secundò ita, vt in recto dicat non solùm naturam; sed etiam secundam intentionem. Inquirimus ergo; an per suprà traditam definitionem Generis definiatur natura generica sola; vel secunda intentio sola; vel potius concretum? &, si concretum, an definiatur, vt dicit vtranque partem in recto, vel potiùs, vt dicit naturam in recto, & secundam intentionem in obliquo.

10 Rursus concretum accidentale, prout dicens subiectum in recto, & formam in obliquo potest significari nomine adiectiuo, aut nomine substantiuo. Per nomen adiectiuum significatur subiectum vt habens formam, & forma vt adiacens, seu afficiens subiectum: sic nomen *albus* significat idem, ac, *habens albedinem*. Per nomen verò substantivum significatur subiectum prout habens, respiciens, aut connotans aliquid extrinsecum; &, forma tanquam ratio formalis, ratione cuius subiectum habet, respicit, aut connotat illud extrinsecum. Talia sunt hæc nomina, *Dominus*, &, *Pater*: quorum primum non significat *habens dominium*; sed, *habens servum*; & secundum non significat *habens paternitatem*; sed, *habens filium*, significantur tamen his nominibus dominium, & paternitas tanquam rationes formales, ratione quarum is, qui est pater, aut dominus, habet, & respicit filium, aut servum. Cum autem hoc nomen *Genus* sit substantivum significat naturam (quæ est subiectum illius concreti) vt prædicabilem de pluribus speciebus; &, secundam intentionem (quæ est forma) vt rationem formalem, ratione cuius natura generica respicit, aut est prædicabilis de ipsis speciebus. His positis.

11 Certum est primò, id, quod definitur in definitione Generis, non esse naturam genericam secundùm se solam. Ratio est clara: quia per illam definitionem non explicatur essentia; aut propria passio naturæ secundùm se sumptæ: ergo non definitur natura sola secundùm se sumpta. Consequentia est bona: quia nulla datur definitio, quæ non explicet essentiam, aut propriam passionem definiti. Antecedens probatur: quia hoc, quod est prædicari de pluribus speciebus, neque est de essentia, neque propria passio animalis (quod quidem est natura generica) vt constat; alioqui conueniret etiam homini, leoni &c. quia, quod est de essentia, aut propria passio prædicati superioris, conuenit omnibus inferioribus contentis sub tali prædicato, vt fatentur omnes, & inductione facilè pro-

bari potest. Ratio à priori est: quia hoc, quod est prædicari de pluribus, non conuenit naturæ genericæ ratione sui; sed ratione secundæ intentionis illi aduenientis: ergo per talem definitionem non definitur natura sola secundùm se; sed prout subest secundæ intentioni.

12 Certum est secundò, id, quod definitur in definitione Generis, non esse secundam intentionem solam. Ratio est: quia definitum illius definitionis debet esse id, quod prædicari potest, seu prædicatur de speciebus: sed secunda intentio non potest esse id, quod prædicatur de speciebus: ergo non potest esse definitum illius definitionis. Minorem probo: quia in consensu omnium animal prout coniunctum cum secunda intentione Generis est Genus respectu hominis, leonis, &c. Et tamen non potest affirmari, *homo, aut leo est secunda intentio addita animali*: ergo secunda intentio non potest esse id, quod prædicatur de speciebus contentis sub genere. Solum ergo procedit difficultas circa concretum; an, videlicet, concretum Generis definiatur, prout vtranque partem dicit in recto; vel, solùm prout dicit naturam in recto, & secundam intentionem in obliquo?

13 Dico primò: id, quod definitur per definitionem Generis, non est concretum, prout dicit vtranque partem in recto. Probatur: quia definitum illius definitionis est id, quod prædicatur de pluribus speciebus: sed concretum, prout vtranque partem dicit in recto, non est id, quod prædicatur de pluribus speciebus: ergo non est definitum illius definitionis. Maior constat ex ipsa definitione. Minor probatur: quia id, quod prædicatur de speciebus contentis sub genere animalis, non est concretum resultans ex animali, & secunda intentione Generis: non enim dicimus, *homo est genus*: *equus est genus*; sed, *homo est animal*: *equus est animal*: ergo id, quod prædicatur de speciebus, non est concretum illud, prout dicit vtranque partem in recto.

14 Respondent recentiores, *prædicari*, idem esse, ac constitui prædicatione, &, cum concretum illud, prout dicit vtranque partem in recto, constituatur prædicatione, ideò verè dici, esse id, quod prædicatur. Sed contrà: Id est, communem vocis significationem euertere; quia in communi omnium existimatione illud dicitur prædicari, quod est terminus, seu obiectum prædicationis: atqui obiectum prædicationis non est concretum resultans ex natura generica, & secunda intentione; sed natura generica: ergo hæc dicetur esse id, quod prædicatur, & non totum concretum. Maior est certa: quia id dicitur prædicari de aliquo subiecto, quod

quod affirmatur identificari cum illo: sed obiectū prædicationis est, quod affirmatur identificari cum subiecto; in hac enim prædicatione, *homo est animal*, id, quod affirmatur esse idem cum homine, est animal, quod est obiectum ipsius prædicationis: ergo obiectum prędicationis est, quod prædicatur; & non concretum resultans ex obiecto, & ipsa prædicatione. Confirmatur: quia id, quod est obiectum amoris, dicitur amari per ipsum amorem; &, id, quod est obiectum visionis, dicitur videri per visionem: neque enim ego dicor videre concretum resultans ex pariete, & visione; sed parietem: ergo id, quod est obiectum prædicationis, dicitur prædicari: & non concretum resultans ex obiecto, & ipsa prædicatione.

15 Dico secundò; id, quod definitur per definitionem Generis, est natura generica, prout subest secundæ intentioni tanquàm formæ, ratione cuius illi conuenit, esse prædicabilem. Itaque definitum definitionis Generis est concretum illud, prout dicit naturam in recto, & secundam intentionem in obliquo. Hæc est communis inter authores. Probatur: quia definitum illius definitionis est id, cui conuenit esse prædicabile de pluribus, &c. sed natura generica prout subest secundæ intentioni, est id, cui conuenit esse prædicabilem de pluribus, &c. ergo natura generica, prout subest secundæ intentioni, est definitum. Minorem probo: quia esse prædicabilem de pluribus, &c. conuenit eidem rei, quæ postea prædicatur de illis pluribus: sed id, quod postea prædicatur de pluribus speciebus, est natura generica prout subest secundæ intentioni prædicationis: ergo id, cui conuenit esse prædicabile de pluribus, est natura generica prout subest secundæ intentioni prædicabilitatis. Itaque definitio vtranque partem explicat, cum hoc tamèn discrimine, quod naturam attingit in recto tanquàm id, quod est prædicabile, & secundam intentionem in obliquo tanquàm id, quo natura est prædicabilis. Cæterùm, cum naturæ secundùm se sumptæ accidat hoc, quod est esse prædicabilem, seu prædicari, & secundæ intentioni conueniat essentialiter, esse id, quo natura est prædicabilis, prædicta definitio erit accidentalis respectu naturæ secundùm se sumptæ, & essentialis respectu secundæ intentionis, imò & respectu naturæ, prout subest secundæ intentioni reduplicatiuè: quia, sicut album reduplicatiuè prout album iuxta commune proloquium essentialiter est disgregatiuum visus, sic etiam natura generica prout subest secundæ intentioni reduplicatiuè, debet esse essentialiter prædicabilis de pluribus, &c.

16 Obijcies primò: natura generica, prout subest secundæ intentioni, est vnum per accidens: ergo

ergo non potest definiri. Cõsequētia patet ex Arist. 7. Met cap. 3. & 4. vbi docet, solã substãtiã definiri posse; non verò accidens. Antecedens probatur; quia secunda intētio conuenit accidentaliter naturæ genericæ: ergo ex illa; & naturâ resultare debet vnum per accidens: ergo natura, prout subest secũdæ intentioni, est vnum per accidens. Hæc obiectio doctrinam extrahet valdè vtilé ad plures locutiones, quæ communiter circũferuntur, sano modo intelligẽdas. Pro eius solutione.

17 Noto primò apud Aristotelem duplicem dari definitionē: vnam, quæ simpliciter, & primariò dicitur talis, ea videlicèt, quæ naturam substantiæ explicat; alterã, quæ dicitur definitio secundùm quid, & secundariò, ea, videlicèt, quæ naturam alicuius accidentis explanat. Id traditur expressè ab Arist. suprà text. 16. vbi ait: *Illud autem manifestum est, quòd quæ primò & simpliciter definitio, & quod quid erat esse, substantiarum est: at cæterorum quoquè similiter est; non tamen primò*: quibus verbis expressè admittit definitionē tàm substantiæ, quàm reliquorũ, hoc est, accidentium; cum hoc tamen discrimine; quòd definitio substantiæ primariò, & simpliciter est talis; definitio verò accidentiũ non nisi secundariò, & secundùm quid. Cuius rationem assignat ipse Arist. in eo capite: quia, videlicèt, cum definitio explicet quod quid erat esse, seu essentiam rei, illud debet dici definiri simpliciter, quod habet essentiam simpliciter; &, illud definiri secundùm quid, quod habet essentiam secundùm quid: atqui sola substantia dicitur habere essentiã simpliciter, siquidèm sola illa dicitur simpliciter, & absolutè esse; accidentia verò non nisi cum addito, hoc est, inesse alteri, sæpe substantiæ, & ideò non debent dici habere essentiam simpliciter; sed cũ addito, hoc est, inessentiam, quod quidèm est habere essentiam secundùm quid.

18 Noto secundò; *ens per accidens*; aut, *vnum per accidens* posse sumi dupliciter. Primò pro pluribus rebus, quæ solùm coniunguntur aut ratione subiecti, aut ratione loci, aut ratione temporis. Hac ratione dicuntur albedo, & musica constituere vnum omnino per accidens, quando sunt in eodem homine: per accidens enim omnino est, quòd homo musicus sit albus; &, quod homo albus sit musicus. Secundò sumitur *vnum per accidens* pro cõposito ex partibus accidentalibus resultante per vnionem aliquam physicam, aut intentionalem (vt albũ, quod resultat ex subiecto, & albedine physicè inter se vnitis, & visum, quod resultat ex obiecto, & visione intentionaliter vnitis) aut per subordinationem, aut rectam dispositionem ipsarum partium inter se; vt exercitus, qui est totum coalescens ex partibus subordinatis; &, domus, quæ coalescit ex partibus rectè dispositis. *Vnum* ergò *per accidens* sumptum hoc secundo modo potest definiri vnica definitione; quia licet partes ... partes

acci- ... as

accidentaliter coniungātur; attamen tali modo disponuntur inter se, vt totum aliquod componant à qualibet illarum essentia iter distinctum; atque adeò potest vna definitione distinctâ à definitionibus partium seorsim sumptarum definiri. At verò *vnum per accidens* primo modo sumptum non potest vna definitione definiri: quia nullum totum resultat ex partibus, quod essentiam habeat distinctam à qualibet illarum.

19 Hinc facilè soluitur obiectio suprà posita. Distinguo antecedens: natura generica, prout sub est secundæ intentioni, est vnum per accidens resultans ex partibus inter se vnitis saltem intentionaliter, concedo: est vnum per accidens, cuius partes nullatenùs vniuntur inter se, nego antecedens. Deinde distinguo consequens: non potest definiri definitione, quæ absolutè, & simpliciter sit definitio, concedo: definitione, quæ secundū m quid, aut cum addito sit definitio, nego consequentiam. Dum autem Aristotel. 7. Met. cap. 2. dicit, solam substantiam definiri posse, loquitur de definitione absolutè, & simpliciter tali, vt constat ex num. 16. Est tamen aduertendum, quod licèt definitio accidentis dicatur talis secundū m quid, & cum addito; nihilominus verè, & propriè est definitio (prout *propriè* distinguitur contra *metaphoricè*) quia eâ ratione tribuit illi Aristoteles definitionem, qua illi tribuit rationem entis: atqui propriè & verè est ens, quia re verâ, & non metaphoricè habet esse: ergo reverâ habet etiam definitionem, quæ non dicatur talis per metaphoram (sicut risus dicitur de prato) sed propriè; licèt non ita propriè, ac substantia, vt dictum est.

20 Obijcies secundò: non potest dari vna ratio Generis communis omnibus generibus in concreto sumptis: ergo definitum definitionis Generis non est natura, prout subest secundæ intentioni; sed sola secunda intentio. Consequentia est bona: quia nunquam singularia immediatè difiniuntur vnica definitione secundùm suas rationes particulares; sed, prout conueniunt in aliqua ratione omnibus communi, atque adeò, si nulla datur ratio Generis communis omnibus generibus in concreto sumptis, non poterit Genus in cōcreto sumptum definiri vnâ definitione. Antecedens verò probatur: quia genera in concreto sumpta inuoluunt naturam genericam, & secundam intentionem: sed à naturis genericis non potest abstrahi vna ratio communis omnibus, quia aliæ sunt substantiæ, aliæ accidentia; aliæ entia realia, aliæ entia rationis; & substantiæ, ac accidenti; enti reali, ac rationis non potest dari vna ratio communis, vt fatentur communiter authores: ergo generibus in concreto sumptis non potest dari vna ratio communis.

Nego

21 Nego primum antecedens. Ad probationem, concessâ maiori, distinguo minorem: à naturis genericis secundùm se sumptis non potest abstrahi vna ratio communis, concedo: à naturis genericis, prout denominatis à secundâ intētione generis, nego minorem. Quia, licèt naturæ genericæ secundum se sumptæ nullam habeant similitudinem, ratione cuius possit abstrahi ab illis vna ratio communis; at verò prout substant secundis intētionibus, vel prout à secundis intētionibus denominantur, habent aliquam similitudinem: quia, sicut natura animalis prout substans suæ secundæ intentioni est prędicabilis de suis speciebus, ita etiam natura coloris prout substans suæ secundę intentioni est etiam prædicabilis de suis speciebus, atque adeò conueniunt in hoc, quod est substare secundæ intentioni generis, & esse prædicabiles de pluribus speciebus, quod est conuenire in vna cōmuni ratione Generis in concreto sumpti.

22 Obijcies tertiò: non datur Genus in communi, quod sit prædicabile de pluribus speciebꝰ vt pars materialis essentiæ: ergo nō est definitum Genus in communi. Antecedens probatur: quia Genus in cōmuni non prædicatur de pluribus generibus specie differentibus; sed solùm de pluribus numero diuersis, de hoc, videlicèt, numero genere; & illo numero genere: ergo &c. Distinguo primum antecedens: nō datur Genus in communi, quod sit prædicabile in actu exercito de pluribus speciebus, concedo: quod sit prædicabile in actu signato de pluribus speciebus, nego antecedens: quia, licèt in Genere in communi sumpto non exerceatur prædicatio de pluribus; hæc enim tantum exercetur in generibus particularibus; attamen per Genus in cōmuni denotatur prædicabilitas, quæ in particularibus exercetur. Hoc idem inuenitur in animali in communi respectu animalium singularium: animal enim in communi dicitur esse principium sentiendi, non in actu exercito, quia sensatio non exercetur, nisi in animalibus singularibus; sed in actu signato: quia, dùm præscindimus rationem animalis, denotamus, seu exprimimus virtutem sentiendi, quæ exercetur in indiuiduis animalibus. Hoc autem dicitur *in actu signato*, quia, cum prædicata essentialia nō distinguantur inter se à parte rei; sed solum per intellectū, illis prout distinctis non aliter conuenit esse principia diuersarum operationum, quam per assignationem intellectus.

SECTIO III.

An Genus vt Genus prædicetur solùm de speciebus, vel etiam de indiuiduis?

23 CErtum est, naturam genericam prædicari non solùm de speciebus sub illa contentis; sed etiam de indiuiduis talium specierum: animal enim non solum præ-

di-

animali, & alius, qui viuenti, & alius qui corpori, &c. & propterea non poteſt diſtingui in rationali vna pars, quæ ad ſpeciem infimam cõtrahat immediatè corpus; alia, quæ viuens; alia, quę ſenſibile, &c. ſed vna ſimplex, quæ contrahendo immediatè animal ad eſſe hominis, contrahat mediatè reliqua prædicata ſuperiora.

25 Si autem ſermo ſit de indiuiduis incompletis reſpondentibus naturæ genericæ, certũ eſt, non prædicari de illis ipſam naturam prædicatione Generis; ſed prædicatione Speciei, vt in his prædicationibus, *hoc animal eſt animal, illud animal eſt animal*: quia *animal* non comparatur ad hoc, & illud animal vt talia tanquàm pars eſſentiæ metaphyſicæ illorum; ſed tãquàm tota eſſentia: ergo non prædicatur de illis prædicatione Generis; ſed prædicatione Speciei. Conſequentia patet: quia, quod ad inferiora comparatur vt tota eſſentia, prædicatur de illis prædicatione Speciei, vt dicemus diſp. 7. Antecedens veró probatur: quia, ſicut homo comparatur ad hunc hominem, ita animal ad hoc animal: ſed homo comparatur ad hunc hominem vt tota eſſentia illius, vt dicemus loco citato: ergo & animal ad hoc animal. Solùm ergo procedit quæſtio de indiuiduis completis: An, videlicet, animal de Petro, & Paulo prædicetur prædicatione Generis, vel potiùs prædicatione Speciei? Prima ſententia tenet, naturam genericam prędicari de indiuiduis completis prædicatione Speciei, non Generis. Ita P. Smiglecius in Log. diſp. 5. quæſt. 1. de Gen. Secunda ſententia docet, naturam genericam prædicari mediatè de indiuiduis prædicatione Generis. Ita Murcia in cap. de Gen. q. 1. & alij. Rationes harum ſententiarum obijcientur infrà.

26 Pro explicatione veræ ſententiæ obſeruo primó, prædicabilia, prout ad Logicum ſpectant, nõ diſtingui ſpecie ex eo, quod ad diuerſos terminos comparentur; ſed ſolùm ex diuerſo modo reſpiciendi tales terminos. Id conſtat clarè in colore, & animali, quorũ primùs comparatur vt Genus ad albedinem, nigredinem, &c, & ſecundum ad hominem, equum, leonem, &c. & tamen nullus eſt, qui dicat, eſſe duo genera ſpecie diuerſa logicè intra rationem Generis vt talis, certè non alia de cauſa, niſi quia licèt quodlibet ex illis ad terminos ſpecie, imò & genere diuerſos comparetur; nihilominùs vtrunque comparatur eodem modo: nam tàm color, quàm animal ad inferiora illi reſpondentia comparãtur tanquàm pars materialis eſſentiæ illorum. Et ratio à priori eſt: quia logicus non conſiderat naturas vniuerſales ſecundùm ſe, prout ſunt talis naturæ phyſicæ; ſed prout conducunt ad rectam conſtructionem ſyllogiſmi in recto modo, forma, & figura: atqui eodem modo conducunt ad rectam conſtructionem ſyllogiſmi, ſi eodem modo comparentur ad ſua inferiora, ſiue ſint in hac

K ma-

materia physica, siue in illa: ergo ad eandem speciem logicam spectant, quando eodem modo comparantur ad sua inferiora. Minor est certa: quia ad eandem formam, figuram, & modum syllogisticum spectat hic syllogismus, *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*, ac iste, *omnis albedo est color, hac est albedo, ergo hac est color*: quia, licèt diuersâ materiâ constent, ea tamèn disponitur eodem modo in vtroque, cùm eodem modo comparentur extrema cum medio in vno syllogismo, ac in alio.

27. Obseruo secundò, naturam genericam, siue comparetur cum speciebus sub ea contentis, siue cum indiuiduis ipsarum specierum, semper se habere tanquàm partem materialem essentiæ metaphysicæ indiuiduorum. Ratio est: quia natura generica est pars materialis suarum specierum, vt dictum est section. 1. sed singulæ species sunt tota essentia metaphysica suorum indiuiduorum, vt dicemus disput. sequente: ergo natura generica est pars materialis essentiæ indiuiduorum. Obseruo tertiò, dupliciter posse contingere prædicationem immediatam, nempè aut ex parte cognitionis, aut ex parte obiecti. Ex parte cognitionis datur immediata prędicatio, quãdo iudicium attingit identitatem prædicati cum subiecto, nulla facta expressa mentione prædicati alicuius intermedij; vt in hac, *Petrus est animal.* Si verò iudicium expressè meminerit alicuius intermedij prædicati, iam erit prædicatio mediata ex parte cognitionis; vt contingit in hac, *Petrus, quia homo, est animal*, in qua animal affirmatur esse in Petro ratione hominis in ipso Petro existentis. Prædicatio immediata ex parte obiecti datur, quando ex parte obiecti nihil mediat aut realiter, aut per rationem; aut fundamentaliter, aut formaliter inter subiectum, & prædicatum, vt in hac, *Petrus est homo*: homo enim immediatè contrahitur ad Petrum per differentiam indiuidualem ipsius Petri. Si verò ex parte obiecti mediet aliquid, saltem fundamentaliter inter subiectum, & prædicatum, erit prædicatio mediata fundamentaliter ex parte obiecti: talis est hæc, *Petrus est animal*: quia ex parte obiecti datur fundamentùm, vt prius intellectus componat hominem ex animali, & rationali, & deinde ipsum hominem attribuat Petro: vt omnibus compertum est: ergo ex parte obiecti, fundamẽtaliter saltem mediat homo inter animal, & Petrum. His positis.

28. Dico primò: Natura generica prædicari potest de indiuiduis completis prædicatione immediatâ ex parte cognitionis. A nullo negatur hæc conclusio; & per se est manifesta: quia potest quilibet immemor rationalitatis, aut naturæ hominis affirmare, *Petrus est animal*: ergo ex parte

cogni-

cognitionis potest immediatè attingi identitas naturæ genericæ cum indiuiduis. Dico secundò: Prædicatio Generis de indiuiduis completis est mediata fundamentaliter ex parte obiecti. Hæc conclusio communiter supponitur ab authoribus. Probatur: quia prius est per rationem nostram habentem fundamentum in re, quòd animal simul cum rationali componat hominem, quàm quòd communicetur Petro: ergo ex parte obiecti inter indiuiduum completum, & naturam genericam mediat fundamentaliter species, atque adeò prædicatio, quâ natura generica affirmatur de indiuiduo completo, erit mediata fundamentaliter ex parte obiecti.

29 Dico tertiò: Natura generica prædicatur de indiuiduis cõpletis, prędicatione Generis. Probatur: quia prædicatio Generis est illa, in qua prædicatum affirmatur de *suis* inferioribus tanquàm pars materialis essentiæ illorum: sed natura generica prędicatur de indiuiduis tanquàm pars materialis essentiæ illorum: ergo prædicatur de illis prædicatione Generis. Minor est certa: quia essentia indiuiduorum est Species, vt dicemus disp. sequenti: sed natura generica prædicatur de indiuiduis, tanquàm pars materialis Speciei, hanc enim componit Genus vt pars materialis, vt diximus sect. 1. ergo prædicatur de illis tanquàm pars materialis essentiæ illorum.

30 Ex dictis inferes primò, adæquatum correlatiuũ Generis non esse solas species; sed species simul cum indiuiduis. Inferes secundò, Genus diuersa relatione respicere indiuidua, ac species: quia relatio Generis ad sua inferiora nihil aliud est, quàm cognitiones possibiles, per quas de illis potest prædicari, vt constat ex dictis disp. 5. n. 35. atqui potest prædicari Genus de indiuiduis per cognitiones non attingẽtes expressè species, vt dictum est in primâ, & secundâ cõclusione: ergo potest referri ad indiuidua per relationẽ diuersam ab ea, per quam refertur expressè ad species. Est tamẽ hoc discrimen inter relationẽ Generis ad species, & relationẽ eiusdẽ ad indiuidua, quòd illa pertinet ad essentiã ipsius Generis vt prædicabilis; hæc verò ad propriam passionem: quia id, per quod primariò constituitur in esse prædicabilis de pluribus tanquàm pars materialis essentiæ, est relatio ad species, & indè oritur per se, quod comparetur etiam ad indiuidua contenta sub talibus speciebus: ex eo enim cõparatur ad indiuidua, quia continetur in speciebus communicatis immediatè ipsis indiuiduis: ergo relatio ad species pertinet ad essentiã Generis vt prædicabilis: & relatio ad indiuidua pertinet ad propriam passionem. Patet consequentia: quia ad essentiã rei pertinet id, per quod primariò constituitur in esse talis; & ad propriam passionem id, quod per se oritur ex illo primariò.

31 Obijcies: Genus non re-

spicit indiuidua vt tale; ergo non prædicatur de illis, vt Genus. Antecedēs probatur primò: quia, si natura animalis non haberet sub se species aliquas, non esset Genus, etiamsi plura indiuidua sub se haberet: ergo relatio Generis ad indiuidua, non pertinet ad rationem Generis, vt Genus est. Secundò: quia, si relatio Generis ad indiuidua, pertineret ad rationem Generis vt talis, Species etiam participaret rationem Generis, cum respiciat indiuidua: at hoc est falsum: ergo & illud. Tertiò: quia prædicabilitas quæ terminatur ad species, est diuersa ab illa, quæ terminatur ad indiuidua: sed quæ terminatur ad species, est prædicabilitas Generis: ergo, quæ terminatur ad indiuidua, erit diuersa à prædicabilitate Generis, ac perconsequens non erit prædicabilitas Generis. Maior est certa; quia relationes distinguuntur penès ordinem ad diuersos terminos: ergo, cum vniuersalitates sint relationes, distingui debent per ordinem ad diuersos terminos: atquì species, & indiuidua sunt termini diuersi: ergo vniuersalitates ad illa terminatæ erunt diuersæ.

32 Nego primum antecedens. Ad primam probationem, concesso antecedente, nego consequentiam. Ratio est clara: quia, si natura animalis non haberet sub se species; sed solùm indiuidua, non respiceret hæc tanquàm pars materialis essentiæ ipsorum; sed tanquàm tota essentia, atque adeò non haberet rationem Generis respectu illorum. Nunc verò, cum habeat sub se species, quarum est pars materialis, non potest comparari ad indiuidua harum specierum, nisi tanquam pars materialis essentiæ illorum, vt constat ex dictis; atque adeò comparari debet ad ipsa indiuidua vt Genus. Ad secundam probationem, nego maiorem: quia relatio Generis ad indiuidua non pertinet ad rationem Generis præscisse, quia terminatur ad indiuidua; sed quia per illam comparatur Genus ad indiuidua tanquam pars materialis essentiæ illorum: quod quidèm non inuenitur in Specie, quæ ad indiuidua refertur non tanquàm pars essentiæ; sed tanquā tota essentia illorum.

33 Ad tertiam probationem distinguo maiorem: prædicabilitas terminata ad species est diuersa in genere physico ab illa, quæ terminatur ad indiuidua, admitto; est diuersa in genere logico, subdistinguo: si subiectum talis prædicabilitatis comparetur diuerso modo ad species, ac ad indiuidua, concedo: si comparetur eodem modo, nego maiorem. Itaque prædicabilitas, cum nihil aliud sit, quàm cognitiones, per quas natura prædicari potest de inferioribus, necessarium est, quòd in genere physico sit diuersa, quandò habet diuersum terminum; quia cognitio terminata ad diuersum terminū, physicè loquēdo semper est diuersa à cognitione terminata

ad alium: at in genere logico non distinguuntur prædicabilitates, nisi penès diuersum modum prædicandi: quia ad logicũ non spectat considerare naturam physicã prædicatorum, quæ affirmat; sed solùm, an hoc vel illo modo comparetur prædicatum cum subiecto. Cum autem natura generica eodem modo comparetur ad species, & ad indiuidua ipsarum specierum; quia ad omnia comparatur tanquàm pars materialis essentiæ eorum; hinc est, quod ad idem prædicabile Generis pertineat tàm comparatio ad species, quàm ad indiuidua. Ad probationem maioris distinguo antecedens: relationes distinguuntur penès ordinem ad diuersos terminos in genere physico, concedo: in genere logico, nego antecedens. Et eodem modo distinguendum est primum consequens. Et concessa minori, distinguo vltimũ consequẽs: vniuersalitates ad illas terminatæ sunt diuersæ in specie physica, admitto: in specie logica, nego cõsequentiam.

SECTIO IIII.

An Genus essentialiter requirat plures species?

34 EX dictis disput. 5. sect. 6. constat, nullam naturã posse esse vniuersalem, nisi illi subsint plura inferiora saltem de potentia Dei. Hoc ergo supposito, inquirimus in præsenti, an ad hoc, vt natura sit vniuersalis vniuersalitate Generis, sufficiant plura inferiora solo numero diuersa sub vna tantùm specie contenta? Vel necessarium sit, plura illi subijci specie differentia, vt rationem Generis sortiatur?

35 Pro parte negante, esse necessarias plures species, potest sumi validum argumentum ex dictis sect. præcedente: quia Genus vt Genus non solùm respicit plures species, sed etiam indiuidua cuiuslibet speciei: ponamus ergo, ex. gr. permanente naturâ reali animalis in homine, fieri impossibiles reliquas species animalis. In tali casu natura realis animalis eodem modo respiceret indiuidua hominis, ac nunc respicit, quandò sunt possibiles reliquæ species: atquì nunc respicit indiuidua hominis relatione Generis: ergo similiter in casu posito de impossibilitate aliarum specierum, respiceret eadem indiuidua relatione Generis. Maior probatur: quia in eo casu maneret in homine eadem natura realis, quæ nunc datur in illo; neque enim entitas hominis connexionem essentialẽ habet cum entitate leonis, atque adeò non esset, cur, hac deficiẽte, deficeret illa. Deindè natura animalis in eo casu respiceret indiuidua hominis eadem relatione, qua nunc respicit; quia ea nunc respicit per cognitiones possibiles, quibus prædicari potest de illis, quæ quidem eædem essent in casu posito, cum idem subiectũ, & prædicatum tunc attingerent, ac modò. Denique in eo casu præscin-

deretur natura animalis ab indiuiduis hominis per eandem cognitionem, ac modò: quia cognitio præscindens nihil aliud nunc attingit, nisi prædicata animalis secundùm se; & eadem attingeret in eo casu: ergo animal eadem ratione respiceret in eo casu indiuidua hominis, ac nunc respicit: ac percõsequens ea respiceret vt Genus, sicut modò respicit.

36 Nihilominùs dicendũ est, Genus vt tale essentialiter inuoluere respectum ad plures species, atque adeò, si natura animalis non haberet sub se plures species, quàm hominem, non compararetur ad indiuidua hominis, vt Genus. Ratio est: quia Genus vt tale, est prædicabile de multis tanquàm pars materialis essentiæ metaphysicæ illorũ: sed natura animalis in casu posito non posset habere rationem partis materialis essentiæ metaphysicæ singularium hominum: ergo neque rationem Generis sortiri respectu illorum. Minor probatur: quia, vt dictum est sect. 1. naturam genericam esse partem materialem essentiæ consistit in indifferentia ad hoc, vt per diuersas differentias specificas contrahatur ad diuersas species componendas: atqui natura animalis in casu posito nõ esset indifferens, vt per diuersas differentias specificas contraheretur ad diuersas species cõponendas: ergo non posset habere rationem partis materialis.

37 Dices: materia orbis cœlestis instantè [illegible] pluriũ non est indifferens ad plures formas; sed determinata ad illam tantùm recipiendam, quam de facto habet, & nihilominùs in compositione physica orbis cœlestis exercet munus partis materialis: ergo, licèt natura animalis non esset indifferens ad plures differentias specificas; sed determinata ad differentiam solius hominis, posset in compositione metaphysica exercere munus partis materialis. Concesso antecedente, nego consequentiam. Ratio disparitatis est: quia materia cœlestis concurrit ad compositionem physicam, vt subiectum reuerà recipiens formam, aut vnionem, & ideò concurrit vt pars materialis: quia, vt dicemus in physicis, id, quod in compositione physicâ se habet vt subiectũ vnionis, obit munus partis materialis. At verò natura generica non ob aliam rationem dicitur pars materialis in compositione metaphysica, nisi propter similitudinem, quam habet cum materia physica, quæ datur apud nos: huic autem non aliter assimilatur nisi ratione indifferentiæ ad plures differẽtias specificas; & ideò, hac deficiente, non esset, cur pars materialis diceretur. Instabis: in eo casu, perficeretur natura animalis per rationalitatem, & ideò assimilaretur materiæ physicæ, quæ quidem non solùm recipit formam, aut vnionem; sed etiam perficitur per ipsam formam. Sed contra: in compositione physica non solùm perficitur materia per formã; sed

etiam

etiam forma per materiam: cuiuis enim formæ non modica perfectio accrescit ex coniunctione cũ materiã, sine quã (præcipuè, si non sit forma rationalis) suas operationes exercere nõ posset: ergo etiãsi natura animalis perficeretur per rationalitatem in casu posito, non assimilaretur in hoc materiæ potiùs, quàm formæ. Adde, quòd, sicut animalitas perficitur per rationalitatem, ita etiam rationalitas perficitur per animalitatem; & ideò non est, cur vna potiùs, quàm alia in hoc assimilari dicatur materiæ.

38 Ad argumentum adductũ pro parte negante requiri plures species ad rationem Generis, fateor, Genus vt tale nõ solùm respicere plures species; sed etiam indiuidua singularum specierum: Cæterùm ad hoc, vt respectus ad indiuidua sit proprius Generis vt talis, necessarium est, quod in natura generica præcedat respectus ad plures species, per quem ipsa natura constituatur in esse Generis: alioquì non erit pars materialis essentiæ, quòd quidèm necessarium est ad rationem Generis, vt constat ex dictis. Hinc est, quòd licèt in casu posito perseueraret in homine eadem natura realis animalis, quæ modò est in illo, & compararetur ad indiuidua per easdem cognitiones possibiles, per quas modò cõparatur (demus hoc) nihilominus non haberet rationem Generis: quia nunc non constituitur in esse Generis præcisè per relationem, seu cõparationem ad indiuidua hominis; sed dicitur hæc comparatio pertinere ad Genus vt tale, quia per se consequitur prædicabilitatem animalis de homine, quæ quidèm non secundùm se solam; sed prout coniuncta cum prædicabilitate ipsius animalis de reliquis speciebus constituit Genus in esse talis: cum autem in casu posito prædicabilitas animalis de homine non esset coniuncta cum prędicabilitate ipsius animalis de reliquis speciebus: non posset constituere animal in esse Generis: ac perconsequens neque comparatio ad indiuidua hominis pertineret ad Genus, vt tale.

39 Rogabis: casu, quo natura animalis esset determinata ad solam naturam hominis, ad quodnã prædicabile pertinerent prædicationes, in quibus animal prædicaretur de Petro, Ioanne, Francisco, &c? P. Arriaga hic disp. sect. respondet, fore prædicationem propriam Speciei: quia Species est, quæ prædicatur vt tota essentia adæquata: sed in eo casu prædicaretur animal vt tota essentia hominis, quia formaliter diceret vnam partem, nempè, viuens sensibile; & illatiuè aliam, rationale videlicèt: valeret enim in eo casu, *est animal, ergo est rationale*: ergo, &c. Non placet: quia rationale modò dicit vnam partem hominis expressè, ac formaliter; & illatiuè aliam, cum valeat, *est rationale, ergo animal*; & tamèn nullus est, qui dicat rationale præ-

prædicari modò de homine vt totam essentiam: ergo neque in eo casu animal prædicaretur vt tota essentia. Et ratio à priori est: quia omnia prædicabilia prædicantur formaliter de suis inferioribus, vt fatentur communitèr authores: atquì illud solùm censetur affirmari de subiecto prædicatione formali, quod exprimitur ex parte prædicati, vel formaliter includitur in isto: ergo, si illud quod exprimitur ex parte prædicati, aut includitur formaliter in ipso non est tota essentia, non prędicabitur adæquatè, seu vt tota essentia; etiāsi reliqua pertinentia ad ipsam essentiam inferantur ex tali prædicato.

40 Respondeo: In eo casu sensibile, & rationale essent quasi duæ partes integrantes, exquibus differentia adæquata hominis metaphysicè integraretur. Vel ergo in prædicatione affirmaretur sensibile de indiuiduis; & sic prædicatio directè pertineret ad prædicabile Differentiæ: quia quamuis sensibile non esset differentia adæquatè cōstitutiua hominis, esset tamē differentia inadæquata illius, ratione cuius differret à reliquis viuentibus. Vel in prædicatione affirmaretur de indiuiduis hominis concretum resultans ex viuenti, & sensibili, quod est animal, & sic prædicatio reductiuè pertinere posset adprędicabile Speciei: quia licèt tunc non prędicaretur de indiuiduis tota essentia; prædicaretur tamen constitutum ex genere infimo, & parte integrali differētiæ vltimæ, quod sufficeret, vt reducenda esset prædicatio ad prædicabile Speciei, cuius est prædicare de indiuiduis constitutum ex genere infimo, & integra differentia vltima.

SECTIO V.

An genus prædicetur de suis inferioribus vt totum, vel vt pars?

41 GEnus habet rationē partis & rationem totius. Rationem partis habet relatè ad differentiam, cum quâ speciem componit. Rationem verò totiùs relatè ad inferiora, quæ sub se continet. In Genere autem vt relato ad sua inferiora duo inueniuntur; & quód sit vnum, & quod sit aptum esse in ipsis, ac prædicari de illis: Prout vnum, est totum quoddam Metaphysicum coalescens ex omnibus speciebus vt cognitis per cognitionem, quæ & expressè repræsentat rationem, in qua sunt similes; &, non repræsentat expressè rationes, per quas differunt inter se. Ex. gr. animal prout vnum inuoluit omnes species animalis vt cognitas per cognitionem, quæ & repræsentat expressè animalitatem hominis, animalitatem leonis, animalitatem equi, &c. ratione quarū sunt similia omnia animalia: &, non repræsentat expressè differentias, ratione quarū differūt inter se. Hoc autem dicitur totum metaphysicū, quia

quia ad metaphysicum spectat præscissio prædicatorum; est tamen totum metaphysicum quasi integrale: quia coalescit ex animalitate hominis, ex animalitate leonis, &c. tanquam ex partibus ipsum integrantibus: at verò prout coalescit ex viuenti, & sensibili dicitur totum metaphysicum essentiale; quia viuens, & sensibile componunt animal tanquam genus, & differentia, quæ in compositione metaphysica habent munus partium essentialium.

42 Genus verò prout aptum esse in speciebus, & de illis prædicari est totum quoddam potentiale, & logicum. Dicitur esse totum; quia sub se continet omnes illas species, ad quas extenditur: Potentiale verò, quia eas non cõtinet actu expressò, saltèm secundùm rationes proprias singularum; sed solùm in potentia, quatenus potest constitui in illis per cognitionem expressè repræsentantem identitatem realem ipsius cum singulis speciebus expressè cognitis: & secundum hanc rationem singulæ species prout expressè cognoscibiles per cognitionem expressè repræsentantem prædictam identitatem, sunt partes potestatiuæ Generis vt totius potentialis. Dicitur præterea totum logicum, quia consideratio eius sub hac ratione spectat ad logicum. Hinc constat non solum Genus dici totum potentiale, & logicum respectu suarum specierum; sed etiã quodlibet ex prædicabilibus respectu suorum inferiorum: quodlibet enim ex illis est aptum esse in suis inferioribus per cognitionem expressè repræsentantem identitatem eius cum ipsis.

43 Præterea Genus habet rationem partis in potentia, & rationem partis in actu. Pars in potentia dicitur, dum præscissum à differentijs est aptum species cum illis componere per cognitionem exprimentem eius identitatem cum ipsis differentijs. Pars in actu dicitur, dum quamlibet speciem componit actu per prædictam cognitionem. Itaquè natura generica præscissa ab speciebus, per ipsam præscissionem constituitur totum quoddam metaphysicum integrale coalescens ex omnibus speciebus secundùm eam rationem, secũdùm quam sunt similes inter se: & per eandem præscissionem constituitur totum essentiale metaphysicum, si in se includat genus aliud superius, & differentiam: vt, animal, quod includit viuens, & sensibile. Deinde hæc eadem natura iam præscissa constituitur totum potentiale, & logicum per cognitiones possibiles, per quas potest expressè cognosci vt identificata cum speciebus; &, pars in potentia per cognitiones possibiles, per quas potest expressè cognosci vt identificata cum differentijs. Pars verò in actu constituitur per cognitionem expressè repræsentantem talem identitatem, ipsius videlicèt naturæ genericæ cum differentia, per quam contrahitur a

determinatã speciem. His positis.

44 Difficultas est: an Genus in actuali prædicatione prędicetur de suis speciebus vt totum metaphysicum, aut potentiale, & logicum; vel potiùs vt pars in potentia, aut vt pars in actu? Prima sententia affirmat, Genus prædicari de suis speciebus vt partem actualem. Ita Venetus cap. de Spec. ad finem, & refertur Caiet. cap. de Gen. Secunda sententia docet, Genus prædicari non vt partem in actu; sed solùm vt partem in potentia. Hæc tribuitur Cantero cap. de Gen. dub. 3. Tertia sententia docet, Genus prædicari vt totum potentiale. Ita Sot. in hoc cap. q. vnica P. Soar. in Met. disp. 25. sect. 11. n. 16. P. Rub. hic quæst. 5.

45 Hoc dissidium potiùs est de nomine, quàm de re. Vel ergo, dùm inquirimus, an Genus prædicetur vt totum, vel vt pars? reduplicamus solam naturam genericam; vel secundam intentionem, per quam constituitur totum, aut pars, &c. Si reduplicetur sola natura, sensus erit; Genus prædicatur vt id, quod est totum quoddam metaphysicum, & potentiale; & pars in potentia, ac in actu. Et in hoc sensu certum est, Genus prædicari non solùm vt totum tàm metaphysicum, quàm logicum; sed etiam vt partem tàm in actu, quàm in potentia: quia quandò prædicatur animal de homine, v.g. prædicatur natura animalis, quæ ante prædicationem habet rationem nõ solùm totius tàm metaphysici, quàm potentialis, & logici; sed etiam partis in potentia; & in ipsâ prædicatione habet rationem partis in actu: ergo verè dicitur prædicari vt id, quod est totum metaphysicum, & logicum, seu potentiale; & vt id, quod est pars tàm in potentia, quàm in actu.

46 Si verò in prædictis locutionibus reduplicetur secunda intentio, sensus erit: Genus prædicatur vt totum, vel vt pars, ita vt ex parte prædicati non solùm affirmetur de speciebus natura generica; sed etiam secunda intentiò, per quam ipsa natura constituitur in esse totius, aut in esse partis, &c. Et in hoc sensu certum est, Genus neque vt totum, neque vt partem prædicari de speciebus: quia, quandò animal prædicatur de homine, sola natura animalis affirmatur de illo; non verò secunda intentio: alioquì non solùm esset verum dicere, *homo est animal*; sed etiam, *homo est totum aptum esse, & prædicari de pluribus speciebus, & componens, seu aptũ componere simul cũ differẽtia ipsum hominem*: hoc autẽ nullus non fatetur, esse falsum: ergo dicendum non est Genus prædicari vt totum, aut vt partem reduplicando ex parte prædicati secundam intentionem totius, partis, &c.

47 Obijcies S. Thomam in 1. dist. 25. & opusc. de ente, & essent. cap. 3. vbi ait: *Si animal non esset totum, quod est homo, non prædicaretur de eo, cum nulla pars prædicetur de suo toto*: ergo sentit S. Th.

Genus

Genus prædicari de speciebus vt totum: non aliud, nisi potentiale: ergo ex mente Sanct. Thomæ præ dicatur vt totum potentiale. Aliqui respondent, animal prædicari vt totum, quod est homo, quia animal in ea prædicatione ex parte prædicati dicit expressè vnã partem hominis, nempè principium sentiendi; & cõfusè aliam, nempè id, per quod homo differt à reliquis animalibus.

48 Non acquiesco: quia id, quod per aliquam prædicationem attingitur expressè ex parte subiecti, non potest dici attingi confusè ex parte prædicati: sed in ea prædicatione attingitur expræssè ex parte subiecti id, per quod homo differt à reliquis animalibus: ergo non potest hoc idem attingi confusè ex parte prædicati. Maior est certa: quia in communi omnium sententia cognitio confusa alicuius formalitatis, dicitur illa, quæ expressè repræsentat aliam identificatam realiter cum illa, non attingendo ipsam expressè; atque adeò si in prædicatione ex parte subiecti attingitur expressè id, per quod homo differt à reliquis; non potest hoc idem attingi confusè ex parte prædicati per eandem prædicationem. Minor verò facilè probatur: quia in ea prædicatione attingitur expressè ex parte subiecti homo vt talis: sed homo constituitur in esse talis per id, per quod differt à reliquis animalibus: ergo ex parte subiecti cognoscitur expressè id, per quod homo differt à reliquis. Fateor, hanc differentiam non ita expressè concipi per conceptum hominis, ac cognoscitur per conceptum definitionis illius; de quo dicam in fine huius sectionis.

49 Instabis: per prædicationem, qua animal prædicatur de homine, non cognoscitur expressè differentia hominis ex parte prædicati: ergo cognoscitur confusè ex parte ipsius prædicati. Concesso antecedente, nego consequentiam: quia ad hoc, vt confusè attingeretur differentia hominis ex parte prædicati, necessarium erat, quod neque ex parte subiecti expressè attingeretur, vt constat ex dictis. Vide, quæ diximus supra disput. 5. sect. 5. à num. 57. Ad testimonium ergo adductum supra ex S. Thoma respondeo, animal, vt prædicetur de homine, debere esse realiter totum, quod est homo: si enim realiter non esset totum, quod est homo, esset tantùm aliqua pars realis illius, & ideò non posset affirmari in prædicatione, quod esset idem, ac homo. Et in hoc sensu locutus est Doctor Angelicus.

50 Rogas: in hac prædicatione, *homo est animal*, quidnã concipitur ex parte subiecti? Respondeo: duplici modò potest fieri prædicatio ista. Primò, ita vt ex parte subiecti concipiatur tota essentia hominis expressè in ordine ad accidentia, ad quæ per se, & primariò ordinatur homo: quia ia sunt sensatio, & ratiocinatio, sen-

satio

satio enim est operatio, quam animal vt tale primariò, & per se attingit; & ratiocinatio operatio, quam rationale vt tale per se respicit, & primariò: & sic sensus illius prædicationis erit, *Principium sentiendi, & ratiocinandi est principium sentiendi*, quæ quidem prædicatio bona est, & formalis, vt constabit ex dicendis circa prædicationes.

51 Secundò, ita potest fieri prædicatio, vt ex parte subiecti concipiatur essentia hominis in ordine ad accidentia, quæ licèt ita propria hominis sint, vt per illa à quolibet alio animali discernatur, nihilominùs essentia ipsius hominis non explicatur immediatè per illa, quia non sunt ex ijs, ad quæ primariò ordinatur ipse homo. Talia sunt hæc membrorum dispositio, hæc facies, hæ manus, hoc caput, &c. quæ quidèm propria hominis dicuntur; quia necessaria sunt ad exercendas operationes sentiendi, & ratiocinandi; ad quas primariò, & per se ordinatur ipse homo. Dum autem sic concipitur homo, dici solet concipi cõfusè essentia hominis: quia licèt expressiùs cõcipiatur, quàm dū n so ũ n animal expressè concipitur, tamen non ita expressè; ac quando immediatè concipitur in ordine ad sensationem, & ratiocinationem. Vndè perindè est in hoc casu dicere, *homo est animal*, ac dicere, *principium horum accidentium* (eorum, quæ enumerauimus) *est principium sentiendi*.

DISPVTATIO VII.

De Specie, & Indiuiduo.

COgnitâ naturâ Generis, progredimur ad inuestigandam naturam Speciei; quæ est Generis correlatiua: & quia hæc refertur ad indiuidua, de his etiam agemus in hac disputatione.

SECTIO I.

Quot modis accipiatur species apud Logicos?

1 SPecies apud logicos vocatur conceptus quidam essentialis, qui immediatè præscinditur ab indiuiduis; qui quidèm conceptus per ipsam abstractionem constituitur in esse speciei absolutè, & vocari solet species metaphysica. Hæc sic iam constituta admittit duplicem respectũ: vnũ, per quem comparatur ad indiuidua tanquam id, quod potest esse in illis, & de ipsis immediatè prædicari, ratione cuius dicitur species vniuersalis, & prædicabilis, quod est esse speciem logicam; alterum, per quem comparatur ad genus superiùs (si aliquod supra se habeat) vt id, quod immediatè ipsi subijcitur, ratione cuius respectu dicitur species subijcibilis. Iam autèm est communiter receptum, quòd prædicatum quodlibet ab alijs inferioribus adhùc specie distinctis præscissum, si alicui generi supe-

superiori subijciatur, dicatur species subijcibilis.

2 Et propterea hæc est duplex: vna infima; seu atoma; alia subalterna. Species infima dicitur illa, quæ ita subijcitur generi, vt non habeat sub se alias species, quæ ipsi subijciantur. Subalterna dicitur illa; quæ tali modo subijcitur generi, vt aliæ ipsi species subijciantur. Prioris exemplum sit *homo*; qui ita subijcitur animali, vt nulla inferiora specie distincta sub se contineat. Posterioris exemplum sit *animal*, quod ita subijcitur viuenti, vt sub se habeat plures species, hominem videlicet, equum, &c.

3 Ex hoc infero, omnem naturam, quæ est species subijcibilis subalterna, esse genus: quia, cum sub se comprehendat plures species, iam est apta esse, & prædicari de pluribus differentibus specie. Infero secundò, naturam, quæ est species infima, debere habere infra se plura indiuidua: neq; enim species dici potest, nisi à pluribus indiuiduis præscindatur, vt constat ex dictis disp. 5. sect. 6. part. 2. Infero tertiò, non omnem naturam, quæ est species vniuersalis, esse speciem subijcibilẽ: quia, vt dictum est disp. 6. sect. 3. quodlibet prædicatum essentiale est species vniuersalis respectu indiuiduorum illi respondentium; vt, *animal* est species respectu huius, & illius animalis; *rationale* respectu huius, & illius rationalis; *substantiæ* respectu huius, & illius substantiæ, &c. sed aliqua dantur essentialia prædicata, quæ non sunt species subijcibiles, vt *substantia*, quę est genus supremum prædicamenti substantiæ; hæc enim non habet supra se aliud genus, cui subijciatur: ergo datur aliqua species vniuersalis, quæ nõ est species subijcibilis; ac per consequens necessarium non est, quòd omnis species vniuersalis sit subijcibilis.

4 Hìc est aduertendum, quòd, sicut inter species datur vna infima, quæ non habeat infra se alias species; ita inter genera datur vnũ supremum, supra quod nullũ aliud sit. Talis est *substantia completa* in prædicamẽto substantiæ; &, *quantitas* in prædicamento quantitatis, &c. (vt dicemus in tractatu de Prædicamentis) quia licèt à substantiâ completâ possit abstrahi conceptus entis; &, à quantitate, qualitate, &c. conceptus accidentis; tamèn neque ens habet rationem generis respectu substantiæ: neque accidens respectu quãtitatis, qualitatis, &c. vt dicemus in tractatu de Analogia. Deinde datur genus infimum, & est illud, quod, cum subijciatur alteri generi superiori, non habet infra se alia genera inferiora. Tale est *animal*, quod subijcitur viuenti vt generi cuidam superiori, & non habet infra se alia genera: etenim inferiora illius sunt homo, equus, &c. quæ non sunt genera; sed species infimæ.

5 Sic ergo constituẽdus est ordo prædicamentalis in *substantiâ*

(& idē suo modo erit in reliquis prædicamentis) Substantia, quæ est supremum genus, diuiditur in corpus, & spiritum per differentias corporis, & spiritus. Deindè corpus diuiditur in viuens, & non viuens. Rursùs viuens diuiditur in sensibile, & insensibile. Præterea viuens sensibile, quod est animal, diuiditur in hominē, & equū &c. Denique homo diuiditur in Petrum, Paulum, Ioannem, &c. In hac serie *substantia* est supremum genus, *homo* infima species, reliqua intermedia sunt species subijcibiles, quatenùs subijciuntur generibus superioribus; & sunt genera, quatenùs de speciebus inferioribus prædicantur. Deindè omnia hæc intermedia dicuntur species subalternæ, quia ita subijciuntur generibus superioribus, vt infra se habeant alias species. Deniquè ex his reliqua præter animal (quod est genus infimum, quia non continet infra se alia genera) dicuntur etiā genera subalterna; quia ita subijciuntur generibus superioribus, vt infra se contineant alia genera.

SECTIO II.

Quid sit Species subijcibilis?

6 EXplicatis iam varijs modis, quibus vsurpari solet species apud logicos, oportet modò essentiam singulorum explicare. Et primò agemus de Specie subijcibili. Hanc ergo Porphirius duplici definitione definiuit cap. de Specie per hæc verba: *assignant ergo & sic Speciem; Species est, quæ ponitur sub Genere; & de qua Genus in eo quod quid est, prædicatur.* Per illa priora verba, *Species est, quæ ponitur sub Genere*, explicuit subijcibilitatem respectu Generis vt vniuersalis. Per posteriora verò; *& de qua Genus in eo quod quid est, prædicatur*, explicuit subijcibilitatē Speciei respectu Generis vt prædicabilis. Vndè, sicut in Genere vniuersalitas, & prædicabilitas comparantur vt essentia, & propria passio; ita in Specie subijcibili comparari debent vt essentia, & propria passio subijcibilitas Generi vt vniuersali, & subijcibilitas eidem vt prædicabili. Sicut enim in Genere priùs est, quòd in pluribus constituatur, & inde sequitur, quòd de illis prædicetur; ita etiā in specie subijcibili priùs debet esse, quòd sit sub Genere per constitutionem ipsius Generis in illa; quàm, quòd de ipsa prædicetur Genus.

7 Est tamèn aduertendum, Speciem subijcibilē non poni sub Genere vtcunquè, sed immediatè ex parte obiecti (non solum formaliter, sed etiā fundamētaliter) quia nullū prædicatū mediat ex parte obiecti, adhùc fundamētaliter inter ipsam, & Genus: Et ita intelligendæ sunt definitiones adductæ ex Porphirio, vt per hoc, quod est subijci immediatè Generi, distinguatur Species subijcibilis ab indiui-

indiuiduo subijcibili completo, quod licèt subijciatur Generi vt vniuersali, & vt prædicabili; non tamē immediatè ex parte obiecti; sed mediatè fundamētaliter: quia ex parte subiecti datur fundamētū, vt inter indiuidua cōpleta, & Genus interponamus Speciem; secùs verò vt inter Speciem, & Genus, aliquod prædicatum distinguamus.

8 Obijcies: Genus definitum est à Porphirio per Speciem: ergo non potest Species definiri per Genus. Probo consequentiam primò: quia daretur circulus vitiosus. Secundò, quia idem esset notius, & ignotius respectu eiusdem; nam Genus, vtpotè quod definitur per speciem, erit ignotius illâ; ex aliâ parte cùm Species definiatur per Genus, est necessarium, quòd hoc sit notius illâ: ac per consequens idem Genus erit notius, & ignotius respectu Speciei. Tertiò: quia, si Species definiretur per Genus, ipsum Genus posset poni in definitione sui ipsius: hoc non potest concedi, quia nihil definiri potest per se ipsum; ergo neque illud. Maior probatur: quia loco partis positæ in definitione licet ponere eius definitionem: vt quando homo definitur per animal rationale, loco *animalis*, licet ponere eius definitionem, hoc est, *viuens sensibile*; & ideò rectè definitur homo, si dicatur, *est viuens sensibile rationale*: ergo, dùm Genus definitur per Speciē, loco Speciei licebit ponere eius definitionem: ergo, si Species iterum definitur per Genus, licebit ponere in definitione Generis ipsum Genus.

9 Respondeo ad obiectionem, Speciem subijcibilem duo inuoluere, nempè & naturam specificā, prout includit differentiam, ratione cuius separatur à reliquis speciebus; & subijcibilitatem, ratione cuius Generi substituitur: Dum autem Genus definitur, non assumitur in eius definitione Species, vt dicit subijcibilitatem, sed solùm vt dicit naturam specificā. Deindè cognitum iam Genus per ordinem ad naturam specificam secundùm se, assumitur in definitione Speciei vt subijcibilis, ad explicandam talem subijcibilitatem.

10 Ex hoc infero primò, non dari circulum vitiosum in prædictis definitionibus: quia Species non definitur per Genus sub eâ ratione, quâ ipsa pertinet ad definitionem ipsius Generis, sed sub diuersâ; vt constat ex dictis. Infero secundò, idem non esse notius, & ignotius respectu eiusdem: quia Genus, quòd, cùm definiatur per Speciem secundùm se, est ignotius illa sub hac ratione; est notius eâdem sub diuersâ ratione, nempè prout subijcibili. Infero tertiò, Genus nō posse poni in definitione sui ipsius: quia, licèt ipsum ponatur in definitione Speciei vt subijcibilis; nō tamē ponitur in definitione explicante Speciem sub eâ ratione, quâ hæc pertinet ad illius definitionē; quia Species pertinet ad defi-

definitionem Generis, prout inuoluit differentiam, per quam à reliquis speciebus separatur, & secundùm hanc rationem non definitur per Genus, vt constat.

11 Iam facilè erit assignare definitum definitionum Speciei, quas suprà adduximus ex Porphirio. Definitũ enim est natura specifica, prout subest secundæ intentioni subijcibilitatis; ita tamen, vt natura definiatur tanquàm id, quód subijcitur Generi, &, secunda intentio tanquàm id, quo ipsa natura subijcitur: iuxta ea, quæ disp.6. sect. 2. diximus circa definitum definitionis Generis. Præterea secunda intentio, per quam natura specifica constituitur subijcibilis Generi vt vniuersali, est apprehensio possibilis, per quam potest apprehendi identificata cum naturâ genericâ. Et, secunda intentio, per quam ipsa natura specifica constituitur subijcibilis Generi vt prædicabili, est iudicium possibile, per quod ipsum Genus potest affirmari de ipsâ naturâ specificâ iuxta ea, quæ diximus disp. 5. sect. 3. part. 3. circa constructionem vniuersalis.

SECTIO III.

An Species subijcibilis vt subijcibilis, sit vniuersalis, aut è contra?

12 EX dictis constat, Speciem subijcibilem vt talem duo inuoluere; & subijcibilitatem, per quam Generi substituitur; & naturam aliquam præscissam ab inferioribus, quæ quidèm, si ab inferioribus Specie differentibus præscindatur, vt sic præscissa dicetur Genus metaphysicum; si verò ab indiuiduis immediatè abstrahatur, vt sic abstracta dicetur species metaphysica, ac per consequens vtraq; erit vniuersale metaphysicum. Deindè vtraque natura est vniuersale logicum respectu inferiorum, á quibus præscinditur, quia est apta esse in illis, & de ipsis prædicari. Præterea hæc aptitudo, seu respectus ad inferiora diuersus omnino est à subijcibilitate; quia per hanc, natura præscissa comparatur ad Genus tanquàm ad superius; per illam verò comparatur ad inferiora, à quibus præscinditur. Est ergo difficultas in præsenti, an subijcibilitas, & vniuersalitas Logica ita se habeant in Specie, vt hæc oriatur ab illa tãquam propria passio ab essentia, vel è contrà? Si autem vniuersalitas Logica oriatur à subijcibilitate, verè affirmabitur, speciem subijcibilem in quantùm subijcibilem esse vniuersalem logicè: vel è contrà, si subijcibilitas oriatur ab vniuersalitate Logica. Sicut ex eo, quod risibilitas oriatur per se ab homine vt tali, verè dicitur homo in quantùm homo esse risibilis.

13 Caietan. cap. præcedenti docet, vniuersalitatem Logicam Speciei, & prædicabilitatem ita comparari cum subijcibilitate, vt hæc se habeat vt essentia; illæ

verò vt propriæ passiones ab illa procedentes per intellectum. Vndè infert, Speciem subijcibilem in quantùm subijcibilem esse vniuersalem Logicè, & prędicabilem. P. Tolet. quæst. 1. huius cap. docet, vniuersalitatem Logicam Speciei esse essentiā ipsius, prædicabilitatē verò & subijcibilitatem esse proprias passiones. Vnde iuxta hanc sententiā rectè dicetur, Speciē in quantum vniuersalem Logicè, esse prædicabilem de inferioribus, & subijcibilem Generi superiori.

14 Dicendum tamen est, vniuersalitatem Logicam, & subijcibilitatem Speciei non subordinari inter se tanquàm essentiam, & propriam passionem; sed se habere tanquàm duas rationes disparatas aduenientes naturæ constitutæ in esse vniuersalis Metaphysici. Ita P. Rub. hic quæstion. 2. Et in primis, quòd isti respectus adueniant naturæ constitutæ in esse vniuersalis Metaphysici, faciliè probatur: quia ad hoc, vt conceptus aliquis dicatur specificus, est necessarium, quód præscindi possit à pluribus; alioqui enim erit conceptus indiuidualis, vt constat ex dictis disput. 5. section. 6. part. 2.: atqui hoc ipso quód à pluribus præscindatur, erit vniuersale Metaphysicum iuxta dicta suprà disp. 1. sect. 1. n. 4. ergo respectus Speciei subijcibilis, & vniuersalis Logici adueniunt naturæ constitutæ in esse vniuersalis Metaphysici.

15 Deinde certū est, subijcibilitatem non esse proprietatem per se, & necessariò consequentem vniuersalitatem Logicam Speciei: quia plures dantur species Logicè vniuersales, & prædicabiles de suis inferioribus, quæ non sunt subijcibiles: ergo subijcibilitas non consequitur necessariò vniuersalitatem Logicam Speciei. Antecedens constat in supremis generibus prædicamentorum, quæ quidem, vt dictum est section. 1. num. 3., sunt species vniuersales, & prædicabiles respectu indiuiduorum immediatè illis respondentium; vt, *substantia* respectu huius, & illius numero substantiæ; &, *quantitas* respectu huius, & illius numero quantitatis; & tamen non sunt species subijcibiles, quia non subijciuntur alicui generi superiori, cum illud non habeant.

16 Prætereà, quòd neque vniuersalitas Logica sit proprietas per se supponens in Specie subijcibilitatem formalem; probatur: quia natura specifica eatenùs est vniuersalis Logicè, & prædicabilis, quatenùs est vnum aptum esse in pluribus indiuiduis, & de illis prædicari: sed hæc omnia illi conueniunt independenter à subijcibilitate: ergo per accidens se habet hæc ad illā. Minorem probo: quia natura specifica est vna formaliter per præscissionē ab inferiorib⁹; deinde apta esse in illis, & de illis prædicari cōstituitur formaliter per cognitiones possibiles, per quas potest

cognosci in ipsis inferioribus, & de illis affirmari: ergo independenter à subijcibilitate conueniunt illi omnia requisita ad rationem vniuersalis Logici, & prædicabilis. Patet consequentia quia subijcibilitas non quæ per se requiritur ad vnitatem, non que ad aptitudinem essendi in pluribus, aut de illis prædicandi, vt ex se constat. Confirmatur: quia species, in quibus non datur subijcibilitas respectu generis superioris, sunt vniuersales Logicè independenter à subijcibilitate: ergo idem dicendum erit de speciebus, in quibus datur subijcibilitas. Probo consequentiam: quia, sicut in illis dantur omnia requisita ad vniuersalitatem Logicam independenter à subijcibilitate, ita in istis dari poterunt.

17 Obijcies: Species subijcibilis, vt subijcibilis potest præscindi ab hac, & illa specie subijcibili, & de illis prædicari: ergo in quantùm subijcibilis, est vniuersalis Logicè, & prædicabilis. Pro responsione noto, duplicem vniuersalitatem Logicam distingui posse in Specie subijcibili: vnam, per quam natura specifica secundùm se sumpta comparetur ad propria indiuidua; vt, vniuersalitas, per quam homo comparatur ad hunc, & illum hominem; &, equus ad hunc, & illum equum: alteram, per quam Species subijcibilis in communi; seu natura specifica prout subijcibilis in communi cōparetur ad hanc & illam Speciem subijcibilem. De priori vniuersalitate locuti sumus hucusquè in hac sectione, & dictum est, quòd, quando in eadem natura specifica coniunguntur ea vniuersalitas respectu suorum inferiorum, & subijcibilitas respectu Generis, non se habent inter se, vt essentia, & propria passio; sed omnino disparatè, vt probatum est. De posteriori vniuersalitate procedit obiectio proposita, & respondeo, eam vniuersalitatem non conuenire Speciei subijcibili vt tali essentialiter, aut tanquàm propriam passionem; sed omnino accidentaliter: sicut enim homo accidentaliter omnino abstrahitur ab hoc, & illo homine, & de illis postea accidentaliter etiam prędicatur; sic etiam Species subijcibilis accidentaliter omnino abstrahitur ab hac, & illa specie subijcibili, & accidentaliter de illis prædicatur. Hinc est, quòd, sicut homo in quantùm homo non dicitur esse abstractus ab indiuiduis, aut vniuersalis, certè non alia de causa, nisi quia hæc nō cōueniunt illi essentialiter, aut tanquàm proprietates; sic etiam Species subijcibilis non est dicenda esse vniuersalis in quantùm subijcibilis propter eandem rationem.

SECTIO IIII.

Explicatur essentia Speciei vniuersalis.

18 DIximus iam quid sit Species subijcibilis. Explicandum modò, quid sit Species vniuersalis, seu prædicabilis. Sic

eam definiuit Porphirius in hoc cap. *Species est, quæ prædicatur* (immediatè fundamentaliter ex parte obiecti) *de pluribus differentibus numero in eo quod quid.* Loco generis ponitur, *quæ prædicatur de pluribus*: & est idem apud Porphirium, ac, *quæ apta est prædicari de pluribus*, vt notaui initio disputationis præcedentis sect. 1. circa definitionem Generis. In hoc autem conuenit cum reliquis prædicabilibus: differt vero à Genere per hoc, quod est, *prædicari immediatè de pluribus differentibus numero*: quia, licèt Genus prædicetur de pluribus indiuiduis; non tamen immediatè, sed mediatè fundamentaliter ex parte obiecti, vt probaui disp. 6. sect. 3. nu. 27. Deinde dicitur prædicari *in quid*, quia prædicatur essentialiter, in quo differt à Proprio, & Accidenti. Denique additur, *in eo quod quid*, vt denotetur prædicari essentialiter per modum per se stantis; in quo distinguitur à Differentia, quæ, licèt essentialiter prędicetur; predicatur tamen per modum alteri adiacentis, vt dicemus disp. sequenti.

19 Cæterùm, cum in compositione metaphysica id solùm se habeat per modum per se stantis, quod aut gerit munus partis materialis, aut rationem sortitur essentiæ completæ, vt dictum est disp. 6. sect. 1. n 4. & 5. &, species non habeat rationem partis materialis, quia id est proprium Generis, necessarium est, quod prædicetur tanquam tota essentia metaphysica. Vnde idem erit apud Porphirium, *prædicari immediatè de pluribus differentibus numero in eo quod quid*, ac, *prædicari de pluribus tanquam totam essentiam metaphysicam*: atque adeò clariùs definietur Species prædicabilis, *Est vnum aptum prædicari de pluribus tanquàm tota essentia metaphysica*: &, vt vniuersalis, *est vnũ aptũ esse in pluribus tanquàm tota essentia metaphysica.*

20 Est tamẽ difficultas, & non leuis in explicãdo, qua ratione dici possit Species esse tota essentia metaphysica? quia vel sermo est de essentia indiuiduorũ; & sic Species nõ potest dici tota essentia ipsorum, cũ hæc præter speciẽ includant suas differẽtias indiuiduales: vel sermo est de essentia naturę specificæ; & sic nõ est maior ratio, cur Species dicatur tota essentia, quã Genus: quia, sicut Species est tota essentia naturæ specificæ, ita & Genus est tota essentia naturæ genericæ. Relictis aliorum solutionibus.

21 Id explicãdũ est per analogiã, & similitudinẽ ad substantias physicas. In his enim datur cõpositio physica ex materia, & forma, ex quibus coalescit cõpositũ, quod vocatur natura substãtialis. Deinde natura substãtialis ex se est indifferens ad hoc, vel illud suppositũ cõstituẽdũ, & per modũ quẽdã, qui subsistẽtia dicitur, vltimò cõpletur, & determinatur ad hoc suppositũ præ alio cõstituẽdum, ita vt ex vtrãque resultet vnũ omnino incõmunicabile cuicũq; alteri supposito. In supposito autẽ sola natu

ra absolutè dicitur subire rationē essentiæ; subsistentia verò se habet vt complementum essentiæ. Hinc est, quòd in Diuinis vna tantùm cōcedatur essentia; quia, licèt sint tres subsistentiæ, vna sola natura reperitur.

22 Ratio autem, propter quā in supposito substantiali sola natura absolutè loquendo habet rationem essentiæ, est; quia in substantia illud dicitur essentia, quod est prima radix attributorum, & operationum, quæ sunt propria ipsius substantiæ: atqui sola natura est radix attributorum, & operationū: ergo ea sola habet rationem essentiæ. Maior admittitur ab omnibus phylosophis, & est expressa sententia Aristot. 7. Met. cap. 3. text. 13. vbi hæc habet: *quare quod quid erat esse* (hoc est essentia) *illorum est, quorumcunque ratio est definitio; definitio autem est, non si nomē idem, quod oratio significet; sed si primi alicuius sit*: hoc est substantiæ, quæ quidem in phrasi Aristotelis dicitur primum ens, quia est prima radix reliquorum. Minor verò probatur: quia subsistentia aut nullo modo per se requiritur ad operationes, vt nonnulli volunt, aut si aliquo, solùm requiritur vt conditio supponens naturam substantialem in esse radicis operationum, vt dicemus in phys. disp. 8. ergo sola natura substantialis est prima radix operationum.

23 Igitur per similitudinem & analogiam, quam species infima dicit ad naturam substantialem; & differentia indiuidualis ad subsistentiam, rectè dicitur Species in compositione metaphysica indiuidui se habere vt essentia integra; & differentia indiuidualis vt modus, & complementum essentiæ: Sicut enim natura substantialis est quid immediatè compositum ex materia, & forma, & ex se indifferens ad hoc, vt per hanc, vel illam subsistentiam constituatur in hoc, vel illo supposito; ita etiam species infima est quid immediatè resultans ex genere, & differentia: quæ propter similitudinem, quam habent cum materia, & forma physica, dicuntur esse materia, & forma metaphysicæ. Deinde hæc species ex genere, & differentia coalescens, est ex se indifferens ad hoc, vt per hanc, vel illam differentiam indiuidualem constituatur in hoc, vel illo indiuiduo; & sicut subsistentia est modus substantialis physicus vltimo complens naturam, eamque determinans ad hoc suppositum; sic etiam indiuiduatio est quasi modus quidam metaphysicus speciem determinans ad hoc indiuiduum, eamque vltimò complens ita, vt ex vtrâque resultet vnum omnino incommunicabile cuicunque alteri indiuiduo: ergo, sicut in compositione physica suppositi natura substantialis dicitur absolutè, & simpliciter esse tota essentia physica ipsius suppositi, & subsistentia complementum essentiæ; ita etiam in compositione metaphysica species dicetur absolutè esse tota essentia metaphysica indiuidui,

& in-

& indiuiduatio complementum ipsius essentiæ.

24 Huic doctrinæ apertè fauet Arist.: nam, cum lib. 1. Topic. cap. 4. & lib. 7. Met. cap. 4. & 5. doceat definitionem esse *orationem quod quid est esse rei* (id est essentiam) *significantem*; eodem lib. 7. Met. tex. 13. docet in solis speciebus inueniri *quod quid erat esse rei*, hoc est, essentiam: ergo sentit, solã speciẽ habere rationem essentiæ metaphysicæ. Imo c. 17. addit singularia nõ posse definiri: certè, nõ aliã de causã, nisi quia putat singularitates, seu indiuiduationes non pertinere ad essentiam, ad quã solam explicãdam dirigitur definitio. Ratio à priori huius est: quia sola species est radix, seu principiũ operationum, quæ oriuntur à quolibet indiuiduo; indiuiduatio verò solum est conditio per se requisita ad hoc, vt speciès exerceat, & executioni mandet effectus, quos in se continet. Cuius non leue indiciũ est, quod inter indiuidua eiusdem speciei nullus est effectus ab vno procedens, qui ab alio procedere non possit, si dispositiones habeat requisitas: ex quarum defectu nõnulli homines non eliciunt tàm perfectas operationes, ac alij, qui perfectioribus dispositionibus instructi sunt. Hæc dicta intelligãtur de indiuiduis substantiæ, & ad similitudinem illorum philosophãdum est de indiuiduis accidentium.

25 Ad rationem dubitandi adductam num. 20. respondeò, quòd, dum Species dicitur esse tota essentia metaphysica, sermo est de essentia indiuiduorum: quia, licèt hæc præter Speciem includant differentias indiuiduales, sola Species habet munus essentiæ, si propriè loquendum sit; &, indiuiduatio, solùm se habet vt complementum essentiæ, vt in superioribus probatum est. Dices: quidquid est de conceptu formali alicuius rei, dicitur esse de essentia illius: sed indiuiduatio est de conceptu formali indiuiduorum: ergo est de essentia illorum. Distinguo maiorem: quidquid est de conceptu formali alicuius rei, dicitur esse de essen tia illius, si essentia sumatur laxè, concedo: si sumatur strictè, nego maiorem: quia ad hoc, vt propriè, & strictè loquendo, conceptus aliquis sit de essentia alicuius, præter hoc, quod est esse de conceptu formali illius, requiritur, quòd pertineat ad conceptum specificum illius, vt probatum est: indiuiduatio verò non pertinet ad conceptum specificum; sed est extra illum, & ideò non potest dici strictè de essentia indiuidui; sed laxè tantùm.

26 Rogabis: an in quolibet indiuiduo contineatur tota perfectio naturæ specificæ; &, in qualibet specie tota perfectio naturæ genericæ? Respondeò, duplicem posse distingui perfectionem tàm in natura generica, quàm in specifica: vnam extensiuam; intensiuam alteram, vel quasi intensiuam. Perfectio intensiua alicuius formalitatis dicitur illa, quæ ei conuenit secundùm se in ordine ad pro-

 prium

prium connotatum. Perfectio extensiua, quæ illi accedit, efficit ex aggregato omnium inferiorum, ad quæ extenditur. Si ergo sermo sit de perfectione extensiua, certum est, neque naturam genericam in qualibet specie, neque specificã in quolibet indiuiduo habere totam suã perfectionem extẽsiuam: quia perfectio extensiua naturæ superioris includit omnia sua inferiora: atqui natura superior prout in vno inferiori non extenditur ad reliqua: ergo non habet in quolibet totam suam perfectionem extensiuam.

27 Si verò sermo sit de perfectione intensiua, tota continetur in singulis inferioribus: quia natura generica in singulis speciebus respicit proprium connotatum: ergo in singulis speciebus seruat totam suam perfectionem intensiuam. Consequentia patet: quia perfectio intensiua cuiuslibet formalitatis consistit in respectu, seu tendentia ad connotatum illi respondens. Antecedens probatur: quia animal, v.g., cuius connotatum est sensatio, in singulis speciebus est principium sentiendi. Quòd si aliquæ species sensationes perfectiores eliciunt, quàm aliæ; id non prouenit ex eo, quòd ratio animalis secundùm se sit perfectior in vnâ, quàm in aliã; sed ex perfectiori differentia, cui adiungitur in vna specie. Idem dicito de natura specifica respectu indiuiduorum: est enim in omnibus æqualis. Quod si aliquãdo vnum perfectiores elicit operationes, quã aliud, id prouenit vel ex eo, quod perfectiorem differentiam indiuidualem continet, vt nonnulli volunt; vel ex eo, quòd perfectioribus dispositionibus instructum est; vt cũ alijs dicemus in lib. de Anima.

SECTIO V.

Quid, & quotuplex sit Indiuiduum primò intentionaliter sumptum?

28 ID, quod immediatè subijcitur Speciei, est Indiuiduũ, vt constat ex dictis, & propterea explicatis ijs, quæ sunt propria Speciei, oportet agere de Indiuiduo. Hoc autem sumi potest, & primò intentionaliter, & secundò intentionaliter. Primò intentionaliter sumptum nihil aliud est, quàm natura indiuidualis secundũ ea, quæ illi conueniunt ante operationem intellectus. Secundò intẽtionaliter sumptum est natura indiuidualis prout denominata ab operatione intellectus, quæ dicitur secunda intentio indiuidui. In hac sectione agendum nobis est de Indiuiduo primô intentionaliter sumpto; & posteà agemus de illo prout subest secundæ intentioni.

29 Indiuiduum ergo primò intentionaliter sumptum sic definitur à Porphi. cap. de Spec. *Cuius collectio proprietatum nunquam in alio erit eadem.* Quæ definitio potest intelligi, vel de collectione proprietatum, quàm Indiuiduum exigat ratione suæ differentiæ indiuidualis; vel de collectione proprietatum, quæ de facto coniungun-

gun-

guntur in ipso Indiuiduo, licèt singulæ sint accidentia communia. In hoc secundo sensu est communiter recepta definitio apud authores, & hæ solent numerari proprietates, *Forma, figura, locus, tēpus, cum nomine, sanguis, Patria sunt septem, quæ non habet vnus, & alter*. Et ideò hæc non tàm est definitio, quàm descriptio quædam imperfecta explicans Indiuiduum per accidentia communia, ratione quorum per sensus percipimus, & discernimus indiuidua: tunc enim Indiuiduum hoc, Petrum v.g., cognoscimus vt talem, & discernimus ab alio, quando sensibus, aut intellectu percipimus, occupare locum, qui ab alio nō potest in eodem tempore occupari, aut alia accidentia habere, quæ simul alteri conuenire nequeunt. Hæc descriptio non solùm potest accommodari indiuiduis substantiæ corporeæ; sed etiam omnibus alijs tàm substantię spiritualis, quàm cuiuslibet accidentis: quia, licèt accidentia, quæ communiter enumerari diximus in collectione proprietatum indiuidualium, collectiuè sumpta soli conueniant substantiæ corporeæ; nihilominus quodlibet indiuiduum, quodcūque sit, habet collectionem accidentium, aut circūstantiarum, ratione quorum potest cadere sub descriptionem à Porphirio traditam.

30 S. Thomas 1. part. quæst. 29. art. 4. aliam tradidit definitionem indiuidui primò intentionaliter sumpti: nempe, *Indiuiduum est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*. Hæc tamen definitio non explicat immediatè conceptū formalem Indiuidui; sed proprietatem quandam illius, vnitatem, videlicet, indiuidualem, quæ est passio, seu proprietas Indiuidui, per quam ipsum indiuiduum constituitur indiuisum, seu indiuisibile in se ipsum eo modo, quo diximus disp. 1. sect. 2. An verò quælibet ex istis definitionibus sit vna explicans vnam rationem communem omnibus indiuiduis, dicemus sectione sequente.

31 Indiuiduum primò diuiditur in substantiale, & accidentale: Substantiale est indiuiduum substantiæ. Accidentale indiuiduum accidentis. Deinde vtrunque diuiditur in physicum, & metaphysicum. Physicum est entitas cuiuslibet, prout datur à parte rei. Metaphysicum est id, quod coalescit ex specie infima, & differentia indiuiduali. Deinde vtrūque diuiditur in completum, & incompletum. Cōpletum est, quod non ordinatur ex natura sua ad componēdum aliud. Incompletum, quod ex natura sua ordinatur ad componēdum aliud. In exemplum omnium possumus adducère Petrum: hìc enim est indiuiduum substantiæ, vt constat. Deindè, prout physicè coalescit ex materiâ, & formâ rationali taliter, vt non ordinetur ad componendum aliud indiuiduum, dicitur esse indiuiduum physicum completū. Prætereà, prout est quid coalescens ex omnibus prædicatis essentialibus, & differentijs indiuidualibus respondentibus singulis

prædicatis, est completum metaphysicè. Deniquè in Petro continetur hæc numero materia, & hęc numero forma, quæ sunt indiuidua incompleta physicè, quia ex natura sua ordinantur ad componendum physicè ipsum Petrum. Deinde continetur etiam hoc animal, quod est indiuiduum incompletũ metaphysicè; quia simul cum hoc rationali componit metaphysicè vnum indiuiduum metaphysicè completum.

SECTIO VI.

An ab indiuiduis primò intentionaliter sumptis possit abstrahi vna ratio indiuidualis communis omnibus indiuiduis?

32 Indiuiduũ primò intẽtionaliter sumptum tria dicit vt tale. Primum est differentia indiuidualis realis, per quam cõstituitur in esse Indiuidui, & singularis; & hæc est ratio essentialis, seu primaria Indiuidui vt talis, quam nonnulli dicunt esse radicem proprietatum realiũ per se cõsequẽtiũ realiter ipsum Indiuiduum vt tale. Secundum est vnitas realis indiuidualis, per quã indiuiduum constituitur in esse vnius, seu indiuisibilis in se ipsum; & hæc est passio, seu attributũ per se nostro modo cõcipiẽdi cõsequẽs singularitatẽ, seu indiuiduationẽ realẽ. Tertium est collectio proprietatũ, quæ non est eadem in alio; & hæc est quasi proprietas realiter aduenieus Indiuiduo. In præsenti ergo inquirimus: an omnia indiuidua conueniant vniuocè in vnã ratione singularis ab ipsis abstracta, vel in vna ratione vnius, vel in vna ratione habẽdi collectionẽ proprietatum &c? Quævis autẽ ex his rationib⁹, si abstrahatur, dicetur vna ratio realis; nõ quia habeat vnitatẽ realẽ ante operationẽ intellectus; sed quia ea ratio, quæ fiet vna per abstractionẽ intellectus, est quoddã prædicatum reale indiuiduorum.

33 Prima sentẽtia affirmat, omnia indiuida cõuenire vniuocè in vna ratione singularis ab ipsis abstracta. Hæc est P. Rub. in Log. c. de Spec. q. 6. & pro se adducit Caiet., Cãter. & putat esse S. Thomæ 1. p. q. 30. art 4.: sed ibi Doctor Angelicus solum dicit, nomẽ *Persona* esse cõmune cõmunitate rationis, non sicut Genus, aut Speciẽ; sed sicut Indiuiduum vagum. Ex quibus verbis nullatenus colligi potest dari vnum conceptum Indiuidui vniuocè communẽ omnibus: quia benè potest contingere, quod Indiuiduum vagum sit cõmune communitate rationis; & tamen non sit vniuocum, cum communitas rationis latius pateat, quam vniuócatio, vt constabit ex dicendis circa vniuoca, & analoga. Rationes huius sententiæ obijcientur infrà, & mentem Angelici Doctoris explicabimus in secunda conclusione. Secunda sententia negat, dari vllam rationem indiuidualem vniuocè communem omnibus indiuiduis. Ita Sotus hìc quæstion. vnica in solutione ad secundum, & nonnulli recentiores.

Meam

Meam sententiam duabus conclusionibus explicabo.

PARS I.

Non potest ab indiuiduis abstrahi vna ratio Indiuidui realis, omnibus communis.

34 DIco primo: Ab indiuiduis prout indiuidua sunt realiter, seu singularia, non potest abstrahi vna ratio Indiuidui communis omnibus. Hæc conclusio est Soti, & aliorum. Probatur: quia res diuersæ non possunt conuenire in ea ratione, secundùm quam sunt diuersæ: sed indiuidua sunt diuersa inter se ratione differentiæ indiuidualis: ergo non possunt conuenire in ipsa differentia indiuiduali: ergo non potest ab illis abstrahi vna ratio Indiuidui communis omnibus. Maior est certa: quia ad hoc, vt à rebus realiter distinctis abstrahatur vna ratio communis omnibus, nullum aliud datur fundamentum, nisi similitudo, quam experimur inter illa, atque adeò eæ rationes, in quibus dissimilia sunt, non possunt esse fundamentũ, vt ab illis abstrahatur vna ratio cõmunis. Minorem probo: quia Petrus, & Ioannes dissident inter se ratione illarum formalitatum, per quas in esse Petri, & Ioannis cõstituuntur: sed constituuntur in esse Petri & Ioannis per differẽtias indiuiduales: ergo dissident inter se per ipsas differentias indiuiduales.

35 Respondet P. Rub. suprà n. 34. indiuidua vt talia posse considerari duobus modis. Primò, vt significantur nomine particulari, & proprio Petri, Ioannis &c. Secundo, prout indiuidua, & particularia sunt, non determinando hanc, aut illam differentiam indiuidualem propriam Petri, Ioannis &c. Ait ergo, secundùm primã considerationem nihil commune habere posse indiuidua; benè tamẽ iuxtà secundam: quia, licèt in ratione determinati indiuidui nullã habeant similitudinem; habent tamen aliquam in ratione Indiuidui vt sic. Sed contrà: Petrus, & Paulus dissident inter se ratione differentiarum indiuidualium non solùm, prout determinatæ sunt; sed etiam prout differentiæ indiuiduales vt sic: ergo nullam habent similitudinem, ratione cuius conuenire possint in ratione Indiuidui. Antecedens est certum: quia Petrus ratione differentiæ indiuidualis vt differentiæ indiuidualis, est diuersus ab omnibus alijs, inter quos est Paulus; deinde Paulus ratione suæ differentiæ indiuidualis prout indiuidualis, est diuersus ab omnibus alijs, inter quos est Petrus, & sic de cæteris: ergo dissident inter se ratione differentiarum indiuidualium nõ solùm prout determinatæ sunt; sed etiã prout indiuiduales vt sic. Antecedens est certum: quia differentia indiuidualis in consensu omnium est id, per quod vnunquodque est realiter diuersum à quocunque alio.

36 Cõfirmatur: quia, vt indiuidua in vna ratione Indiuidui vt sic conuenirent, necessarium erat, quòd id, quod Petro, v.g., conuenit in ratione Indiuidui, conueni-

ret etiam Paulo: atqui non conuenit idem vni, & alteri in ratione Indiuidui: ergo non possunt conuenire in vna ratione Indiuidui. Maior est certa. Minor probatur: quia Petrus in ratione Indiuidui est diuersus à quocunque alio, à Paulo videlicet, Ioanne, Antonio &c.: atqui Paulo in ratione Indiuidui non conuenit esse diuersum à se ipso; sed à Petro, Ioanne, Antonio &c. & sic de reliquis: ergo nulli indiuiduo adhuc in ratione Indiuidui conuenit idem, quod conuenit alteri in ratione Indiuidui.

37 Dices: potest cognosci Indiuiduum vt sic, quin discernatur, an sit Petrus, aut Paulus: ergo ab omnibus indiuiduis potest abstrahi vna ratio communis Indiuidui. Patet consequentia: quia ex eo ab omnibus hominibus potest abstrahi vna ratio communis hominis; quia potest concipi homo, quin concipiatur hic, & ille homo: ergo idem dicendum erit de Indiuiduo. Nego primam consequentiã. Ad probationem respondeo, ideò abstrahi hominem vt sic à singularibus hominibus, quia ita potest concipi ratio hominis sine singularibus, vt non concipiatur multiplicata in pluribus. At quando cõcipio Indiuiduum vt sic sine hoc, aut illô determinato, reverâ concipio rationem indiuidualem multiplicatam in pluribus (licèt non concipiam illa plura sub nomine proprio, & determinato) quia cõcipio Indiuiduum vt diuersum à quocunque alio præter ipsum. Cũ autem hoc, quod est, esse diuersum à quocunque alio præter ipsum, diuersa ratione inueniatur in vno, quàm in alio, vt probatum est, necessarium est, quòd tunc concipiã plures rationes diuersitatis; atque adeò hoc nomen *Indiuiduum* est æquiuocum, quia plura significat vt distincta, licèt non sub nomine proprio, & determinato. Id explicari potest à paritate huius conceptus, *omnis homo*: iste enim in consensu omnium non abstrahi vnam rationem communem hominibus singularibus, certè non aliâ de causâ, nisi, quia licèt non repræsentet plures homines sub nomine proprio, & determinato singulorum, nihilominùs repræsentat pluralitatem hominum: ergo idem dicendũ erit de conceptu Indiuidui vt sic, cum is repræsentet pluralitatem indiuiduorum, quorũ singula sunt diuersa ab omnibus alijs.

38 Ex hoc infero primò, non posse ab indiuiduis abstrahi vnam rationem communem ipsis, prout sunt radix proprietatum, quæ in alio reperiri non possunt (si fortè de ratione indiuiduorum est esse radicem talium proprietatum). Ratio desumitur ex dictis: quia hoc indiuiduum, Petrus v.g., ratione suæ differentiæ indiuidualis prout distincta est à differentia indiuiduali Pauli, est radix proprietatum, quæ in Paulo reperiri non possunt; & idem est de Paulo: ergo indiuidua prout inter se differentia, sunt radix proprietatum &c. Sed à differentibus secundùm eam rationem, in qua differunt, non potest abstrahi vna

ratio communis illis: ergo ab indiuiduis, prout sunt radix proprietatum, quæ in alio reperiri non possunt; non potest abstrahi vna ratio communis omnibus. Confirmatur: quia collectio proprietatum Petri pertinet ad Petrum, prout est distincta à collectione proprietatum Pauli: ergo Petrus prout distinctus á Paulo est radix huius collectionis. Consequētia est bona: quia Petrus non potest esse radix collectionis distinctæ ab alia collectione, nisi quatenus est distinctus ab eo, qui est radix alterius collectionis. Antecedēs probatur: quia collectio proprietatum Petri eà ratione pertinet ad ipsum Petrum, quà in alio reperiri nequit: sed hoc, quod est non posse reperiri in alio, conuenit illi, quatenus est distincta à proprietatibus cuiuscunque alterius: quia, quatenùs cum illis conuenit, nō implicat reperiri in alijs: ergo collectio proprietatum Petri pertinet ad Petrum, prout est distincta à collectione proprietatum Pauli.

36 Infero secundò, indiuidua non posse conuenire in hoc, quod est actu habere collectionem proprietatum, quæ in alio reperiri nequit; ac per consequens neque posse ab illis abstrahi vnam rationem habentis talem collectionem. Ratio est: quia hoc indiuiduum prout habens collectionem proprietatū, quæ in alio reperiri nequit, dissidet à quocunque alio prout habente collectionem proprietatum illi respondentium: ergo non possunt conuenire in hoc, quod est habere talem collectionem. Consequentia est bona: quia, vt sæpe diximus, non possunt duo aliqua conuenire in ea ratione, in qua dissident. Antecedens est certum: quia hoc indiuiduum dissidet ab alijs per hoc, quod in illis reperiri nequit: sed collectio proprietatum, quæ non potest esse in alio nisi in hoc indiuiduo, non potest reperiri in alijs indiuiduis: ergo hoc indiuiduum dissidet ab alijs per hoc, quod est habere talem collectionem. Hinc est, quod definitio indiuidui supra tradita ex Porphirio est vna secundùm vocem tantùm; &, non secundùm rem significatam: quia significat plures res secundùm diuersas rationes. Contra hanc doctrinam adducitur argumentum desumptū ex relationibus dissimilitudinis, quæ quidem conueniunt in hoc, quod est esse dissimilitudines: Hoc tamen argumentum soluetur, quando agamus de prædicamento relationis.

PARS II.

Potest ab indiuiduis abstrahi vna ratio vnius *omnibus communis*

40 Dico secundò: Omnia indiuidua ita conueniunt in hoc, quod est esse *vnum numero*, vt ab illis possit abstrahi vna ratio *vnius*, quæ sit omnibus communis. An verò hæc ratio dicenda sit vniuoca? cōstabit ex dicēdis circa naturam vniuocorum. Pro hac cōclusione

sione adduci possunt authores primæ sententiæ. Et in hunc sensum intelligo S. Thomam ibi adductũ ex 1. part. quæst. 30. art. 4. vbi ait, *nomen persona esse commune communitate rationis, sicut Indiuiduum vagum*: quia quæstione antecedenti definierat Indiuiduum per hoc, quod est esse *Indiuisum in se ipsum*, quam supra n. 30. diximus esse definitionem Indiuidui prout est *vnum numero*. Probatur hæc conclusio: quia potest concipi vnum numero, quin concipiatur, an hoc sit Petrus, aut Paulus; vel an dentur plura, quæ sint vnum numero: ergo potest abstrahi ab indiuiduis vna ratio *vnius numero*. Consequentia est bona: quia abstrahere vnam rationem à pluribus nihil aliud est, quàm cognoscere expresse eam rationem, non cognitis expresse pluribus vel sub nomine proprio, & determinato singulorum, vel saltem sub ratione plurium. Antecedens probatur: quia audita hac voce, *vnum numero*, non venimus in cognitionem expressam Petri, aut Pauli, aut plurium; sed tantùm cognoscimus expresse *indiuisibile in se ipsum*, vt experientia docet: ergo cognoscitur expresse ratio *vnius*, quin expresse cognoscatur vel Petrus, aut Paulus, &c. vel pluralitas aliquorum: ergo præscinditur vna ratio vnius ab omnibus indiuiduis. Hæc autem ratio vnius pertinet ad quartum prædicabile, quia abstrahitur ab indiuiduis tanquàm proprietas illorum.

41 Obijcies primò: ad hoc, vt ratio aliqua sit vna nõ sufficit, quòd à præscindatur à suis inferioribus; sed est etiam necessarium, quod nõ transcendat differentias ipsorum inferiorum, vt diximus disp. 1. sect. 2. n. 9. atqui vnitas numerica transcendit differentias indiuiduorum: ergo non potest ab illis abstrahi vna ratio *vnitatis*, seu *vnius*. Nego minorem: quia ad hoc, vt vnitas transcenderet differentias indiuiduales, erat necessarium, quod hæ non possent concipi expresse, quin expresse conciperetur vnitas: at possunt concipi expresse, non concepta expresse vnitate: sæpe enim exprimimus Petrum, aut Paulum, &c. quin meminerimus, an sit indiuisibilis in se ipsum, vt experientia constat: ergo vnitas non transcendit differentias indiuiduales. Instabis; vnitas est passio entis: sed ens transcendit formaliter differẽtias indiuiduales: ergo & vnitas numerica debet transcendere formaliter ipsas differentias. Distinguo maiorem: vnitas est passio entis formaliter distincta, saltem inadæquate (in tractatu de Analogia dicam, quid sit distinctio inadæquata) ab ipso ente, concedo: formaliter indistincta, nego maiorẽ. Deinde concessa minori, nego consequentiam: quia nulla differentia potest concipi expresse, quin expresse concipiatur ens, vt dicemus in tractatu de Analogia: at quælibet potest concipi, quin expresse concipiatur vnitas, vt probatum est.

42 Obijcies secundò: si à Petro, & Paulo abstraheretur vna ratio

tio *vnius*, seu *vnitatis*, deberet cõtrahi ad ipsos per aliquam differentiam indiuidualem: atqui nulla potest dari differentia indiuidualis, per quam ad illos contraharur talis ratio: ergo non potest abstrahi. Minor probatur: quia differentia illa indiuidualis, per quam vnitas in communi contraheretur ad Petrum, constitueret vnitatem quandam singularem, quæ esset vna numero distincta ab vnitate singulari Pauli: ergo deberet dari aliqua vnitas, per quam constitueretur vna numero. Rursus hæc vnitas conueniret in ratione vnitatis cum vnitate, quæ vnitatem Pauli vnam numero constitueret; atque adeò necessarium esset assignare alias differentias indiuiduales, per quas vnitas vnitatis Petri, & vnitas vnitatis Pauli distinguerentur numero. Deinde idem argumentum posset fieri de illis, & sic daretur processus infinitus differentiarum indiuidualium vnitatis, qui admittendus non est: ergo neque admittendæ sunt differentiæ indiuiduales contrahentes vnitatem aliquam in communi; ac per consequens, neque vnitas in communi abstracta ab indiuiduis.

43 Respondeo, rationem illam communem *vnitatis*, seu *vnius* abstractam ab indiuiduis contrahi ad ipsa indiuidua per differentiam indiuidualem ipsorum, & non per aliam distinctam. Itaque ratio *vnius* seu *vnitas* in communi abstracta à Petro, & Paulo, &c. contrahitur ad Petrum per differentiam indiuidualem ipsius Petri; & ad Paulum per differentiam indiuidualem ipsius Pauli; non verò per aliquid adhuc formaliter distinctum ab istis differentijs. Moueor ad id asserendum: quia, cum vnitas numerica sit passio, seu attributum indiuiduorum, non realiter, sed solùm ratione nostra distinctum ab ipsis, sufficienter contrahitur adhoc, vt sit propria huius per differentiam indiuidualem ipsius; nec est necessaria alia differentia distincta. Deinde ad hoc, vt hæc vnitas sit vna numero, non requiritur alia vnitas superaddita: quia sicut actio non producitur per aliã actionem; neque vnio vnitur per aliam vnionem, sed per se ipsas, sic etiam vnitas numerica contracta per differentiam huius indiuidui sit vna per se ipsam, & non per aliam vnitatem. Ad obiectionem ergo in forma distinguo maiorem: deberet contrahi ad ipsos per aliquam differentiam indiuidualem formaliter indistinctam à differentia indiuiduali ipsorum, concedo: distinctam, nego maiorem: & deinde nego minorem. Ad probationẽ distinguo antecedens: illa differentia indiuidualis constitueret vnitatẽ quandam singularem, quæ esset vna numero ab vnitatibus aliorum distincta per se ipsam formaliter, concedo: per aliquid superadditũ, nego antecedens; & deinde nego consequentiã, si sermo sit de vnitate aliqua superaddita adhuc per rationem nostram.

44 Obij

44 Obijcies tertiò: vnum est indiuisum in se, & diuisum â quolibet alio: sed ab indiuiduis, prout diuisa sunt á quolibet alio, non potest abstrahi vna ratio diuisi à quolibet alio: ergo neque vna ratio vnius. Maior traditur á S. Tho. 1. part. quæst. 19. art. 4. Minor probatur: quia quodlibet indiuiduũ dissidet ab alijs per hoc ꝙ est esse diuisum ab illis: ergo non potest conuenire cum illis in hoc, quod est esse diuisum ab illis. Consequentia patet: quia iuxtà doctrinam à nobis traditam in hac sectione, non possunt duo, aut plura aliqua conuenire in ea ratione, in qua dissident. Respondeo, ad conceptum formalem vnius non pertinere formaliter, quòd sit diuisum á quolibet alio; sed solùm, quòd sit indiuisum, seu indiuisibile in se ipsum, vt ex Arist. probauimus disp. 1. sect. 1. Cum autem indiuidua non dissideant inter se per hoc, quod est esse indiuisa in se ipsa; sed potiùs in hoc sint similia, nihil est, quod prohibeat, posse ab illis abstrahi vnam rationem indiuisibilitatis communem omnibus. Neque S. Thomas in definitione Indiuidui eam particulam, *& diuisum à quolibet alio* addidit tãquam quid pertinens ad rationem formalem vnius; sed solùm vt magis rem explicaret, per id, quod in quolibet indiuiduo experimur inuenire simul cum vnitatem numerica.

45 Hic est aduertendum, rationem commune *vnius*, seu, *vnitatis* æqualiter abbstrahi ab omnibus indiuiduis substantiæ, & accidentis ita, vt sit vna omnibus communis: quia cuilibet indiuiduo, siue sit substantiæ, siue accidentis, conuenit proprijssimè hoc, quod est esse vnum numero, seu indiuisibile in se ipsum: cur ergo non abstrahetur ab omnibus vna ratio *vnius* omnibus communis? Dices: substantiæ, & accidenti non potest dari ratio aliqua communis, quæ sit vna ergo neque potest abstrahi ab illis vna ratio vnitatis. Distinguo antecedens: non potest dari ratio aliqua communis, quæ sit vna, si hæc pertineat ad conceptum essentialem ipsorum admitto: si sit extra conceptum essentialem ipsorum, nego antecedens: & deinde nego consequentiam: quia à calore, & animali potest abstrahi ratio generis: quæ respectu illorum est vna vniuersalitate pertinente ad quintum prædicabile. Cum autem vnitas numerica non sit de conceptu essentiali Indiuidui; sed propria passio, seu attributum illius, non erit, cur non possit ab omnibus indiuiduis tam accidentis, quam substantiæ abstrahi ratio *vnitatis*, seu, *vnius*, quæ respectu illorum sit vna vniuersalitate pertinente ad quartum prædicabile.

46 Rogas: an Indiuiduum vagum sit aliqua ratio, quæ sit vna communis ommibus indiuiduis? Indiuiduum vagum dicitur species affecta signo aliquo particulari: vt, *quidam homo*; *aliquis homo*. Respondeo ergo, has dictiones

quidam homo, *aliquis homo* duplicem sensum habere posse: quia possunt sumi pro eodem, ac, *vnus homo*; & in hoc sensu significant vnam rationem communem omnibus indiuiduis, vt constat ex dictis pro nostra secunda conclusione. Deinde possunt sumi pro omnibus indiuiduis realibus disiunctim sumptis ita, vt *aliquis homo* idem significet, ac, *hic homo*, *vel hic homo*, *vel hic homo*, *&c.* & in hac acceptione non significatur per τὸ *aliquis homo* vna ratio communis omnibus indiuiduis; sed significantur omnia indiuidua in ratione plurium sub disiunctione; vt ex se constat.

SECTIO VII.

De Indiuiduo secundò intentionaliter sumpto.

47 INdiuiduum secundò intentionaliter sumptum est natura realis indiuidui prout subest operationi intellectus, quæ dicitur secunda intentio. Datur autem duplex secunda intentio in Indiuiduo. Vna, per quam constituitur subijcibilis. Altera, per quam constituitur prædicabilis. Deinde per secundam intentionem subijcibilis potest comparari ad tria extrema, ad Genus, videlicèt, Speciem; & ipsum Indiuiduum: ad quæ quidem comparatur, tum vt apta sunt esse in illo; tum vt apta prædicari de illo. Prima comparatio se habet vt essentia Indiuidui subijcibilis, & secunda vt propria passio. Deinde hæ comparationes nihil aliud sunt, quàm cognitiones possibiles, per quas ea extrema possunt constitui in Indiuiduo, & de ipso prædicari iuxta ea, quæ disp. 7. sect. 2. diximus circa speciem subijcibilem iterare.

48 Indiuiduum prædicabile definitur à Porphirio, *quod de vno solo prædicatur*. Definitum huius definitionis est entitas indiuidualis, prout denominatur à secunda intentione prædicabilis de vno: ita tamen vt entitas indiuidualis attingatur per definitionem tanquàm id, quod prædicatur, *vt quod*; &, secunda intentio tanquàm id, quod prædicatur, *vt quo*, hoc est, tanquàm forma, per quam entitas indiuidualis de vno prædicatur. Deinde hoc definitum est vna ratio communis Indiuidui abstracta ab omnibus indiuiduis, prout subsunt secundæ intentioni; quia, licèt realiter, & secundùm se sumpta nullam habeant similitudinē, ratione cuius possit ab illis abstrahi vna ratio Indiuidui realis, vt dictum est sectione præcedente; tamen, prout subsunt secundæ intentioni prædicabilis de vno, sunt similia in hoc, quod est habere talem secundam intētionem; & ideo potest ab illis abstrahi vna ratio Indiuidui secundò intentionaliter sumpti.

46 Obijcies; si ab omnibus indiuiduis potest abstrahi vna ratio Indiuidui secūdò intētionaliter sumpti, hæc ratio poterit de illis omnibus

nibus prædicati: ergo male definitur à Porphirio Indiuiduum per hoc, quod est esse prædicabile de vno solo. Respondeo, Indiuiduum posse duobus modis prædicari. Primò ita, vt sola natura indiuidualis prædicetur *vt quod*, & secunda intentio *vt quo*. Secundò ita, vt totũ concretũ resultans ex natura indiuiduali, & secunda intentione prædicetur *vt quod* per aliam secundã intentionem). Si primo modo prædicetur, de vno solo prædicabitur: quia, cum natura indiuidualis non extendatur ad plura; sed intra vnũ solum contineatur, vt constat ex dictis sect. præcedente, non potest verè affirmari, nisi de vno solo. In hac ergo acceptione definitur à Porphirio Indiuiduum per hoc, quod est esse prædicabile de vno solo. Si verò secundo modo prædicetur Indiuiduum, poterit prædicari de pluribus: quia, cùm concretum illud extẽdatur ad illa omnia, à quibus abstrahitur, potest de illis omnibus prædicari. Id tamen fiet per aliam secundam intentionem toti concreto superadditam; quæ quidẽm erit vniuersalis. Ad obiectionẽ ergo distinguo antecedens: hæc ratio poterit de illis omnibus prædicari prædicatione affirmante *vt quod* totum concretum, concedo: prædicatione affirmante *vt quod* solam naturam indiuidualem, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam: quia in ea definitione nõ est sermo de prædicatione, quâ totum concretum prædicatur *vt quod*; sed solùm de illa, quâ natura indiuidualis prædicatur *vt quod*.

50 Ex his colligo, Indiuiduum posse prædicari indiuidualiter; & vniuersaliter. Vniuersaliter prædicatur, quando totum concretum resultans ex natura indiuiduali, & secunda intentione prædicatur *vt quod* de indiuiduis, à quibus abstrahitur. Et id potest contingere duobus modis. Primo prædicatione Speciei de suis singularibus; vt in his, *hoc indiuiduũ* (id est, hoc prædicabile de vno) *est Indiuiduũ* (idest, est prædicabile de vno) *illud indiuiduum est Indiuiduum, &c.* quia Indiuiduum secundò intentionaliter sumptum, prout est prædicabile de vno vt sic, comparatur ad indiuidua particularia secundò intentionaliter sumpta, prout sunt hoc, & illud prædicabile de vno, tanquam Species ad singularia. Secundo potest prædicari prædicatione accidentis de suis subiectis: vt in his, *Petrus est Indiuiduum*, *Ioannes est Indiuiduum*, id est, prædicabile de vno: quia hoc, quod est esse prædicabile de vno, est accidens commune Petro, Ioanni, &c.

51 Indiuidualiter vero prædicatur Indiuiduũ, quando sola natura indiuidualis prædicatur *vt quod*: & id potest fieri vel prædicatione idẽtica; vt in his, *Petrus est Petrus*, *hoc animal est hoc rationale*: vel prædicatione formali, quæ potest fieri tribus modis: Primo, si Indiuiduũ completum non expressum ex parte subiecti, exprimatur ex parte prædicati: vt in hac, *Petrus est hic homo*. Secundò, si Indiuiduum prædicati

dicati superioris prædicetur de Indiuiduo completo: vt in his. *Petrus est hoc animal; Petrus est hoc rationale.* Tertiò, si Indiuiduum accidentis tàm proprij, quàm communis prædicetur de indiuiduo substantiæ: vt in his, *Petrus est hoc risibile, Ioannes est hoc album.* In quo veró differant prædicatio identica, & prædicatio formalis dicemus infrà disp. 11. sect. 2. Hic est aduertendum, in quolibet ex istis indiuiduis duplicem aptitudinem reperiri; vnam, qua est aptum, vt sit in vno; alteram, qua est aptum, vt de ipso prædicetur. Prima aptitudo se habet vt essentia Indiuidui prædicabilis, & secunda vt propria passio iuxta ea, quæ diximus de Vniuersali.

52 Rogas: an Indiuiduũ vagum prædicetur indiuidualiter, an vniuersaliter? Iuxta ea, quæ dixi sect. præcedente n. 46. respõdeo: si Indiuiduum vagũ, v.g. *aliquis homo*, significet idem, ac, *vnus homo*, prædicatur vniuersaliter de indiuiduis determinatis; quia cõceptus *vnius* abstrahitur ab ipsis tanquàm vna ratio omnibus cõmunis pertinens ad quartũ prædicabile, siquidem vnitas se habet vt propria passio indiuiduorum. Si veró Indiuiduũ vagum significet omnia singularia disiunctim sumpta, prædicatur indiuidualiter disiunctim: quia in tali casu sensus huius prædicationis, *Petrus est aliquis homo*, est hic, *Petrus est hic homo, vel hic homo, &c.* in qua non ratio aliqua vniuersalis; sed omnia singularia disiunctim sumpta prædicantur de quouis indiuiduo.

DISPVTATIO VIII.

De Differentia.

1 DIfferentia dicitur forma illa, per quam res, quæ alias conuenit cum alia, ab ea dissidet, & separatur: vt, rationale in homine, qui, cum in ratione animalis cum leone cõueniat, ab eo dissidet per rationale. Diuiditur cõmuniter Differentia in Cõmunẽ, Propriam, & Proprijssimã. Communis est illa, qua aliqua differunt tanquàm accidenti communi: vt, albedo Petri est differentia communis, qua Petrus albus differt à Ioanne nigro. Propria est, qua aliqua differunt tanquàm accidenti proprio, & inseparabili: vt, risibilitas hominis, qua ipse homo differt ab equo hinnibili. Proprijssima differentia dicitur illa, qua aliqua differunt, aut essentialiter; vt, rationale, per quod homo differt essentialiter à leone; aut indiuidualiter; vt, Petreitas, ratione cuius Petrus differt numericè â Ioanne.

2 Duæ priores differentiæ dicuntur accidentales, quia accidunt rei per illas differenti; & posterior substantialis, quia est de substantia rei, quam facit differre ab alijs. Deinde hæc vltima, si est specifica, aut essentialis constituit tertium prædicabile, quod quidem essentialiter prædicatur de suis inferioribus, vt ex dicendis constabit. Duæ aliæ constituunt quartum, & quintum prædicabile. De quibus, vt vniuersalia sunt,

& prædicabilia agemus disput. sequente. In hac veró attingemus ea, quæ pertinent ad munus faciẽdi differre, secundùm quod fit præfata diuisio differentiæ in Communem, Propriam, & Proprijssimam: estque sufficiens, & adæquata diuisio, cum omnes differentiæ ad hæc tria membra reduci possint: nam ad differentiam Communem pertinent omnia accidentia communia: ad Propriam ea, quæ sunt propriæ passiones: & ad Proprijssimam omnes differentiæ, quæ sunt de substantia rei, siue sint specificæ, siue indiuiduales.

3 Porrò differentiæ Proprijssimæ specificæ tria munera tribui solent. Primum est, Genus, vt totum quoddam potentiale est, contrahere, ac diuidere. Secundum, Speciem constituere, & secernere ab alijs, quæ sub eodem genere cõtinentur (quæ duo munera exercet etiam differentia indiuidualis circa Speciem, & indiuiduũ: illam enim contrahit, & diuidit; hoc veró constituit, & secernit ab alijs sub eadem specie contentis.) Tertium de Specie, & eius inferioribus prędicari, seu in illis esse. Hęc omnia discutiẽda sunt in hac disp.

SECTIO I.

De Differentia vt contractiua, seu diuisiua Generis, & constitutiva Speciei.

4 DIfferentia vt contractiua, seu diuisiua Generis, & cõstitutiua Speciei duo inuoluit, nempè gradum differentialem: & formam, per quam talis gradus exercet munus cõtrahendi, seu diuidendi genus, ac constituendi speciem. Ex. gr. in homine datur rationale, quod est gradus differẽtialis diuidens animal, & constituens hominem; non quidem per solam suam entitatem, vt fatentur omnes; sed per aliquam formam illi aduenientem. In pręsenti ergo inquirimus, quęnam sit forma, per quam rationale hæc munera exercet? Et quidem ex ijs, quæ disp. 5. sect. 3. diximus circa constructionem vniuersalis, & disp. 6. sect. 5. diximus circa Genus, vt pars est, & totũ, ea, quæ huc pertinent, enodabimus.

5 Dico primò: Genus, quod præscissum à differentijs est indifferens ad hanc, vel illam speciem constituendam, contrahitur ad hanc per differentiam mediâ cognitione, quâ expressè cognoscitur identificatum cum ipsa differentia. Rem explico. Animal præscissum à differentijs indifferens est, vt constituat hominem, aut leonem: contrahitur autem ad hominem per rationale media cognitione, qua expressè cognoscitur vt identificatum cum ipso rationali. Ratio est clara: quia contrahi genus ad hanc speciem nihil aliud est, nisi quod determinetur ad hanc id, quod erat indifferens ad plura: sed animal, quod per præscissionem erat indifferens ad plures species, determinatur ad hominem per cognitio-

nem

nem exprimentem identitatem ipsius animalis cum rationali: ergo contrahitur per rationale media cognitione exprimente talem identitatem. Maior datur ab omnibus. Minor est certa, quia sicut animal fit indifferens per cognitionem prę{s}cindentem illud à differentijs, cum quibus identificatur realiter, ita debet determinari ad illas per cognitiones exprimentes identitatem realem ipsius cum eisdem differentijs.

6 Hæc tamen cognitio exprimens prædictam identitatem non erit contractiò generis per differentiam, nisi genus præcedat præscissum per aliam cognitionem: quia hoc, quod est contrahere, dicit tollere aliquam indifferentiam: ergo cognitiò, quæ est generis contractio, supponit in ipso genere aliquam indifferentiam, quam tollat: atquì genus constituitur indifferens ad plures species per cognitionem præscindentem illud ab earum differentijs: ergo ad hoc, vt cognitio expressa identitatis generis, & differentiæ sit contractio, est necessarium, quod genus præsupponatur præscissum per aliam cognitionem. Hinc fit, prædictam cognitionem non esse contractionem generis ratione suæ entitatis solùm; sed ratione suæ entitatis prout supponentis genus pręscissum.

7 Per hanc eandem cognitionem constituitur species: quia constitutio, seu compositio speciei opponitur separationi partium ipsius speciei: atquì separatio partium fit per cogniones attingentes seorsim ipsas partes, non cognitâ expressè identitate illarum: ergo constitutio fit per cognitionem attingentem expressè ipsam identitatem. Et ratio à priori est: quia compositio speciei est coniunctio partium: sed genus, & differentia, quæ sunt partes speciei, coniunguntur per cognitionem exprimentem ipsorum identitatem: ergo in tali cognitione consistit compositio. Minor est certa: quia eo ipso quód cognoscuntur partes vt identificatæ coniunguntur per intellectum eæ, quæ erant separatæ per præscissionem ipsius intellectus. Hinc fit, cognitionem identitatis generis cum differentia non esse compositionem speciei, nisi genus, & differentia supponantur distincta per cognitiones mutuo præscindentes vnum ab alia: quia compositio est distinctorum vnio, seu coniunctio: ergo, vt ea cognitio dicatur compositio, debet supponere partes distinctas: sed hæ non distinguuntur, nisi per mutuam præscissionem vnius ab alia: ergo, vt ea cognitio dicatur esse compositio, debet supponere partes ab se se mutuo præscissas.

8 Obijcies, omnis compositio est vnio distinctorum: ergo cognitio, quæ est compositio speciei ex genere, & differentia, debet attingere hæc extrema vt distincta: sed cognitio exprimẽs identitatẽ generi

ris, & differentiæ non attingit hæc extrema vt distincta, cũ potiùs illa repræsentet vt vnam, & eandem entitatem: ergo talis cognitio nõ potest esse compositio ex genere, & differentia. Distinguo primum antecedens: omnis compositio est vnio distinctorum, quæ sint distincta in ipsa compositione, vel ante compositionem, concedo: quæ debeant esse distincta in ipsa compositione, nego antecedens. Deinde distinguo consequens: ergo cognitio, quæ est compositio speciei ex genere, & differentia, debet attingere hæc extrema vt distincta materialiter, concedo: vt distincta formaliter, nego consequentiam. Est dicere: debet attingere illa, quæ distincta sunt per alias præcedentes cognitiones; non tamen debet attingere earum distinctionem. Deinde, distincta minori eodem modo, nego consequentiam: quia sicut ad hoc vt hæ partes logicè, seu metaphysicè separentur nihil aliud requiritur, nisi quod ad inuicem cognoscantur vna non cognita identitate cum altera, vt dictum est disp. 3. sect. 2. num. 14. ita etiam ad hoc vt logicè, seu metaphysicè coniungantur, nihil aliud requiri debet, nisi quòd cognoscantur vt identificatę.

9 Instabis: in compositione physica seruatur distinctio realis, quæ erat in partibus ante ipsam compositionem: ergo & in compositione logica speciei debet seruari distinctio rationis, quæ præcedebat in partibus ante compositionem: hæc autem seruabitur, si partes prius diuisæ per rationem, coniungantur per vnionem quandam rationis fictam inter vtramque. Concesso antecedenti, nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara: quia partes physicæ distinguuntur à parte rei independenter omnino ab operatione, seu fictione intellectus; & ideò non possunt aliter ad componendum coniungi, nisi per vnionem realem; cuius muneris non est partium distinctioné destruere (tum quia implicat, ea, quæ semel sunt realiter distincta, fieri vnum realiter; tum etiam, quia vnio non opponitur distinctioni partium inter se; sed solum separationi, vt nullus non fatetur) sed, eâ seruatâ, ipsas partes coniungere, vt vnũ tertium constituant distinctum ab vtrâque seorsim sumpta. At verò compositio logica speciei ex genere, & differentia fit per intellectum coniungentem ea, quæ non aliter nisi per intellectum erant distincta. Cum autem distinctio hæc non aliter fiat, nisi per cognitiones attingentes partes seorsim sine identitate reali, quam inter se habent, fit, vt neque compositio fieri debeat aliter, nisi per cognitionem exprimentem identitatem ipsarum partium.

10 Adde, quod logicus non aliâ de causâ componit speciem ex genere, & differentia, nisi vt intellectum præparet, & disponat ad propositiones, quib⁹ genus, & differentiam prædicat de ipsa specie; atqui intellect⁹ nõ pręparatur

ad

ad eam prædicationem per cognitionem vnionis fictæ inter genus, & differentiam; sed per cognitionem identitatis realis illorum: ergo compositio logica, seu quæ est propria Logici, nō fit per vnionem rationis fictam; sed per cognitionem idētitatis. Minor probatur: quia intellectus præparatur ad prædicationem per præuiā cognitionem eorum, quæ in ipsa prædicatione affirmantur: sed in prædicatione nō affirmatur vnio ficta extremorum; sed realis identitas illorum: neque enim, quando dicimus, *homo est animal*, affirmamus, hominem, seu rationale esse vnitū cum animali; sed esse idē cum illo: ergo intellectus non præparatur ad prædicationem per cognitionē vnionis; sed per cognitionem idētitatis extremorum: ergo compositio pertinens ad Logicum consistere debet in cognitione identitatis, & non in vnione ficta extremorum.

11 Dico secundò: diuisio generis (vt totius potentialis) in species per differentias, fit media cognitione, aut cognitionibus, quibus ipsum genus repræsentatur expresse vt identificatū cum pluribus differentijs. Itaque, ad hoc, vt genus vt totum quoddā potentiale est, dicatur diuidi in suas partes, non sufficit, quod ad vnam speciem; sed est necessarium, quod ad plures simul contrahatur, siue id fiat per vnam cognitionem exprimentem identitatem generis cum pluribus differentijs; siue per plures, quarum singulæ exprimant identitatem ipsius generis cum singulis differentijs. Probatur: quia diuisio est actio separans partes ab se inuicem, & à toto: ergo aliquo modo debet attingere ipsas partes: sed cognitio exprimens identitatem generis cum vna differentia non attingit reliquas partes vt constat: ergo non est diuisio generis in suas partes. Genus ergo vt totum potentiale diuiditur in suas species per differentias, dum cognoscitur vt identificatum cum ipsis differentijs: vnde, si per vnam solam cognitionem exprimatur talis identitas, in ipsa consistet diuisio adæquata generis in species; sin verò per plures cognitiones, ita vt per singulas exprimatur identitas cum singulis differentijs, ex omnibus illis cognitionibus coalescet diuisio adæquata generis atq; adeò quælibet ex illis erit diuisio inadæquata generis, seu pars quædam talis diuisionis.

In diuisione ergo generis, vt totum quoddam potentiale est, hæc omnia inuoluuntur. Primò genus, quod est diuisum. Secundò species, quæ sunt partes diuidentes, seu in quas diuiditur. Tertiò differentiæ, quæ sunt formæ, per quas genus diuiditur in species; & ipsæ species constituuntur in ratione partium diuersarum. Quartò cognitio expressa identitatis generis, & differentiarū, quæ est exercitiū actuale diuidendi genus, & constituēdi species. Quod autē genus sit diuisum,

& cognitio expressa identitatis sit exercitium actuale diuidendi genus, & constituendi species, constat ex dictis. Quod verò species sint partes diuidentes genus; &, differentiæ formæ, per quas genus diuiditur in ipsas species, probatur: quia illud est formaliter pars diuidens genus, animal, v. g. à reliquis animalibus, quod ita contrahit animal ad se ipsum, vt formaliter sit aliud animal à reliquis; sic enim explicamus hanc diuisionem: *Animal aliud homo; aliud equus; aliud leo, &c.* sed homo (qui est species animalis) est formaliter aliud animal à leone, equo, &c. includit enim formaliter animal, in quo conuenit cum reliquis; &, rationale, ratione cuius fit diuersus ab illis: ergo homo est pars diuidēs genus animal. Deinde differentia rationalis est id, ratione cuius homo ad se contrahit animal, & constituitur aliud animal à reliquis: ergo est id, ratione cuius, seu per quod homo est pars quædam diuidens animal à reliquis animalib⁹.

SECTIO II.

Munus faciendi differre explicatur?

13 ARistot. lib. 5. Met. cap. 9. text. 16 explicans, quæ dicantur differre, hæc habet: *Differentia verò dicuntur, quæcunque diuersa sunt, cum idem quid sint, modò non sint idem numero; sed aut specie, aut genere, aut proportione.* Ex quibus verbis colligitur, ad hoc, vt aliqua dicantur inter se differre, requiri primò, quòd sint diuersa. Diuersa verò ab eodem Aristot. ante verba citata sic definiuntur, *quorum species plures, aut materia, aut ratio substantiæ*, hoc est, quæ specie, aut numero, aut secundùm totam essentiam distinguuntur: sic explicat ea verba S. Thomas ad hunc locum lectione 12. & quidem iuxta communem dialecticorum sensum, apud quos, eorum dicuntur esse plures species, quæ specie dissident; & eorū multiplex materia, quæ numero; & eorum ratio substantiæ multiplex, quæ secundùm totam essentiam distinguuntur.

14 Secundò requiritur ex Aristot. ad rationē differentię, quòd ea, quæ differunt, sint idem aliquo modo: id est, conueniant in aliqua ratione communi siue vniuoca, vt est generica, aut specifica; siue analogica, vt est conceptus, qui, cum transcendat differentias, potest præscindi ab illis: hoc enim significat illa particula, *aut proportione*, vt docet S. Thomas suprà §. *Hic distinguit, quot modis*, vbi hæc habet: *siue in aliquo vno secundùm proportionem sicut quantitas, & qualitas in ente*: quantitas enim, & qualitas, solùm sunt vnum in ente tanquàm in cōceptu analogo transcendente, vt dicemus disput. 13. sect. 8. Tertio requirit Aristoteles ad rationem differentiæ, quòd differentia ita debeant esse idem, vt non sint idem numero. Vnde Petrus sedens nō dicetur differre à se

à se ipso stante; quia Petrus sedens est idem numero cum se ipso stante.

15 Ex his colligo primò, plura requiri ad differentiam, quàm ad diuersitatem. Diuersa enim dicuntur quæcunque distincta sunt essentialiter, aut numericè siue cōueniant in aliqua ratione vna, siue non: differentia verò, quæ tali modo sunt diuersa, vt conueniant in vna ratione, aut specifica, aut generica, aut analogica transcendentia. Est tamen aduertendum, quod ea, quæ in conceptu tantùm analogo conueniunt, non dicuntur differētia simpliciter, sed tantùm secundùm quid; quia de conceptu differentium est, quod conueniant in aliquā rationē vnā: ergo ea, quæ conueniunt in ratione vnā simpliciter, erunt differentia simpliciter; &, quæ conueniunt in ratione vnā secundùm quid, erunt differentia secundùm quid; sed ea, quæ cōueniunt in conceptu tantùm analogo, conueniunt in ratione, quæ solùm est vna secundùm quid; ergo non dicenda sunt differentia simpliciter; sed tantùm secundùm quid.

16 Colligo secundò, solā differentiam Proprijssimam esse verè, & propriè differentiam, Propriam verò, & Communem metaphoricè tantùm, & secundū quid. Ratio est clara ex dictis: quia de ratione differentium est, quòd sint diuersa; deinde de ratione diuersorum, quòd distinguantur essentialiter, aut indiuidualiter: ergo ea sola erit verè, & propriè differentia, quæ facit rem esse distinctam essentialiter, aut indiuidualiter: sed sola differentia Proprijssima facit rem esse distinctam essentialiter, aut indiuidualiter: ergo ea sola erit verè, & propriè differentia. Minor est certa: quia Petrus non distinguitur essentialiter ab equo per risibilitatem, aut albedinem; sed per rationale, quod est differentia specifica illius; neque distinguitur numero à Ioanne per albedinem, aut aliud accidens, in quo dissideat ab illo; sed per Petreitatem, quæ est differentia indiuidualis illius: ergo sola differētia Proprijssima facit rem esse distinctam essentialiter, aut indiuidualiter, seu numericè.

17 Differentia verò Propria, & Cōmunis dicuntur facere differre non verè, sed metaphoricè; quia non alia de causa attribuitur illis ratio faciendi differre, nisi quia sunt signa, seu indicia Differentiæ Proprijssimæ; ex eo enim, quòd vnum corpus videamus album, & aliud nigrum; vnum ridere, & alterum rugire, rectè deducimus, ea corpora specie, aut numero distingui; non quia albedo, aut nigredo, risus, aut rugitus cōstituant talia corpora specie, aut numero differentia; sed quia hæc accidentia non inueniuntur nisi in corporibus specie, aut numero differentibus; ergo ex eo solùm tribuitur illis ratio faciendi differre quòd sunt signa, aut indicia Differentiæ Proprijssimæ: ac per cōsequens propriè loquendo nō sunt dicendæ differētiæ; sed metapho-

ricè

icè, & impropriè. Ad eum modū, quo vrina dicitur metaphoricè, & impropriè sana; quia non alia de causa illi tribuitur hæc denominatio, nisi quia est signum sanitatis.

18 Colligo tertiò, munus faciendi differre non conuenire vniuocè differentiæ Proprijssimæ, Propriæ, & Communi; sed analogicè tantùm; ac per consequens diuisionem differentiæ vt facientis differre non esse vniuoci in vniuocata, aut generis in species; sed analogi in analogata attributionis (in tractatu de Analogia dicā, quæ sint analoga attributionis.) Ita P. Rub. hic quæst. 2. & Caiet. cap. præsenti. Ratio est; quia diuisio sani in animal sanum, medicinam, & vrinam dicitur ab omnibus esse analogi in analogata attributionis, non alia de causa, nisi quia ratio significata per nomen *sani*, in animali solùm inuenitur propriè; in medicina verò, & vrina nō inuenitur propriè; sed illis attribuitur hæc denominatio, quia vna est causa, & alia signum sanitatis: sed hoc, quod est facere differre, solùm inuenitur propriè in differētia Proprijssima; Propriæ verò, & Communi tribuitur, quia sunt signa differētiæ Proprijssimæ: ergo differentia prout faciens differre diuiditur analogicè in Communem, Propriam, & Proprijssimā. Ex hoc inferes, hanc diuisionem potiùs esse nominis, quàm rei; quia hìc non diuiditur conceptus aliquis communis omnibus differentijs; neque enim conceptus aliquis potest esse communis, nisi respectu eorum, in quibus intrinsecè inuenitur talis conceptus: atqui ratio faciendi differre non inuenitur intrinsecè in differentia Propria, & Communi, vt probatum est: ergo non potest dari vnus conceptus faciendi differre, qui sit communis differentiæ Communi, Propriæ, & Proprijssimæ; & ideò solùm nomen erit commune.

19 Obijcies primò: non potest non esse propriè differētia id, quod est differentia Propria. Sed quod est propriè differentia, est intrinsecè differentia: ergo differentia Propria est intrinsecè differentia; ac per consequens dari poterit vnus conceptus differentiæ vniuocus respectu Propriæ, & Proprijssimæ. Respondeo, ex duplici capite prouenire posse, quòd differētia aliqua dicatur Propria; nempe vel quia entitas ipsa differentiæ est accidens, seu affectio propria eius rei, quæ dicitur differre per illam; vel quia tali entitati conuenit propriè munus faciendi differre. Si dicatur Propria ex hoc secundo capite, erit propriè differentia: quia de conceptu differentiæ est facere differre, atque adò illud erit propriè differentia, cui propriè cōuenit hoc, quod est facere differre: si verò differentia dicatur Propria ex primo tantùm capite, non erit propriè differentia, quia non conuenit illi propriè munus faciēdi differre, quod est de conceptu differentiæ. Cùm autem differentia, quæ appellatur Propria, nō ita dicatur, quia pro-

priè

priè illi conuenit munus faciendi differre, sed solùm, quia entitas ipsa differentiæ est accidens proprium rei, quæ dicitur differre per illam, ideò non est propriè differentia. Vnde ad obiectionem distinguo maiorem: non potest non esse propriè differẽtia id, quod est differentia Propria, si dicatur Propria ex eo, quod munus faciendi differre conuenit illi propriè, cõcedo: si dicatur Propria ex eo solùm, quod entitas differentiæ est propria rei, quam facit differre, nego maiorem. Deindè, concessã minori, nego consequentiam.

20 Obijcies secundò; Porphirius differentiam Communẽ, Propriam, & Proprijssimã vocat species differentiæ in communi: ergo hæc diuisio est generis in species. Respondeo, has vocari à Porphirio species lato modo, non propriè, & strictè: & ideò nõ esse eam diuisionẽ generis in species. Obijcies tertiò: Vniuersale incommuni est genus respectu quinque vniuersalium, Generis videlicet, Speciei, Differentiæ, &c. ergo & Differentia incõmuni erit genus respectu differentiæ Cõmunis, Propriæ, & Proprijssimæ. Concedo antecedens, & nego cõsequentiã. Ratio disparitatis est: quia omnia quinque vniuersalia sunt verè, & propriè vniuersalia, cum tàm vniuersalia accidentium, qualia sunt Proprium, & Accidens, quàm quæ pertinent ad essentiam inferiorũ, qualia sunt Genus, Species, & Differentia verè, & propriè sint apta esse in multis, & de illis formaliter prædicari, vt partim cõstat ex dictis circa Genus, & Speciem; & partim constabit ex dicendis circa reliqua. At verò differentia Propria, & Communis non faciũt differre verè, & propriè, vt cõstat ex dictis.

SECTIO III

Comparatur differentia Proprijssima cum suis inferioribus.

21 EX dictis constat, quamlibet differẽtiã Proprijssimã esse verè, & propriè differentiam: quia propriè illi conuenit munus faciẽdi differre. Cæterùm, cũ inter differẽtias proprijssimas alia sit specifica, seu essentialis; alia indiuidualis, oportet examinare, quo modo comparetur ad istas differẽtia Proprijssima in cõmuni: an, videlicèt, vt genus ad suas species; vel vt species ad sua indiuidua; vel tanquàm conceptus analogus ad sua analogata? Et quidẽ, si de entitatibus, quæ differentiæ proprijssimæ dicuntur, secundùm se sumptis sermo sit, certũ est, non posse ab illis abstrahi aliquẽ conceptum essentialẽ, qui sit vnus simpliciter, seu vniuocus respectu illarum: quia aliæ sunt entia realia; aliæ entia rationis: & ex realibus plures sunt omnino dissidentes inter se ita, vt non possint conuenire in conceptum aliquẽ essentialem, qui sit vnus respectu illorum, vt fatentur cõmuniter Doctores. An verò hæc omnia conueniant in conceptum aliquem communem, qui sit analogus analogia transcendentiæ respectu illorum

Di-

Dicemus in tractatu de Analogia. In præsenti ergo solùm agimus de Differentia Proprijssima, prout subest muneri, seu exercitio faciendi differre: an, videlicèt, differentiæ proprijssimæ ita conueniant in hoc, quod est facere differre, vt ab illis possit abstrahi conceptus aliquis faciendi differre, qui sit vnus genericè, aut specificè respectu illarum?

22 Dico primò: à differentia indiuiduali, & specifica, seu essentiali, prout subsunt muneri faciendi differre, potest abstrahi vnus cō conceptus communis Differentiæ Proprijssimæ, qui comparetur ad illas vt genus ad suas species. Ita communiter authores. Et primò, quòd abstrahatur vnus cōceptus, probatur: quia omnes differentiæ proprijssimæ sunt verè, & propriè differentiæ, vt constat ex sectione præcedente. Deinde sunt omnino similes in hoc, quod est facere differre, omnes enim faciūt differre rem vnam substantialiter ab alia: quid ergo illis deest, vt ab illis possit abstrahi vnus conceptus differentiæ vt faciētis differre substantialiter? Quòd verò iste conceptus sit genericus, probatur: quia differentia specifica, seu essentialis facit differre tanquàm pars formalis essentiæ; differentia verò indiuidualis, tanquàm complementum essentiæ: sed hi sunt modi faciendi differre, specificè distincti: ergo conceptus faciendi differre substantialiter, comparatur ad prædicta inferiora tanquàm genus ad suas species. Minor est certa: quia quilibet ex istis modis comparatur ad sua inferiora tanquàm species, vt constabit ex secundâ conclusione: ergo sunt modi specificè distincti.

23 Objicies: ratio communis Differentiæ Proprijssimæ transcēdit differentias suorum inferiorū: ergo non potest ab istis abstrahi vnus conceptus genericus. Consequentia est bona: quia conceptus genericus debet esse vnus simpliciter; & conceptus qui transcendit differentias nō potest esse vnus simpliciter, vt dictum est disput. 1. sect. 3. Antecedens probatur: quia ratio, per quam conceptus communis Differentiæ Proprijssimæ contrahitur ad differentiam indiuidualem seu ad specificam est formaliter Differētia Proprijssima; cum per hanc rationem distinguatur substantialiter, seu essentialiter differentia indiuidualis, à differentia specifica: ergo conceptus communis Differentiæ Proprijssimæ transcendit differētias suorum inferiorum. Nego primum antecedens. Ad probationem distinguo antecedens: ratio, per quam conceptus communis Differentiæ Proprijssimæ contrahitur ad differentiam indiuidualem, est formaliter Differentia Proprijssima se ipsa, seu essentialiter, nego antecedens: quia essentialiter solùm habet, quod sit talitas Differentiæ Proprijssimæ in communi; sicut rationalitas essentialiter, solùm habet id, per quod est talitas animalis: est formaliter Differentia Proprijssima per formam

mam supperadditam accidentaliter, & denominatiuè, concedo antecedens, sicut rationale est Differentia Proprijssima formaliter per secundam intentionē, seu per exercitium faciendi differre accidentaliter illi adueniens. Et nego consequentiam: quia ad hoc, vt ratio aliqua communis dicatur transcendere differentias, non sufficit quòd possit illas denominare, & afficere accidentaliter; sed est necessarium, quòd essentialiter imbibatur in illis; sicut in tractatu de Analogia dicetur, rationem entis imbibi formaliter in omnibus differentijs.

24 Instabis: ex eo ratio entis imbibitur formaliter in differentijs, quia non possunt concipi differentiæ, quin ratio entis concipiatur: sed talitas Differentiæ Proprijssimæ non potest concipi, quin concipiatur conceptus Differentiæ Proprijssimæ: ergo hic imbibitur formaliter in talitate. Aduerto, ad hoc, vt ratio entis dicatur imbibi formaliter in differentijs, non sufficere, quòd hæ vtcunque non possint concipi sine ratione entis (quia forma non potest concipi sine materiâ, neque materia sine formâ; & tamen nullus est, qui dicat vnam imbibi formaliter in aliâ) sed esse necessarium, quòd non possint concipi, quin concipiantur esse entia secundùm se. Vnde, admissa maiori in hoc sensu, nego minorē; quia conceptus Differentiæ Proprijssimæ vt sic est facere differre substantialiter; conceptus verò talitatis existentis in differentia individuali est, quòd faciat differre *tanquàm complementum essentiæ*; & conceptus talitatis existentis in differētia specifica est quod faciat differre *tanquàm pars formalis essentiæ*: ita vt hoc quod est *facere differre* respondeat conceptui Differentiæ Proprijssimæ vt sic; &, *tanquam complementum essentiæ* talitati differentiæ indiuidualis; tal tati verò differentiæ specificæ respō deat illud, *tanquam pars formalis essentiæ*. Rationes autem istæ, *tanquàm complementum essentiæ*; & *tāquàm pars formalis essentiæ*, licet non possint concipi sine hoc, quod est *facere differre*, quia concipiuntur tanquam talitates muneris faciendi differre, possunt tamen concipi, quin concipiantur esse facientes differre secundum se, vt cōstat: & ideò conceptus ille communis non transcendit differentias.

25 Dicò secundò: Differentia specifica in communi, prout est faciens differre essentialiter, comparatur ad omnes differentias specificas particulares prout facientes etiam differre, tanquam species Logica ad sua indiuidua. Ex. gr. Differentia specifica prout exercet munus faciendi differre comparatur ad rationalitatem, & ad hinnibilitatē, prout vna est faciens differre hominem; & altera equum, tanquā species Logica ad sua indiuidua. Idem dicendum est de differentia indiuiduali in communi respectu huius, & illius differentiæ indiuidualis. Probatur conclusio: quia differentia consideratur à Logico

non

sunt secundùm hanc consideratio-nem specie distingui.

27 Rogas: an differentia essentialis, in ratione faciēdi differre cō paretur ad differentiam infimam, & subalternam tanquam genus ad suas species? Et ratio dubitandi est: quia, cum differentia infima faciat differre vt pars formalis essentiæ integræ &, differentia subalterna vt pars formalis essentiæ partialis, videntur habere diuersum modum faciendi differre: ergo specie distinguuntur in ratione faciendi differre: ac perconsequens differentia essentialis in communi comparabitur ad illas vt genus ad suas species. Nihilominùs dicendum est, differentiam infimam, & subalternam, non specie; sed numero solùm distingui in ratione faciendi differre. Ratio est: quia vtraque facit differre tanquam pars formalis essentiæ, quam constituit. Quod verò vna sit pars formalis essentiæ partialis, &, alia pars formalis essentiæ integræ, non arguit diuersitatem in modo faciendi differre; sed solùm diuersitatem in materia, circa quam exercetur munus faciendi differre; quæ per accidens omnino se habet ad variationem ipsius modi faciendi differre prout à logico consideratur, vt dictum est numero præcedente.

(.†.)

SECTIO IIII.

An Differentia faciat differre à parte rei, aut per operationem intellectus?

28 EXplicuimus iam, quid sit rem vnam differre ab alia: &, quibus hoc munus propriè; quibus verò impropriè conceden dum sit. Explicandum restat, an tale munus conueniat differentijs ante operationem intellectus, vel per illam? Si detur ante operationem intellectus, differentia faciet differre à parte rei; secùs verò si per operationem intellectus: & agendū est in præsenti tàm de differentia Communi, & Propria, quàm de Proprijssima.

Dico ergo primò. Differentia Proprijssima nō facit differre speciem à parte rei; sed per operationem intellectus. Hæc conclusio est communiter recepta inter recentiores. Probatur primò: quia hoc, quod est facere differre (si simpliciter faciat differre) duo inuoluit distincta, gradū videlicèt, qui facit differre; &, speciem, quæ per illum differt ab alia specie: propterea Aristot. 10. Met. tex. 12. dixit: *Differens* (intellige simpliciter) *ab aliquo, aliquo differens est*: atqui rationale, & homo, ex. gr. nō sunt duo à parte rei; sed solùm per intellectum: ergo rationale non facit differre hominem à parte rei; sed solùm per intellectum. Secundò: quia differentia, rationale, v. g. facit differre hominem à leo-

nis: ergo nō faciunt differre immediatè per suam inhærentiam realem; sed medio actu, quo differre faciunt differentiæ indiuiduales. Hæ autem faciunt differre per operationem intellectus, vt probatum est conclusione præcedente. Maior constat ex sect. 2. in qua probatum est, differentia dici ea, quæ, cum cō ueniant in vna ratione cōmuni, diuersa fiunt per alias contrahentes illam communem rationē ad inferiora particularia. Minor probatur: quia per illas rationes cōtrahitur ratio hominis ad homines diuersos, per quas vnus & alter homo cōstituuntur in esse vnius, & alterius; sed id fit immediatè per differentias indiuiduales, & non per inhærentiam albedinis, aut nigredinis; neque enim Petrus, qui habet nigredinē, est alter homo per aduentū albedinis: ergo per differentias indiuiduales cōtrahitur immediatè homo ad homines diuersos, & non per inhærentiam albedinis, aut nigredinis.

33 Dices: homo singularis, qui transit de albo in nigrum, adueniēte nigredine, differt accidentaliter à se ipso antea nigro: ergo differentia Communis (& idem argumentum potest fieri de Propria) facit differre immediatè, ratione suæ inhærentiæ realis. Nego antecedens: quia ad hoc, vt aliqua differant inter se, est necessarium, quod sint diuersa: Petrus autem albus non est diuersus à se ipso nigro, siquidem non distinguitur specie, aut numero à se ipso, quod necessariū erat ad hoc vt diuersus esset, iuxta ea, quæ sect. 2. diximus ex Arist. 5. Met. tex. 16. vbi etiam addit Aristoteles, differentia ita esse diuersa, *vt idem quid sint, modò non sint idē numero*. Cum autem Petrus albus sit idem numero cum se ipso nigro, non potest differre à se ipso nigro per albedinem postea aduenientē.

34 Instabis: Petrus albus est specie distinctus à se ipso nigro: ergo est diuersus. Cōsequentia est bona: quia ex eo solùm dicebamus, Petrū albū nō esse diuersum à se ipso nigro, quia nō distinguitur specie, aut numero à se ipso. Antecedens probatur: quia Petrus albus includit albedinem, Petrus niger nigredinē: sed albedo, & nigredo distinguūtur specie: ergo & Petrus albus distinguitur specie à se ipso nigro. R. cōcedo, Petrū albū posse sumi & specificatiuè pro entitate Petri, quæ in se recipit albedinē; & reduplicatiuè, prout albus est; hoc est, pro concreto, seu composito resultante ex entitate Petri, & albedine. Si hoc secūdo modo sumatur includit essentialiter albedinē, quia forma cōstitutiua illius cōpositi est albedo: atque adeò respectu illius compositi non habet munus differentiæ Cōmunis, cuius proprium est accidentaliter aduenire rei, quæ differre dicitur per illam; sed habet munus differētiæ Proprijssimæ, quę illud facit essentialiter distinctum, ac diuersum à composito resultante ex ipso Petro, & nigredine. Si verò Petrus albus sumatur primo modo; non includit essentialiter albedinem, aut nigredinem; sed accidentali-

dentaliter solùm eas recipit; & ideo non est diuersus à se ipso per illas. Cum autem sub hac tantùm ratione sint differentiæ cōmunes; fit, vt differentia communis non faciat rē diuersam, ac per consequens neque propriè differentem; sed impropriè tantùm, vt probatum est.

SECTIO V.

Vtrum genus, aut differentia superior includatur formaliter in inferiori.

35 Hvcvsque egimus de Differentiâ, prout subest secundæ intentioni contrahendi, seu diuidendi genus, constituendi speciem, & faciendi differre. Nunc agimus de gradu differentiali primò intentionaliter sumpto, non prout datur à parte rei (nam secundùm hanc rationem est idem realiter cū omnibus alijs prædicatis essentialibus, quæ dantur in vna, & eadem entitate) sed formaliter sumptum secundùm suam rationem formalem: an, videlicèt, gradus, qui est differentia inferior, includat in suo conceptu formali gradum, seu prædicatum, quod est genus superius? V. g. an rationale includat in suo conceptu formali animal, aut viuens? Et duobus modis potest intelligi, quòd differentia inferior includat in suo conceptu formali genus superius. Primo, eo modo, quo totum includit partes, ex quibus componitur; vt species dicitur includere genus, & differentiam, ex quibus metaphisicè coalescit. Secundo ita, vt gradus genericus transcendat formaliter differentias ea ratione, quam in tractatu de Analogia dicemus, rationem entis imbibi formaliter in omnibus differentijs, non tanquàm partem formalem; sed tanquàm id, cū quo est idem formaliter quælibet differentia.

36 Certum ergo est, differentiam non includere formaliter genus primo modo: quia nec physicè componitur ex illo tāquam ex parte, vt per se patet; nec metaphysicè, quia ad metaphysicam compositionem est necessarium, quod præcedant partes distinctæ per rationem; omnis enim cōpositio est distinctorum vnio, seu coniunctio: atqui ad conceptum, quo cognoscitur differentia, nō præcedit aliqua pars distincta à genere, ex qua, & ipso genere componatur differentia: ergo nulla datur compositio differentiæ ex genere. Minor videtur per se nota: quia, si præcederet aliqua pars distincta à genere, ex quâ, & genere resultaret tale compositum, illa alia pars esset differētia, cum contraheret genus, &, totum resultans esset species, cum cōponeretur ex genere, & differētia: ergo differentia non potest esse id, quod componitur ex genere, & aliâ comparte.

37 Solū est difficultas de inclusione secundo modo sumptâ: an, videlicèt, gradus genericus transcendat formaliter differētias (per quas contrahi dicitur) tanquàm id, cum quo sunt idem formaliter ipsæ differentiæ? Circa quā nonnulli recētiores

tiores docent: quod, licèt non sit necessarium, omne genus superius includi formaliter in differétia inferiori; nihilominùs talem inclusionem, neque ex parte gradus generici, neque ex parte gradus differentialis repugnare. Probant: quia substantia est supremum genus; &, viuens genus inter mediū in prædicamento substantiæ, (vt fatentur omnes) & nihilominus vtrunque est de conceptu formali rationalis; quod est differentia infima eiusdem prædicamenti: ergo non repugnat, genera superiora includi formaliter in differētia inferiori. Antecedens probatur, quo ad secundam partem: quia rationale est formaliter substantia; neque enim est accidens; neque datur medium inter vtrunque. Deinde est formaliter viuens, siquidem formaliter est principium ratiocinationis, quæ est operatio vitalis: ergo differentia inferior includit formaliter genera superiora. Alia argumenta objicientur infra.

38 Dicendum est, nullum gradum genericum posse includi formaliter in differentia inferiori, seu transcendere formaliter differentias inferiores. Ita P. Rub. hic q. 5. n. 37. vbi pro se adducit Scot. in 4. dist. 11. quæst. 3. §. *Ad rationes*, Capreol. in 1. dist. 8. q. 2. in sol. ad 5. arg. Sotum, P. Toletum cap. de Subst. Mercatum 1. Post. c. 4. 4. q. 2. ad 3. P. Fonsec. 5. Met. cap. 28. q. 18. sect. 1., quibus subscribit P. Hurtado in Logic. disp. 6. sect. 3. Probatur primò: quia omnis gradus genericus verè, & propriè est vniuersalis respectu suorum inferiorum, vt constat ex disp. 6.; deinde de ratione vniuersalis est esse formaliter vnum simpliciter, & propriè, vt probatum est ex Arist. disp. 1. sect. 3.: atquì cōceptus, seu gradus, qui simpliciter, & propriè est vnus formaliter, non potest includi, seu transcendere formaliter differentias suorum inferiorum: ergo neque gradus genericus potest includi, seu transcendere formaliter differētias suorū inferiorū. Minorem probo: quia id, quod est formaliter vnum simpliciter, debet esse indiuisibile in se ipsum, hoc est, in partes; quæ sint idem formaliter cum illo, vt probatum est ex Arist. ea disp. 1. sect. 2.: atquì, si gradus genericus transcendit formaliter differētias suorum inferiorum, nō potest esse indiuisibilis in se ipsum: ergo &c. Minor est certa: quia transcendere differentias nihil aliud est, quā quòd ipsæ differentiæ sint formaliter ipse conceptus transcēdens, vt dicemus in tract. de Anal.: ergo iam talis conceptus diuiditur in partes, quæ sunt idem formaliter cum illo; ac per consequens non potest dici indiuisibilis in se ipsum.

39 Secūdò probatur ex Arist. qui lib. 1. Ethic. cap. 6. exclusit bonum à ratione vniuersalis, & à ratione vnius, quia omnia transcendit prædicamenta. Deinde lib. 3. Met. tex. 10. circa finem expressè docet, ens non posse esse genus, quia transcendit formaliter differentias: ergo sentit apertè, transcen-

dentiam differentiarum, pugnare cum quolibet conceptu generico, aut vniuersali. Dices: gradus transcendens potest præscindi ab inferioribus: ergo potest esse formaliter vnus & vniuersalis. Antecedēs datur à nobis in tractatu de Analogia. Cōsequentia probatur: quia gradus transcendens prout abstractus non est multiplex: ergo est vnus, quia non datur medium. Distinguo primum consequens: potest esse formaliter vnus simpliciter; nego: secundùm quid, concedo consequentiam: quia ad hoc, vt sit vnus secundùm quid, sufficit, quòd abstrahatur ab inferioribus: at verò ad hoc, vt sit vnus simpliciter, necessarium est, quòd abstrahatur, & quòd non possit esse plura formaliter, seu diuidi in inferiora, quorum singula sint idem formaliter cum illo: quod non inuenitur in gradu transcendente, vt constat ex dictis.

40 Tertiò probatur nostra sententia: quia si gradus genericus transcenderet differentias suorum inferiorum, plura sequerentur absurda. Primò enim rueret prorsus compositio metaphysica speciei ex genere, & differentia: quia compositio est distinctorum vnio: sed, si gradus genericus includeretur, seu transcenderet formaliter differentias inferiorum, non darentur duo distincta formaliter, ex quibus coniunctis coalesceret species: ergo non daretur compositio ipsius speciei ex genere, & differētia. Secundò sequeretur, differentiam esse totam essentiam speciei; imò esse ipsam speciem: quia differentia formaliter diceret totum, quod species. Vnde proueniret, nō esse duo prædicabilia speciei, & differentiæ; quia vtranq; prædicaretur vt tota essētia. Tertiò sequeretur, vnā speciē non differre simpliciter loquendo ab alia: quia, vt docet Arist. lib. 10. Met. c. 3. text. 13. id est discriminis inter differens (loquitur ibi de differēti non secundū quid; sed simpliciter) & diuersum; quod diuersum non est necesse aliquo esse diuersum; sed se ipso est diuersum, & distinctū ab illo, à quo est diuersum; differens verò simpliciter ab aliquo, aliquo differens est: sed, si differentia est idem formaliter cum genere, & cum specie, se ipsa erit species distincta ab alia specie, & non per aliquid distinctum formaliter ab ipsa specie: ergo nō erit simpliciter differens vna species ab alia; sed diuersa: quæ omnia absurda sunt apud dialecticos satis improbata.

41. Ex dictis colligo primò, speciem non transcendere differētias indiuiduales. Tum quia non posset esse vniuersalis, cū non posset esse vna simpliciter iuxta dicta. Tum etiam, quia non cōponeretur indiuiduum ex specie, & differentia indiuiduali; sed sola differentia indiuidualis esset totum indiuiduum. Tum denique, quia vnum indiuiduum nō differret ab alio simpliciter loquendo; sed esset diuersum. Dices: species est tota essentia metaphysica indiuiduorum: ergo importat formaliter differētias indiuiduales, vel includitur formaliter

liter

liter in illis. Patet consequentia: quia alioquì aliquid esset de essentia indiuiduorum distinctũ ab specie. Nego consequentiam: quia, vt dictum est disp. 7. sect. 4., species ideò dicitur esse tota essentia indiuiduorum, quia, licèt nõ importet formaliter differentias indiuiduales; hæ tamen non pertinent ad cõpositionem metaphysicam indiuidui tanquàm partes naturæ metaphysicæ; sed tanquàm modi terminantes, & vltimò complentes naturam metaphysicam: ad eum modum, quo subsistẽtia componit suppositum, nõ tanquàm pars naturæ physicæ; sed tanquàm vltimum cõplementum talis naturæ; & proptereà non dicitur esse de essentia physica; sed tantùm complementum essentiæ physicæ suppositi.

41 Colligo secundò, differentiam inferiorem non includere formaliter differentiam superiorem. Differentia inferior dicitur illa, quæ constituit speciem, seu gradum inferiorem; &, superior, quæ constituit gradum superiorẽ. Exemplum prioris est *rationale* constituens *hominem*, qui est inferior respectu *animalis*. Exemplum posterioris est *sensibile* cõstituens *animal*, quod est superior respectu *hominis, leonis, &c.* Rationale ergo non includit formaliter sensibile, aut aliquam aliam ex differentijs superioribus; neque sensibile includit formaliter differentiam viuentis, corporis, &c. Ratio est: quia, si differentia inferior includeret formaliter superiorem, includeret formaliter genus constitutũ per talem differentiam superiorẽ: at hoc non potest includere formaliter, vt probatũ est: ergo neque illam. Maiorẽ probo: quia, si rationale includeret formaliter sensibile; & hoc differentiã viuentis; & hæc differentiam corporis; hæc etiam includeret formaliter rationẽ substantiæ: neque enim vlla potest assignari ratio, cur quælibet ex differentijs inferioribus nõ includeret formaliter differẽtiã superiorem sibi proximam; & differentia corporis non includeret rationẽ substantiæ próximè sibi superiorẽ: ergo de primo ad vltimum rationale includeret formaliter omnia prædicata superiora, vsque ad supremum genus substãtiæ: ergo includeret formaliter omnia genera inter media.

42 Secundò: quia, si quælibet differentia superior includeretur formaliter in inferiori, nulla differẽtia esset vniuersalis, aut prædicabilis prædicabilitate cõsequente per se vniuersalitatẽ; ac per cõsequẽs auferẽdũ esset vniuersale, seu prædicabile Differẽtiæ. Sequelam probo: quia, si quæuis differentia superior includeretur formaliter in inferioribus cõtẽtis sub illa, singula inferiora essent idẽ formaliter cum tali differentia; vt, si sensibile includeretur formaliter in rationali, & hinnibili; rationale, & hinnibile essent idem formaliter cum sensibili: ergo iam sensibile esset diuisibile in se ipsum, seu in partes, quæ essent idem formaliter cum illo: ergo nõ esset vni-

simpliciter, vt constat ex dictis in prima probatione nostræ conclusionis: sed, quòd non est vnum simpliciter, non potest esse vniuersale, aut prædicabile prædicabilitate consequente per se vniuersalitatem: ergo differentia non esset vniuersalis, aut prædicabilis.

44 Colligò tertio, differentiam superiorem non prædicari directè de differentia inferiori prædicatione formali: quia ad prædicationem formalem directam requiritur, quòd prædicatum sit forma subiecti, vel de conceptu formali illius, vt dicimus infra: sed differentia superior non est forma differentiæ inferioris, neque de conceptu formali illius, vt constat ex dictis: ergo non prædicatur directè de differentia inferiori prædicatione formali.

SECTIO VI.

Soluuntur argumenta opposita sententiæ.

45 Argumentum adductū pro oppositā sententiā intendens probare substantiam, & viuens transcendere differentias inferiores, si aliquid conuinceret, conuinceret quidem substantiam, & viuens non esse genera in serie prædicamenti Substantiæ: quia, vt ex hucusque dictis constat, nullum prædicatum transcendens potest esse vnum simpliciter, ac per consequens neque vniuersale, quod necessarium erat, vt esset genus: vnde, si substantia, & viuens sunt prædicata transcendentia, non sunt dicenda genera; quod est contra communem omnium consensum. Quapropter, concessā primā parte antecedentis, nempè, quòd sint genera, nego secundam partem, nempè quòd transcendant. Ad id, quòd adducitur de substantiā, respondeò, substantiam posse sumi dupliciter. Primò prout opponitur contra accidens, & sic definitur per hoc, quod est esse *ens subsistēs, vel de conceptu entis subsistentis.* Secundò sumitur pro principio, seu radice subsistentiæ. Licèt ergo ratio substantiæ, prout opponitur contra accidens, transcendat differentias; at, prout est principium subsistentiæ, sub qua ratione est supremum genus in prædicamento Substantiæ, non transcendit; vt dicemus ad prædicamentum Substātiæ: atque adeò rationale non includit formaliter substantiam, quę est genus.

46 Ad id, quod adducitur de viuenti, respondeo, viuens nō trāscendere, neque includi formaliter in differentia rationali: quia ratiocinatio duas includit formalitates vnā operationis vitalis; alterā talis vitalis. Prior correspōdet prædicato viuētis; &, secūda prædicato rationalis: ita vt prædicatū rationalis vt principiū talitatis cōcipiatur à nobis aduenire viuēti prout principio operationis vitalis; atq; adeò cōcipiūtur à nobis formalitates distinctę se mutuo excludētes: neq; enim cōcipitur alteri aduenire, nisi id, q̄ est extra cōceptū alterius. Hæc doctrina est maximè obseruāda pro soluen-

uendis similibus obiectionibus.

47 Obijcies: hic est bonus syllogismus in Darapti, *Omnis homo formaliter est sensibilis, omnis homo formaliter est rationalis, ergo aliquod rationale formaliter est sensibile*: in quo per bonam cōsequentiam deducitur ex antecedente vero, quòd rationale formaliter est sensibile: ergo est verum hoc consequens, quia ex vero per legitimam consequentiam non potest inferri, nisi verum: ergo sensibile includitur formaliter in rationali. Respondeo, prædictum syllogismum non legitimè concludere: nam vel τὸ *formaliter*, qui est terminus syncategorematicus, ponitur in præmissis ex parte subiecti, vel ex parte prædicati. Si ponitur ex parte subiecti pertinebit ad medium, cum quo coniunguntur extrema in præmissis, quod quidem nullatenus poni debet in cōclusione, vt constat ex dictis lib. 5. Institut. Dialectic. cap. 4. atque adeò, vt rectè concludas debes dicere, *ergo aliquod rationale est sensibile*, ablatâ particulâ, *formaliter*, ne medium, aut aliquid illius repetatur in conclusione. Et hâc ratione est verum cōsequens; nihil tamen contra nos concludit, quia non affirmatur in eo, quòd sensibile includatur formaliter in rationali; sed solùm idētitas realis vtriusque, quam nullus negat.

48 Si vero particula *formaliter* se habeat ex parte prædicati peccat consequentia, primò: quia τὸ *formaliter* est diuersum syncategorema in consequenti, ac in præmissis: nam in maiori afficit sensibile prout comparatum cum homine; in minori afficit rationale prout cōparatū cū eodem homine; in cōsequēti verò afficit sensibile prout cōparatū cū rationali; atque adeò prædictus syllogismus habebit quatuor terminos: quia quotiescunque terminus syncategorematicus diuerso modo afficit præcipuos terminos in cōsequēti, ac in antecedēti, variantur ijdem termini ratione diuersæ affectionis, ac per cōsequens nō vniuntur in cōsequēti inter se eadē omnino extrema, quæ vnita erant in præmissis cū medio. Secundò peccat illa cōsequentia: quia, vt legitimè concludat syllogismus, est necessariū, quod in cōsequēti tota maior extremitas vniatur cū tota minori extremitate: atqui in prædicto syllogismo, si τὸ *formaliter* ponatur ex parte prædicati, minor extremitas non est *rationale* solum; sed cōiunctū cū particula *formaliter*: neque maior extremitas est *sensibile* solum; sed adiūctū etiā particulæ *formaliter*: ergo, vt benè cōcludat prædictus syllogismus, ponēdū est ex parte subiecti *rationale* cū particula *formaliter*; &, ex parte prędicati *sensibile* cum eâdem particulâ: atque adeò conclusio debet esse, *ergo formaliter rationale est formaliter sensibile*; quæ quidem est vera, & nihil contra nos euincit, quia sensus illius est, *Id, quod est formaliter rationale, est formaliter sensibile*: quod quidem verū est, cū id, quod est formaliter

rationale, sit homo, de quo verum est dicere esse formaliter sensibilẽ.

49 Dices τὸ *formaliter* in præmissis prædicti syllogismi non se habere ex parte subiecti, aut ex parte prædicati; sed solum ex parte copulæ; atque adeò semel tantù n repetẽdum esse in cõclusione, in qua semel tantum repetitur copula. Sed cõtrà: In primis Tò *formaliter*, debet se habere ex parte eorum, quæ affirmantur esse idem formaliter: sed in prædictis præmissis prædicatum, & subiectum sunt, quæ affirmantur esse idẽ formaliter: ergo Tò *formaliter* debet se habere ex parte subiecti, aut ex parte prædicati. Et quidem syncategoremata semper se habent ex parte subiecti, aut prædicati in cõmuni omniũ existimatione: & proptereà computantur semper inter terminos, quorũ est esse subiectũ, aut prædicatum. Secundò, demus, quod ea particula *formaliter* sit affectio copulæ; certè, cum diuerso modo eam afficiat in maiori, ac in minori: quia in maiori afficit eam vt nexum maioris extrimitatis cũ medio; &, in minori vt nexũ minoris extremitatis cum eodem medio; bis debet repeti in conclusione, vt copula vniat extrema inter se in conclusione cum eisdẽ affectionibus, cum quibus ea vniuit cũ medio in præmissis; atque adeò cõclusio debet esse, *ergo id quod est formaliter rationale, est formaliter sensibile*: alioquì non rectè concludet syllogismus; quia, licèt extrema, quæ vnita erant in præmissis cum medio, vniantur inter se in conclusione, non tamen eodem modo; sed diuerso: quod quidem vitium est in concludendo: quia, sicut seruari debent in conclusione eadem omnino extrema, quæ vnita erant cum medio in præmissis; ita etiam seruari debet idem omnino modus vniendi, qui positus est in vna, & altera præmissa.

50 Obijcies secundò: rationale vel formaliter est quid corporeum; vel incorporeum: si est formaliter quid corporeum, includit formaliter differentiam constitutiuam corporis, quod est genus quoddam in prædicamento Substantiæ superius homini: si est formaliter quid incorporeũ, includit formaliter differentiam spiritus, quę est superior animo rationali: ergo saltem rationale includit formaliter aliquam differentiam superiorem Respondeò, rationale totius hominis esse formaliter quid corporeum, prout corpus distinguitur contra spiritum; qua ratione corporeitas conuenit accidentibus materialibus, & nihilominus non includunt formaliter differentiam corporis, quod est genus pertinens ad prædicamentum Substantiæ. Non tamen rationale est quid corporeum eã ratione, quâ corporeum est differentia cõstitutiua corporis pertinentis ad prædicamentum Substantiæ: quia hæc differentia consistit in hoc, quod eit esse principium, aut radicem quãtitatis, rationale vero nõ est formaliter principiũ quãtitatis; sed tãtùm ratiocinationis. In quo

quo verò consistat ratio corporis, prout distinguitur contra spiritū? dicam in lib. de Anim.

51 Obijcitur tertiò Arist. 7. Met. text. 43. vbi dixit, ad inueniēdam differentiam inferiorem diuidendam esse superiorem: ergo sensit differentiam superiorem includi formaliter in inferiori: quia id, quod dicitur vniuersale includitur formaliter in inferioribus, in quę diuiditur, vt inductione constare potest. Verba Aristotelis sunt: *At verò oportet etiā diuidi differētià differentiam, vtputa animalis differētia est, pedes habere: rursus animalis pedes habentis differentiam scire oportet, prout pedes habet, &c.* Respondeo, Aristotelem in primis ibi sumpsisse differentiam superiorem pro gradu, quem constituit cum genere, vt constat ex illis verbis: *Rursus animalis pedes habētis differentiam scire oportet*: vbi vt diuisum ponit nō solùm hoc, quod est pedes habere; sed animal pedes habens, quod est constitutum ex genere animalis, & differentia pedes habentis. Deinde (quidquid sit de diuiso) non dicit diuidendā esse differentiam in alias differentias; sed diuidendam esse differentiam superiorem differentiā inferiori, hoc est, per differentiam inferiorem; vt denotaret differentiā inferiorem non esse id, in quod diuiditur superior; sed solùm id, per quod diuiditur in species. Ex quo non deducitur differentiam superiorem includendam esse formaliter in differentijs inferioribus; sed solū in speciebus; quia id, quod est vniuersale nō debet includi formaliter in differētijs, per quas diuiditur; sed in speciebus, in quas diuitur per ipsas differentias.

52 Instabis: Arist. dixit ibidē, differentiam vltimam esse totam substātiā rei, & ideò, si in definitione additur vltima differentia, non addendam esse aliquā aliā ex superioribus: ergo sensit Arist., differētiam vltimam includere formaliter differentiam superiorem, imo & genus: alioquì non explicaretur tota essentia per solam vltimā differentiam, cum genus etiam pertineat ad essentiam. Respōdeo, Aristotelem non dixisse, solam differētiam vltimam esse substātiam rei; sed differentiam vltimam additam generi immediato. Verba Aristotelis sunt: *Si igitur differentiæ differentia fiat, vna, quæ vltima est, erit species, & substantia*: hoc est: si differentiæ superiori generi coniunctæ (vt explicuimus n. prę cedenti) accedat differentia, quæ vltima est, erit iam tota species: quia coniūgitur differentia vltima, seu infima cū suo genere immediato, ex quibus coniunctis coalescit tota essentia.

SECTIO VII.
De Differentià, vt vniuersalis est, & prædicabilis.

53 EX tribus differentijs suprà assignatis, Communi videlicet, Propria, & Proprijssima, sola Proprijssima, si essentialis sit, constituit hoc tertiū prædicabile: Propria enim pertinet ad quartū; &, Cómunis ad quintū. Differētiā

ergo Proprijssimam, vt prædicabilis est, sic definiuit Porphirius in capite de Differentia. *est quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid.* Pro cuius declaratione obseruo, Differẽtiam specificam, seu essentialem, aliam esse subalternam; aliam infimam. Subalterna est, quæ constituit speciem sub alternam; eam, videlicèt, quæ ita continetur sub genere superiori, vt sub se alias habeat species. Tale est sensibile constituens animal, quod quidem ita continetur sub genere viuentis, vt sub se comprehendat alias species, hominẽ, videlicèt; leonem; equum, &c. Differentia infima est, quæ constituit speciem infimam, eam, videlicèt, quæ ita continetur sub genere, vt sub se non comprehendat alias species; sed solùm indiuidua. Tale est rationale constituens hominem, qui quidem ita continetur sub genere animalis, vt sub se non comprehendat, nisi indiuidua Petrum, Ioannem &c. Est ergo difficultas: an Porphirius prædicta definitione comprehenderit nõ solùm differentiam subalternam; sed etiam infimam? Et ratio dubitãdi ex vnâ parte est: quia differentia infima non est prædicabilis de pluribus differentibus specie, cum non cõprehẽdat sub se plures species: ergo non comprehenditur prædicta definitione. Ex aliâ parte, Porphirius definit differentiam prædicabilem: atqui non solùm differentia subalterna; sed etiam infima est prædicabilis: ergo vtranque debuit cõprehẽdere eâ definitione.

54 Multi sunt, qui existimant, ea definitione comprehendi tàm differentiam infimam, quàm subalternam, sed non omnes explicãt eodem modo verba definitionis. Nonnulli enim existimant, verba illa, *de pluribus differentibus specie*, intelligenda esse de pluribus, quæ vel inter se se, vel ab alijs differant specie; & ideò conuenire differentiæ subalternæ, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie inter se se, vt fatentur omnes, sensibile enim prædicatur de homine, leone &c. differentibus specie inter se se; &, deinde conuenire etiam differentiæ infimæ, quę prædicatur de pluribus, quæ, licèt inter se se nõ differant specie, differunt tamẽ specie ab alijs: rationale enim prædicatur de Petro, Ioanne &c., qui, licet ab se inuicem solo numero distinguantur; specie tamen dissident ab indiuiduis equi, leonis, &c. Hanc explicationem tenent nonnulli relati ab Auicena cap. de Differ.

55 Sed certè, si hac ratione explicandus esset Porphir. in prædicta definitione, optimè accommodari posset Speciei, definitio Generis ab ipso tradita: quia, sicut hìc dicit Differentiam prædicari de pluribus differentibus specie in quale quid, sic etiã in c. de Gen. dicit Genus prędicari de pluribus differentibus specie in eo quod quid: &, in capite vltimo de Communit. addit Genus, & Differentiam conuenire in prædicando de pluribus differentibus specie: sed per te in definitione Differentiæ di-

dicuntur differre specie, tàm quæ inter se se, quàm quæ ab alijs specie secernuntur: ergo eodem modo intelligentur ea verba in definitione Generis: si autem in definitione Generis eodem modo intelligantur, rectè accommodari poterit Speciei talis definitio, quia Species prædicatur *in eo quod quid* de pluribus, quæ, licèt inter se se specie non dissideant; dissident tamē specie ab alijs indiuiduis alterius speciei: atqui nullus est, qui dicat accommodari posse Speciei, definitionem Generis: ergo neque in definitione Generis, neque in definitione Differentiæ possunt intelligi ea verba de ijs, quæ specie dissident ab alijs; sed solùm de ijs, quæ inter se se specie distinguuntur.

56 Alij dicunt, per definitionem traditam definitam esse Differentiam secundùm rationem communem Differentiæ, prout abstrahit ab infima, & subalterna. Deinde addunt, talem definitionem applicari positiuè Differentiæ subalternæ: quia hæc reuera prædicatur de pluribus speciebus; Differentiæ verò infimæ negatiuè, seu per non repugnantiam, quia, licèt non possit illi conuenire secundùm rationem infimæ; non tamen illi repugnat secundùm rationem Differentiæ. Hæc sententia est Caietani hic in expositione huius definitionis dub. vnico; illum sequitur Scotus cap. de Differ. quæst. unica, ad sextū, & probabilem putat P. Tolet. cap. de Differ. quæst. vnica, licèt, dicat, non esse ad mentē Porphirij,

57 Mihi tamen non placet, primò: quia hac ratione posset dici definitio hominis conuenire equo; nam licèt isti ratione differentiæ propriæ repugnet, esse animal rationale; non tamen illi repugnat ratione prædicati generici, hoc est, prout est animal: ergo tàm propriè diceretur equus definiri per definitionem hominis; ac Caiet. dicit, Differentiam infimam definiri per definitionem Differentiæ traditam à Porphirio. Hoc autem quis dicet? Secundò: quia vel ea definitione intendit Porphir. explicare naturam Differentiæ infimæ, & subalternæ prout tales sunt: vel solum naturam Differentiæ in communi, prout abstrahit ab vtrâque. Si primum, deberet explicare non solùm rationem communem Differentiæ; sed etiam rationes particulares vtriusque, quod non præstat, cum non explicet rationem particularem Differentiæ infimæ vt talis. Si dicatur secundum, non est bona definitio; quia Differētia prout abstrahit ab infima, & subalterna, præscindit ab hoc, quod est prædicari de pluribus differētibus specie, aut numero; ergo deberet explicari per definitionē, quæ præscinderet ab vtroq; atqui nō præscindit; quia traditur per hoc, quod est prædicari de pluribus differentibus specie: ergo, &c.

58 Dicendum ergo est, solam Differentiā subalternā definitā esse eā definitione. Ita Alber. Toll. Leban. Canter. Mercat. Villalp. P. Tolet. P. Fōsec. quos refert

seq

sequitur P. Rub. cap. de Differ. q. 7. idē docent PP. Conimb. cap. de Differ. quæst. 2. art. 1. in fine. Ratio est: quia soli Differentiæ subalternæ conuenit prædicari de pluribus differentibus specie in quale quid, vt constat ex dictis: ergo ea sola continetur eâ definitione. Porphirius autem solam differentiā subalternam definiuit, vt docent PP. Cōnimb. vel quia eius tantùm definitionem inuenit apud veteres, ex quibus profitetur, se definitiones Differentiæ desumpsisse; vel quia in scholis philosophorum, quibus hoc opus dicabat, subalternarum differentiarum vsus fuit frequentior, aut solus tunc temporis erat.

56 Ex prædicta tamen definitione facilè est aliam deducere, quæ omnes differentias comprehendat, si particula illa, *de specie differentibus*, auferatur, in hunc modum, *differentia est vnum aptum esse in multis, & de illis prædicari in quale quid*. Huius definitionis definitum sunt gradus differentiales, prout substant secundæ intentioni Differentiæ vniuersalis, & prædicabilis. *Vnum aptum esse in pluribus, & de illis prædicari* ponitur loco generis, ea ratione, qua in simili diximus circa definitionem Generis. Vide quæ ibi diximus. Per posteriora verba *in quale quid* differt à reliquis prædicabilibus: nam per hoc quod est prædicari *in quid*, denotatur, quod prædicetur essentialiter, hoc est, tanquàm quid pertinens ad essentiam inferiorum, de quibus prædicatur; in quo differt à Proprio, & Accidenti; quæ accidentaliter prædicantur. Per hoc verò, quod est prædicari *in quale* denotatur, Differentiam ita prædicari essentialiter, vt se habeat per modū formæ alteri, generi videlicet, aduenientis, & illud perficientis: in quo differt à Genere, quod prædicatur tanquàm pars materialis essentiæ; & ab Specie, quæ tanquàm tota essentia prædicatur. Et ideo clarius definiretur hâc ratione, *vnum aptū esse, & prædicari de pluribus tanquam pars formalis essentiæ*, hoc est, tanquam id, quod in compositione essentiæ metaphysicæ suorum inferiorum, habet munus partis formalis.

60 Rogas primò: an Differentia sit vniuersalis respectu speciei, quam constituit, an respectu inferiorum, quæ continentur sub tali specie? Ex. gr. an rationale habeat rationem differentiæ vniuersalis respectu hominis, quem constituit; vel respectu Petri, & Pauli, quæ sunt indiuidua hominis? In primis certum est, rationale respectu huius, & illius rationalis formaliter vt talium non habere rationē Differentiæ vniuersalis; sed rationem Speciei: vt in simili dixi de Genere comparato cum indiuiduis immediatè illi respondentibus. Dico secundò: Differentia, rationale v.g. nō est vniuersale respectu speciei, quam constituit, secundum se consideratæ; sed respectu indiuiduorū, vel respectu speciei prout multiplicatæ in indiuiduis (quod dico de

Diffe-

Differentia infima respectu speciei infimæ, & indiuiduorum, dictum puta de Differentia subalterna respectu speciei subalternæ, & specierũ, quæ sub ista cõtinentur) Ratio est: quia vniuersale semper est quid superius illis, respectu quorũ est vniuersale, vt nullus non fatetur; atqui Differentia non est superior respectu speciei, quam constituit, secundùm se consideratæ; sed æqualis; quia dicuntur ad conuertentiã, vt, *est homo, ergo rationale; est rationale, ergo homo*: ergo non est vniuersalis respectu speciei secundùm se consideratæ; benè tamen respectu indiuiduorum, vel respectu speciei prout multiplicatæ in indiuiduis; quia ad ista comparatur vt quid superius ad inferiora.

61 Dices: Differentia vt vniuersalis comparatur ad illud, circa quod exercet munus differentiæ: sed exercet munus differentiæ circa speciem, quia hanc facit differre: ergo vt vniuersalis comparatur ad illam. Distinguo maiorem: Differẽtia vt vniuersalis comparatur ad illud, circa quod exercet munus Differentiæ, secundum se sumptum præscisè ab inferioribus, nego: prout multiplicatum in inferioribus, concedo maiorem. Et concessâ minori, distinguo cõsequens: vt vniuersalis comparatur ad speciẽ secundùm se sumptam præscisè ab inferioribus, nego; prout multiplicatam in ipsis inferioribus, concedo consequentiam. Itaque Differentia vniuersalis duo inuoluit, & quòd sit Differentia; & quod sit vniuersalis, ac superior. Ratione prioris comparari debet ad speciem, quam facit differre. Ratione posterioris debet illam respicere non vtcunque; sed vt multiplicatam in suis inferioribus; quia vniuersalitas inuoluit respectum superioritatis circa plura infra se contenta; quæ, cum nõn possit exerceri circa speciem secundùm se sumptam præscisè ab inferioribus, est necessarium vt tendat in ipsam speciem prout multiplicatam in inferioribus.

62 Rogas secundò: an Differẽtia possit habere rationem vniuersalis respectu speciei, & vnius tantum indiuidui? Respondeo negatiuè: quia vniuersale est vnum aptum esse, & prædicari de pluribus ita, vt fiat plura per sui diuisionem, vt diximus disp. 1. sect. 2. at Differẽtia, rationalis v.g. non fit plura rationalia in homine, & Petro; quia id ẽ rationale, quod est in Petro; est in homine non se extendente ad aliud præter Petrum. Secundò: quia vniuersale semper est superius illis, respectu quorum est vniuersale: sed Differentia non est superior speciе, quam constituit: ergo non potest esse vniuersalis respectu illius. An verò Differentia prædicetur mediatè, vel immediatè de indiuiduis speciei, quam constituit? constat ex ijs, quæ disp. 6. sect. 3. diximus in simili de Genere respectu indiuiduorum specierum sub illo contentarum.

63 Rogas tertiò: An Differentia vniuersalis vt sic, compar-

ad infimam, & subalternam tanquam genus ad suas species? Respondeo negatiuè, si sermo sit de illis, prout ad logicum spectant: quia ad logicum spectant ratione modi prædicandi: atqui vtraque habet eundem modum prædicandi; quia vtraque prædicatur tanquàm pars formalis speciei, quam constituit: ergo, &c. Quòd verò vna sit pars formalis speciei infimæ, altera speciei subalternæ non arguit diuersitatem in modo prædicandi; sed solùm diuersitatem in ratione, quæ prædicatur; quæ per accidens omnino se habet ad modum prædicandi, prout à logico consideratur. Vide, quæ in simili diximus suprà sect. 3. n. 25. Rogas quartò: Verum differentia semper sit perfectior genere, cum quo speciem constituit? Respondeo, id pensandum esse ex operationibus, seu connotatis, per ordinem ad quæ distinguimus vnam formalitatem ab alia, & ex modo tendendi circa illa: nã si connotatum differentiæ sit perfectius connotato generis, aut perfectiori modo tendat circa illud, differentia erit perfectior; è contra verò, si connotatum generis sit perfectius, aut perfectiori modo tendat circa illud. Potest autem vnum, aut alterum euenire: & ideo potest fieri, quod in nonnullis speciebus genus sit perfectius differentiâ; & in alijs è contrà, quod differentia sit perfectior genere, vt constabit singulas perpendenti.

DISPVTATIO IX.

De Proprio, & Accidenti.

1 PОrphirius in cap. de Propio, quadruplex proprium distinxit. Primum, quod conuenit soli speciei; sed non omni eius indiuiduo, neque semper: vt esse dialecticum, quod soli homini conuenit, non tamen omnibus eius indiuiduis, neque semper. Secundũ, quod conuenit omni indiuiduo speciei; sed non soli: hac ratione est proprium hominis esse loco motiuum motu progressiuo; quod etiam conuenit alijs accidentibus. Tertium, quod conuenit omni indiuiduo alicuius speciei, & soli; sed non semper, qua ratione est proprium hominis ridere, & canescere. Quartũ, quod conuenit omni, soli, & semper: vt risibilitas respectu hominis, quæ quidem conuenit omni indiuiduo hominis, & soli, & semper. In hac disputatione solum agendum nobis est de Proprio, cui propriè conuenit esse propriam passionem alicuius essentiæ, reliqua enim lato tantum modo dicuntur propria: quia, licèt ita rei vni conueniant, vt alijs non communicentur, ita tamen, vt non inseparabiliter, & necessariò (quod necessarium erat vt strictè dicerentur propria) sed contingenter solum, aut pro aliquo tãtum tempore rem afficiant. Quibus verò ex dictis quatuor conueniat esse propriam passionem, constabit ex dicendis sectione. 1.

2 In capite de Accidenti definiuit Accidens Porphirius tribus definitionibus. Prima est: *Accidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem.* Secunda est: *Accidens est, quod eidem inesse, & non inesse potest.* Tertia est: *Accidens est, quod neque est Genus, neque Species, neque Differentia, neque Proprium, semper autem inest subiecto.* Diuidit præterea Accidens in separabile, & inseparabile. Accidēs separabile dicitur calor respectu aquæ: inseparabile verò nigredo respectu corui. Hæc omnia explicanda sunt in hac disputatione.

SECTIO II.

De Proprio primò intentionaliter sumpto.

3 PRoprium, quod est propria passio, sumi potest & primò intentionaliter, & secundò intentionaliter. Primò intentionaliter sumptum est ipsa entitas Proprij secundùm se. Secundò intentionaliter, est eadem entitas; prout subest secundæ intentioni vniuersalis, & prædicabilis. In hac sectione agimus de Proprio primò intentionaliter sumpto acturi in sequenti de eodem, prout subest secundæ intentioni. Est autem Proprium *Id quod cum sit extra essentiam, per se tamen, & necessariò consequitur essentiam*. Dicitur esse *extra essentiam*; quia Proprium non potest esse de conceptu essentiali rei, cuius est proprium: sic enim potiùs dicendum esset prædicatum essentiale rei, quàm eius proprietas.

4 Potest tamen esse extra essentiam duobus modis, physicè, videlicèt, & metaphysicè. Physicè est extra essentiam, quando ita consequitur necessario, & per se essentiam, vt sit entitas à parte rei distincta ab eadem essentia, & ideò dicitur Proprium physicum. Talis est risibilitas respectu hominis in sententia distinguente illam ab eodem homine. Metaphysicè est extra essentiam, quando est idem à parte rei cum essentia; à nobis tamen cū fundamento in re concipitur, quasi quid necessariò consequens eandē essentiam: & propterea dicitur Proprium metaphysicum, quia nō physicè; sed per rationem nostram est extra essentiam, ac illam consequitur. Talis est vnitas respectu entis; quia licèt à parte rei sit idem cum ipso ente, potest tamen ens concipi integrè constitutum in ratione entis non concepta vnitate; & deinde concipitur vnitas tanquàm quid necessariò adueniens, seu conueniens entitati. Proprium physicum est tale à parte rei, quia à parte rei aduenit essentiæ, cuius est Propriū. Metaphysicum verò, solùm est Proprium beneficio mentis: quia, licèt sit reale prædicatum, non tamen aduenit essentiæ, nisi per intellectum distinguentem illud ab ipsa essentia. De vtroque tamen intelligitur definitio proposita suo modo cuilibet applicata: & propterea non est vniuoca respectu vtriusque; quia enti reali, & rationis nihil dari potest vniuocum.

5 Additur *per se, ac necessa-*

amittat rationem propriæ passionis (Loquor in sententia asserente, omnes qualitates admittere intensionem ex naturâ rei, cui subscribā ad prædicamentum Qualitatis.) Ratio est, quia, habente Petro octo gradus risibilitatis, potest Deus sex tantum Ioanni relinquere corrumpendo septimum, & octauum, quos haberet ex naturâ rei; in hoc enim nulla apparet implicatio: atqui in tali casu risibilitas Ioannis non amitteret rationem propriæ passionis: quia risibilitas nō est propria passio hominis, eo quòd habeat sex, aut octo gradus intensionis; sed ex eo præcisè, quòd est risibilitas, vt constat ex communi omnium consensu: ergo benè potest fieri de potentia Dei, quod inter indiuidua eiusdem speciei vnum intensiorem habeat proprietatem, quàm aliud.

SECTIO II.

De proprio secundò intentionaliter sumpto.

11 PRoprium dicitur sumi secundò intētionaliter, prout vniuersale est, & prædicabile. Definitur autem hoc modo: *est vnum aptum esse, & prædicari de pluribus tanquam propria passio*: quæ definitio facilè explicari potest ex dictis pro explicandis definitionibus reliquorum prædicabilium. Dicitur *aptum esse, & prædicari de pluribus*, hoc est de pluribus tàm numero, quàm specie differentibus, quibus verbis comprehenduntur Proprium specificum, & genericū. Per vltimam particulam, nempe, *tāquàm propria passio*, differt Proprium à reliquis prædicabilibus. A tribus primis, quia essentialiter prædicantur; nam, cum propria passio sit extra essentiam, non potest essentialiter prædicari. Ab accidēti verò differt, quia, licèt hoc sit extra essentiam; non tamen illam consequitur necessariò vt propria passio. Definitum huius definitionis est propria passio, prout subest secundæ intentioni vniuersalis, & prædicabilis, iuxta ea, quæ in simili diximus de Genere disp. 6. sect. 2. Deinde Proprium constituitur in esse vniuersalis, & prædicabilis tū per cognitionem, per quam præscinditur ab inferioribus, tum per cognitiones possibiles, per quas potest apprehendi, & prædicari de pluribus, iuxta ea, quæ circa cōstructionē vniuersalis diximus disp. 5. sect. 3. Vbi aduertendum est, rationem vniuersalis, & prædicabilis nō conuenire propriæ passioni in abstracto; sed in concreto: neque enim risibilitas; sed risibile est, quod in prædicationibus quarti prædicabilis de indiuiduis hominis prædicatur.

12 Hìc est difficultas: ad quænam comparetur, seu referatur Proprium per vniuersalitatē Proprij? In primis certum est, non esse vniuersale vniuersalitate Proprij respectu indiuiduorū, quæ sunt propria illius, vt risibile respectu huius, & illius risibilis, vt tal. ū; sed respectu

horum

horum se habet vt species, & ideo comparari debet ad illa tanquàm species ad sua indiuidua. Ratio huius est: quia Proprium vniuersalitate Proprij comparatur ad illa, quorũ est proprietas, seu propria passio: sed risibile non est proprietas, seu propria passio huius, & illius risibilis vt talium, sed potius est prædicatum intrinsecũ, & specificum illorum: ergo non comparatur ad illa vt vniuersale Proprium; sed vt specificũ. Hinc constat, non posse exerceri vniuersalitatem Proprij, nisi circa speciem, cuius est propria passio, vel circa inferiora talis speciei.

13 Dico ergo, Proprium esse vniuersale vniuersalitate Proprij non respectu illius speciei, cuius est propria passio; sed respectu indiuiduorũ ipsius speciei; vel, quod idem est, respectu talis speciei prout multiplicatæ in indiuiduis. Itaque risibile est vniuersale vniuersalitate Proprij respectu Petri, Ioãnis, Antonij, &c. (qui sunt indiuidua hominis, cuius risibile est propria passio) vel respectu hominis prout multiplicati in Petro, Ioanne, Antonio, &c. Ita P. Rub. hìc quæst. 2. P. Fons. 5. Met. cap. 28. quæst. 19. sect. 2. & communiter recentiores, & constat ex dictis disp. præced. sect. vlt. circa Differentiã. Ratio est: quia Proprium vt vniuersale comparari debet ad multa inferiora; est enim vnum aptum esse in multis sub illo contentis; sed species secundũ se sumpta non est multa, neque inferior; benè tamen prout multiplicata in inferioribus: ergo Proprium non est vniuersale respectu speciei secũdùm se sumptæ; sed prout multiplicatæ in inferioribus.

14 Dices: Proprium vniuersale est vnum aptum esse in multis non vtcunque; sed tanquam propropria passio: atquî non est propria passio inferiorum speciei; sed solius speciei: ergo non conuenit illi vniuersalitas Proprij per ordinem ad indiuidua; sed per ordinem ad solam speciem. Minor videtur certa: quia Proprium non consequitur per se indiuidua, vt indiuidua; sed speciem: ergo non est propria passio indiuiduorum; sed solius speciei. Distinguo minorem: non est propria passio inferiorum speciei ratione differentiæ propriæ eorum, concedo: ratione speciei, quæ est in illis multiplicata, nego minorem. Itaque indiuiduum duo dicit, differentiã, videlicèt, indiuidualem; &, speciem identificatam cum ipsa differentia indiuiduali. Proprium autem est propria passio per ordinẽ ad speciem, quæ est in indiuiduo; vniuersale verò per ordinem ad illam vt multiplicatam in indiuiduis. Vndè ad probationem minoris fateor, Proprium non consequi per se indiuidua ratione differentiæ indiuidualis in illis existentis; sed speciem, quæ est in illis; at, cum ad rationem Proprij vniuersalis non sufficiat, quòd speciem respiciat tanquam quid illam per se consequens; sed sit etiam necessarium, quòd ad plur-

O res-

sequitur P. Rub.cap. de Differ. q. 7.idē docent PP.Conimb.cap. de Differ.quæst.2.art.1.in fine Ratio est:quia soli Differentiæ subalternæ conuenit prædicari de pluribus differentibus specie in quale quid, vt constat ex dictis: ergo ea sola continetur ea definitione. Porphirius autem solam differentiā subalternam definiuit, vt docent PP. Cōnimb.vel quia eius tantùm definitionem inuenit apud veteres, ex quibus profitetur, se definitiones Differentiæ desumpsisse; vel quia in scholis philosophorum, quibus hoc opus dicabat, subalternarum differentiarum vsus sūt frequentior, aut solus tunc temporis erat.

56 Ex prædicta tamen definitione facilè est aliam deducere, quæ omnes differentias comprehendat, si particula illa, *de specie differentibus*, auferatur, in hunc modum, *differentia est vnum aptum esse in multis, & de illis prædicari in quale quid*. Huius definitionis definitum sunt gradus differentiales, prout substant secundæ intentioni Differentiæ vniuersalis, & prædicabilis. *Vnum aptum esse in pluribus, & de illis prædicari* ponitur loco generis, ea ratione, qua in simili diximus circa definitionem Generis. Vide quæ ibi diximus. Per posteriora verba *in quale quid* differt à reliquis prædicabilibus: nam per hoc quod est prædicari *in quid*, denotatur, quod prædicetur essentialiter, hoc est, tanquam quid pertinens ad essentiam inferiorum, de quibus prædicatur; in quo differt à Proprio, & Accidenti; quæ accidentaliter prædicantur. Per hoc verò, quod est prædicari *in quale* denotatur, Differentiam ita prædicari essentialiter, vt se habeat per modū formæ alteri, generi videlicet, aduenientis, & illud perficientis: in quo differt à Genere, quod prædicatur tanquàm pars materialis essentiæ; & ab Specie, quæ tanquàm tota essentia prædicatur. Et ideo clarius definiretur hāc ratione, *vnum aptū esse, & prædicari de pluribus tanquam pars formalis essentiæ*, hoc est, tanquam id, quod in compositione essentiæ metaphysicæ suorum inferiorum, habet munus partis formalis.

60 Rogas primò: an Differentia sit vniuersalis respectu speciei, quam constituit, an respectu inferiorum, quæ continentur sub tali specie? Ex. gr. an rationale habeat rationem differentiæ vniuersalis respectu hominis, quem constituit; vel respectu Petri, & Pauli, quæ sunt indiuidua hominis? In primis certum est, rationale respectu huius, & illius rationalis formaliter vt talium non habere rationē Differentiæ vniuersalis; sed rationem Speciei: vt in simili dixi de Genere comparato cum indiuiduis immediatè illi respondentibus. Dico secundò: Differentia, rationale v.g. nō est vniuersale respectu speciei, quam constituit, secundum se consideratæ; sed respectu indiuiduorū, vel respectu speciei prout multiplicatæ in indiuiduis (quod dico de

Diffe-

Differentia infima respectu speciei infimæ, & indiuiduorum, dictum puta de Differentia subalterna respectu speciei subalternæ, & specierũ, quæ sub ista cõtinentur) Ratio est: quia vniuersale semper est quid superius illis, respectu quorũ est vniuersale, vt nullus non fatetur; atqui Differentia non est superior respectu speciei, quam constituit, secundùm se consideratæ; sed æqualis; quia dicuntur ad conuertentiã, vt, *est homo, ergo rationale; est rationale, ergo homo*: ergo non est vniuersalis respectu speciei secundùm se consideratæ; benè tamen respectu indiuiduorum, vel respectu speciei prout multiplicatæ in indiuiduis; quia ad ista comparatur vt quid superius ad inferiora.

61 Dices: Differentia vt vniuersalis comparatur ad illud, circa quod exercet munus differentiæ: sed exercet munus differentiæ circa speciem, quia hanc facit differre: ergo vt vniuersalis comparatur ad illam. Distinguo maiorem: Differẽtia vt vniuersalis comparatur ad illud, circa quod exercet munus Differentiæ, secùndum se sumptum præscisè ab inferioribus, nego: prout multiplicatum in inferioribus, concedo maiorem. Et concessâ minori, distinguo cõsequens: vt vniuersalis comparatur ad speciẽ secundùm se sumptam præscisè ab inferioribus, nego; prout multiplicatam in ipsis inferioribus, concedo consequentiam. Itaque Differentia vniuersalis duo inuoluit, & quòd sit Differentia; & quod sit vniuersalis, ac superior. Ratione prioris comparari debet ad speciem, quam facit differre. Ratione posterioris debet illam respicere non vtcunque; sed vt multiplicatam in suis inferioribus; quia vniuersalitas inuoluit respectum superioritatis circa plura infra se contenta; quæ, cum nõn possit exerceri circa speciem secundùm se sumptam præscisè ab inferioribus, est necessarium vt tendat in ipsam speciem prout multiplicatam in inferioribus.

62 Rogas secundò: an Differẽtia possit habere rationem vniuersalis respectu speciei, & vnius tantum indiuidui? Respondeo negatiuè: quia vniuersale est vnum aptum esse, & prædicari de pluribus ita, vt fiat plura per sui diuisionem, vt diximus disp. 1. sect. 2. at Differẽtia, rationalis v.g. non fit plura rationalia in homine, & Petro; quia idẽ rationale, quod est in Petro; est in homine non se extendente ad aliud præter Petrum. Secundò: quia vniuersale semper est superius illis, respectu quorum est vniuersale: sed Differentia non est superior speciei, quam constituit: ergo non potest esse vniuersalis respectu illius. An verò Differentia prædicetur mediatè, vel immediatè de indiuiduis speciei, quam constituit? constat ex ijs, quæ disp. 6. sect. 3. diximus in simili de Genere respectu indiuiduorum specierum sub illo contentarum.

63 Rogas tertiò: An Differentia vniuersalis vt sic, comparetur

ad

ad infimam, & subalternam tanquam genus ad suas species? Respondeo negatiuè, si sermo sit de illis, prout ad logicum spectant: quia ad logicum spectant ratione modi prædicandi: atqui vtraque habet eundem modum prædicandi; quia vtraque prædicatur tanquam pars formalis speciei, quam constituit: ergo, &c. Quòd verò vna sit pars formalis speciei infimæ, altera speciei subalternæ non arguit diuersitatem in modo prædicandi; sed solùm diuersitatem in ratione, quæ prædicatur; quæ per accidens omnino se habet ad modum prædicandi, prout à logico consideratur. Vide, quæ in simili diximus suprá sect. 3. n. 25. Rogas quartò: Vtrum differentia semper sit perfectior genere, cum quo speciem constituit? Respondeo, id pensandum esse ex operationibus, seu connotatis, per ordinem ad quæ distinguimus vnam formalitatem ab alia, &, ex modo tendendi circa illa: nã si connotatum differentiæ sit perfectius connotato generis, aut perfectiori modo tendat circa illud, differentia erit perfectior; è contra verò, si connotatum generis sit perfectius, aut perfectiori modo tendat circa illud. Potest autem vnum, aut alterum euenire: & ideo potest fieri, quod in nonnullis speciebus genus sit perfectius differentiâ; & in alijs è contrá, quod differentia sit perfectior genere, vt constabit singulas perpendenti.

DISPVTATIO IX.

De Proprio, & Accidenti.

1 PORphirius in cap. de Propio, quadruplex proprium distinxit. Primum, quod conuenit soli speciei; sed non omni eius indiuiduo, neque semper: vt esse dialecticum, quod soli homini conuenit, non tamen omnibus eius indiuiduis, neque semper. Secundũ, quod conuenit omni indiuiduo speciei; sed non soli: hac ratione est proprium hominis esse loco motiuum motu progressiuo; quod etiam conuenit alijs accidentibus. Tertium, quod conuenit omni indiuiduo alicuius speciei, & soli; sed non semper, qua ratione est proprium hominis ridere, & canescere. Quartũ, quod conuenit omni, soli, & semper: vt risibilitas respectu hominis, quæ quidem conuenit omni indiuiduo hominis, & soli, & semper. In hac disputatione solum agendum nobis est de Proprio, cui propriè conuenit esse propriam passionem alicuius essentiæ, reliqua enim lato tantum modo dicuntur propria: quia, licèt ita rei vni conueniant, vt alijs non communicentur, ita tamen, vt non inseparabiliter, & necessariò (quod necessarium erat vt strictè dicerentur propria) sed contingenter solum, aut pro aliquo tãtum tempore rem afficiant. Quibus verò ex dictis quatuor conueniat esse propriam passionem, constabit ex dicendis sectione. 1.

2 In

2 In capite de Accidenti definiuit Accidens Porphirius tribus definitionibus. Prima est: *Accidens est, quod adest, & abest praeter subiecti corruptionem.* Secunda est: *accidens est, quod eidem inesse, & non inesse potest.* Tertia est: *Accidens est, quod neque est Genus, neque Species, neque Differentia, neque Proprium, semper autem inest subiecto.* Diuidit praeterea Accidens in separabile, & inseparabile. Accidēs separabile dicitur calor respectu aquae: inseparabile verò nigredo respectu corui. Haec omnia explicanda sunt in hac disputatione.

SECTIO II.

De Proprio primò intentionaliter sumpto.

3 PRoprium, quod est propria passio, sumi potest & primò intentionaliter, & secundò intentionaliter. Primò intentionaliter sumptum est ipsa entitas Proprij secundùm se. Secundò intentionaliter, est eadem entitas, prout subest secundae intentioni vniuersalis, & praedicabilis. In hac sectione agimus de Proprio primò intentionaliter sumpto acturi in sequenti de eodem, prout subest secundae intentioni. Est autem Proprium *Id quod cum sit extra essentiam, per se tamen, & necessariò consequitur essentiam*. Dicitur esse *extra essentiam*; quia Proprium non potest esse de conceptu essentiali rei, cuius est proprium: sic enim potiùs dicendum esset praedicatum essentiale rei, quàm eius proprietas.

4 Potest tamen esse extra essentiam duobus modis, physicè videlicèt, & metaphysicè. Physicè est extra essentiam, quando ita consequitur necessariò, & per se essentiam, vt sit entitas à parte rei distincta ab eadem essentia, & ideò dicitur Proprium physicum. Talis est risibilitas respectu hominis in sententia distinguente illam ab eodem homine. Metaphysicè est extra essentiam, quando est idem à parte rei cum essentia; à nobis tamen cū fundamento in re concipitur, quasi quid necessariò consequens eandē essentiam: & propterea dicitur Proprium metaphysicum, quia nō physicè; sed per rationem nostram est extra essentiam, ac illam consequitur. Talis est vnitas respectu entis; quia licèt à parte rei sit idem cum ipso ente, potest tamen ens concipi integrè constitutum in ratione entis non concepta vnitate; & deinde concipitur vnitas tanquàm quid necessariò adueniens, seu conueniens entitati. Proprium physicum est tale à parte rei, quia à parte rei aduenit essentiae, cuius est Propriū. Metaphysicum verò, solùm est Proprium beneficio mentis: quia, licèt sit reale praedicatum, non tamen aduenit essentiae, nisi per intellectum distinguentem illud ab ipsa essentia. De vtroque tamen intelligitur definitio proposita suo modo cuilibet applicata: & propterea non est vniuoca respectu vtriusque; quia enti reali, & rationis nihil dari potest vniuocum.

5 Additur *per se, ac necessario co*

sequi

Indiuidui, & singularis, vt diximus disp. 7. sect. 6. n. 32.

7 Ex his infero primò: Proprium secundo, & quarto loco adductum à Porphir. sortiri rationē propriæ passionis; secus est de Proprio primo & tertio modo. Ratio prioris est: quia Proprium secundo modo, est quid per se, ac necessariò consequens genus; &, Propriū quarto modo est prædicatum per se, & necessariò consequens speciem: potentia enim progressiua, seu loco motiua per se, & necessariò consequitur animal gressibile; &, risibile hominem: ergo vtrique cōuenit ratio proprietatis, & propriæ passionis. Ratio posterioris est: quia, licèt hoc, quod est esse grammaticum, quod est propriū primo modo; &, hoc quod est actu ridere, quod est proprium tertio modo, non possit inueniri, nisi in vnâ specie determinatâ, qualis est homo; non tamen illi conuenit necessariò; sed contingenter omnino, atque adeò non potest habere rationem propriæ passionis, quā necessariò diximus conuenire rei, cuius est propria passio.

8 Infero secundò: de ratione propriæ passionis esse, quod illi solùm essentiæ conueniat, quam consequitur. Ratio est: quia, vt dictum est, propria passio cōsequitur per se essentiam, eo quod est talis essentia: ergo non potest conuenire alijs, quæ non participant talem essentiam: vnde, si alijs essentialiter distinctis conueniat, non erit propria passio eorum prout essentialiter distinctorum; sed prout cōueniunt in prædicato aliquo omnibus communi, ratione cuius sunt radix talis proprietatis. Adde, quòd propria passio per se consequens aliquod prædicatum debet per se conuenire omnibus, qui tale prædicatum essentialiter participant: neq; enim fieri potest, quòd id, quod per se cōsequitur aliquod prædicatum, non illud comitetur, vbicunque fuerit. Et ideò propria passio generica, aut specifica, conueniet per se omnibus inferioribus, qui rationem generis, aut speciei essentialiter participant.

9 Infero tertiò: nō esse cōtra rationē propriæ passionis, quod ab essentia separetur, adhùc vi naturali, si id violēter cōtingat essentiæ: quia de ratione propriæ passionis solùm est, quod per se, ac necessariò oriatur ab essentia, si à maiori vi nō impediatur: sed potest dari vis naturalis, quæ naturaliter impediat talem resultātiam ab essentia: ergo &c. Minor aptè cōstat in igne, cuius propria passio est calor vt octo, vt fatentur communiter authores, & potest priuari octauo, & septimo gradu caloris ab agente frigido fortioris virtutis, vt experientiâ constat.

10 Rogant aliqui; an propria passio suscipiat magis, & minus? Respondeò: vna propria passio non dicitur magis propria passio, quàm alia, quia quælibet per se, & necessariò oritur ab essentiâ vt tali: potest tamen vna propria passio habere plures gradus intēsionis, quàm alia, saltē de potentia Dei absoluta, quin amittat

amittat rationem propriæ passionis (Loquor in sententia asserente, omnes qualitates admittere intensionem ex naturâ rei, cui subscribā ad prædicamentum Qualitatis.) Ratio est, quia, habente Petro octo gradus risibilitatis, potest Deus sex tantum Ioanni relinquere corrumpendo septimum, & octauum, quos haberet ex naturâ rei; in hoc enim nulla apparet implicatio: atquì in tali casu risibilitas Ioannis non amitteret rationem propriæ passionis: quia risibilitas nō est propria passio hominis, eo quòd habeat sex, aut octo gradus intensionis; sed ex eo præcisè, quòd est risibilitas, vt constat ex communi omnium consensu: ergo benè potest fieri de potentia Dei, quod inter indiuidua eiusdem speciei vnum intensiorem habeat proprietatem, quàm aliud.

SECTIO II.

De proprio secundò intentionaliter sumpto.

11 PRoprium dicitur sumi secundò intētionaliter, pro ut vniuersale est, & prædicabile. Definitur autem hoc modo: *est vnum aptum esse, & prædicari de pluribus tanquàm propria passio*: quæ definitio facilè explicari potest ex dictis pro explicandis definitionibus reliquorum prædicabilium. Dicitur *aptum esse, & prædicari de pluribus*, hoc est de pluribus tàm numero, quàm specie differentibus, quibus verbis comprehenduntur Proprium specificum, & genericū. Per vltimam particulam, nempe, *tāquàm propria passio*, differt Proprium à reliquis prædicabilibus. A tribus primis, quia essentialiter prædicantur; nam, cum propria passio sit extra essentiam, non potest essentialiter prædicari. Ab accidēti verò differt, quia, licèt hoc sit extra essentiam; non tamen illam consequitur necessariò vt propria passio. Definitum huius definitionis est propria passio, prout subest secundæ intentioni vniuersalis, & prædicabilis, iuxta ea, quæ in simili diximus de Genere disp. 6. sect. 2. Deinde Proprium constituitur in esse vniuersalis, & prædicabilis tū per cognitionem, per quam præscinditur ab inferioribus, tum per cognitiones possibiles, per quas potest apprehendi, & prædicari de pluribus, iuxta ea, quæ circa cōstructionē vniuersalis diximus disp. 5. sect. 3. Vbi aduertendum est, rationem vniuersalis, & prædicabilis nō conuenire propriæ passioni in abstracto; sed in concreto: neque enim risibilitas; sed risibile est, quod in prædicationibus quarti prædicabilis de indiuiduis hominis prædicatur.

12 Hìc est difficultas: ad quænam comparetur, seu referatur Proprium per vniuersalitatē Proprij? In primis certum est, non esse vniuersale vniuersalitate Proprij respectu indiuiduorū, quæ sunt propria illius, vt risibile respectu huius, & illius risibilis, vt tal[i]ū; sed respectu

horum

horum se habet vt species, & ideo comparari debet ad illa tanquàm species ad sua indiuidua. Ratio huius est: quia Proprium vniuersalitate Proprij comparatur ad illa, quorũ est proprietas, seu propria passio: sed risibile non est proprietas, seu propria passio huius, & illius risibilis vt talium, sed potius est prædicatum intrinsecũ, & specificum illorum: ergo non comparatur ad illa vt vniuersale Proprium; sed vt specificũ. Hinc constat, non posse exerceri vniuersalitatem Proprij, nisi circa speciem, cuius est propria passio, vel circa inferiora talis speciei.

13 Dico ergo, Proprium esse vniuersale vniuersalitate Proprij non respectu illius speciei, cuius est propria passio; sed respectu indiuiduorũ ipsius speciei; vel, quod idem est, respectu talis speciei prout multiplicatæ in indiuiduis. Itaque risibile est vniuersale vniuersalitate Proprij respectu Petri, Ioãnis, Antonij, &c. (qui sunt indiuidua hominis, cuius risibile est propria passio) vel respectu hominis prout multiplicati in Petro, Ioanne, Antonio, &c. Ita P. Rub. hìc quæst. 2. P. Fons. 5. Met. cap. 28. quæst. 19. sect. 2. & communiter recentiores, & constat ex dictis disp. præced. sect. vlt. circa Differentiã. Ratio est: quia Proprium vt vniuersale comparari debet ad multa inferiora; est enim vnum aptum esse in multis sub illo contentis; sed species secundùm se sumpta non est multa, neque inferior; benè tamen prout multiplicata in inferioribus: ergo Proprium non est vniuersale respectu speciei secũdùm se sumptæ; sed prout multiplicatæ in inferioribus.

14 Dices: Proprium vniuersale est vnum aptum esse in multis non vtcunque; sed tanquam propropria passio: atquì non est propria passio inferiorum speciei; sed solius speciei: ergo non conuenit illi vniuersalitas Proprij per ordinem ad indiuidua; sed per ordinem ad solam speciem. Minor videtur certa: quia Proprium non consequitur per se indiuidua, vt indiuidua; sed speciem: ergo non est propria passio indiuiduorum; sed solius speciei. Distinguo minorem: non est propria passio inferiorum speciei ratione differentiæ propriæ eorum, concedo: ratione speciei, quæ est in illis multiplicata, nego minorem. Itaque indiuiduum duo dicit, differentiã, videlicèt, indiuidualem; &, speciem identificatam cum ipsa differentia indiuiduali. Proprium autem est propria passio per ordinẽ ad speciem, quæ est in indiuiduo; vniuersale verò per ordinem ad illam vt multiplicatam in indiuiduis. Vndè ad probationem minoris fateor, Proprium non consequi per se indiuidua ratione differentiæ indiuidualis in illis existentis; sed speciem, quæ est in illis; at, cùm ad rationem Proprij vniuersalis non sufficiat, quòd speciem respiciat tanquam quid illam per se consequens; sed sit etiam necessarium, quòd ad plura

O refe-

referatur, ideó vt vniuersale debet respicere illam, non quidem vt præcisam ab inferioribus; sed vt in illis multiplicatam.

15 Obijcies primò Aristotelem lib. 1. Topic. cap. 4. vbi sic definit Proprium, *est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur*: sed respectu solius speciei prædicatur conuersim Proprium; quia cum solâ specie conuertitur: ergo respectu solius speciei est vniuersalis, & prædicabilis ex mente Aristotelis. Respondeo, prædictis verbis non definiri Proprium, vt vniuersale; sed solùm describi Proprium primó intentionaliter sumptum, cui quidem conuenit prædicari de specie ad conuertentiam. Hæc tamen prædicatio non pertinet ad illud vt vniuersale est; quia secũdùm hanc rationem referri debet ad plura, quæ sint illi inferiora, vt constat ex dictis in hac sectione, & ex ijs, quæ diximus circa Differentiam.

16 Obijcies secundò: Proprium prædicatur de sua specie; non vt singulare: ergo vt vniuersale: non aliud, quàm vniuersale Proprij: ergo est vniuersale respectu solius speciei. Concessâ maiori, & minori, distinguo primum consequens: ergo vt vniuersale metaphysicum, concedo: vt vniuersale logicum, nego consequentiam. Itaque Proprium vniuersale duo habet, & quòd præscindatur ab inferioribus, & quòd ad illa referatur tanquàm id, quod potest esse in illis, & de illis prædicari. Ratione prioris est vniuersale metaphysicum. Ratione posterioris logicum. Ad hoc autem vt de specie præscissè secundùm se consideratâ prædicetur, sufficit, quod præsupponatur præscissum ab inferioribus; & ideó prædicatur de illâ vt vniuersale metaphysicum, quod comparatur ad ipsam speciem non tanquàm ad inferius, à quo abstrahitur; sed tanquàm ad æquale, quod ab eisdem inferioribus præscinditur. At veró vt logicum non potest prædicari, nisi de multis, respectu quorum sit superior; quod, cum non habeat respectu speciei præscissè secundùm se consideratæ; sed respectu indiuiduorum, vel speciei vt multiplicatæ in illis, ideó non prædicatur de illa vt vniuersale logicum. Addo, non ideó dici Proprium prædicari de specie vt vniuersale metaphysicum, quia est tale per cognitionem, per quam cõparatur ad ipsam speciem: sed quia ad prædicationem de specie supponitur constitutum in esse vniuersalis metaphysici per præscissionem ab inferioribus eiusdem speciei.

17 Rogas primò: an Propriũ prædicetur de indiuiduis speciei mediatè, an immediatè? Respondeo, quòd, licèt prædicari possit immediatè ex parte cognitionis; semper tamen prædicatur mediatè ex parte obiecti. Hoc intelligendum est de mediatione fundamentaliter sumptâ: quia, cum ex parte obiecti non detur formalis distinctio speciei ab indiuiduo; sed

sed solùm fundamētalis, neq; potest mediare species ex parte obiecti formaliter; sed solùm fundamentaliter. Quod Proprium prædicetur mediatè ex parte obiecti fundamentaliter, probatur: quia Proprium cōuenit indiuiduis ratione speciei in illis contentæ, ac per consequens mediā tali specie participatur ab illis. Quod veró prædicetur immediatè ex parte cognitionis, est certum: quia hæc est prædicatio immediata ex parte cognitionis, *Petrus est risibilis*: ergo potest Proprium prædicari de indiuiduis immediatè ex parte cognitionis. Vide quæ in simili diximus de Genere disp. 6. sect. 3. à num. 27.

18 Rogas secundò: an propositiones, in quibus prędicatur propria passio de specie, sint æternæ, & necessarię veritatis? Respōdeo, duplici modo posse prædicari propriam passionē de specie, vel de inferiorib⁹ ipsius speciei. Primó, ita, vt affirmetur de specie existentia actualis proprię passionis. Secūndo, ita vt solùm affirmetur cōnexio inter propriam passionem, & essentiam. Ex. gr. quando affirmo, *homo est risibilis*, vel sensus est, *homo est actu habens risibilitatem*, & hac ratione non est necessariæ veritatis; tum quia ad hoc, vt sit vera talis propositio, est necessarium, quod existat homo, qui dicitur actu habere risibilitatē, & est contingens, quod homo existat; tum etiam, quia positâ existentiâ hominis, adhùc potest ipse homo non habere actu risibilitatem, si à Deò impediatur eius productio, & tunc esset falsa prædicta propositio. Vel sensus illius est, *quotiescunque fuerit homo, erit habens risibilitatem, si ab aliquà vi extrinsecà non impediatur*, in quo sensu est propositio necessariæ, & æternæ veritatis: necessariū enim est, quod quotiescunq; existat homo, habeat risibilitatem, si non impediatur ab aliqua maiori vi. In hoc secundo sensu affirmatur frequenter propria passio de specie, & de inferioribus ipsius speciei.

19 Hæc autem prædicatio in hoc secundo sensu differt à prædicatione essentiali: quia quādo prædicatum aliquod essentiale affirmatur de subiecto, vt in his, *Petrus est homo*, *Petrus est animal*, *Petrus est rationalis*, sensus est: quotiescumque fuerit Petrus, ita necessarió erit homo, animal, & rationalis, vt à nullā vi extrinsecā impediri possit, quòd habeat talia prędicata. In prędicatione veró propriæ passionis affirmatur quidèm necessaria connexio inter illam, & subiectum; ita tamen, vt impediri possit existentia ipsius propriæ passionis, adhuc existēte subiecto. Differt prætereà ab accidentali prædicatione, in qua accidens cōmune prædicatur de subiecto. quia in prædicatione talis accidētis etiā inseparabilis nō affirmatur necessaria cōnexio prædicati cū subiecto; siquidē nul ū accidens cōmune datur, quod necessarió, & per se essentiā rei consequatur.

20 Rogas tertió: an Propriū sit vniuersale, & prædicabile res-

pectu inferiorum existentium, & actu habentium proprietatem, vel respectu possibilium? Ex. gr. an risibile sit vniuersale, & prædicabile respectu hominum existentiũ & actu habentium risibilitatem, vel respectu hominũ possibiliũ? Respondeo: si in prædicationibus affirmatur tantùm, connexio risibilitatis cum hominibus, risibile est vniuersale, & prædicabile respectu hominũ possibilium: si veró affirmatur existentia actualis risibilitatis in ipsis hominibus, nõ est vniuersale nisi respectu hominum existentium, & actu habentium risibilitatem. Ratio vtriusque est: quia vniuersale, & prædicabile est tale per ordinem ad illa, in quibus verè potest apprehendi, & de quibus verè prædicari potest vt diximus disp. 1. sect. 3. sed connexio risibilitatis cum hominibus verè potest apprehendi, & prædicari de hominibus possibilibus; &, existentia risibilitatis non potest verè apprehendi, aut prædicari nisi de hominibus existentibus, & actu habentibus ipsam risibilitatem: ergo risibile per ordinem ad priores prædicationes est vniuersale respectu hominum possibilium; &, per ordinem ad posteriores non est vniuersale, nisi respectu hominum existentium, & actu habentium risibilitatem. Minor est certa ex dictis: quia ad hoc, vt hæc prædicatio (in qua affirmatur connexio risibilitatis cum homine) *quotiescunque fuerit homo, necessariò erit risibilis, si risibilitas vi aliquà extrinsecà non impediatur*, sit vera, sufficit, quòd homo sit possibilis, vt ex se constat, &, ad hoc, vt hæc, *homo est actu habens risibilitatem* (in qua affirmatur existentia risibilitatis in homine) sit vera, est necessariũ, quòd homo existat, & actu habeat risibilitatem, nisi enim eam actu habeat non erit verum dicere, habere risibilitatem, vt ex ipsis terminis constat. Hæc doctrina magis confirmabitur sect. 4.

SECTIO III.

Examinantur definitiones Accidentis traditæ à Porphirio.

21 ACcidens, quod est quintũ prædicabile, potest sumi, & secundùm se, hoc est, pro entitate, quæ accidere dicitur subiecto; &, prout subest secundæ intẽtioni vniuersalis, & prædicabilis. Agemus de illo in hac sectione sub priori consideratione; & in sequenti de eodem sub posteriori. Igitur accidens secundùm se sumptum duplex esse dicitur: vnũ prædicabile; aliud entitatiuũ, quòd cõmuniter appellari solet prædicamentale (an verò hoc isti soli conueniat? Dicemus in tractatu de Prædicamentis) Accidens entitatiuũ est illud, quod secundùm suã entitatẽ afficit substantiã extra rationem substantiæ: tale est frigus, color, quãtitas, &c. Accidẽs prædicabile dicitur illud, quod siue entitatiuè sit substãtia, siuè accidẽs; siuè quid reale, siuè quid rationis, est extra essentiam subiecti, cui conuenit, seu attribuitur: tale est

ratio-

rationale respectu animalis secũdùm se; &, vestis respectu hominis: accidentaliter enim conuen animali secundùm se, esse ratio le; &, homini esse vestitum. Rurs Accidẽs siuè prædicabile, siuè e titatiuum, vel est extra essentiã t.. quàm propria passio necessariò aduenient ipsi essentiæ, de quo egimus sect. 1. vel est extra essentiam tanquàm accidens cõmune contingenter aduenient subiecto; & de hoc agimus in hac sectione. Hoc igitur Accidens definiuit Porphir. c. 5. trib⁹ definitionib⁹, quas adduximus nu. 2. huius disp. easque suo ordine explicabimus in præsenti. Prima erat: *Accidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionẽ*. Circa quam dubitatur primò: an particula, *&*, intelligenda sit copulatiuè, vel disiunctiuè, ita vt sensus sit. *Accidens est, quod simul adest, & abest sine subiecti corruptione*; vel, *Accidens est, quod siuè adsit, siuè absit, non corrumpetur subiectum*? Nonnulli docent, particulã, *&*, habere sensum copulatiuũ, nõ relatè ad subiectũ singulare; sed relatè ad subiectum in cõmuni: licèt enim albedo, v.g. non possit simul adesse, & abesse alicui singulari; potest tamen simul adesse, & abesse corpori in communi: quia, licèt corpus prout abstractũ non recipiat accidentia; attamen, cũ infra se habeat inferiora, quorum aliqua habent albedinem, & alia non habent albedinem; &, affectiones inferiorũ tribuantur superioribus, rectè dici potest de corpore, quod habeat & non habeat albedinẽ in eodem tempore ratione diuersorum singularium.

12 Hęc tamẽ sentẽtia falsa est: hìc definitur Accidens essen..ter, vt admittunt cõmuniter authores: ergo explicari debet per definitionẽ ratio aliqua, quæ non cõueniat cõtingenter ipsi Accidẽti: sed hoc, quod est simul adesse, & abesse subiecto incõmuni, ratione diuersorũ singulariũ est quid cõtingens Accidenti: ergo nõ explicatur id per hanc definitionẽ. Minorem probo: quia non est necessarium, quod aliqua singularia sint alba, & aliqua non alba (& idẽ est de alijs accidentibus) sed contingenter omnino id accidit: ergo, sicut quædã fuerũt alba, & quædã non alba, potuerunt omnia esse alba, vel omnia nõ alba: atqui, si omnia essent alba, albedo esset verũ accidens, & nõ conueniret illi definitio eo modo, quo ab his authoribus explicatur: ergo explicanda est alio modo. Quod verò nõ sit necessarium, quòd aliqua singularia sint alba, & aliqua nõ alba, videtur certũ: quia vel illa, quæ sunt alba, habẽt necessariã cõnexionẽ cũ albedine; vel nõ. Si primũ, albedo nõ erit accidẽs cõmune; sed propria passio eorũ: siquidẽ propria passio est accidẽs necessario cõnexũ cum essentiã. Si dicatur secũdum: ergo possunt sa..na eorũ essentiã esse sine albedine: ergo contingenter illis aduenit albedo, & non necessariò.

13 Dices: ea verba *adest, & abest*. non esse intelligẽda de absentia, & præsentia actuali; sed de

potentiali: quia verba in definitione iuxtà commune proloquium *non dicunt actum, sed potentiã*, & ideo sensus erit: Accidens quod, quatenùs ex se est, potest esse, & abesse simul proprio subiecto in communi, ratione diuersorum singulariũ. Sed cõtrà: nonnulla dantur accidentia, quæ vni soli subiecto singulari possunt conuenire: ergo hæc saltem non comprehenduntur in definitione sic explicata. Antecedens probatur: quia hoc, quod est actu creare vt causam principalem soli Deo conuenire potest iuxta communẽ Theologorum sententiam, & nihilominùs est accidens saltem prædicabile respectu Dei: ergo aliquod datur accidens, quod ex se nõ potest simul abesse, & adesse proprio subiecto, ratione diuersorum singularium.

24 Dico ergo, particulã, *&*, in prędicta definitione habere sensũ disiunctiuũ, ita vt sensus sit: *Accidẽs est, quod si adest, ita adest, vt possit abesse; & si abest, ita abest vt possit adesse saluà essentià subiecti*. Ita cõmuniter recentiores. Ratio est: quia hoc modo intellecta definitio rectè explicat naturã Accidẽtis; & hoc videntur præseferre verba definitionis traditæ à Porphirio, quorum genuinus sensus videtur esse: *Accidens est, quod siuè adsit, siuè absit, non corrumpetur subiectum*.

25 Obijcies: aliqua dãtur accidentia, quæ nõ existunt sine corruptione subiecti: ergo prædicta definitio non comprehendit omnia. Antecedens probatur, quia mors est accidẽs homini, & cõbustio est accidens domus; hæ enim prædicationes *homo est mortuus, domus est cõbusta*, sunt accidẽtes: sed mors, & cõbustio nõ existunt sine corruptione hominis, & domus, quæ sunt subiecta horũ accidentium: ergo, &c. Aliqui respondent, duplex esse subiectũ horum accidentium: aliud inhæsionis; aliud denominationis. Subiectum inhæsionis mortis, & combustionis domus dicunt non esse hominem, aut domum; sed materiam primam: quia, cum mors, & combustio sint mutationes, per quas materia transit de formâ hominis, & formâ domus ad non esse harum formarũ, debent subiectari in ipsâ materiâ; mutatio enim in sententiâ omnium inhæret subiecto, quod per illam mutatur. Subiectum veró denominationis dicunt esse hominem, & domum. Deinde docent, argumentũ propositum in contrariũ tantùm probare, mortem, & combustionem non esse verè accidentia respectu hominis, & domus; non veró non esse accidentia respectu materiæ; quia absunt, & adsunt materiæ sine eius corruptione: definitionem veró, docent, intelligendam esse de subiecto inhæsionis, nõ de subiecto denominationis.

26 Hæc solutio falsam continet doctrinam. Primo: quia definitio intelligenda est de quolibet subiecto, cui accidentaliter comparatur prędicatum, modó sit subiectum inhæsionis, modó sit subiectum

ctum denominationis: alioqui hęc prædicatio, *homo est vestitus*, non esset prædicatio accidentis, cum homo non sit subiectū inhæsionis vestis, quod quidèm est cōtra omnes philosophos asserentes, hanc prædicationē & alias similes pertinere ad prædicabile Accidētis. Secundò: hæc prędicatio, *homo est mortuus*, refertur ad hominē, & est vera; deinde pertinere debet ad aliquod ex quinque prædicabilibus: non ad tria priora, quia mors non est de essentia hominis; neque ad quartum, quia mors nō est propria passio hominis: ergo ad quintum, quod est prædicabile Accidentis, pertinere debet, vel assignanda est ratio, propterquam ad nullum pertineat.

27 Alij respondent, hanc prædicationē, *homo est mortuus*, pertinere ad quintū prædicabile: quia, licèt per mortem corrūpatur existentia hominis, nō tamen corrūpitur essentia hominis secundùm se: quia essentiæ hominis secūdùm se contingenter accidit existere, vel non existere; atque adeò accidentaliter dicitur de homine secundùm se, quod existat, vel non existat; quod sit viuus, vel sit mortuus. Hæc solutio mihi displicet: nam mors in illâ prædicatione nō affirmatur de essentiâ hominis secundùm se; sed de essentiâ prout existēte, quia esse hominē mortuū nihil aliud est, quàm quòd desierit esse is, qui anteà erat; atqui essentia hominis secundùm se non desinit esse; sed tantùm existentia: ergo exist ētia hominis, aut homo prout existens est subiectum huius prædicationis.

28 Respondeo ergo, sensum illius prædicationis, *homo est mortuus*, hunc esse, *homo, qui anteà existebat, iam desiuit esse, seu, non existit*: atque adeò subiectū huius prædicationis non est *homo* vt cunque sumptus; sed prout existens tempore antecedenti. Cum autē homini prout existenti tēpore antecedenti cōtingenter adueniat mors tēpore subsequenti; neq; hæc destruat illius existentiā in tempore præexistenti, sed in tēpore sequenti, fit, vt ex vnâ parte accidentaliter adueniat mors tali homini secundùm eam rationē, quā est subiectum huius prædicationis; & ex aliâ parte non destruat illū, prout habet rationē subiecti: quia, vt dictum est, homo habet rationē subiecti prout existens tēpore antecedenti, & mors nō destruit existentiam in eo tēpore; sed in sequēti.

29 Secūdò est difficultas circa definitionē prædictā Accidentis: an hoc, quod est adesse, & abesse subiecto, intelligendū sit de absentiâ, & præsentiâ reali accidētis in subiecto; vel, de absentiâ, & præsentiâ per solā cognitionē intellectus? Nonnulli affirmāt, intelligēdam esse definitionē de adsentiâ, & præsentiâ reali. Probant: quia, si de præsentiâ, & absentiâ per solam cognitionē intelligeretur sequeretur primò, nullū esse accidēs inseparabile, quia omnia possunt separari per cognitionē à subiecto præter subiecti corruptionem, sequela verò est cōtra Porphir. qui

Accidens diuisit in separabile, & in inseparabile. Secundò sequeretur, propriā passionē pertinere ad quintū prædicabile: quia propria passio potest ab essentiâ per cognitionem separari.

30 Dicendū tamen est, definitionē prædictā non esse intelligendam de absentiâ, & præsentiâ reali; sed de absentiâ, & præsentiâ, per solā cognitionem. Ita Sot. P. Tolet. PP. Cōnimbr. hìc q. 1. art. 1. P. Bellarm. tom. 3. de Amissione gratiæ c. 3. obiec. 6. Prior pars probatur: quia hæc definitio comprehendit nō solùm accidens entitatiuū; sed etiā prædicabile, vt fatētur omnes, & facilè suaderi potest: quia hìc definitur Accidens, quod subesse solet secundæ intentioni quinti vniuersalis, & prædicabilis; hoc autē non solū est accidens entitatiuū; sed etiā accidens prædicabile: atquì plura sunt accidētia prædicabilia, quæ nō possunt separari realiter à subiecto, de quo prædicantur: ergo nō est intelligēda definitio de præsentiâ, & absentiâ reali. Minorē probo: quia rationale est accidens prædicabile respectu animalis, & nō potest separari realiter ab animali; deinde albedo iuxtà cōmunē sententiam est accidens prædicabile, imò & entitatiuū respectu cigni, & nō potest separari realiter ab ipso cigno, vt experiētia hucvsq; docuit; & sic de alijs: ergo, &c.

31 Posterior pars, nēpè, quod definitio intelligenda est de absentiâ, & præsentiâ per cognitionē, ita vt sensus sit: accidens est, quod siue affirmetur, siue negetur de subiecto, integra manet in mente essentia eiusdē subiecti; probatur: quia nō potest intelligi definitio de absentiâ, & præsentiâ reali, vt probatū est num. præcedēte: ergo intelligēda est de mentali. Hac ratione potest rationale separari ab animali, integro manēte cōceptu essentiali animalis, &c. Confirmatur ex Porphir. c. 5. de Accid. vbi post traditā definitionē Accidentis asserit, nigredinē esse accidens inseparabile respectu æthiopis, & corui: & deinde, vt probet, hoc nō obstante, nigredinē esse accidēs cōmune respectu æthiopis, & corui, addit: *Mente tamē, cogitationevè coruus albus, & æthiops non niger, sine subiecti corruptione concipi potest*, vbi ex eo probat, nigredinē esse accidens cōmune respectu æthiopis, & corui, quod possunt concipi sine nigredine absq; sui corruptione: ergo planè sentit ad rationem Accidentis sufficere quod abesse possit per conceptionem, seu cognitionem.

32 Vt hoc melius intelligatur, sic explico rem: si de Petro negetur rationale, vel animal, necessarium est, quod in mēte destruatur Petrus, quia, cū rationale, & animal sint de essentia Petri, nō possunt per cognitionē separari à Petro, quin ipse Petrus per eandem cognitionē destruatur. Deinde, si de Petro negetur risibilitas, destruitur in mente Petrus, non formaliter per illā cognitionē; quia risibilitas non est de essentia Petri; sed illatiuè: quia, sicut ex ra-

tionalitate infertur necessariò risibilitas, sic etiam ex negatione risibilitatis infertur necessariò negatio rationalitatis, quæ est de essentia Petri; atque adeo sicut hæc est bona consequentia, *Petrus est rationalis, ergo est risibilis*; sic etiam debet esse bona, *Petrus non est risibilis, ergo non est rationalis*, iuxta commune dialecticorum proloquium, *ex opposito consequentis rectè infertur oppositum antecedentis*. Secus contingit in Accidenti communi, quod, etiamsi negetur de subiecto, neque formaliter, neque illatiuè destruitur in mente essentia ipsius subiecti. Neque enim, si dicamus, *Petrus non est albus*, Petrus destruitur formaliter in mente, cum albedo non sit de essentia Petri; neque illatiuè, quia non benè infertur, *Petrus non est albus, ergo non est homo*, certè non aliâ de causâ, nisi quia albedo non consequitur perse, & necessariò essentiam Petri, sicut risibilitas.

33 Obijcies: Propria passio separari potest realiter à suâ essentiâ, incorruptâ essentia; v.g. calor vt octo, qui est propria passio ignis, potest separari ab igne, incorrupto ipso igne, vt diximus sect. 1. n. 9. ergo multo melius poterit separari per intellectum ab igne, manente igne mentaliter incorrupto: ergo Proprium comprehenditur sub Accidenti communi, si modo à nobis explicato intelligatur definitio. Respondeo, doctrinam traditam sect. 1. intelligendã esse, vt ibi diximus, de separatione Proprij per vim illatam à fortiori agẽte cõtra exigentiã essentiæ. In hoc ergo distinguitur Propriũ ab Accidẽti cõmuni; quòd Propriũ, si intelligatur deesse subiecto, & non intelligatur id cõtingere ab agẽte vim inferẽte cõtra exigentiã ipsius subiecti, illatiuè destruetur mẽtaliter tale subiectum. At verè Accidens commune, etiamsi intelligatur deesse absque vlla violentia, non destruetur mentaliter subiectum adhuc ex vi illationis.

34 Ad argumentũ oppositæ sententiæ respondetur negando primã sequelã: quia diuisio illa Accidentis intelligẽda est solũ de separatione reali, secus definitio. Id constat ex Porphir. adducto suprà n. 31. ex cap. 5. vbi post quàm primò tradidit definitionẽ, & posteà diuisionẽ, adducit in exemplũ diuisionis accidentia, quæ sunt realiter separabilia: & deinde probat, inseparabilia esse etiã accidentia cõmunia, quia potest intelligi subiectũ sine illis absq; sui corruptione. Secũda etiã sequela adducta in eodem argumento negatur: quia propria passio non potest per intellectum separari ab essentiâ, incorruptâ mentaliter ipsâ essentiâ, nisi intelligatur id contingere ab agente vim inferẽte, quod secùs accidit in Accidenti communi, vt dictum est.

35 Secunda definitio tradita à Porphir. in cap. 5. & à nobis adducta n. 2. desumpta est ex Arist. lib. 1. Topic. cap. 4. & in idẽ recidit, ac prima; atque adeò non eget nouâ explicatione. Tertia, quæ etiam desu-

desumitur ex Aristot. loco citato, traditur per negationes quatuor prædicabiliũ, additis his verbis, *semper autem est in subiecto*. Potest autẽ definitio tradi aliquando per negationes, vt ibidẽ docet Arist. quia, quando membra, cum quibus aliqua species conuenit in eodẽ genere, iam explicata sunt, rectè potest species vltima per negationes aliarũ specierũ definiri; præcipuè, si addatur aliqua particula positiua, quæ, licèt aliàs conueniat alijs, per negationes tamẽ aliarum determinatur ad illã speciem significandã, vt contingit in prædicta definitione Accidentis. Particula verò vltima, *semper autem est in subiecto*, intellegenda nõ est solùm de inhæsione reali; sed vel de inhæsione reali, vel de denominatione, vel de existentia in subiecto per intellectũ iuxta naturam accidentiũ, quæ de subiecto prædicantur: alia enim prædicantur tanquàm formæ realiter inhærentes, vt sunt albedo, & nigredo: alia vt formæ adhærẽtes, vt productio respectu termini producti: alia vt formæ extrinsecùs denominãtes, vt intellectio, & visio respectu obiecti visi, & intellecti: alia alijs modis.

SECTIO IIII.

De accidenti, vt est quintum prædicabile.

36 Accidens cõmune vniuersale, & prædicabile *est onũ aptũ esse, & prædicari de multis extra essentiã cõtingenter*. Per priora verba cõuenit cũ reliquis prædicabilibus; vt ex dictis de singulis seorsim cõstat. Per *Tò extra essentiam* differt à tribus prioribus, Genere videlicèt, Specie, & Differentia, quæ essentialiter prædicantur; in eo tamẽ cõuenit Accidens cũ Proprio, quod quidẽ prædicatur etiã extra essentiã. Differt autẽ Accidens cõmune à Proprio per vltimã particulã *cõtingenter*: quia licèt Proprium prædicetur extra essentiã; prædicatur tamen tanquã quid illam per se, ac necessariò cõsequens eo modo, quo dictum est suprà; Accidens verò non prædicatur necessariò; sed *cõtingẽter*. Ex dictis colliges, prædictã definitionem esse bonam; quia per aliquid illius conuenit Accidens cũ reliquis prædicabilibus; & per aliquid differt ab omnibus.

37 Ex definitione sic explicatã infero primò, Accidẽs commune vt tale nõ esse vniuersale respectu propriorum inferiorum; sed respectu subiectorum, in quibus recipitur ipsum Accidens; vt, album nõ est Accidens vniuersale respectu huius, & illius albi, quia respectu horũ potiùs se habet, vt species; sed respectu hominis, leonis, parietis, & aliorum subiectorum, in quibus est albedo. Ratio est: quia respectu eorum Accidens commune vt tale debet esse vniuersale, & prędicabile, extra quorum essentiam est: atqui album nõ est extra essentiam huius, & illius albi, sed extra essentiam hominis, & aliorum, in quibus recipitur albedo: ergo respectu horum est vniuersale vniuersalitate Accidentis.

Infe-

38 Infero secundò, Accidens non esse vniuersale vniuersalitate Accidentis in abstracto sumptum, sed in concreto. Ex. gr. *albedo* non induit rationem vniuersalis respectu hominis, leonis, parietis, & reliquorum, in quibus inuenitur; sed *album*. Ratio est: quia eo modo debet esse accidens vniuersale, quo potest esse in pluribus (per cognitionem repræsentantem identitatem, quam cum illis habet, vt diximus disp. 1. sect. 3.) & de illis verè prædicari accidentaliter: sed Accidens in abstracto nō potest cognosci vt idem cum suis subiectis, neque de illis prædicari prædicatione vera; est enim falsa prædicatio, *Petrus est albedo*, & aliæ similes: ergo in abstracto nō potest esse vniuersale. Potest verò in concreto habere ea, quæ necessaria sunt ad prædicationem veram; album enim verè dicitur de homine, leone, &c. ergo Accidens in concreto induit rationem Accidentis vniuersalis.

39 Obijcies: Accidens in concreto sumptum, albū v.g. est quoddam compositum resultans ex albedine, & subiecto: sed compositum resultans ex albedine, & subiecto non potest verè prædicari de subiecto: ergo non potest esse vniuersale respectu illius. Minor probatur: quia subiectum est pars physica huius compositi; sed compositum physicum non potest verè prædicari de suâ parte physicâ, neque enim verè dici potest, *materia est homo*, seu, *anima est homo*: ergo neque verè prædicari potest compositum accidentale de subiecto, quod est pars physica illius. Respōdeo, accidens in concreto sumptum posse significari nomine substantiuo dicente vtrâque partem in recto; &, nomine abiectiuo dicente subiectū in recto, & formam in obliquo. Si ergo compositum, seu concretum resultans significetur nomine substantiuo dicente vtranque partem in recto, non potest verè prædicari de subiecto; quia prædicatio erit, *homo est album*, cuius sensus est, *homo est compositum resultās ex ipso, & albedine*: hoc autem est falsum. Si verò concretum significetur nomine adiectiuo dicente subiectum in recto, & formam in obliquo, erit vera prædicatio; quia, *homo est albus*, est idem, ac, *est habens albedinem*, quod est verum, quando albedo actu datur in homine.

40 Instabis: vt prædicatio sit vera, est necessarium, quod prædicatum identificetur cum subiecto; id enim significamus, cum dicimus, *hoc est illud*, quia est dicere *hoc*, & *illud est vna, & eadem entitas*: sed concretum accidentale, quocūque modo significetur, nunquam potest identificari cum subiecto: ergo nunquā potest verè de illo prædicari: Minor probatur: quia concretum accidentale, album v.g. dicit subiectum, & albedinem: sed albedo, adhùc in obliquo significata non potest identificari cum homine v.g. leone, pariete &c. ergo concretum accidentale quocunque modo significatum non potest identificari cū subiecto. Distinguo maiorē: vt prædicatio

dicatio sit vera, est necessariũ, quòd prædicatum secundùm id, quod significatur in recto, identificetur cum subiecto, concedo: secundùm id, quod significatur in obliquo, nego maiorem. Album itaque adiectiuè sumptum, vnum dicit in recto, nempe id, quod habet albedinem; & alterum in obliquo, nẽpe ipsam albedinem: vt autem hæc prædicatio, *homo est albus*, sit vera, sufficit, quòd identificetur cum homine id, quod habet albedinẽ, neque enim necessarium est, quòd etiam albedo identificetur cum eodem homine. Et sanè, cum dicimus, *homo est albus*, nihil aliud intẽdimus significare, nisi quòd homo, & id, quod habet albedinem, est vna, & eadem entitas à parte rei.

41 Vrgebis: ex hoc videtur sequi, prædictam prædicationem nõ esse accidentalem. Probatur sequela: quia, vt prædicatio sit accidentalis, est necessarium, quòd prædicatum accidat subiecto: sed id, quod habet albedinem, non accidit homini: ergo, &c. Minor probatur: quia id, quod habet albedinem est ipsa entitas hominis: sed hæc non accidit homini: ergo neque id, quod habet albedinem. Nego sequelã. Ad probationem distinguo maiorem: vt prædicatio sit accidentalis, est necessarium, quòd prædicatum accidat subiecto secundùm id, quod dicit in recto, nego; secundùm id, quod dicit in obliquo, concedo maiorem. Deinde distinguo minorẽ: sed id, quod habet albedinẽ, non accidit homini secundùm id, quod dicit in recto, hoc est, secundum suam entitatem, concedo: secundùm, id quod dicit in obliquo, hoc est, secũdùm hoc, quod est habere albedinẽ, nego minorem: licèt enim non accidat homini esse eam entitatẽ, quæ habet albedinẽ; accidit tamen illi habere albedinem: & ideò prædicatio, in qua affirmatur homo esse habens albedinem, est accidentalis: quia nõ solùm affirmatur in recto de homine entitas, quæ habet albedinem; sed etiam affirmatur de illo in obliquo ipsa albedo, seu hoc, quod est habere albedinem.

42 Hic est difficultas primò: Vtrum Accidens in concreto sumptum sit vniuersale respectu subiectorũ, quæ actu nõ afficit forma talis concreti? Ex. gr. An albũ sit vniuersale respectu hominis, & equi, in quibus actu non est albedo; vel necessariũ sit, quòd actu habeant albedinẽ, vt cõparari possit ad illos tãquàm accidẽs vniuersale? P. Rub. hic quæst. 1. n. 6. cui consentiunt nõnulli recentiores, docet, Accidens in cõcreto esse vniuersale respectu subiectorum, in quibus esse potest forma talis concreti, licèt actu nõ sit in illis. Ratio est: quia vniuersale est vnum, non quidem actu existens in multis; sed aptũ esse in illis, & de ipsis prædicari: atqui album. v. g. potest esse, & prædicari de Petro, & equo, in quibus actu nõ est albedo: ergo, &c. Minor videtur certa: quia ad hoc, vt possit esse, & prædicari de illis, sufficit, quòd albedo possit esse in illis. Cõfirmatur: quia sol, & luna sunt vniuersalia, etiamsi non

sint

sint actu plura inferiora, in quibus actu sit, ex eo solũ, quod possibilia sunt plura inferiora, in quibus possunt esse: ergo etiamsi albũ non sit actu in homine, & leone; quia tamẽ potest esse in illis, erit vniuersale respectu eorum.

43 Cõtraria sententia mihi magis arridet: eam tenent PP. Conimbr. hic quæst. vnicâ art. 3. Dico ergo, Accidens in cõcreto sumptũ non posse esse vniuersale accidentale nisi respectu subiectorũ, quæ actu afficiuntur per formã talis concreti. Probatur: quia vniuersale duo inuoluit & naturam præscissam ab inferioribus, & aptitudinem, vt sit, & prædicetur de illis prædicatione verâ: sed concretũ accidentale neque præscindi potest à subiectis, quæ actu non afficit forma talis cõcreti; neque potest esse, aut prædicari de illis prædicatione verâ: ergo non potest esse vniuersale respectu illorũ. Maior est certa ex disp. 1. & 5. Minorẽ probo quoad priorem partem: quia concretũ accidẽtale, album v.g. adiectiuè sumptũ in communi omnium acceptione significat habens albedinem, non potentiâ tãtùm; sed actu; neque enim, iuxta communem loquẽdi modũ, dicitur album subiectum, quod potest habere albedinẽ; sed quod actu eam habet: ergo nõ potest præscindi à subiectis, quæ actu non habent albedinem. Patet consequentia: quia prædicatũ vniuersale non præscinditur nisi ab illis, in quibus inuenitur; neque enim animal præscindi dicitur à planta, & lapide; sed ab homine, & equo, in quibus inuenitur: ergo album, prout est prædicatum vniuersale accidentale, nõ potest præscindi à subiectis, quæ actu non habent albedinẽ, cum in istis non inueniatur hoc, quod est esse albũ. Iam, quod nõ possit verè prædicari de subiectis, in quibus actu nõ est albedo, facilè probatur: quia, cum album significet habens actu albedinem, non poterit verè affirmari nisi de illis, qui eam actu habent. Confirmatur: quia album vt accidens vniuersale non est aptum prædicari verè, nisi de illis, quæ hoc nomine *album* adiectiuè sumpto significantur: sed non signicantur eo nomine, nisi, quæ actu habent albedinem, vt dictum est: ergo album vt vniuersale non est aptum prędicari verè, nisi de illis, quæ actu habent albedinem.

44 Dices: album est vniuersale respectu huius, & illius albi prout talium, etiamsi nullũ actu existat; sed solùm sint possibilia: ergo etiã poterit esse vniuersale respectu huius, & illius subiecti, etiamsi nullũ actu existat cum albedine; sed solũ possint existere cum illa. Concesso antecedente, nego consequentiã. Ratio disparitatis est clara: quia album in communi, ad hoc, & illud album vt talia comparatur tanquàm species ad indiuidua; at verò ad hoc, & illud subiectum comparatur tanquàm accidens illorum. Est autem hoc discrimen inter accidens vt tale, & speciẽ, quod species comparatur ad indiuidua vt essentia eorum: essentia verò secun-

illorum, adhuc vt possibilium, vt dictum est; secùs album, quia comparatur ad subiecta tanquam accidens, quod quidem non potest esse vniuersale, nisi respectu subiectorum, in quibus de facto datur albedo, vt ex dictis constat.

47 Secundò est difficultas. An ad hoc, vt *album* sit vniuersale respectu plurium subiectorum, sit necessarium, quòd singula habeant singulas albedines; vel vna in omnibus sufficiat? Respondeo, *album* fore vniuersale, siue vna albedo sit in omnibus subiectis, siuè plures. Ratio est, quia ad hoc, vt *album* sit vniuersale, sufficit quòd possit comparari ad plura alba: sed, etiamsi in pluribus subiectis detur vna albedo, erunt plura alba: ergo comparari poterit *album* ad plura alba. Minorem probo: quia, cum *album* adiectiuè sumptum (de hoc enim loquimur in præsenti) sit idē ac habens albedinē, eo ipso quòd dentur plura habētia albedinem, erunt plura alba: sed vbi dantur plura subiecta habentia eandem albedinem, dantur plura habētia albedinem: ergo dantur plura alba. Dices; vniuersale est vnum aptum esse in pluribus per sui multiplicationem in illis pluribus: sed in casu posito non multiplicaretur albedo in pluribus subiectis: ergo *album* non posset esse vniuersale respectu illorum. Concessa maiori, & minori, nego consequētiam: a, ex eo, quòd albedo non multiplicetur, solùm colligitur, quod albedo non posset esse vniuersalis respectu illorum, non verò, quòd album: quia, licèt albedo non sit multiplex in illis subiectis; album tamē est multiplex, quia, cum sint plura habentia albedinem, dari debent plura alba.

DISPVTATIO X.

De ijs, quæ quinque prædicabilibus sunt communia.

Enucleatis ijs, quæ singulis prædicabilibus sunt propria, progredimur ad explicanda, quæ omnibus sunt communia, & simul dicemus, qua ratione comparari debeant adinuicem inter se se.

SECTIO I.

Quinarius prædicabilium numerus defenditur.

Non desunt, qui existiment, vniuersalia, aut prædicabilia esse plura, quàm quinque. Alij pauciora cōstituunt. Vtrique displicent. Eorum argumenta infrà proposita soluentur.

2 Dicendum est, vniuersalia, ac per consequens prædicabilia (agimus de prædicabilibus, quorum prædicabilitas est própria passio vniuersalis) esse quinque, ita vt nec sint plura, nec pauciora. Ita communiter authores. Pro probatione notandum, quod non semel in superioribus aduertimus, nempè in vniuersalibus, aut prædicabilibus duo posse considerari, modum, videlicet, quo cōparātur ad infe-

inferiora; & ipsa inferiora, ad quæ comparantur. Ex gr. In animali, prout genus est, considerari potest comparatio eius ad hominem, equum, leonem, &c. & modus, quo ad ista comparatur, nempè, quod illa respiciat tanquàm pars materialis essentiæ eorum. Dum ergo in præsenti agimus de numero prædicabilium, aut de eorum specifica diuersitate, non curamus de diuersitate, quam habere possunt ex diuersis inferioribus, quæ respiciunt, hæc enim pertinet ad philosophum; sed de diuersitate, quam habere possunt ex diuerso modo, quô ad inferiora cōparantur, hæc enim est, quæ ad dialecticum spectat, vtpotè quæ per se conducit ad rectam dispositionem, & constructionem formæ syllogisticæ, in cuius gratiam de prædicabilibus agitur apud dialecticos. Hoc posito.

3 Probatur conclusio: quia Vniuersale comparatur ad inferiora vel tanquàm quid pertinens ad eorum essentiam; vel tanquàm quid non pertinens. Si primum; vel cōparatur tanquàm pars prima, seu materialis essentiæ, & sic erit Genus; vel tanquàm pars secūda, seu formalis ipsius essentiæ, & sic erit Differētia; vel tanquàm tota essentia metaphysica, & sic erit Species; nec dari potest modus, quo Vniuersale comparetur ad inferiora tanquàm quid pertines ad eorum essentiā. Si cōparetur tanquàm quid non pertinens ad essentiam; vel comparatur tanquàm quid necessariò connexū cum essentia, & sic erit Propriū; aut tanquàm quid non necessariò connexum cum essentia, & sic erit Accidens; neque alio modo præter hos potest natura vniuersalis comparari ad inferiora tanquàm quid non pertinens ad essentiam: ergo quinque sunt prædicabilia, ita vt nec sint plura, nec pauciora. Patet consequentia: quia quinque modi prædicandi asignati, sunt diuersi, vt per se patet: prætereà non inuenitur alius præter hos, vt constabit ex solutione argumentorum: ergo, &c.

4 Obijcies primò: vel hìc numerantur species infimæ Vniuersalis, & Prædicabilis; vel subalternæ. Si hoc vltimum: non est maior ratio, cur dicantur quinque, quàm duæ: quia Vniuersale, aut Prædicabile immediatè diuiditur in prædicabile tanquàm quid essentiale; & in prædicabile tāquàm quid accidentale, quæ sunt duæ species subalternæ, quæ in quinque prædicabilia iterùm diuidūtur. Si verò numerantur species infimæ, videntur esse plura, quàm quinque: quia intra speciem Generis continentur genus subalternum, & infimū, quæ videtur esse genera specie diuersa: ergo non benè asignatur numerus prædicabilium. Respondeo, hìc enumerari species infimas Vniuersalis, ac Prædicabilis, nec intra speciē Generis cōtineri genus subalternū, & infimum tanquàm species logicè diuersa: ratione vniuersaliū: nam, cum ad logicum non pertineant nisi ratio ne modi prædicandi, & iste sit

idem in vtroque, quia vtrunque prædicatur tãquàm pars materialis essentiæ inferiorum, de quibus prædicatur; non possunt distingui specie Logica, iuxtà ea, quæ in simili diximus circa Differentiam, disp. 8. sect. 3. à n. 25. & sect. 7. numer. 63.

5 Obijcies secundò: *existens*, & *subsistens* possunt prædicari de pluribus, de Petro videlicèt, Ioanne, Francisco &c.: Deinde nõ pertinent ad aliquod ex quinque prædicabilibus enumeratis: ergo assignãda sunt alia, vel aliud, ad quod pertineant. Probatur antecedens quoad secundam partem: quia nõ pertinent ad tria priora, cum *existentia*, & *subsistentia* non pertineant ad essentiam eorum inferiorum; neque pertinent ad Propriũ, quia hoc primariò conuenit Speciei, & ratione illius indiuiduis; at verò *existentia*, & *subsistentia* primariò conueniunt indiuiduis, & ratione illorum Speciei, ac reliquis prædicatis superioribus; neque pertinent ad prædicabile Accidentis, quia non sunt accidẽtia, cum *subsistẽtia* sit modus substantialis complens naturam substantialem in suo esse substantiali; &, *existentia* non distinguatur realiter ab essentia iuxtà dicenda in Physic. disp. 7.

6 Concessa priori parte antecedentis, nego secundam. Ad probationem dico, subsistentiam pertinere ad quartum prædicabile Proprij, quia est propria passio necessariò consequens supremum genus prædicamenti substãtiæ, & non solum pertinent ad quartum prædicabile proprietates consequentes speciem infimam; sed etiã proprietates per se consequentes quodlibet prædicatum essentiale, vt diximus disp. præcedente sect. 1. Neque est absolutè verum, quòd subsistentia primariò conueniat indiuiduis, & secundariò speciei, ac reliquis prædicatis superioribus: nã, licèt id ita accidat in actu exercito; secùs tamen accidit in actu signato; quia ex eo conuenit Petro habere subsistentiam, quia continet in se prædicatum substantiæ, cui correspondet subsistentia; & ideò sicut rationali attribuitur, seu assignatur risibilitas; animali sensibilitas; corpori quantitas, etiamsi in actu exercito prædictæ proprietates immediatè afficiant indiuidua, sic etiãm attribuitur subsistẽtia supremo generi Substãtiæ.

7 Circa prædicationes, in quibus prædicatur existentia, distinguendum est: quia vel existentia prædicatur de Petro possibili secundùm se; vel de Petro actuali. Si de possibili secundùm se, pertinet ad quintum prædicabile: quia Petro possibili contingenter aduenit existentia, eo modo quo dicemus in Physic. disp. 7. Si prædicatur de Petro actuali, est prædicatũ transcendens, atque adeò nullius ex quinque prædicabilibus est propria talis prædicatio: quia ea prædicata, quæ ad quinque prædicabilia pertinent, debet esse vniuersalia: at prædicata transcẽdẽtia nõ possunt esse vniuersalia respectu inferiorum, quorum differẽtias trã-

P scen-

scendunt, vt diximus disp. 1. sect. 3. & disp. 8. sect. 5. Quod autē existentia sit prædicatum transcendēs omnia inferiora actualia, cōstabit ex dicēdis in tract. de Analogia. Et facilè probari potest: quia ex vna parte hoc, quod est esse existēs, potest concipi sine Petro, & Paulo; ex alia verò parte differentiæ indiuiduales Petri, & Pauli actualium non possunt concipi sine existentia: ergo transcendit hæc illorum differentias. Consequentia est bona quia nihil aliud est trāscēdere. Antecedens probabitur ex professo loco citato de Analogia.

8 Obijcies tertiò: Indiuiduū vagum prædicatur de pluribus; est enim verum dicere, *Petrus est quidam homo, Ioannes est quidam homo, &c.*, & nō pertinet ad aliquod ex quinque prædicabilibus; quia, si ad aliquod, maximè ad speciem; & ad hanc non pertinet, quia Indiuiduum vagum vltra rationē specificā prædicat aliquid aliud: ergo addendum est aliud prædicabile, ad quod pertineant prædicationes Indiuidui vagi. Respondeo, quòd, si *quidam homo*, sumatur pro *vnus homo*, prædicatio eius pertinet ad quartum prædicabile: quia vnitas est passio indiuiduorum, quæ ab illis abstrahitur tanquàm vna ratio omnibus communis, vt dictum est disp. 7. sect. 6. n. 32. Et licèt ex parte prædicati ponatur etiā species, ponitur tamen contracta per vnitatem, & ideò contrahitur ad quartū prædicabile, ad quod pertinet vnitas, vtpotè quæ est propria passio indiuiduorum, vt dictum est. Si verò Indiuiduum vagum sumatur pro omnibus indiuiduis realibus disiūctim sumptis, ita, vt, *aliquis*, seu, *quidam homo* idē significet, ac, *hic homo, vel hic homo, vel hic homo* &c. ad nullum ex quinque prædicabilibus pertinet talis prædicatio. Neque addendū est aliud vniuersale, ad quod pertineat: quia hac ratione nō prædicatur Indiuiduū vagū vniuersaliter; sed indiuidualiter disiunctim, vt dictū est ea disp. 7. num. 52.

9 Obijcies quartò: prædicamēta sunt decē: ergo & prædicabilia sunt decē. Consequētia probatur: quia prædicabilia ordinantur ad prædicamenta. Nego primā cōsequētiā. Ratio disparitatis est: quia prædicamenta multiplicantur penes diuersos modos essendi; &, cū sint decem modi essendi, debent esse decem prædicamenta: at prædicabilia non multiplicantur, nisi penes diuersos modos prædicandi; &, cum inter vniuersalia quinque tantùm modi prædicandi sint, quinque tātū erunt prædicabilia.

10 Obijcies: Arist. lib. 1. Topic. c. 2. 3. & 4. quatuor tātùm assignat prædicata, nempe Definitionē, Genus, Proprium, & Accidens: ergo tātùm sunt quatuor prędicabilia. Consequētia probatur: quia prædicatum est actus prædicabilis: ergo si actus est tantū quadruplex, potentia erit tantùm quadruplex. Respōdeo, Arist. loco citato assignasse tantùm prædicata, quæ in syllogismo Topico dicūtur de subiecto cōmuni, quod est Species; atque adeò non numerauit

Spe-

Speciem inter illa prædicata: quia Species in istis syllogismis se habet vt subiectum, de quo aliquid probatur; enumerauit verò definitionem loco differentiæ; quia eodem modo conducit ad syllogismum Topicum definitio, ac differentia, cum vtraque prædicetur conuertibiliter de Specie.

SECTIO II.

An Vniuersale sit genus respectu quinque prædicabilium?

11 DIco primò: Vniuersale est genus respectu quinque vniuersalium (& idem est de prædicabili respectu quinque prædicabilium) ita P. Tolet. q. 2. Vniuer. P. Rub. q. 7. & communiter authores. Probatur: quia quinque vniuersalia côueniunt in ratione Vniuersalis tanquã in vna ratione; nô merè specifica, quia quinque vniuersalia sunt specie diuersa, & quę specie differunt, nô côueniunt in ratione merè specificâ, vt nullus non fatetur: ergo tanquàm in ratione generica. Maiorem probo: quia quinque vniuersalia propriè, & essentialiter participant rationem Vniuersali[illegible] quodlibet ex illis verè, & [illegible] fit vnum aptũ esse in multis, & de illis prædicari. Deinde differũt inter se per differentias, in quibus non imbibitur ratio formalis vniuersalis, vt constabit ex dicendis: ergo ratio Vniuersalis est genus respectu illorum.

12 Obijcies primò: Vniuersale transcendit differentias quinque vniuersalium: ergo non potest esse genus respectu illorum. Antecedens probatur: quia differentia, qua genus, v. g., differt à reliquis, nempe *tanquàm pars materialis essentiæ*, est vnum aptũ esse in hoc, & illo genere; est enim verum dicere, *hoc genus est in multis tãquã pars materialis essentiæ*, seu, *est pars materialis essentiæ*, & sic de alijs generibus: ergo talis differentia est vniuersalis: ergo vniuersale transcendit differentias quinque vniuersalium. Nego primum antecedens. Ad probationẽ distinguo antecedens: differentia generis est vnum aptum esse in multis per secundam intẽtionẽ illi accidentaliter super additam, côcedo: per suã essentiam, nego antecedens. Sicut enim rationale per suã essentiam est id, per quod homo est principiũ ratiocinãdi, & accidẽtaliter illi aduenit secũda intentio, per quã fit vniuersalis, & prædicabilis de multis; sic etiam differẽtia generis per suã essentiã est id, per quod genus se habet vt pars materialis essentiæ; & accidẽtaliter illi aduenit secũda intentio, per quam fit vniuersalis, & prædicabilis de hoc, & illo genere. Deinde distinguo primum consequens eodẽ modo: ergo talis differẽtiã est vniuersalis accidentaliter, concedo: essentialiter, nego consequentiam. Et denique nego vltimam consequentiam: quia ad hoc, vt Vniuersale diceretur transcendere differentias, necessarium erat, quod formaliter imbiberetur in

ipsis tanquàm quid pertinens ad conceptum formalem, seu essentialem illarum.

13 Vrgebis: per eandem formam, per quam natura generica constituitur in ratione Vniuersalis, cõstituitur in ratione talis Vniuersalis: sed constituitur in ratione Vniuersalis per vnitatem vniuersalem: ergo per eandem constituitur in ratione talis Vniuersalis: ergo differentia generis est essentialiter vniuersalis. Probo hanc consequentiam: differentia generis est constitutum quoddam ex natura generica, & vnitate vniuersali: sed constitutum resultans ex natura generica, & vnitate vniuersali est essentialiter vniuersale; neq; enim genus vt genus propter aliã rationem dicitur esse essentialiter vniuersale: ergo differentia generis est essentialiter vniuersalis. Respõdeo, formam illam, per quã genus constituitur in ratione vniuersalis, & talis vniuersalis, duas habere formalitates: est enim vnitas vniuersalis, & talis vnitas. Per rationem ergo formalem vnitatis vniuersalis constituit simul cum natura generica Vniuersale: per rationem verò formalem talis vnitatis constituit simul etiam cum naturà genericà talitatem Vniuersalis; & ideò distinguenda est maior propositio: per eandem formam secundùm eandem rationem formalem constituitur natura generica in esse vniuersalis, & talis vniuersalis, nego: per eandem formã secundùm diuersas rationes formales, concedo maiorem. Deinde distinguo minorem: sed constituitur in ratione vniuersali per vnitatem vniuersalem, secundùm quod est vnitas vniuersalis, concedo; secundùm quod est talis vnitas, nego minorem. Et similiter distinguo consequens: ergo in ratione talis vniuersalis constituitur per eandem vnitatem, secundùm quod est talis vnitas, concedo: secundùm quod est vnitas vniuersalis, nego consequentiam. Et denique nego vltimam consequentiam: quia, sicut rationale non est essentialiter animal, quod per illud cõtrahitur ad esse hominis, sed talitas animalis, etiam si per eandem animam rationalem constituatur homo in esse animalis, & in esse rationalis, sic etiam differentia generis non est essentialiter Vniuersale, quod per illam contrahitur ad esse generis; sed talitas Vniuersalis, etiam si per eandem vnitatem realem constituatur genus in esse vniuersalis, & talis vniuersalis: quia, vt dictum est, id præstat per diuersas formalitates.

14 Instabis: illa talitas, per quam contrahitur Vniuersale ad esse generis, non est singularis essentialiter: ergo est essentialiter vniuersalis; quia non datur medium. Respondeo, illam talitatem neque esse essentialiter vniuersalem, neque essentialiter singularem; sed essentialiter esse talitatem vnitatis vniuersalis ex se indifferentem ad hoc, vt fiat vniuersalis per præcisionẽ intellectus accidentaliter illi aduenientem; & singularis per contractionem ad

hoc

hoc genus singulare, vel illud &c. sicut homo secundùm se neque est essentialiter singularis, neque vniuersalis; sed ex se indifferens ad hoc, vt per præscisionem fiat vniuersalis, & per contractionem ad singularia fiat singularis.

15 Obijcies secundò: si Vniuersale est genus respectu quinque vniuersalium, sequitur Vniuersale esse inferius sua specie. Sequela probatur: quia omnia genera, vt genera continentur sub genere in communi: ergo Vniuersale, vt genus est, continetur sub genere in communi: sed genus in communi est species Vniuersalis: ergo Vniuersale continetur sub aliqua ex suis speciebus: ergo est inferius sua specie. Respondeo, duo esse distinguenda in Vniuersali, prout est genus quinque vniuersalium. Primum est ratio ipsa Vniuersalis, quæ fit genus per secundam intentionem generis accidentaliter illi aduenientem. Secundum est, concretum resultans ex ratione Vniuersalis, & secunda intentione generis. Id, quod denominatur genus respectu quinque vniuersalium, est ratio Vniuersalis, quæ abstrahitur ab illis. Id verò, quod denominatur inferius genere in communi, non est ratio Vniuersalis sola; sed concretum resultans ex illa, & secunda intentione generis. Hinc est, quod Vniuersale secundùm vnam rationem est genus respectu quinque vniuersaliũ; & secundùm aliam est inferius genere in communi: nam respectu quinque vniuersalium sola ratio Vniuersalis est genus *vt quod*: & secunda intentio generis est forma tribuens illi talem denominationem: at verò respectu generis in communi non sola ratio Vniuersalis; sed concretum resultans ex illa, & secunda intentione generis est inferius *vt quod*; cui quidem tribuit hanc denominationem alia secunda intentio inferioritatis. In forma ergo, distinguo sequelam: si Vniuersale est gen⁹ respectu quinque vniuersalium sequitur vniuersale esse inferius suâ specie secundùm diuersas rationes, concedo: secundùm eandem, nego sequelã. Ad probationem, concesso primo entimemate, & minori illi adiuncta, distinguo consequens: ergo vniuersale continetur sub aliqua ex suis speciebus sub eadem ratione, quã est superius illis, nego: sub diuersâ; concedo consequentiam. Et distinguo vltimum cõsequens: ergo est inferius suã specie secundùm eam rationem, secundùm quã est superius illâ, nego; secundùm diuersam, concedo consequentiã.

16 Obijcies tertiò: si ex Vniuersali à quinque vniuersalibus abstracto, & ex secundâ intentione illi aduenientc resultaret concretum, quod esset genus; ab illo posset iterum abstrahi ratio Vniuersalis per aliam secundam intentionẽ generis, ex qua iterũ resultaret aliud cõcretũ, quod esset genus, ã quo posset iterum abstrahi ratio Vniuersalis, & sic daretur processus infinitus generum: id non est concedendũ in bona philosophia: ergo neque illud, ex quo sequitur.

Pro responsione noto, rationem Vniuersalis posse præscindi à suis inferioribus negatiuè, & positiuè. Præscinditur negatiuè per cognitionem, qua ipsa ratio Vniuersalis cognoscitur expressè, non cognitis expressè differentijs suorum inferiorũ; & propterea hæc præscissio dicitur cognitio expressa Vniuersalis vt sic, & confusa inferiorum, quæ sub illo continentur. Positiuè præscinditur per cognitionem, qua ipsa ratio Vniuersalis cognoscitur expressè vt distincta, seu separata à differentijs: cũ autẽ nõ possit cognosci expressè, vt distincta, aut separata à differentijs, quin etiam expressè cognoscantur differentiæ, fit, vt per ipsam præscissionẽ positiuam cognoscatur etiam expressè differẽtiæ. Noto secundò, in illo concreto resultante ex ratione Vniuersalis, & secunda intentione generis illi aduueniente dari duplicem rationem Vniuersalis: vnam se habentem, vt subiectum realiter distinctum à secunda intentione, cum quâ ipsum subiectum physicè constituit tale concretum; genus v.g., alteram se habentem vt partem metaphysicã identificatam realiter cum differentia ipsius concreti: quia, cum illud concretum sit genus, est tale vniuersale: & ideo coalescit metaphysicè ex ratione Vniuersalis, & talitate tanquàm ex duabus rationibus formaliter tantùm distinctis; sicut album, quod est tale coloratum, coalescit metaphysicè ex colorato, & talitate.

17 Respondeo ergo ad obiectionem, quod, si ratio Vniuersalis præscindatur negatiuè à differentijs inferiorum, cum quibus identificatur, non solum præscinderetur per talem præscissionem à differẽtijs aliorum vniuersalium; sed etiã à differentia concreti illius resultantis ex ipsa præscissione, & ratione Vniuersalis per illam abstractã. Ratio est; quia ratio Vniuersalis non aliter præscinditur negatiuè ab inferioribus, cũ quibus identificatur, nisi per cognitionem exprimentem ipsam rationem Vniuersalis, non expressis differentijs ipsorum inferiorum: sed per prædictam præscissionem exprimitur ratio Vniuersalis, quæ identificatur cum illo concreto, non expressâ differentiâ ipsius concreti: ergo præscinditur negatiuè ratio Vniuersalis ab illo concreto per prædictam præscissionem.

18 Dices: non potest ea præscissio exprimere rationem Vniuersalis identificatam cum eo concreto, quin exprimat se ipsam, cũ sit pars constitutiua talis concreti: sed nulla cognitio potest exprimere se ipsam: ergo neque ea præscissio potest exprimere rationem Vniuersalis identificatam cum eo concreto. Distinguo maiorem: nõ potest ea præscissio exprimere rationem Vniuersalis identificatam cum eo concreto, quin exprimat se ipsam secundùm rationem constituentem illud concretum in ratione Vniuersalis, concedo: quin exprimat se ipsam secũdùm rationem constituentem illud concretum in esse talis vniuersalis, nego ma-

maiorem. Deinde distinguo minorem: nulla cognitio potest exprimere se ipsam secundùm rationem aliquam communem cũ reliquis, nego: secundùm rationem propriam, & particularem sui, admitto minorem. Et nego consequentiam: quia, sicut in communi sententia cognitio attingens cognitionem in communi, se ipsam attingit secundùm rationem cognitionis, in qua conuenit cum reliquis, quin attingat suam differentiam particularem; sic etiam præscisio Vniuersalis, quæ in mea sententia constituit cum ratione præscissa concretum quoddam, quod est vniuersale tale, attingit se ipsam secundùm rationem constituẽdi Vniuersale, in qua conuenit cum alijs, quin attingat propriam differentiam, ratione cuius constituit tale vniuersale. Hæc de præscisione negatiua Vniuersalis.

19 Si verò ratio Vniuersalis præscindatur positiuè à differentijs suorum inferiorum, cum quibus realiter identificatur, non poterit præscindi per ipsam præscissionem positiuam à differentia illius concreti, quod constituit talis præscisio. Ratio est: quia nõ præscinditur positiuè ratio Vniuersalis à suis differentijs, nisi expresse cognoscantur differentiæ per ipsam præscisionem: sed differentia propria concreti resultantis ex præscisione positiua non potest cognosci expresse per ipsam præscisionem: ergo non potest per illam præscindi positiuè ratio Vniuersalis à tali cõcreto. Maior cõstat ex definitione præscisionis positiuæ. Minor probatur: quia, vt expresse cognoscatur differentia propria talis concreti, debet expresse cognosci differẽtia propria præscisionis, per quam constituitur ipsum concretum: neque enim potest expresse cognosci differentia alicuius cõpositi, quin expresse cognoscatur differentia formæ cõstitutiuæ illius: sed differentia propria præscisionis non potest exprimi per ipsam præscisionem: nulla enim datur cognitio saltem abstractiua, quæ se ipsam expresse cognoscat secundùm rationẽ propriam, vt dicemus in lib. de Ani. ergo nõ potest per illam præscisionem expresse cognosci differentia propria cõcreti per illã constituti.

2 Hinc est, quòd, si positiuè præscindenda sit ratio Vniuersalis à differentia illius cõcreti; id præstari debet per aliam præscisionẽ reflexam: quæ quidem constituet aliud concretum cum ratione Vniuersalis præscissã per illam; à quo possit iterum præscindi ratio Vniuersalis, quæ constituat aliud concretum cum præscisione, & sic de reliquis. Neque ex hoc inferri potest processus actu infinitus, quia semper dabitur aliqua præscisio, vltra quã non detur de facto alia, etiamsi possit dari: sicut ex eo, quòd nulla vnquam detur cognitio, quæ non possit cognosci alia cognitione reflexâ, non infertur, dari processum actu infinitum cognitionum quia tandem deueniemus ad aliquam, vltra quam de facto nõ detur alia, vel quia nolemus

mus vltra progredi; vel quia defatigati non poterimus: idem ergo dicito in præscisionibus.

21 Obijcies tertiò: si Vniuersale esset genus respectu quinque vniuersalium, hæc essent species ipsius Vniuersalis: sed non possunt esse species: ergo neque Vniuersale genus respectu illorum. Minor probatur: quia, si essent species, omnia pertinerent ad secundũ vniuersale, quod est Species: atqui nõ possunt pertinere ad illud; neque enim genus pertinet ad vniuersale speciei: ergo &c. Respõdeo, quinque vniuersalia esse species Vniuersalis nõ essentialiter; sed solum denominatiuè, & accidentaliter: sicut enim homo secundùm se sumptus non est essentialiter species; sed accidẽtaliter, quia illi aduenit accidẽtaliter, & quòd subijciatur animali, & quòd sit prædicabilis de indiuiduis; ita genus secundum se sumptum (& idem est de alijs) est species accidentaliter, quia accidentaliter illi aduenit, & quòd subijciatur Vniuersali in communi, & quòd prędicetur de suis indiuiduis, nẽpe de hoc, & illo genere. Deinde ex genere, & secunda intentione speciei illi adiuncta resultat concretum quoddam, quod essentialiter est species, & continetur sub specie in communi; sicut ex homine, & secũda intentione speciei resultat cõcretum quoddam, quod essentialiter est species, & cõtinetur sub specie in communi. Hinc est, quòd, si alia vniuersalia præter speciem considerentur secundùm se, pertinent ad speciẽ accidẽtaliter; quia denominari possunt accidẽtaliter à secũda intẽtione speciei: si verò cõsiderẽtur, prout cũ secũda intẽtione speciei cõstituunt cõcretũ, quod est species, pertinent ad speciẽ tãquã indiuidua, de quorũ essentia est ratio formalis speciei: imo & ipsa species secundũ se, denominatur accidẽtaliter species per aliã secũdã intẽtionẽ illi accidentaliter adveniẽtẽ, ex quâ, & ipsâ specie resultat cõcretũ, quod est essentialiter species. Neque hoc est inconueniens in secundis intentionibus, vt constat ex dictis ad obiectionem præcedentem.

22 Dico secundò: Vniuersale nõ est genus immediatũ respectu quinque vniuersalium; sed mediatum, quia immediatè diuiditur in vniuersale, quod est in pluribus essentialiter; & vniuersale, quod est in pluribus accidentaliter. Deinde vniuersale, quod est in pluribus essentialiter, diuiditur in tria vniuersalia priora, & , vniuersale; quod est in pluribus accidentaliter, diuiditur in duo posteriora. Ratio est: quia tria priora conueniunt in hoc, quod est esse vnum aptum esse in pluribus essentialiter; &, duo posteriora in hoc, quod est esse vnũ aptum esse in pluribus accidentaliter: ergo priùs diuiditur Vniuersale in cõmuni in illas duas species; & posteriùs illæ duæ species diuiduntur in quinque vniuersalia.

23 Obijcies primò: tria prædicabilia priora prædicantur essentialiter; duo posteriora accidentaliter: ergo non conueniunt æqualiter

ter

ter in ratione prædicandi: ac per consequens Vniuersale non poterit esse genus respectu horum omnium, quia genus æqualiter debet conuenire omnibus speciebus. Cõsequentia probatur: quia essentia, & accidens non conueniunt æqualiter in vna ratione: ergo neque prædicari essentialiter, & accidentaliter, possunt conuenire æqualiter in ratione prædicandi. Nego primam consequentiam. Ad probationem admitto antecedens; & nego consequentiam: quia prædicatio, quâ affirmatur de inferioribus aliquid accidentale, tàm verè, & propriè est prædicatio, quã prædicatio, qua affirmatur aliquid essentiale; atque adeò æqualiter conueniunt in ratione prædicationis. Idem dicito de aptitudine essendi, & prædicandi de pluribus: quia aptitudo essendi in pluribus accidentaliter tàm verè, & propriè est aptitudo essendi in pluribus, quàm aptitudo essendi in pluribus essentialiter, atq; adeò æqualiter cõueniunt omnia prædicabilia in hac aptitudine; &, ratione differentiarum habent, quòd quædã sint apta esse, & prædicari accidentaliter; quædam verò essentialiter.

24 Obijcies secundò: genus est magis vniuersale, quã species: ergo nõ possunt æqualiter cõuenire in ratione Vniuersalis. Antecedẽs probatur: quia Vniuersale est, quod ad multa extẽditur: ergo magis Vniuersale, quod extenditur ad plura: sed genus extenditur ad plura, quàm species, vt patet: ergo est magis Vniuersale. Respondeo, duob9 modis posse intelligi, quòd vnum sit magis Vniuersale, quam aliud. Primo, quia sub se habeat plura inferiora. Secundo, quia illi conueniat vniuersalitas, quæ sit magis vniuersalitas. Sicut hoc, quod est esse magis album, potest intelligi duobus modis: vel quia vnũ subiectũ habeat plures gradus albedinis, quàm aliud; vel quia habeat albedinẽ, quæ sit magis albedo, quam albedo alterius. Dico ergo, genus esse magis vniuersale, quam speciem, si particula *magis* denotet extensionem ad plura inferiora; non verò, si denotet vniuersalitatem, quę sit magis vniuersalitas: sicut vnũ album est magis album, quàm aliud, si τὸ *magis* denotet plures gradus albedinis in vno, quàm in alio; non verò, si denotet, albedinem vnius esse magis albedinem, quàm alterius. Nego tamẽ consequentiam: quia ad hoc, vt cõueniant æqualiter in ratione Vniuersalis, sufficit, quòd vnum nõ sit magis vniuersale, quam aliud secundo modo: sicut contingit in albo, in cuius ratione conueniunt æqualiter hoc, & illud album; quia vnum album non est magis album, quam aliud secundo modo.

DISPVTATIO XI.

De prædicationibus.

Egimus hucusque de prædicabilibus, prout sunt apta esse, & prędicari de suis inferioribus. Restat explicandum, quã ratione exercenda, vel reducenda sit ad actum hæc aptitudo in prædicationibus actualibus. Id præstabimus ex pro

fesso

fessi in hac disputatione; quia res est valdè vtilis, imo, & necessaria ad plures difficultates Theologicas enodandas.

SECTIO I.

Concretorum, & Abstractorum explicatio.

1 QVodlibet prędicatum affirmatur de suo subiecto in concreto, aut in abstracto; & ideò oportet explicare quænā dicantur cócreta, & quænam abstracta? Concretum ergo in rebus dicitur vnum quid ex pluribus resultans; abstractum vero, vt opponitur concreto, dicitur pars quælibet separata ab alia, cum qua totū aliquod poteſt componere. Hinc vſu iam receptum eſt, vt cóceptus, & nomina res ipſas exprimentia, ſeu ſignificantia nuncupentur abſtracta, & concreta, eſt ergo nomē cócretum, quod vnum ex pluribus compoſitum ſignificat: vt, *homo*, quod ſignificat totū reſultans ex humanitate, & ſubſiſtentia; &, *album*, quod ſignificat compoſitum ex albedine, & ſubiecto. Nomē abſtractum eſt, quod ſignificat partē aliquam vt ab altera diſtinctam, & ſeparatam; vel ſaltem præſcindendo à coniūctione: vt, *albedo*, quod ſignificat albedinem ſecundum ſe vt diſtinctā à ſubiecto, & præſcindit â coniūctione cum ipſo ſubiecto. In præſenti agimus de rebus abſtractis, & concretis non ſecundum ſuam entitatem realem; ſed pro vt nominibus abſtractis, & cócretis exprimuntur.

2 Rurſus tàm concretum, quā abſtractum diuiditur in ſubſtantiale, & accidentale. Concretum accidentale eſt, quod reſultat ex partibus, quarum vna eſt accidentalis alteri: vt, *album*, quod reſultat ex ſubiecto, & albedine illi accidentaliter adueniente. *Albedo*, autem dicitur abſtractum accidentale reſpectu ſubiecti, quia eſt pars illi accidētaliter adueniens. Concretū ſubſtātiale eſt totū ex partib⁹ ſubſtātialibus reſultans: vt, *homo* coaleſcēs ex natura humana, & ſubſiſtentia. Quælibet autem ex his dicitur abſtractum ſubſtantiale reſpectu alterius. Deinde concretū, tâm accidentale, quàm ſubſtantiale diuiditur in ſubſtantiuum, & adiectiuum. Subſtantiuum eſt, quod ſignificatur nomine ſubſtantiuo, hoc eſt, ſignificante rem vt per ſe ſtantem: vt, *homo*, *album* ſubſtantiuè ſumptum. Adiectiuum eſt, quod ſignificatur nomine adiectiuo, hoc eſt, ita ſignificante totum, vt vnā partem tanquàm alteri adiacentē exprimat: vt, *albus*, quod eſt idem, ac, *habens albedinem*; &, *ſubſiſtens*, quod eſt idem, ac, *habens ſubſiſtentiam*, vt iam probo.

3 De concreto tàm accidentali, quàm ſuſtantiali adiectiuè ſumpto putant nonnulli dicere formā in recto, & ſubiectum in obliquo, ita vt *albus*, ſit idem, ac, *albedo in ſubiecto*. Alij ècontrà putant, dicere ſubiectum in recto, & formam in obliquo, ita vt *albus* ſit idem, ac, *habens albedinem*. His ſubſcribo: quia, ſi albedo diceretur in recto, hæc eſſet falſa prædicatio, *Petrus eſt al*-

est albus; sensus enim esset, *Petrus est albedo in subiecto*, quod est falsum, vt ex ipsis terminis constat. E facile probatur: quia, vt prædicatio aliqua sit vera, est necessariũ, quod ea, quæ ponuntur in recto ex parte prædicati, & ex parte subiecti sint idem, vt inductione constat in omnibus, quæ ex communi consensu sunt veræ: sed albedo, quæ in tua sententia ponitur in recto in prædicato illius propositionis, non est idem cum subiecto, vt constat: ergo non est vera, si habeat sensum, quem tu dicis. Si verò habeat aliũ, quem ego adstruo erit vera: quia verum est dicere de Petro albo, quod habeat albedinem: ergo hic est sensus illius propositionis, & non ille, quem tu dicis. Addo, hæc concreta adiectiuè sumpta dicere determinatè subiectum; formam vero in communi, seu vagè hanc, vel illam; vt, *hic albus* dicit determinatè hoc subiectum, & vagè albedinem hanc, vel illam; & propterea multiplicantur hæc concreta iuxta multiplicationem subiectorum; non verò iuxta multiplicationem formarum.

4 De concreto verò substantiuè sumpto est maior difficultas. Nonnulli docent, concreta substantiuè sumpta dicere in recto formã, seu partem, quam primariò significat nomen substantiuum, & in obliquo alteram compartem. Illa pars dicitur primariò significari nomine substantiuo, à qua ipsum nomen desumitur: vt *homo ab humanitate. Suppositum à subsistentia.* Sic *albũ* substantiuè sumptum erit idem, ac *albedo in subiecto: homo*, idem, ac *humanitas cum subsistentia* &, *suppositum*, idem, ac *subsistentia cum humanitate*. Hanc sententiam tenet P. Vazq. 1. par. disp. 155. n. 17. & eandem insinuauerat disp. 130. cap. 3. Mihi tamen displicet: quia, si hæc sententia esset vera, hæc propositio esset falsa in Christo Domino; *hoc suppositum est homo*: atqui non potest dici falsa hæc propositio cum ab omnibus catholicis concedatur: ergo, &c. Maiorem probo: quia sensus prædictæ propositionis iuxta sententiam Patris Vazq. esset, *subsistentia hæc adiuncta humanitati est humanitas adiuncta huic subsistentia*: Sed ea propositio hoc modo explicata est falsa, quia, cum in prædicationibus solùm affirmetur identitas eorum, quæ ex parte subiecti, & prædicati significantur in recto, in prædicta propositione affirmabitur esse idem subsistentia Diuina, & natura humana, quod quidem est apartè falsum: ergo non potest habere illum sensum.

5 Alij, quos refert P. Vazq. 3. par. disp. 63. n. 21. docent, prædicta concreta dicere in recto totum cõpositum, & in obliquo partem primariò significatam per nomen substantiuum; atque adeò in horum sententia idem est *homo*, ac, *habens seu continens humanitatem*; &, *suppositum* idem, ac *continens subsistentiã*. Hæc sententia est falsa: quia ex illa sequitur, absolutè loquendo esse tres Deos: nam, si *homo* est idem, ac *habens humanitatem*, *Deus* etiã erit idem, ac *habens*, seu *continens*

Di-

Deitatem: sed dantur tria supposita habentia, seu continentia Deitatẽ: ergo dantur tres Dij. Hoc nullatenus est concedendum: ergo neque admittenda tua sententia. Dices: hæc nomina non significare eodem modo in Diuinis, ac in rebus creatis. Sed contrà: nullum est fundamẽtum ad asserendum, nomen *Deus* significare suum concretum diuerso modo, ac nomen *homo* significat suum: ergo non est asserendum. Cõfirmatur: quia nullus ex antiquis philosophis, aut Theologis vsus est nomine *Deus* in diuersa significatione, ac nomine *homo*: cur ergo diuerso modo vtemur nunc his nominibus? Adde, quòd nomini *Deus* tribuenda est aliqua significatio, ratione cuius non possit absolutè dici, esse tres Deos: cur ergo nõ tribuemus eundem significandi modum nomini *homo*?

6 Dicendum est, concreta substantialia substantiuè sumpta dicere vtranque partem in recto, ita tamen, vt vnam dicant determinatè, illam videlicet, quæ primariò, & expresse significatur per nomen; & alteram in communi, seu vagè, illam videlicet, quæ secundariò, & confusè significatur per nomen. Ita non nulli recentiores. Rem explico: *Deus* prout significatur hoc nomine desumpto à *Deitate*, est concretum, quod in recto dicit naturã Diuinam, & subsistentiam; sed tali modo dicit naturam Diuinam, vt non dicat naturam in communi, seu vagè sumptam; sed dicit determinatè naturam Diuinam; subsistẽtiam verò dicit in communi, seu vagè sumptam, ita vt hoc concretum, prout significatur hoc nomine *Deus*, non importet determinatè subsistentiam Patris Filij, aut Spiritus Sancti; sed subsistentiam in communi, seu vagè sumptam: atque adeo, quãdo dicimus *hic Deus* pronomen demonstratiuum *hic* nõ demonstrat personam aliquã in singulari; sed tantum Deitatem, seu naturam Diuinam singularem, & personam in communi, seu vagè hanc, aut illam. Eâdem ratione, *suppositum*, prout hoc nomine significatum, est cõcretum, quod in recto dicit subsistentiam, & naturam; ita tamen, vt si illi accrescat pronomẽ demonstratiuum, *hoc*, non determinet, aut demõstret determinatam, aut singularem naturã; sed tantùm determinatam, & singularem subsistentiam, indeterminatam relinquens naturam.

7 Sententia ergo sic explicata probatur. Et primò, quòd hæc concreta dicant vtranque partem in recto, constat ex refutatione aliarum sententiarum. Quòd verò dicant determinatè partem, à qua sumunt denominationem, & aliã partem vagè, seu in communi, docet expresse P. Vazq. 1. par. disp. 156. n. 6. & probatur primò in hoc concreto, *Deus*, prout hoc nomine significatur: quia idẽ numero Deus est in Patre, Filio, & Spiritu Sãcto, vt ex fide constat; ergo quando dicimus, *hic Deus*, non significamus determinatam subsistentiam; sed tantùm hanc determinatam naturã Diui-

Diuinam; & vagè, seu in communi subsistentiam. Probo consequentiam: quia, si hic Deus significaret determinatè non solùm hanc Deitatem; sed etiam hanc numero subsistētiā, Patris v.g., tres personæ Diuinæ nō essent vnus numero Deus; sed tres diuersi: quia hic Deus per se dicit determinatè hanc numero Deitatem, & hanc numero subsistētiam Patris: sed hæc numero subsistentia Patris non est in Filio: ergo hic numero Deus non est in Filio: ac per consequens diuersus numero Deus est Pater, ac Filius.

8 Confirmatur; quia vox Deus, &, hic Deus idem significant post reuelationem mysterij Sanctissimæ Trinitatis, ac antè, vt fatentur omnes: sed ante reuelationem tanti mysterij non significabant apud Hebræos aliquam determinatā, ac singularem subsistentiam; sed tantùm singularem naturam Diuinam: ergo nec modo significant determinatè singularem subsistentiam; sed vagè hanc, vel illam, aut in communi. Minorem probo: quia in lege veteri cognoscebant Hebræi ex fide hunc numero Deum, quem modo cognoscimus Christiani, & non cognoscebant determinatè aliquam personam, cum nulla ex tribus Diuinis esset illis explicitè reuelata: ergo tunc voces Deus, &, hic Deus non significabant determinatè aliquam personam singularem; sed in communi, seu vagè hanc, vel illā.

9 Idem probatur de concreto, suppositum, prout hoc nomine significatur, nempe quòd determinatè dicat subsistentiam, à quā non ē desumptum est; & vagè, seu in communi naturam substantialem. Et suppono id, quod est de fide, nempe in Christo Domino, licèt sint duæ naturæ, Diuina videlicet, & humana; non tamèn esse duo supposita; sed vnum tantum, Verbum videlicet Diuinum, ita vt idem suppositum sit post incarnationem, ac antè; neque aliud supositum excreuerit in Christo Domino per vnionē ad naturam humanam. Hoc prænotato, probo conclusionem: quia de eodem numero supposito, quod ante incarnationē erat Deus solùm; post incarnationem est etiam verū dicere, quod sit homo: ergo vox suppositum, aut, hoc suppositum, non significat naturam aliquam in singulari, aut determinatam; sed tantùm vagè, aut in communi. Probo consequentiam: quia si vox hoc suppositum significaret hanc numero naturam, diuersum numero suppositum accreuisset verbo post incarnationem ab eo, quod erat ante incarnationem; siquidem illi accreuit diuersa numero natura: ergo de eodē numero supposito, quod ante incarnationem erat Deus solùm, non esset verum dicere post incarnationem, quod sit homo. Patet consequentia: quia per te hoc numero suppositū non solùm dicit hanc numero subsistentiam; sed etiam hanc numero naturā: ergo, quācūque ex istis variatā, fit diuersum numero suppositum: sed post incarnationem adiuncta est subsistentiæ Verbi diuersa numero natura ab eā,

quam

quin habebat antè: ergo cum eã natura constituit diuersum numero suppositum ab eo, quod antè cõstituebat. Si verò dicamus *hoc numero suppositum* dicere determinatè hanc numero subsistentiam; & vagè naturam hanc, vel illam, eo ipso quod perseueret eadem numero subsistentia, perseuerabit hoc numero suppositum, etiam si varietur, vel adueniat noua natura: quia ad hoc numero suppositum per se solùm requiritur natura aliqua; & per accidens est, quod sit hæc, vel illa numero: & propterea idem perseuerabit, siue illi adueniat hæc numero, vel illa numero. Vide quã benè cõponãtur mysteria fidei iuxta nostram sententiam. Hæc de cõcreto substãtiali substãtiuè sumpto.

10 Quod attinet ad accidentale substantiuè etiam sumptum, arbitror vtranque partem dicere in recto determinatè; &, si illi addatur pronomen demonstratiuum, vtranque dicet in singulari: vt, quando dicitur, *hoc album,* non solum determinatur, & demonstratur hæc numero albedo; sed etiam hoc numero subiectum. Ratio est: quia ad concretum accidentale substantiuè sumptum componendum concurrunt albedo, & subiectum; sicut materia, & forma substantialis concurrunt ad componendum totum substantiale: sed hoc numero totũ substantiale dicit in recto, & determinatè hanc numero materiam, & hanc numero formam, vt dicemus in Phys. disp. 6. sect. vltima: ergo similiter totũ accidentale substantiuè sumptũ. Et sanè id constat ex cõmuni omniũ acceptione, iuxta quã vox *hoc album* substantiuè sumpta nihil aliud significare existimatur, nisi hoc subiectum, & hanc albedinẽ. Ab hac regula excipe concreta aliquã accidẽtalia, vt sũt Dominus, Pater, Artifex, Genus, & alia similia, quæ, licèt significentur nomine substantiuo, nihilominus se habent quasi adiectiua: Dominus enim significat eum, qui habet seruum ratione dominij in eo existẽtis; & Pater eum, qui refertur ad filium ratione paternitatis, &c. Et ideo dicunt subiectũ in recto, & formam in obliquo: augeturque numerus horũ concretorũ ex multiplicatione subiectorũ, nõ ex multiplicatione formarũ: neq; enim dicuntur esse plures Domini, ex eo quod sint plures serui, aut plura Dominia; sed ex eo quod sint plures homines habentes seruum, &c.

11 Vlterius diuiditur concretũ, & abstractũ in physicũ, & metaphysicum. Concretũ physicũ dicitur, quod resultat ex partibus realiter distinctis: vt, *homo* coalescens ex humanitate, & subsistentia; & *albũ* resultans ex albedine, & subiecto. Abstractũ physicũ dicitur forma cõstituens concretũ physicũ significata vt distincta realiter ab alia cõparte præscindendo à cõiunctione cũ illa: vt, *humanitas,* & *albedo* prout his nominibus significatæ; quorũ primũ significat naturã humanam prout distinctam à subsistẽtia, & nõ significat coniunctionem cum illa; secundum verò significat albedinẽ

vt

vt distinctā à subiecto, nec importat coniunctionem cum illo; sed praescinditā ab ea coniunctione.

12 Concretum metaphysicum est praedicatum aliquod essentiale secundùm se significatum sine exclusione aliorum praedicatorum, cum quibus realiter identificatur: vt, *animal*, quod hoc nomine significatur [illegible] quod est principium [illegible] ndi non excludit rationali, & irrationali, cum quibus realiter identificatur, quin potius confusè eo nomine significantur haec praedicata, quia, cum realiter sint idem cum animali, eo ipso quod hoc exprimitur aliquo nomine illa non excludente, significari debent confusè eodem nomine. Vide, quae diximus disp. 4. sect. 2. circa praecisiones vnius praedicati ab alio. Hinc oritur, quod *animal*, prout hoc nomine significatur, est concretum; quia non solùm dicit expressè principium reale sentiendi, sed etiam dicit confusè principium ratiocinandi, & non ratiocinandi, cum quibus componit metaphysicè suas species. Abstractum metaphysicum est praedicatum aliquod essentiale significatum vt praescissum, & separatum à reliquis, cum quibus realiter identificatur. Talis est *animalitas* prout hoc nomine significata; quia hoc nomen significat principium reale sentiendi vt praescissum à differentijs, & ab eisdem distinctum per cognitionem praescisiuam. Ratio est: quia *animalitas* est nomen abstractum: ergo debet significare principium sentiendi, secundùm quod est abstractum à differentijs: sed principium sentiendi abstrahitur à differentijs per cognitionem praescisiuam: ergo vox *animalitas* illud significat vt cognitum per cognitionem praescisiuam.

13 Ex hoc infero primò, magnum esse discrimen inter significata harum vocum *animal*, &, *animalitas*. *Animal* enim significat principium reale sentiendi secundùm se, non significando illud vt praescissum, aut distinctum à rationali, & irrationali, cum quibus realiter identificatur; *Animalitas* verò significat principium sentiendi vt praescissum, & distinctum à rationali, & irrationali. Hinc est, quod, quando animal praedicatur, nō excluditur rationale per talem praedicationem; quia tunc praedicatur principium sentiendi secundùm se, quod non excludit rationale; sed potiùs dicit illud confusè: at verò quando praedicatur *animalitas* excluditur per talem praedicationem *rationale*: quia tunc praedicatur principium sentiendi vt praescissum, & distinctum à rationali: sed vt praescissum, & distinctum à rationali excludit rationale: ergo excluditur rationale per talem praedicationem. Haec doctrina expressè traditur à S. Thoma de ente, & essentia c. 1. in fine; vbi in eo distinguit hoc nomē *homo*, & hoc nomen *humanitas*, quòd nomen *homo*, significat essentiam hominis secūdùm se, nō verò vt praescissā à differētijs indiuidualibus; atq; adeò potest de indiuiduis

prae-

prædicari: at verò nomē *humanitas* significat essentiam vt incompletam, & vt præscissam à differentijs; atque adeò de indiuiduis hominibus prædicari nequit.

14 Infero secundò, animal metaphysicum non benè explicari per hoc, quod est *habens*, seu, *continens animalitatem*, quia si aliquid posset dici *habens*, seu, *continens animalitatem*, maximè totum resultans ex genere, & differentia: at hoc non, quia animalitas dicit rationem animalis, vt præscissam à differentijs; & totum illud nō dicit rationem animalis, vt præscissam à differentijs; sed potius vt cōtractam per illas, aut per vnam ex illis: ergo non potest concretū illud explicari illo modo. Adde; quod hæc prædicatio est vera; *homo est animal à parte rei*: at nō esset vera, si *animal* esset idem, ac *habens*, seu, *continens animalitatem*; quia eam continet, vt est compositum ex illa, & alia comparte: atqui non est compositum à parte rei, sed per rationem: ergo nō cōtinet illam à parte rei: ergo falsum est dicere, *homo est continens animalitatem à parte rei*.

15 Infero tertiò, ea, quæ sunt abstracta physica, posse esse concreta metaphysica: vt, *albedo*, quæ pro vt hoc nomine significata est abstractum physicum, quia significatur vt distincta à subiecto, præscindendo à coniunctione cum illo, est etiam concretum metaphysicum, quia significatur vt disgregatiua visus secundùm se, non excludendo differentias indiuiduales; &, *humanitas* prout hoc nomine significata, est abstractum physicum ex vna parte, quia significatur, vt distincta subsistentia, & vt illi coniuncta; ex alia verò parte est cōcretum metaphysicum, quia significatur vt principium sentiendi, & ratiocinandi secundùm se, sine exclusione differētiarum indiuidualium, cum quibus realiter identificatur. Vt autē clarius procedamus [illegible] cōtione, abstractum physicum accidētis, albedinis v.g., significabimus hoc nomine *albedo*; &, abstractum metaphysicum hoc nomine *albedeneitas*. Deinde in substātia, in homine v.g.; abstractū physicū vocabimus *humanitatem physicā*; &, metaphysicum, *humanitatem metaphysicam*. Concretum verò physicum vocabimus *hominem physicum*; &, metaphysicum, *hominem metaphysicum*.

16 Denique tam concretum, quàm abstractum; aliud est primæ intentionis; aliud secundæ intētionis. Concretum primæ intentionis dicitur, quod datur ex parte rerum constitutū per formam, quæ non sit intellectus operatio; vt, *homo*, *album*: forma verò constitutiua huius cōcreti dicitur abstractū primæ intentionis; vt, *humanitas*, *albedo*. Concretum secundæ intentionis est, quod constituitur per aliquam operationem intellectus, quæ secunda intentio nominatur; vt, *genus*, *species*, *subiectum*, *prædicatum*, &c.; abstractum verò secundæ intentionis dicitur forma constitutiua huius concreti; vt, secunda intentio generis, speciei, subiecti,

cti, prædicati, &c. Hæc longiùs protraxi; quia maximè necessaria sunt ad perfectam intelligentiam eorũ quæ dicenda sunt circa prædicationes, & harum exacta explicatio non parum conducit ad graues difficultates Theologicas enodandas.

SECTIO II.

Quid sit prædicatio, & quotuplex?

17 PRædicatio latè sumitur pro propositione tàm negatiuâ, quàm affirmatiuâ; strictè verò pro solâ affirmatiuâ: hæc enim est, quæ absolutè prædicatio dicitur. De hac ergo agendum nobis est in præsenti. Prædicatio sic sumpta definitur, *Iudicium, quo affirmamus, vnum esse alterum*, hoc est, subiectum, & prædicatũ esse vnã, & eandem rem: nam, qui affirmat, *hoc est illud*, nihil aliud dicit, nisi, quod hoc, & illud est vna, & eadẽ entitas. Si res ita fuerit, vt affirmatur, erit prædicatio vera; si secùs fuerit res, prædicatio erit falsa. Prædicatio est duplex: vna identica; altera formalis. Identica dicitur illa, quæ ad sui veritatem tãtùm requirit identitatem realem inter prædicatum, & subiectum; & potest duobus modis contingere. Primo, si res concipiatur, seu significetur ex parte subiecti, & ex parte prædicati eâdem omnino ratione; vt, quando dicitur, *Petrus est Petrus*. Secundo, si res diuersâ ratione concipiatur ex parte subiecti, ac ex parte prædicati; ita tamen vt propositio sit vera solùm ratione idẽtitatis realis prædicati cum subiecto; vt, quando dicitur, *Iustitia Dei est misericordia Dei*. Hæc enim prædicatio non alia de causa est vera, nisi quia iustitia, quæ est propensio ad puniendum mala, est idem realiter in Deo cum misericordia, quæ est propensio ad miserendum.

18 Prædicatio formalis præter identitatem realem inter subiectum, & prædicatum duo alia requirit. Primum, quòd res concipiatur diuerso modo ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Secundum, quòd vnum ex extremis sit de essentia, seu conceptu formali alterius, vel contineat formam, quæ alterũ reverà afficiat, vt illud afficientẽ. Ratione prioris excluditur illa prædicatio, *Petrus est Petrus*, & similes aliæ à ratione prædicationis formalis, quia in ea non significatur res diuerso modo ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Ratione posterioris excluditur à ratione formalis illa alia prædicatio, *Iustitia Dei est misericordia*: quia neque iustitia Dei est de essentia, aut cõceptu formali misericordiæ Dei, aut è contra: neque iustitia Dei continet aliquam formam afficiẽtem misericordiam ipsius Dei, aut è contrà. Hæ verò sunt prædicationes formales; *homo est animal, Petrus est albus*: quia in prima identificantur realiter prædicatum, & subiectum; significantur diuerso modo; & prædicatum est de essentia subiecti: In secundà verò prædicatum, secũdùm id, quod

dicit in recto, est idem realiter cũ subiecto, quòd sufficit, vt propositio sit vera, iuxta ea, quę dicta sunt disp. 9. sect. 4.; deinde subiectum, & prædicatum diuerso modo significantur; & denique prædicatum continet formam reverà afficientem subiectum (suppono Petrum esse album) & illam significat vt afficientem. Præter has sunt etiã formales prædicationes illæ, in quibus definitio prædicatur de definito; vt, *homo est animal rationale, Petrus est hic homo*; quia, licèt idem significetur ex parte subiecti & ex parte prædicati; diuerso tamèn modo: nam ex parte subiecti non significatur expressè; secùs verò ex parte predicati; & præterea prædicatum est de essentiâ, aut essentia subiecti: quid ergo illis deest, vt sint prædicationes formales?

19 Rursus prædicatio formalis, alia est directa, & naturalis; alia indirecta, & contra naturam. Directa est illa, in quâ prædicatũ est de essentia subiecti, aut continet formam reverà afficiẽtem subiectum; vt, *homo est animal*; *Petrus est albus* Indirecta est illa, in quà subiectum est de essentia prædicati, aut continet formam afficientem ipsum prædicatum; vt, *animal est homo*, *album est Petrus*. Præterea prædicatio formalis directa, alia est, in qua prædicatum est de essentia subiecti, aut continet formam subiecti materialiter sumpti; vt, *album est dulce*, in qua prædicatum continet dulcedinem, quæ est forma subiecti habentis albedinẽ, nõ prout illã habentis; sed secundùm se. Est dicere: est forma subiecti, quod habet albedinẽ; non verò concreti resultantis ex subiecto, & albedine. Alia est, in qua prædicatum est de essentia subiecti, aut cõtinet formã subiecti formaliter sumpti; vt, *album est coloratum*, in qua prædicatum est de essentia subiecti prout habentis albedinem. Mitto alias diuisiones, quia ex dictis facile intelligentur.

20 Ex dictis infertur omnes prædicationes, in quibus quinque vniuersalia, seu prædicabilia de suis inferioribus affirmantur, esse formales, & directas: quia in primis, in omnibus istis prædicationibus significatur identitas prædicati cum subiecto, saltẽ quoad id, quod dicitur in recto: deinde subiectum, & prædicatum significantur diuerso modo: & denique, si prædicationes pertineant ad tria priora prędicabilia, prędicatũ erit de essentia subiecti; si ad duo posteriora, continebit formam afficientem subiectũ: ergo habent omnia requisita ad hoc, vt sint prædicationes formales, & directæ.

SECTIO III.

De prædicationibus concretorum inter se.

21 EX dictis duabus sectionibus præcedentibus colligo primò, omnes prædicationes, in quibus quodvis prædicatũ essentiale prædicatur de proprio subiecto in cõcreto physico siue substãtiuo, siue adiectiuo, esse formales, & directas; vt hæ, *homo est animal*; *album*

album est coloratũ; quarum prima cõstat subiecto,& prædicato, quæ sunt cõcreta physica substãtiua ex natura hominis, aut animalis, & subsistẽtia; secũda verò cõstat subiecto,& prædicato, quæ sunt cõcreta physica adiectiua ex subiecto & albedine, aut colore. Hæ enim habent omnia requisita ad rationẽ prædicationis formalis, & directæ, vt cõstat ex n. 17. & 18. Idẽ dicito de prædicationibus, in quibus prædicata essentialia prædicãtur de proprio subiecto in cõcreto metaphysico, siue adiectiuo, siue substantiuo; vt *albedo est color*; *homo est animal*; *homo est rationalis*, sumptis *homo*, *animal*, &, *rationale* metaphysicè tantum.

22 Colligo secũdò, omne cõcretũ physicũ accidentale adiectiuè, vel quasi adiectiuè sumptũ, siue sit primò intẽtionale, siue secũdò intẽtionale, prædicari prædicatione formali, & directa de subiecto, in quo est forma talis cõcreti; vt, *Petrus est albus*; *animal est vniuersale*, *vel prædicabile*; *homo est species*; *Philipus est domin⁹*. *Species* enim, &, *dominus*, licèt non sint cõcreta adiectiua; sunt tamẽ quasi adiectiua; vt diximus n. 10. Quòd autẽ hę sint prædicationes directæ, & formales, cõstat ex dictis: quia ex vna parte id, quod dicitur in recto ex parte prædicati idẽtificatur cũ subiecto; ex aliâ verò prædicatũ cõtinet formam subiecti: ergo nihil deest illis ad rationem prædicationis formalis directæ.

23 Colligo tertiò, quòd, quãdò duæ formæ accidẽtales sunt à parte rei in eodẽ subiecto, cõcretum vnius adiectiuè sumptũ prędicatur verè de cõcreto alterius etiã adiectiuè sumpto: vt, quãdo albedo, & dulcedo in eodẽ subiecto cõiũguntur, est verũ dicere, *albũ est dulce*; quia hoc est idẽ, ac dicere, *habens albedinẽ est habẽs dulcedinẽ*: atquì, quãdo albedo, & dulcedo in eodẽ subiecto cõiũgũtur, est verũ dicere, *habens albedinẽ, est habens dulcedinẽ*: ergo est verũ dicere, *album est dulce*. Deinde hæc prædicatio est formalis: quia *dulce* affirmatur de *albo* nõ formaliter sumpto; sed materialiter, hoc est, de subiecto, quod habet albedinẽ sed respectu huius dãtur omnia requisita, vt ea prædicatio sit formalis; siquidẽ ea, quæ ponũtur in recto ex parte subiecti, & prædicati identificantur à parte rei; & prædicatũ continet formã, *dulcedinẽ* videlicet, verè afficiẽtẽ subiectũ: ergo est prædicatio formalis. Deinde est directa ex ea parte, quâ affirmat dulcedinem de subiecto; & indirecta ex ea parte, quâ id, quod habet dulcedinẽ, affirmatur de subiecto habẽte albedinẽ: quia iã prædicatũ affirmatur de subiecto habente formam, quę verè afficit ipsum prędicatum materialiter sumptum.

24 Adde, quòd, quandò duæ naturæ substãtiales coniunguntur in eodem supposito, aut persona, cõcretũ vnius ex illis naturis substãtiuè sumptũ verè prædicatur de concreto alterius substantiuè etiã sumpto. Ex eo enim, quòd natura humana Christi Domini, & natura Diuina coniunctæ fuerunt in

Persona Verbi Diuini, est verum dicere, *Deus est homo*, &, *homo est Deus*; quia sensus prioris est, *eadẽ persona, quæ est Deus, est homo*; & sensus posterioris, *eadem persona, quæ est homo, est Deus*, in hoc enim sensu proferuntur à Theologis: sed hæ propositiones sunt veræ, vt cõstat: ergo & priores. Addo, eam prædicationem, *Deus est homo*, esse formalem, & directam; quia ex parte prædicati significatur humanitas, quæ est forma aduenien nõ solum Deo, vt Deus est; sed etiam personæ Verbi. Imò est prædicatio accidentis prædicabilis: quia, licèt humanitas vniatur Verbo per vnionem substantialem; nihilominus contingenter accessit illi, adhuc vt est talis persona. Idem dicito de aliâ prędicatione, *homo est Deus*; quia, licèt Deus non aduenerit contingenter illi personæ, quæ est homo; contingens tamẽ fuit, quòd illa esset homo: & ideò, dum ex parte subiecti ponitur illa persona coniũcta humanitati, iam inuoluit aliquid, ratione cuius prædicatio possit esse accidentalis; quia non solùm censetur esse talis illa, in qua prędicatum inuoluit aliquid, quod sit accidens subiecti; sed etiam illa, in qua subiectum inuoluit aliquid, quod sit accidens prædicati; & ideo hæc, *hoc album est homo*, reputatur ab omnibus prædicatio accidentalis.

SECTIO IIII.

De prædicationibus abstractorum inter se.

25 Certum est, abstracta merè physica verè prædicari posse de abstractis merè physicis, quando sunt prædicata essentialia eorum: vt in hac, *albedo est color*: quia abstracta merè physica habent rationem concreti metaphysici, & iam diximus, concretum metaphysicũ prædicari posse de concreto metaphysico. Circa abstracta metaphysica est difficultas, an vnum prædicari possit verè de alio; vt, *coloreitas* de *albedeneitate*, &, *animalitas* metaphysica de *humanitate* etiam metaphysicâ?

26 Nonnulli recentiores docent prædicationes, in quibus abstractum genericum prædicatur de specifico, esse veras in sensu formali, hoc est esse formales; vt, *humanitas est animalitas*: Prædicationes verò, in quibus abstractum differentiæ prædicatur de abstracto specifico non esse veras in sensu formali. Pro hac sententia adducuntur Scotus, Canter. & Oña, P. Suar. disp. 6. Met. sect. 10. n. 6. P. Fonsec. lib. 5. Met. cap. 28. q. 13. sect. 4. Prima pars huius sententiæ probatur primò: quia humanitas est idem realiter cum animalitate; deinde animalitas est de essentia humanitatis; præterea significantur diuerso modo humanitas & animalitas: quid ergo deest, vt prædicatio sit vera, & formalis? Secundò: quia humanitas est species respectu huius, & illius humanitatis; & ideo hæ prædicationes sunt veræ in sensu formali, *hæc humanitas est humanitas*; &, *illa humanitas est humanitas*: ergo animalitas est genus respectu humanitatis, & equi-

manitatis; neque enim est maior ratio vnius, quàm alterius: sed prædicatio, in qua prædicatur genus de sua specie, est vera in sensu formali: ergo ea prædicatio *humanitas est animalitas*, est vera in sensu formali.

27 Secunda pars, nempe, quòd *rationalitas* non prædicetur in sensu formali de *humanitate*, probatur: quia, si prædicaretur in sensu formali prædicaretur essentialiter: sed non potest prædicari essentialiter; quia non vt species, neque vt genus, vt constat: Neque vt differentia: quia differentia prædicatur tanquàm quid adiacens alteri: sed in hac prædicatione, *humanitas est rationalitas*, non prædicatur rationalitas tanquàm quid adiacens alteri, cum significetur nomine substantiuo: ergo non prædicatur vt differentia. De alijs vero prædicationibus, in quibus abstractum generis prædicatur de abstracto differentiæ, vel èconträ; aut, abstractum differentiæ superioris de abstracto differentiæ inferioris, vel èconträ, dicunt recentiores, esse veras in sensu identico, quia *rationalitas*, &, *animalitas*, aut *sensibilitas* sunt idem realiter; non vero esse veras in sensu formali, quia neque prædicatum est de essentia subiecti, neque continet formam subiecti.

28 Vera sententia docet, nullum abstractum metaphysicum siue genericum, siue differentiale verè prædicari de abstracto specifico, neque hoc de indiuiduo in sensu formali. Ita Scot. in 1. dist. 2. quæst. 7. & communiter Thomistæ, quos refert, & sequitur P. Rub. hic nu. 24. Probatur primò: quia, vt dictum est num. 11. & 12., animalitas dicit naturam animalis nõ vt cunque; sed inuoluentem præscissionem à rationalitate, & irrationalitate: atqui natura animalis prout præscissa, seu vt inuoluens præscissionem à rationalitate, & irrationalitate non potest verificari in sensu formali de humanitate; ergo neque animalitas. Minorem probo: quia natura animalis vt præscissa à differentijs est quoddã agregatum, seu collectio omniũ animalium (quæ sunt in speciebus) sine distinctione, vt dictum est disp. 5. sect. 3. num. 23.: sed hoc aggregatum non potest verificari in sensu formali de humanitate; quia, cum indistinctè, & collectiuè includat animalia hominis, leonis, equi &c. non potest conuenire humanitati, in qua nequit inueniri animal existens in equo, leone &c.: ergo natura animalis vt præscissa à differentijs non potest prædicari in sensu formali de humanitate, aut equinitate &c. Propter hanc rationem diximus suprà, agentes de vniuersali, quod, dum de singulis inferioribus prædicatur, diuiditur in sua inferiora per prædicationes, seu cognitiones, per quas singulis attribuit singulas rationes, quæ ex singulis collectæ erant in vnum per præscissionem; alioquì si non diuiderentur eæ rationes per actuales prædicationes, de singulis prædicaretur tota collectio, & propterea essent

falsæ tales prædicationes, cum non inueniatur in singulis speciebus collectio omnium animalium.

29 Secundò probatur nostra sententia: quia *humanitas* dicit principium sentiendi, & ratiocinandi; *animalitas* veró principiũ sentiendi tantùm prout excludens principium ratiocinandi: sed est falsum dicere, quòd principium sentiendi, & ratiocinandi simul, est principium sentiendi tãtùm prout excludens rationalitatem: ergo falsò prædicatur *animalitas* de *humanitate*. Confirmatur: quia hæc consequentia, *homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus*, est mala, & consequens falsum in consensu omniũ; non alia de causa, nisi quia homini identificato realiter cum animali attribuitur prædicatũ, quod non conuenit animali, nisi vt distinctum est formâliter ab homine: sed *animalitas* importat naturam animalis prout præscissam, & distinctam ab humanitate: ergo non potest verè de illa prædicari in sensu formali.

30 Ex his colligo primò, prædictas propositiones, in quibus vnum abstractum metaphysicum prædicatur de alio abstracto metaphysico, non esse veras, adhuc in sensu identico: Primo: quia si tale abstractum sit prædicati superioris, vt est *animalitas* respectu *humanitatis*, est aggregatũ quoddam, & collectio naturarum, quæ in singulis inferioribus inueniuntur: hoc autem aggregatum non est idem realiter cum quolibet illis inferioribus: ergo adhuc in sensu identico non potest verè prædicari de quolibet ex illis. Secundò: quia, licèt *humanitas*, v.g., sit idem realiter cum rationali secundùm se sumpto; non tamen est idẽ realiter cum rationali prout præscisso, & distincto à naturâ animalis existente in ipsâ humanitate: sed *rationalitas* est naturâ rationalis vt præscissa, & distincta ab *animalitate*: ergo non potest verificari de *humanitate*, adhuc in sensu identico. Maior est certa: quia rationale prout distinctum ab animalitate non solùm inuoluit prædicatum rationalis secundùm se; sed etiam cognitionẽ, per quam præscinditur, seu distinguitur ab animalitate: sed rationale prout inuoluens hanc cognitionem non identificatur realiter cumhumanitate: ergo &c.

31 Dices: hæc prædicatio, *homo est albus*, est vera, etiam si albedo non identificetur cum homine; ex eo solùm, quòd subiectum eam habens identificetur cum illo: ergo hæc etiam, *humanitas est animalitas*, erit vera, etiamsi cognitio præscindens animal à rationali nõ identificetur cum humanitate; ex eo solùm, quód animal quod præscinditur, identificetur. Concesso antecedenti, negò consequentiã. Ratio disparitatis est clara; quia *albus*, cum significetur nomine cõcreto adiectiuo, dicit subiectum in recto, & albedinem in obliquo; & ad hoc, vt de subiecto aliquo verificetur prædicatum dicens vnam

par-

partem in recto, & alteram in obliquo, non est necessarium, quòd cum subiecto identificetur ea pars, quæ dicitur in obliquo; at verò *animalitas*, cum sit nomen omnino abstractum, non solùm significat in recto naturam animalis; sed etiam præscisionem; & non potest de subiecto aliquo verificari (adhuc in sensu identico) prædicatum dicens duas partes in recto, nisi vtraque identificetur cum ipso subiecto. Cum ergo præscissio animalis non identificetur cũ humanitate, necessarium est, quòd ea prædicatio sit falsa, adhuc in sensu identico.

32 Secundò, adhuc quando vna pars prædicati significatur in recto, & altera in obliquo, non sufficit ad veritatem prædicationis in sensu identico, quòd ea pars, quæ ex parte prædicati dicitur in recto, identificetur cum subiecto; sed est etiam necessarium, quòd ea, quæ dicitur in obliquo, reverà afficiat id, quod ponitur ex parte subiecti. Propter hanc rationem hoc prædicatum, *genus*, quod in recto dicit *animal*, & in obliquo *genereitatem*, non potest verificari, adhuc in sensu identico de homine, quia, licèt animal sit idem cum homine; genereitas tamen non afficit ipsum hominem; sed solùm animal prout præscissum, seu distinctum, vel saltem præscindendo, seu distinguẽdo illud ab homine. Hinc est, quòd, licèt *animalitas* significaret naturam animalis in recto, & præscisionem in obliquo, non posset verificari in sensu identico de humanitate: quia, licèt animal sit idẽ realiter cũ humanitate; præscisio tamẽ nõ afficit humanitatem; sed solùm naturã animalis distinguendo illã ab humanitate. Ex his facilè est iudicare de alijs propositionibus, in quibus differentia superior prędicatur de inferiori in abstracto, vel ècontrà; & alijs similibus: idem enim dicendum est, ac de prædictis.

33 Colligo secũdò, has propositiones, *Iustitia Dei est misericordia*; *volũtas Dei est intellectus*, esse veras in sensu identico: quia in cõmuni omniũ acceptione nomen *Iustitia* significat propẽsionẽ realem Dei ad punienda mala, non vt distinctam ab alijs attributis; sed solum secundùm se: deinde nomen *Misericordia* significat propensionem realẽ Dei ad miserendum, nõ vt distinctam ab alijs; sed secundũ se: atqui propensio Dei ad miserẽdum est idẽ realiter cũ propensione ad puniendum: ergo propositio affirmans vnam de aliâ est vera in sensu identico. Idem dicito de hac, *Deus est misericordia*, & alijs similibus. Si verò ea nomina significarent ea attributa vt distincta inter se, & vt se mutuo excludentia, non esset vera ea propositio. Rogas: quodnam est discrimen inter has propositiones, *Deus est misericordia*; &, *Deus est misericors*: Respondeo, primã esse tãtùm identicam; secundã verò esse formalẽ. Ratio vtriusque est; quia in prima prædicatum non est de essentia subiecti; &, licèt significet rem, quæ est forma subiecti; non tamen

significat illam vt afficientem subiectum, & ideò solùm est vera ratione identitatis realis. Secunda verò habet prædicatũ, quod significat formam subiecti vt afficientẽ ipsum subiectum; misericors enim significat propensum ad miserendum: & ideò potest habere rationem prædicationis formalis.

34 Argumenta oppositæ sententiæ facilè soluuntur ex dictis. Ad primum nego, *humanitatem* esse idem realiter cum *animalitate*, prout hoc nomine significatur: tũ quia *animalitas* dicit collectionẽ omnium animalium; &, *humanitas* solùm dicit naturam animalis in illa existentem; vt constat ex num. 28.: tum etiam, quia animalitas dicit in recto naturam animalis, & præscissionem eius ab humanitate; & hoc coniunctum non identificatur cum ipsa humanitate, vt cõstat ex n. 31. Secundo, dato, quod animalitas diceret in recto naturã animalis identificatam cum humanitate, & in obliquo præscissionẽ, non posset verificari in sensu identico de humanitate; quia præscissio significata in obliquo ex parte prædicati non afficit ipsam humanitatem, vt constat ex n. 32.

35 Ad secundum distinguo primum antecedens: humanitas est species respectu huius, & illius humanitatis, si sumatur vt abstractum physicum tantum, concedo; si, vt abstractum metaphysicum, nego suppositum: quia abstractum metaphysicum, *humanitas*, est natura hominis vt præscissa ab indiuiduis: atqui natura hominis vt præscissa dicit collectionem omnium naturarum humanarum, quæ in singulis hominibus reperiuntur: collectio verò omnium hominum non potest contrahi ad hanc collectionem omnium hominum, & ad illam, & ad illam: quia nulla alia datur præter illam, quæ per præscissionem ab inferioribus coalescit ex omnibus naturis humanis; & ideò non potest humanitas, vt abstractum metaphysicum est, habere sub se plures humanitates etiam metaphysicas, ad quas comparetur vt species ad sua indiuidua. Ad alia, quæ adducuntur pro contrariâ sententiâ, constat ex dictis pro nostrâ. Solùm aduerterim, rationalitatem non ideò non prædicari vt differentiam de humanitate; quia non significatur nomine adiectiuo: prædicatio enim differentiæ saluatur ex eo, quod affirmetur prædicatum, quod in compositione metaphysica speciei habet munus partis formalis, siue nomine adiectiuo, siue substantiuo significetur: vnde, si ex alio capite non redderetur falsa ea prædicatio, non esset cur non esset vera in sensu formali.

SECTIO V.

De prædicationibus concretorum de abstractis, & abstractorum de concretis.

36 Dico primò: concretum physicum siue substantiale,

le, siue accidentale; siue substantiuum, siue adiectiuum non potest verè prædicari de abstracto physico, quod vt forma, tale concretum constituit; neque è contrà. Hæc est communis Doctorum contra Durand. in 1. dist. 24. quæst. vltima; vbi contrarium docet de concretis substantialibus; atque adeò docet, hanc propositionem esse veram, *homo est humanitas*. Probatur hæc conclusio: quia in qualibet prædicatione affirmatur subiectũ, & prædicatum esse idem secundùm illa, quæ ex parte vtriusque significantur in recto: sed *homo*, & *humanitas*; *albedo*, & *album* non sunt idem secundùm ea, quæ dicuntur in recto ex parte vtriusque: ergo non possunt verè affirmari ad inuicem vnum de alio. Minor est certa: quia *homo* dicit in recto humanam naturam, & subsistentiam; *humanitas* physica dicit solùm humanam naturam: sed natura humana non est idem cum aggregato, seu composito ex ipsâ, & subsisten tiâ, vt nul i nctum non est: ergo non sunt idem secundùm id, quod dicitur in recto ex parte vtriusque. Idem argumentum potest fieri in albo, & albedine: quia *album* dicit in recto subiectum, &, *albedo* non dicit nisi albedinem: sed *albedo* non est idem cum sub recto: ergo &c. Hinc colliges, quàm inconsequenter negent hanc propositionem, *homo est humanitas*, ij, qui dicunt, τὸ *homo* dicere solùm humanitatem in recto, & subsistentiam in obliquo: quia in horum sententia idem est, *homo est humanitas* ac, *humanitas cum subsistentia est humanitas*: sed hæc est vera, sicut hæc, *album est homo*, vt ex ipsis ... ergo non est, cur negent ijs ... propositionem. Hæc conclusio intelligenda etiam est de concretis, & abstractis secundæ intentionis; ita vt nec secunda intentio in abstracto possit verè prædicari de concreto, quod constituit; neque concretum de formâ, per quam constituitur: quod eàdem ratione probari potest.

37 Obijcies: hæ sunt veræ propositiones, *Entitas est ens*, *Existentia est existens*, *Vnitas est vna*, *Bonitas est bona*, *Duratio est durans*, *Præsentia est præsens*, *Quantitas est quanta*: &, in secundis intentionibus, *Specieitas est species*; atqui in istis prædicatur concretum de formâ, per quam constituitur, sumptâ in abstracto: ergo falsa est nostra conclusio generaliter sumpta. Respondeò, in duabus prioribus propositionibus non significari per nomen abstractum, & concretum duo aliqua, adhuc formaliter diuersa: neque enim ex parte rei significatæ *entitas* est aliquid formaliter distinctum ab *ente*; neque *existentia* ab *existente*; atque adeò in istis duabus propositionibus vna, & eadem res formaliter, prædicatur significata nomine concreto de se ipsa significatâ nomine abstracto. Ratio, propter quam non distinguuntur, adhuc formaliter in his abstracta, & concreta, est, quia, si *ens* esset concretum distinctum ab *entitate*, maxi-

ximè, quia *entitas* dicit solam ... tatem, & *ens* dicit entitatem aliquid aliud formaliter di... ctum ab entitate. Tunc si sibi... lud aliud est aliquid, ... nihil, non poterit componere *ens* cum entitate; quia ex negatione non potest aliquid positiuum resultare. Si est aliquid: ergo formaliter est ens: ergo dicit formaliter entitatem; atque adeò frustra addetur illi entitas formaliter distincta, per quam constituatur in ratione entis. Idem argumentum potest fieri de *existentia*, & *existente*; vt constabit ex dicendis in Phys. disp. 7. Hinc colliges, *entitatem*, & *ens* solùm distingui ratione ratiocinante, non ratiocinatâ.

38 Circa reliquas propositiones, quæ in obiectione continentur, dico, quatuor priores posse intelligi in duplici sensu. Primo enim ita possunt intelligi, vt *vnitas est vna*, sit idem, ac, *habens vnitatem*; &, *duratio est durans*, idem, ac, *habens durationē* &c. & in hoc sensu sunt falsæ; quia *vnitas* non habet aliam vnitatem, per quam fiat formaliter vna; nec *duratio* habet durationem superadditam, per quam fiat durans; sed se ipsis sine aliquo superaddito *vnitas* est vna; &, *duratio* est durans. Secundò possunt intelligi ita, vt *vnitas est vna*, sit idem, ac, *vnitas se ipsa formaliter sine aliquo superaddito est indiuisibilis*; &, *duratio est durans*, idem, ac, *duratio se ipsa sine aliquo superaddito correspondet tempori extrinseco*: & in hoc sensu sunt vera; tamen non affirmatur in illis concretum de abstracto, quod vt forma constituit tale concretum; sed affirmatur, formam illā, aut abstractum illud habere ratione sui sine formā superadditā id, quod subiectum, cum quo concretum constituit, habet ratione ipsius formæ: nempe, quod duratio hominis ratione sui habeat correspondere tempori extrinseco, cū id ipsum habeat homo ratione ipsius durationis. Et idem est de *vnitate, bonitate, præsentia*, & alijs similibus.

39 Circa duas vltimas propositiones, in quibus dicitur *quantitas quanta*, &, *specietas species*, dico, primam posse habere hunc sensum, *quantitas est habens quantitatem*, seu, *est subiectum quantitatis*, & in hoc sensu est falsa: quia vna quantitas non est subiectum, in quo recipitur alia quantitas: vel potest habere hunc sensum, *quantitas est extensa*, & hâc ratione est vera; at non prædicatur concretum de suo abstracto; sed extensio, quæ est forma afficiens quantitatem tanquàm accidens diuersæ rationis ab illâ, affirmatur in concreto de ipsâ quantitate, tanquàm de suo subiecto. Quod frequenter in alijs etiam contingit; vt in his, *albedo est similis*; *substantia est quanta* &c. Alia verò propositio *specietas est species*, est vera; at non affirmatur in illâ concretum de abstracto, seu de formâ, per quam constituitur tale concretum; sed vna specietas afficitas aliam specietatem numero

saltem distinctum prædicatur in cõcreto de illa, tanquam de suo subiecto: hoc enim peculiare habent secundæ intentiones, quod possint denominari ab alijs secundis intentionibus eiusdem speciei logicæ: sicut enim *homo* denominatur species, quia abstrahitur à pluribus indiuiduis, & de illis prædicari potest; sic etiam *specietas*, cum possit abstrahi ab hac, & illa specietate, & de illis prædicari, poterit etiam denominari species per aliam specietatem illi superadditam.

42 Dico secundò inter abstracta, & concreta metaphysica nunquam potest verè prædicari abstractum genericum, seu differentiale de concreto specifico; aut abstractum specificum de concreto indiuiduali: Ex. gr. hæ propositiones, *homo est animalitas*, *seu rationalitas*; *Petrus est humanitas*, & aliæ similes neque in sensu formali, neque in sensu identico sunt veræ. Hæc conclusio claré deducitur ex doctrina tradita sectione præcedente circa prædicationes abstractorum de abstractis, quando vtraque sunt metaphysica: quia *homo* dicit naturam hominis secũdùm se, essentialiter inuoluentem rationem formalem animalis, & rationalis simul; *animalitas* verò dicit rationem animalis prout præscissam, & distinctam à ratione rationalis; &, *rationalitas* rationem rationalis prout præscissam, & distinctam à ratione animalis: sed non potest in sensu formali, aut identico verificari, quod ratio formalis animalis, & rationalis simul, est ratio animalis prout distincta à rationalitate, aut ratio rationalis prout distincta ab animalitate, vt constat ex sectione præcedente: ergo neque potest verificari in sensu formali, aut identico, quod homo est animalitas, aut rationalitas. Et idem propter similem rationem est de alijs similibus.

41 Circa prædicationes, in quibus concretum genericum, aut differentiale prædicatur de abstracto specifico, vt fit in istis, *humanitas est animal*, *humanitas est rationalis*, & alijs similibus, distinguẽdum est, nam, si *humanitas* dicat in recto non solum naturam hominis; sed etiam præscissionem ab indiuiduis, non possunt verè de illa affirmari *animal*, aut rationale, quia nullum ex istis identificatur cum concreto resultante ex natura hominis, & præscissione: sicut neque hæc est vera, *homo est materia*, quia *materia* non identificatur cũ concreto resultante ex ipsâ, & animâ rationali, quod significatur in recto per vocem *homo*. Si verò *humanitas* dicat in recto naturam hominis, & in obliquo præscissionem ab indiuiduis, prædictæ prædicationes sunt veræ, quia sensus est, *natura hominis præscissa*, seu *quæ præscissa est ab indiuiduis*, *est principium sentiendi*, aut, *est principiũ ratiocinandi*; sed hæ sunt veræ: ergo & illæ, *humanitas est animal*, *humanitas est rationalis*. Addo, has propositiones esse veras in sensu formali, si prædicata cõparentur

ad

ad subiectum, hoc est, ad humanitatem secundùm se, vna est prædicatio generis, & altera differentiæ, ac per consequens sunt essentiales directæ; si vero prædicata comparentur ad subiectum, secundùm quod est concretum accidentale dicens naturam hominis in recto, & præscisionem ab indiuiduis in obliquo, erit prædicatio formalis accidentis; indirecta tamen, quia ex parte subiecti ponitur forma accidentaliter afficiens prædicatum: præscisio enim naturæ humanę ab indiuiduis conuenit animali existenti in ipsa humanitate, quia per eandem præscisionem, per quam præscinditur natura hominis à suis indiuiduis; præscinduntur etiam omnia prædicata, quę in ipsa humanitate continentur.

42 Dices: secunda intentio accidentaliter aduenieus animali, nullatenus afficit, seu denominat naturam humanam, genereitas enim, quæ animali conuenit, nequaquam conuenit naturæ humanæ: ergo secunda intentio accidentaliter adueniens humanæ naturæ, non potest afficere, seu denominare naturam animalis; eadem enim ratio debet esse de vtroque: sed præscisio ab indiuiduis est secunda intentio accidentaliter adueniens naturæ humanæ: ergo nullatenus afficere, seu denominare potest naturam animalis. Respondeo, duo genera secundarum intentionum posse conuenire prædicatis superioribus, & inferioribus: vnum earum, quæ sunt propriæ vnius prædicati vt præscissi, seu diuisi ab alio, seu vt oppositi cum illo: alterum earum, quæ conueniunt prædicato præscindendo ab eo, quod ab altero distinguatur, vel non distinguatur. Prioris generis sunt denominatio *generis*, & *speciei subijcibilis*, quarum prima conuenit animali præsciso ab homine, equo, &c. & secunda homini vt relato ad animal præscissum: & propterea neque denominatio *generis* potest tribui homini; neque animali denominatio *speciei subijcibilis* respectu ipsius animalis. Posterioris generis est præscisio humanæ naturæ ab indiuiduis, nam ad hanc nec requiritur præscisio animalis ab humanitate, neque negatio talis præscisionis; & propterea talis præscisio potest conuenire animali existenti in natura humana; imo est necessarium, quod illi conueniat; quia non potest natura humana præscindi à suis indiuiduis, quin ab eisdem præscindatur totum id, quod est de conceptu essentiali naturæ humanæ; & cum de conceptu essentiali eius sit animal existens in illa, est necessarium, quod simul cum illa præscindatur.

43 Circa prædicationes, in quibus abstractum metaphysicum prædicatur de suo concreto, & econtrà, concretum metaphysicum de suo abstracto, vt sunt hæ, *homo est humanitas, humanitas est homo: Animal est animalitas, animalitas est animal*, philosophandum est eodem modo, ac de præcedentibus: nam, si abstracta dicant in recto natu-

naturam, & præscisionem simul, erunt falsæ in sensu formali, & identico. Si verò solùm dicant in recto naturam, & in obliquo præscisionem, erunt veræ in sensu formali, directæ quidem, quando ex parte prædicati ponitur abstractiuo; & indirectæ, quando ponitur ex parte subiecti, vt cōstat ex dictis pro prædicationibus præcedentibus. In vtroque tamen casu erunt accidentales prædicationes: quia in eo solùm distinguuntur prædicatum, & subiectum, quod in vno exprimi forma accidentalis, vt illud aliud, quæ quidem non exprimitur in alio. Et hæc de prædicationibus.

TRACTATVS TERTIVS DE ENTE RATIONIS.

AGERE de ente rationis pertinet ad metaphysicum; sed, quia logicus nonnunquam solet fingere entia rationis, dum ex prædicatis eiusdem entitatis vnum ab alio præscindit, & ea comparat inter se, nonnulla præbari solent in hoc loco de ente rationis. Ego verò hoc opus imperfectum re. inquam, ea omnia dabo, quæ ad perfectam eius intelligentiam conducunt.

DISPVTATIO XIII.

De natura, speciebus, & causis entis rationis.

1 ENtia rationis dicuntur in omne actus, qui immediatè producit intellectus in se ipso, imo & actus voluntatis, qui quidem præeuntibus intellectionibus eliciuntur: tum entitates quæ in ipso intellectu subiectantur, vt sunt habitus & species: tum operà externa, quæ per directionem intellectus efficiuntur, vt sunt opera artificialia: tum denique dicitur ens rationis entitas quælibet ab intellectu conficta. De ente rationis in hâc vltimâ acceptione agendum nobis est in præsenti, nam tria priora verè sunt entia realia, quæ veram entitatem realem habere solent.

SE-

SECTIO I.

Indagatur natura entis rationis.

1 SVpponimus, dari entia rationis ab intellectu confictai: quia experientiâ constat, sæpe nos distinguere prædicata, quæ sunt idem à parte rei; & posteà illa inter se conferre, vt contingit, quando animal cognoscimus vt distinctum à rationali, & vnum cũ alio comparamus concipientes distinctionem, & relationem ex parte obiecti: atqui talis distinctio, aut relatio vnius ad aliud nõ datur in ipsis rebus: ergo fingitur ab intellectu. Est tamen difficultas, & non leuis in explicando, in quonam consistat formaliter essentia entis rationis? Circa quam.

3 Prima sententia est aliquorum asserentium, ens rationis non esse, aut inuoluere entitatem aliquam denuo ab intellectu confictam; sed esse coniunctionem, seu aggregationem plurium entitatũ realium inter se repugnantium, quæ per intellectus cognitionem iunguntur. Quidam tamen ex his, inter quos est P. Herice 1. part. disp. 8. cap. 1., docent coniungi per ipsam cognitionem tanquàm per formam. Alij verò per identitatem aliquam realem illis applicatam media cognitione. Ex. gr.: cognoscit quis, *hominem esse lapidem*; *homo*, & *lapis* identificantur vel mediâ ipsâ cognitione formaliter; vel mediâ identitate reali animalis, & rationalis, quam illis extremis applicat cognitio, vt mediâ illâ identificentur: cum autem *homo*, *lapis*, & *cognitio*, seu *identitas* realis animalis, & rationalis illis applicata sint entitates reales; hinc est, quod ens rationis coalescit ex aggregatione pluriũ entitatum realium sine fictione alicuius nouæ entitatis.

4 Ratio huius sententiæ est: quia intellectus noster non potest elicere cognitionem obiecti, cujus non præcedunt species intentionales in ipso intellectu: sed entitatis simplicis denuo confictæ non præcedunt species intentionales in ipso intellectu: ergo non potest elicere cognitionem fingentem entitatem aliquam simplicem. Maior est certa apud omnes, vt videbimus in lib. de Ani. Minor probatur: quia intellectus pro hoc statu non habet species, nisi eorum obiectorum, quæ per sensus percipiuntur: sed entitas simplex denuò conficta non potest percipi per sensus; neque enim vllus est sensus, qui percipere possit, *hominem esse lapidem*; *animal distingui à rationali*: ergo &c. Restat ergo, vt intellectus non aliter confingat ens rationis; nisi coniungendo plures entitates reales inter se repugnantes, quarum species anteà seorsim acquisijerat: hæc autem coniunctio non potest fieri formaliter, nisi aut mediâ ipsâ cognitione tanquàm formâ; aut mediâ identitate reali aliorum applicatâ extremis repugnantibus, vt ens rationis ex

illis

illis coalescat: ergo hac ratione fit.

5 Hæc sententia mihi displicet: quia, dum intellectus cognoscit, *hominem esse lapidem*; vel ex parte obiecti præter entitatem hominis, & entitatem lapidis secundùm se cognoscit aliquid, ratione cuius identificentur; vel non. Si hoc vltimum; non finget ens rationis: quia entitas hominis, & entitas lapidis secundùm se dantur à parte rei, atque adeò obiectum talis cognitionis erit quid reale; non quid fictum, aut compositum per intellectum. Si dicatur primum: ergo iam datur ex parte obiecti aliquid, ratione cuius identificentur formaliter homo, & lapis; ac per consequens non identificantur formaliter per cognitionem. Rursus, vel illam identitatem cognosco vt idētitatem hominis & equi; vel vt identitatem aliorum prædicatorum, animalis, & rationalis v.g. Si primum: ergo fingo talem identitatem, quia neque datur, neque est possibilis à parte rei identitas hominis, & equi. Si dicatur secundum; est omnino falsum: quia per illam cognitionem non cognoscit intellectus idētificari animal, & rationale; sed hominem: ergo non cognoscit illam vt identitatem animalis, & rationalis; sed vt identitatem hominis, & lapidis. Secundò: demus, quod cognoscat identitatem animalis, & rationalis; adhuc hoc admisso, debet cognoscere illam vt reuerà identificantem hominem, & lapidem (quia supponimus intellectum affirmare, hominem esse lapidem; & non affirmat esse lapidem fictitie; sed esse lapidem verè, & realiter, alioqui non esset iudicium falsum; nam verè iudicat, qui dicit, hominem esse lapidem fictè, & non realiter) ergo debet cognoscere illam vt connexam, vel vt identificatam cum homine, & lapide; neque enim vera identitas duorum extremorum aliter ea identificat, nisi per identitatem sui cum illis, atque adeò, si concipitur, vt vera identitas illorum, debet concipi vt identificata, vel saltem vt connexa cum illis: atqui in ea identitate non datur à parte rei connexio, aut identificatio cum homine, & lapide: ergo, dum cognoscitur in illâ talis connexio, aut identificatio, fingitur omnino; ac per consequens intellectus non potest componere illud ens rationis, quin ex parte obiecti denuo aliquid confingat.

6 Ad argumentum oppositæ sententiæ respondeo, intellectum pro hoc statu posse adiuuari speciebus proprijs vnius obiecti ad cognoscendum aliud, si hoc aliud habeat aliquam similitudinem, aut proportionem cum illo. Id experimur quotidie in cognitione Angeli, imo & cuiusuis substantiæ corporeæ: nam, cum hæc non percipiantur per sensus (hi enim accidentia solum percipiunt, vt animasticus edisces) non potest noster intellectus pro hoc statu proprias illorum species habere, & ideò ad cognoscendam substantiam corpoream

pertinet vtimur speciebus eorum accidentium, quæ illam comitantur, vel aliquam proportionem cum ipsa habent, &, ad cognoscendum Angelum vtimur speciebus iuuenis formosi, velocis, robusti, &c. in quo quasi adumbrantur perfectiones, quas Angelum habere nouimus; & propterea hunc cognoscimus ad modum talis iuuenis. Id autē, qua ratione fiat, dico in lib. de Anima. Ad argumentum ergo in forma distinguo maiorem: intellectus non potest elicere cognitionem obiecti, cuius non præcedunt species intentionales, quæ sint propriæ illius, vel alterius, ad cuius similitudinē illud cognoscat, concedo: quæ determinatè sint propriæ illius, & nō alterius, nego maiorem. Deinde distinguo minorem eodem modo: sed entitatis simplicis denuò confictæ non præcedunt species intentionales in intellectu, quæ sint propriæ illius, concedo; quæ sint propriæ alterius, ad cuius similitudinem illā cognoscat, nego minorem. Et denique, nego consequentiam.

7 Vera sententia est, quòd, quando fiunt entia rationis, datur ex parte obiecti aliqua entitas denuò in illo conficta per intellectū, quæ nullum esse reale habet in rerū naturâ. Ita P. Suar. in Met. disp. 54 sect. 2. & tom. 1. in 3. par. disp. 6. sect. 6. P. Vazq. 1. par. disp. 115. cap. 2. n. 4. & 5. & est cōmunis apud Thomistas, ac iam recepta inter recentiores. Eam tradit S. Thom. 1 par. quæst. 16. art. 3. ad 2. ex quo desumpta est definitio in hunc modum: *ens rationis est id, cuius esse tantùm est obiectiuè in intellectu.* Dicitur *esse obiectiuè in intellectu*, quod est idem, ac obijci intellectui per cognitionem. Ex quo sequitur primò, non posse esse ens rationis id, quod non repræsentatur per cognitionem; quia obijci, seu esse obiectiuè in intellectu nihil aliud est, quàm repræsentari ipsi intellectui per cognitionem. Sequitur secūdò, ens rationis esse quid distinctum à cognitione, per quam fingitur; quia id, quod est obiectiuè in intellectu per cognitionem saltem abstractiuā (si rationem communem cognitionis excipias iuxta ea, quæ diximus disp. 10 sect. 2. n. 19.) semper est distinctum ab ipsa cognitione (in libris de Anima dicam, an aliqua cognitio possit esse expressa repræsentatio sui ipsius in singulari?) Dicitur autē *esse obiectiuè in intellectu*, & nō in alia potentia cognoscitiua, quia nulla alia præter intellectum potest confingere ens rationis, vt dicemus infra.

8 Additur *tantùm*; quia ens rationis vt tale non est, nisi per repræsentationē intellectus. Itaque hoc est discrimen inter hominē, & chimæram, quòd homo, licèt sit obiectiuè in intellectu, quando cognoscitur; tamē, ablatâ cognitione, nō aufertur eius esse; sed manet vel possibile, vel existens, & ideò non dicitur esse *tantùm* obiectiuè in intellectu: at chimera, ablatâ cognitione illam repræsentante, nullum esse habet; ex eo enim solùm est, quia repræsentatur; & propterea dici-

o... tantùm obiectiuè in inte... Hinc fit primò, non fieri ens rationis, quando res ex se impossibilis cognoscitur, vt impossibilis, quia talis res est impossibilis independenter ab intellectus repræsentatione. Fit secundò, fieri ens rationis propriè, quando res ex se impossibilis cognoscitur, vel vt reverà possibilis, vel vt reuerà existēs; quia in hoc casu tàm possibilitas, quā existentia est *tantùm* obiectiuè in intellectu.

9 Est tamen aduertēdum duplicem distingui posse possibilitatem in entibus rationis; vnā, quæ sit possibilitas rationis subiectiuè; aliam, quæ sit possibilitas rationis obiectiuè. Possibilitas rationis subiectiuè est, quæ positiuè fingitur, quādo res, quæ ex se est impossibilis, concipitur vt reuerà possibilis; hæc enim possibilitas in ratione talis est conficta, cùm ex se repugnet res, quæ cognoscitur vt possibilis. Possibilitas rationis obiectiuè dicitur illa, quæ est non repugnā tia entis rationis fingibilis ab intellectu, quæ quidem non est actu ens rationis; sed solùm possibiliter, hoc est, potens esse ens rationis: sicut enim possibilitas Petri non est actu Petrus, antè quā iste producatur à suâ causâ; sed solùm est non repugnantia, seu non repugnare Petrum, vt dicemus in Phys. sic etiam possibilitas entis rationis, chimæræ v.g., non est actu chimæra, antè quàm ista fingatur ab intellectu; sed solùm non repugnantia, seu non repugnare chimæram. Deinde, sicut ad hoc, vt verum sit, quòd Petrus non repugnet, nō est necessarium, quòd causa aliqua producat de facto talem non repugnantiam; sed sufficit, quòd Petrus possit produci; sic etiam ad hoc, vt sit verum, quod ens rationis, seu chimæra nō repugnet, non est necessariū, quòd cognitiò aliqua de facto fingat talem non repugnantiam; sed sufficit, quòd ens rationis, seu chimæra possit fingi ab intellectu.

10 Fit tertiò, patrari etiam ens rationis, quādo id, quod reverà est existens, aut possibile, cognoscitur vt impossibile; quia talis impossibilitas tantùm est obiectiuè in intellectu: hoc tamen erit ens rationis negatiuū, seu, vt propius loquamur, *non esse* rationis. Fit quartò, id, quod, cùm aliàs sit possibile à parte rei, cognoscitur vt existens pro eo tempore, quo reverà non existit, non esse propriè ens rationis; quia existentia talis rei nō solùm est obiectiuè in intellectu, sed etiam est virtualiter in causa potente illam producere. Potest tamē dici ens rationis secūdùm quid; quia talis existentia nō datur formaliter in rerū natura, nisi per cognitionem intellectus repræsentantē illā vt formaliter existentē pro tali tempore. Idē dicito, quando res creata reverà existens, cognoscitur vt nō existens pro eo tēpore, quo existit; quia talis non existētia nō solum est obiectiuè in intellectu, sed etiā virtualiter in causâ potente cessare à cō

seruatione existentiæ oppositæ, & ideò non potest dici ens rationis, seu *non esse* rationis propriè loquendo; potest tamen dici ens rationis secundùm quid; quia talis non existentia non est formaliter in rerum naturâ; nisi per repræsentationem intellectus.

11 Fit vltimò, duplicem distingui posse existētiam in ente rationis: vnam intrinsecam; alteram extrinsecam. *Intrinseca*, dicitur illa, quæ fingitur ex parte obiecti, quando cognoscitur vt reverà existens quod ex se est impossibile, & hæc fingitur ab intellectu media cognitione vt causalitate, per quam rei tribuit tale esse confictum. *Extrinseca* est ipsa cognitio intellectus, per quā fingitur: quia res, quæ cognoscuntur, dicuntur esse obiectiuè in intellectu per ipsam cognitionem; atque adeò ipsa cognitio est quasi existentia, seu præsentia obiectiua rei cognitæ in intellectu: cum autem cognitio sit extrinseca rei cognitæ, ideò vocamus eam existētiam extrinsecam.

SECTIO II.

Examinatur diuisio entis rationis in chimaricum, & non chimaricum.

12 Communiter diuiditur ens rationis in Chimæricum, & non chimæricum. *Chimæricum* dicitur illud, quod pro solâ voluntate agentis cōfingitur, nullo prę-supposito fundamento ex parte obiecti: & propterea dicitur ens rationis sine vllo fundamento in rebus extra intellectū. *Non chimæricum* dicitur illud, quod intellectu confingitur, rebus ipsis, circa quæ fit ipsum ens rationis, occasionem aliquam præbentibus; & propterea dicitur ens rationis cum fundamento in rebus. Hæc diuisio traditur à S. Thoma in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 3. & dist. 19. quæst. 5. art. 1. & communiter admittitur ab authoribus. Primumque vocat *ens rationis ratiocinantis*. Postremum verò, *ens rationis ratiocinatæ*. Nihilominus non desunt, qui existiment, vnum tantùm ex prædictis membris admittendum esse, diuersis tamen rationibus ad id mouentur.

13 Aliqui enim putant, nullū dari ens rationis, quod habeat fundamentum in rebus extra intellectum existentibus. Ratio eorum est: quia ens rationis fingitur per cognitionem attingentem res aliter, ac sunt in se: sed nullum datur fundamentum in rebus, vt cognoscantur aliter, ac sunt in se: ergo nullum datur in illis fundamentum, vt fiat ens rationis. Minor probatur: quia ipsæ res nullum aliud fundamentum possunt præbere intellectui ad cognitionem prę ter suas entitates: at hæ non præbent fundamentum, nisi ad sui cognitionem; cognitio verò repræsentans res aliter, ac sunt in se, nō tàm est cognitio ipsarum rerum, quàm entis conficti, quod omnino distinguitur ab ipsis rebus: ergo nullū datur in rebus fundamentum ad hoc, vt cognoscantur aliter, ac sunt in se.

14 Alij verò docent, omnia entia rationis saltem positiua habere fundamentum in rebus extra intellectum. Probant: quia, si aliquod ens rationis non haberet fundamentum in rebus extra intellectum, maximè hyrcocervus; aut alius Deus à vero Deo distinctus: sed hæc habent fundamentum in rebus: ergo omnia alia. Probatur minor: quia à parte rei datur negatio hyrcocerui, & negatio alterius Dei: sed hæ negationes non possunt cognosci, quin concipiantur hyrcoceruus, & alius Deus; neque enim concipi potest negatio, aut carentia alicuius rei, quin ipsa res concipiatur, vt ex ipsis terminis patet: ergo hæ negationes sunt fundamentum cogens intellectũ, vt hyrcocervum, & alium Deum concipiat: atqui, dum concipitur hyrcocervus, aut alius Deus à vero Deo distinctus, fit ens rationis: ergo datur fundamentum in rebus ad hæc entia rationis. Si autẽ ad hæc, cur non ad reliqua?

15 His non obstantibus, defendenda est communis diuisio. Dico primò contra primam sententiam: Dantur entia rationis, quæ habent fundamẽtum in rebus existentibus extra intellectum. Probatur: quia maius datur fundamẽtum, vt ego concipiam animal vt distinctum à rationali, quàm, vt cõcipiam hominem vt idem cum lapide: de hoc nullus est, qui dubitet: sed hoc maius fundamentum non sumitur tantùm ex nostro imperfecto modo concipiendi, siquidem iste est idem respectu vtriusque obiecti: ergo ex natura obiectorum sumendum etiam est tale fundamentum. Ratio à priori est: quia, cum non cognoscamus substantias per species proprias illarum; sed per species accidentium, & accidentia, per quæ cognoscimus animal sint operationes sẽtiẽdi, quæ diuersæ sunt ab operationibus ratiocinandi, per quas cognoscimus rationale, iã habemus in rebus ipsis fundamentum aliquod, vt ea, quæ realiter sunt indistincta, vt distincta cognoscamus: sed cognoscere vt distincta ea, quę sunt indistincta, est facere ens rationis: ergo habemus fundamentũ, vt faciamus ens rationis. Hoc autem fundamentum non est in homine, & lapide, vt cognoscamus esse idem in ratione hominis, & lapidis. Pręterea; quia homo, & equus sunt similes in sentiendo, habemus aliquod fundamentum, vt ab illis abstrahamus rationem animalis, quam fingamus vnam; & non habemus fundamentum, vt ab illis abstrahamus vnam rationem hinnibilis, aut rationalis, quia risus hominis vt talis, est dissimilis ab hinnitu equi.

16 Ad fundamentum primę sententiæ, nego minorem. Ad probationem nego maiorem, nempe, quod res nullum fundamentum præbere possunt intellectui pręter suas entitates; quin potiùs entitates substantiarum nullum fundamentum præbere possunt intellectui nostro ad sui cognitionem immediatè, & ratione sui; sed solùm ratione opera-

tionum, aut accidentium, quibus afficiũtur: neque enim intellectus noster potest pro hoc statu eas percipere immediatè per species proprias illarũ; sed solum per species operationum, aut accidẽtiũ; cum autem in vnâ, & eâdem substantia dentur sæpe plures operationes distinctæ, aut accidentia diuersa; aliqua datur occasio ex parte illarum, vt intellectus, qui aliàs non potest eas perfectè attingere pro hoc statu, easdẽ attingat per plures conceptus distinguentes plures formalitates in rebus omninò indistinctis à parte rei.

17 Dico secundò cõtra secundã sententiã: dãtur entia rationis positiua, quæ nullũ habeant fundamentum in rebus ipsis. Probatur: quia, quando considero existentẽ alium Deum à vero Deo distinctũ, facio ens rationis absque vllo fundamẽto in rebus extra intellectũ: ergo datur ens rationis nullum habens fundamentum in rebus. Antecedens probatur: & primò certum est, quòd, quando illũ cognosco sine præuiâ cognitione negationis oppositæ alteri Deo, nullum habeo fundamentum ad illud effingẽdum: quia per te non datur aliud fundamentum preter negationem oppositam, cum autem in prædicto casu non præcedat cognitio talis negationis, non potest hæc mihi esse fundamentum ad cognoscẽdum alterum Deum. Deinde neque est mihi fundamentum ipsa negatio, quando illã cognosco: quia negatio alterius Dei est non esse, seu remotio illius à rerum naturâ; ergo, quando illam cognosco vt negationem alterius Dei, cognosco illam vt nõ esse, seu vt remotionem alterius Dei: ergo occasione illius non aliter cognosco alterũ Deum, nisi vt non existentem, vel vt remotum à rerum naturâ: sed cognitio alterius Dei vt non existentis, seu vt remoti â rerum naturâ non facit ens rationis: ergo negatio alterius Dei nõ est mihi fundamentum ad faciendum ens rationis. Minorem probo: quia non facit ens rationis, nisi ea cognitio, quæ cognoscit, quod non est, ac si sit; hæc enim sola est, quæ fingit, quod reverà non est sine illâ: sed ea cognitio non cognoscit alterũ Deum, ac si reverà sit; sed potiùs cognoscit illum vt non existentẽ: ergo non facit ens rationis.

18 Dices: non possum iudicare, hominem nò esse lapidem, quin prius apprehendam hominem, & lapidem: ergo neque possum cognoscere, non esse possibilem, aut existentem alterum Deum, quin prius apprehendam alterum Deũ. In primis, si antè quàm cognoscã negationem alterius Dei possibilis, aut existentis, apprehendo Deum vt possibilem, aut existentem, iam negatio nõ erit mihi fundamẽtum per sui cognitionem ad talem apprehensionem, ac per consequens neque ad fingendum ens rationis, quod fingitur per illam: quia fundamentum præsupponi debet ad rem, cuius est fundamentum. Secundò: ad hoc, vt ego iudicem, hominem non esse lapidem, non est necessarium, quòd

quòd præcedat apprehēsio vtriusque extremi; sed sufficit, quòd præcedat apprehensio totius propositionis, quæ quidem præcedere posset, si ab aliquo integram propositionem audirem; tunc enim eam totam apprehenderem, non supposità apprehensione vtriusque extremi. Idem dico circa negationem alterius Dei, nempe dari posse apprehensionem talis negationis, quin præcedat apprehensio alterius Dei, vt possibilis, vel vt existentis: imo, si mihi primò occurrat negatio alterius Dei possibilis, aut existentis, per cognitionem illius negationis attingam alterum Deum vt negatum possibilitate, aut existentiâ, vt dicebam numero præcedente; & propterea per eam cognitionem non effingam ens rationis; sed potiùs cognoscam rem, vt est in se. Ex hoc constat ad rationem oppositæ sententiæ.

SECTIO III.

Explicatur diuisio entis rationis in relationem, priuationem, & negationem.

19 ENs chimericum, seu nō habens fundamentum in rebus omnia transcendere potest: quia, cum ad libitum nostrum effingatur, ad ea omnia se potest extendere, quæ peruadere potest humana mens, cum ad ea omnia possit per voluntatem applicari: & ideò effinget substantiam rationis, si hominem, vel lapidem concipiat; quā titatem, si aliquam esse existimet, quæ ex se petat, Deum quantàm reddere, & sic de alijs. Ens rationis habens fundamentum in re cōmuniter diuiditur in negationem, priuationem, & relationem, quæ diuisio ex Arist. desumpta est: quia lib. 5. Met. c. 15. insinuat relationem rationis. Deinde 4. Met. c. 2. tex 2. & lib. 5. c. 7. tex. 14. priuationes, & negationes enumerat inter entia: cum autem non sint entia realia, quin potiùs sunt realiter non entia, debent esse entia rationis. Hæc diuisio explicāda est, & deinde examinandum, an sit bona, & adæquata? Pro explicatione.

20 Noto primò, negationē latè sumi pro carentiâ entis: sic ergo sumpta diuiditur in carētiam rei existētis in subiecto, vt est carentia albedinis; & carētiā rei nō existētis in subiecto, vt est carētia Angeli. Rursus carētia rei existētis in subiecto alia est negatio strictè sumpta, quæ definitur, *carentia formæ in subiecto inepto*, qualis est carentia visus in lapide, qui ineptus est ad viuendum. Alia est priuatio, quæ definitur, *carētia formæ in subiecto apto*, qualis est carētia lucis in aere, aut visus in homine, quorū primus est aptus ad habendā lucē, & secūdus ad visum. Præterea carētia rei non existētis in subiecto potest etiā diuidi in priuationē, & negationē. *Priuatio est carētia rei possibilis existere*; talis est carentia, aut non existentia Petri possibilis. *Negatio est carentia, aut non existentia rei impossibilis*; talis carentia possi-

cie distinguuntur. Certum est secundò, negationem, quæ quasi per se existens concipitur, specie distingui ab illâ, quæ vt in subiecto existens consideratur: quia ij sunt modi existendi adeò diuersi, vt distinctionem specificam, imo & plus quàm specificam importent. Certum existimo tertiò, priuationem, & negationem eiusdem formæ in diuersis substantijs, vt sunt carentia visus in homine, & carentia visus in lapide, esse etiam specie distinctas; quia priuatio concipitur vt forma positiua connexa cum subiecto vt capaci habendi formam, quâ priuat; negatio verò concipitur vt forma etiã positiua connexa cum subiecto vt incapaci habendi formam, quam remouet ab illo: sed subiectum capax vt capax distinguitur specie à subiecto incapaci vt tali: ergo negatio, & priuatio cõnectũtur cum extremis specie diuersis; ac per cõsequens ipsæ etiã distinguẽtur specie. Hæc de negationibus, & priuationibus vt sunt entia rationis. In Phys. agemus de illis vt realibus.

24 Circa relationem rationis ad[...]endum est, duplicem disti[...] relationem in entibus realibus; [v]nam transcendentalem; prædicamentalem alteram. Prædicamentalis dicitur illa, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, hoc est, quæ nullam aliam perfectionem tribuit subiecto præter hoc, quod est illud ad aliud referre; vt relatio similitudinis vnius albedinis ad aliam. Relatio transcendentalis est, quæ ita comparat vnum cum alio, vt aliquod aliud munus obeat; vt actio, quæ quidem comparat causam cum effectu; sed taliter, vt sit id, quo producitur ipse effectus. Ad hunc modum distingui potest in entibus rationis duplex relatio: vna, quæ nullum alium effectum formalem præstet subiecto præter hoc, quod est referre illud ad aliud, talis est relatio dissimilitudinis ficta inter animal, & rationale. Altera est quasi transcendentalis, quæ ita vnum comparat cum alio, vt aliquid aliud præstet: vt, vnio, quam fingimus inter animal, & rationale, quæ ita comparat hæc extrema, vt ea nectat ad constituendũ hominem. Hæ relationes finguntur cũ fundamento in rebus: quia, eo ipso quod homo est principiũ sentiendi, & ratiocinandi, præbet occasionem intellectui, vt & duo principia in illo distinguat, animal videlicèt, & rationale; & ea inter se comparet vt dissimilia, quia ex diuersitate operationum colligitur dissimilitudo in principijs; & denique ea vniat ad componendum hominem, quia ex duobus distinctis non resultat vnum, nisi per illorum vnionem.

SECTIO IIII.

Sit ne sufficiens, & adæquata præcedens diuisio?

25 DIfficultas est, an ens rationis cum fundamento in rebus, quod rationis ratiocinatæ

 dici

dici solet, sufficienter diuidatur in præfatas species; *negationem*, videlicèt, *priuationem*, & *relationem*, ita vt præter istas nulla alia inueniri possit? Nonnulli asserunt, dari alias species ab istis prorsùs distinctas. Probant: quia, quando Angelus, ac si sit iuuenis, concipitur, fit ens rationis cum fundamento in re distinctum â tribus prædictis: ergo dantur plures species entis rationis. Antecedens probatur, & primò, quòd fiat ens rationis: quia non datur à parte rei Angelus, qui sit iuuenis; ergo, quando concipitur Angelus, ac si sit iuuenis, aliquid concipitur, quod reverà non est: sed id, quod nô est, dû cognoscitur ac si reverà sit, est ens rationis, quia quoad illud esse est tantùm obiectiuè in intellectu: ergo, quando Angelus concipitur vt iuuenis fit ens rationis.

26 Deinde probatur, quòd fit cum fundamento in re: quia ideò concipio Angelum vt iuuenem, & non vt senem, quia noui esse speciosum, fortem viribus, & velocem, in quibus assimilatur iuueni, & non seni: ergo habeo fundamentum in ipsis obiectis, vt Angelum concipiam, vt iuuenem potiùs, quàm vt senem. Consequentia probatur: nam quando concipio tenebras quasi nigredinem, ex eo facio ens rationis cum fundamento in re, quia ad hanc conceptionem ansam mihi præbet similitudo, & proportio, quæ datur in tenebris cum nigredine: ergo idê erit in cognitione Angeli quasi iuuenis. Iâ, quod hæc sit species entis rationis distincta ab illis trib⁹, videtur certum: quia hæc est substantia rationis: nulla ex illis est substantia: ergo distinguitur ab illis. Antecedens probatur: quia, quando negationem concipio, ac si sit forma positiua, effingo negationem rationis; non aliâ de causâ, nisi quia negationi reali tribuo esse, quod illi repugnat à parte rei: sed, quando substantiam Angelicam concipio, ac si sit iuuenis, tribuo illi esse corporeum, quod illi repugnat: ergo effingo substantiam quandam rationis. Hoc argumêtû malè vexat authores; & ideò in varias sunt distracti solutiones.

27 Aliqui respondent, quòd, quando concipio Angelum quasi iuuenem, non fingo substantiâ Angeli; sed solû vnionem, mediâ quâ illi applico accidentia realia iuuenis; &, cum vnio sit quid respectiuum, reduci potest ad tertiam speciem, quæ est relatio rationis. Sed contrà: si fingo vnionem inter ea extrema, necessarium est, quòd per cognitionem fingentê cognoscâ extrema illa vt distincta; quia, cum vnio sit distinctorum coniunctio, non possum illam fingere inter extrema, quin hæc v[illegible] stincta côcipiam. Sic igitur arg[illegible]ntor: vel cognitio tendens in substantiâ Angeli, vt distinctam ab accidentibus iuuenis, repræsentat illam vt spiritualem; vel ac si esset corporea. Non primum: tum quia experiêtiâ côstat, quod, quâtûuis velimus, substantiam spiritualem corporeis accidentibus denudare, nûquàm possumus illam, nisi ad modum

dum rei corporeæ concipere: tum etiam quia, si substantiam spiritualem possemus vt spiritualem concipere, vt quid opus esset Angelum cognoscere ad modum iuuenis? Si dicatur secundum: ergo ea cognitio nō solùm est fictio, prout vnionem; sed etiam preut ipsam substantiam Angelicam repræsentat. Patet consequentia: quia substantiam Angelicam prout ab vnione distinctam concipit, ac si sit corporea: at illa reverà nō est corporea: ergo fingit, illam esse corpoream.

28 Ex hoc infero: quód, quando Angelum concipio quasi iuuenem, facio ens rationis, quod consistit non in vnione accidentium iuuenis cum Angelo; sed in substātiā spirituali cognitâ, ac si entitatiuè sit iuuenis: quia, cum ipsa non sit entitatiuè materialis, dum eam vt talem concipio, confingo substantiam quandam realiter impossibilem, quæ simul sit entitatiuè corporea, & spiritualis. Id, quod explicari potest à paritate negationis rationis: quia, quando fingo negationem rationis, non applico illi formam realem positiuam, fingendo vnionem inter vtranque (alioquì hoc ens rationis reduci posset ad relationem rationis, ad quā dicis, reduci vnionem inter Angelum, & accidentia iuuenis) sed concipio ipsam negationem, quæ aliàs est realis secundùm se; ac si entitatiuè sit forma positiua; &, cum sit impossibilis negatio, quæ entitatiuè sit quid positivum, dum eam vt talem concipio, fingo negationem rationis. Idem ergo continget, quando Angelum, ac si sit iuuenis, concipio; nempe, quod non applico illi accidentia iuuenis per vnionem confictam; sed illum cognosco, ac si entitatiuè sit iuuenis; atque adeó confingo Angelum quendam rationis; siquidèm à parte rei est impossibilis Angelus, qui sit iuuenis entitatiuè

29 Dicunt aliqui, negationem cognitam vt formam positiuam dici absolutè ens rationis, quia, cum ipsa non sit realiter ens; sed non ens, dum concipitur vt forma positiua, absolutè participat rationem entis: at Angelus, dum ad modum iuuenis concipitur, non fit absolutè ens rationis, quia, cum ipse sit ens reale, non tribuitur illi ab intellectu ratio entis; sed solùm ratio talis entis, nempe corporei. Sed contrà primò: intellectus per te tribuit Angelo hoc, quod est esse substantiam corpoream: ergo fingit substantiam Angeli esse substantiam corpoream: atqui hoc est propriè loquendo ens rationis: ergo propriè loquendo fingit ens rationis. Minor videtur mihi certa: quia Angelum esse substantiam corpoream, propriè loquendo est aliquid rationis: ergo & ens rationis: Probo consequentiam: quia, sicut in realibus ratio entis transcendit in tua sententia omnia ea, quæ sunt aliquid reale; ita etiam in rebus rationis, ratio entis debet transcendere omnia ea, quæ sunt aliquid rationis; neque enim vlla ratio discriminis assignari potest. Hinc est, quod intelle-

intellectus non possit tribuere alicui rationem talis entis, quin simul tribuat illi rationem entis, quæ imbibita est in ea talitate: hoc autem sufficiet, vt propriè dicatur ens rationis; &, cum in præsenti tale ens rationis non sit priuatio, negatio, aut relatio, dabitur alia species entis rationis præter illas tres. Secundò: quamuis Angeli prædicata sint realia secundùm se; at prout identificata cum substantia corporea sunt rationis: ergo Angelus prout repræsentatus per illam cognitionem absolutè, est ens rationis.

30 Alij, vt effugiant vim argumenti adducti initio sectionis pro primâ sententiâ, fatentur planè, quòd, quando cognosco Angelum, ac si sit iuuenis, facio ens rationis: addunt tamen, tale ens rationis cõprehendi sub negatione rationis: quia, cum á parte rei non detur substantia spiritualis corporea, reuerâ talis substantia est non ens reale, ac per consequens negatio rationis, quæ in eo consistit, quod, cum sit non ens, apprehenditur vt ens. Hinc colligunt, non dari aliam speciem distinctam à tribus suprà positis. Sed contrà: si hæc doctrina est vera, etiam relatio rationis comprehendetur sub negatione rationis, ac per consequens expungenda erit tertia species relationis rationis. Sequelam probo: quia, quando concipio relationem inter animal, & rationale, reuerâ cognosco, quod non est, ac si sit: ergo fingo negationem rationis: vel si hîc non fingo negationem rationis, cur dicat eam fingere, quando concipio Angelum, ac si sit iuuenis? Ratio autem, propter quam neque in vno, neque in altero casu facio negationem rationis, est: quia, quamuis ex parte obiecti concipiam id, quod reuera non est, nihilominus non concipio negationem ex parte obiecti; sed solùm relationem, aut Angelum iuuenem: ergo nullam fingo negationem ex parte obiecti; sed solùm relationem, &c.

31 Alij denique dicunt, me nõ cognoscere Angelum ac si sit iuuenis; sed ad modum iuuenis, quia illum per species iuuenis apprehendi, & ideò non fieri ens rationis. Certè ego in hoc, quod est cognoscere Angelum, ac si sit iuuenis, &, ad modum iuuenis, nullam inuenio distinctionem. Sed quidquid sit de hoc: non aliter concipio Angelum per species iuuenis, ac concipio negationem per species nigredinis: sed per te per hanc vltimam conceptionẽ fingo ens rationis: ergo & per illam. Dicunt, quòd, quando cognosco priuationem per species nigredinis, non apprehendo priuationem, ac si sit nigredo; sed cognosco nigredinem, vt medium ducens me in cognitionem priuationis vt distinctæ ab ipsa nigredine; atque, adeo nunquam fieri ens rationis circa priuationem, nisi quando affirmatur de illa, quod sit nigredo. Sed contrà: In primis id est contra communem sensum Phylosophorum, qui hucusque semper asseruerunt, priuationem esse ens rationis, quia illam apprehendimus, quasi formam positiuam

[illegible] vllus hucusque requisi[illegible] [illegible]um, vt priuatio fiat [illegible] rationis. Videatur P. Suar. in Meta. [illegible] 54. sect. 5. n. 6. & n. 20. Secundo [illegible] nigredo, vt mediũ me ducit ad cognoscendã priuationem vt distinctam ab ipsa nigredine, vel cognitio, quatenus attingit illam vt distinctam, repraesentat eã, [illegible] aliter, a[illegible] [illegible] primum, quia in sententia omnium cognitio attingens obiectum per species alienas nunquam illud repraesentat, vt est in se. Si dicatur secundum: ergo talis cognitio repraesentat priuationem, vt distinctam à nigredine, acsi sit aliquid, quod reuerà non est; neque enim, vt distincta à nigredine (& à quauis alia entitate reali) potest concipi aliter, ac[illegible] in se, nisi, quia concipitur ac si sit, quod reuerà non est: ergo priuatio per talem cognitionem fit ens rationis, quia quod repraesentatur esse, non est, nisi obiectiuè in intellectu.

32 Praedictae rationes me mouent ad asserendum, praedictam diuisionem entis rationis cum fundamento in re in tres illas species nõ esse adaequatam; sed dari plures alias species omnino distinctas ab illis cum fundamẽto in ipsis rebus. Pro cuius explicatione noto primò, intellectum nostrum hanc habere excellentiam prae [illegible] potentijs materialibus; nempe quòd per species a[illegible] obiectorum propias, al[illegible] [illegible] species nõ habet, cognitionem elicit. Hae tamen species ita deseruiunt intel-lectui ad cognitionem obiecti alieni, vt illud faciant cognosci non vt est in se; sed ad modum obiecti, vel, vt proprius loquar, ac si sit obiectũ, cuius sunt species propriae. Hinc prouenit, quòd tenebras cognoscimus quasi nigredinem; quia videlicèt eas per species nigredinis apprehendimus: Patrem Aeternum vt senem; quia per species senis illum cognoscimus, &c. qua propter, quotiescunque obiectum aliquod cognoscimus per alienas species, ens rationis confingimus; quia tale obiectum obijcitur nobis, ac si sit aliud, per cuius proprias species adiuuamur ad eius cognitionem. Neque ex hoc licet inferre, talem cognitionem solùm attingere obiectum, per cuius species elicitur: nam etiam attingit aliud, quod intendimus cognoscere; vt probo in lib. de Ani. caeterum, quia illud attingit, ac si sit vnum quid cũ obiecto proproprio specierũ, ideò dicitur efficere ens rationis. Vnde ens rationis non consist[illegible] quod praedicata intrinseca re[illegible] [illegible] concipitur per alienas species, omnino fi[illegible]gatur secundum intrinsecã eorum connexionem inter se; sed in eo, quod ipsa praedicata realia, quae reuerà attinguntur, attingantur, vt vnum, & idẽ cum re, per cuius species cognoscuntur.

33 Noto secundò, intellectum non vti speciebus alienis pro libito voluntatis ad cognoscenda qualibet obiecta; neque enim vtimur speciebus albedinis ad tenebras cognoscendas; sed aliquod fundamentum

tum ex parte obiectorum requiritur, quod occasionē præbeat intellectui, vt his potiùs speciebus, quàm alijs vtatur ad hoc obiectum cognoscendum. Frequens fundamentum est aliqualis similitudo inter alienū obiectum, & proprium. Ex. gr. noui Angelum esse substantiam intellectualem, velocē nimis, speciosam, viribusque potentem; illum ergo cognosco per species iuuenis, in quo hæ proprietates frequenter apparent, & ideò illum cognosco, ac si sit iuuenis, & sic de alijs. Est tamen aduertendum, distinctum quid esse cognoscere Angelū, ac si sit iuuenis; & iudicare de illo, quòd sit iuuenis: quia primum stat cum iudicio vero, quo affirmamus Angelum esse spiritum, & non corpus; secus verò secundum. Vnde hoc ens rationis non resultat ex eo, quod iudicetur Angelus esse iuuenis; sed ex eo, quod ad modum iuuenis, vel ac si sit iuuenis concipiatur. Neque ex parte Angeli datur fundamentum, vt esse iuuenis iudicetur; sed solum vt apprehendatur, seu concipiatur vt iuuenis.

34 Hinc est, quod in iudicio affirmante Angelum esse spiritum, duo sunt distinguenda, & affirmatio spiritus de Angelo, & modus cōcipiendi Angelum, & spiritum. Ratione posterioris fingitur ens rationis, quia neque Angelus, neque spiritus concipiuntur, vt sunt in se; sed ad modum rerum corporearum. Ratione prioris constituitur in esse iudicij, & est verum, quia non affirmatur per illud identitas rerum corporearum, per quarum [illegible] gnoscuntur Angelus, & spi[ritus]; sed solùm identitas eorū, quæ pe[r] [illegible] nas species concipiuntur, Angeli videlicet, & spiritus: cùm autem hæc identitas reuerà detur in Angelo, necessarium est, quod sit vera propositio affirmans talem identitatē. Idem dicendum est de amore Angeli [illegible] quando [illegible] lum, amo iuuenem; sed illud tantùm, quod ad modum iuuenis concepi. Vtrunque confirmari potest exemplo priuationis: nam, quando apprehendo priuationem visus, vt formam positiuam, nigredinē. v. g. facio ens rationis in consensu omnium; & nihilominus, quando affirmo aliquid de priuatione visus, nēpe, quòd sit mihi mala, aut eā odio habeo, neque affirmo malitiam de nigredine, neque odi ipsam nigredinem; sed malitiam prædico de eo, quod vt nigredinem concipio, & illud idem odio habeo, vt experientia probat: ergo idem dicendum est de amore Angeli, & iudicio affirmanti illum esse spiritum. Videatur P. Suar. in Metaph. disp. 54. sect. 5. n. 6. Id quod dictum est de apprehensione, iudicio, modo concipiendi, & amore circa Angelum, dicito de apprehēsione, iudicio, modo cōcipiendi, & amore, quæ in hoc statu circa Deum habemus.

35 Noto tertio, quod, quando negationem concipio, ac si sit nigredo, non solùm fingo negationem rationis; sed etiam nigredinem rationis: quia tam impossibile est, nigredinem esse negationem, quam nega-

tionem esse nigredinem: ergo, sicut fingo negationem rationis, quia cognosco illam vt idem cum nigredine, sic etiam fingo nigredinem rationis, cum cognoscam illam vt idem cum negatione. Idem dicito in reliquis, quæ ad modum aliorum cognoscuntur. His positis. Probatur conclusio; nempe quod dentur plures species entis rationis præter tres communiter enumeratas: quia, quando cognosco Angelum per species iuuenis, facio substantiam rationis; &, quando cognosco substantiam corpoream per species quātitatis (distinctio enim partium, quæ in materiali substantia reperitur, per species quantitatis agnoscitur) facio quantitatem rationis; &, quando tenebras apprehendo *quasi* nigredinem, qualitatem rationis effingo: deinde relationē rationis inter extrema realiter indistincta, qualia sunt animal, & rationale, formo: prætereà corruptionem, ac si actio esset, & passio, considero: & in Angelo quasi iuuene cognito præsentiam, & durationem corporeas agnosco: demum ad hæc omnia habeo fundamentum in rebus, vt ex dictis constat: ergo dantur entia rationis cum fundamento in rebus correspondentia decem prædicamentis entitatum realium.

36 Quid ergo dicemus de cōmuni sententiâ logicorum, qui tres tantum species entis rationis habentis fundamentum in rebus enumerant? Respondeo, aliarum non meminisse; quia hæc tria tantùm cō ducunt ad doctrinam de vniuersalibus tradendam circa vnitatem (quā plures in negatione, seu priuatione constituunt) & relationem naturæ superioris ad sua inferiora. Cum autem non aliâ de causa agant logici de entibus rationis, nisi quia ad naturam vniuersalis melius cognoscendam conducunt, & hæc tria tantùm, ad id conducant; hinc est quod non immeritò de his tantùm, alijs relictis, disputationem instituerint.

SECTIO V.

An denominationes extrinsecæ sint entia rationis?

37 DEnominationes extrinsecæ dicuntur illæ, quæ rei adueniunt ab aliqua formâ extrinsecâ: vt, esse visum dicitur denominatio extrinseca parieti, quia illi prouenit à visione extra illum existente. Porro in denominatione extrinsecâ inuenitur & impositio nominis illam significantis, & res significata. In præsenti non agimus de impositione nominis; sed de re significata, videlicèt, hoc, quod est esse v... parietem sit ens reale, vel rationis? Et sanè negari nequit, quod dum parietem v.g. cognoscimus esse visum, frequenter apprehendimus in illo aliquid intrinsecum, ratione cuius hunc effectum formalem participet à visione, quod quidem est quid rationis, cum nihil reale intrinsecū adueniat parieti ex eo, quod per visionem percipiatur: hoc autem rationis intrinse-

trinsecum, vel est relatio aliqua in pariete ad visionem, vel vnio cum ipsa visione. Est tamen difficultas: an hoc, quod est esse formaliter visum, includat formaliter hoc ens rationis inter parietem, & visionem confictum, vel visionem, & parietem tantùm?

38 Prima sententia docet, omnes denominationes extrinsecas pro formali esse entia rationis. Itaque visio non est forma se ipsa constituens parietē formaliter visum; sed vel est fundamentum præsuppositum ad relationem confictam immediatè tribuentem parieti effectum formalem visi; vel saltèm ipsa visio præstat hunc effectum formalem media vnione in pariete confictâ. Ita nonnulli Thomistæ, & adducitur pro ea P. Vazq. 1. part. disput. 115. cap. 2. Alij dicunt, solas denominationes extrinsecas prouenientes obiectis ab actibus intellectus esse entia rationis pro formali; reliquas verò esse entia realia. Ita Durand. in 1. dist. 33. num. 10. Sot. & alij adducti à P. Hurtad. in Logic. disp. 1. sect. 4. Argumenta harum sententiarum [illegible]iciemus infra.

39 Dico primò: omnes denominationes extrinsecæ prouenientes subiecto reali à forma reali sunt reales secundùm se. Ita P. Suar. in Met. disp. 54. sect. 2. n. 10. P. Hurt. in Met. disp. 19. sect. 1. & 2. & communiter recētiores. Probatur: quia ens rationis est, cuius esse est tantùm obiectiuè in intellectu: sed esse parietem formaliter visum, & hominem formaliter cognitum (& sic de cæteris) non est tantùm obiectiuè in intellectu: ergo non est ens rationis. Minorem probo: quia esse parietem formaliter visum nihil aliud est, quàm parietem repræsentari formaliter per realem visionē; &, esse hominem cognitum nihil aliud est, quàm hominem repræsentari formaliter per realē cognitionem intellectus: atquì hoc, quod est parietem repræsentari formaliter per visionem realem; & hominē repræsentari formaliter per realem cognitionem, non est tantùm obiectiuè in intellectu; quia homo per suam entitatē realem est id, quod repræsentatur; & cognitio per suā entitatem realem est formalis homininis repræsentatio; ergo hoc, quod est hominem esse cognitum, non est tantùm obiectiuè in intellectu. Idem est de pariete viso.

40 Confirmatur: quia de conceptu formali cognitionis realis, aut speciei expressæ existētis in intellectu est repræsentare formaliter obiectū: ergo, positâ cognitione reali obiecti realis realiter existentis, datur tale obiectum formaliter repræsentatum, etiam si quæcunque alia auferantur: ergo datur formaliter cognitum sine aliquo ente rationis. Hic addēdum est, quòd, si denominationes extrinsecæ proueniant vel subiecto rationis; vel à formâ extrinsecâ rationis, erunt quid rationis: quia denominatio extrinseca est cōplexū quoddā ex subiecto, & formâ extrinsecâ coalescens: cōplexum autē est quid rationis,

nisi quando vna ex partibus illius est quid rationis, quia in tali casu non potest dari totum illud à parte rei.

41 Obijcies: denominationes extrinsecæ de nouo adueniũt, & removentur à subiecto, sine mutatione ipsius subiecti; sed id, quod aduenit, & remouetur à subiecto, sine mutatione ipsius subiecti non potest esse aliquid reale: ergo debet esse quid rationis. Minor est certa: quia, si esset aliquid reale, adueniret subiecto per veram actionẽ receptã in ipso subiecto; atque, adeò mutaretur ipsum subiectũ. Distinguo maiorẽ: denominationes extrinsecæ de nouo adueniunt intrinsecè subiecto sine mutatione subiecti, nego maiorẽ; de nouo adueniunt extrinsecè subiecto sine mutatione subiecti, cõcedo maiorẽ. Et distinguo similiter minorẽ: sed id, quod aduenit intrinsecè subiecto sine mutatione subiecti, nõ potest esse quid reale, cõcedo: id, quod aduenit extrinsecè &c., nego minorẽ: quia id, quod extrinsecè aduenit subiecto, non est, aut producitur in ipso; sed extra positum tribuit suam denominationẽ.

42 Obijcies secũdò: hominem esse cognitũ est tantũ obiectiue in intellectu: ergo est ens rationis. Antecedens probatur: quia esse cognitũ est obijci, seu esse obiectũ intellectui; sed esse obiectũ intellectui est esse obiectiuè in intellectu: ergo esse cognitũ est esse obiectiuè in intellectu. Nego primũ antecedens: quia hominẽ esse cognitum duo dicit, & entitatẽ hominis, & cognitionẽ: atqui neq; hominis, neq; cognitio sunt obiectiuè in intellectu, quia hominis datur in rerũ natura, si nõ obijciatur intellectui; & idẽ est de cognitione hominis, quæ licèt possit obijci intellectui per aliã cognitionẽ reflexam, nihilominùs datur in rerũ natura, etiamsi nõ obijciatur per talẽ cognitionẽ: ergo esse hominẽ cognitũ, nõ est tãtũ obiectiuè in intellectu. Ad probationẽ antecedẽtis cõcedo totũ syllogismũ; indè tamen nõ probatur antecedens: quia, licèt homo cognitus, sit obiectiuè in intellectu; nihilominùs dici nõ potest, quod totũ resultans ex homine, & cognitione nõ habeat aliud esse, nisi quòd obijciatur intellectui; quia tã entitas hominis, quã cognitio erunt in rerũ naturâ, etiãsi nõ obijciãtur intellectui per cognitionem aliquam reflexam.

43 Dico secũdò: denominationes extrinsecæ, prout à nobis cognitæ, sunt entia rationis. In hunc sensũ explico authores primæ sententiæ. Probatur: quia parietẽ esse visum (idẽ est de reliquis) cõcipitur à nobis vt aliquid intrinsecum ipsi parieti: sed à parte rei nihil est intrinsecũ in pariete, ratione cuius cõstituatur visus: ergo esse visum, prout à nobis cõcipitur est quid rationis. Maior est nota experiẽtiâ. Minor cõstat ex primâ cõclusione. Id tãtũ voluit P. Vazq. supra addu ctus, vt cõstat ex ratione quã infra ex illo obijciemus. Solùm differt à nobis, quia putat, parietẽ nõ denominari formaliter visum, quo vsq; in

fine

potest efficiés, nisi effingens. Illud tamen efficit mediâ cognitione vt causalitate, quia, cum mediâ illâ repræsentet id, quod non est, ac si reuerà sit; mediâ illâ fingit. Propter hanc rationem dicitur intellectus causa intentionalis entis rationis; quia videlicèt non aliâ ratione illud causat, nisi id, quod non est, ac si reuerà sit, repræsentando per cognitionem, quæ intétio, seu attentio dicitur; ratione cuius, intellectus intétionalis causa nuncupatur. Prçtereà, si ens rationis effingitur ad modum formę subiectum aliquod informantis, tale subiectum erit causa materialis receptiua entis rationis, & ipsa forma rationis erit causa formalis entis rationis compleri ex ipsâ, & subiecto, in quo recipitur, resultantis. Finis intrinsecus entis rationis incompleti est totum, quod constituit, aut componit. Finis extrinsecus erit ille, quem agens intellectuale, dum efficit ens rationis, intendit.

47 Hîc est difficultas; per quam operationem causet intellectus ens rationis? Triplex datur intellectus operatio, videlicèt simplex apprehensio, quæ obiectum cognoscit sine affirmatione, aut negatione: iudicium, quod obiectum repræsentat affirmando, aut negando: & discursus, qui obiectum attingit inferédo vnum ex alio. Dico primò: per simplicem apprehensionem potest fieri ens rationis, quod absolutè, & simpliciter sit tale. Probatur: quia per simplicem apprehensionem attingimus sæpè relationem inter animal, & rationale; tenebras quasi nigredinem; chimeram, & alia similia, vt experientia constat: sed hæc absolutè, & simpliciter sunt entia rationis ex vi talis apprehensionis: ergo per hanc fit ens rationis simpliciter. Minor videtur mihi certa: quia apprhensio attingens relationem inter hominem, & animal; aut tenebras quasi nigredinem, repræsentat, quod non est, ac si reuerà sit: ergo fingit esse, quod absolutè, & simpliciter est tantum obiectiuè in intellectu mediâ illâ apprehensione: sed id, quod absolute, & simpliciter est tantùm obiectiue in intellectu, est absolutè, & simpliciter ens rationis: ergo, &c.

48 Dices: apprehensio non est repræsentatio simpliciter; sed solùm secundùm quid: ergo non fingit simpliciter obiectum, quod repræsentat aliter, ac est in se. Patet consequentia: quia eatenus est fictio, quatenus repræsentatio: ergo si non est repræsentatio rei aliter, ac est in se, nisi solùm secundùm quid, non erit fictio, nisi solùm secundùm quid: atqui id, quod solùm est fictum, secundùm quid, est tantùm ens rationis secundùm quid: ergo, &c. Nego primum antecedens: quia apprehensio est repræsentatio quatenus est cognitio: atqui est cognitio simpliciter: ergo & repræsentatio. Maior est indubitata. Minor probatur: quia in sententiâ omnium apprehensio conueuit

uenit cum iudicio, & reliquis cognitionibus vniuocè in ratione cognitionis: ergo simpliciter est cognitio; neque enim ea ratio, quæ simpliciter inuenitur in vno, & secundùm quid in altero, est vniuoca respectu illorũ, vt nullus non fatetur. Secundò: demus, quod apprehensio repræsentet secundùm quid tãtùm, adhuc in hoc casu nõ potest negari, quod relatio ficta per talem repræsentationem est existens secundùm se totam ex vi illius taliter, vt ea perseuerãte nõ possit non existere tota relatio: quid ergo illi deest, vt sit ens rationis simpliciter? Neque enim deest illi aliquid suæ entitatis; neque existẽtia propria: ergo nihil deest illi ad hoc, vt tam simpliciter dicatur ens rationis; ac relatio similitudinis inter duos homines dicitur ens reale.

49 Obijcies: in entibus realibus non potest contingere, quòd effectus, qui hic, & nunc existit ab vnâ causâ pro eodem tempore destruatur ab aliâ; quia iam daretur simul esse, & non esse eiusdem entitatis realis: ergo neque in entibus rationis potest id contingere propter eandem rationem: sed, si fieret ens rationis per simplicem apprehensionem, posset pro eodem tempore fieri ab vnâ causâ, & destrui ab aliâ: ergo, &c. Minor probatur: quia, existente simplici apprehensione hominis lapidis, potest dari iudicium negans hominem esse lapidem, vt experientia docet: ergo in tali casu fiet existens ens rationis per apprehensionem, & destruetur existentia eius per iudicium. Hoc argumentum, si quid probaret, euinceret quidem, nec per iudicium posse fieri ens rationis: quia, existente in me iudico asserente, hominem esse lapidem, potest dari in alio iudicium negans idem obiectum: ergo iam in eodem tempore, in quo existit ens rationis per vnum iudicium, destruitur per aliud.

50 Respondeo ergo, in præsenti duo esse distinguẽda, nempè & quòd ens rationis factum per vnam cognitionem, non fiat per aliam; & quòd destruatur per istã. Primum contingit in casu argumenti; non verò secundùm: quia iudicium superueniens apprehensioni, cum cognoscat rem, vt est in se, negando hominem esse lapidem, nõ facit ens rationis. Cæterùm non destruit illud, quod factum est per apprehẽsionem: quia illud ens rationis eatenus est, quatenùs repræsentatur per apprehẽsionem id, quod non est, ac si reuerà sit: at iudicium superueniens non facit, quod per apprehensionem non repræsentetur id, quod non est, ac si reuera sit: ergo non tollit de medio esse entis rationis. Hinc est, verificari de facto in præsenti casu, ens rationis, quod fit per vnam causam, non fieri per aliam; non verò verificatur, quòd ens rationis simul fiat, & non fiat; existat, & non existat: quia, cum negatio distribuat terminũ, quem afficit, qui absolutè dicit *nõ fieri*, aut, *nõ existere* ens rationis, negat

omnem efficientiam, aut existentiam entis rationis: quæ quidem negari non possunt, si detur vna causa actu efficiens ens rationis, etiamsi de facto plures aliæ non efficiant.

51 Dico secundò: non solùm fit ens rationis per simplicem apprehensionẽ; sed etiam fit per iudicium, quod subsequitur apprehensionẽ, & repræsentat idem obiectum. Ex. gr. apprehendit quis relationem in naturâ vniuersali; posteà per iudicium affirmat illã relationem de naturâ. In hoc casu non solùm causatur relatio rationis per apprehensionem; sed etiã per iudicium. Hæc est communis inter authores, si vnum vel alterũ recentiorem excipias. Probatur: quia ens rationis fit per cognitionem repręsentantem id, quod non est, ac si reuerà sit: sed per iudiciũ affirmans, esse in natura vniuersali relationẽ ad inferiora, repræsentatur relatio, quæ reuerà non est, ac si reuera sit: ergo fit ens rationis per tale iudicium. Secundò, quia, si, semel posito iudicio repræsentante relationem vniuersalis in naturâ, auferret Deus apprehensionem, conseruando iudicium; tale iudicium esset tunc efficientia entis rationis; siquidem tunc relatio haberet esse, & nõ esset alia cognitio, per quam illud haberet: ergo nunc etiam, quando est coniunctum cum apprehensione, est efficientia ipsius entis rationis. Probo consequentiam: quia ablatâ apprehensione non repræsentaret aliã ratione, ac nunc repræsentat: ergo, si tunc esset efficiẽtia entis rationis, nunc etiam erit. Iisdem rationibus probari potest, ens rationis fieri posse per discursum.

52 Obijcies: ea cognitio est efficientia entis rationis, quæ illud reducit de non esse ad esse: sed prædictum iudicium non reducit relationẽ vniuersalitatis de nõ esse ad esse: ergo nõ est efficiẽtia illi. Minor probatur: quia, cùm apprehensio supponatur ad iudiciũ, illa reducet relationem de non esse ad esse, atque adeò iudiciũ non poterit id præstare. Respondeo, nõ solùm cognitionẽ reducentẽ ens rationis de non esse ad esse dici efficientiam illius; sed etiã illam, quę ita illud repræsentat, vt si nõ esset existens; poneretur de facto per ipsam. Id, quod in causis realibus admittũt omnes, qui dicunt, vnũ, & eundẽ effectũ posse produci supernaturaliter à duplici causâ: in quo casu nõ solũ est causa efficiẽs illa, quæ effectũ reducit de nõ esse ad esse; sed etiã illa, quę effectũ ipsum attingit per actionẽ ex se sufficientẽ ad illũ adęquatè causandũ, etiã si deficeret prior causa. Idem dicito de ente rationis. Et sanè, si argumentum vim aliquam haberet, probaret quidèm, quòd, si, postquàm ego apprehendi relationem inter animal, & rationale, alter illam etiam apprehenderet, non effingeret ens rationis, quod nullus concedet; quia peraccidens se habet ad apprehensionem alterius, quòd mea tempore præcesserit.

 53 Ex

53 Ex dictis colligo, ens rationis fieri per quamlibet cognitionem repræsentantem rem aliter, ac est in se; siue antea factum fuerit per aliam, siue non. Est tamen aduertendum, duplici modo posse cognosci rem aliquam aliter, ac est in se; negatiuè, videlicèt, & positiuè. Cognoscitur aliter, ac est in se, negatiuè; quo, licèt non cognoscatur in re aliquid, quod reuera non sit; nihilominùs non exprimuntur omnia, quæ sunt idem cum ipsâ re. Hâc ratione cognoscitur natura hominis per cognitionem, quâ præscinditur ab inferioribus; per hanc enim cognitionem attinguntur prædicata essentialia hominis secundùm se, non cognitis expresè differentijs inferioribus, cum quibus identificatur. Cognoscitur verò res aliter, ac est in se, positiuè, quandò in ipsâ cognoscitur aliquid, quod reuerà non est: vt, quando cognoscitur natura hominis cum intrinsecâ relatione ad inferiora, quæ reuerà non est in illâ. Dum autem dicimus, ens rationis fieri per cognitionem repræsentãtem rem aliter, ac est in se, non loquimur de priori cognitione; sed solùm de posteriori. Prior enim, licèt non exprimat omnia prædicata rei, nihil tamen cognoscit in illâ, quod non sit & ideò nihil fingit. Per posteriorem verò effingitur, quod non est, & ideò fit ens rationis.

54 Dices: per priorem cognitionem, nempè per merè præscisiuam. cognoscitur natura sine differentijs inferioribus: sed est imposibilis natura sine differentijs inferioribus: ergo cognoscitur id, quod est imposibile, ac si sit posibile, ac perconsequens fit ens rationis per talem cognitionem. Distinguo maiorem: per priorem cognitionem cognoscitur natura sine differentijs ex parte cognitionis, concedo: ex parte obiecti, nego maiorem. Est dicere: cognoscitur natura per cognitionem, quæ non exprimat differentias; non verò per cognitionem, quæ cognoscat in naturâ negationem differentiarum. Deinde distinguo minorem eodem modo: est imposibilis natura sine differentijs ex parte obiecti, concedo: ex parte cognitionis, nego minorem: hoc est, imposibilis est natura, quæ entitatiuè non sit identificata cum differẽtijs; nõ verò natura, cuius identitas cum differentijs non attingatur expresè per cognitionem, per quam expresè attingitur ipsa natura. Et denique nego consequentiam: quia ex parte obiecti nihil attingitur in casu posito, quod repugnet; attinguntur enim prædicata essentialia secundùm se (quæ quidèm nullatenùs repugnant) licèt non attingantur cum omnibus, cum quibus identificantur.

(.†.)

SEC.

SECTIO VII.

Vtrùm ens rationis fiat per cognitionem directam, aut per reflexam?

55 COgnitio directa dicitur illa, quâ res distincta à cognitione cognoscitur secundùm se; non prout cognita per aliã cognitioné: vt, cognitio, qua homo, aut paries secundùm se cognoscitur. Cognitio reflexa est illa, quâ cognoscitur alia cognitio, seu obiectum aliquod vt cognitũ per aliã cognitionem: vt, cognitio attingens cognitioné hominis, aut hominem vt cognitum. Hæc dicitur reflexa, quia per illam quasi reflectitur intellectus supra suam operationem, vel supra se ipsum vt operantem. Inquirimus ergo in præsenti: an ad ens rationis effingendum sufficiat cognitio directa; vel necessaria sit reflexa, quæ aliam directam supponat erga obiectum, circa quod effingitur ens rationis,

56 Nonnulli recentiores docent, nullum ens rationis ad sui existentiam requirere cognitioné reflexam. Probatur: quia cognitio reflexa est, quâ intellectus cognoscit, se aliquid cognouisse: vel ergo per priorem cognitioné factum est ens rationis; vel non est factum. Si hoc vltimum: ergo nec fiet per reflexam: quia cognitio reflexa præter obiectum directæ nihil aliud attingit, nisi ipsam cognitionem directam: sed cognitio directa non est ens rationis fictũ: ergo, si obiectum cognitionis directæ non est ens rationis, nullum ens rationis attinget cognitio reflexa. Si factũ est ens rationis per cognitionem directam: ergo ante cognitioné reflexam habet iam esse illud ens rationis: ergo ad sui existentiam non indiget cognitione reflexâ,

57 Secunda sententia asserit, omne ens rationis fieri per cognitionem reflexam: Ita P. Rub. hic num. 7. circa finem. P. Suar. in Met disp. 54. sect. 2. n. 16. adducuntur etiam pro hac sententia PP. Cónimbr. quæst. 6: Vniuersalium art. 1. & P. Tolet. quæst. 1. de secundis intentionibus; immeritò tamen, vt dicam infra. Pro huius sententiæ probatione supponitur primò, actum intellectus dici intentionem, seu attentionem, quia per illum attendit, seu intẽdit intellectus in obiectum. Supponitur secundò, cognitionem directã dici primam intentionem, quia per illam quasi primò intendit intellectus in obiectum, cum non supponat illud cognitum per aliam cognitionem: cognitio verô reflexa dicitur secunda intentio, quia per illam intellectus ita intendit in obiectum, vt supponat aliã intentionem circa illud, cùm illud supponat iam cognitum per aliam priorem cognitionem. Hæc distinctio intentionum refunditur etiam in obiecta: nam obiectum cognitionis directæ, seu primæ intentionis dicitur prima intẽtio obiectiua; obiectũ verò cognitionis reflexæ, seu secũdæ intẽtionis

 dici,

dicitur secunda intentio obiectiui. Visus tamen iam obtinuit in scholis, vt prima, & secunda intentio absolutè sumantur pro obiectis, quæ sunt intentiones obiectiuæ, potiùs, quàm pro cognitionibus, quæ sunt intentiones formales. Hâc ergo suppositâ doctrinâ, quæ ab omnibus admittitur.

58 Probatur hæc sententia primò: quia entia rationis appellãtur secundæ intentiones: ergo sunt obiecta secundarum intentionum formalium: ergo, cum secundæ intentiones formales sint cognitiones reflexæ, per has fient entia rationis. Patet consequentia: quia ens rationis fit per illam cognitionem, cuius est obiectum, seu per quã obijcitur intellectui. Secundò: quia ens rationis est, aut fit per cognitionem, perquam cognoscitur: atquì non cognoscitur per directam cognitionem, sed per reflexam: ergo per hanc fit, & non per illam. Minor probatur: quia relatio subiecti, & prædicati non cognoscitur per cognitionem, per quam prædicatũ affirmatur de subiecto; sed per cognitionem aliam reflectentem supra talem affirmationem: ergo, &c.

59 Dico primò: non est necessarium, quod omnia entia rationis fiant per cognitionem reflexam. Probatur: quia plura entia rationis fiunt per cognitionẽ, quæ nõ tendit in obiectum prout cognitum per aliam cognitionẽ: ergo fiunt per cognitionem non reflexam. Antecedens probatur inductione, nam hyrcocervum fingo per cognitionem, quæ non repræsentat illum vt cognitũ per aliam, quia ad cognitionem effingentem identitatem hyrci, & cerui non supponitur alia prior cognitio attingens eandem identitatem; alioquì per hanc priorem cognitionem fingeretur. Deinde cognitio repræsentans priuationem, ac si sit nigredo, non habet pro obiecto aliam cognitionem; vt experientia docet: neque cognitio, quâ, dum cognosco parietem visum, fingo relationem inter parietem, & visionem, habet pro obiecto aliam cognitionem intellectus, cùm per eandem cognitionem, quâ illũ vt visum cognosco, effingam talem relationem, vt docet experientia: ergo plura dantur entia rationis quæ per cognitionem non reflexam effinguntur.

60 Dices: ad hoc, vt hyrcocervus confingatur, est necessariũ, quod præcedat cognitio vna hyrci, & alia cerui; neque enim intellectus potest duo extrema coniungere, quin priùs illa apprehenderit: & idem dicendum est de cognitione priuationis quasi nigredinis: ergo cognitio factiua hyrcocerui supponit alias duas cognitiones circa suum obiectum, atque adeò erit reflexa. Sed contra: in primis cognitio supponens aliam cognitionem circa obiectum non dicitur reflexa, nisi habeat pro obiecto illam aliam cognitionem. Id est certum apud omnes: quia in omnium sententiâ, nullum habemus

mus iudicium pro hoc statu, quod non supponat apprehensionẽ terminorum; & tamè̃n nullus est, qui dicat, omnia iudicia esse cognitiones reflexas; certè nõ alia de causa, nisi quia iudicium non ita attingit obiectum, vt habeat etiam pro obiecto apprehensionem praecedentem: ergo, licèt ad fictionem hyrcocerui supponantur apprehẽsiones hyrci, & cerui, non dicetur effingi per cognitionem reflexã, cum talis fictio non habeat pro obiecto alias cognitiones. Secundò: ad hoc, vt ego cognoscam parietem vt visum, non est necessarium, quod praecesserint aliae cognitiones parietis, & visionis; sed per eandem cognitionẽ, per quã attingo visionem parietis, cognosco parietem vt visum; quia, eo ipso quòd cognosco visionem parietis, cognosco parietem terminare visionem, & hoc est, esse visum: atquì per cognitionem, quâ cognosco parietem vt visum, fingo relationem, vt dictum est: ergo nõ fingo illam per reflexam cognitionem.

61 Dico secundò: plura dantur entia rationis, quae non fiunt nisi per cognitionem reflexam. Ita P. Tolet. & PP. Connimbr. adducti pro secundâ sentẽtiâ: qui quidèm solùm loquuntur de secundis intentionibus vniuersalis, & praedicabilis, quae fiunt per cognitionem reflexam; non verò loquũtur de omnibus entibus rationis. Probatur: quia, eo ipso quòd cognoscimus obiectum aliquod vt directè cognitum ab intellectu, fingimus in illo relationem rationis inter ipsum, & cognitionem: sed haec relatio nõ potest fingi nisi per cognitionem reflexam: ergo datur aliqua relatio, quae nõ fiat, nisi per cognitionem reflexam. Maior est certa ex sect. 5. in quâ probauimus, omnem denominationem extrinsecam prout à nobis cognitam inuoluere ens rationis. Minor probatur: quia haec relatio non fingitur, nisi per cognitionem attingentem obiectum vt cognitum per priorem aliam cognionem: sed cognitio attingens obiectum vt cognitum non potest non esse reflexa: ergo non fingitur nisi per cognitionem reflexã.

62 Hinc nosces, quare vniuersalitas, & praedicabilitas appellẽtur secundae intentiones: quia, videlicèt, vniuersalitas & praedicabilitas vel sunt cognitiones possibiles, per quas natura potest cõstitui in multis, & de illis praedicari, vt diximus disp. 5. sect 3. p. 3. & sic vniuersalitas, & praedicabilitas, vtpotè quae cognosci possunt per alias cognitiones, sunt obiecta cognitionis reflexae, aut secundae intentionis formalis; ac perconsequens erunt secundae intentiones obiectiuae: vel sunt relationes rationis (vt volunt alij) quas fingimus in naturâ vniuersali vt abstractâ ab inferioribus per cognitionem praescisiuam; & sic sunt etiam obiecta cognitionis reflexae, aut secundae intentionis formalis fingentis tales relationes in naturâ prout cognitâ per praescisiuã cognitionem; ac per consequens

trinsecum, vel est relatio aliqua in pariete ad visionem, vel vnio cum ipsa visione. Et tamen difficultas: an hoc, quod est esse formaliter visum, includat formaliter hoc ens rationis inter parietem, & visionem confictum, vel visionem, & parietem tantùm?

38 Prima sententia docet, omnes denominationes extrinsecas pro formali esse entia rationis. Itaque visio non est forma se ipsa constituens parietē formaliter visum; sed vel est fundamentum præsuppositum ad relationem confictam immediatè tribuentem parieti effectum formalem visi; vel saltèm ipsa visio præstat hunc effectum formalem media vnione in pariete conficta. Ita nonnulli Thomistæ, & adducitur pro ea P. Vazq. 1. part. disput. 115. cap. 2. Alij dicunt, solas denominationes extrinsecas prouenientes obiectis ab actibus intellectus esse entia rationis pro formali; reliquas verò esse entia realia. Ita Durand. in 1. dist. 33. num. 10. Sot. & alij adducti à P. Hurtad. in Logic. disp. 1. sect. 4. Argumenta harum sententiarum [illegible]ciemus infra.

39 Dico primò: omnes denominationes extrinsecæ prouenientes subiecto reali à forma reali sunt reales secundùm se. Ita P. Suar. in Met. disp. 54. sect. 2. n. 10. P. Hurt. in Met. disp. 19. sect. 1. & 2. & communiter recētiores. Probatur: quia ens rationis est, cuius esse est tantùm obiectiuè in intellectu: sed esse parietem formaliter visum, & hominem formaliter cognitum (& sic de cæteris) non est tantùm obiectiuè in intellectu: ergo non est ens rationis. Minorem probo: quia esse parietem formaliter visum nihil aliud est, quàm parietem repræsentari formaliter per realem visionē; &, esse hominem cognitum nihil aliud est, quàm hominem repræsentari formaliter per realē cognitionem intellectus: atqui hoc, quod est parietem repræsentari formaliter per visionem realem; & hominē repræsentari formaliter per realem cognitionem, non est tantùm obiectiuè in intellectu; quia homo per suam entitatē realem est id, quod repræsentatur; & cognitio per suā entitatem realem est formalis hominis repræsentatio; ergo hoc, quod est hominem esse cognitum, non est tantùm obiectiuè in intellectu. Idem est de pariete viso.

40 Confirmatur: quià de conceptu formali cognitionis realis, aut speciei expressæ existētis in intellectu est repræsentare formaliter obiectū: ergo, positâ cognitione reali obiecti realis realiter existentis, datur tale obiectum formaliter repræsentatum, etiam si quæcunque alia auferantur: ergo datur formaliter cognitum sine aliquo ente rationis. Hic addēdum est, quòd, si denominationes extrinsecæ proueniant vel subiecto rationis; vel à formâ extrinsecâ rationis, erunt quid rationis: quia denominatio extrinseca est cōplexū quoddā ex subiecto, & formâ extrinsecâ coalescens: cōplexum autē est quid rationis,

nis, quando vnū ex partibus illius est quid rationis, quia in tali casu non potest dari totum illud à parte rei.

41 Obijcies: denominationes extrinsecæ de nouo adueniūt, & removentur à subiecto, sine mutatione ipsius subiecti; sed id, quod aduenit, & remouetur à subiecto, sine mutatione ipsius subiecti non potest esse aliquid reale: ergo debet esse quid rationis. Minor est certa: quia, si esset aliquid reale, adueniret subiecto per veram actionē receptā in ipso subiecto; atque, adeò mutaretur ipsum subiectū. Distinguo maiorē: denominationes extrinsecæ de nouo adueniunt intrinsecè subiecto sine mutatione subiecti, nego maiorē; de nouo adueniunt extrinsecè subiecto sine mutatione subiecti, cōcedo maiorē. Et distinguo similiter minorē: sed id, quod aduenit intrinsecè subiecto sine mutatione subiecti, nō potest esse quid reale, cōcedo: id, quod aduenit extrinsecè &c., nego minorē: quia id, quod extrinsecè aduenit subiecto, non est, aut producitur in illo; sed extra positum tribuit suam denominationē.

42 Obijcies secūdò: hominem esse cognitū est tantū obiectiue in intellectu: ergo est ens rationis. Antecedens probatur: quia esse cognitū est obijci, seu esse obiectū intellectui: sed esse obiectū intellectui est esse obiectiuè in intellectu: ergo esse cognitū est esse obiectiuè in intellectu. Nego primū antecedens: quia hominē esse cognitum duo dicit, & entitatē hominis, & cognitionē: atqui neq; [illegible] minis, neq; cognitio [illegible] iectiuè in intellectu, q[illegible] hominis datur in re[illegible] si nō obijciatur intellect[illegible] tet; & idē est de cognitio[illegible] nis, quæ licèt possit obijci [illegible] ctui per aliā cognitionē re[illegible] nihilominùs datur in re[illegible] etiamsi nō obijciatur per talē cognitionē: ergo esse hominē cognitū, nō est tātū obiectiuè in intellectu. Ad probationē antecedētis cōcedo totū syllogismū; indè tamen nō probatur antecedens: quia, licèt homo cognitus, sit obiectiuè in intellectu; nihilominùs dici nō potest, quod totū resultans ex homine, & cognitione nō habeat aliud esse, nisi quòd obijciatur intellectui; quia tā entitas hominis, quā cognitio erunt in rerū naturâ, etiāsi nō obijciātur intellectui per cognitionem aliquam reflexam.

43 Dico secūdò: denominationes extrinsecæ, prout à nobis cognitæ, sunt entia rationis. In hunc sensū explico authores primæ sententiæ. Probatur: quia parietē esse visum (idē est de reliquis) cōcipitur à nobis vt aliquid intrinsecum ipsi parieti: sed à parte rei nihil est intrinsecū in pariete, ratione cuius cōstituatur visus: ergo esse visum, prout à nobis cōcipitur est quid rationis. Maior est nota experiētiâ. Minor cōstat ex primâ cōclusione. Id tātū voluit P. Vazq. supra adductus, vt cōstat ex ratione quā infra ex illo obijciemus. Solùm differt à nobis, quia putat, parietē nō denominari formaliter visum, quo vsq; in

fin-

potest efficiēs, nisi effingens. Illud tamen efficit mediâ cognitione vt causalitate, quia, cum mediâ illâ repræsentet id, quod non est, ac si reuerà sit; mediâ illâ fingit. Propter hanc rationem dicitur intellectus causa intentionalis entis rationis; quia videlicèt non aliâ ratione illud causat, nisi id, quod non est, ac si reuerà sit, repræsentando per cognitionem, quæ intētio, seu attentio dicitur; ratione cuius, intellectus intētionalis causa nuncupatur. Prçtereà, si ens rationis effingitur ad modum formç subiectum aliquod informantis, tale subiectum erit causa materialis receptiua entis rationis, & ipsa forma rationis erit causa formalis entis rationis completi ex ipsâ, & subiecto, in quo recipitur, resultantis. Finis intrinsecus entis rationis incompleti est totum, quod constituit, aut componit. Finis extrinsecus erit ille, quem agens intellectuale, dum efficit ens rationis, intendit.

47 Hìc est difficultas; per quam operationem causet intellectus ens rationis? Triplex datur intellectus operatio, videlicèt simplex apprehensio, quæ obiectum cognoscit sine affirmatione, aut negatione: iudicium, quod obiectum repræsentat affirmando, aut negando: & discursus, qui obiectum attingit inferēdo vnum ex alio. Dico primò; per simplicem apprehensionem potest fieri ens rationis, quod absolutè, & simpliciter sit tale. Probatur: quia per simplicem apprehensionem attingimus sæpè relationem inter animal, & rationale; tenebras quasi nigredinem; chimeram, & alia similia, vt experientia constat: sed hæc absolutè, & simpliciter sunt entia rationis ex vi talis apprehensionis: ergo per hanc fit ens rationis simpliciter. Minor videtur mihi certa: quia apprhensio attingens relationem inter hominem, & animal; aut tenebras quasi nigredinem, repræsentat, quod non est, ac si reuerà sit; ergo fingit esse, quod absolutè, & simpliciter est tantùm obiectiuè in intellectu mediâ illâ apprehensione: sed id, quod absolute, & simpliciter est tantùm obiectiue in intellectu, est absolutè, & simpliciter ens rationis: ergo, &c.

48 Dices: apprehensio non est repræsentatio simpliciter; sed solùm secundùm quid: ergo non fingit simpliciter obiectum, quod repræsentat aliter, ac est in se. Patet consequentia: quia eatenus est fictio, quatenus repræsentatio: ergo si non est repræsentatio rei aliter, ac est in se, nisi solùm secundùm quid, non erit fictio, nisi solùm secundùm quid: atqui id, quod solùm est fictum, secundùm quid, est tantùm ens rationis secundùm quid: ergo, &c. Nego primum antecedens: quia apprehensio est repræsentatio quatenus est cognitio: atqui est cognitio simpliciter: ergo & repræsentatio. Maior est indubitata. Minor probatur: quia in sententiâ omnium apprehensio conuenit

uenit cum iudicio, & reliquis cognitionibus vniuocè in ratione cognitionis: ergo simpliciter est cognitio; neque enim ea ratio, quæ simpliciter inuenitur in vno, & secundùm quid in altero, est vniuoca respectu illorũ, vt nullus non fatetur. Secundò: demus, quod apprehensio repræsentet secundùm quid tãtùm, adhuc in hoc casu nõ potest negari, quod relatio ficta per talem repræsentationem est existens secundùm se totam ex vi illius taliter, vt ea perseuerãte nõ possit non existere tota relatio: quid ergo illi deest, vt sit ens rationis simpliciter? Neque enim deest illi aliquid suæ entitatis; neque existẽtia propria: ergo nihil deest illi ad hoc, vt tam simpliciter dicatur ens rationis; ac relatio similitudinis inter duos homines dicitur ens reale.

49 Obijcies: in entibus realibus non potest contingere, quòd effectus, qui hìc, & nunc existit ab vnâ causâ pro eodem tempore destruatur ab aliâ; quia iam daretur simul esse, & non esse eiusdem entitatis realis: ergo neque in entibus rationis potest id contingere propter eandem rationem: sed, si fieret ens rationis per simplicem apprehensionem, posset pro eodem tempore fieri ab vnâ causâ, & destrui ab aliâ: ergo, &c. Minor probatur: quia, existente simplici apprehensione hominis lapidis, potest dari iudicium negans hominem esse lapidem, vt experientia docet: ergo in tali casu fiet existens ens rationis per apprehensionem, & destruetur existentia eius per iudicium. Hoc argumentum, si quid probaret, euinceret quidem, nec per iudicium posse fieri ens rationis: quia, existente in me iudico asserente, hominem esse lapidem, potest dari in alio iudicium negans idem obiectum: ergo iam in eodem tempore, in quo existit ens rationis per vnum iudicium, destruitur per aliud.

50 Respondeo ergo, in præsenti duo esse distinguẽda, nempè & quòd ens rationis factum per vnam cognitionem, non fiat per aliam; & quòd destruatur per istã. Primum contingit in casu argumenti; non verò secundùm: quia iudicium superueniens apprehensioni, cum cognoscat rem, vt est in se, negando hominem esse lapidem, nõ facit ens rationis. Cæterùm non destruit illud, quod factum est per apprehẽsionem: quia illud ens rationis eatenus est, quatenùs repræsentatur per apprehẽsionem id, quod non est, ac si reuerà sit: at iudicium superueniens non facit, quod per apprehensionem non repræsentetur id, quod non est, ac si reuera sit: ergo non tollit de medio esse entis rationis. Hinc est, verificari de facto in præsenti casu, ens rationis, quod fit per vnam causam, non fieri per aliam; non verò verificatur, quòd ens rationis simul fiat, & non fiat, existat, & non existat: quia, cum negatio distribuat terminũ, quem afficit, qui absolutè dicit *nõ fieri*, aut, *nõ existere* ens rationis, negat

omnem efficientiam, aut existentiam entis rationis: quæ quidem negari non possunt, si detur vna causa actu efficiens ens rationis, etiamsi de facto plures aliæ non efficiant.

51 Dico secundò: non solùm fit ens rationis per simplicem apprehensionẽ; sed etiam fit per iudicium, quod subsequitur apprehensionẽ, & repræsentat idem obiectum. Ex. gr. apprehendit quis relationem in naturâ vniuersali; posteà per iudicium affirmat illã relationem de naturâ. In hoc casu non solùm causatur relatio rationis per apprehensionem; sed etiã per iudicium. Hæc est communis inter authores, si vnum vel alterũ recentiorem excipias. Probatur: quia ens rationis fit per cognitionem repræsentantem id, quod non est, ac si reuerà sit: sed per iudiciũ affirmans, esse in natura vniuersali relationẽ ad inferiora, repræsentatur relatio, quæ reuerà non est, ac si reuera sit: ergo fit ens rationis per tale iudicium. Secundò, quia, si, semel posito iudicio repræsentante relationem vniuersalis in naturâ, auferret Deus apprehensionem, conseruando iudicium; tale iudicium esset tunc efficientia entis rationis; siquidem tunc relatio haberet esse, & nõ esset alia cognitio, per quam illud haberet: ergo nunc etiam, quandò est coniunctum cum apprehensione, est efficientia ipsius entis rationis. Probo consequentiam: quia ablatã apprehensione non repræsentaret aliã ratione, ac nunc repræsentat: ergo, si tunc esset efficiẽtiã entis rationis, nunc etiam erit. Iisdem rationibus probari potest, ens rationis fieri posse per discursum.

52 Obijcies: ea cognitio est efficientia entis rationis, quæ illud reducit de non esse ad esse: sed prædictum iudicium non reducit relationẽ vniuersalitatis de nõ esse ad esse: ergo nõ est efficiẽtia illius. Minor probatur: quia, cùm apprehensio supponatur ad iudiciũ, illa reducet relationem de non esse ad esse, atque adeò iudiciũ non poterit id præstare. Respondeo, nõ solùm cognitionẽ reducentẽ ens rationis de non esse ad esse dici efficientiam illius; sed etiã illam, quę ita illud repræsentat, vt si nõ esset existens; poneretur de facto per ipsam. Id, quod in causis realibus admittũt omnes, qui dicunt, vnũ, & eundẽ effectũ posse produci supernaturaliter à duplici causâ: in quo casu nõ solũ est causa efficiẽs illa, quæ effectũ reducit de nõ esse ad esse; sed etiã illa, quę effectũ ipsum attingit per actionẽ ex se sufficientẽ ad illũ adęquatè causandũ, etiãsi deficeret prior causa. Idem dicito de ente rationis. Et sanè, si argumentum vim aliquam haberet, probaret quidèm, quòd, si, postquàm ego apprehendi relationem inter animal, & rationale, alter illam etiam apprehenderet, non effingeret ens rationis, quod nullus concedet; quia per accidens se habet ad apprehensionem alterius, quòd mea tempore præcesserit.

53 Ex dictis colligo, ens rationis fieri per quamlibet cognitionem repræsentantem rem aliter, ac est in se; siue antea factum fuerit per aliam, siue non. Est tamen aduertendum, dupliciter modo posse cognosci rem aliquam aliter, ac est in se; negatiuè, videlicet, & positiuè. Cognoscitur aliter, ac est in se, negatiuè; quando, licèt non cognoscatur in re aliquid, quod reuera non sit; nihilominùs non exprimuntur omnia, quæ sunt idem cum ipsâ re. Hâc ratione cognoscitur natura hominis per cognitionem, quâ præscinditur ab inferioribus; per hanc enim cognitionem attinguntur prædicata essentialia hominis secundùm se, non cognitis expressè differentijs inferioribus, cum quibus identificatur. Cognoscitur verò res aliter, ac est in se, positiuè, quandò in ipsâ cognoscitur aliquid, quod reuerà non est: vt, quando cognoscitur natura hominis cum intrinsecâ relatione ad inferiora, quæ reuerà non est in illâ. Dum autem dicimus, ens rationis fieri per cognitionem repræsentãtem rem aliter, ac est in se, non loquimur de priori cognitione; sed solùm de posteriori. Prior enim, licèt non exprimat omnia prædicata rei, nihil tamen cognoscit in illâ, quod non sit & ideò nihil fingit. Per posteriorem verò effingitur, quod non est, & ideò fit ens rationis.

54 Dices: per priorem cognitionem, nempè per merè præscisiuam, cognoscitur natura sine differentijs inferioribus: sed est imposibilis natura sine differentijs inferioribus: ergo cognoscitur id, quod est impoßibile, ac si sit possibile, ac perconsequens fit ens rationis per talem cognitionem. Distinguo maiorem: per priorem cognitionem cognoscitur natura sine differentijs ex parte cognitionis, concedo: ex parte obiecti, nego maiorem. Est dicere: cognoscitur natura per cognitionem, quæ non exprimat differentias; non verò per cognitionem, quæ cognoscat in naturâ negationem differentiarum. Deinde distinguo minorem eodem modo: est impoßibilis natura sine differentijs ex parte obiecti, concedo: ex parte cognitionis, nego minorem: hoc est, impoßibilis est natura, quæ entitatiuè non sit identificata cum differentijs; nõ verò natura, cuius identitas cum differentijs non attingatur expressè per cognitionem, per quam expressè attingitur ipsa natura. Et denique nego consequentiam: quia ex parte obiecti nihil attingitur in casu posito, quod repugnet; attinguntur enim prædicata essentialia secundùm se (quæ quidèm nullatenùs repugnant) licèt non attingantur cum omnibus, cum quibus identificantur.

(+.)

SEC.

SECTIO VII.

Vtrùm ens rationis fiat per cognitionem directam, aut per reflexam?

55 COgnitio directa dicitur illa, quâ res distincta â cognitione cognoscitur secundùm se; non prout cognita per aliã cognitioné: vt, cognitio, qua homo, aut paries secundùm se cognoscitur. Cognitio reflexa est illa, quá cognoscitur alia cognitio, seu obiectum aliquod vt cognitũ per aliã cognitionem: vt, cognitio attingens cognitioné hominis, aut hominem vt cognitum. Hæç dicitur reflexa, quia per illam quasi reflectitur intellectus supra suam operationem, vel supra se ipsum vt operantem. Inquirimus ergo in præsenti: an ad ens rationis effingendum sufficiat cognitio directa; vel necessaria sit reflexa, quæ aliam directam supponat erga obiectum, circa quod effingitur ens rationis,

56 Nonnulli recentiores docent, nullum ens rationis ad sui existentiam requirere cognitioné reflexam. Probatur: quia cognitio reflexa est, quâ intellectus cognoscit, se aliquid cognouisse: vel ergo per priorem cognitioné factum est ens rationis; vel non est factum. Si hoc vltimum: ergo nec fiet per reflexam: quia cognitio reflexa præter obiectum directæ nihil aliud attingit, nisi ipsam cognitionem directam: sed cognitio directa non est ens rationis fictũ: ergo, si obiectum cognitionis directæ non est ens rationis, nullum ens rationis attinget cognitio reflexa. Si factũ est ens rationis per cognitionem directam: ergo ante cognitioné reflexam habet iam esse illud ens rationis: ergo ad sui existentiam non indiget cognitione reflexâ,

57 Secunda sententia asserit, omne ens rationis fieri per cognitionem reflexam. Ita P. Rub. hic num. 7. circa finem. P. Suar. in Met disp. 54. sect. 2. n. 16. adducuntur etiam pro hac sententia PP. Cónimbr. quæst. 6: Vniuersalium art. 1. & P. Tolet. quæst. 1. de secundis intentionibus; immeritò tamen, vt dicam infra. Pro huius sententiæ probatione supponitur primó, actum intellectus dici intentionem, seu attentionem, quia per illum attendit, seu intẽdit intellectus in obiectum. Supponitur secundó, cognitionem directã dici primam intentionem, quia per illam quasi primó intendit intellectus in obiectum, cum non supponat illud cognitum per aliam cognitionem: cognitio verô reflexa dicitur secunda intentio, quia per illam intellectus ita intendit in obiectum, vt supponat aliã intentionem circa illud, cùm illud supponat iam cognitum per aliam priorem cognitionem. Hæc distinctio intentionum refunditur etiam in obiecta: nam obiectum cognitionis directæ, seu primæ intentionis dicitur prima intẽtio obiectiua; obiecti verò cognitionis reflexæ, seu secũdæ intẽtionis

mus iudicium pro hoc statu, quod non supponat apprehensionē terminorum; & tamē nullus est, qui dicat, omnia iudicia esse cognitiones reflexas; certè nō alia de causa, nisi quia iudicium non ita attingit obiectum, vt habeat etiam pro obiecto apprehensionem præcedentem: ergo, licèt ad fictionem hyrcocerui supponantur apprehēsiones hyrci, & cerui, non dicetur effingi per cognitionem reflexā, cum talis fictio non habeat pro obiecto alias cognitiones. Secundò: ad hoc, vt ego cognoscam parietem vt visum, non est necessarium, quod præcesserint aliæ cognitiones parietis, & visionis; sed per eandem cognitionē, per quā attingo visionem parietis, cognosco parietem vt visum; quia, eo ipso quòd cognosco visionem parietis, cognosco parietem terminare visionem, & hoc est, esse visum: atqui per cognitionem, quâ cognosco parietem vt visum, fingo relationem, vt dictum est: ergo nō fingo illam per reflexam cognitionem.

61 Dico secundò: plura dantur entia rationis, quæ non fiunt nisi per cognitionem reflexam. Ita P. Tolet. & PP. Connimbr. adducti pro secundā sententiā: qui quidēm solùm loquuntur de secundis intentionibus vniuersalis, & prædicabilis, quæ fiunt per cognitionem reflexam; non verò loquūtur de omnibus entibus rationis. Probatur: quia, eo ipso quòd cognoscimus obiectum aliquod vt directè cognitum ab intellectu, fingimus in illo relationem rationis inter ipsum, & cognitionem: sed hæc relatio nō potest fingi nisi per cognitionem reflexam: ergo datur aliqua relatio, quæ nō fiat, nisi per cognitionem reflexam. Maior est certa ex sect. 5. in quâ probauimus, omnem denominationem extrinsecam prout à nobis cognitam inuoluere ens rationis. Minor probatur: quia hæc relatio non fingitur, nisi per cognitionem attingentem obiectum vt cognitum per priorem aliam cognionem: sed cognitio attingens obiectum vt cognitum non potest non esse reflexa: ergo non fingitur nisi per cognitionem reflexā.

62 Hinc nosces, quare vniuersalitas, & prædicabilitas appellētur secundæ intentiones: quia, videlicèt, vniuersalitas, & prædicabilitas vel sunt cognitiones possibiles, per quas natura potest cōstitui in multis, & de illis prædicari, vt diximus disp. 5. sect. 3. p. 3. & sic vniuersalitas, & prædicabilitas, vtpotè quæ cognosci possunt per alias cognitiones, sunt obiecta cognitionis reflexæ, aut secundæ intentionis formalis; ac per consequens erunt secundæ intentiones obiectiuæ: vel sunt relationes rationis (vt volunt alij) quas fingimus in naturâ vniuersali vt abstractâ ab inferioribus per cognitionem præscisiuam; & sic sunt etiam obiecta cognitionis reflexæ, aut secundæ intentionis formalis fingentis tales relationes in naturâ prout cognitâ per præscisiuā cognitionem; ac per consequens

quens in hâc etiã. [illegible]ntentia erũt secundæ intentiones obiectiuæ.

63 Ad argumentum primæ sententiæ respõdetur, quòd, etiãsi ens rationis non fiat per cognitionem directam, fiet per reflexam: quia hæc præter obiectum directæ attingit in obiecto directè cognito relationem inter ipsum, & cognitionem directam, vt constat ex dictis. Ad primum argumentum secundæ sententiæ nego primum antecedens, nempè, quòd omnia entia rationis dicantur secundæ intentiones: solùm enim ita appellantur ea, quæ finguntur per cognitionem attingentem obiectum vt cognitũ per aliam priorem cognitionem; vt sunt relationes vniuersalis, prædicabilis, &c. Ad secundum nego minorem. Ad probationem fateor, relationes subiecti, & prædicati fieri per cognitionem reflexam; inde tamen non infertur, omnia alia entia rationis fieri etiam per cognitionem reflexam.

SECTIO VIII.

Vtrùm voluntas, appetitus, & potentiæ sensitiuæ entia rationis efficiant?

64 LIcèt ens rationis propriè [illegible]ficiatur pro ente ab intellectu conficto, solus enim intellectus appellatur ratio; in præsenti tamèn sumitur pro quouis ente conficto. Et inquirimus: an, sicut intellectus potest entia rationis confingere, quorum esse est tantùm obiectiuè in ipso intellectu, sic etiam voluntas, appetitus, sensus tàm interni, quàm externi entia confingere possint, quæ nullum aliud esse habeant præter id, quod illis tribuatur per actus harum potentiarum? Circa voluntatem ergo Scot. in 1. distin. 45. quæst. vnica docet, ens rationis fieri posse à voluntate. Probatur primò: nam ideò dicimus intellectum fingere entia rationis, quia ea, quæ inter se non sunt ordinata, cognoscit vt ordinata: sed voluntas potest ordinare ea, quæ non sunt ordinata: ergo potest facere ens rationis, seu ens fictum. Minor probatur: quia voluntas potest amare vt vtile ad aliquẽ finem id, quod reuerá non est vtile, vt experiẽtia quotidiana docet: atquì, eo ipso, quòd amat vt vtile ad aliquem finem id, quod reuerà non est vtile, ordinat illud ad finem, ad quem reuerâ non ordinatur: ergo, &c. Confirmatur: quia voluntas potest amare vt bonũ id, quod reuerà non est bonum: ergo, sicut intellectus facit ens rationis cognoscendo esse, quod non est; sic etiam voluntas faciet ens rationis amando vt bonum, quod reuerà non est bonum.

65 Quod ad imaginationem attinet, multi existimant, eam posse efficere ens rationis. Ita P. Suar. in Met. disp. 54. sect. 2. n. 18 P. Rub. hîc n. 15. Probatur: quia imaginatio habet vim repræsentandi vt coniuncta ea, quæ reuerâ non sunt coniuncta, quia potest

repræ-

repræsentare montem aureum, & hominem leonem: ergo potest facere ens rationis. Secundò: quia potentia imaginatiua comitatur intellectũ in omni intellectione, imaginando ea, quæ intellectus intelligit: ergo, quandò intellectus effingit ens rationis per suam intellectionem, imaginatio etiam illud effingit per suum actum. De sensibus externis posset idem probari: quia visus percipit colores, qui reuerà non existunt, vt cõstat in ijs, qui videntur in Iride. Deinde per vitrum triangulare videmus arbusta diuersis coloribus depicta, quæ reuerà non inueniuntur in rerum naturâ: ergo confinguntur per sensus entia rationis.

66 Dico primò: voluntas non est effectiua entis rationis. (idem dicito de appetitu sensitiuo) Ita P. Suar. & P. Rub. vbi suprà, & P. Vazq. 1. p. disp. 115. cap. 2. & alij plures. Probatur primò: quia voluntas non potest dare esse enti rationis: ergo non potest illud causare. Antecedens probatur: quia causa non alitèr dat esse effectui, nisi ponendo illum in rerum naturâ physicè, aut intẽtionaliter: sed voluntas non potest in rerum naturâ ponere physicè ens rationis, vt patet: Neque intentionaliter: quia poni aliquid intentionaliter in rerum naturâ nihil aliud est, quàm fieri intẽtionaliter præsens in rerum naturâ: atquì obiectum non fit intentionaliter præsens per actum voluntatis: ergo non ponitur in rerum naturâ per actum voluntatis. Minor est certa: quia obiectum fieri intentionaliter præsens per actum est repræsentari per actum: atquì actus voluntatis non repræsentat obiectũ; sed est pondus voluntatis in illud, vt fatentur omnes ad lib. 2. de Anim. ergo obiectum non fit intentionaliter præsens per actum voluntatis: ergo, quandô voluntas tendit per suum actum in obiectũ, quod reuerà non ést, nullũ esse tribuit illi; ac per consequens nõ potest efficere ens rationis. Confirmatur cõclusio: quia ens rationis, seu fictum dicitur illud, cuius esse est tantùm obiectiuè in potentiâ, á quâ causatur: sed nullum ens potest esse obiectiuè in voluntate ratione proprij actus: ergo nullum ens rationis potest fingere, aut causare voluntas per suum actum. Minor est certa: quia rem esse obiectiuè in potentia est obijci, seu repræsentari potentiæ: atquì obiectum voluntatis non obijcitur, seu repræsentatur voluntati per proprium ipsius actum, vt concedunt omnes: ergo non est obiectiuè in voluntate per actum ipsius voluntatis.

67 Ad rationem adductã pro sententiâ Scoti distinguo maiorem: ideo dicimus, intellectum fingere ens rationis, quia ea, quæ inter se non sunt ordinata, cognoscit vt ordinata, ponẽdo in illis talem ordinationẽ, concedo: nõ ponendo in illis talẽ ordinationẽ, nego maiorẽ. Deinde distinguo minorẽ: sed voluntas potest ordinare ea, quę nõ sunt ordinata, ponẽdo in illis aliquid, nego: non po-

po-

ponendo aliquid in illis, concedo minorem. Et nego consequētiam. Itaque id est discriminis inter voluntatem, & intellectum, quòd hic, cum versetur circa obiectum, illud repræsentando, præsens facit obiectũ per suum actum; atque adeò, licèt obiectum aliàs nō sit, aliqualitèr ponitur in rerum naturâ per talem actum, quod sufficit, vt dicatur, esse aliquod accipere ab intellectu. At verò voluntas nō facit obiectum præsens per suum actum; sed potiùs illo quasi pondere quodam fertur ad ipsum obiectum. Hinc est, quòd, licèt amet bonitatem, quæ reuerà non est in obiecto, non causat illam; quia nullatenùs illam ponit in rerum naturâ. Ex hoc constat ad confirmationem.

68 Dices: voluntas potest iuxta sententiam probabilē ferri de potentiâ Dei in obiectum incognitum. Ponamus ergo, quòd feratur in bonitatem, quæ reuerà non datur. In hoc casu bonitas illa non habet esse ab intellectu, cum illam non cognoscat, vt supponimus: ergo habet esse à voluntate illam amante. In primis dici posset, voluntatem sine cognitione præcedente non posse ferri in bonitatē, quæ reuerà non est: quia non potest ferri nisi in bonum verum, vel apparens: sed talis bonitas nō est vera, vt constat; neque apparens, quia non apparet per cognitionē, vt supponimus: ergo non potest esse obiectum volũtatis. Hinc est, quòd, si voluntas posit ferri sine præuia cognitione in bonum, id præstabit circa bonum, quod in se est tale, quia hoc ante cognitionē habet rationem formalem obiecti voluntatis; non veró circa bonum fictum, quia hoc non habet rationem formalem boni, quousquè illi tribuatur ab intellectu.

69 Vel secundò responderi potest, voluntatē in eo casu amaturam bonitatem illam, quæ fingeretur ab intellectu, si actu cognosceretur. Neque ad hoc est necessarium, quòd actu sit cōficta; sed solùm, quòd fingi possit. Ratio huius est: quia ad hoc, vt bonitas sit intra sphærã obiecti volũtatis, sufficit, quod sit possibilis. Id est certum in bonitate reali, quæ, antè quã sit existens, amatur sæpè à voluntate vel per cōplacentiã possibilitatis illius, vel per desiderium existentiæ. Pergo. Sed, licèt non cognoscatur actu bonitas rationis, est possibilis; quia antè quàm defacto cognoscatur, potest fingi: ergo ante cognitionem habet id, quod sufficit, vt sit intra sphæram obiecti voluntatis: ergo sicut voluntas potest de potentiâ Dei amare bonitatem realem absque præuiâ cognitione, quia ante illam est intra sphæram obiecti voluntatis; sic etiam poterit amare bonitatē rationis; siquidem ante cognitionem est intra sphæram obiecti voluntatis. Hoc magis explicabitur in lib. de Ani. dum agam de sensibus externis; an possint percipere obiectum non existens?

70 Dico secũdò: neq; sensus externi, neque interni possunt fingere entia rationis. Ita P. Hurtado in

in Met. disp. 19 sect. 5. & quoad sensus externos consentit P. Suar. Probatur: quia tàm sensus interni, quàm externi cognoscunt sua obiecta per species ex ipsis obiectis prouenientes, vt concedunt authores ad lib. de Ani. sed neque possunt species prouenire sensibus ab entibus rationis, neque eis, quas à realibus accipiunt, possunt vti ad alia confingenda: ergo non possunt entia rationis efficere. Minor est certa quoad priorem partē; quia, cum ens rationis nihil sit, nullam actionem potest habere, per quam producat species in potentijs sensitiuis. Posterior pars probatur: quia non possunt vti speciebus proprijs vnius entitatis realis ad cognoscēdam aliam omnino distinctam, id enim soli intellectui conceditur in lib. de Ani. neque possunt vti speciebus plurium obiectorum ad cognoscenda vt coniuncta, quæ non possunt coniungi ex parte obiecti (vt multi dicunt de imaginatiua, posse scilicet vti speciebus montis & auri ad cognoscendum montem aureum; &, speciebus hyrci, & cerui ad cognoscendū hyrcocerū) quia huiusmodi vsus specierum non est possibilis sensibus externis in sententia omnium; neque imaginatiuæ, aut alicui alteri sensui interno in meâ sententiâ, quam probo in lib. de Anima.

71 Secundò, dato, quòd imaginatiua posset vti speciebus pluriū distinctorum ad cognoscēdum vnū quasi compositum ex illis, adhuc nō posset fingere ens rationis; quia in tali casu non posset vti talibus speciebus ad cognoscendam substātiam montis aurei, aut hyrcocerui; (neque enim sensus attingit cognitionem substantiæ, vt fatentur cōmuniter authores ad lib. de Ani.) sed solùm ad cognoscenda accidentia montis, & auri; hyrci, & cerui taliter, vt ex eis coalescat figura hyrcocerui, & magnitudo montis colore aureo circunfusa: atquì hoc non est ens rationis: ergo non fingit imaginatiua ens rationis. Minorem probo: quia ex vnâ parte neque magnitudo montis colore aureo circunfusa, neque figura hyrcocerui sunt impossibiles, cum possint à pictore depingi; ex alia parte imaginatiua non concipit eas vt existentes in aliquâ determinatâ temporis differentiâ, quia sensus non attingunt differentias temporum, vt probo in lib. de Ani. sed solùm concipit existentiam, quam haberent, si defacto ponerentur in rerum naturâ, in quo nulla datur fictio, cum eam non applicet tempori, in quo non existit: ergo ex nullo capite fingit ens rationis. Patet cōsequentia: quia, si ex aliquo capite illud fingeret, maximè vel quia id, quod est impossibile concipit vt possibile, aut existens; vel quia id, quod est possibile, & non existens, cognoscit vt existens in aliquâ differentiâ temporis determinatâ: ergo, cum nihil horum cognoscat, nō faciet ens rationis. Ex his soluitur primum argumentum secundæ sententiæ circa imaginatiuam.

72 Ad secundum nego antecedens

in Met. disp. 19. sect. 6. P. Arriag. disp. 6. sect. 5. P. Rub. hìc n. 17. & plures recentiores. Hæc est vera, & tenenda. Pro maiori tamèn explicatione, & clariori probatione.

75 Dico primò: Deus ex se, & sine ordine ad intellectionem creatam neque facit ens rationis, neque illud cognoscit. Ita authores secundæ, tertiæ, & quartæ sententiæ. Probatur: quia, si Deus ex se faceret ens rationis deberet cognoscere rem aliter, ac est in se à parte rei: sed nulla cognitio rei aliter, ac est in se dari potest in Deo: ergo nulla cognitio dari potest in Deo, quà ex se faciat ens rationis. Maior est certa: quia, vt ex superioribus constat, ens rationis non fit nisi per cognitionem attingentem rem, quæ non est, ac si reuerà sit; aut rem, quæ est, ac si reuerà non sit; quod est attingere rem aliter, ac est in se à parte rei. Minorem probo: quia cognitio rei aliter, ac est in se, est imperfecta in ratione cognitionis: sed in Deo nullatenùs admittenda est cognitio imperfecta in ratione cognitionis: ergo neque cognitio rei aliter, ac est in se. Maior videtur mihi certa: quia quæuis cognitio est repræsentatio sui obiecti: repræsentatio autem, quæ non repræsentat suũ obiectum, vt est, non potest nõ esse imperfecta in ratione repræsentationis: sicut imago, Petri v.g. quæ non repræsentat Petrum, vt est in se, in consensu omnium est imperfecta in ratione imaginis.

76 Dicunt nonnulli ex aduersarijs, Deum non posse per iudicium cognoscere rem aliter, ac est in se, quia tale iudicium esset falsum, & nullatenùs admittendum est iudicium falsum in Deo, qui nec falli potest, neque fallere: benè tamen posse per apprehensionem; quia, cum apprehensio rei aliter, ac est in se, sit idem in Deo cum iudicio rem ipsam attingente, vt est in se, nullam imperfectionem potest importare Deo. Idque confirmant ex eo, quòd Deus debet cognoscere res omni modo, quo ex se sunt cognoscibiles: atquì ex se non solùm sunt cognoscibiles, vt sunt in se, sed etiã aliter, ac sunt in se: ergo Deus cognoscet illas vtroque modo: atqui non potest illas cognoscere aliter, ac sunt in se per iudicium, quia esset falsum: ergo per apprehensionem eas cognoscet.

77 Hæc solutio multa continet mihi difficillima. Et in primis in Deo concedit simplicem apprehensionem, quam puto prorsus à Deo relegandam; quia est cognitio indistinctè, & sine discretione attingens obiectum, ac perconsequens est valdè imperfecta in ratione cognitionis: etenim de conceptu cognitionis est rem exprimere, & propterea dicitur esse species expressa obiecti, seu illam importare: sed cognitio indistinctè, & confusè rẽ attingens non eam exprimit perfectè, vt constat: ergo non est perfecta in ratione cognitionis: ergo Deo prorsùs deneganda. Secundò: admittamus in Deo simplicem apprehensionem. Vel hæc repræsentat rem, vt est in se à parte rei; vel non

non. Si primum, non fiet per illam ens rationis; sicut neque per iudicium fit: quia repræsentat rem, vt est in se. Si secundum, necessarium est, quod sit imperfecta in ratione cognitionis: ex eo enim iudicium falsum, est imperfectũ in ratione cognitionis, quia non cõformatur suo obiecto, vt est in se: ergo, cùm ea apprehensio per te non conformetur suo obiecto, vt est in se, erit etiã imperfecta in ratione cognitionis. Et quidèm imago depicta Petri nõ aliter ad illum refertur, nisi tanquàm simplex repræsentatio ipsius; & tamen, si illum nõ exprimat perfectè, vt est in se, censetur esse imperfecta in ratione repræsentationis: ergo idem dicendum est de simplici apprehẽsione, licèt hæc non aliter referatur ad obiectum, nisi tanquàm simplex repræsentatio illius.

78 Tertiò mihi displicet id, quod addunt, Deum, videlicèt, debere cognoscere res alitèr, ac sunt in se, quia ex se sunt cognoscibiles alitèr, ac sunt in se. Sic igitur argumentor. Ex eo dicis, res ex se esse cognoscibiles alitèr, ac sunt in se, quia vides à nobis ita cognosci; neque enim aliundè potes id colligere: sed nõ solùm per apprehensionem cognoscimus res alitèr, ac sunt in se; sed etiam per iudicium: ergo ex se sunt cognoscibiles per iudicium alitèr, ac sunt in se. Patet consequentia: quia per te Deus debet res cognoscere omni modo, quo ex se sunt cognoscibiles: ergo, cùm ex se sint cognoscibiles per iudicium alitèr, ac sunt in se, vt probatum est. Deus illas cognoscet per iudicium alitèr, ac sunt in se. Dicis, non posse; quia tale iudicium inuoluit inperfectionẽ. Benè. Ergo, cùm simplex apprehensio attingens rem alitèr, ac est in se, inuoluat imperfectionem, vt probatum est, non poterit concedi Deo talis apprehensio.

79 Deinde falsum omnino est, quòd res ex se sint cognoscibiles alitèr, ac sunt in se; quia, licèt sæpè contingat, quòd ex parte rerũ detur fundamentũ aliquod, vt intellectus imperfectus eas attingat alitèr, ac sunt in se; nunquàm tamèn concedendum est, eas esse ex se cognoscibiles alitèr, ac sunt in se: quia cognoscibilitas intrinseca rerum nihil aliud est, quàm ipsa entitas earum secundùm se, vt nullus non fatetur: ergo illa sola cognitio attingit cognoscibilitatem intrinsecã rerum, quæ repræsentat earum entitatem secundùm se: atqui cognitio repræsentans res alitèr, ac sunt in se, non repræsentat illarum entitatem secundùm se; sed vt identificatam cum aliã, seu vt habentem entitatem aliam, quam confingit intellectus per talem cognitionem: ergo non repræsentat earum cognoscibilitatem; sed aliam, quã cõfingit intellectus, qui, cùm non possit propter sui imperfectionem attingere propriã rei cognoscibilitatẽ, vt est in se, fingit aliã illi extrinsecùs aduenientẽ, vt quoquomodo illam entitatem attingat.

gat. Hinc est; quod cognitio rei aliter, ac est in se non est tribuenda exigentiæ obiecti; sed imperfectioni intellectus versantis circa illud. Cùm autem in intellectum Diuinum nulla cadere possit imperfectio; nullatenùs dicendus est cognoscere res alitèr, ac sunt in se.

80 Secundò probatur nostra conclusio: quia, si Deus ex se, & sine ordine ad intellectionem fingeret ens rationis, id præstaret per cognitionem exprimentem repugnantiam, seu negationem realem alicuius rei impossibilis; hyrcocerui v.gr. (hanc assignant authores oppositæ sententiæ; quia, cùm Deus hanc habet cognitionem, *hyrcoceruus non est possibilis, seu non existit*, non solùm cognoscit negationem, seu repugnantiam hyrcocerui; sed etiam ipsum hyrcoceruum, atque adeò hyrcoceruus aliquod esse habet in cognitione Dei, quod non habet extra cognitionem, cùm ex parte rerum nihil omnino sit) atqui Deus non fingit ens rationis per hanc cognitionē: ergo per nullā. Minorē probo: quia hyrcoceruus non repræsentatur per hanc cognitionem vt habens aliquod esse ex parte obiecti; sed potiùs vt carens omni possibilitate, & existentiâ: ergo nullum esse accipit per talem cognitionem, quod ipse non habeat ante illam: atqui cognitio nullum dans esse rei præter id, quod ipsa res ex parte sui habet ante talem cognitionem, non facit ens rationis; cùm nullum esse fingat: ergo nullum ens rationis causat Deus per illam cognitionem.

81 Dicunt per hoc iudicium, quo Deus dicit, *hyrcoceruus non est existens, seu, non est possibilis*, præter negationem existenti, aut possibilitatis cognoscitur etiam hyrcoceruus, quia cognosci non potest negatio, quin res opposita cognoscatur: eo autem ipso quòd hyrcoceruus cognoscitur, est obiectiuè in intellectu; atque adeò habet aliquod esse in intellectu, quod non habet extra intellectum. Sed contrà primò: vel negatio possibilitatis, & existentiæ hyrcocerui distinguitur ex parte obiecti ante cognitionē Dei ab ipso hyrcoceruo; vel non. Si hoc vltimum: ergo ex parte obiecti nihil aliud cognoscit Deus nisi negationem hyrcocerui; quia, sicut ipsa est non esse hyrcocerui, quin vllo modo ab illo distinguatur, sic etiā poterit cognosci à Deo vt talis, quin vt distincta ab hyrcoceruo cognoscatur. Si dicatur primum: vel hyrcoceruus distinguitur à suâ negatione tanquàm quid positiuum; & sic, licèt Deus illum cognoscat vt quid positiuum distinctum à negatione, non faciet ens rationis, quia nihil aliud repræsentat ex parte obiecti, nisi quod in illo datur ante eius cognitionē: vel distinguitur tāquā quid negatiuū; & in tali casu Deus cognoscet etiā hyrcoceruū, vt quid negatiuū, cū debeat illū cognoscere eo modo, quo à parte rei datur: ergo nullum esse tribuit Deus tali obiecto præter id, quod datur à parte rei, ergo non

fingit

fingitur ens rationis, quia hoc ita debet esse in intellectu, vt non sit à parte rei.

82 Dices: per illam cognitionē hyrcoceruus, qui nihil est extra intellectum, est obiectiuè in intellectu, ergo iam datur illi aliquod esse per cognitionem, quod non habebat antea; hoc autem esse est ratio nis. Sed contrà: vel hyrcoceruus ita est obiectiuè in intellectu per illā cognitionem, vt ex parte obiecti repræsentetur aliquid, quod reuerâ non sit à parte rei; vel ita, vt nihil aliud repræsentetur præter id, quod reuerà est. Primum dici non potest, quia Deus non potest obiectum repræsentare aliter, ac est in se à parte rei, vt probatum est in superioribus. Si dicatur secundum: ergo nullum esse aduenit per illam cognitionem hyrcoceruo præter ipsam cognitionem extrinsecè denominantem illum cognitum, & repræsentatum; sed cognitio non est ens rationis: ergo nullum esse denuò ponitur, quod possit dici ens rationis. Confirmatur: quia negatio hyrcoceruí prout distincta ab ipso hyrcoceruo est obiectiuè in intellectu per illam cognitionem; & tamèn in tuâ sententiâ non est ens rationis; non aliâ de causâ, nisi quia nihil obijcitur ex parte ipsius negationis, quod non sit in ipsâ ante cognitionem: ergo, licèt hyrcoceruus sit etiā obiectiuè in intellectu simul cum ipsâ negatione, non erit ens rationis, siquidem nihil obijcitur ex parte hyrcoceruí, quod nō sit in illo ante cognitionem, vt probatum est.

83 Id ergo, quod dicitur in obiectione, nempe hyrcoceruū esse obiectiuè in intellectu per illam cognitionem, distinguendum est: est obiectiuè in intellectu ita, vt obijciatur aliquid, quod à parte rei non sit ex parte ipsius hyrcoceruí, nego: ita, vt nihil obijciatur præter id, quod à parte rei est ex parte illius, concedo. Et distinguo consequens: ergo iam datur illi per cognitionem aliquod esse indistinctum ab ipsâ cognitione, concedo: distinctum à cognitione, nego consequentiam. Itaque ea cognitio Dei repræsentat negationē hyrcoceruí tanquàm quid remouens illum à rerum naturâ; & ipsum hyrcoceruum vt quid remotum per talem negationem: cum autē negatio reuerà remoueat hyrcoceruum; & iste sit reuerà remotus per illam, nihil fingit Deus per talem cognitionē, ac per consequens nullum ens rationis efficit.

84 Obijcies: Deus ex se potest attributa sua, quæ sunt idem realiter, cognoscere vt distincta: ergo ex se potest efficere distinctionem rationis. Antecedens probatur ex S. Thoma. 1. part. quæst. 15. art. 2. ad. 3. & 4. Vbi docet, *respectus, quibus multiplicantur ideæ non causari à rebus; sed ab intellectu Diuino comparante essentiam suam ad res.* Sed multiplicatio ideatum in Deo non est realis, quia nihil reale datur in Deo multiplicatum præter Personas: ergo est rationis: atquì S. Thomas asserit hanc multiplicationem fieri ab intellectu Diuino: ergo ex mente Angelici Doctoris

Deus

Deus efficit ens rationis. Nego primum antecedens. Ad probationem dico, S. Thomam attribuere multiplicationē idearum intellectui Diuino non tanquàm causæ immediatæ; sed tāquàm causæ fundamētali; quia, dum Deus cognoscit suam essentiam vt imitabilem per plures creaturas; vel plures creaturas vt producibiles ad imitationē essētiæ Diuinæ, occasionē præbet intellectui nostrō, vt plures ideas in ipso Deo distinguat. Propterea dicit S. Thomas, multiplicationem idearum causari ab intellectu Diuino; non à rebus; quia, videlicèt, intellectus Diuinus, & non res ad extra, est fundamentum immediatum ad hoc, vt noster intellectus tales ideas formaliter inter se dististinguat.

85 Obijcies 2. Deus independenter omnino ab intellectu creato cognoscit hanc propositionē, *si equus esset rationalis, esset risibilis*: ergo independēter omnino ab intellectu creato cognoscit idētitatem inter equū, & rationale: atquì hæc identitas est quid fictum: ergo independenter ab intellectu creato fingit, ac perconsequens facit ens rationis. Respōdeo, duobus modis posse cognosci identitatem inter equum, & rationale. Primò sub conditione, seu in hypothesi, quod, si esset, sequeretur hoc, aut illud. Secūdò, absolutè, ac si reuerà detur in rerum natura. Quando cognoscitur hoc secundo modo, fingitur, quia tribuitur illi per cognitionē esse absolutū, quod reuera nō habet. Secus, quādo cognoscitur primo modo: quia cum conditionale in consensu omniū nihil ponat in esse, nullum esse tribuit intellectus per talem cognitionem illi identitati; sed solùm affirmat, quod, si daretur, sequeretur hoc, aut illud, &c. Hinc est, quod Deus per prędictā cognitionem nihil fingit. Vnde ad obiectionem in forma, concesso primo antecedenti, distinguo consequens, cognoscit identitatē inter equum & rationale cōditionaliter, seu in hypothesi, concedo: cognoscit talem identitatē esse reuerà absolutè, nego consequentiā. Deinde distinguo minorē: hæc identitas est ficta, si cognoscatur, ac si reuerà sit absolutè, concedo: si cognoscatur tantùm in hypothesi, seu conditionaliter, nego minorem. Et deniq; nego consequentiam.

86 Dico secūdò: Deus cognoscit entia rationis prout facta, vel factibilia ab intellectu creato. Hæc est contra P. Vazq. & eam tenent authores tertiæ, & quartæ sententiæ. Probatur: quia Deus cognoscit clarè, & perfectissimè cognitionē, per quam intellectus creatus fingit ens rationis: ergo cognoscit ens rationis fictum. Patet cōseqūētia: quia cognitio, quæ est fictio entis rationis, est repræsentatio illius: ergo, si Deus perfectè cognoscit talē cognitionem, perfectè cognoscit esse repræsentationem entis rationis: atquì nō potest talis cognitio cognosci perfectè vt repræsentatio entis rationis, quin cognoscatur ipsum ens rationis: ergo necessariū est, quòd

Deus cognoscat ens rationis. Minor est certa: quia in hoc obiecto, *repræsentatio entis rationis*, inuoluitur saltē vt cōnotatū ens rationis: ergo cognitio attingens illud obiectū, attingit saltē in obliquo ens rationis. Cōfirmatur primò: quia Deus cognoscit hanc cognitionem expressè vt distinctā à cognitione alterius obiecti, Ioannis v.g. sed hæ cognitiones distinguūtur ex eo, quod vna est repræsentatio Ioannis, & alia entis rationis: ergo cognoscit expressè vnam vt repræsentationē Ioannis, & alteram vt repræsentationē entis rationis: atquì non potest expressè cognosci vt repræsentatio entis rationis, quin ipsum ens rationis attingatur, vt ex ipsis terminis videtur constare: ergo, &c.

87 Respōdent authores oppositæ sententiæ, quòd, dum Deus cognoscit meā cognitionē, quā fingo hyrcoceruū, cognoscit quidē entia realia, ex quibus coalescit hyrcoceruus, hyrcū videlicèt, & ceruum; nō verò cognoscit ens rationis ex illis extremis coalescens. Sed contrà: ideò cognoscit hyrcū, & ceruum, dum attingit cognitionem hyrcocerui, quia hæc est repræsentatio illorū extremorū: atquì etiam est repræsentatio identitatis, quæ inter illa extrema fingigitur: ergo attingit etiā Deus talem identitatē: ergo cùm hęc idētitas sit ens rationis, attingit ens rationis per talem cognitionem. Cōfirmatur: quia intellectus Diuinus vtpotè infinitè cognoscitiuus extenditur ad omnē veritatē cognoscendā: sed hæc est vera propositio, *hyrcoceruus est ens fictum ab intellectu humano*: ergo illam cognoscet Deus.

88 Obijcies: ens rationis est non ens cognitū, ac si reuerà sit: ergo, qui cognoscit ens rationis, cognoscit nō ens, ac si reuerà sit: ergo cognoscit rē alitèr, ac est in se: sed implicat, Deū cognoscere rē aliter, ac est in se, quia, vt probatū est in superioribus, talis cognitio esset imperfecta, imò & falsa: ergo nō potest Deus cognoscere ens rationis. Respōdeo, dupliciter posse cognosci non ens, ac si reuerà sit. Primò, per cognitionē quasi existimantē, rem esse ex parte obiecti. Secundò, per cognitionē nō quidem existimantē, rē esse ex parte obiecti; sed solū esse per fictionem intellectus. Cognitio existimans rē, quæ nō est, reuerà esse, dat esse enti rationis, quia fingit esse, quod nō est; & ideò dicitur cognitio practica entis rationis. Cognitio verò repræsentās rē, quæ nō est à parte rei, esse per fictionē intellectus; nō dat esse enti rationis, quia nullum esse fingit; sed potius cognoscit esse fictū, & propterea dicitur cognitio merè speculatiua entis rationis. Deus ergo nō cognoscit practicè ens rationis; sed speculatiuè tantū; quia nunquā cognoscit rē, quæ reuerà nō est, esse ex parte obiecti, quasi existimās esse; sed vlterius transit cognoscendo, tale esse ex parte obiecti non dari, nisi per fictionem intellectus creati. In hoc autem modo cognoscendi nulla [illegible] tur imperfectio, quando

quidē id nō est cognoscere rē aliter, ac est; sed potiùs, vt est.

89 Hìc est difficultas: an Deus ens rationis à me factū cognoscat per dissensū; an per assensū? Assensus dicitur iudiciū affirmatiuū; vt, *homo est animal*. Dissensus iudiciū negatiuū; vt, *homo nō est lapis*. Respōdeo, duo esse in ente rationis, in chimæra v.g. nēpè & quod nō sit ens reale, & quod sit quid fictū ab intellectu. Illud ergo priùs attingit Deus per dissensum, quo dicit, *chimæra nō est à parte rei*. Hoc posterius attingit per assensum, quo dicit, *chimæra est facta ab intellectu*. Quod autē hæc sint duo iudicia distincta, patet: quia primum habet Deus independenter à cognitione creatâ. Postremum veró habet dependenter ab ipsâ creatâ cognitione: ergo duo sunt distincta iudicia, quorum primum dari potest sine secundo.

90 Dico tertiò: etsi Deus cognoscat ens rationis factū ab intellectu creato; illud tamèn nullatenus causat. Hæc est cōtra authores tertiæ sententiæ, & eam tenēt authores quartæ. Probatur primò: quia id, quod est causa entis rationis, fingit illud, vt omnes cōcedunt; sed Deus nō potest fingere ens rationis: ergo neque causare. Minorē probo: quia is, qui fingit, attingit rem alitèr, ac est in se; ex eo enim fingit, quia repræsentat in obiecto id, quod non est ex parte obiecti: sed Deus nō potest attingere rē alitèr, ac est in se: ergo neq; fingere. Cōfirmatur: quia is, qui causat ens rationis, tribuit illi aliquod esse intrinsecum ipsi enti: atquì Deus nullū esse tribuit enti rationis: ergo non causat illud. Minorem probo: quia intellectio Diuina non attingit ens rationis, nisi vt quid fictum ab intellectu humano: atquì hoc, quod est esse fictum ab intellectu humano, non accipit ens rationis ab intellectione Diuina; sed potiùs supponitur ad illam: ergo nullum esse tribuit Deus enti rationis.

91 Dices: licèt ens rationis habeat suum esse per simplicē apprehensionem præsuppositam ad iudicium, potest fieri etiam per iudicium illam subsequens, vt constat ex dictis sect. 6. concl. 2. ergo, licèt ens rationis habeat suum esse per cognitionem creatā præsuppositā ad Diuinā, potest denuo fieri per Diuinam. Nego consequentiam. Disparitas est; quia iudicium non attingit ens rationis ex parte obiecti, vt quid cognitū, seu fictum per simplicem apprehensionē præcedentem; sed repræsentat illud ex parte obiecti eodem modo, ac repræsentatū est per simplicem apprehensionē præcedentē, nēpè cognoscendo illud, ac si reuerà sit aliquid reale in se. At Deus nō cognoscit ens rationis, ac si sit aliquid reale in se; sed cognoscit illud, vt quid fictū per cognitionem creatā: cumq; verū sit, ens rationis esse quid fictum per cognitionem creatam, cognoscit illud, non quidem aliter, ac est in se, sed vt est in se, & proptereà licèt iudiciū prædictū causet ens rationis; Deus tamen illud non causat.

92 Obijcies primò: Deus cognoscit entia rationis à nobis facta: ergo etiã facit. Consequentia probatur: nã ideò fit ens rationis ab intellectu creato, quia ab eo cognoscitur: ergo, si à Deo cognoscitur, fiet à Deo. Cõfirmatur: quia ens rationis à nobis factũ, dùm denuò cognoscitur à Deo, accipit ab illo nouũ esse obiectiuũ distinctũ ab esse obiectiuo, quod habet ab intellectu creato: ergo denouò fit à Deo. Antecedens videtur certũ: quia Deus cognoscit ens rationis per cognitionẽ distinctã á cognitione creatã: ergo distictũ esse obiectiuum illi cõmunicat. Ad obiectionẽ nego cõsequentiã. Ad probationẽ distinguo antecedẽs: ideò fit ens rationis ab intellectu creato, quia ab eo cognoscitur, vt quid fictũ ab alio intellectu, nego: quia ab eo cognoscitur, ac si reuerà sit ens reale in se, existimãdo, esse ens reale, cõcedo antecedens. Deinde distinguo cõsequens eodẽ modo: ergo, si à Deo cognoscitur ens rationis, ac si reuera sit ens reale, existimando esse ens reale in se, fiet à Deo, concedo: si a Deo cognoscitur vt quid fictũ ab alio, fiet à Deo, nego cõsequentiam. Cùm autem Deus non cognoscat ens rationis, nisi vt quid fictum iam ab alio, non facit ens rationis.

93 Ad cõfirmationẽ distinguo antecedens: ens rationis à Deo cognitũ accipit à Deo esse obiectiuũ nouũ ex parte cognitionis, concedo: nouũ ex parte rei cognitæ, nego antecedens. Est dicere: ens rationis, dùm à Deo cognoscitur, repræsentatur, & obijcitur intellectui Diuino per cognitionẽ distinctã ab intellectione creata illud fingente, quod est habere esse obiectiuũ nouũ ex parte cognitionis: at verò per illã nouam cognitionẽ non repræsentatur aliquod esse nouũ intrinsecũ in ipso obiecto, quod repræsentatum est per cognitionẽ creatã. Imò neque illud idẽ repræsentat Deus existimãdo esse verũ ens reale; sed illud cognoscit vt quid fictũ per cognitionẽ creatã: atq; adeò neque illi cõmunicat nouũ esse ex parte obiecti, neq; denuò causat illud idẽ, quod anteà erat causatũ per cognitionem creatã. Itaq; hoc est discrimen inter Deũ, & nos, quod nos cognoscimus id, quod nõ est, ac si reuerà sit, quasi existimãtes reuerà esse; Deus verò nõ cognoscit illud quasi existimãs, reuerà esse; sed potius iudicando non esse reuerà; esse tamen per fictionem nostram. Et propterea nos per nostrã cognitionẽ tribuimus aliquod esse enti rationis; Deus verò nullum.

94 Obijcies 2. ab æterno cognoscit Deus ens rationis à creaturâ faciendũ in tempore; imò & quod potest facere, & nõ est factura: ergo tale ens rationis, anteq̃ã fiat à creaturã, habet esse obiectiuè in intellectu: ergo antequã habeat esse à creaturâ, illud habet à creatore: ergo fit à Deo. Concesso antecedente, distinguo primum consequens: ergo tale ens rationis antequàm fiat à creaturâ, habet esse obiectiuè in intellectu creatoris tanquàm quid factibile, seu

seu faciendum ab intellectu creato, concedo: tanquàm id, quod reuerà est ex parte sui, nego consequentiam. Deinde distinguo minorem: esse entis rationis est esse obiectiuè in intellectu per cognitionem existimantē id, quod non est, reuerà esse, concedo: per cognitionem attingentem ens rationis, vt est in se, nego minorem. Et deinde consequentiam: quia, cùm à creatore non cognoscatur vt reuerà habens esse in se; sed vt faciēdū, vel factibile à creaturâ, nullum esse illi communicat creator; sed cognoscit ex parte obiecti illud, quod habebit, vel habere potest à creaturâ, vt habēdum, vel potens haberi ab ipsâ creaturâ. Hæc sufficiāt de ente rationis.

TRACTATVS QVARTVS DE PRAEDICAMENTIS.

EXPLICVIMVS iam quid sit Vniuersale, & Particulare; quid Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens? Explicandum restat, qua ratione hæc coordinanda, & disponenda sint in singulis entitatibus tam quoad ea, quæ ipsis sunt intrinseca, & essentialia, quàm quoad alia, cum quibus extrinsecè comparari possunt. Id præstitit Aristoteles in lib. de Prædicamētis, in quo vniuersa entia ad decem capita reduxit. In quorum singulis ita singulorum prædicata disposuit, vt per subordinationem superiorum, & inferiorum descensus fieret ab vno genere supremo vsque ad vltima indiuidua. Hunc librum Aristoteles in tres partes distribuit. In prima quædam præmisit necessaria ad rectam prædicamentorum intelligentiam, & propterea Antepræ dicamenta vocauit. In secunda egit de decem prædicamentis seorsim. In tertia denique nonnulla subiunxit omnibus communia. Hæc omnia discutiemus in præsenti tractatione.

DISPVTATIO XIII.

De Vniuocis, Æquiuocis, Denominatiuis, & Analogis.

TRiplex dari potest in prædicamentis cōparatio. Vna omnium ad rationē entis, quæ sub se omnia cōprehendit. Altera prædicatorūcuiuslibet in propria serie. Tertia deniq; vnius prædicamenti ad alia. Prima dicitur comparatio æquiuocorum, seu analogorum. Secunda vniuocorum. Tertia denique denominatiuorum, quæ materia erunt huius disputationis.

SECTIO I.

Explicatur definitio vniuocorum.

1 VNiuoca definiuntur ab Aristot. hìc cap. 1. Vniuoca sunt, *quorum nomen est commune; ratio verò substantiæ significata per nomen est eadē*. Prioribus verbis, *quorum nomen est commune*, significatur ad rationē vniuocorū requiri & plura significata, & vnū nomen, quo significentur. Deinde additur, *ratio verò substātiæ eadē*, vt denotetur, deberi significari tū illa plura; tum aliquā rationē, quæ sit eadē in omnib⁹; & præterea rationē hāc in omnib⁹ eandē debere esse essentialē, quia *Tò substantia* sumitur pro *essentia* in præsenti: Grecè enim habetur, *Tis Vsias*, quod est idē, ac *essentia*. Cæterū, cùm hæc ratio, quæ dicitur esse eadē in omnibus, non sit eadem à parte rei; sed per cognitionē confusam intellectus, vti dictū est in tract. de Vniuersalibus, requiritur prætereà ad rationē vniuocorū cóceptus formalis, seu cognitio repræsentans illa plura secundū eam rationē, secundū quā sunt eadē, nō repræsentatis differētijs, ratione quarū illa plura inter se sunt diuersa. Per hanc enim cognitionem fit vna, & eadē illa ratio, quæ dicitur esse eadē in vniuocis, vt diximus loco citato disp. 5. Hæc definitio sic explanata est bona, & admittitur ab omnib⁹. Per priora verba, *quorū nomen est cōmune*, cōueniūt vniuoca cū æquiuocis, & analogis; per posteriora verò discrepant ab illis, vt constabit ex dicendis.

2 Vniuoca quędā sunt vniuocātia; quędā vniuocata. Vniuocā vniuocantia dicūtur nomina, quæ plura significāt sub eadē ratione. Vniuoca vniuocata dicūtur illa plura, quæ sub eadē ratione significātur eodē nomine. Exēplo rem declaro: Petrus, Paulus, & Franciscus sunt plura, quæ hoc nomine, *homo* significātur, in quātùm in se continent formalē rationem hominis, quæ per cognitionē præscindentē illā à differentijs, fit vna, & eadē. In his vnicoca vniuocata sunt Petrus, Paulus, & Franciscus, secundùm quod rationē hominis participant. Vniuocū vniuocans est nomen, *homo*, in quantū illa plura significat sub ratione hominis. Cognitio, per quā ratio hominis fit vna, & eadē potest reduci ad vniuocū vniuocās, quia sicut istud significat plura sub eadē ratione, ita ea cognitio plura cōcipit sub eadē

ratio-

ratione. Ratio verò hominis, quæ per cognitionē fit eadē, & secūdū quā vniuoca significantur per nomē vniuocū, *homo*, potest dici etiā vniuoca vniuocata, quia significatur per nomē vniuocās. Vnde ortū duxit, quod apud dialecticos ratio significata per nomē vniuocū, vocetur absolutè cōcept⁹ obiectiuus vniuocus, hoc est, cōceptus obiectiu⁹, ratione cuius plura vniuoca vniuocante nomine significantur.

3 Obijcies: sine cognitione, per quam ratio hominis constituitur vna, posset stare tota ratio vniuocorum: ergo frustra requiritur illa cognitio ad rationem vniuocorum. Antecedēs probatur: quia sine illa cognitione possent stare plura significata eodem nomine sub eadem ratione, quæ esset vna per ipsum nomen: ergo non requiritur talis cognitio. Consequētia est bona. Quia ad nihil aliud potest esse necessaria cognitio, nisi vt ratio, sub qua plura significantur, sit vna. Antecedens probatur: nam cognitio hominis ex eo rationem hominis constituit vnam, quia attingit expressè plura sub ratione hominis, non cognitis eorum differentijs; atquì per vocem, *homo*, significātur illa plura, prout habent rationem hominis, non significatis proprijs eorum differētijs: ergo non minus per vocem, *homo*, quàm per cognitionem fit vna ratio hominis, ac per consequens necessaria nō est ea cognitio ad perfectam rationem vniuocorum.

4 Respondeo, voces substitui pro cognitionibus, vt dixi in Institutionibus Dialecticis lib. 3. c. 1. n. 5. Nam cum nō possimus alij alijs cōceptus nostros aperire nisi medio aliquo signo externo, inuētæ sunt voces, quibus ex intentione hominum significaremus alijs, quæ nos mente cōcipimus. Vnde ante quālibet vocem significatiuā præsupponitur in mente cognitio rei significatæ, pro qua cognitione substituitur vox ad significandā rationem cognitā. Hinc est, quod licèt vox *homo* rationem hominis vnā formaliter cōstitueret; id tamen præstaret, vt substitutū quoddā cognitionis. Cū autē substitutū supponat necessariò id, pro quo substituitur, necessariū esset, quòd vox *homo* significās naturā hominis secundū se, supponeret cognitionē eiusdē hominis. Et ideo nō esset impertinens cognitio ad rationē vniuocorū. Ad obiectionē ergo nego primū antecedens. Ad probationē nego antecedens. Ad probationē huius distinguo minorē: per vocē *homo*, tanquā per substitutū cognitionis significātur illa plura, &c. cōcedo: per vocē homo tāquā per quid nō substitutū, nego minorē. Et deinde nego cōsequentiā: quia ratio hominis fit vna per cognitionem, ita vt hæc non sit substitutum alterius. Secus contingit per vocem *homo*, & ideò potest fieri vna ratio hominis per cognitionē sine voce *homo*, secus è contra per vocem *homo* sine cognitione.

5 Addo vocem homo, prout significantem hominem secundum se non substitui determinate, quatenus est ex se pro cognitione præ-

ſcindente rationẽ hominis ab indiuiduis, ſed ex ſe eſſe indifferentẽ, ad hoc vt ſubſtituatur, vel pro cognitione præſcindente, vel pro contrahente rationem hominis, nam ex ſe eſt indifferens, vt vel ſola proferatur, vel ſimul cum alijs, cum quibus vnam orationẽ conſtituat. Quando ergo ſola profertur, ſubſtituitur pro cognitione præſcindente rationẽ hominis ab indiuiduis, & in eo caſu poteſt dici ipſa etiam præſcindere rationem hominis, & vnam cõſtituere, quia ex vna parte ſignificat hominẽ expreſsè, non ſignificatis expreſsè differentijs: & ex alia non conſtituit vnam orationẽ cum vocibus ſignificantibus identitatem hominis cum indiuiduis. Quando verò profertur ſimul cum alijs, cũ quibus conſtituit vnam orationẽ affirmantem hominẽ de indiuiduis, ſubſtituitur pro cognitione contrahente ipſum hominem ad indiuidua, quia licèt ipſa præſciſsè ratione ſui non ſignificet rationem hominis contractam, conſtituit tamen ſimul cum alijs orationẽ ſignificantẽ eam rationẽ iam contractã: in hac enim oratione, *Petrus eſt homo* (& idẽ eſt de alijs ſimilibus) nõn ſignificãtur omnes homines ſecũdum rationẽ hominis, ſed homo tantũ, qui eſt idẽtificatus cũ Petro: quia is ſolùm affirmatur de Petro per actualẽ prædicationẽ, vt dicebamus in tract. de Vniuerſ.

6 Hinc eſt, quod vox *homo* quatenus eſt ex ſe, neque determinate ſignificat rationem hominis, cõmunem inferioribus, neque determinatè ſignificat eam rationem contractam; ſed ex ſe eſt indifferens, vt ſi ſola proferatur, hoc eſt, cum carentia aliarum vocum ſignificet rationem ſe extendentem ad omnia indiuidua, non ſignificatis eorum differentijs; ſi verò proferatur ſimul cũ alijs vocibus ſignificantibus identitatem hominis cum Petro, ſolùm ſignificet hominem, qui eſt idẽtificatus cum Petro. In quo differũt voces à cognitionibus; nam cognitio attingens hominem ſecũdùm ſe, ſine expreſſione differentiarũ, cum nõ poſsit cõiungi cum alijs cognitionibus, cum quibus conſtituat vnam propoſitionem affirmantẽ identitatẽ hominis cum indiuiduis (quia vt dicemus in lib. de Anima propoſitio affirmans identitatẽ ſubiecti nõ coaleſcit ex cognitionib⁹, quæ antea erant ſubiecti, & prædicati ſeorſim, ſed eſt alia cognitio ſimplex omnino diuerſa à præcedentibus) nunquam poteſt attingere hominẽ contrahendo illũ ad indiuidua; ſed ſemper attingit præſcindẽdo illum. Hanc doctrinã accuratè obſerua; quia valde neceſſaria eſt ad entis analogiam dignoſcendam.

7 Ex dictis colliges, plura requiri ad rationẽ vniuocorũ, quam ad rationem vniuerſalis: Ad rationem enim vniuocorũ requiritur, quod plura conueniant in aliqua ratione eſſentiali, quæ ſit eadem in omnibus, & vno nomine ſignificetur. Ad rationẽ verò vniuerſalis, licèt neceſſarium ſit, quod plura cõueniant in vna ratione cõmuni,

quæ

quæ sit eadem in omnibus, tamen neque requiritur, quod vno nomine significetur; quia per cognitionem sufficienter constituitur vna apta esse in pluribus: neque requiritur, quod hæc ratio sit essentialis inferioribus, respectu quorum est vniuersale, vt patet in Proprio, & Accidenti, quæ quidē sunt vniuersalia, & tamen non sunt essentialia inferioribus, respectu quorū sunt vniuersalia. Vnde ex quinque vniuersalibus tria tantum priora participare possunt rationem vniuocorum.

8 Si veró vna particula definitionis mutaretur, omnia vniuersalia essent vniuoca: vt, si diceretur: vniuoca sunt, *quorū nomen est commune; ratio verò significata per nomen omnino eadem*. Id enim, quod significatur nomine *album*, & nomine *risibile*, idem omnino est in Petro, Ioanne, & Francisco, qui habēt albedinem, & risibilitatem. Album enim significat habens albedinē, & risibile habens risibilitatē. Quod quidē idē est in inferioribus participantibus albedinem, & risibilitatē. Neq, enim hoc habens albedinē ab alio habēte albedinē distinguitur per hoc, quod est habere albedinē; sed per differentiā propriā; ratione cuius constituitur hoc habens. Hinc est, quòd, licèt Propriū, & Accidens nō sint vniuoca strictè, laxè tamen appellari possunt vniuoca, in quo distinguuntur ab æquiuocis, & analogis, quæ nullatenus appellari possunt vniuoca, quia non conueniunt in ratione aliquâ omninò eâdem, vt constabit ex dicendis.

SECTIO II.

Explanatur definitio æquiuocorū.

9 Æquiuoca definiūtur ab Arist. in eodē capite. Æquiuoca sunt, *quarum nomen est commune; ratio verò substantiæ significata per nomen omnino diuersa*. Per priora verba, *quorum nomen est commune*, exprimitur & quod æquiuoca debēt esse plura, & quod dari debet vnum nomen, quo illa plura significentur, in quo conueniunt æquiuoca cum vniuocis. Per posteriora verba denotatur, ita deberi ea plura vno nomine significari, vt eo significentur secundùm rationes essentiales omnino diuersas, in quo differunt æquiuoca ab vniuocis, & denominatiuis. Est tamen aduertendū, ad rationē æquiuocorum non requiri ex parte intellectus, quod illa plura significata per nomen repræsentētur secundùm diuersas rationes essentiales per vnam solā cognitionē: siue enim per vnam solàm cognitionem; siue per plures illa plura repræsententur, integra, & perfecta erit ratio æquiuocorum, dummodò dētur illa tria suprá posita.

10 Æquiuoca, alia dicuntur æquiuocata; alia æquiuocantia. Æquiuocata dicuntur res, quę eodem nomine significātur secundū diuersas rationes essentiales, aut substantiales. Æquiuocantia dicūtur nomina, quæ plura significant secundū diuersas rationes essentiales, aut substantiales. Ex. gr. hoc

hoc nomen, *Petrus* significat hoc indiuiduũ, & illud indiuiduũ hominis secundùm proprias rationes indiuiduales. Nomẽ ergo, *Petrus* est æquiuocum æquiuocans; hoc verò, & illud indiuiduũ sunt æquiuoca æquiuocata. Si autem ex parte intellectus præsupponatur vna cognitio illa duo repræsentans, vt diuersa sunt, potest etiam dici æquiuocans, quia plura repræsentat, vt plura essentialitèr, vel saltèm substantialitèr. Secus si ex parte intellectus præsupponantur duæ cognitiones, quarũ quælibet vnum solùm indiuiduum attingat, tunc enim nulla cognitio dabitur repræsentans plura vt plura.

11 Ex dictis colligo, quód, si per vnum, & idem nomen significantur plura secundùm diuersas rationes, quarum vna, aut vtraque sit accidentalis non erunt propriè, & strictè æquiuoca pro tali nomine significata. Quia non subsunt tali nomini secundùm rationes essentialitèr diuersas: erunt tamèn latè æquiuoca, vt in simili dicebamus de vniuocis. Sic se habent homo Francus, & mas Gallinaceus, prout hoc nomine, *Gallus*, significati: quia licèt hoc nomen significet marem Gallinaceum secundùm propriam illius rationem essentialem, aut substantialem; hominem tamen Francum non significat secundùm rationem essentialem, aut substantialem hominis; sed prout est incola talis prouintiæ, Galliç videlicèt.

12 Rursus æquiuoca alia sunt à casu; alia à consilio. Æquiuoca à casu dicuntur, quæ eodem nomine significantur, nullã interueniente ratione ad idem nomẽ illis imponendum: vt, quando duobus hominibus, quorum vnus nascitur Romæ, alius Matriti imponitur nomen, *Petrus*, nulla habita ratione vnius ad idẽ nomen alteri imponendũ. Æquiuoca à consilio dicuntur, quæ eodem nomine significantur aliquã ratione mouente ad eiusdẽ nominis impositionẽ. Et ex his alia sunt purè æquiuoca, quia licèt à consilio, nihilominùs significantur eodem nomine secundùm rationes substantiales omninò diuersas, nulla habita ratione proportionis, aut similitudinis inter illa: vt, quando quis filium recèns natum appellat Antonium, vel in memoriã patrui, aut amici; vel in honorem Sancti, qui eodem nomine appellabatur. Alia verò sunt æquiuoca non purè; sed analoga: quia à consilio eodem nomine significantur secũdùm rationes, quæ licèt simplicitèr diuersæ sint; aliqualem tamèn vnitatẽ habent ratione similitudinis, connexionis, aut proportionis, quã cũ eo, quod principalitèr significatur per nomen, habent reliqua, quæ eodem nomine gaudent. Sic se habent homo, *pictus*, & *verus*, prout significãtur hoc nomine *homo*: quia tale nomen impositũ est homini picto propter similitudinem, quam habet cum homine verò principalitèr significato per idem nomen. Sic etiam se habent *medicina*, *pul-*

pulsus, & homo valetudine gaudēs, prout significantur hoc nomine *sanum*: quia tali nomine appellantur medicina, & pulsus propter connexionem, quam habent cum homine sano, in quo propriè, & formaliter sanitas inuenitur. Hæc non tam æquiuoca, quam analoga dicuntur, & de eis agemus sectione quarta.

13 Contra definitionem æquiuocorum obijcitur primò: æquiuoca sunt omninò diuersa: ergo non possunt definiri vnâ definitione. Respondeo, æquiuoca & posse sumi secundùm se, & prout vno nomine significata. Si sumantur secundùm se, non possunt vnâ definitione definiri, quia omnia sunt primo diuersa. Si sumantur prout vno nomine significata, possunt vnâ definitione definiri, quia omnia cōueniunt in hoc, quod est sub esse eidem nomini diuersa significanti. Ad eum modum, quo suprà diximus, genus posse vnicâ definitione definiri, quia, licèt naturæ genericæ secundùm se sumptæ sint primò diuersę, attamèn, prout genera sunt, conueniunt in hoc, quod est sub esse secūdæ intentioni generis, & ideò sub hâc ratione possunt vnicâ definitione comprehendi. In præsenti autem definiuntur æquiuoca non secundum se; sed prout sub sunt eidem nomini plura significanti, & ideò possunt explicari vnâ definitione. Vnde ad obiectionem distinguo antecedens: æquiuoca sunt omninò diuersa secundùm se considerata, concedo antecedens: prout subsunt eidem nomini, nego antecedens. Deinde distinguo consequens: Ergo non possunt definiri vnicâ definitione, si secundùm se sumantur, concedo: Si sumantur prout subsunt eidem nomini, nego consequentiam. Instabis: prout subsunt eidem nomini sunt diuersa, siquidem significantur vt diuersa: ergo prout subsunt eidem nomini nō possunt definiri. Distinguo antecedens: Prout subsunt eidem nomini sunt diuersa in essendo, concedo: in hoc: quod est subesse eidem nomini, nego antecedens. Et similitèr distinguo consequens: ergo prout subsunt eidem nomini non possunt definiri secundùm proprias rationis essendi, concedo; secundùm hoc, quod est subesse eidem nomini, nego consequentiam.

14 Obijcies secundò: nomen, quo significantur æquiuoca, habet plures significationes: ergo non est vnum; sed plura Consequentia est bona, quia significatio est forma, qua nomen constituitur in esse nominis, atque adeò, multiplicatâ formâ, debet multiplicari nomen. Antecedens probatur: quia nomē *Franciscus* impositum fuit ad significandum Beatum Franciscum independentèr omninò ab hominibus posteà futuris: ergo, quandò posteà imponitur ad significandum alium hominem, noua illi adijcitur significatio: ergo habet plures significationes. Concesso antecedenti, nego consequentiam: quia nomen, est concretū accidentale quasi adiectiuum (sicut *artifex*, & alia simi-

similia) quod dicit vocem de articulatam in recto, & significationem in obliquo (nomen enim idem censetur esse, ac vox significans, seu habens significationem, &c.) concreta autem accidentalia non multiplicantur ratione eorum, quæ inuoluunt in obliquo; sed solùm ratione eorum, quæ dicunt in recto; & propterea homo habens plures artes non dicitur esse plures artifices; certè non alia de causa, nisi quia hoc concretum *artifex*, vt hoc nomine significatur, solum hominem dicit in recto, & artes in obliquo: ergo idem dicendum est de nomine; nempè, quod licèt plures significationes in vnâ voce inueniãtur, vnum nomen censendum erit. Hic obserua, ea, quæ prout vno nomine significata sunt æquiuoca, posse esse vniuoca prout significata per aliud; vt, *homo Francus*, &, *mas Gallinaceus*, quæ prout significata hoc nomine *Gallus* sunt æquiuoca; &, vniuoca prout significata hoc nomine *Animal*.

SECTIO III.

Definitio denominatiuorum explicatur.

15 POst definitiones vniuocorum, & æquiuocorum subiunxit Aristoteles denominatiuorum definitionem. Denominatiua sunt *quæcunque ab aliquo differentia casu secundùm nomen habent appellationem*: vt à *grammatica grammaticus*, &, *à fortitudine fortis*. Obscura sanè definitio. Pro eius tamẽ explicatione noto primò, in hoc denominatiuo, *album* (& idem est de quouis alio) duo esse distinguenda, nempe, rem significatã, & nomẽ significans. Ex parte rei significatæ datur *obiectum*, *forma*, & *concretum* ex hâc, & illo coalescens. Ex parte verò nominis datur nomèn, *albedo*, quod significat formam, & nomen *album*, quod, si sumatur substantiuè significat totum concretum in recto, subiectum videlicèt, & formam; si verò sumatur adiectiuè, significat subiectum in recto, & formam in obliquo, quia est idem, ac, *habens albedinem*.

16 Noto 2. denominationem sumi dupliciter. Primò pro effectu formali proueniente ab aliquâ formâ, à quâ etiam sumitur nomen significans talem effectum formalem. Et secundùm hanc acceptionem solemus dicere, aliquas esse denominationes extrinsecas; aliquas intrinsecas. Extrinsecas appellamus effectus formales prouenientes à formis extrinsecis subiecto; vt, *parietem esse visum*, quod prouenit parieti à visione extrinsecâ. Intrinsecas appellamus effectus formales prouenientes à formis intrinsecis subiecto; vt, *hominem esse album*, quod prouenit homini ab albedine intrinsecè vnitâ illi. Secundò sumitur denominatio pro nominis impositione: dum enim hoc nomen *album* assumimus ad significandum subiectum habens albedinem, dicimur denominare, seu appellare illud tali nomine; & secundùm hanc acceptionem denominatio

minatio dicit in recto nomen appellans, aut nominãs; & in obliquo rem significatam seu nominatam.

17 Noto tertiò, ad denominatiuorum rationem duo requiri ex parte nominum, & alia duo ex parte rerum significatarum. Ex parte nominum significantium formam, & concretum requiritur, & quod in prioribus syllabis conueniant, & quod disconueniant in posterioribus: vt, *albũ*, &, *albedo*, quæ in prioribus, seu in priori syllaba conueniunt; & discõueniunt in posterioribus. Id quod explicatur illa particula definitionis, *differentia casu*, hoc est, differentia secundùm cadentiam, seu terminationem vocabuli, quod quidem intelligendum est de cadentiâ vocum, non materialitèr sumptarum; sed formaliter prout significantium: nam respectu fœminæ, quæ *grammatica* denominatur ab arte grammatica in ipsa existente, eandem cadentiã habent, quoad materialem vocis prolationem, nomen concretum, & abstractum. Cæterum quia vnum significat scientiam grammatices secundum se, & aliud scientiam illam in subiecto, censentur casu, seu cadẽtia differre. Ex parte rerum significatarum requiritur etiam, quod concretũ, & forma cõueniant in aliquo, & in aliquo differant. Conueniunt in eo, quod vtrunque dicit entitatem formæ; differunt tamẽ in eo, quod forma dicit solã suã entitatem; concretũ verò vltra entitatẽ formæ dicit etiã subiectũ, quod effectum aliquẽ formalẽ participet ab ipsâ formâ.

18 His positis facilè erit definitionem denominatiuorum explicare. In primis ea conuenit concretis accidentalibus, quæ appellantur nomine desumpto ab ipsorum forma, vt, *concretum*, resultans ex albedine, & subiecto. Huic enim conuenit, quod ab aliquo, ab *albedine* scilicet, à qua solo casu differt, secundum nomen habeat appellationẽ, quando quidem appellatur *album* ex eo, quod *albedine* tanquam forma in esse albi constituitur. Deinde prædicta definitio est accidentalis prædictis concretis, si secundùm se considerentur: quia illis secundùm se consideratis per accidens omnino est, quod hoc, aut illo nomine appellentur; ipsis tamen, prout subsunt nomini desumpto ab eorum forma, est essentialis prædicta definitio, quia albedo, prout hoc nomine *album* desumpto ab albedine appellatur, essentialiter conuenit habere appellationem secundùm nomen ab ipsâ albedine, vt ex se constát. Vndè definitum prædictæ definitionis est concretum coalescens ex subiecto, & forma, vt subest nomini desumpto ab ipsa forma: ita tamen vt concreto *vt quod* conueniat habere appellationem secundum nomen, & nomini conueniat, *vt quo*, quia concretum est, quod appellatur tali nomine, & nomen id, quo appellatur. Vide quæ diximus circa definitum definitionis Generis suprà disp. 6. sect. 2.

19 Obijcies: per definitionẽ explicatã definiuntur quæcunque ab aliquo sunt differẽtia casu; sed quæ casu

esse tamen accidentia prædicabilia respectu materię primę: & ideò quoad prædicationē habent rationem concreti accidentalis respectu ipsius materiæ.

23 Ex dictis colliges primò nō omnia cōcreta accidētalia adhùc adiectiuè sumpta esse denominatiua: quia *studiosus* est concretū accidentale adiectiuū, & nihilominus non est denominatiuum, cùm non sumat appellationē secūdùm nomen à *virtute*, quæ est forma cōstitutiua talis concreti. Colliges secundò, ad rationē denominatiui non requiri plura, quæ eodē nomine significentur, sicut requiruntur ad rationē æquiuocorū, & vniuocorum, quia omnia, quæ de ratione formali denominatiuorum esse diximus, possunt vni soli cōuenire, vt constat ex dictis. Hoc tamē nō tollit, quod denominatiuū possit admittere ęquiuocationē, & vniuocationē: *sanū* enim adiectiuè sumptum (qua ratione est denominatiuum) potest cōparari ad medicinā, pulsum, & hominē sanū, & sic erit æquiuocū: potest etiā cōparari ad hunc, & illum hominē sanū prout habentes sanitatē, & sic erit vniuocū, quia se habet vt species respectu illorum. Si verò cōparetur ad hunc, & illum hominem sanum non reduplicatiuè prout habentes sanitatem; sed solùm secundùm se, non erit strictè vniuocum respectu illorum, quia comparatur ad illos tanquam accidens prædicabile ad sua subiecta; erit tamen latè vniuocum iuxta dicta suprà numero 6.

SECTIO IV.

Analoga definiuntur.

24 Licèt Arist. in hoc loco non meminerit analogorū, quia cum sint æquiuoca à cōsilio sub nomine ęquiuocorū illa cōprehēdit; alijs tamen in locis ea traddit (licèt rarò ea analoga appellauit) vt cōstat ex 4. Met. textu 2. vbi hæc habet: *Ens autem multipliciter quidem dicitur verum ad vnum, & nō æquiuocè; sed quemadmodū omne sanum ad sanitatē*. Et lib. 7. Met. cap. 4. circa finem textu 15. vbi tractat, qua ratione *esse*, aut *essentia* conueniat substantiæ, & accidenti, hæc habet: *Nam rectius est neque æquiuocè dicere, neque eodem modo*) hoc est vniuocè) *sed quemadmodum medicinale, eo quod ad idem quidem, & vnum; non autem idem, & vnum* (hoc est vniuocum) *non tamen etiam æquiuocè, nullum etenim medicinale corpus, opus, & vas* (prout significātur nomine, *sanū*) *dicitur æquiuocè neque secundùm vnum; sed ad vnum*. In quibus locis manifestè cōcedit dari mediū inter hoc, quod est dici vniuocè, & æquiuocè, & hoc medium in eo costituit, quod plura dicantur ad vnum.

25 Hinc desumpta est definitio analogorum, quæ cōmuniter traditur à dialecticis, & philosophis. *Analoga sunt, quorū nomē est commune ratio vero substātia significata per nomē, neq; omninò eadē, neq; omninò diuersa*. Conueniunt cum æquiuocis, & vniuocis in hoc, q

D. Thoma & alijs triplicem analogorum speciem assignauit. Primam vocauit inæqualitatis. Secũdam proportionis, seu attributionis. Tertiam proportionalitatis. Quibus quartam addiderunt alij, quam vocant analogiam transcendentiæ. Analoga inæqualitatis dicuntur esse, *quorum nomen est commune, & ratio significata per nomẽ eadem; inequaliter tamen perfecta in inferioribus.* Hanc analogiam dicit Caietanus inueniri in genere respectu suarum specierum, ratio enim generica est eadem in speciebus; inæqualiter tamen perfecta ratione differentiarum, per quas contrahitur ad species: differẽtia enim hominis est perfectior differentiâ, equi, & differentia huius perfectior differentiâ lupi, & ideo maior accrescit perfectio animali, dum contrahitur ad hominem, quam dum ad equum, &c. Ceterum, cùm hæc maior perfectio non sit de ratione formali animalis existentis in homine; sed illi adueniat per formalitatem aliam superadditam, non tollit, quod ratio animalis sit omninò eadem secundùm se, ac per cõsequens neque tollit vniuocationem illius. Propter hanc rationem addit Caietanus, eam non esse proprie analogiã, quia, quæ est propriè talis, excludit vniuocationem. Præterea, licèt ratio significata per nomen genericum, *animal* v.g., sit inæqualis in speciebus; hæc tamen inæqualitas, neque in illâ datur ratione sui; sed ratione differẽtiæ illi adjunctæ, neque significatur per nomen *animal*, atque adeò nullã rationem analogiæ participare potest, siquidem ad analogiam est necessarium, quod plura significẽtur eodem nomine secundùm rationem, quæ sit partim eadem, & partim diuersa ratione sui, vt constat ex definitione analogorum suprà traditâ.

De Analogis Attributionis.

29 Analoga a tributionis, seu proportionis dicũtur, *quorum nomen est commune; ratio verò significata simpliciter diuersa,* & *eadem secundum terminum.* Hæc definitio desumpta est ex S. Thoma 11. Metaph. lect. 3. Explicatur. Animal, medicina, & pulsus sunt analoga attributionis, prout significantur hoc nomine, *sanum*, quod quidem rationes diuersas significat in singulis: animal enim dicitur sanum quia in se habet sanitatem; medicina, quia est causa; & pulsus, quia est signum ipsius sanitatis. Cùm autem habere in se sanitatem, ac esse causam, & indicium sanitatis sint rationes simpliciter diuersæ, ratio significata per nomen *sanum* erit simpliciter diuersa. Cæterum, quia medicina, & pulsus habent proportionem aliquam, & ordinem ad sanitatem existentem formaliter in animali, dicuntur non esse omnino diuersa; sed habere aliquam conuenientiam cum animali vt sano, prout hoc nomine significata: &, cum illa conuenientia in eo consistat, quod ordinentur tanquam ad terminum realem, ad sanitatem formalem animalis, dicitur esse idẽtitas

tas secũdũ terminũ, & est tãtũ idẽtitas secundũ quid, & imperfecta.

30 Dicuntur autem hæc analoga attributionis, & proportionis, vel quia res, quam nomen ex primâ sui institutione significat, inuenitur solum in vno, à quo reliqua sumunt eandem appellationẽ propter aliquam proportionem, seu ordinem realem, quem dicunt ad rem primariò significatam (vt contingit in medicina, & pulsu, quæ dicuntur sana propter ordinẽ, quem habent ad sanitatem existentem in animali, quæ quidem ex primâ nominis institutione significatur per nomen, *sanũ*,) vel quia, si res per nomen analogum significata ex prima institutione inuenitur intrinsecè in vno, & in alio analogato, aliquando tamen pro nata occasione significatur per idem nomen vt perfectior in vno, & imperfectior in alio cum proportione, seu ordine aliquo ad perfecti•. Sic se habet *ens* respectu Dei, & creaturarum, ac respectu substantiæ, & accidentis; quia, licèt ratio formalis entis, quam nomen *ens* ex prima sui institutione significat, inueniatur intrinsecè tam in creaturis, quàm in Deo; & tàm in accidenti, quàm in substantia, vt dicemus infrà: in Deo tamen est formaliter perfectior, quàm in creaturis; & in substantia, quàm in accidenti, ita tamen vt aliquando per idem nomen immediatè significetur vt perfectior in Deo: & vt imperfectior in creaturis cũ ordine aliquo ad ipsum Deum, & similiter etiam significetur vt perfectior in substantia & vt imperfectior in accidenti cum ordine, seu attributione aliqua ad substantiã. Id explicabitur sect. 6.

31 Ex his analogis attributionis ea, in quibus ratio ex primâ nominis institutione significata per ipsum nomen est omnibus intrinseca, dicuntur analoga propria; ea verò in quorum vno solũ inuenitur intrinsecè, dicuntur impropria. Et de omnibus istis verificatur commune proloquium: *Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*; quia *ens* absolutè prolatum in creatis sumitur pro *substantia*, vt passim docet Aristot. in Metaphys.: certè non alia de causa, nisi quia, licèt intrinsecè etiam inueniatur in *accidenti*; perfectius tamen inuenitur in *substantia* tanquàm in eo, ad cuius perfectionem ordinatur *accidens*, & propterea hoc, *entis ens* appellari solet. De hoc latè agemus sect. 6. Deinde *sanum* absolutè prolatum sumitur pro *animali* habente sanitatem, quia forma primariò importata per nomen inuenitur intrinsecè in *animali*; in *medicina* verò, & *pulsu* solum extrinsecè. Præterea analogiam attributionis diuisit D. Thomas in analogiam attributionis vnius, vel plurium ad vnum, quod significetur eodem nomine cum illis, quæ ad ipsum ordinantur, (vt *sanum* respectu *medicinæ, pulsus, & animalis*) & in analogiam attributionis plurium ad aliud tertium, quod nõ significetur eodẽ nomine cũ illis; sed solũ cõnotetur: vt *accidens*, quod significat

est pluradiuersa, omnia, videlicet *accidentia*, prout dicunt ordinem ad *substantiam* quæ nō significatur; sed solum connotatur hoc nomine, *accidens*.

32 Hic est aduertendum ad hoc, vt aliqua sint analoga analogiâ attributionis non sufficere, quod quædam ex illis dicant ordinem ad vnum, & quod significentur vt cunque eodem nomine; sed esse necessarium, quod nomen significet ea secūdùm eam rationē, secundùm quam quædam dicunt ordinem ad vnum, & hoc vnum terminat ordinem aliorum. Explico. *Ens* significat rationem entis, quæ est in substātiâ, & rationem entis, quæ est in accidenti: si ergo accidens non significaretur per nomē *ens*, vt dicit ordinem ad substātiā, & substantia prout terminat ordinem accidentis, *ens* non esset analogum analogiâ attributionis respectu substantiæ, & accidentis, quia iam ratio significata per nomen *ens* non haberet identitatem requisitam ad analogiam attributionis: hæc enim identitas, vt cōstat ex suprà dictis, in eo consistit, quod ratio significata per nomen analogum in quibusdam dicat ordinem ad vnum, & in hoc vno terminet aliorū ordinem, & propterea dicitur *identitas secundum terminum*: atqui in casu posito ratio significata per nomen *ens* in accidenti non diceret ordinem ad substantiam, neque in substantia terminaret ordinem accidentis, vt supponimus: ergo ratio significata per nomen non esset eadem, identitate requisitâ ad analogiā attributionis. Idem dicito de *animali*, *medicina*, & *pulsu*, prout significantur nomine *sanum*.

33 Hinc colliges, nomen *qualitas* (& idē est de alijs similibus) non esse analogum respectu qualitatum, quarum vna dependet, seu dicit ordinem ad aliam, vt respectu primarum, & secundarum qualitatum, quarum istæ dependent ab illis. Ratio est, quia hæc dependentia non significatur per illud nomen; sed solum significatur ratio qualitatis, quæ secundum se est eadem in omnibus, & fit diuersa in singulis ratione differentiarum, per quas contrahitur ad singulas species. Dices: accidens non dicit ordinem ad substantiam secundū rationem entis; sed ratione differentiæ propriæ: ergo nomen *ens* non est analogum respectu substantiæ, & accidentis. Consequētia videtur bona: quia nomen *ens* solum significat rationem entis, & non differentias proprias substantiæ, & accidentis. Antecedens probatur: quia accidens dicit ordinem ad substantiam, vt est accidens: atqui non constituitur in ratione accidentis per rationem entis, cùm hæc sit communis substantiæ; sed per propriam differentiam: ergo ratione huius refertur ad substantiā, & nō per rationē entis. Nego primum antecedens, quia ratio significata per nomen *ens* imbibitur formaliter in differentia accidentis, atque adeò, si differentia accidentis dicit ordinem ad substantiam, necessarium est, quod ra-

ratio significata per nomen *ens* in accidenti dicat ordinem ad substātiam. Secundò, falsum est dicere, quòd per nomen *ens* non significentur differentiæ propriæ substantiæ, & accidentis, vt dicemus sect.6.

De Analogis proportionalitatis.

34 ANaloga proportionalitatis dicuntur, ***quorum nomen est commune; ratio verò significata per nomen partim diuersa, & partim eadem secundùm proportionem.*** Proportio est similitudo vnius ad aliud, qualis est inter quatuor, & octo, quæ est proportio dimidij ad duplum. Proportionalitas est comparatio, seu similitudo duarum proportionum inter se, propterea analoga proportionalitatis dicuntur esse eadem secundū proportionem, hoc est, ratione cōparationis duarum proportionum inter se. Exemplum huius analogiæ sit *risus* verus hominis, & *viriditas* prati, prout significantur hoc nomine, *risus*: hæc enim habent idem nomen; ratio verò significata per illud partim est diuersa, quia in homine significat verum risum; in prato verò viriditatem, quæ quidem diuersa sunt, vt patet; partim tamen est eadem ipsa ratio significata, siquidem est eadem secundum proportionem: quia, sicut se habet risus hominis ad hominē, ita se habet viriditas prati ad pratum: sicut enim risus hominis ostētat rectam corporis dispositionē, & veram eius hilaritatem, ac gaudium elicitum, sic etiam viriditas prati ostentat rectam prati dispositionem, & quasi gaudium innatum de illâ bonâ dispositione præsenti.

35 Hinc fit primò, proportionalitatem esse veram speciem analogiæ; quia vt ex definitione constat illi conueniunt omnia, quæ ad veram analogiam requirūtur. Fit secundò, esse speciem analogorum distinctam ab analogiâ attributionis: quia, licèt vtraque conueniat in hoc, quod est inuoluere aliquā rationem significatam per nomen vt partim diuersam, & vt partim eandem; at identitas requisita ad analogiam attributionis est diuersæ rationis ab identitate requisita ad analogiam proportionalitatis: ergo distinguuntur specie. Antecedens probatur; quia identitas requisita ad analogiam attributionis est ordo intrinsecus vnius, vel multorum ad vnum; identitas verò requisita ad proportionalitatē est similitudo diuersarum proportionum: atqui ordo vnius, vel multorum ad vnum, & similitudo diuersarum proportionum sunt identitates diuersæ rationis: ergo identitas requisita ad vnam est diuersæ rationis ab identitate requisitâ ad aliam, cur ergo non distinguentur specie?

39 Obijcies: proportionalitas non solum inuenitur in analogis; sed etiam in vniuocis, & æquiuocis: ergo non est species analogiæ; sed quid commune vniuocis, æquiuocis, & analogis. Antecedēs probatur: quia, sicut se habet animal hominis ad rationale, ita se habet animal equi ad equum; &, sicut se habet canis marinus ad suum

suum esse, ita se habet canis latrabilis ad suum: sed *homo*, & , *equus*, prout hoc nomine *animal*, significantur, sunt vniuoca, & *canis marinus*, & *latrabilis*, prout hoc nomine *canis* significantur sunt æquiuoca: ergo proportionalitas non solum conuenit analogis; sed etiam æquiuocis, & vniuocis. Distinguo primum antecedens, proportionalitas non solùm inuenitur in analogis; sed etiam in vniuocis, & æquiuocis, prout significantur nomine vniuoco, & æquiuoco, nego: prout alio nomine significantur, admitto antecedens. Ad probationem antecedentis admitto, quòd sicut se habet animal hominis ad rationale; ita se habet animal equi ad hinnibile. At hæc similitudo proportionum non significatur per nomen *animal*; nam proportionalitas, seu similitudo duarum proportionum, quarum vna sit animalis ad rationale, & alia animalis ad hinnibile inuoluit aliquid diuersum in vnâ, & aliâ proportione, cù in vnâ inuoluat rationalitatem; & hinnibilitatem in aliâ: atquì hæc diuersitas non significatur per nomen *animal*, (ratione cuius sunt vniuoca) sed solùm identitas, quam habent in ratione animalis: ergo non conuenit illis talis proportionalitas, prout significantur nomine vniuoco. Idem dicito suo modo de nomine *canis*: hoc enim non significat similitudinem canis latrabilis, & marini in proportionibus; sed solùm diuersitatem, aut dissimilitudinem inter rationes formales vtriusque; & ideò sunt æquiuoca, prout hoc nomine significata, & non analoga proportionalitatis. Alia omitto, quæ circa analogiam proportionalitatis adduci solent, quia confusionem potiùs, quàm lucem aliquam afferent legentibus.

De Analogis transcendentiæ.

37 ANaloga transcendentiæ dicuntur ea, *quorum nomen est commune; ratio verò significata ita imbibitur in differentijs proprijs singulorum, vt non possit ab illis abstrahi simpliciter; sed tantùm secundum quid.* Hanc analogiam dicitur habere *ens* respectu *substantiæ*, & *accidentis*, & respectu eorum omnium, quæ sub accidenti, & substantiâ continentur: quia ita imbibitur ratio *entis* in differentijs singulorum, vt non possit ab illis abstrahi simpliciter; benè tamèn secundùm quid. Circa hanc analogiam est magna controuersia inter recentiores, vtrum concedenda sit, atque adeò ex professo nobis examinanda est in præsenti: &, quia præcipua controuersia est de *ente*, de illo in terminis agemus, & quidquid de illo dixerim dictum censeatur de reliquis transcendentibus.

lũ in cõspectu eius: atqui, hoc non obstãte, dicis, nõ solũ Deũ; sed sub stãtiã etiã creatam esse intrinsecè ens: ergo fateri etiã teneris, nõ solùm substantiam creatam; sed etiã accidens esse intrinsecè ens.

41 Dices: analogum per se sumptum stat pro famosiori significato iuxta commune proloquium, & propterea Aristoteles frequenter dicit, *substantiam* esse absolutè, & simplicitèr ens; *accidens* verò secũdùm quid: ergo id, quod significatur nomine *ens*, est solũ substãtia: ergo ratio entis nõ est intrinsecè in accidẽti. Si quid probaret hoc argumẽtũ, probaret quidẽ, *ens* nõ esse nomẽ analogũ respectu *substãtia*, & *accidẽtis*, quia nomẽ analogũ debet significare omnia analogata: at ens per se solã substãtiã significat: ergo nõ est analogum respectu substantiæ, & accidentis.

42 Pro respõsione ergo obiectionis noto, nõnulla esse nomina, quę licet ex prima sui institutione plura aliqua significent sine distinctione; posteà tamèn vsu introducitur, quod, positis quibusdã circũstãtijs, primariò nos ducant absolutè prolata in cognitionẽ alicuius, quod inter omnia significata est pręcipuũ; & secũdario in minus præcipua. Ita cõtingit frequenter in his nominibus, *Marchio*, *Dux*, & alijs similibus, quæ, licèt ex primâ sui institutione significent omnes Duces, & Marchiones, vsu tamẽ introductũ est, quòd, dũ alicubi sũt plures, inter quos vnus emineat super alios, vel potẽtiã, vel nobilitate, vel gratiã apud Regẽ, ab solutè prolata ea nomina primariò nos ducãt in cognitionẽ super eminẽtis; & secũdariò in reliquos inferioris sortis, nõ quia nõ sit in omnibus ratio, quã ex prima sui institutione significant ea nomina; sed quia ratione circũstãtiarũ significant immediatè eã rationẽ in aliquo cum aliquã excellentiã, ratione cuius antecedit reliquis; &, in alijs cũ rationibus particularib⁹, ratione quarũ sũt illi inferiores.

43 Sic ergò accidit in hoc nomine, *ens*, quod quidẽ ex primã sui institutione assumptũ fuit ad significãdum, quod non implicat cõtradictionẽ, seu est aptum ad existendum; & propterea ex primã sui institutione significat sine distinctione, tàm accidens, quã substãtiam, secundùm quod nõ implicant cõtradictionẽ, seu apta sunt ad existẽdum: posteà tamẽ vsu introductum est, quod, dum de Deo agimus relatè ad creaturas, vel de substãtiã relatè ad accidẽtia; vtamur hoc nomine absolutè prolato ad significãdum primariò Deum, vt supereminentẽ, & absolutum a reliquis; & secundariò reliqua, vt inferiora, & ab illo depẽdẽtia: Et similiter assumamus illud ad primariò significãdã substãtiã vt primum, & præcipuum ens respectu accidẽtium: & secundariò accidentia, vt minus præcipua, & ad substantiæ perfectionem ordinata.

44 In hoc sensu explico cõmune proloquium: *Analogũ per se sumptũ stat pro famosiori significato*, quod intelligẽdum est de analogo attributionis; nõ quidẽ, quia solũ signi-

solū detur per cognitionem intellectus exprimētē vnū sine expressione alterius, vt dictū est in tract. de Vniuers. necessariò est, quòd, si vnus non possit expressè cōcipi, quin expressè cōcipiatur alius (cū quo alias idētificatur realiter) tanquam quid intrinsecū illi, nō distinguatur formaliter ab illo alio. His positis.

48 Probatur nostra sententia: quia rationale v.g. (& idē est de reliquis differētijs) ex vnâ parte est idē realiter cū ratione entis cōuenietis homini, vt fatētur omnes: ex aliâ parte nō potest cōcipi expressè, quin expressè concipiatur esse ens: ergo ratio entis pertinet ad cōceptū formalē rationalis. Cōsequētia est bona: quia in omniū cōsensu tunc aliquid pertinet ad cōceptum formalem alterius, cū quo realiter idētificatur, quādo hoc non potest expressè cōcipi, quin expressè cōcipiatur vt idē cū illo. Antecedens probatur quoad secūdā partē: quia rationale formaliter vt tale est principiū ratiocinādi, quod quidē non potest expressè cōcipi vt tale; quin cōcipiatur, vt principiū possibile, vel vt existens, vt cōstat ex n. 46., si autē cōcipiatur vt principiū possibile, concipitur vt ens possibile, quia principiū possibile, vt tale est aptū ad existēdū, & hoc est ens possibile, vt cōstat ex n. 38. Si cōcipiatur vt principiū existens, cōcipitur vt ens actuale, & existens, quia principiū existens vt tale, est actu interū natura, & hoc est esse ens existēs, vt cōstat ex eodē num.: ergo nō potest cōcipi rationale, quin cōcipiatur vt ens: ergo hoc pertinet ad conceptum formalem illius.

49 Confirmatur, quia hæ propositiones: *Rationale formaliter sumptum implicat contradictionē*; *Rationale formaliter sumptū nō implicat contradictionē*, sunt cōtradictoriæ, vel æquiualentes contradictorijs: ergo vna ex illis debet esse vera. Nō prima; neque enim ex positione rationalis formaliter sumpti sequitur duplex contradictorium, vt constat: ergo secunda est vera: ergo rationale formaliter sumptū est possibile, quia quod non implicat contradictionem est possibile; sed quidquid est possibile est ens: ergo rationale formaliter sumptum est ens. Minorem probo: quia quidquid est possibile est aptum ad existendum: sed ens possibile vt tale nil aliud est nisi aptum ad existendum: ergo quidquid est possibile est ens. Dices, rationale formaliter sumptum esse possibile materialiter: quia identificatur realiter cum tota entitate hominis, quæ est possibilis realiter, non verò esse possibile formaliter. Sed contrà: rationale formaliter sumptum est distinctum formaliter ab animali, & à reliquis prædicatis hominis: vel ergo prout distinctū formaliter ab animali implicat contradictionem; vel non implicat. Non primum, vt constat. Si autē prout distinctum formaliter ab animali non implicat: ergo prout distinctum formaliter ab animali est possibile: sed quod conuenit vni formalitati prout distinctæ formaliter ab

aliâ

aliâ, cōuenit illi formaliter, & non solùm materialiter; neq; enim vni formalitati prout distinctæ ab alia quidquā conuenit, nisi quod est de cóceptu formali illius, vt nullus nō fatetur: ergo rationale formaliter sumptum est formaliter possibile, ac per consequens formaliter ens.

Soluuntur obiectiones.

50 Obijcit. 1. Scot. si ratio entis transcéderet vltimā differētiā, seu imbiberetur formaliter in illâ, iam vltima differētia cōueniretcū alijs in ratione entis, & differret ab alijs in ratione talis: ergo esset vltima, vt supponim⁹, & nō esset vltima, quia vltima differētia in nullo debet cōuenire cū alijs. Respōdeo, vltimā differētiam conuenire cū alijs analogicè in ratione entis; nō verò vniocè. Deinde differt ab alijs in ratione talis perse ipsā formaliter, & nō per aliā superadditā: quia, cū sit idē formaliter cū ratione entis, in qua analogicè cōuenit cu alijs, non indiget aliā superadditā ad hoc, vt ab alijs differat, atque adeò hæc conuenientia nō tollit, quod sit vltima. Id magis explicabitur sect. sequenti.

51 Obijcit. 2. Partes, ex quibus compositū physicū resultat realiter tanquàm ex actu, & potentiā physicis, debēt esse tales, quæ mutuo nō se includāt realiter: ergo partes, ex quibus cōpositū metaphysicū resultat formaliter tāquàm ex actu, & potētia metaphysicis, debēt esse tales, quæ mutuo non se includāt formaliter: sed ens se habet vt pars potētialis; & differētia vt pars actualis cōpositi metaphysici: ergo neutra debet includi formaliter in aliâ. Concesso primò antecedēti, & consequentia, nego minorē absolutè loquendo: neq; enim ratio entis cōparatur cū differētia tanquā pars potētialis cū actuali, hæ enim mutuo distingui debēt formaliter, & iā probatū est, differentiā non distingui formaliter ab ente, cū non possit expresse concipi nisi vt ens.

52 Obijcit. 3. ratio formalis entis consistit in oppositione cum chimæra, aut nihilo: sed potest expressè cōcipi rationale, quin expressè concipiatur oppositio cum chimæra, aut nihilo: ergo potest concipi, quin expressè concipiatur ens. Minor probatur, quia nō potest expresse cōcipi oppositio cū chimæra, quin expresse cōcipiatur chimæra: sed potest cōcipi expresse rationale, quin expresse cōcipiatur chimæra, vt experientia cōstat: ergo, &c. Admissa maiori, nego minorem; quia vel rationale cōcipitur vt possibile, & sic cōcipietur vt nō repugnās: quia possibile nihil aliud est, quàm nō repugnans; si autē concipitur vt nō repugnas, cōcipiatur, necesse est vt oppositū repugnātiæ, quæ est nō ens, seu chimæra: vel rationale concipitur vt existens, &, cùm existentia sit exclusio suæ negationis, cōcipietur etiā vt oppositū suæ negationi, vel si potest cōcipi vt existens, quin concipiatur vt excludens suā negationem: idem erit de ente existente, atq; adeò in nullo euētu poterit cōcipi rationale expresse, quin expresse etiā concipiatur, vt ens.

53 Obij-

53 Obijcies quartò: fundamẽtum, quod habemus in rebus ad distinguẽdas diuersas formalitates in eadẽ entitate reali, sunt diuersæ operationes, aut diuersa cõnotata: sic distinguim⁹ in homine animal, & rationale, quia dãtur in illo diuersæ operationes, quarum vnã attribuimus animali, & alteram rationali: sed in homine dãtur duo cõnotata, quorum vnum possumus attribuere rationali, & alterum rationi entis: ergo possumus distinguere ens, & rationale tãquã duas formalitates distinctas, ac per consequens ens nõ imbibitur formaliter in rationali. Minor probatur: quia ens, cum sit aptitudo ad existẽdum, habet pro cõnotato existẽtiã ipsius entis; rationale verò, cũ sit principium ratiocinãdi, habet pro connotato ratiocinationẽ: sed existentia entis, & ratiocinatio sunt distincta cõnotata: ergo dantur diuersa connotata, per ordinẽ ad quæ possumus distinguere formaliter rationale ab ente.

54 Respõdeo, diuersas operationes, aut diuersa cõnotata eiusdẽ entitatis, nõ esse sufficiens fundãmẽtum ad distinguẽdas diuersas formalitates, nisi quãdo res potest cõcipi expresse in ordine ad vnum, quin expresse cõcipiatur in ordine ad aliud: quia, si, eo ipso quod attingitur expressè in ordine ad vnum cõnotatum attingi debet in ordine ad aliud, necessarium est, quod de cõceptu formali talis entitatis, prout attingitur per illam cognitionẽ, sit respicere vnum, & aliud cõnotatum, atq; adeò nullũ ex illis erit cõnotatũ adæquatũ illius formalitatis; sed ex vtroq; coalescet cõnotatũ adæquatũ illius. Cũ autẽ rationale nõ possit expressè cõcipi in ordine ad ratiocinationẽ, quin expressè cõcipiatur in ordine ad cõnotatũ entis, necessariũ est, quod non possit distingui formaliter ab ente. In animali verò, & rationali est diuersa ratio: quia nõ solũ habẽt diuersa cõnotata; sed etiã potest homo cõcipi expressè in ordine ad vnum, quin expressè concipiatur in ordine ad aliud; & ècõtrà. Vndè ad obiectionẽ distinguo maiorẽ: fundamẽtum ad distinguẽdas diuersas formalitates sũt diuersa cõnotata, quãdo res potest expressè cõcipi in ordine ad vnũ, quin expressè cõcipiatur in ordine ad aliud, concedo: quãdo nõ potest expressè cõcipi in ordine ad vnũ, quin expressè cõcipiatur in ordine ad aliud, nego maiorẽ. Deindè distinguo minorẽ: sed in homine dãtur duo connotata, quorũ vnũ possumus attribuere enti, & aliud rationali, ita vt possit cõcipi expressè in ordine ad cõnotatũ attributũ rationali, quin expressè cõcipiatur in ordine ad cõnotatũ attributũ enti, nego: ita vt non possit &c. concedo minorẽ: Et denique nego consequentiam.

55 Dices: cur ad hoc, vt duæ formalitates distingeãtur, non sufficiet, quod vna, & eadẽ res habeat duo cõnotata, etiã si nõ possit cõcipi in ordine ad vnum expressè, quin expressè etiã in ordine ad aliud cõcipiatur? Respõdeo, ideò esse, quia, si ad pluralitatẽ formalitatum

tum sufficeret pluralitas connotatorum independenter à pluralitate cognitionum, cùm à parte rei dentur in vnâ, & eâdem entitate plura connotata realiter distincta darentur etiam plures formalitates à parte rei, quod nullus admittit: ergo dicendũ est, non posse eas formalitates distingui, nisi per cognitiones, quarum singulæ attingant expressè rem in ordine ad vnũ connotatum, quin in ordine ad aliud, vel ad alia expressè attingatur ipsa res.

SECTIO VII.

An ab omnibus entibus realibus possit præscindi vna ratio entis realis?

56 DIctum est sectione præcedenti, differentias entiũ realium non posse præscindi formaliter ab ente. Nunc inquirimus, an ens possit formaliter præscindi à differentijs? Pro maiori explicatione in memoriã reuoco id, quod dixi disp. 4. sect. 4. n. 34. nempè, duplicẽ dari præscissionem: vnã positiuã; alterã negatiuã. Positiua est illa, quâ vnũ prædicatum attingitur expressè vt distinctum ab alio. Negatiua est illa, quâ vnũ prædicatum expressè attingitur, nullâ factâ expressâ mẽtione alterius. Rursus hæc distinguitur à nõnullis in adæquatã, & inadæquatã. Adæquata dicitur, quãdo ita vnũ prædicatũ potest expressè cõcipi, quin aliud expressè cõcipiatur, vt èconträ, hoc possit etiã expressè cõcipi quin illud expressè cõcipiatur. Inadæquata dicitur, quãdo entitas habẽs duo cõnotata potest expressè concipi in ordine ad vnũ, quin expressè concipiatur in ordine ad aliud; non tamen èconträ.

57 In præsenti ergo certũ est 1. rationẽ entis non posse præscindi ab inferioribus præscissione positiuâ: quia, cũ probatũ sit sect. præcedẽti, quãcũq; differẽtiã inuoluere formaliter rationẽ entis, necessariũ est, quòd nõ possit hæc expressè concipi vt formaliter distincta ab illis. Certũ est 2. nõ posse præscindi præscissione negatiuâ adæquatâ propter eãdẽ rationẽ. Certũ est 3. ab ente reali, & rationis non posse adhuc præscissione negatiuâ inadæquatâ præscindi rationẽ entis. Primò, quia ens rationis reverà non est ens: ergo nõ potest ab illo, & ab ente reali præscindi ratio entis. Probo cõsequẽtiã: quia vel illa ratio præscissa reverà esset ens; vel nõ. Si primũ, nõ posset præscindi ab ente rationis, cũ hoc nõ sit reverà ens. Si secũdũ, nõ præscinderetur ab ente reali, quia in hoc nõ inuenitur ratio entis cõficta; sed quæ reverà est talis: ergo &c. Confirmatur, quia nullus est, qui concedat, posse præscindi vnam rationem hominis ab homine picto, & vero, certè non alia de causa, nisi quia homo pictus reverà non est homo: ergo, cùm ens rationis reverà non sit ens, non poterit præscindi ab illo, & ab ente reali vna ratio entis. Idem propter eandem rationem dico de analogis attributionis, in quorum vno solum reperitur intrinsecè ratio prima-

mariò significata per nomen; in reliquis verò extrinsecè, vt se habent *medicina, pulsus*, & *animal* respectu *sanitatis*; ab his enim nullatenùs potest vna ratio præscindi. Solum ergo procedit præsens difficultas de ente reali: an videlicèt ab omnibus entibus realibus possit præscissione negatiua inadæquatà præscindi vna ratio entis realis? Partem negatiuam tuentur Caietanus lib. de Analo. nomi. cap. 4. & 6. P. Vazq. 1. par. disp. 22. n. 6. & disp. 114. n. 5. & 6. & plures ex Thomistis.

58 Vera tamen sententia est, ab omnib⁹ entibus realibus præscindi posse præscissione negatiua inadæquatâ vnã rationẽ entis realis. Ita P. Suar. in Met. disp. 2. sect. 1. & 2. P. Hurt. in Log. disp. 9. sect. 4. sub sect. 3. & in Met. disp. 2. sect. 2. & multi recentiores. Probatur primo ex S. Tho. quæst. 1. de verit. art. 1. vbi ait: *Secundùm hoc aliqua dicuntur addere supra ens in quantum exprimunt ipsum modum, qui nomine entis nõ exprimitur*: ergo sentit Sãctus Doctor, per conceptum expressum entis non exprimi differentias: ergo sentit per talem conceptum præscindi rationem entis ab ipsis differentijs. Patet consequentia: quia præscindi vnam rationem ab alia nil aliud est, quàm, quod exprimatur non expressâ aliâ.

59 P. Hurt. probat præfatam sententiam hâc ratione: quia possumus concipere, dari ens vt sic clarè, quin clarè concipiamus substantiam, & accidens: ergo possumus præscindere rationem entis à substantiâ, & accidenti (& idem est de reliquis differentijs) Antecedens probatur: quia omnes cognoscimus clarè esse intellectum humanum, & posteà dubitamus an sit accidens distinctum ab homine, vel potiùs sit ipsa substantia hominis: ergo concipimus clarè illum in ratione entis, quin formemus clarũ conceptũ substantiæ, & accidentis. Hæc ratio est infirma: quia sæpè cõtingit, quod viso aliquo homine cognoscimus certò esse hominem, & dubitamus, an sit homo viuus, an homo mortuus; & tamen nullus est, qui dicat, posse præscindi vnum cõceptum hominis ab homine viuo, & mortuo: ergo, licèt certum sit, quòd sæpè cognoscamus clarè, esse intellectum humanum, & postea dubitemus, an sit substantia, vel accidens; inde tamen non benè infertur, quod possimus præscindere vnã rationem entis à substantia, & accidenti. Et ratio huius est; quia ad hoc, vt dubitemus, an aliquid sit substantia, vel accidens, non est necessarium, quod præcedat cognitio entis præscindens à substantia, & accidenti; sed sufficit, quòd præcedat cognitio exprimens rationẽ entis vt substantiam, aut accidens disiunctim; &, hâc positâ procedet intellectus ad examinandum, an sit substantia determinatè, vel accidens determinatè: ergo, licèt ego anteà cognoui illum intellectum humanum expræssè vt substantiam, aut accidens disiunctim, possem postea dubitare, & inquirere, an sit determinatè

natè substantia, vel determinatè accidens.

60 Alij probāt: quia, cū ens sit aptitudo ad existendū, & substantia principiū subsistētiæ, iā habet ens diuersum connotatū, ac substātia, quā do quidē illud cōnotat existentiā, & hæc cōnotat subsistētiā: ergo potest præscindi ens à substātia. Patet cōsequētia, quia ex eo animal præscindi potest à rationali, quia habet diuersum cōnotatū: ergo, cū ens habeat diuersum connotatū, ac substātia, & accidens, & reliquæ differentiæ, poterit præscindi ab illis. Non magis efficax est hæc ratio, quā præcedens; quia, licèt in substantia detur cōnotatū diuersum à cōnotato entis, nō potest præscindi ipsa substātia ab ente, vt probaui sect. præcedenti: ergo, quòd ens habeat diuersum connotatū à substantiā nō est sufficiens fundamentum ad probandum posse præscindi à substantiā, & reliquis differentijs.

61 Probatur ergo efficaciter hæc ratione: quia ratio formalis entis realis, prout à chimæra distinguitur, cōsistit in aptitudine ad existendū: ergo, eo ipso quòd expresse cōcipiatur aptitudo ad existendū, cōcipitur expressè ratio formalis entis; sed ad hoc, vt expresè cōcipiatur aptitudo ad existendū, nō est necessariū, quod expressè concipiatur substantia, aut accidens, aut aliqua alia differētia: ergo potest expressè cōcipi ratio, quin expressè cōcipiatur aliqua differentia, ac per cōsequēs potest præscindi negatiuè ab omnibus; quia præscisio negatiua consistit in prædictā præscisione. Minorē probo: quia, vt expressè cōcipiatur aptitudo ad existendū, sufficit, quòd concipiatur expresè id, quod in tali aptitudine inuoluitur in recto, & in obliquo: sed neq; ratio cōstitutiua substātiæ, neq; ratio cōstitutiua accidētis in esse taliū inuoluitur in recto, aut in obliquo in prædictā aptitudine: ergo ad expressū cōceptū aptitudinis ad existēdū, non requiritur expressus cōceptus substātiæ, aut accidētis. Minor est certa; quia aptitudo ad existēdū inuoluit in recto ipsā aptitudinē, & in obliquo existētiam: sed neq; aptitudo ad existēdū, neq; existētia est ratio cōstitutiua substātię aut accidētis, cū illa pręter talē aptitudinē addat perseitatē: & hoc (videlicet accidēs) adhærētiā, seu inhærētiā in subiecto: ergo neq; ratio cōstitutiua substātiæ, neq; ratio cōstitutiua accidētis vt taliū inuoluitur in recto, aut in obliquo in aptitudine ad existendū. Cur ergo nō poterit talis aptitudo expressè concipi, quin expressè cōcipiātur substātia, accidēs, & reliquæ differētiæ entiū realiū? Si autē ita cōcipitur, pręscindatur necesse est ab illis negatiuè.

62 Iā, quod hæc præscisio sit inadæquata, facile colligitur ex dictis sect. præcedenti: quia per talē præscisionē præscinditur à differētijs ens, à quo ipsæ differētiæ præscindi nequeūt, vt probatū est loco citato: ergo nō præscinditur adæquatè ens à differētijs; sed inadæquatè tantū; vt cōstat ex declaratione præscisionis inadæquatæ tradita nu. 53.

Dein-

Deinde ratio entis sic præscissa fit aliquomodò vna per talē præscissionē; quia per hāc præcisionē cognoscūtur omnia entia expressè secūdū rationē entis, nō cognitis expressè eorū differētijs; ergo adunātur in ratione entis per talē cognitionē: neq; enim aliā ratione omnia animalia secūdū rationē animalis adunātur per cognitionē præscindētē animal ab inferioribus, nisi quia per illā cognoscūtur expressè omnia animalia secūdū rationē animalis, non cognitis expressè eorū differētijs. Hæc tamē vnitas entis non est talis simpliciter; sed solū secūdū quid; vt inferius dicemus.

63 Obijcies primò cōtra sententiā positā: per cognitionē expressè attingētē rationē entis repræsentātur expressè omnia entia sub ratione entis; sed differētia substātiæ secūdū suā rationē formalē est formaliter ens: ergo per cognitionē expressam entis repræsentatur expressè ratio formalis substantiæ, (& idē argumētū potest fieri circa accidēs, & circa reliquas differētias aliorū entiū) ergo nō præscinditur ab illa ratio entis. Cōcessa maiori, distinguo minorē: sed differentia substātiæ secūdū suā rationē formalē est formaliter ens per ordinē ad cōnotatū, quod est propriū, & peculiare substātiæ, nego; per ordinem ad cōnotatū propriū entis, cōcedo minorem. Deinde distinguo cōsequēs: per cognitionē expressā entis repræsentatur expressè ratio formalis substātiæ in ordine ad cōnotatū proprium entis, cōcedo: in ordine ad cōnotatū propriū, & peculiare substātiæ, vt talis, nego cōsequētiā: Et similiter nego vltimam consequentiam.

64 Itaq; substātia per eādē formalitatē est ens, & substātia; per ordinē tamē ad duo cōnotata, quorū vnū est propriū, & peculiare ipsius substātiæ, perseitas videlicet, quā exigit, vt distincta est ab accidēti: aliud verò est cōmune accidētibus, existētia videlicet, ad quā ordinantur omnia entia, vt à chimæra distinguūtur. Ratione vtriusq; cōnotati, est formaliter substātia: quia cū nō possit expressè cōcipi in ordine ad perseitatē, quin simul cōcipiatur expressè in ordine ad existētiā, vt probatū est sect. præcedēti, ad vnā simplicissimā formalitatē substātiæ debet pertinere vtrūq; cōnotatū. At verò ens nō est nisi ratione vnius cōnotati, existētiæ videlicet: quia, eo ipso quòd in ordine ad istud cōcipiatur, exprimūtur in illa omnia requisita ad rationē formalē entis, vt dictū est, & ideò potest præscindi ratio formalis entis à substātiā, licèt differentia huius nō possit præscindi à ratione formali entis. Instabis: substātia, prout respicit perseitatē nō respicit connotatū entis: ergo per ordinē ad tale cōnotatū distinguitur formaliter ab ente. Nego antecedēs: quia ad hoc, vt esset verū, quòd prout respicit perseitatē, nō respicit cōnotatum entis, erat necessariū, quod posset expressè cognosci in ordine ad illam, quin expressè cognosceretur in ordine ad cōnotatū entis; quod quidē fieri nō potest, vt cōstat ex superioribus.

Obij-

65 Obijcies secundò: ens imbibitur formaliter in omnibus differentijs, vt dictum est sect. præcedenti: ergo non potest ab illis abstrahi, seu præscindi. Patet consequentia: quia quod abstrahitur ab aliquo, separatur ab illo: sed ratio entis non potest separari à differentijs, quia identificatur formaliter cum illis: ergo neque potest abstrahi, seu præscindi ab illis. Concesso primo antecedenti, distinguo cõsequens: ergo non potest ab illis abstrahi, seu præscindi præscissione, seu abstractione adæquatâ, concedo: inadequatâ, nego consequentiam. Ad probationem distinguo etiam maiorem: quod abstrahitur ab aliquo, separatur ab illo, eo modo, quo abstrahitur, concedo: diuerso modo, nego maiorem. Itaque id, quod abstrahitur adæquatè ab aliquo, separatur ab illo adæquatè; id veró, quod inadæquatè solùm abstrahitur, inadæquatè tantùm separatur. Hinc distinguo minorẽ: sed ratio entis non potest separari à differentijs adæquatè, concedo: inadæquatè, nego minorem. Et distinguo similiter consequens: ergo neque potest ab illis abstrahi adæquatè, concedo: inadæquatè, nego consequentiam. Hinc est, quòd, licèt ratio entis debeat semper esse in ipsis differentijs per cognitionem, quâ attinguntur expresse ipsæ differentiæ; non tamen debet esse per cognitionem, quâ ratio entis secundùm se attingitur expresse.

66 Obijcies tertiò: si conceptus entis abstrahitur à differentiis: ergo & differentiæ possunt abstrahi à conceptu entis: hoc non est concedendum, quia oppositum dictum est in superioribus: ergo neque illud. Consequentia prima probatur: quia impossibile est, quod hoc separetur ab illo, quin illud separetur ab isto: ergo, si ratio entis abstrahitur à differẽtijs, necessarium erit, quod differentiæ separentur à ratione entis. Confirmatur: quia impossibile est, vnũ distingui realiter ab alio, quin hoc aliud distinguatur realiter ab illo: ergo impossibile est, vnum distingui, seu abstrahi formaliter ab alio, quin hoc aliud distinguatur, seu abstrahatur formaliter ab illo. Ad obiectionem nego primam consequentiam. Ad probationem, distinguo antecedens: impossibile est, quod hoc separetur ab illo, quin illud separetur ab isto, si primum separetur à secũdo realiter, cõcedo; si solũ separetur per cognitionẽ intellectus, nego antecedens. Vnde ad confirmationem concesso antecedenti, nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara: quia distinctio realis necessariò versatur inter plura realiter, & non erunt plura realiter, nisi quodlibet mutuo non sit aliud. At verò distinctio rationis, seu formalis, tantùm consistit in eo, quod vnum cognoscatur expresse, sine alio, cum autem possit contingere, quòd vnum cognoscatur expresse, quin aliud expresse cognoscatur per eandem cognitionem, & quòd illud aliud non pos-

sit

sit cognosci expressè, quin primũ expressè etiam cognoscatur per eandẽ cognitionẽ, potest dari distinctio inadæquata formalis, etiã si non posit dari distinctio realis inadæquata.

67 Obijcies 4. Ratio entis est multiplex formaliter: ergo nõ potest fieri vna formaliter per abstractionẽ. Antecedens est certum ex dictis: quia ratio entis, quæ est in substantia idẽtificatur formaliter cum differentiâ substãtiæ; & ratio entis, quæ est in accidenti identificatur cum differentiâ accidẽtis: sed differentia substãtiæ est distincta formaliter à differẽtiâ accidẽtis: ergo ratio entis, quæ est in substãtiâ distinguitur formaliter à ratione entis, quæ est in accidẽti: ergo ratio entis est formaliter multiplex. Cõcesso primo antecedenti, distinguo consequens: non potest fieri vna formaliter, simpliciter, concedo: secundùm quid, nego cõsequentiã. Itaque ratio entis abstracta non potest esse vna simpliciter, quia ad hoc, vt simpliciter esset vna necessariũ erat (iuxta doctrinã traditã disp. 1 sect. 2.) quod esset indiuisibilis in se ipsam, hoc est, diuidi non posset in inferiora, quę sint idem formaliter cum illâ: cùm autem ratio entis diuidatur in substantiam, & accidens, quorũ quodlibet est idem formaliter cũ ente, non potest ea ratio esse vna simpliciter; benè tamẽ secundùm quid, quia propter similitudinem, quam omnia entia habent in ratione entis possunt adunari per abstractionem, seu præscisionem negatiuam in ratione entis vnitate quâdam imperfectâ.

68 Obijcies 5. vel ratio entis, quæ præscinditur, est eadẽ formaliter cum eâ, quæ manet in differẽtijs substantiæ, & accidentis; vel diuersa formaliter. Si diuersa: ergo non præscinditur ab ipsis differentijs, quia nunquã præscinditur ab aliquo, nisi, quod reuerà est in illo. Si est eadem: ergo, cùm ratio entis, quæ est in differentijs sit idẽ formaliter cum ipsis differentijs, ratio etiam pręscissa erit idem formaliter cum eisdem differentijs. Patet consequẽtia: quia quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: sed per te ratio entis, quã dicis præscissam à differentiâ substãtiæ, & ipsa differentia substantiæ sunt idem formaliter cũ ratione entis manente in tali differentiâ: ergo ratio entis præscissa, & differentia sunt idem formaliter inter se. Si autẽ ratio entis præscissa est idem formaliter cum differentiâ, à quâ dicis præscindi, quâ ratione præscindetur ab illa? Quia ad hoc, vt præscindatur à differentiâ, debet cognosci sine illâ: sed id, quod idẽtificatur formaliter cum alio, non potest cognosci sine illo, alioqui iã distingueretur formaliter: ergo nõ potest ratio entis præscindi à differentijs.

69 Respõdeo, rationẽ entis præscissam esse ipsissimã, seu eãdẽ formaliter cũ ratione entis, quæ manet in differentijs. Et distinguo cõsequens inde deductũ: ergo, cũ ratio entis, quæ est in differẽtijs, seu cõtracta ad differẽtias, sit idẽ for-

maliter cùm ipsis differẽtijs, ratio etiã entis præscissa erit idem formaliter cum eisdẽ differentijs eo modo, quo est idem cum illis ratio contracta, concedo: diuerso modo nego consequentiã. Cùm autẽ ratio entis, quæ est in substantiâ non sit idem adæquatè cum ipsâ substantiâ; sed solùm inadæquatè, (quia, licèt ratio propria substãtię non possit expressè concipi, quin expressè cõcipiatur ens in illâ existens; potest tamen ipsum ens cõcipi expressè, quin expressè concipiatur substantia) necessariũ est, quòd ratio entis præscissa, non sit idem adæquatè; sed solùm inadæquatè cum substantiâ propter eandem rationem. Ad probationem illius cõsequentiæ, distinguo maiorem: quæ sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se eo modo, quo sunt eadem vni tertio, concedo; diuerso modo, nego maiorem. Est dicere: si sunt eadẽ vni tertio adæquatè erunt eadem inter se adæquatè; si veró sunt eadẽ vni tertio taliter, vt vna sit inadæquatè idem cum illo tertio; altera verò adæquatè, non erunt eadem inter se adæquatè; sed ad summum erunt eadem inadæquatè. Cùm autẽ ratio entis existens in substantiâ nõ sit adæquatè idem cum substantiâ, sed solùm inadæquatè, fit, vt ratio entis præscissa, quæ est ipsissima ratio entis existens in substantiâ non sit adæquatè idem cum substantiâ; sed inadæquatè tantùm.

Ex quo constat ad reliqua, quæ in hâc obiectione adducuntur.

SECTIO VIII.

Excluditur vniuocatio entis.

70 Ex dictis sectione præcedẽti facilè colligi potest, ens neque esse genus, neque vniuocum respectu Dei, & creaturarum; substantiæ, & accidentis; ac aliorum inferiorũ, à quibus præscinditur. Ita S. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. & q. 7. de Pot. art. 7. & lib. 1. cõt. gent. cap. 32. & sequentibus, cui subscribunt Thomistæ, & P. Suar. in Met. disp. 28. sect. 3. num. 17. in fine. P. Hurtad. in Log. disp. 9. sect. 4. subsect. 5. Ratio est: quia ad hoc, vt ratio aliqua præscissa ab inferioribus sit genus, & vniuoca respectu illorum, debet esse formaliter vna absolutè, & simpliciter: sed ens præscissum ab inferioribus non est vnum simpliciter, & absolutè: ergo neq; potest esse genus, neque vniuocum respectu ipsorum inferiorũ. Maior est certa: quia vniuoca sunt, quorum nomen est cõmune; ratio veró significata omnino eadem: nequit autem dici omnino eadẽ ratio, quæ non est simpliciter vna, vt ex se cõstat: deinde quidquid est genus est vniuersale; hoc autẽ debet esse vnum simpliciter, vt probatum est disp. 1. sect. 3. Minorẽ probo: quia vnum (loquor de vno formaliter) simpliciter dicitur, quod est indiuisibile in se ipsum, seu in mẽbra, quę sint idẽ formaliter cũ ipso, vt probatũ est in superioribus: ergo ens præscissum ab inferioribus nõ est vnum simpliciter, & absolutè.

71 Confirmatur ex Aristote-

le lib. 7. Met, cap. 4. circa finem tex. 15. vbi ait, *ens neque æquiuocè dici, neque eodem modo* (hoc est vniuocè) deinde lib. 3. Met. cap. 4. tex. 10. circa finem expressè docet, ens, & vnum non posse esse genera, quia transcendunt differentias: ergo sentit expressè, conceptum transcendentem non posse admittere rationem generis. Verba Aristotelis sunt: *Non est autem possibile, ipsum vnum, entiũ esse genus, neque ipsum ens* (sic habet antiqua translatio apud S. Thomam hic: Bessarion tamen post illa verba, *non est autem possibile*, addit, *neque ipsum vnum, &c.* Cæterùm si Tò, *neque*, hìc non expungatur, non rectè cohærent hæc verba cũ subsequentibus, vt perpendenti constabit) *necesse est enim, vniuscuiusq; generis differentias, & esse, & vnanquanque vnam esse: impossibile verò est, aut species generis de proprijs differentijs prædicari* (intellige prædicatione formali, nam identicâ benè possunt) *aut genus absque suis speciebus. Quarè si vnũ, vel ens genus est, nulla differentia neq; vnũ, neq; ens erit.* Denique lib. 1. Ethic. cap. 6. excludit bonũ à ratione vniuersalis, & à ratione vnius, quia omnia transcendit prædicamenta.

72 Obijcies 1. Aristotelẽ 10. Met. c. 5. tex. 12. vbi ait: *Differens verò ab aliquo, aliquo differens est, quare necesse est, aliquid idẽ esse, quo differũt, hoc verò idẽ aut genus, aut species est.* Vbi docet, ꝙ differens ab aliquo duo debet habere, & aliquid, quo differat, & aliquid, in quo sit idẽ, & deinde addit, hoc idẽ debere esse genus, aut speciem, ex quib⁹ hoc deducitur argumentũ: substãtia differt ab accidẽti, vt cõstat ex disp. 8. sect. 2. ergo debet habere aliquid, quo differat ab illo, & aliquid in quo cũ illo cõueniat genere, aut specie! sed nil est, in quo possint cõuenire, nisi *ens*: ergo hoc sese habet vt genus, aut species respectu substãtiæ, & accidentis. Respõdeo, prædictis verbis nõ docere Arist. id, in quo differentia sunt idẽ, esse genus, aut speciẽ; sed solũ, id, quo differẽtia differũt, esse genus, aut speciẽ, vt apertè cõstat ex illis verbis: *quarè necesse est, aliquid idẽ esse, quo differũt, &c.* Hoc est, id, quo differẽtia differũt debet esse vna ratio, quæ se habeat vt genus, aut species (vel vt quid cõstituens genus, aut speciem) respectu inferiorũ sub ipsâ contentorũ: & proptereà addit; *omne namq; differens aut genere, aut specie differt,* quia videlicèt ea, quæ differunt; aut genere, aut specie differunt in omnium consensu.

73 Instabis: in sentẽtia Arist. ea, quæ differũt, debent habere aliquid, in quo sint idẽ, & aliquid, quo differãt, vt cõstat ex ea disp. 8. sect. 2. ergo, cũ substãtia differat ab accidẽti, debet habere duas rationes formaliter distinctas, in quarũ vnâ cõueniat, seu sit idẽ cũ illo (ens videlicèt) & alterâ differat ab illo, quæ quidẽ erit differẽtia propria substãtię: sed si in substantiâ datur ens formaliter distinctũ à diff. rẽtiâ nõ potest nõ esse gen⁹ respectu substãtię, & accidẽtis, ergo se habet

vt genus respectu illorum. Distinguo 1. consequens: debet habere duas rationes formaliter distinctas inadæquatè, cōcedo: adæquatè, nego cōsequētiā. Et distinguo minorem: sed, si in substātiā datur ens formaliter distinctū adæquatè à differentijs, non potest non esse genus, concedo: si datur inadæquatè tantùm distinctum, nego minorem. Et denique nego consequentiā. Itaque substantia, & accidens conueniunt in ratione entis, & differunt per proprias differentias, hoc est, per ordinē ad connotata propria cuiusque; sed quia ita cōueniunt in ratione entis, vt hæc sit de conceptu formali differentiarum, non potest habere rationē generis respectu illorum, vt constat ex superiùs dictis.

74 Obijcies 2. ratio significata per nomē *ens* ex primâ sui institutione est omnino eadē: ergo est vniuoca, ac percōsequens conueniunt vniuocè in ea ratione substātia, & accidens. Antecedens probatur, quia ratio entis præscinditur à differentijs, nō cognitis differentijs: ergo per præscissionem nulla apparet distinctio in ratione entis: ergo, prout subest præscissioni, est omninò eadē: sed nomē *ens* ex primâ sui institutione significat ens præscissum à differentijs: ergo prout significatur hoc nomine est omninò idē. Nego primū antecedens. Ad probationē distinguo antecedens: ratio entis præscinditur inadæquatè à differentijs, concedo: adæquatè, nego antecedēs. Et concessâ primâ consequentiâ, nego secundā: quia, vt ratio aliqua sit omnino eadē, non sufficit, quod per præscissionē nulla in illâ conspiciatur distinctio; sed vltra hoc est etiam necessarium, quod non sit de conceptu formali differentiarum, vt diximus, esse ens.

75 Adde, nomen, *ens* ex prima sui institutione non esse impositū ad significandā rationē entis præscissam à differētijs; sed rationem entis secūdū suam essētiā; alioqui, dùm in actuali prædicatione affirmatur ratio entis de substātiâ, nō posset significari nomine, *ens*, quia ibi non significatur ratio entis abstracta à substantiâ, & accidenti; sed vt identificata cum substantiâ. Atquì oppositum contingit, quia frequenter dicimus, *substantia est ens*; *accidens est ens*: ergo nomen *ens* ex primâ sui institutione significat rationem entis secundùm se: non præscindendo, sed relinquendo illam indifferentem ad hoc vt præscindatur, vel contrahatur. Cū autem prædicata essentialia entis ex vnâ parte sint de conceptu formali differentiarum, quæ sunt diuersæ inter se; ex aliâ verò præscindi possint à differentijs, fit, vt ratio significata per nomen *ens* prout significata per illud, non sit omnino eadem; sed partim eadē, & partim diuersa.

76 Obijcies 3. ex eo animal est genus respectu hominis, & bruti, quia ita abstrahitur ab illis, vt possit esse, & prædicari de illis tāquā id, quod est indifferens, vt per varias differentias essentiales cōtrahatur ad esse illorū: sed hæc omnia

habet

habet ens respectu substantiæ, & accidẽtis: ergo est genus respectu illorũ. Distinguo maiorẽ: tanquã id, quod est indifferens, vt per varias differentias essentiales contrahatur ad esse illorum, ita vt ipsum non sit de conceptu formali ipsarum differentiarum, concedo: ita vt sit de conceptu formali ipsarum differentiarum, nego maiorem. Deinde nego minorem, quia ens præscissum ita est aptum esse, & prædicari de substantiã, & accidenti, vt contrahatur per differentias, quæ sunt idem formaliter cũ illo: & propterea non est omninò vnum; sed solùm secundùm quid; ac per consequens non potest esse genus. Hæc circa entis vniuocationem.

SECTIO IX.

Statuitur analogia entis.

277 Circa entis analogiam primò certum est, ens reale esse analogum analogiâ transcendentiæ respectu Dei, & creaturarum; substantiæ, & accidentis; entis completi, & incompleti; & denique respectu omnium entiũ realium, quæcunque sint. Id constat ex dictis sectionibus præcedentibus. Et in primis quod sit analogum facilè probatur: quia analoga sunt, *quorum nomen est commune; ratio verò significata per nomen nec omninò eadem, nec omnino diuersa*: Sed hoc nomen *ens* est cõmune substantiæ, & accidẽti, &c. & ratio significata per illud neque est omnino eadem, neque omnino diuersa, vt constat ex præcedentibus: ergo ens est analogum respectu substantiæ, & accidẽtis. Quod verò sit analogum analogiâ transcendentiæ, sic probo: quia analoga transcendẽtiæ sic definita sunt sect. 5. *quorum nomen est commune; ratio verò significata ita imbibitur indifferentijs, vt non possit ab illis abstrahi simpliciter; sed solùm secundùm quid.* Hæc autem omnia conueniunt enti reali respectu omnium entium realium, quæcunque sint, vt expendenti facilè constabit: ergo, &c.

278 Secundò certum est, ens esse etiam analogum analogiâ attributionis respectu Dei, & creaturarum; &, respectu substantiæ, & accidentis, quia hæc significantur nomine *entis*, quod, licèt ex primâ sui institutione impositũ sit ad significandam rationem entis secundùm se; vsu tamen introductum est, quod, dum de Deo agimus relatè ad creaturas; & de substantia relatè ad accidentia, vtamur hoc nomine ad significandum primariò Deum, vt ens absolutum, & independens à creatura; & secundariò ipsas creaturas, vt dependentes à Deo. Deinde etiam assumimus idem nomen ad significandam primariò substantiam tanquam ens in se existens primum, & præcipuũ, & secundariò accidentia, vt substantiæ perfectioni deseruientia: ergo Deus, & creaturæ; substantia, & accidens, prout hoc nomine significata, sunt simpliciter di-

versa: quia Deus vt absolutus à creaturis; & hæ vt à Deo dependentes [illegible] substantia vt ens [illegible], ac præcipuum; & accidentia vt ad substantiam ordinata, sunt inter se simpliciter diuersa. Præterea sunt eadem secundùm terminum, quia creaturæ significantur eo nomine vt ordinatæ ad Deum, accidentia vt ad substantiam ordinata.

79 Certum est tertiò, ens nõ esse analogum analogiâ transcendentiæ respectu entis realis, & rationis: tum quia ratio entis nullatenùs præscindi potest ab ente reali, & rationis, vt probatum est sect. 7. num. 57. tum etiam, quia ens rationis non continet in se veram rationem entis; sed vmbram quandam entis veri, ad cuius similitudinem effingitur. Hinc fit, ens reale, & rationis esse ex illis analogis attributionis, quorum vnum tantum participat intrinsecè rationem propriè significatam per nomen ex primâ sui institutione; reliqua verò extrinsecè, ratione scilicet alicuius similitudinis, aut ordinis, quem habent ad principale analogatum: quia ens reale reuerà in se continet verum esse, quod est ratio propriè significata per nomen *ens* ex prima sui institutione; ens verò rationis non alio modo continet in se esse, nisi quia concipitur, ac si reuerà esset, cum reuerà nõ sit, quod nihil aliud est, quàm esse vmbram, aut apparientiam veri esse. Certum existimo quarto, ens non esse analogum analogiâ proportionalitatis respectu suorum inferiorum, quia nulla datur in his similitudo proportionum, quę hoc nomine *ens* significetur, vt constabit expendenti.

80 Denique ex dictis facilè colligitur, in quo nam distinguantur analoga transcendentiæ, & analoga attributionis. Primò enim distinguuntur in eo, quòd ad analogiam attributionis est necessarium, quòd vnum membrum dicat ordinem ad aliud, vel aliquam proportionem, seu connexionem cum illo habeat; ad analogiam verò transcendentiæ non requiritur connexio, aut ordo vnius extremi ad aliud. Secundò, analogia attributionis duo exigit extrema, in quorum vno perfectiùs inueniatur ratio propriè significata per nomen, quàm in alio; analogia verò transcendentiæ id non exigit, quia omnes Diuinæ personalitates sunt analogę transcendentiæ prout hoc nomine *ens* significantur, vt facilè deduci potest ex dictis; & tamen non participant inæqualiter rationem entis, vt Theologus edisces. Tertiò, ad analogiam attributionis non requiritur, quod ratio propriè significata per nomen ex primâ sui institutione sit intrinseca omnibus analogatis, neque quod ab eis possit abstrahi aliqua ratio secundùm quid vna; at verò ad analogiam transcendentiæ requiritur, & quod ratio propriè significata per nomen sit intrinseca omnibus analogatis, & quòd ab illis possit abstrahi ea ratio taliter,

vt per abstractionem fiat vna secundùm quid modo suprà explicato. Qua verò ratione distinguantur analogia trascendentiæ, & analogia proportionalitatis, facile constabit ex dictis pro naturâ vtriusque declarandâ. Illud tamen debet esse certum, omnes prædictas analogias conuenire in eo, quod constant analogis, *quorum nomen est commune; ratio verò significata per nomen neque omninò eadem, neque omnino diuersa.* Vndè omnis analogia inuoluit secundam intentionem, nomen videlicet vnum, quo significari debeant omnia analogata, quæ sub illo continentur.

DISPVTATIO XIIII.

De Accidenti prædicamentali.

SAtis communis est inter dialecticos diuisio accidentis in prædicamentale, & prædicabile; circa quam non nihil diximus supra disput. 9. sect. 3. eam ex professo explicaturi in hoc loco, in quo de accidenti prædicamentali agendum est, vbi etiam agemus de accidenti physico, & reali prout distinguitur realiter à substantia.

†.

SECTIO. I.

Explicatur natura Accidentis prædicamentalis,

1 DVplex assignari solet accidens; physicum videlicet; & logicum. Physicum dicitur, quod ita afficit substantiam, vt sit realiter distinctum ab omni substantiâ: vt, calor, quantitas, &c. Logicum, quod, licèt entitatiuè sit substantia; est tamen extra conceptum essentialem alterius substantiæ, quam afficit, vel cui coniungitur, & propterea dicitur accidere illi. Talis est vestis respectu hominis vestiti. Hoc appellari solet accidens prædicabile ad distinctionem accidentis physici, quod accidens prædicamentale appellatur communiter ab authoribus, vt denotent, nullum accidens, quod non sit physicum ad prædicamentum pertinere posse. Immeritó tamen accidentia logica omnino excludunt à prædicamentis accidẽtium, cum inter ea, quæ Aristoteles enumerauit, nonnulla sint, quæ accidentia physica esse nequeunt: atque adeò si accidentia logica à prædicamentis releganda essent, tollenda profectò de medio forent vel ea prædicamenta, vel saltem aliquæ eorum species, quas fatentur omnes ad prædicamenta accidentium pertinere. Talia sunt prædicamentum *habere*, & prædicamentum *relationis*, vt constabit ex dicendis pro naturâ horum explicandâ.

2 Porrò accidens physicum diuiditur in reale, & modale. Accidens reale est, quod ita afficit substantiam, vt ab illa separatum possit existere saltèm de potentiâ Dei absolutâ. Talis est *quantitas, calor, &c.* Modale est, quod ita afficit substantiam, vt sine illa nequeat existere adhuc de potentiâ Dei absolutâ. Talis est *motus*: talis etiam censetur *præsentia* acquisita per motum, quod an verũ sit? dicemus in physicis. Rursus accidens physicum reale afficere potest substãtiam duobus modis. Vno, mediâ passione, quæ recipitur in substantiâ, à quâ dependet in genere causæ materialis per ipsam passionem. Altero, mediâ vnione, quæ post receptionem eidẽ substantiæ vnitur, ac eam informat; & propterea talis vnio dicitur informatio. Dum autem accidens taliter informat subiectũ, vt ab illo etiam dependeat per passionem, dicitur inhærere illi, & ideò inhærentia accidentis coalescit ex informatione, per quam informat subiectum; & passione, per quam dependet ab ipso subiecto: neque enim accidens dicitur inhærere, si non dependeat à subiecto per passionem, etiamsi illud informet; neque si dependeat per passionem à subiecto, si illi non tribuat suum effectum formalem per informationem.

3 Præterea accidens modale afficit subiectum immediatè per suam entitatem vel ita, vt per se ipsum illi vniatur, & in eo recipiatur sine vnione, & receptione superaddita (talis est ipsa passio, quæ per se ipsam recipitur, quia passionis non datur passio, aliàs procederemus in infinitum; & per se ipsam vnitur, quia modi non vniuntur per vnionem superadditam; sed per se ipsos) vel ita, vt licèt per passionem superadditam recipiatur, tamen per se ipsum vnitur sine vnione superaddita (talis est præsentia, quæ, cum recipiatur in subiecto per passionem superadditam; vnitur tamen illi per se ipsam, quia est modus illius: vel ita, vt per se ipsum vniatur, non tamẽ recipiatur aut per se ipsum, aut per passionem superadditam: talis est creatio, quæ vnitur termino creato per se ipsam, nullo tamẽ modo recipitur in termino, aut in altero subiecto, vt dicemus in Physic. Ex his accidentibus modalibus ea, quæ vniuntur se ipsis subiecto, ita vt in eodem recipiãtur vel per se ipsa, vel per passionem superadditam, dicuntur inhærere tali subiecto: at verò ea, quæ ita se ipsis vniuntur, vt neque per se ipsa, neque per passionem superadditam recipiantur, nõ dicuntur inhærere; sed solùm adhærere subiecto, cui vniuntur. Denique tam inhæsio, quàm adhæsio potest esse actualis, & aptitudinalis. Actualis est ipsum exercitium actuale inhęrẽdi, vel adhęrẽdi. Aptitudinalis est aptitudo ad inhærendũ, vel adhęrendũ. Hæc omnia quæ ad physicũ spectant, breui calamo perstrinxi, quia æqualis illorũ notitia est necessaria ad ea, quæ dicenda sunt in hac disputatione.

4 Sic definio accidens prædicamentale sumptum in totâ suâ latitudine: *Ens quomodolibet afficiens, seu denominans substantiam, aut aliquid ordinatum ad substantiam, ita vt non sit de integritate, aut complemento substantiæ, quam afficit, neque substantiam aliquam completam cum ea componat.* Res, multa, nimis inter se diuersa comprehendens non potest breui oratione declarari. Hæc definitio est accidentis prædicamentalis in abstracto, & comprehendit non solùm accidentia physica; sed nonnulla logica, vt constabit ex eius declaratione. In primis omne accidens tam physicum, quàm logicum afficit substantiam, aut aliquid ordinatum ad substantiam: quia quædam sunt, quæ afficiunt immediatè substantiam; vt, *quantitas, præsentia, actio* productiua formæ substantialis corporeæ, & huius *receptio, &c.* Quædam sunt, quæ afficiunt immediatè alia accidentia per se ordinata ad substantiam; vt, *creatio* quantitatis Eucharisticæ, ac *modus perseitatis* eiusdem quantitatis, quæ, licèt neque mediatè, neque immediatè afficiant substantiã, quando quidem separant quantitatẽ ab ipsâ substãtiã; nihilominus afficiũt immediatè quantitatẽ, quæ ex se ordinatur ad substãtiã. Ex accidentibus veró logicis, vestis afficit quodãmodo substãtiã, quã reddit vestitã. Deinde, hæc omnia accidẽtia nõ sunt de integritate, aut complemento substantiæ (in ratione substantiæ) quã afficiunt, vt ex se constat.

5 Additur vltimo, *neque substantiam aliquam completam cum ea componat,* ad excludẽda aliqua accidentia logica, quæ, licèt sint accidentia prædicabilia respectu alterius substantiæ; nihilominus non pertinent ad prædicamentum aliquod accidentium; sed solùm ad prædicamentum substantiæ; quia, scilicèt, cum illâ substantiâ, cui logicè accidunt, componunt substantiam aliquam completam directè positam in prædicamento substantiæ. Talis est forma substantialis, anima v. g. quæ licèt accidentaliter logicè prædicetur de materiâ (hæc enim prædicatio, *materia est animata*, est accidentalis) nihilominus, simul cum illa constituit viuens completũ, quod directè constituitur in prædicamento substantiæ, ac per consequens partes etiam eius constitui debent in eodem prædicamento. Vestimẽtum veró pertinet ad prædicamentum *habere* in consensu omnium, quia ita accidit homini vestito, vt non constituat cum illo substantiam aliquam completam, & propterea est accidens logicum prædicamentale. Vide quam sine fundamento relegentur omnino accidentia logica à ratione accidentium prædicamentalium. Hæc de accidenti prædicamentali in totâ suâ latitudine.

6 Veniamus ad accidens physicum, prout comprehẽdit omnia accidentia physica tàm realia, quã modalia. Sic illud definies: *Est ens, quod, cum sit extra omnem substantiam, afficit actualiter,*

vel

ficorum per prædictam definitionem. Cæterum, quia non omnia in aliquo prædicato accidentis, quod sit omnibus commune, conueniunt, ideò data est definitio per disiunctionem, vt diuersarum rerum diuersa natura, vnâ oratione vtcunque explicaretur.

9 Ex dictis infero 1. De essentia accidentium realium, prout à modalibus distinguuntur, esse inhærentiam aptitudinalem: quia omne accidens reale ex vnâ parte petit vniri substantiæ, quia, cùm ex se petat præstare illi aliquem effectum formalem, quem præstare non potest, nisi per vnionem, necessarium est, quòd hanc petat; ex aliâ verò parte petit produci per actionem, quæ sit passio: quia, vt dicemus in Phys. omne accidens reale petit produci dependenter à subiecto recipiente: sed productio rei dependet à subiecto recipiente est passio, vt dicemus etiam in Phys. ergo petit produci dependentèr à subiecto per passionem: atqui accidens ita vnitum subiecto, vt ab illo dependeat per passionem inhæret illi, quia in hoc consistit inhærentia vt dicebamus numer. 3. ergo accidens ex se petens prædictam vnionem, & passionem petit inhærentiam, ac per consequens de essentiâ ejus erit exigentia, seu aptitudo ad inhærendum, quæ quidem dicitur inhærentia aptitudinalis.

10 Infero secundò, de essentiâ accidentium modalium, quæ se ipsis vniuntur subiecto, & se ipsis in illo recipiuntur, esse actualem inhærentiam. Talis est ipsa passio, seu receptio; hæc enim, cùm sit modus subiecti recipientis, se ipsâ illi vnitur: deinde, cùm sit passio, seu receptio, se ipsâ recipitur, & non per aliam receptionem, ne detur processus infinitus: ergo se ipsâ inhæret actualiter, ac per consequens inhærentia actualis est de essentiâ huius accidentis. Infero. 3. de essentiâ eorum accidentium modalium, quæ se ipsis vniuntur subiecto, & in eo recipiuntur per passionem supperadditam, esse inhærentiam partim actualem, & partim aptitudinalem. Talis est vnio, per quam accidens reale vnitur suo subiecto, hæc enim vnitur immediatè per se ipsam, & recipitur per passionem superadditam, vt dicemus in Phys. talis etiam erit præsentia, si fuerit modus. Ratio huius illationis est: quia inhærentia actualis accidentis coalescit ex vnione, per quam accidens vnitur subiecto, & ex passione, per quam in illo recipitur: sed prædicta accidendentia vniuntur actu per suam entitatem, & essentiam; &, recipiuntur actu per passionem distinctam, quam petunt ex naturâ suâ: ergo essentia eorum coalescit ex inhærentiâ partim actuali, & partim aptitudinali.

cidentis completi est eadem in omnibus. Secundò, quia, si aliquid obstaret ad vniuocationem, maximè, quòd omnia accidentia dicunt ordinem ad substantiam: at hoc non obstat, tum quia iste ordo est æqualiter, & simpliciter in omnibus; tum etiam quia actus vitales in ratione talium dicunt ordinem ad principium viuens, & nihilominus conueniunt vniuocè in ratione actuum vitalium. Tertiò: quia accidens completum respectu nouem prædicamentorum non est analogum proportionalitatis, quia per hæc verba, *accidens completum*, non significatur similitudo aliqua proportionum existentium in singulis prædicamentis; neque est analogum attributionis, quia ratio accidentis completi non est in vno simpliciter, & in alijs secūdū quid; sed in omnibus est simpliciter, & æqualiter; neque est analogum transcendentiæ, quia accidens cōpletum est extra omnes differentias: ergo est vniuocum.

14 Hæc sententia quoad vtranque partem mihi displicet. Et quod ad primam attinet, ex dicendis pro nostrâ sententiâ constabit, non dari conceptum accidentis vt sic, quod omnia transcendat accidentia realia, & modalia. Venio ad secundam partem, in quâ agitur de vniuocatione accidentis completi, quæ quidem mihi semper exosa fuit: nam vel sermo est de accidenti completo physicè, vel de accidenti completo metaphysicè. Si de completo physicè, hæc ratio transcendit vltimas differentias: quia in calore v.g. non solùm ratio accidentis, aut ratio qualitatis inuoluit totam entitatem physicam caloris; sed etiam differentia, per quam contrahitur ad esse caloris: sicut enim ratio accidentis, & ratio qualitatis dicuntur de totâ entitate physicâ caloris, sic etiam differentia, per quàm constituitur in esse caloris: ergo si ratio accidentis vt sic transcendit differentias, vt tu fateris, eas etiam transcendet ratio accidentis completi physicè, cùm ratio accidentis existens in differentiâ caloris sit physicè completa, vt probatum est. Si autem hæc ratio transcendit differentias, neque potest esse vniuoca, neque genus, quia ratio vniuoca, aut generica debet esse vna simpliciter, quod quidem repugnat rationi transcendenti, vt in simili probabimus de ente disp. 13. sect. 8. Idem argumentum potest fieri de accidenti in concreto, nam sicut accidens, & quale dicuntur de totâ entitate physicâ concreti calidi, ita etiam differentia, per quam constituitur in esse calidi.

15 Si verò sermo sit de accidenti completo metaphysicè; vel ratio accidentis completi metaphysicè transcendit differentias huius, & illius accidentis completi metaphysicè, vel non transcendit. Si transcēdit, neque poterit talis ratio esse vniuoca, neque genus respectu suorū infeirorū propter rationē num. præced. adductam. Si non transcendit differentias, se habebit vt genus

con

aptitudo realis ad actu afficiendū subiectū, quia aptitudo realis semper ordinatur ad terminū realiter distinctum, & hæc accidentia afficiunt actu subiectū nō per aliquid à se distinctū, sed per suā essentiā, vt diximus sect. præced.

18 Neque potest dici, rationem illam cōmunē accidentis cōsistere in hoc, quod est afficere subiectum præscindēdo ab hoc, quod est actu, vel potētiâ afficere: quia potentiâ afficere subiectum, propriè loquendo, nō est afficere; sed posse afficere; sicut potentia calefactiua, propriè loquendo, non est calefacere; sed posse calefacere: ergo, sicut ab hoc, quod est actu calefacere, & posse calefacere non potest abstrahi vnus cōceptus cōmunis, cuius ratio formalis consistat in hoc, quod est calefacere, vt concedunt omnes, sic etiā ab hoc, quod est actu afficere, & posse afficere subiectum nō potest abstrahi vnus conceptus communis, cuius ratio formalis consistat in hoc, quod est afficere subiectum. Confirmatur: nam ab homine picto, & vero non potest abstrahi vna ratio hominis, non aliâ de causâ, nisi quia homo pictus non est propriè homo; sed imago hominis: ergo neque ab hoc, quod est actu afficere, & posse afficere subiectū potest abstrahi vna ratio cōsistens in hoc, quod est afficere, cū posse afficere non sit propriè afficere; sed solùm potentia ad afficiendū.

19 Hinc colliges, concedendas esse duas rationes accidentis; vnam accidentis realis; alteram modalis. Deinde vtraque poterit præscindi à suis inferioribus, quia, vt experientiâ constat, potest concipi expressè aptitudo ad afficiendum subiectum, quin expressè cōcipiatur quantitas, qualitas, &c. & potest etiam expressè concipi actualis affectio subiecti, quin expressè concipiatur actio, aut passio, præsentia, &c. ergo potest vtraque præscindi à suis inferioribus, hoc est, ratio accidentis modalis ab omnibus accidentibus modalibus; &, ratio accidentis realis ab omnibus accidentibus realibus.

20 Cæterùm quælibet ex illis imbibitur formaliter in differentijs suorum inferiorum. Et in primis id probatur de conceptu accidentis realis: quia ratio, seu conceptus accidentis realis consistit formaliter in aptitudine ad afficiendum subiectum: sed hæc aptitudo transcendit differentias omnium accidentium realium: ergo & ratio accidentis realis. Minorem probo: nam ideô qualitas vt sic, v. g. est formaliter apta afficere subiectū, quia potest illi tribuere suum effectum formalem: sed differentiæ huius, & illius qualitatis possunt tribuere subiecto suos effectus formales formaliter distinctos ab effectu formali qualitatis vt sic: ergo sunt formaliter aptæ ad afficiendum subiectum. Minor est certa; quia sicut ratio qualitatis reddit subiectum formaliter quale, ita etiam differentiæ huius, & illius qualitatis reddunt

sub-

subiectum taliter quale, calidum videlicèt, frigidum, &c. cur ergo non concedemus istis differentijs aptitudinem formalem ad afficiédum subiectum, sicut concedimus generi supremo?

21 Idem argumentum potest fieri circa modos: &, ponamus exẽplum in præsentiâ circũscriptiuâ, in quâ datur ratio præsẽtiæ vt sic, & ratio talis præsentię: quia, sicut ratio præsentiæ vt sic se ipsâ reddit subiectum præsens, sic etiam differentia præsentiæ circunscriptiuæ se ipsâ reddit subiectum taliter præsens; sicut enim ratio pręsentiæ tribuit suum effectum formalem subiecto sine vnione superadditâ, sic etiam differentia talis præsentiæ tribuit suum sine vnione aliquâ superadditâ: ergo non solùm ratio præsentiæ; sed etiam differentia talis præsentiæ afficit se ipsâ subiectũ, ac perconsequens est affectio actualis subiecti: atqui ratio accidentis modalis vt sic est afficere actualiter subiectum: ergo transcendit differentias inferiorum talis ratio.

22 Hìc est aduertendũ, quod illi modi, de quorum essentiâ suprà num. 3. diximus, esse inhærentiam actualem ex vnâ parte, & ex aliâ inhærentiam aptitudinalem (vt præsentia, quæ se ipsâ vnitur subiecto, atque adeó ex hac parte se ipsâ afficit subiectum: & deinde recipitur per passionem superadditam, atque adeò ex hac parte non est de eius essentiâ actu afficere; sed solùm aptitudo ad afficiendum) secundùm quod actu inhærent vniendo se per suam entitatem, comprehenduntur sub ratione accidentis modalis: at veró secundùm quód apti sunt inhærere per passionem superadditã, comprehenduntur sub ratione accidentis realis: quia ad hoc, quod est recipi in subiecto, vices gerunt accidentium realium, quæ quidem non per suas entitates immediaté afficiunt subiectum; sed per alium modum superadditum. Ex dictis constat ad primam rationem oppositæ sententiæ: & 2. soluetur disp. 16. sect. 2. vbi agemus de supremo genere prædicamenti Substantiæ.

Vera sententia varijs conclusionibus explicatur.

23 Vera sententia tenet, accidens esse analogum respectu omnium accidentium. Ita Caiet. de Ente, & essen. cap. 1. quæst. 15. ad 4. Sonz. lib. 4. Met. 1. ad 1. & lib. 12. quæst. 47. ad 1. Alens. lib. 5. Metaphys. tex. 33. in fine. P. Vazq. 1. parte disp. 114. num. 6. & 3. p. disp. 128. num. 18. P. Fons. 4. Met. cap. 7. quæst. 2. sect. 4. P. Rub. hic num. 74. & ex parte tenet hanc sententiam P. Suar. in Met. disp. 39. sect. 3. num. 1. Pro maiori veró explicatione huius sententiæ. Dico primò: accidens prædicamentale prout comprehendit omnia accidentia physica & logica est analogum analogiâ proportionalitatis. Ita P. Suar. loco proximè citato. Probatur: quia hoc nomen *accidens* est comune nouem prędicamentis acci-

accidentium, & ratio significata per illud est simpliciter diuersa in singulis prædicamentis; eadem veró secundùm proportionem: ergo est analogum proportionalitatis, quia ea est definitio analogorum proportionalitatis.

24 Antecedēs probatur & primó, quod nomē illud sit commune omnibus nouem prædicamentis, nullus est, qui dubitet. Quòd veró ratio significata sit diuersa simpliciter, probatur: quia accidentia physica afficiūt subiectū propriè, & phisycè per verum, & physicum nexum cum subiecto; accidentia veró logica impropriè tantùm, & imperfectè afficiunt subiectum, vel quia illud extrinsecè ornant, vt vestis, & arma; vel quia illi tribuunt denominationem aliquam extrinsecam, vt dicemus de relatione prædicamentali: ergo ratio significata est simpliciter diuersa. Denique est eadem secundùm proportionem: quia accidentia Logica dicuntur afficere subiectū propter similitudinem proportionis, quam habent cum accidentibus physicis; sicut enim accidentia physica se habent ad subiectum ornando illud intrinsecè per verum, & realem nexum, seu vnionem; ita etiam accidentia logica, vt sunt vestes, & arma, ornant hominem, quem cooperiunt, per applicationem quandam ad illum: ergo sunt similia secundùm proportionem, ac per consequens analoga proportionalitatis.

25 Dico secundò: accidens physicū prout cōprehendit omnia accidētia physica, tàm realia, quā modalia est analogū analogia attributionis plurium ad aliud tertiū, quod non significatur eodem nomine cum illis; sed connotatur. Hanc analogiam adstruit in accidenti S. Thomas. Ratio est; quia accidens est vnum nomē; ratio veró significata in accidētibus physicis est simpliciter diuersa, quia & significat aptitudinem accidentiū realiū ad efficiendū subiectū; & affectionem actualem intrinsecam, & essentialē accidētibus modalibus, quas n. 17. & 18. probauimus esse simpliciter diuersas: deinde ratio significata per nomen est eadem secundùm terminū, non significatum eodem nomine; sed tantùm connotatū, quia hoc nomen *accidens* significat accidentia physica, prout dicunt ordinē proximè vel remotè ad substātiā, quæ connotatur eo nomine (*accidens* enim significat *entis* hoc est, substantiæ *ens*) & propterea significantur eo nomine, quia ex natura sua habēt, quòd vel afficiant substantiam, vel aliquid per se ordinatum ad substā tiam: ergo habent omnia requisita ad analogiam attributionis pluriū ad aliud tertium.

26 Dico tertiò: accidens physicū reale est analogum analogiā trāscendētiæ respectu omniū accidētiū physicorū realiū. Hæc cōclusio cōstat ex dictis n. 20. vbi probauimus, rationē accidentis realis transcendere omnes differentias accidētiū realiū: sed ratio transcē dens est analoga analogiā transcē dētiæ respectu inferiorū, quorum

X diffe

differentias transcendit, vt constat ex disp. 13. sect. 7. num. 97. ergo, &c. Dico quarto, accidens modale est analogum analogiâ transcendentiæ respectu omnium accidentium modalium. Hæc conclusio deducitur ex n. 21. vbi probauimus, rationem accidentis modalis transcendere omnes differentias accidentium modalium: ergo est analoga analogiâ transcẽdentiæ respectu omnium accidentium modalium.

27 Dices: *actio* est accidens modale extrinsecè afficiens agẽs: ergo non potest habere vnum conceptum communẽ cũ reliquis modis intrinsecè afficientibus subiecta. Consequentia probatur: nã ex eo ab accidẽti physico, & logico non potest abstrahi vnus cõceptus cõmunis, quia physicum afficit intrinsecè, & propriè; logicum verò extrinsecè, & impropriè: ergo si *actio* afficit extrinsecè, & reliqui modi intrinsecè, non potest ab illis abstrahi vnus conceptus omnibus cõmunis. Concesso primo antecedenti, nego cõsequẽtiã: quia, licèt *actio* afficiat extrinsecè agens; terminũ tamẽ productũ afficit intrinsecè, quod sufficit, vt dicatur propriè, & intrinsecè afficere subiectũ, non quidem inhæsionis; neq; enim dependet à termino tanquàm à subiecto, in quo recipitur, vt dicemus in Phys.; sed adhæsionis; adhæret enim intrinsecè termino, quia ita affigitur illi, vt semper sit intimè præsens in eodẽ termino, & propterea dicitur etiã afficere illũ intrinsecè.

28 Vel secũdò, respõdere poteris, hoc, quod est *afficere*, posse cõsiderari in actione, vel ex parte agentis, vel ex parte ipsius actionis. Si cõsideretur ex parte agẽtis, fateor, affectionẽ actionis esse extrinsecã agẽti: at non est extrinseca actioni, sed intrinseca, & essentialis: quia se ipsã depẽdet ab agente tãquã via, mediã quâ producitur effectus ab eodẽ agẽte, in quo cõuenit cum alijs modis accidentalibus, qui per suã essentiam afficiunt subiectũ (adhæsionis, vel inhæsionis) per verã, & physicã affixionem ipsi subiecto. Quod verò affectio vnius sit extrinseca subiecto, & affectio alterius intrinseca, per accidens se habet ad rationẽ modi accidentalis, nec tollit, quod vtraq; affectio, sit propriè affectio. In quo differũt accidentia physica ab accidẽti logico, hoc enim non afficit propriè loquendo subiectũ, quia nõ affigitur illi per suã essentiã, nec petit talẽ affixionẽ; sed tantũ habet quandã applicationẽ omnino accidẽtalẽ tã ipsi, quã subiecto, & propter similitudinẽ aliquã huius applicationis cũ affectione, quã accidens physicũ, vel essentialiter petit, vel essentialiter habet actu cũ subiecto, dicitur afficere subiectum analogicè, & impropriè.

29 Ad obiectionẽ ergo in formâ distinguo antecedens: *actio* est accidens modale extrinsecè afficiens agens affectione extrinsecâ agẽti, cõcedo: affectione extrinsecâ ipsi actioni, nego antecedens. Et deinde nego consequẽtiã. Ad pro-

probationē distingo antecedens: ex eo ab accidēti physico, & logico nō potest abstrahi vnus conceptus cōmunis, quia logicū afficit subiectū extrinsecè ex parte vtriusque extremi, concedo; ex parte vnius tātū, subiecti videlicet, nego antecedens. Est dicere, quòd vestis afficiat hominē, nō solū est extrinsecū homini, sed etiā ipsi vesti, quia tā accidētale, & extrinsecum est vesti afficere hominē, quā homini, quod afficiatur à veste. Vnde non potest in ratione afficiendi cōuenire cū accidētibus physicis, quæ per suam essentiā vel petunt afficere, vel actu afficiunt subiectū adhæsionis, vel inhæsionis.

30 Rogabis: an possit dari aliquis cōceptus vniuocus substātię, & accidēti physico, qui vtrique sit essentialis? Respondeó negatiuè: quia in quolibet cōceptu essentiali accidenti physico (excipio rationē entis) imbibitur formaliter ratio formalis accidētis: ergo nullus datur cōceptus vniuocus substātiæ, & accidēti. Cōsequētia est bona: quia nullus cōceptus, in quo formaliter imbibitur ratio formalis accidentis physici potest esse essentialis substantiæ. Antecedens verò probatur, quia quilibet cōceptus, qui est in accidenti physico est aptus afficere substantiam, si est res; & si est modus afficit actu substantiam: ergo quilibet conceptus, qui est in accidenti est formaliter accidens.

31 Obijcies, hoc, quod est esse principiū effectiuum caloris, potest abstrahi à calore, & igne: ergo potest ab illis abstrahi vnus cōceptus essentialis. Cōsequētia est bona: quia vtriq; conuenit essentialiter esse productiuū caloris. Antecedens probatur: quia hoc, quod est esse principiū productiuū caloris potest cōcipi expressè, quin expressè cōcipiatur, an sit calor, aut ignis: ergo ab vtroq; potest abstrahi talis cōceptus: deinde is cōceptus non transcēdit vltimas differentias: ergo est vniuocus. Concesso primo antecedēti, distinguo cōsequēs: potest ab illis abstrahi cōceptus essentialis vnus secūdū quid, cōcedo: vnus simpliciter, nego cōsequētiā; quia, licèt conceptus productiuus caloris nō trāscendat differētias indiuiduales ignis, & caloris; transcēdit tamen differētias eorū specificas. Per eādē enim differentiā, per quā ignis cōstituitur in esse ignis, & calor in esse caloris, cōstituitur vterq; in esse productiui caloris: quia, cū ignis producat calorē vt octo, tāquā proprietatē propriā sui, ad differētiā specificā eius debet pertinere illū producere. Deinde, cùm calor vt talis sit proprietas data igni, vt is illo vtatur ad subiecta extranea præparanda ad formā ignis per introductionē caloris, calor etiā vt talis debet esse productiuus alterius caloris. Hinc est, quod ratio prædicta, etiamsi abstrahatur à differentijs, non possit esse vniuoca; sed solum analoga analogiâ transcendentiæ, vt ex suprà dictis compertum est.

32 Hìc disquirunt recētiores aliqui: an possit dari aliquis conceptus

ceptus cõmunis, & vniuocus Deo, & creaturis? Respondeo primò, nullum conceptũ accidentis physici posse dari cõmunẽ, nedum vniuocum Deo, & creaturis, quia in Deo nullatenùs inueniri potest intrinsecè ratio aliqua accidentis physici, vt clamat Fides. Respondeo secundò: quod ad cõceptum substantiæ attinet, dicemus in prędicamento substantiæ: & de alijs conceptibus, qui in Deo, & creaturis inueniuntur, dicemus in propriâ cuiusque sede.

SECTIO III.

De reliquis anteprædicamentis.

33 HIc subiungam ea, quę post vniuoca, & æquiuoca, & denominatiua addidit Aristoteles ante singulorum prædicamentorũ disputationem: & vt clarius procedamus, singula singulis titulis distinguemus.

De diuisione eorum, quæ dicuntur, & eorum quæ sunt.

PRædicamẽta, vt dicemus disp. sequenti, coalescunt ex dispositione, & coordinatione prædicatorum superiorum, & inferiorum intra eandem seriem. Cũ autẽ prædicata tàm inferiora, quàm superiora, prout spectant ad Logicum coalescant ex rebus ipsis, quæ prædicantur tanquàm materiâ, & ex cõceptibus, seu verbis, quibus significantur tanquàm formâ, oportuit, vt Aristoteles acturus de Prędicamẽtis, prius in genere examinaret, quibus rebus, & vocibus, seu cõceptibus cõstare debeant. Duplicẽ ergo diuisionẽ adhibuit, vnã, *eorũ, quæ dicũtur*, pertinẽtẽ ad voces, seu cõceptus mẽtis; alterã, *eorũ, quæ sunt*, pertinẽtẽ ad res. *Ea, quæ dicũtur* (hoc est, quæ ore, vel intellectu proferũtur) alia dicũtur *secũdũ cõplexionẽ*; alia *sine cõplexione*. *Secũdũ cõplexionẽ* dicũtur plures voces, seu cõceptus plura exprimentes cũ aliquà connexione; vt, *homo currit: Petrus, & Ioannes: Franciscus albus &c. sine complexione* dicũtur voces, seu cõceptus simplices, quæ vnũ tãtũ significant: vt, *homo, Petrus, album*.

34 Ad hoc ergo, vt vox aliqua (quod ad Logicũ institutum attinet) cõplexa dicatur, est necessariũ primò, quod nõ sit vna simplex vox; sed ex pluribus cõponatur, quorũ singulis, vel vni saltẽ ex illis aliqua significatio seorsim correspõdeat. Propterea hæc vox, *Pater* nõ est cõplexa, quia, videlicet, etsi in significatione æquiualeat huic orationi, *qui habet filiũ*; ita tamen id significat, vt nulli parti seorsim aliqua; sed toti voci tota significatio indiuisibiliter correspõdeat. Secũdò, est necessarium, quod plura significet vt plura: nã, cũ Logicus nõ agat de vocibus, nisi prout significantibus, nõ dabitur in illis cõplexio Logica, nisi eorũ significatio ad plura, vt plura protẽdatur. Hinc est, quod ex his vocibus, *Marcus Tullius Cicero*, non coalescat vna vox complexa, quia videlicet omnes vnum, & eundem significãt Ciceronem. Tertiò requiritur, quod voces inter se cõnectantur, vel aliquo verbo; vt,

Pe-

Petrus est homo; *Petrus legit*; vel coniunctione aliqua, seu disiunctione, vt, *Paulus, & Ioannes*: *Antonius, aut Franciscus*; vel aliqua concordantiâ grāmaticali, vt, *Petrus albus*: *Pallium Petri*. Deinde est etiam necessarium, quod ex parte rerum significatarum significent aliquem nexum, seu coniunctionē. Ex defectu huius conditionis non constituunt vnam vocem complexam plures voces sine nexu aliquo prolatæ, vt, *Petrus, Ioannes, Antonius*.

35 Ad hoc verò, vt vox aliqua sit incomplexa est necessariū, quod aut omnes eius partes vnum, & idem significent, vt, *Marcus Tullius Cicero*; aut si plura, ita tamen vt ea significent tanquàm vnum tertium componentia; vt, *album*, quod significat subiectum, & albedinem. Cæterum, quia ea significat vt vnum compositum componentia, est vox incomplexa. Hinc est, vocem æquiuocam non esse incomplexam propriè loquendo, quia licèt sit vna simplex vox, multa tamen significat vt multa: sed neque est complexa, adhuc ex parte rerum significatarum, quia nullum nexum significat ex parte illarum. Ex his duobus membris sola incomplexa dicit Aristoteles pertinere ad prædicamenta, & propterea in cap. 4. incomplexum diuidit in decem prædicamenta, quia prædicamentum est coordinatio generum, & specierum: complexum autem non potest esse genus, aut species, quia non est vnum; benè tamē incomplexum. Est tamen aduertēdū prædictam diuisionem non solùm cōpetere vocibus, sed etiam posse accōmodari rebus, prout per voces significantur: eæ enim etiā dicuntur complexæ, & incomplexæ.

36 Secunda diuisio pertinens ad res est, *rerum, quæ sunt*: & habet quatuor membra. Alia enim sunt quæ *de subiecto aliquo dicuntur*: *in subiecto verò nullo sunt*: vt, substantiæ vniuersales, *homo, animal, &c.* quæ quidem dicuntur de subiecto (prædicatione formali, & directa, de qua loquitur Aristoteles in præsenti) quia de suis inferioribus prædicantur essentialiter; non tamen sunt in subiecto aliquo inhæsionis; sicut accidentia. Alia *in subiecto sunt; de subiecto tamen non dicūtur*: vt, accidētia singularia, *hæc albedo*, *hic calor, &c.* Hæc enim sunt in subiecto inhæsionis, quia recipiūtur per veram passionem in corpore, quod denominatur *album, calidū, &c.* Docet verò Aristoteles; hæc non dici de subiecto, certè nō aliâ de causâ, nisi quia hîc loquitur de prædicationibus essentialibus per se pertinentibus ad rectam coordinationem prædicamentorū: at accidentia singularia non prædicantur essentialiter de subiecto, in quo sunt, quia sunt illi accidentalia; neque de aliquo inferiori infra illa contento; quia singularia nullū infra se continent inferius, de quo possint essentialiter prædicari. Id tamen non tollit, quod in cōcreto sumpta possint prædicari accidētaliter de subiecto, in quo recipiuntur

tur, verè enim dicitur; *Petrus est hoc album, Ioannes est hoc calidum, &c.*

37 Alia *de subiecto dicũtur* (essentialiter intellige) *& in subiecto sunt: vt, scientia, color, &c.* Scientia enim recipitur in intellectu tanquã in subiecto inhæsionis, & prædicatur essentialiter de *Logica, Metaphysica, &c.* tanquã de proprijs speciebus. Et color recipitur in pariete tanquã in subiecto inhæsionis, & prædicatur essẽtialiter de *albedine, nigredine, &c.* Alia deniq; *neque in subiecto sunt, neq; de subiecto dicuntur.* vt sunt substãtiæ singulares. *Petrus, Bucephalus, &c.* quæ quidẽ neque in aliquo subiecto recipiũtur, neq; de aliquo subiecto essentialiter prædicãtur. Prædictã diuisione vsus est Aristoteles, vt ostenderet, quã ratione coordinãda sint prædicamẽta tam accidentiũ, quã substãtiæ: ea enim sic sunt disponenda, vt prædicata essentialia superiora prædicẽtur de inferioribus directè cõstitutis sub illis. Duplex verò diuisio in prædictis verbis cõtinetur. Vna immediata *entis* in *substãtiã, & accidẽs*, quæ est analogi in analogata, vt cõstat ex dictis in superioribus. Altera mediata *entis* in *vniuersale, & singulare, seu particulare,* quę est diuisio subiecti in accidentia rationis: hic enim agit Aristoteles de illis, vt sunt correlatiua. Ita ferè P. Tolet. hic § *Dubitatur. 1.*

Quæ dicantur esse in subiecto.

38 ARistoteles vt explicaret, quid sit esse in subiecto: hæc addidit: *In subiecto verò esse dico, quod, cùm in aliquo sit, non sicut quædam pars, impossibile est, esse sine eo, in quo est.* His verbis docet hîc Philosophus accidẽtia, de quibus dixerat esse in subiecto; ex eorũ verò explanatione constabit, in quo nã accidens discrepet à quauis substãtiã. In primis ergo ad hoc, vt aliquid dicatur esse in subiecto, est necessariũ, quod *sit in aliquo*, hoc est (vt docet simplic. & approbat P. Tol. § *Ex quibus sequitur*) in substantiã cõpleta (siue simplici, vt Angelus; siue compositã ex materia, & forma vt homo) quia in phrasi Arist. substantia cõpleta dicitur *hoc aliquid.* Deinde ita debet esse in substãtiã, vt in ea recipiatur nõ quidẽ immediatè in totã; sed sufficit, quòd immediatè recipiatur in aliquã parte, ratione cuius tota substãtia recipere dicatur. Propterea Aristoteles adhibuit in exemplum grammaticã, quam ait in animã subiectari; & colorem, quem docet recipi in corpore: quia, videlicet, ratione animę totus homo dicitur grammaticam recipere, & ratione corporis colorẽ.

39 Additur: *nõ sicut quædã pars:* quia id, quod est in subiecto ita debet esse in substãtiã cõpleta, vt nõ sit pars, aut de cõplemento substantiali illius. Ex defectu huius particulæ nõ dicitur esse in subiecto forma substãtialis corporea, qualis est forma ignis, aut forma equi: quia, licèt recipiatur in materiã, & sit in composito substãtiali; est tamẽ vt pars illius. Præterea modi substantiales, vt modus vnionis, & subsistentia, sunt de cõplemento substãtiali substantiæ completæ, & propterea ex-

cludun-

cluduntur ab hoc, quod est *esse in subiecto*. Deniq; dicitur, *Impossibile est esse sine eo, in quo est*, quod intelligendũ est ex naturâ rei, nõ de potẽtiâ Dei absolutâ: accidentia enim ita sunt in subiecto, vt repugnet ex naturâ rei cõseruari in rerũ naturâ sine illo; nõ tamẽ implicat cõseruari de potentiâ absolutâ Dei, vt cõstat in accidẽtibus Sacrosancti Sacramẽti Eucharistiæ.

Duo documenta circa ea, quæ dicuntur de subiecto.

40 POstquam Aristoteles explicuit, quæ sint in subiecto, & quæ dicantur de subiecto, duo subiũxit documẽta, vt ostẽderet, quo pacto se habere debeant, quæ dicũtur de subiecto. Primum documẽtũ est: *Cũ quidpiã de quopiã prædicatur vt de subiecto, ea, quæ de prædicato dicũtur, dicẽtur etiã de subiecto: vt, homo de quodã homine prædicatur; animal autẽ de homine prædicatur, igitur animal de quodã etiã homine prædicatur: quidã enim homo & homo est, & etiã animal*: quorũ verborum sensus est, quòd, quãdo aliquod prædicatũ affirmatur de aliquo vt de subiecto; quæ affirmantur de illo prædicato, affirmãtur etiã de tali subiecto. Est tamẽ difficultas, an hîc loquatur Aristoteles de solis prædicatis essentialibus, vel etiam de accidentalibus?

41 Dicẽdũ est cũ Simplicio, & Boetio, & PP. Cõnimbr. hic, loqui Arist. de prædicatis essentialibus, quæ in eo quod quid prædicãtur, vt sunt genera, & species, ita vt sensus sit, quãdo aliquid prædicatur de aliquo subiecto *in eo quod quid*, omnia essentialia attributa prædicati prædicãtur essentialiter de subiecto. Probatur primo: quia Arist. in hoc loco prosequitur, explicat, & cõfirmat doctrinã traditã in c. præced.: ergo in eodẽ sensu sumere debet in hoc loco dici de subiecto, ac in capite præcedenti: sed in capite præcedẽti hoc, quod est dici de subiecto, sumit pro hoc, quod est prædicari in eo quod quid vt cõstat ex n. 36.: ergo in eodem sensu loquitur in præsenti. Addo cũ Ammonio, Veneto, & P. Toleto, prædictũ documẽtũ posse extẽdi (& nõ extra mẽtẽ Aristotelis) ad prædicatũ essentiale differẽtiale, quod dicitur prædicari *in quale quid*; quia capite de Substãtia probat, differentiam prædicari de indiuiduis, quia prædicatur de specie, & adducit pro ratione hoc documẽtũ. Et propter eãdem rationem docet hîc paulò inferiùs, omnes differentias cõstitutiuas generis superioris prædicandas esse de subiectis cõtentis sub tali genere.

42 Sed est difficultas, an prædictum documentum applicari possit etiam prædicatis accidentalibus, ita vt quidquid prædicatur accidentaliter de aliquo, debeat prædicari etiã de quocũq; subiecto de quo illud aliquid prædicatur, vt si de animali prædicatur accidentaliter *album* debeat etiam prædicari de homine, & de Petro? Respondeo sub distinctione: nã, si id, quod accidentaliter affirmatur de aliquo prædicato cõueniat illi vt distincto à subiecto, de quo ipsum præ-

prædicatur, non poterit accidentaliter prædicari de subiecto illius. De *animali* enim prædicatur accidentaliter, quòd sit *genus*, & non potest prædicari adhuc accidentaliter de *homine*, *Petro*, &c. quia ratio generis conuenit animali, vt distincto ab istis. Si verò id, quod accidentaliter affirmatur de aliquo prædicato, conueniat illi non vt distincto à subiecto, de quo ipsum prædicatur; sed secundùm se sumpto, poterit prædicari de tali subiecto, dummodo affirmetur de eo prædicato distributiuè sumpto, vt, si de *animali* (quod de *homine* prædicatur) distributiuè sumpto: affirmatur *album*, affirmari etiam poterit de homine, & de Petro: vt, *omne animal est album*; *homo*, *seu Petrus est animal*; *ergo homo*, *seu Petrus est albus*. Ex prædicto documento deduxerunt aliqui aliud negativum in hunc modum: *Quando aliquid prædicatur de aliquo, quidquid negatur de prædicato, negari debet de subiecto*, quod intelligendum est sub eadem distinctione, qua affirmatiuum.

43 Secundum documentum est: *Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt speciei differentiæ: vt, animalis, & scientiæ, &c. Subalternorum verò generũ, nihil prohibet easdem esse differentias: superiora enim de ijs, quæ sub ipsis sunt generibus prædicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.* Pro cujus explicatione noto, genera subalternatim posita dici illa, quorum vnum est sub altero, vel quæ sub alio tertio continentur; vt, *animal*, &, *viuens* dicuntur subalternatim posita; quia illud continetur sub isto: &, *animal*, &, *planta* subalternantur *viuenti*, sub quo vtrunque continetur. Genera non subalternatim posita dicuntur illa, quæ neque sub alio tertio genere continentur, neque vnum sub alio ponitur: vt, *animal*, &, *scientia*, quorum primum spectat ad prædicamẽtum *Substantiæ*, & secundum ad prædicamentũ *Qualitatis*; & ideo neque vnũ sub alio cõtinetur, quia vnum prædicamentum non subordinatur alteri vt generi; neque sub alio tertio genere continentur, quia nullum datur genus commune *substantiæ*, & *qualitati*. Noto secundò, differentias, alias esse constitutiuas generis; alias diuisiuas. Constitutiuæ dicuntur illæ, per quas res aliàs cum aliis conueniens, cõstituitur in suo esse. Diuisiuæ verò eæ, per quas contrahitur ad sua inferiora: vt, *viuens*, quod cum *non viuente* conuenit in ratione *corporis*, constituitur in suo esse per differentiam *vitæ*, &, contrahitur, seu diuiditur in suas species per *sensibile*, & *insensibile*.

44 Dico primò: genera, quorum alterum collocatur sub altero, vel ambo sub vno tertio, omnia debent habere essentialiter, differentiam constitutiuam generis, sub quo collocantur. Ex gr. *viuens* constituitur in esse tali per differentiam vitæ; sub *viuente* continentur *animal*, & *planta*: hæc ergo debent essentialiter continere diffe-

differentiam vitæ: quia quidquid pertinet ad essentiam alicuius prę dicati essentiali, pertinere debet ad essentiam illius, cui essentiale est tale prædicatum, vt ex se constat: sed ad essentiam generis superioris, quod est essentiale generibus inferioribus sub ipso contentis, pertinet differentia constitutiua ipsius, vt nullus non concedit: ergo eadem differentia debet includi essentialiter in generibus inferioribus sub illo superiori contentis. Id docuit expressè Arist. in hoc loco.

45 Dico secundò: genera, quę sub alio tertio continentur, possunt habere easdem differentias diuisiuas. Hæc conclusio, licèt in hoc loco non expressa sit ab Arist. eā tamē expressit lib. 6. Top. c. 3. loco 41. Probatur: quia *propositio* in genere, diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam (vel, si hæc non est genus, *intellectio* vt sic) & rursus quælibet ex illis diuiditur in categoricam, & hypotheticā: ergo quodvis ex illis generibus sub propositione contentis diuiditur in alias species subalternas per easdem differentias *categoricæ*, videlicet, & *hypotheticæ*. Dices, esse easdem differentias solo nomine. Sed contrà: affirmatiua categorica non distinguitur ab affirmatiuā hypotheticā per hoc, quod est esse affirmatiuā; sed quia vna est categorica, & alia hypothetica (& idem est de negatiuis) neque enim in conceptu affirmatiuæ, aut in conceptu negatiuæ discernimus categoricam ab hypothetica, vt experientiā constat: ergo ex differentiæ non solùm conueniunt nomine; sed etiam ratione. Hinc est, quod affirmatiua categorica, & negatiua categorica, si comparentur inter se conueniunt in ratione categoricæ, & differunt per affirmationem, & negationē; at verò si comparentur cum affirmatiuā hypotheticā, & negatiuā hypotheticā, conueniunt cum illis in ratione affirmationis, & negationis, & differunt quia vna est categorica, & alia hypothetica; & proptereà id, quod est genus relatè ad vnum, est differentia relatè ad aliud; & ècontrà.

46 Dico tertiò: genera non subalternatim posita neque possunt habere easdem differentias cōstitutiuas, neq; diuisiuas. Ita Arist. in hoc loco & est certū apud omnes: quia, si non cōtinētur sub aliquo genere communi vtriq;, nō possunt participare differētiā, quæ sit vtriq; communis, & multò minus cōstitui per easdē differentias: deinde non possunt habere easdem differentias diuisiuas: nam genera ita dissidentia, vt non possint cōuenire in eodem genere, qua ratione diuidentur per easdem differentias? Imo si per easdem differentias diuiderentur, ea haberent rationem generis, sub quo continerentur, atque adeò iam non essent genera non subalternatim posita. Hinc procedit Aristoteles ad coordinanda prædicamenta diuidendo genera superiora in suas species per varias differentias vsque ad indiuidua. Et exclusis entibus com-

complexis à lineâ prædicamentali, ens incomplexum diuidit in decem prædicamenta, de quâ diuisione agemus disputatione sequenti.

DISPVTATIO XV.

De natura & numero prædicamentorum.

EXplicatis ijs, quæ ad antepræ dicamenta pertinent, antequã naturam cuiusuis prædicamenti seorsim explicemus, ea, quæ omnibus communia sunt oportet prælibare.

SECTIO I.

Quid sit prædicamentum?

1 PRædicamentum Græcè *categoria*, propriè loquendo significat actionem prædicandi, iã tamen hæc vox vsurpata est inter philosophos ad significandam ipsam rẽ, quæ prædicatur. Propterea Arist. diuisit ens in decẽ prædicamẽta; *Substantiam*, videlicet, *Quãtitatẽ, Qualitatẽ*, &c. vt ad certa capita reduceret omnes classes prædicatorum, quibus res suo ordine disponuntur per suos conceptus a supremo, vsque ad infimum. Apud Dialecticos tamen prædicamentum significat *rectam coordinationem seu dispositionem ipsorũ prædicatorũ essentialiũ ab vno supremo genere, quo nihil est superius, vsq; ad indiuiduum, quo nihil est inferius*, quâ ratione hanc vocem vsurpauit Porphirius cap. de Specie, cùm dixit, in singulis prædicamentis esse singula prima genera, alia intermedia, infimas species, & indiuidua.

2 Ex his colliges, prædicamẽtum, vt attinet ad Logicum institutum, duo inuoluere, nempè coordinationem generum, specierum, & indiuiduorum pro formali, & naturas genericas, & indiuiduales pro materiali: neq; enim Logicus per se agit de ipsis naturis rerum secũdũ se sumptis; sed prout dispositis in prædicationibus, in quibus suprema prædicata de intermedijs, & hæc de infimis prædicentur; quia hac ratione conducunt, maximè ad hoc, vt in præmissis demonstrationis, quæ est obiectũ attributionis Logicæ, extrema rectè disponantur cum medio, vt indè benè deducatur conclusio. Cæterùm, vt hæc dispositio prædicatorũ rectè fiat, operæ pretium erit aliqua dicere de naturâ ipsarũ rerum, in quibus prædicata disponũtur, quod quidem præstabimus sequentibus disputationibus.

3 Colliges secundò, prædicamentum pro formali non esse quid fictum: quia dispositio prædicatorum superiorum, & inferiorũ nihil aliud est, quàm prædicabilitas, & subijcibilitas eorum inter se: hæc autem prædicabilitas, & subijcibilitas non sunt quid fictũ; sed actus intellectus, quibus superiora de inferioribus prædicãtur, vt cõstat ex dictis supra disp. 5. ergo, &c.

4 Colliges tertiò, in quouis prædicamento dari lineam directam, & collateralem. In lineâ directâ constituuntur inferiora directè subiecta summo generi; ea vero

rò censentur directè subijci supremo generi, de quibus supremum genus prædicatione vera, & forma- li prædicatur. In collaterali verò sunt, quæ, licèt directè non partici- cipēt rationem supremi generis; sunt tamē differentiæ constituen- tes inferiora, quæ directè subijciū- tur ipsi supremo generi. Ex. gr. in prædicamento Substātiæ lineā re- ctam occupant genera, species, & indiuidua; nempè *substātia*, quæ est supremūgenus; sub hac sunt imme diatè *corpus*, & *spiritus*; sub *corpo re viuens*; sub viuenti *animal*; sub animali *homo*; sub homine *Petrus*. Lineam verò collateralem occu- pant differentiæ, per quas & quod libet genus, seu species diuiditur in sua inferiora, & hæc constituun- tur in suo esse; vt, differentiæ *cor- poreitatis* & *spiritualitatis* quæ di uidunt substantiam in *corpus*, & *spiritū*, & sic de reliquis: hæ enim non subijciuntur directè generi superiori, quod diuidunt; consti- tuunt tamen species, de quibus di rectè prædicatur tale genus, & ideò indirectè pertinent ad præ- dicamētum. Partes etiam, ex qui- bus coalescit physicè res directè posita in prædicamēto, & vnio ta- lium partium indirectè pertinent ad idem prædicamentū ipsius rei, si aliàs nō participant rationē sui supremi generis talis prædicamē- ti. Modi verò pertinētes ad cōple- mētū prædictarū rerū, vt est sub- sistētia respectu substantiæ, redu- ctè pertinent ad prædicamētū ipsa- rū rerum, quia, cum sint de illa- rum complemento ad idem præ- dicamentum reduci debent.

4 Colliges quartò, æquiuoca, & analoga vt talia non pertinere ad prædicamētū, quia vt talia sunt neq; sunt genera, aut species; ne- q, directè subijciuntur generibus, aut speciebus. Nā æquiuoca vt ta- lia solùm dicunt, quòd significen- tur eodem nomine, prout diuersa sunt; analoga verò attributionis solū addunt supra æquiuoca, quòd habeant aliquā proportionē, seu si- militudinem inter se: & analoga transcendentiæ, licèt dicant con- uenientiam in vnâ ratione ab ip- sis præscissâ; ea tamen ratio non est vna simpliciter; sed tantùm se- cundū quid, quod non sufficit ad rationem generis, vt ex suprà di- ctis constat: ergo neq, sunt gene- ra, neq; species, neq; directè subij- ciuntur generibus, aut speciebus. Imò neq; possunt poni in lineâ col lateralī: quia prout æquiuoca, & analoga sunt, solùm dicunt hoc, quod est conuenire in nomine, vel in ratione vnâ secundùm quid, ra- tione cuius neq; sunt differentiæ diuidētes cōceptus superiores di rectæ lineæ prædicamētalis, neq; intrinsecè includūtur vt partes in inferioribus, quæ directè subijciū- tur supremo generi: ergo &c.

5 Colliges quintò, ea, quæ in prædicamento collocantur, non debere esse actu existentia: quia ad hoc, vt res aliqua sit genus, aut spe cies, aut istis directè subijciatur, sufficit, quod sit possibilis, vt constat ex ijs, quæ diximus dis- put. 5. section. 6. part. 2.: ergo & ad hoc, vt ponatur directè

in

in prædicamento. Colliges. 6. ad hoc, vt aliquid in prædicamento directè ponatur, nullam aliam conditionẽ esse necessariam, nisi quod vel sit genus supremum, vel directè illi subijciatur. Id constat ex dictis. Ex hoc colligunt aliqui, entia incompleta non posse constitui directè in prædicamentis, quia certum est, contineri in illis entia cõpleta; &, enti completo, & incompleto non potest dari aliquod genus commune. Sed ex infrà dicendis constabit, hanc doctrinam esse falsam.

SECTIO II.

Statuitur numerus prædicamentorum.

6 DIco primò: non possunt omnia entia creata reduci ad vnum prædicamentum. Est contra aliquos recentiores; communis tamen inter DD. Probatur: quia ea, quæ ad vnum pertinent prædicamentum, debent sub vno supremo genere contineri: sed non possunt omnia entia creata sub vno genere supremo contineri: ergo non possunt, &c. Maior constat ex sect. precedenti. Minor probatur: quia substantia, & accidens non continentur sub alio conceptu communi nisi sub ente: sed ens non est genus respectu illorum, vt constat ex disp. 13. sect. 8. ergo non continentur sub vno supremo genere. Et propter eandem rationem dicendum est, non posse omnia accidentia pertinere ad vnum prædicamentum: quia ratio accidẽtis non est genus respectu omnium accidentium, vt constat ex disp. 14. sect. 2. cum transcendat eorum differentias. Propter eandem rationem non potest dari vnum prædicamentum *accidentis absoluti*, sub quo comprehendãtur *quantitas*, & *qualitas*, quia, videlicet, ratio accidentis absoluti transcendit differentias quantitatis, & qualitatis; prædicatum autem transcendens non potest esse genus, aut species.

7 Dico secundò: Actio, & passio non continentur sub vno genere dependentiæ vt sic, ratione cuius possint vnum prædicamentum constituere. Est contra nonnullos recẽtiores, qui dicunt actionem, & passionem conuenire in ratione dependentiæ tanquam in prædicato generico vtrique vniuoco. Probatur nostra conclusio: quia ratio formalis dependentiæ est ratio transcendens differentias actionis, & passionis: ergo non potest esse genus respectu illarum. Consequentia est bona, vt cõstat ex suprà dictis. Antecedens probatur: quia differentia constituens actionem in ratione actionis est esse id, quo oritur effectus ab agente: sed in hoc, quod est oriri effectum ab agẽte, inuoluitur dependentia ipsius effectus ab agẽte; neque enim aliter dependet effectus ab agente, nisi oriendo ab illo: ergo in differentiâ propriâ actionis inuoluitur ratio dependentiæ; ergo transcendit illam. Idem argumentum potest fieri de passione.

8 Dico

8 Dico tertiò. Non incôgruè assignantur decem prædicamenta, nempè *Substantia*, *Quantitas* *Qualitas*, *Relatio*, *Agere*, *Pati*, *Quãdo*, *Vbi*, *Situs*, *Habere*. Hanc conclusionem defendunt omnes philosophi Aristotelem secuti. Probatur, quod assignanda sint hæc decem: quia omne ens reale creatũ, vel est substantia, vel afficit substantiam extra conceptum ipsius substantiæ. Si est substantia, constituit prædicamentum *Substantiæ*: Si afficit substantiam, vel ita eam afficit vt extendat eius partes reddendo illas impenetrabiles; & sic erit Quantitas: vel constituit substantiam benè dispositam in ordine ad se, aut in ordine ad operandum; & sic erit Qualitas: vel illam refert, & ordinat ad aliud; & sic erit Relatio; vel substantiam reddit agentem, seu recipientem; & sic dabitur hoc, quod est Agere: & Pati: vel substantiam cõstituit in loco; & sic erit *Vbi*: vel eam accommodat loco secundùm certam partium dispositionem; & sic erit *Situs*: vel eam facit coexistentem tempori; & sic erit *Quando*, seu, *Duratio*: vel denique eam ornat extrinsecè; & sic erit *Habitus*, seu, *Habere*; vt, esse togatum, vestitum, &c. Ergo congruè assignantur decem prædicamenta.

9 Sed dices: videntur plura alia assignanda esse, quia sicut Agere, & Pati distinguuntur ex eo, quod diuerso modo concurrunt agens, & patiens ad effectum, ita etiam debet distingui aliud prædicamentum, quod dicatur *Finalizatio*, seu *Finalizare*: quia finis diuerso modo concurrit ad effectum, ac agens, & passum: ergo sicut *Agere* constituit diuersum prædicamentum, ac *Pati*; ita etiam, & *Finalizare* constituet diuersum ab vtroque. Deinde sicut esse vestitum, & armatum constituunt prædicamentum *Habere*, cur non constituet aliud prædicamentum esse associatum, & esse vxoratum, & aliæ similes denominationes extrinsecæ?

10 Respondeo: quodsi res rationis trutinâ perpẽdendæ forent, addenda quidem essent alia prædicamenta, & forsan aliquod ex prædictis decem, esset auferendum. Cæterum congruè assignantur decem: quia, cùm res omnes non possint in disputationem adduci, operæ pretiùm fuit, eas ad certa capita reducere, sub quibus omnes comprehenderentur aliquomodò. Ea autem capita non debuerunt ita restringi, vt obscuritatem vulgo parerent; neque ita multiplicari, vt discipulorum ingenia confunderentur. Propterea reducta sunt ad decem præfata: quia ex vnâ parte sufficienter videtur esse per illa diuisum ens; & ex aliâ parte non ineptè possunt ad ea reduci reliquæ denominationes, quæ substantiæ accommodantur. Etenim ad prædicamentum Habere non solùm pertinet esse *armatum*, seu *vestitum*; sed etiam habere amicum, vxorem, socium, & similes denominationes extrinsecæ, quia omnes sub hoc, quod est *habere* compre-

hen-

henduntur. Imo & finalizare potest ad idem prædicamentum pertinere, quia, vt dicemus in Phys. ratio finalizandi est denominatio extrinseca actioni physicæ adueniens ab extrinseco actu voluntatis, seu cognitionis, ratione cuius dicitur habere finem talis actio, seu ordinari ad finem.

11 Rogabis: an accidentia disponenda sint in suis prædicamentis in concreto physico, vel in abstracto physico? Respondeo vtroque modo disponi posse, quia Arist. in diuersis locis ea in concreto, & in abstracto numerauit: excipienda tamen sunt Agere, & Pati, quæ, si in abstracto sumantur, non possunt diuersa prædicamenta constituere, vt dicemus in Phys. & ideo Arist. nunquàm ea numerauit in abstracto; sed in concreto. Dices: accidentia in concreto inuoluunt subiectum, & formam, quæ sunt res pertinentes ad diuersa prędicamenta; nam subiectum est substantia, quæ pertinet ad prædicamentum Substantiæ; & forma est quantitas, qualitas, aut relatio, &c. quarum quælibet pertinet ad suum prædicamentum: ergo accidentia in concreto non possunt cõstitui in vno, & eodem prædicamẽto. Respondeo, accidentia in concreto inuoluere subiectum, & formam non seorsim sumpta; sed prout constituentia vnum totum, atque adeò, licèt seorsim sumpta pertineant ad diuersa prædicamenta; at prout vnum totum constituentia pertinent ad prædicamentum proprium formæ constituentis tale totum in esse talis; quia non solùm datur coordinatio generum, & specierum circa formas in abstracto; sed etiã circa ipsa concreta: sicut enim *albedo*, *color*, & *qualitas* subordinantur tanquam species, & genera: sic etiam *album*, *coloratum* & *quale*: quia sicut *qualitas* est genus respectu *coloris* & hic respectu *albedinis*, sic etiam *quale* vt tale est genus respectu *colorati* vt talis, & hoc respectu *albi* vt talis.

DISPVTATIO XVI.

De Substantia.

SVbstantia tam ordine naturæ, quam dignitatis præcedit reliqua prædicamenta, & ideo primo loco est inuestiganda eius natura.

SECTIO I.

Substantiæ quidditas explicatur.

1 BIfariam solet vsurpari substãtia. Primò pro essentiã cuiusque rei. Secundo prout distinguitur contra accidentia. Primo modo vsurpatur laxè, & diuagatur per omnia prædicamenta, quia vnumquodque propriam habet essentiam, licet non tam propriè dicatur

catur

tatur essentia in accidentibus, quam in substanti, vt constat ex dictis disp. 6. sect. 2. n. 17. Secundo modo vsurpata substantia pertinet ad hanc disputationem, in qua conceptum formalem eius inuestigamus. Dicitur autem substantia à *substo*, seu, *subsisto*, quod est idem, ac sustentari in se, & subijci alijs. Stare enim, seu sistere significat proprijs pedibus inniti, non alienis. Et τὸ *sub* denotat existentiam sub alio, quod quidem solùm conuenit substantiæ creatæ; non verò increatæ, quia hæc, cum in se sit simplicissima, & perfectissima non potest alijs subijci ea in se recipiendo. In hoc sensu August. tomo. 3. lib. 1. de Trini. cap. 5. & alij PP. negarunt Deo conuenire conceptum substantiæ. & cap. 4. dixerat: *Indignum esse, vt Deus dicatur subsistere*. Hæc de etymologia nominis; inuestigemus modo rationem formalem ipsius substantiæ.

2 Nonnulli dixerunt, conceptum essentialem substantiæ, prout distinguitur contra accidens, consistere in hoc, quod est substare accidentibus. Præcipuum eorum fundamentum sumitur ex nominis etymologia; *substantia* enim nihil aliud videtur esse, quam *stantia*, seu, *stare sub alijs*. Cæterum hæc sententia mihi displicet, primo: quia ratio substantiæ inuenitur in aliquibus, quæ non substant accidentibus: ergo non potest in hoc consistere ratio formalis substantiæ, vt distinguitur contra accidens. Antecedens est certum: quia formæ ignis, aquæ, leonis, &c. habent rationem substantiæ, & tamen non substant accidentibus iuxta probabiliorem opinionem, quam sequemur in Phys. asserentem accidentia subiectari in materiâ primâ. Deinde subsistentia nulli substat accidenti, & nihilominus verè est substantia, vt concedunt omnes: ergo, &c.

3 Secundò: quia vel de ratione substantiæ est ita substare accidentibus, vt ipsa non sustentetur in alio; vel taliter, vt ipsa posit in alio sustentari. Si primum: ergo forma ignis, aquæ, &c. non essent substantiæ, etiam si subijcerentur accidentibus, quia ipsæ sustentantur in materâ primâ, vt dicemus in Phys. Si secundum: ergo quantitas est substantia, quia iuxta probabiliorem opinionem ipsa recipitur in materiâ, vt sustentaculum immediatum aliorum accidentium, qualitatum videlicet, quæ disponunt ad formam substantialem. Nec aduersariorum argumentum alicuius est momenti: quia non semper definitur nomen à conceptu quidditatiuo rei; sed sæpè sumitur ab aliquo munere, seu operatione, quam res ipsa exercet, vt videre est in *lapide*, qui ita dicitur à *lædendo pedem*, quia nonnunquàm læsit pedem. Idem contingit in præsentiarum, cum frequenter experiantur homines accidentia subiectari in substantiâ creatâ, id fuit illis in causâ, vt omnes

sub-

substantias hoc nomine nuncuparent.

4 P. Hurt. in Met. disp. 10. sectio. 2. docet, substātiam esse *ens per se*, hoc est, conceptum quidditatiuum rei, quo durante, res durat, cæteris omnibus ablatis; & quo pereunte, res perit, etiam si adsint cætera. Explicat: Petrus & dicitur *Petrus*, & dicitur *albus*, *amans*, &c. si auferatur id, quod significatur hoc nomine: *Petrus*, absolutè non manet Petrus, etiam si albedo, amor, & cætera perseuerent. Deinde, si auferātur reliqua, manet absolutè Petrus; dummodò maneat ille primus cōceptus. Hæc est sententia P. Hurt. quam ipse latè explicat. Mihi tamen nō videtur rem explicare; quia ponamus compositum resultans ex materiâ primâ, & quantitate, quod vocatur corpus quantitatiuum. Certè, si auferantur forma substantialis, & reliqua accidentia â materiâ, maneat tamen in illâ quantitas, manebit quidem corpus; secus verò, si auferatur quantitas etiam si perseueret forma substantialis cum reliquis accidentibus: ergo sicut propter similem rationem Petrus per se est substantia, ita etiam corpus quantitatiuum resultans ex materiâ, & quantitate, erit substantia. Neque in hoc innenio rationē disparitatis. Atqui certum est, totum resultans ex materiâ, & quantitate esse accidentale: ergo non benè adstruis rationem formalem substantiæ.

5 Alij dicunt, conceptum substantiæ consistere in independentiâ à subiecto receptionis. Falluntur tamen primò, quia forma substantialis materialis, licèt absolutè non dicatur esse in subiecto, vt dicebamus disp. 14. sect. 3. nihilominus recipitur in materiâ tanquàm in subiecto receptionis vt dicemus in Physicis: Deinde modus vnionis formæ substantialis cum materiâ, recipitur in ipsa materia, vt ibidem dicemus; & nihilominus vtraque participat rationem substantiæ: ergo non benè definitur substantia per independentiam à subiecto receptionis. Secundò, quia creatio est actio essentialiter accidentalis; & nihilominus non recipitur in aliquo subiecto, vt probo in Phys.: ergo alijs à substantia conuenit independentia à subiecto receptionis, ac per consequens non benè explicatur per illam conceptus substantiæ. Aliæ sunt sententiæ minoris momenti, quæ facilè refutari possunt.

6 Duo hîc oportet explicare, & conceptum substantiæ, prout distinguitur contra accidens, & prout constituit supremum genus prædicamenti substantiæ. Quod ad primum attinet, existimo, substantiam rectè explicari per hoc, quod est esse *primum ens*, *vel de integritate primi entis*. Ità ferè P. Arriaga in Metaph. disput. 4. de Substantia, section. 6. Et videtur mihi id expressum ab Aristotele, quia 7. Metaph. capit. 3. text. 13. intendens proba-

bare non cōuenire *quod quid erat esse* accidentibus; sed solùm substantiæ. Hæc habet: *Quare quod quid erat esse illorum est, quorumcunque ratio est definitio: definitio autē est, non si nomen idē, quod oratio significet; sed si primi alicuius sit*; hoc est, substātiæ. Deinde in Logica cap. de Subst. circa medium, cùm dixisset, accidentia esse in subiecto, ne aliquis putaret, formam substantialem materialem, quæ recipitur in materiâ, esse accidens, addidit: *Neque nos verò substantiarum partes conturbent, quæ ita in toto quasi in subiecto sint, ne fortè eas non esse substantias fateri cogamur. Non enim sic ea, quæ sunt in subiecto dicebantur, quasi vt partes inessent alicui.* Ac si dicat: & si formæ materiales recipiantur in materiâ, non putandæ sunt accidentia. Nam taliter recipiuntur, vt sint partes substantiæ completæ. Et cap. 2. huius libri, ea, dicit, esse in subiecto, quæ sunt *in aliquo*, hoc est, in substantia completa, non tanquā partes illius, vt vidimus disput. 14. sect. 3. num. 38. & 39. En Arist. in primo loco vocat substātiam primum ens; in secundo verò dicit, formam materialem esse substantiam, quia est pars substantiæ completæ, quæ est primum ens: ergo explicat rationem substantiæ prout distinguitur contra accidens per hoc, quod est esse primum ens, vel de integritate primi entis.

7 Oportet tamen explicare, quâ ratione substātia dicatur *primum ens.* Dupliciter potest vsurpari *primū ens*. Primò pro primâ rerum omnium causâ, à quâ suum esse participant creata: quâ ratione soli Deo conuenit, qui, cùm nō participet suum esse ab alio; ipse tamen est causa efficiens rerum omnium creatarum, & propterea dicitur ens perfectissimè Primū, ac perfectissima substantia. Secundò, sumitur *primum ens* pro ea entitate, quæ in quouis ente ex naturâ rei est prima respectu aliorū, quæ in illo eodem ente reperiuntur. Potest autem esse prima, vel quia in eo ente habet munus *primi subiecti*, vel *primæ radicis*, vel quia reliqua dātur *propter illam. Primum subiectum erit*, si ita subijciatur alijs, vt ipsa in nullo alio subiectetur. Erit *prima radix*, si sit id, in quo efficienter continentur alia, ita vt ipsa non contineatur efficienter in alio existente, in eodem ente. Erit id, *propter quod* reliqua dantur, si sit talis, quæ sit primò intenta à naturâ, & reliqua illi dentur, vel vt illam perficiant, vel vt eam adiuuent in proprijs operationibus.

8 Hæc omnia reperiuntur in quāuis substantia completa, qualis est *Angelus, homo, equus, &c.* Equus enim ratione materiæ est *primum subiectum* perfectionum, proprietatum, & operationum, quæ in illo reperiuntur; ratione vero formæ est *prima radix* earum perfectionum, quæ sunt propriæ talis compositi, vt dicemus in Phys. Deinde propter equum dicuntur esse ea omnia, quæ

in illo reperiuntur, quia dispositiones antecedentes eius generationem sunt quasi media ordinata ad eius consecutionem, quæ posteà illi deseruiunt ad proprias operationes eliciendas; perfectiones verò consequentes substantiam equi adueniunt ipsi, vt ipsum perficiant: ergo equus, vt talis habet rationem primi entis completi. Hinc est *materiam*, & *formam* habere etiam rationem primi entis incompleti: quia *materia* est, quæ in composito immediatè habet rationem *primi subiecti*; & *forma* rationem *primæ radicis*: ergo quæuis ex istis in suo genere est *primum ens*; est tamen incompletum, quia ex vtrâque resultat totum continens vtranque prioritatem. Id quod diximus de *equo*, dictum puta de substantijs non compositis ex materiâ, & formâ, qualis est Angelus; cum hoc tamen discrimine, quod Angelus per eandem entitatem simplicem est primum subiectum, & prima radix suarum proprietatum, perfectionum, &c.

9 Dices: forma equi (& idem est de reliquis formis materialibus) recipitur, & sustentatur in materiâ: ergo materia est radix illius: ergo forma non potest esse prima radix. Patet hæc consequentia: quia prima radix non debet præsupponere aliam radicem sui in eo composito, in quo est. Nego primam consequentiam, quia ad rationem radicis non sufficit præcedentia in genere causæ materialis recipientis; sed est necessaria virtus effectiua, vt constat ex communi omnium acceptione, & ex arborum radicibus, ex quibus desumpta est hæc denominatio: neque enim arborum radices dicuntur ea, in quibus sustentatur arbor; sed quæ, cùm sint partes illius, illi communicant alimentum, quo possit augeri, & perfici. Ex his explicata manet ratio *primi entis*.

10 *De integritate primi entis* dicuntur ea, quæ ad constitutionem, seu completionem eius in ratione primi entis siue physicam, siue metaphysicam spectant. Ad physicam eius constitutionem, & completionem in esse talis pertinent *vnio* formæ substantialis cum materiâ; & deinde *subsistentia*: quia illa est nexus, per quem materia, & forma compositum substantiale constituunt, & propterea est ipsi composito intrinseca, & essentialis, vt dicemus in Physic. disput. 4. per hanc verò, per *subsistentiam* videlicèt, completur vltimò natura substantialis, equus v. g. in suo esse substantiali, vt dicemus etiam in Physic. disput. 8. Ad metaphysicam verò completionem substantiæ pertinet differentia indiuidualis: quia, vt diximus disput. 7. sect. 4. sicut subsistentia est vltimum complementum naturæ substantialis in suo esse substantiali physico; ita differentia indiuidualis est vltimum complementum essentiæ metaphysicæ. Ecce quomodò definitio substantiæ suprà tradita conueniat omnibus enti-

tati-

tatibus, quæ in communi omnium existimatione appellantur substantiæ.

11 Ex his colliges primò, nullam actionem, adhuc creationem substantiæ Angelicæ, seu animæ rationalis esse formaliter substantiam: quia creatio Angeli (seu animæ rationalis) non est primum subiectum eorum, quæ inueniuntur in Angelo, vt patet: neque est prima radix eorum, quæ sunt propria ipsius Angeli, siquidem prima radix continet in suâ virtute effectiuâ ea, respectu quorum est prima radix; creatio verò Angeli neque est virtus productiua Angeli, neque eorum, quæ sunt Angeli propria. Deinde non est de complemento, seu integritate ipsius Angeli: quia complementum aduenit rei iam existenti, vt illi tribuat aliquid, quod non habet ex se; productio verò Angeli non aduenit illi iam existenti; sed potiùs præsupponitur ad illum tanquàm via, mediâ quâ agens extrinsecum producit ipsum Angelum: ergo creatio Angeli non est formaliter substantia, prout distinguitur contra accidens. Eodem modo probari potest de reliquis actionibus.

12 Dices; creatio est actio per se subsistens: ergo est substantia. Patet consequentia: quia de ratione substantiæ est esse ens per se subsistens. Pro solutione nota, hoc, quod est *per se subsistere* posse dupliciter sumi. Primò, prout negat existentiam in subiecto receptionis. Secundò, prout dicit hoc, quod est habere ex natura rei perseitatis modum rebus iam existentibus aduenientem. Hoc secundùm est proprium substantiæ; secùs illud: & ideò distinguo antecedens: creatio est per se subsistens, prout subsistens inuoluit modum aliquem perseitatis, nego: prout dicit negationem subiecti receptionis, concedo. Et, nego consequentiam: quia ad rationem substantię non sufficit esse independentē à subiecto receptionis; sed est necessarium vel ex natura rei petere modū aliquē perseitatis rebus existentibus aduenientē, qualis est subsistentia; vel esse de integritate, seu complemento intrinseco rei petētis subsistentiam. Ad probationem constat ex dictis.

13 Colliges 2. quantitatem, & reliqua accidētia, nēpè qualitatē, vbi, quando, &c. non participare formaliter rationē substantiæ. De reliquis accidētibus fatentur omnes. De quantitate facilè sua deri potest: quia, licèt quātitas sit subiectum immediatū qualitatum, & aliorū accidentiū; attamē, cùm ipsa recipiatur in materiâ, non potest habere rationem primi subiecti; sed tantùm erit secundùm subiectum. Deinde non est prima radix qualitatum, seu affectionum, quæ sunt propriæ illius entis, in quo reperitur ipsa quantitas, & ex alio capite non est id, propter quod dantur alia, quæ in substantiā reperiuntur; sed potiùs ipsa est propter ipsam substantiam: ergo nullatenùs conuenit illi ratio entis primi.

14 Colliges tertiò, quâ ratione conueniat substātiæ esse ens per se. Nam substantia completa dicitur ens per se; tum quia habet subsistentiam; tum, quia non est in subiecto inhæsionis, aut adhæsionis. Materia verò prima, & anima rationalis dicuntur ens per se, quia nullum exigunt subiectum inhæsionis, aut adhæsionis, & præterea modos exigunt perseitatis, ex quibus coalescit subsistentia compositi substantialis: quod etiam competit formis substantialibus corporeis, vt dicemus in Physic. disp. 8. Subsistētia, & vnio dicuntur entia per se, quia sunt de integritate substantiæ completæ. Ad distinctionem accidentium, quæ dicuntur entia in alio, quia petunt ex natura sua subiectum inhæsionis, seu adhæsionis taliter, vt sint extra integritatem substantiæ.

SECTIO II.

Quod sit supremum genus prædicamenti Substantiæ?

15 EXplicato iam cōceptu substantiæ, vt contra accidens distinguitur, oportet inuestigare supremū genus hujus prædicamenti. Pro cuius maioris declaratione obseruo, primum subiectum, & primam radicem accidentiū vsurpari posse in actu exercito, & in actu signato. In actu exercito dicitur primum subiectum (& idem est de primâ radice) quod à parte rei recipit accidentia de facto. Tale est quodlibet singulare substantiæ, quia, cùm actiones iuxta Aristotelem sint singularium, necessarium est, quod actio recipiendi accidentia exerceatur à singulari aliqua substantia. Subiectum verò in actu signato dicitur ea formalitas substantiæ, seu illud prædicatum, cui nos per intellectum attribuimus receptionem alicuius, ex his, quæ reuerà recipiuntur in ipsâ substantiâ, prout datur à parte rei: vt, cùm distinguentes per rationem animal, & rationale, tribuimus animali productionem, ac receptionem sensationis; & rationali productionem, ac receptionem ratiocinationis, &c. Hæc autem dicitur receptio in actu signato, quia ea, quæ à parte rei recipiuntur in vnâ indiuisibili entitate, assignamus diuersis partibus, in quas per intellectum distinguimus ipsam entitatem. Obseruo secundò id, quod docuimus suprà disp. 13. sect. 8. nempè id, quod transcendit differentias, non posse rationem generis sortiri, quia species debent conuenire in genere tanquàm in ratione vnâ simpliciter: ea autem ratio, quæ transcendit differentias non potest esse vna simpliciter; sed est analoga, vt ibidem diximus: ergo, &c.

16 Ex his constat, rationem primi entis non posse esse summum genus prædicamenti Substātiæ. Ratio est clara: quia vel esset supremum genus primum

ens

ens in actu signato, vel in actu exercito. Non in actu exercito: quia sola singularia sunt prima entia in actu exercito, cum ipsa de facto recipiant, vel praedicant accidentia, quae dantur in rerum natura; singularia verò non possunt esse supremum genus praedicamenti, vt constat. Non in actu signato: quia ratio primi entis in actu signato transcendit differentias; rationali enim attribuimus hoc, quod est esse primam radicē, & primum subiectum ratiocinationis; & sensibili sensationis, &c. ergo ratio primi entis non potest esse supremum genus praedicamenti substantiae. Et propter eandem rationem non potest esse genus supremum ratio substandi accidentibus, & non existendi in subiecto.

17 Aliqui dicunt, supremum genus praedicamenti substantiae esse substantiam completam physicè, & metaphysicè. Haec tamen sententia est falsa: tum quia id est proprium indiuidui vt talis: tum quia, cùm supremum genus ordinatur per se ad componendas species inferiores cum earum differentijs, non potest esse completum metaphysicè; sed pars. Dices: supremum genus esse completum metaphysicè, quia, cùm significetur per modum per se stantis, non significatur vt quid ordinatum ad compositionem aliquam metaphysicam. Sed contrà: nam siue significetur, siue non significetur vt quid ordinatum ad compositionem metaphysicam quodlibet genus vt tale est ex se contrahibile per differentias ad componendas species: ergo vt tale est incompletum metaphysicè. Patet consequentia: quia incompletum in aliquo genere dicitur id, quod ex se ordinatur ad aliquid componendum in eo genere: sed genus vt tale ordinatur ex se ad componēdas metaphysicè species simul cum differentijs, per quas contrahitur: ergo est incompletū metaphysicè.

18 Dico ergo, supremum genus esse hoc, quod est exigere subsistentiam. Ita recentiores aliqui. Probatur: quia omnes substantiae completę conueniunt in hoc, quod est exigere subsistentiam; & ex alio capite haec ratio non transcendit differentias, quia differentiae corporeitatis, viuentis, sensibilis, & rationalis rectè possunt concipi, quin concipiatur exigentia subsistentiae, cùm omnes antiqui phylosophi has rationes cognouerint absque vlla notitia subsistentiae: ergo hoc, quod est exigere subsistentiam est genus respectu omnium substantiarum completarum. Deinde nō habent aliud genus superius, in quo conueniant: ergo hoc est genus supremum praedicamenti substantiae.

19 Dices: homo in quantum rationalis petit personalitatem: sed personalitas est subsistentia: ergo in quantum rationalis est, petit subsistentiam: ergo exigentia subsistentiae transcendit differentiam rationa-

Respondeo, hominem in quantùm rationalem non exigere personalitatem secundùm se totam; sed solùm totalitatem illam, quæ contrahit rationē formalem subsistētiæ ad talem subsistentiam, nempè ad personalitatē. Vnde sequitur, exigentiam substantiæ non transcendere differentias.

20 Dices secundo: ratio formalis accidentis physici realis trāscendit differentias, vt diximus suprà. ergo & ratio formalis substantiæ. Probatur consequentia: quia sicut ratio formalis substantiæ est exigentia subsistentiæ, ita ratio formalis accidentis realis est exigentia inhærentiæ: ergo sicut hæc exigentiā transcendit differentias, ita & illa. Concedo antecedens, & nego consequētiam. Ad probationem, concesso etiam antecedenti, nego consequentiā. Ratio disparitatis est clara: quia de ratione formali cuiuslibet differentiæ accidentis realis est tribuere aliquem effectum formalem subiecto; differentia enim albedinis ex se habet constituere subiectum taliter coloratum, cùm autem non tribuat subiecto talem effectum nisi per inhærentiam, necessarium est, quod de ratione formali illius sit petere inhærētiam, ac per consequens hæc exigentia transcendet differentias accidentis. At verò differentia substātiæ, qualis est *rationale*, sufficienter constituitur in esse talis per exigētiam ratiocinationis, quin vllo modo concipiatur expressè subsistentia: ergo non est cur exigentia subsistentiæ dicatur transcendere differentias. Et quidem sicut hoc, quod est exigere quantitatē, tribuitur prædicato corporis; & exigere sensationem prædicato animalis, &c. quin vnum dicatur in alio imbibi; nescio, cur exigentia subsistentiæ non debeat tribui alteri prædicato adæquatè distincto à corpore, animali, &c.

SECTIO III.

De iis, quæ in hoc prædicamento constituuntur.

21 Ex dictis sectione præcedenti constat primo, substantias non esse ponendas in hoc prædicamento secundùm abstracta metaphysica: quia ea, quæ in prædicamento ponuntur, debent subordinari vt genera, & species: sed abstracta metaphysica non subordinantur inter se vt genera, & species: ergo non possunt constitui in hoc prædicamento. Minor probatur: quia ea, quæ subordinantur vt genera, & species, ita comparantur inter se, vt genera verè prædicentur prædicatione formali, & directā de speciebus, & hæ de suis inferioribus: sed abstracta generica non prædicantur verè de specificis, neque abstracta specifica de indiuidualibus, vt dictum est disp. 11. sect. 4. ergo non subordinantur vt genera, & species. Constat secundò constitui in hoc prædicamento concreta metaphysica substantiarum realium: quia hæc ita comparantur inter

se,

se, vt se habeant tanquam genera, & species, ex quibus alia de alijs prædicantur prædicatione formali directâ, vt constat ex dictis in eâ disp. sect. 3. ergo rectè coordinantur in prædicamento secundùm hanc rationem.

22 Confirmatur: quia supremum genus huius prædicamenti est substantia exigens subsistentiã: atqui substãtia exigens subsistentiam non est cõcretum physicum; sed solùm metaphysicũ: ergo eã, quæ sub hoc genere continentur, non sunt concreta physica; sed metaphysica. Minorem probo: quia concretum physicum substantiæ coalescit ex naturâ substantiali, & ex subsistentiâ tanquàm ex extremis illud intrinsecè componentibus, vt ex omnium consensu aduertimus in eâ disp. 11. sect. 11. Atqui substantia exigens subsistẽtiam non includit intrinsecè ipsam subsistentiam; sed ad eam ordinatur tanquam ad terminum, & complementum sui: ergo substantia exigens subsistentiam non est concretum physicum; sed solùm metaphysicum. Dices: cur non ponitur pro supremo genere substantia, prout est totum coalescens ex naturâ substantiali, & subsistentiâ, quod dicitur natura subsistens, seu suppositum? Respondeo, quia, vt probo in Physic. disp. 8. sect. 3. suppositum inuoluit naturam substantialem singularem. Id constat ex eo, quod, licèt frequentèr dicamus omnes homines esse eiusdem naturæ; nunquàm tamẽ dicimus esse idem suppositum, seu eiusdem suppositi: cuius nulla alia potest esse ratio, nisi, quia ab omnibus hominibus possumus abstrahere vnam rationem hominis, ratione cuius pôssint dici esse eiusdem naturæ; non tamen possumus abstrahere vnam rationem suppositi, certè non alia de causa nisi, quia inducit naturam singularem: natura autem singularis non potest esse genus supremum, vt ex se constat. Hinc est, quod per hoc nomen, *suppositum*, nõ significamus vnam rationem substantiæ communem omnibus naturis substantialibus; sed immediatè significamus naturas singulares: sicut in simili diximus de indiuiduo disp. 7. sect. 6. indiuiduum non significare rationem aliquam communem omnibus indiuiduis; sed ipsas differentias indiuiduales immediatè. Vide quæ ibi dicta sunt.

23 Constat tertiò in hoc prædicamento constitui directè omnem substantiam creatam tam spiritualem, quàm corpoream; tam incorruptibilem, quàm corruptibilem: quia omnes istæ habẽt realem existentiam subsistentiæ, vt dicemus in Physic. disput. 8 sect. 2. ergo omnes participant supremũ genus huius prædicamenti. sed omne id, quod participat supremum genus prædicamenti, constituitur directè in illo, cùm sit inferius sub eo genere contentum: ergo, &c. Idem dicendum est de Christo Domino, vt est homo (loquor de homine metaphysico, qui est natura humana prout distincta à substantia, vt dictum est disput. 11.

put. 11. sect. 3. num. 15.) quia vt sic exigit ex naturâ suâ subsistentiam. Constat quartò: materiam, & formam substantialem non constitui directè in hoc prædicamento, cuius ratio est facilis in meâ sententiâ: quia, vt probabo in Physic. disput. illâ 8. sect. 4. partes essentiales compositi substantialis, quales sunt materia, & forma, non sunt capaces subsistentiæ, ac per consequens non possunt eam exigere: ergo non participant supremum genus prædicamenti substantiæ, quod diximus esse exigere subsistentiam. Quælibet tamen ex istis partibus seorsim sumpta constituitur indirectè in hoc prædicamento, quia est pars compositi, quod directè constituitur in ipso prædicamento. Et idem esto de vnione substantiali harum partium, quia includitur in ipso composito tanquam compositio illius: & de subsistentiâ; quia est complementum intrinsecum substantiale ipsius compositi.

24 Nonnulli excludunt materiam, & formam ab hoc prædicamento: tùm, quia genera, & species, ex quibus coalescere debet prædicamentum, debent esse substantiæ completæ, quod quidem non conuenit materiæ, & formæ, quæ sunt incompletæ ex naturâ suâ: tum etiam, quia omnia, quæ directè sunt in prædicamento debent comprehendi sub vno supremo genere omnibus cõmuni, & vniuoco: sed completo, & incompleto non potest dari aliquid commune, & vniuocũ: ergo materia, & forma, quæ sunt incompletæ, non possunt comprehendi sub eodem genere, sub quo substantiæ completæ continentur. Hæc tamen fundamenta infirma sunt: quia in sententiâ omnium Aristotelicorum linea, superficies, & corpus sunt tres species directè contentæ sub genere supremo prædicamenti quantitatis, & tamen linea, & superficies sunt quantitates physicè incompletæ, quia ex se ordinatur linea ad componendam superficiem; & hæc ad componendum corpus tanquàm nexus partium, ex quibus hoc, & illa coalescunt: ergo materia, & forma non debent excludi à prædicamẽto ex eo, quod sint substantiæ physice incompletæ. Hoc argumentum vrgebitur magis disp. sequenti, in qua agemus de quantitate.

25 Ratio à priori est: quia ad rationem generis, aut speciei solùm requiritur, quod possit præscindi ab inferioribus taliter, vt ex vnâ parte sit de essentiâ eorum, & ex aliâ non imbibatur formaliter in eorum differentijs. Hoc autem, quod est habere partes ex se impenetrabiles, est de essentia corporis, lineæ, & superficiei, quorũ primum est quantitas completa, & duæ posteriores sunt quantitates incompletæ, vt dicemus disp. sequenti. Deinde potest præscindi ab illis, quia potest cognosci non cognitis eorum differentijs: & denique non imbibitur in his differentijs; quia differentia formalis horum non est habere partes

tes impenetrabiles; sed quod hæ in lineâ constituant longitudinẽ; in superficie latitudinem; & in corpore profunditatem; & ideò potest dari vna ratio quantitatis, quæ sit genus quantitati completæ, & incompletæ physicè.

26 Idem ergo contingeret in substantiâ, si materia, & forma seorsim sumptæ exigerent ex naturâ suâ subsistentiam, (vt nonnulli docent) quia tunc ab istis, & substantiâ completâ posset abstrahi hoc, quod est exigere subsistentiam, quod quidem esset illis essentiale: deinde id non imbiberetur formaliter in eorum differentijs; quia differunt ex eo, quòd ni completæ ex se ordinantur ad aliam componendam; secùs completa: hoc autem, quod est ordinari, aut non ordinari ad aliam componendam non est formaliter exigere subsistentiam, vt ex se constat: ergo, si materia, & forma ex naturâ suâ exigerent subsistentiam, non esset, cur non continerentur directè sub genere supremo prædicamenti substantiæ. Atque adeò ex eo solùm excludendæ sunt, quia non participant genus, quod diximus supremum talis prædicamenti; neque aliud excogitari potest, quod ita præscindatur ab illis, & à substantiâ completâ, vt non transcendat eorum differentias.

27 Hinc soluuntur fundamenta adducta ab aduersarijs ad probandam communem sententiam: fatemur enim, genera, & species prædicamenti substantiæ esse substantias physicè completas, id tamen non prouenit ex eo præscisse, quod repugnet abstrahi rationem genericam completo, & incompleto; sed quia in præsenti ratio vniuocè abstracta à substantiâ non potest inueniri nisi in substantijs completis. Dices: si entitas physicè incompleta non est excludenda à rectâ lineâ prædicamentali ratione incompletionis; neque entitas metaphysicè incompleta excludenda erit à ratione incompletionis: ergo differentiæ, quæ sunt entia metaphysicè incompleta, poterunt directè constitui in prædicamento: atquì nullus hoc concedit: ergo neque illud. Respondeo, entia metaphysicè incompleta non esse excludenda à rectâ lineâ prædicamentali ratione incompletionis metaphysicæ præscissè: quia genera, & species sunt entia metaphysicè incompleta, siquidem ex se ordinantur ad compositionem speciei, aut indiuiduorum, & nihilominus directè sunt in prædicamento. Differentiæ verò excluduntur, quia sunt entia taliter incompleta, vt non possint parparticipare formaliter rationem generis supremi: pugnat enim cum ratione generis participari formaliter à differentijs, vt constat ex sæpè dictis in superioribus.

28 Constat 5. Deum non constitui in hoc prædicamento. In hoc placitum conueniunt ferè omnes philosophi contra nonnullos ex Nominalibus. Probatur ab

se habet vt potentia actuabilis per personalitates.

30 Dices: Si essentia Diuina concipitur vt talis, debet concipi vt infinitè perfecta: ergo debet concipi cum omni sua perfectione: ergo non potest concipi vt actuabilis per aliquam perfectionem superadditam. Si hoc argumentum alicuius esset momenti, probaret quidem, essentiam Diuinam nullo modo distingui, adhuc per rationem ab attributis, & personalitatibus: quia, si ad hoc, vt concipiatur vt infinitè perfecta, est necessarium, quod concipiatur cum omni sua perfectione: ergo ad hoc, vt expressè concipiatur vt infinitè perfecta est necessarium, quod concipiatur expressè cum omni sua perfectione: atqui, si expressè concipitur cũ omni sua perfectione, hoc est, cum omnibus attributis, & personalitatibus, non distinguitur per rationem ab illis: ergo, &c. Minorẽ probo: quia per te essentia Diuina nõ potest distingui ab attributis nisi per conceptum illam exprimentem sine expressione horum: atqui, vt deducitur ex tuo argumento, non potest exprimi sine expressione attributorum: ergo non potest distingui vllo modo ab attributis per rationem.

31 Ad argumentum ergo in formâ distinguo antecedens; si essentia Diuina concipitur vt talis, debet concipi vt infinitè perfecta in ratione essentiæ, concedo: vt infinitè perfecta secundùm omnem perfectionem illi conuenientem ratione attributorum, & personalitatum, nego antecedens. Et distinguo similiter consequens; debet concipi cum omni sua perfectione essentiali, concedo: attributali, nego consequentiam. Itaque de ratione cuiuscunque formalitatis Diuinæ est quod sit infinita in suâ lineâ, hoc est, essentia in ratione essentiæ, omnipotentia in ratione omnipotentiæ, &c. Non verò, quòd qualibet ex istis includat formaliter perfectiones aliarum; alioquì nulla posset dari in illis distinctio, adhuc per rationem, quod nõ concedunt aduersarij. Circa secundùm consequens est aduertendum, quòd, vt essentia dicatur actuabilis, non est necessarium, quòd ipsa concipiatur vt actuabilis; sed sufficit, quod concipiatur expressè secundũ n se sine expressione attributorum taliter, vt possit aduenire possit conceptus expressus ipsius essentiæ vt identificatæ cum ipsis attributis iuxta dicta disp. 8. sect. 1. circa contractionem generis per differentias. Secundò, dato, quod cõcipere tur vt actuabilis, nullum esset incõueniens: quia ea actuabilitas, quæ ex parte essentiæ conciperetur, nõ esset realis; sed solùm per rationẽ: & non est contra rationem essentiæ infinitè perfectæ, quod concipiatur vt actuabilis, actuabilitate illi aduenientè per nostrum imperfectissimum modum concipiendi, sicut non est contra rationem infinitæ simplicitatis Dei, quod essentia eius, & attributa distinguantur per nostrum imperfectissimum modum

dum concipiendi. Constet ergo conceptum genericum, in quo Deus conueniat cum creaturis, nõ repugnare ipsi Deo ratione potentialitatis, & ideo aliunde probanda est communis sententia.

32 Ratio ergo sumenda est ex dictis: quia supremum genus prædicamenti substantiæ est exigere realiter subsistentiã: sed in Deo nõ datur exigentia realis subsistentiæ: ergo Deus non participat supremum genus huius prædicamenti. Minorem probo: quia exigentia realis non datur nisi inter terminos realiter distinctos, vt fatentur omnes: atqui in Deo essentia Diuina non distinguitur realiter à subsistentia: ergo non potest dari in eo exigentia realis talis subsistentiæ. Prætereà, licèt in Deo detur realiter natura subsistens, seu suppositum, id non potest esse genus, in quo conueniat cum creaturis, quia, vt dixi numero 21. subsistens, & suppositum, inuoluit naturam substantialem singularem. Dices: etiam si essentia Diuina non distinguatur realiter à subsistentiã; nihilominus negari nequit, quòd debeatur illi subsistentia: ergo in hoc potest vniuocè conuenire cum creatura. Admitto, quod essentiæ Diuinæ debeatur subsistentia, hæc tamen ratio imbibitur formaliter in ratione propria, per quã separatur à creatura: quis ex eo præscisse, quod sit ens à se, debetur illi subsistẽtia, per quam sit in se omninò indepẽdens à quocunque alio. Hinc fit, non posse hanc rationem esse vniuocã Deo, & creaturis, quia, quod imbibitur in differentijs, per quas res separantur inter se, non potest esse vniuocum ipsis rebus, vt dictum est in superioribus.

SECTIO IIII.

De Primà, & secundà substantia.

33 DVplicem substantiam distinxit Aristoteles in præsenti capite: vnam vocauit, quæ *propriè, & principaliter, & maximè* dicitur substantia, quam hic descripsit: *quæ neque in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur*: vt, Petrus, Bucephalos, &c. Hæc vocari solet *Prima substantia*: Aliam vocauit Aristoteles *Secundam*, & eam duplici descriptione declarauit. Vna est: *secundæ substantiæ sunt genera, & species, in quibus insunt primæ*: vt, homo, equus, animal. Alia descriptio colligitur ex ijs, quæ in eodem cap. dixit in hunc modũ: *secũda substãtiæ sunt, quæ nõ sunt in subiecto; de subiecto tamẽ dicũtur*. Hæ definitiones sunt explicãdæ, & posteà nõnulla dubia circa illas resoluemus. In primis Substantia prima appellatur *propriè, principaliter, & maximè substantia*. Dicitur *propriè* ad excludendam substantiam sumptam pro quacunque essentia, prout extendi tamen etiam ad accidentia; hæc enim impropriè dicitur substantia. Additur: *principaliter*: quia ipsa immediatè, & ratione sui exercet munera propria substantiæ, quæ sunt subsistere in se, & accidẽtibus substare

in actu exercito: Secundæ verò substantiæ hæc munera obeunt ratione Primæ. Denique dicitur *maximè substantia*, quia substat & reliquis substantijs, & accidentibus: his quidem tanquã subiectum, in quo sunt; illis verò tanquàm subiectum, de quo prædicantur.

34 Per verba definitionis, licèt negatiua sint, explicatur conceptus positiuus Primæ substantiæ: per priora enim, *neque in subiecto aliquo est*, exprimitur conceptus positiuus, ratione cuius & repugnat substantiæ esse in subiecto, & illi conuenit accidentibus realiter substare; & ideò per hæc verba excluditur substantia increata à ratione Primæ substãtiæ, de quâ hìc agit Aristoteles: quia substantia increata nulli accidenti realiter substat. Per posteriora verò *neque de subiecto aliquo dicitur*: explicatur munus substandi secundis substantijs in prædicatione formali, & directâ, quâ de illâ dicuntur tanquàm de subiecto, quod de nullo alio formaliter, & directè prædicatur. Id constat ex contextu capitis de substantiâ, vbi postquàm Arist. definitionem Primæ substantiæ tradidit, latè probat, ipsam esse subiectum, & in quo sunt accidentia, & de quo Secundæ substantiæ prædicantur: ergo per dictas negationes exprimere voluit rationem primi subiecti inhæsionis, seu adhæsionis accidentium, & prædicationis secundarum substantiarum.

35 Secundæ substantiæ conueniunt cum primâ in eo, quod & illis repugnat esse in subiecto, &, illis conuenit accidentibus realiter substare, quod quidem explicatur per priorem particulam secundæ definitionis, nempè, *quæ in subiecto non sunt*. Differunt verò per secundam, *de subiecto tamen dicuntur*, per quam denotatur, secundas substantias esse eas, quæ prædicatione directâ, essentialiter prædicantur de primis. Id ipsum denotatur, & si non admodùm clarè, per priorem illam definitionem, *genera, & species, in quibus insunt primæ*: quia id, quod est genus, aut species primarum substantiarum, simul cum illis substat realiter accidentibus, vt dicemus infrà, & de illis in prædicatione directâ essentialiter prædicatur: species enim, & genera semper prædicantur directè, & essentialiter. Dicuntur autem primæ substantiæ inesse in secundis non tanqàm in subiecto; sed tanquàm in toto quodam vniuersali, & potentiali.

36 Hinc colliges, sola singularia substantiæ esse primas substantias: quia eis solis conuenit in subiecto nullo esse, & de nullo subiecto prædicari prædicatione formali, & directâ, vt ex se constat. Colliges secundo materiam, & formam substantialem secundùm se sumptas non esse primas substantias: quia, licèt non sint in subiecto, de subiecto tamen dicuntur prædicatione formali, & directâ: hæ enim sunt formales, & directæ prædicationes, *Petrus est materialis*; &, *Petrus est animatus*, hoc est, *conti-*

tinens materiam; & continens animam, siquidem prædicantur de Petro materia, & anima, quæ sunt partes essentiales illius. Hinc fit, solas substantias singulares completas physicè, esse primas substantias; &, incompletas reducendas esse ad secundas, quia, licet non sint in subiecto; prædicantur tamen de subiecto prædicatione formali, & directâ.

De diuiso prædictæ diuisionis.

27 Hic est difficultas primò: quodnàm sit diuisum prædictæ diuisionis, & qualis sit ipsa diuisio? Circa quam tot sunt opiniones, quot authorum capita: eis tamen omissis, quæ videri poterunt apud PP. Connimb. & P. Tolet. hic. Suppono 1. diuisum in præsenti non esse substantiam secundùm eam rationem, secundùm quam est supremũ genus prædicamenti substantiæ: quia secundùm hanc rationem pertinet ad secundas substantias, quæ sunt vnum è membris diuidentibus. Suppono 2. non esse rationem aliquam substantiæ communem, & vniuocam respectu Primæ, & Secundæ substantiæ: tũ quia ratio vniuoca æquè participari debet ab vniuocatis; at ratio substantiæ non æquè participatur à Primâ, & Secundâ, quia Arist. dicit, Primam esse magis substantiam, quàm Secundam: tum etiam, quia, si esset ratio substantiæ vniuoca Primæ, & Secundæ, esset genus, aut species respectu illarum, nihil enim illi deficeret ad rationem generis, aut speciei; atqui nulla ratio substantiæ potest esse genus respectu Primæ, & Secundæ, quia sub secundâ continetur genus supremum prædicamenti substantiæ, & genus supremum prædicamenti non potest sub alio genere ad idem prædicamentum pertinente contineri: alioquì iam non esset supremum.

28 Suppono 3. diuisum non esse substantiam prout actu substantem accidentibus, vel prout denominatam ab aliqua secunda intentione: quia diuisum debet esse aliquid significatum hoc nomine, *substantia*: atquì actus substandi accidentibus, vel denominatio prouenіens substantiæ à secundis intentionibus non significantur hoc nomine, *substantia*: ergo, &c. Maior est certa. Minor probatur: quia substantia est id, quod substat; non actus substandi: iste enim potius est accidens, & exercitium substantię, quàm substantia, vt omnibus compertum est. Dices: nomen *substantia* desumptum est ab actu substandi accidentibus: ergo hic actus significatur nomine *substantia*. Nego consequentiam: quia aliud est id, quod nomina significãt, & aliud, à quo imponuntur ad significandum; nomen enim *lapis* desumptum est ab effectu lædẽdi pedem, & nihilominus non significat actum, seu exercitium lædendi pedem; sed ipsam entitatem lædentem pedem. Idem contingit in præsenti, nempè quod nomen *substantia* desumptum est ab actu substandi accidentibus, & nihilominus non significat ipsum actum

actum substandi; sed entitatem, quæ substat.

39 Dico ergo: diuisum prædictę diuisionis est substātia prout apta & in se realiter subsistere, & accidentibus realiter substare in actu exercito. Ita PP. Connimb. hìc q. 2. art. 2. conclus. 3. & pro se adducunt S. Thomam q. 9. de Poten. art. 2. ad 6. Boetium lib. 1. de duabus naturis paulò post initium, & Albertum tract. 2. capit. 3. Probatur: quia ea ratio substantiæ dicenda est diuidi ab Aristot. in præsenti, quæ principaliter conuenit Primæ substantiæ præ Secundâ; ipse enim Aristoteles dixit, Primam substantiam esse *principaliter*, *& maximè* substantiam: sed aptitudo subsistendi in se, & substandi accidentibus in actu exercito conuenit principaliter Primæ substantię præ Secundâ: ergo ea ratio est, quæ diuiditur in præsenti ab Aristot. Minor est certa: quia exercitium actuale subsistendi in se (siue id fiat per negationem, siue per formam positiuam superadditam) &, substandi accidentibus primario, & ratione sui conuenit Primæ substantię, hoc est, substantiæ singulari; actiones enim (vt vniuersi philosophi secuti Aristot. clamant) sunt singularium: deinde id conuenit secundis substantijs ratione Primę, quia neque secundæ substantiæ subsisterent in se, neque substarent accidentibus in actu exercito, nisi continerentur in primis, vt fatentur omnes: ergo aptitudo subsistendi in se, & substandi accidentibus realiter in actu exercito conuenit principaliter Primæ substātiæ præ Secundâ.

40 Dico secundò: diuisio substantiæ in Primam, & Secundam est analogi in analogata attributionis. Hęc conclusio est Sanct. Thomæ, Alberti, PP. Connimb. locis proximè citatis, quibus adde Caiet. hìc, Sotum hìc quæst. 1. Iauell. 5. Metaph quęst. 7. & alios. Itaque *aptum subsistere* realiter in se, & *substare* realiter accidentibus in actu exercito diuiditur in id, quod est *aptum substare*, & *subsistere* realiter in actu exercito ratione sui, quod quidem est substantia completa singularis, ratione sui immediatè exercens prædicta munera substantiæ; & in id, quod est *aptum substare*, & *subsistere* realiter in actu exercito ratione alterius, quod quidem sunt prædicata essentialia substantiæ singularis completæ, quæ ex eo dicuntur exercere prædicta munera, quia actu existunt in substantiâ completâ singulari ea exercente. Hinc est, quod prædicta diuisio sit analogi in analogata attributionis: quia res significata per hæc verba, *aptum substare in actu exercito*, propriè conuenit Primæ substantiæ; & deinde attribuitur Secundæ, quia est prædicatum essentiale Primæ: ergo conuenit Secundæ per attributionem ad Primam: nihil ergo deest prædictæ diuisioni ad hoc, vt sit analogi in analogata attributionis.

Soluuntur obiectiones contra prædictam doctrinam.

41 OBijcies primò: cõtra prædictam doctrinam: membra bonæ diuisionis debent esse distincta, & opposita: sed prima, & secunda substantia, prout sunt apta realiter substare, &c. in actu exercito, nec sunt distincta, nec opposita, cùm hæc sit de essentiâ illius, & verè affirmetur de illâ: ergo non possunt esse membra diuidentia substantiam. Distinguo maiorem: debent esse distincta, & opposita à parte rei, vel per rationem, concedo: à parte rei tãtùm, nego maiorem: quia species diuidi solet in genus, & differentiam, & tamen hæc neque distinguuntur, neque opponuntur à parte rei; sed solùm per rationem, vt omnibus compertum est. Prima autem substantia, & Secunda, licèt non distinguantur, aut opponantur à parte rei; distinguuntur tamen, & opponuntur per rationem.

42 Instabis; diuisio debet fieri in membra prout distincta; ergo, si solùm distinguantur per rationem, fiet in illa, prout inuoluunt aliquid rationis: sed Prima, & Secunda substantia, prout inuoluunt aliquid rationis, non sunt apta substare realiter accidentibus in actu exercito: ergo non possunt esse membra prædictæ diuisionis ratione aptitudinis substandi realiter. Duo hîc sunt distinguenda, nempè & id, ratione cuius membra diuidentia participant rationem diuisi; & conditio requisita ad hoc, vt diuisio fiat in talia membra. In præsenti ergo id, ratione cuius Prima, & Secunda substantia participant rationem diuisi, est ipsa entitas realis illarum: quia Prima, ratione suæ entitatis realis est apta substare realiter accidentibus in actu exercito; &, Secunda, ratione etiã suæ entitatis realis est prædicatum essentiale Primæ, propter quod illi attribuitur hoc, quod est substare realiter accidẽtibus, quibus in actu exercito substat Prima substantia. Distinctio verò rationis solùm se habet vt conditio requisita, tũ vt diuisio prædicta fiat in Primam, & Secundam substantiam; tùm vt exercitium realiter substãdi dicatur conuenire Secundæ ratione Primæ.

43 Vnde ad instantiam factã distinguo primum antecedens: diuisio debet fieri in membra prout distincta, ita vt distinctio se habeat vt ratio formalis participandi diuisum, nego antecedens: ita vt se habeat vt conditio requisita ad faciendam diuisionem, concedo antecedens. Et distinguo consequens: ergo, si solùm distinguantur per rationem, fiet in illa, prout inuoluunt aliquid rationis tanquàm conditionem requisitam ad faciendam diuisionem, concedo: tanquàm rationem formalem participandi diuisum, nego consequentiam. Denique, concessâ minori; distinguo vltimum consequens: ergo non possunt esse membra prædictæ diuisionis ratione aptitudinis substandi realiter, si illis

illis non accedat distinctio rationis, tanquam conditio requisita, vt sint diuersa membra, concedo; si accedat, nego consequentiam. Hìc est aduertendum, distinctionem rationis ad hanc diuisionem requisitam, esse cognitionem, per quam Secunda substantia negatiuè præscinditur à Primâ: quia, cùm ipsa secunda substantia præscissa per talem cognitionem non sit ratio aliqua ex parte obiecti separata à singularibus; sed ipsa singularia expressè cognita secundùm eam rationem, in quâ assimilantur; &, confusè secundùm eas, in quibus dissident, vt diximus disputat. 5. section. 3., omnia munera, quæ exercent realiter singularia, attribui possunt ipsi Secundæ substantiæ ratione identitatis realis illius, quod expressè concipitur per præscisionem, cum ipsis singularibus confusè cognitis per eandem præscisionem.

44 Obijcies secundò: vel aptitudo substandi realiter accidentibus in actu exercito est de conceptu intrinseco tàm Secundæ, quàm Primæ substantiæ: vel non. Si primum: ergo talis aptitudo est conceptus communis, & vniuocus vtrique substantiæ, ac perconsequens diuidetur in illas diuisione vniuoci in vniuocata. Si secundum: ergo secunda substantia non erit membrum diuidens, cùm non participet rationem diuisi. Respondeo, prædictam aptitudinem esse de conceptu intrinseco Primæ substantiæ; & attribui quasi extrinsecè Secundæ, eo quód est prædicatum essentiale Primæ. Quod quidèm sufficit, vt prædicta diuisio dicatur esse analogi in analogata attributionis. Sicut enim *sanum* dicitur diuidi analogicè in *medicinam*, *pulsum*, & *animal gaudens sanitate*, quia res significata per illud nomen inuenitur intrinsecè in *animali*; & reliquis attribuitur extrinsecè ratione ordinis, connexionis, aut attributionis ad *sanitatem* animalis; sic etiam *aptum substare accidentibus in actu exercito* dici potest diuidi analogicè (analogiâ attributionis) in Primam, & Secundam substantiam; quia talis aptitudo est de conceptu intrinseco Primæ substantiæ; & attribuitur quasi extrinsecè Secundæ, eo quód sit prædicatum essentiale Primæ, cum quâ connectitur per rationem nostram. Hinc fit, hanc non tàm esse diuisionem rei, quàm nominis in varia significata, quorum vni applicatur ratione connexionis, quam habet cum alio, quod propriè significatur per ipsum nomen.

45 Obijcies tertiò: Prima & Secunda substantia debent esse membra diuidentia secundùm eam rationem, secundùm quam definiuntur ab Aristotel. in præsenti: atqui non definiuntur ab Aristotel. secundùm aptitudinem substandi; sed potiùs

tiùs secundùm actum, vt constat ex definitionibus suprâ adductis: ergo non sunt membra diuidentia secundùm aptitudinem; sed secundùm actum substandi. Nego minorem; quia verba in definitione, iuxta commune dialecticorum proloquium, frequenter *non significant actum: sed potentiam, & aptitudinem*: & ideò Aristoteles vsus est prædictis verbis in definitionibus substantiæ Primæ, & Secundæ ad significandam aptitudinem subsistendi, & substandi; non actum. Obijcies quartò: in definitionibus Primæ & Secundæ substantiæ non solùm meminit Aristoteles muneris substandi accidentibus, & subsistendi in se; sed etiam prædicati, & subiecti prædicationis: ergo Prima & Secunda substantia non solùm sunt membra diuidentia ratione aptitudinis substandi, & subsistendi; sed etiam ratione denominationis subiecti, & prædicati. Respondeò, Aristotelem commemorasse denominationes subiecti, & prædicati non tanquàm rationes diuidendi substantiam; sed tanquàm proprietates, per quas vtcunque explicaret membra diuidentia à nobis tradita, quorum vnum, nempè Primam substantiam prout aptam subsistere realiter in se, & substare accidentibus in actu exercito ratione sui, consequitur per se hoc, quod est esse primum subiectum prædicationum; alterum verò, nempè Secundam substantiam prout aptam subsistere, & substare ratione Primæ consequitur per se hoc, quod est essentialiter prædicari de Primâ.

De Definito definitionis Primæ substantiæ.

46 SEcundò est difficultas; quidnàm definiatur per definitionem Primæ substantiæ? Et ratio dubitandi est: quia vel definitio competit omnibus primis substantijs immediatè; vel alicui rationi omnibus communi, & vniuocæ. Non primum: quia plura vt plura non possunt vnica definitione definiri. Non secundum: quia, cùm dictum sit, esse de conceptu intrinseco primarum substantiarum id, quod explicatur per prædictam definitionem, si esset vna ratio vniuoca illarum, haberet rationem speciei respectu illarum, ac per consequens pertineret ad secundas substantias, quæ comprehendunt omnia genera, & species, quæ de primis prædicantur.

47 Respondeo, id, quod immediatè definitur, esse vnam rationem analogicè communem omnibus primis substantijs analogiâ transcendentiæ: quia aptitudo ad subsistendum in se, & ad substandum accidentibus in actu exercito, ex vnâ parte potest

test concipi, non conceptis expressè singularibus substantiæ, vt experientiâ constare potest; ex aliâ verò parte est de intrinseco, & formali conceptu cuiuslibet Primæ substantiæ, vt singularis est; quia, cùm actiones in actu exercito sint sigularium vt talium, eo ipso quòd concipitur quævis prima substantia vt singularis, debet concipi vt proximè apta ad propria munera obeunda in actu exercito: ergo per definitionem, aut descriptionem Primæ substantiæ explicatur vna ratio, quæ, cùm transcendat differentias, potest concipi sine illis, ac per consequens est analoga analogiâ transcendentiæ, iuxta dicta disputat. 13. section. 5. & 9. Idem dicito circa definitum definitionis Secundæ substantiæ: quod quidèm est quidquid est prædicatum essentiale Primæ: hæc autem ratio transcendit omnia prædicata essentialia illius, & potest concipi expressè, quin hoc, & illud &c. expressè concipiantur, & ideò est ratio quædam analoga analogiâ transcendentiæ.

48 Dices: Aristoteles agit in presenti de substantiâ sub eâ ratione, quâ pertinet ad prædimentum; agit enim de substantiâ prædicamentali: sed substantia non pertinet ad prædicamentum sub aliquâ ratione analogâ: ergo non agit de primis substantijs, prout conueniunt in aliquâ ratione analogâ. Minor probatur: quia prędicamentum componitur ex coordinatione generum, specierum, & indiuiduorum, ex quibus genera, & species sunt vniuoca; indiuidua verò sunt ea, de quibus genera, & species vniuocè prædicantur. Distinguo maiorem: Aristoteles agit de substantiâ sub eâ ratione, quâ pertinet ad predicamentum in aliquo statu concedo: in omni statu, nego maiorem. Itàque ratio Primæ substantiæ, quæ definitur hìc ab Arist., & habet statum præscissionis à singularibus substantijs; & habet statum contractionis. Secundùm statum præscissionis non pertinet ad prædicamentum, quia neque est genus, neque species, neque indiuiduum, de quo ea prædicantur; at verò prout habet statum contractionis pertinet ad prædicamentum, quia, cùm transcendat formaliter indiuidua, pertinet ad conceptum formalem illorũ, & ideò ponitur in prædicamento, eo modo, quo ipsa ponuntur; nempe tanquàm prima subiecta, de quibus genera, & species prædicantur formaliter, & directè. Idem dicito suo modo de secundis substantijs: quia, licèt hoc, quod est esse prędicatum essentiale vt analogicè præscissum non pertineat ad prædicamentum; pertinet tamen prout contractum ad singula prædicata directè posita in prędicamento; quia pertinet ad conceptum formalem illorum.

46 Dices: ab indiuiduis vt indiuidua sunt non potest præscindi vna ratio adhuc analogica

analogiâ trascendentiæ vt constat ex dictis disput. 7. section. 6. : ergo neque à primis substantijs. Patet consequentia: quia primæ substantiæ sunt indiuidua. Respondeo ab indiuiduis non posse abstrahi vnam rationem significatam hoc nomine, *indiuiduum*; quia hoc nomen significat illa, vt diuersa sunt secundùm se: &, diuersa secundùm se, formaliter vt talia nullatenus conuenire possunt in aliquâ ratione vnâ, vt loco citato probabamus. At primæ substantiæ, prout hoc nomine significatæ aliquam conuenientiam habere possunt, vt constat ex dictis in hâc sectione, & ideò potest ab illis præscindi ratio aliqua analogicè vna.

50 Rogas primò: an indiuiduum vagum, vt, *aliquis homo*; *quidam homo*, sit Prima substantia? Et ratio dubitandi est: quia ex vnâ parte Aristotel. adduxit illud in exemplum primarum substantiarum; ex aliâ verò videtur prædicari formaliter de primis substantijs, quia verè dicitur, *Petrus est quidam homo*; *Ioannes est quidam homo*: hoc autem pugnat cum ratione Primæ substantiæ, quæ dici non potest de subiecto. Respondeo, indiuiduum vagum esse, non vnam primam substantiam determinatam; sed plures disiunctim sumptas; idem enim est, *quidam homo*, *ac*, *hic homo*, *vel hic homo*, *&c.*: vnde non prædicatur de primis substantijs vt prædicatum aliquod superius illis; sed vt ipsa ratio illorum aliquantulum explicita sub quâdam disiunctione. Non autem est contra rationem Primæ substantiæ, quod explicitè significata prædicetur de se ipsâ confusè significata ad eum modum, quo definitio de suo definito prædicatur. Dum ergo Aristotel. docuit Primam substantiam non dici de subiecto, locutus est de subiecto, à quo ipsa formaliter distinguatur tanquàm prædicatum superius, seu essentiale vniuocum respectu illius, vel tanquam forma accidentalis illi aduueniens. Rogas secundò: an differentiæ dicendæ sint secundæ substantiæ, an primæ? Respondeo, neque primas, neque secundas. Quod non sint primæ est certum. Quod vero non sint secundæ, facilè probatur: quia non sunt genera, aut species: reduci tamen possunt ad secundas, quia sunt formæ constituentes species in suo esse.

SECTIO V.

De proprietatibus substantiæ.

51 SEx substantiæ proprietates enumerauit Aristoteles in presenti capite. Prima est, *non esse in subiecto*. Secunda, *vniuocè prædicari*. Tertia est, *significare hoc aliquid*. Quarta, *non*

non habere contrarium. Quinta, *non suscipere magis, & minus.* Sexta denique, quam maximè propriam v...at Arist. est, *vna numero cùm sit, esse susceptiuam contrariorum.* Circa primam ergo proprietatem aduerto, duo esse consideranda in substantiâ, nempe conceptum positiuum, ratione cuius illi repugnat esse in subiecto; & negationem, seu carentiam existendi in ipso subiecto consequentem per se talem conceptum positiuum. Primum est de conceptu formali substantiæ, prout distinguitur contra accidens: quia, vt constat ex dictis disp. 14. sect. 3. omni substantiæ vt tali repugnat, esse in subiecto. Secundum verò est proprietas illam consequens, atque adeò non solùm conuenit substantiæ Primæ, & Secundæ; sed etiam cuilibet rei, quæ est de complemento, & integritate substantiæ, vt sunt partes physicæ essentiales, aut integrales; modi substantiales; differentiæ constitutiuæ substantiarum, &c. Rogabis: an hæc negatio existendi in subiecto sit substantiæ proprietas quarto modo? Respondeo sub distinctione: nam, si sermo sit de tali negatione debitâ ex naturâ rei entitati non existenti in subiecto, *soli* conuenit substantiæ, & *omni*, & *semper*: & ideò est proprietas illius quarto modo. Si verò sermo sit de negatione existendi in subiecto, quæ vtcunque conueniat entitati, nõ est proprietas substantiæ quarto modo; quia, vt sic, defacto conuenit accidentibus Eucharisticis existentibus miraculosè sine subiecto.

52. Secunda proprietas, quæ est *vniuocè prædicari*, prædicatione scilicet formali, & directâ, neque conuenit omnibus substantijs, neque solis. Non solis: quia genera, & species accidentium prædicantur vniuocè de inferioribus, quibus essentialia sunt: vt, *color* de *albedine*; & *nigredine*; &, *albedo* de hac, & illa albedine. Non conuenit omnibus substantijs: quia primæ de nullo subiecto prædicantur vniuocè, vt omnibus compertum est. Conuenit tamen non solùm secundis substantijs, generibus videlicet, & speciebus substantiæ; sed etiam eorum differentijs essentialibus: quia vniuocè prædicari illud dicitur, quod, cùm sit vnum simpliciter, essentialiter conuenit inferioribus, à quibus abstrahitur: hoc autem non solùm conuenit generibus, & speciebus; sed etiam differentijs essentialibus illorum: vt constat ex dictis in superioribus; ergò non [illegible] differentijs essentialibus, vt vniuocè dicatur prædicari.

53. Tertia proprietas, quæ est, *hoc aliquid significare*, non substantijs; sed earum nominibus accommodari debet; significare enim propriè est vocum potiùs, quàm rerum: ta-

cilè tamen rebus tribui poterit, si pro *significare* ponas, *esse hoc aliquid*. Dicitur autem *hoc aliquid* in phrasi Aristot. id, quod per se existit omnino alteri substantiæ incommunicabile. Hinc est, quòd hæc proprietas soli con-uenit Primæ substantiæ: quia ea sola constituitur per subsistentiam incommunicabilis in actu exercito alteri substantiæ: secundæ enim, cùm præscindantur à primis, semper sunt communicabiles illis, siquidem aptæ sunt in primis esse, & de illis formaliter prædicari tanquàm id, quod est illis essentiale. Propterea ipse Aristot. in hoc eodem capite dixit, secundas substantias *quale aliquid* significare, eo quòd, cùm communicabiles sint primis, similitudinem aliquam habent cum qualitate, cuius est communicari substantiæ.

54 Quarta proprietas est, *substantiæ nihil esse contrarium*. Pro cuius explicatione noto, duplicem contrarietatem distingui posse. Vnam latam prout extenditur ad quamlibet oppositionem, contradictoriam, videlicet, vt, *homo*, *non homo*; aut priuatiuam, vt, *visus*, *& carentia illius*; aut relatiuam, vt, *Pater*, *& Filius*. Alteram strictam & propriam, quæ inuenitur inter ea, *quæ sub eodem genere maximè distant*, *& ab eodem subiecto mutuo se expellunt*, vt sunt *albedo*, & *nigredo*: *calor*, & *frigus &c.* Priorem contrarietatem nullatenùs excludit Aristotel. à substantiâ, cùm homo reverâ opponatur contradictoriè cum *non homine*: *forma substantialis* existens in materiâ cum *carentia ipsius* in eâdem materiâ: & *pater* cum *filio*, &c. Posteriorem verò dicit non inueniri in substantiâ. Cuius ratio est: quia ea solùm dicuntur propriè contraria, quæ *cùm sub eodem genere maximè distent, ab eodem subiecto mutuò se expellunt*: ergo ijs solùm competit talis contrarietas, quibus competit esse in subiecto; neque enim à subiecto se mutuò expellere possunt, nisi ea, quæ esse possunt in subiecto: atqui nulla substantia esse potest in subiecto: ergo nulli substantiæ competere potest prædicta contrarietas. Minor probatur: quia, vt dictum est disput. 14. section. 3. num. 38. & num. 39., vt aliquid dicatur esse in subiecto, est necessarium quod sit in substantiâ completâ taliter, vt non sit pars, aut de integritate, seu complemento substantiali illius: atqui hoc nulli substantiæ competere potest, quia omnis substantia vel est completa, vel pars illius; vel de complemento, aut integritate substantiali ipsius, vt inductione constare potest; ergo nulla substantia esse potest in subiecto. Hæc proprietas conuenit omni substantiæ; sed non soli, quia etiam

etiam competit quantitati, durationi, & aliis: licèt enim magna, & parua quantitas opponantur, talis oppositio non est plusquàm priuatiua, siquidem paruum in eo solùm differt à magno, quòd illud, cùm aliquam habeat partem, caret tamèn aliâ existente in isto. Idem dicito de duratione magnâ, & paruâ.

55 Quinta substantiarum proprietas est, *non suscipere magis, & minus.* Duplici modo potest intelligi hoc, quod est suscipere magis, & minus: vno secundùm extensionem, altero secundùm intensionem. Id explicari potest in calore existente in manu, qui ita potest crescere, vt se dilatet per totum corpus, & sic dicitur extensiuè, seu secundùm extensionem maior, quàm erat anteà. Vel ita potest crescere, vt in eâdem manu fortior fiat, & augeatur, & tunc dicitur maior intensiuè, seu secundùm intensionem. Hoc autem incrementum est id, ratione cuius aliquid propriè dicitur, *suscipere magis, & minus*, & in hoc sensu negat Aristotel., substantiam suscipere magis, & minus; quia, & et possit augmentum suscipere secundùm extensionem, vt contingit, quando homo nouas partes acquirit per nutritionem; nunquam tamen potest augmentum suscipere secundùm intensionem; quia non potest homo esse magis homo, quàm erat anteà secundùm eandem partem, quæ naturam hominis participet nunc magis, quàm anteà. Dum autem Aristotel. dixit Primam substantiam esse magis substantiam, quàm Secundam; non locutus est de augmento secundùm intensionem; sed de augmento secundùm extensionem; quia, videlicèt, dum Prima substantia pluribus substat, quàm Secunda, ad plures operationes se extendit. Hæc proprietas consistit in negatione suscipiendi magis, & minus secundùm intensionem, per se consequente substantiam, & non conuenit soli substantiæ; sed etiam quantitati.

56 Vltima proprietas est, quod substantia *vna numero permanens susceptiua sit contrariorum.* Dicitur *vna numero permanens* ad excludenda aliqua genera accidentium, quæ contrarietatem aliquam admittunt, ita tamen vt in singulis contrariis non vna; sed diuersa sint specie, & numero: vt, *color*, qui per differentias diuersas contrahitur ad *albedinem*, & *nigredinem*, quæ qualitates quidem contrariæ sunt; in illis tamen non perseuerat idem color; sed alius numero, & specie est color ex[i]stens in albedine, ac existente in nigredine. Deinde dicitur *susceptiua contrariorum* est de contrariis propriè,

& [illegible]

& strictè sumptis. Nec ita intelligendum est, vt ea simul recipere possit; sed successiuè, quia contraria propria non possunt simul esse in eodem subiecto, vt omnibus compertum est. Pro huius proprietatis explicatione noto primò, hoc, quod est suscipere contraria, posse contingere vel in actu exercito, vel in actu signato. Distinctionem inter actum signatum, & exercitum explicui suprà disputat. 6. num. 22. Noto secundò, duplex esse subiectum susceptiuum contrariorum: vnum, quod ita recipit contraria, vt ipsum sustentetur in alio vel tanquàm in subiecto, in quo recipitur ex naturâ rei, vel tanquàm in composito substantiali, ad cuius compositionem ordinatur ex naturâ suâ. Hoc subiectum dicitur subiectum *quo*. Alterum, quod ita recipit illa, vt ipsum non sustentetur in alio, vel tanquam in subiecto proprio, vel tanquam in composito substantiali, ad cuius compositionem ordinetur. Hoc dicitur subiectum *quod*. His positis:

57 Dico primò: hoc, quod est esse susceptivum in actu exercito contrariorum vt subiectum *quod*, conuenit omnibus primis substantijs physicè completis in suo esse substantiali, tàm incorporeis, quàm corporeis; tam incorruptibilibus, quàm corruptibilibus. Id facilè suadetur: quia primæ substantiæ corporeæ corruptibiles, quales sunt *homo*, *equus*, *ignis*, *lapis*, *&c.* eædem numero permanentes, sunt aptæ suscipere in actu exercito *albedinem*, *& nigredinem*: *calorem*, *& frigus*, &c. vt experientiâ constat. Deinde cœli (qui sunt primæ substantiæ corporeæ incorruptibiles) apti sunt recipere motus ab Oriente in Occidentem; &, è contrà, ab Occidente in Orientem, qui motus sunt propriè contrarij. Præterea, idem numero Angelus (qui est substantia spiritualis) potest suscipere *amorem*, *& odium*: *scientiam*, *& errorem* circa idem obiectum: ergo omnes primæ substantiæ sunt susceptiuæ contrariorum. Deinde hæ iam completæ in suo esse substantiali per subsistentiam nec possunt recipi in alio subiecto, neque ad alicuius compositi substantialis constitutionem ordinantur ex naturâ suâ, vt omnibus compertum est: ergo omni primæ substantiæ physicè completæ in suo esse substantiali per subsistentiam, competit esse susceptiuam vt *quod* in actu exercito contrariorum. Dixi, id illi physicè iam completæ per subsistentiam conuenire; quia, vt dicam in Physic. disput. 8. section. 7., subsistentia est conditio per se requisita ex parte naturæ substantialis ad recipienda accidentia, & ideò non potest in actu exercito talia accidentia recipere, nisi supponatur completa per subsistentiam.

58 Addo,

58 Addo, hoc, quod est suscipere in actu exercito contraria vt subiectum *quod*, solis conuenire primis substantijs: quia, licèt materia prima, anima rationalis, & quantitas possint recipere contrária; ea tamèn recipiunt duæ priores, vt partes, quæ ex naturá suá ordinantur, vel aptæ sunt ex se ad constitutionem compositi substantialis; &, posterior tanquam id, quod in alio subiecto sustentatur ex naturá rei: & ideò non se habent vt subiectum *quod*; sed solùm vt subiectum *quo*. Deinde, secundæ substantiæ, & si contraria recipere dicantur in actu exercito ratione primarum, non ideò est, quia ea in se ipsis recipiant; sed quia existunt per identitatem realem in primis, in quibus ea propriè recipiuntur eo modo, quo diximus suprà sect. 4. num. 42.

59 Dico secundò: *esse susceptiuum contrariorum in actu signato* conuenit secundæ substantiæ, vt subiecto *quo*, & primæ tanquam subiecto *quod*. Hæc conclusio constat ex primâ: quia hoc, quod est esse susceptiuum contrariorum in actu signato attribuitur secundis substantijs tanquam prædicatis, ex quibus Prima essentialiter coalescit: ergo se habent vt id, medio quo hoc, quod est esse susceptiuum contrariorum, attribuitur Primæ substantiæ tanquam toti essentialiter ex illis coalescenti: ergo Secundæ substantiæ se habent vt subiectum, quo Prima suscipit contraria in actu signato: & hæc vt subiectum *quod* medijs illis dicitur in actu signato recipere omnia cõtraria, quæ singulis prædicatis seorsim correspondent. Hìc est aduertendum, ad hoc, vt substantia dicatur esse susceptiua contrariorum tàm in actu exercito, quàm in actu signato, non esse necessarium, quòd ipsa ex se petat duo contraria suscipere (ignis enim est susceptiuus caloris, & frigoris, & tamen non exigit vtrunque) sed sufficere, quòd sit capax recipiendi contraria, siue nullum, siue vnum tãtùm exigat ex natura sua.

60 Rogas: an esse susceptiuam contrariorum tàm in actu exercito, quàm in actu signato vt subiectum *quod*, sit proprietas Primæ substantiæ quarto modo? Respondeo sub distinctione: si prima substãtia recipit contraria mediã potentiã superadditã, hoc, quod est esse proximè, & formaliter susceptiuam cõtrariorum vt subiectum *quod*, erit proprietas illius quarto modo. Erit proprietas: quia hæc potentia proxima, & formalis receptiua contrariorum, erit (in casu posito) potentia quædam per se consequens potentiam susceptiuam radicalem, quæ est de conceptu formali Primæ substãtiæ. Deinde erit proprietas quarto modo: quia talis potentia conuenit omni primæ substãtiæ, soli & semper, vt cõstat ex dictis. Talis est quãtitas in substantijs corporeis respectu qualitatũ corporearũ, *caloris*, & *frigoris albedinis*, & *nigredinis*: quia, vt dicemus in Phys. quantitas

tas est accidens per se consequens substantiam corpoream tanquam id, medio quo ipsa vt *quod* recipit qualitates corporeas.

61 Si verò Prima substantia recipit contraria immediatè per se ipsam, aut per aliquam sui partem essentialem, & non mediâ aliquâ potentiâ accidentali super additâ, hoc, quod est esse susceptiuam contrariorum vt subiectum *quod*, erit de conceptu formali illius, & non proprietas. Ratio est clara: quia in tali casu ipsa est susceptiua immediatè ratione sui, & non medio aliquo ipsi super addito: ergo præter potentiam susceptiuam (quæ esset radicalis, si daretur illi potentia superaddita) non est necessarium addere illi entitati aliam potentiam: sed illa potentia susceptiua esset de conceptu formali substantiæ Primæ in eo casu: ergo & in præsenti. Talem dicemus in libris de Anim. esse in Angelo, & in anima rationali potentiam susceptiuam amoris, & odij; scientiæ, & erroris: quia hæc accidentia recipiuntur immediatè in istis substantijs, & non mediâ potentiâ aliquâ superadditâ, vt ibidem dicemus.

Coordinatio prædicamenti Substantiæ.

62 SVbstantia, quæ est generalissimum genus huius prædicamenti, primo diuiditur in *spiritualem*, & *corpoream*. *Spiritualis* diuiditur in varias species Angelorum. *Corporea* in *incorruptibilẽ*, & *corruptibilem*. *Incorruptibilis* diuiditur in varias species *cælorum* (si fortè dantur plures cœli specie distincti) & *Planetarum*. *Corruptibilis* in *viuens*, & *non viuens*. *Non viuens* diuiditur in *elementale*, & *mixtum*. Et vnumquodque horum in varias species. Viuens in *sensibile* & *insensibile*. *Insensibile*, quod est *planta*, diuiditur in *arborem*, & *herbam*. Et quælibet ex his in varias species. *Sensibile*, quod est *animal*, in *hominẽ*, & *brutum*. Denique *brutum* diuiditur in varias species. Et *homo* in *Petrum*, *Ioannem*, & reliqua indiuidua. Sic fit descensus à genere supremo vsque ad indiuidua. Ascensus èconträ fit ab indiuiduis vsque ad genus supremum, v.g. *Petrus*, *homo*, *animal*, *viuens*, *corruptibile*, *corpus substantia*. Et eodẽ modo fit ascensus ab indiuiduis contentis sub alijs speciebus.

DISPVTATIO XVII.

De Quantitate.

LIcet Quantitas inter prædicamenta accidentium nō sit prima in dignitate (qualitas enim excedit in perfectione quātitatem), nihilominus Aristoteles agit de illâ immediatè post substantiam; certè non alia de causa, vt Boetius docet, nisi quia socia est ipsius substantiæ in vno è præcipuis eius attributis, in sustentatione, videlicèt, aliorum accidentium: quia, vt dicemus in Phys. qualitates nō sustentantur immediatè in substan-

tiâ

tia, sed medii quantitate. Et propterea nos Aristotelē secuti, explicatá naturá substantiæ, & eius proprietatibus, gradum facimus ad Quantitatem.

SECTIO I.

In quonam consistat formalis ratio Quantitatis.

1 ARist. lib. 5. Met. tex. 18. sic quantum definiuit: *Quantum dicitur, quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrunque, aut singulum vnum quid, & hoc aliquid aptum est esse.* Aliqui putant hic definiri ab Arist. concretum resultans ex substantiâ completâ, & quantitate. Id colligunt tum ex eo, quod hoc est, quod absolutè dicitur *Quantum*; tum quòd in fine definitionis additur, quòd singulæ partes, in quas diuiditur, debent *esse vnum quid, & hoc aliquid*: atqui in phrasi Arist. *hoc aliquid* significat substantiam completam: ergo aperte loquitur de ...o coalescente ex substantiâ ...pletâ, & quantitate. Addunt ...is, esse malam definitionem. ...: quia cœlum est quãtum, & est diuisibile in partes, cùm ... incorruptibile. Secundò: quia viuentia sunt diuisibilia in partes, quæ non sunt *hoc aliquid*, siquidem cauda lacertæ post diuisionem non est substantia completa, ergo prædicta definitio non conuenit omnibus quantis.

2 Hi authores extra mentem Philosophi eius definitionem explicarunt, & ideò non mirum, quod malam deprehēderint. Dico ergo Arist. in præsenti non definire quãtum coalescens ex substantia completá, & quantitate; sed solam quãtitatem, quam in præsenti vocat quantam. Id colligitur aperte ex contextu: addit enim immediatè post definitionem: *multitudo igitur quantum quid est, si numerabilis est; magnitudo verò, si mensurabilis:* quibus verbis magnitudinem appellat quantam; & statim subiungit, magnitudinem diuidi in continua: atqui substantia completa affecta quantitate non appellatur magnitudo; sed magna, ratione quantitatis, quæ propriè dicitur magnitudo: ergo quantum, quod in præsenti definitur, non est aliud præter quantitatem, quæ propter molem partium, quibus constat, dicitur quanta. Deinde paulo inferius dicit, species magnitudinis esse *longitudinem*, quam vocat *lineam*; *latitudinem*, quam vocat *superficiem*; & *profunditatem*, quam vocat *corpus*; & addit, *lineam esse quantum quiddam per se*: atqui linea, superficies, & corpus sunt species quantitatis in abstracto, non concreti ex illâ, & subiecto resultantis, vt omnibus compertum est: ergo quantitatem in abstracto definiuit Aristoteles, & non concretum ex illâ, & subiecto resultans. Quod clarius exprimit, dum lineam enumerat inter ea, quæ *quantum quiddam per se* dicuntur. Si enim lineæ cõpetit esse quantum quiddam per se; & linea est quantitas in abstracto, de hac loquitur in definitione.

3 Si autem sola quantitas definitur, facile constabit, esse bonam definitionem ex eius declaratione. Dicitur esse *diuisibile in ea, quæ insunt*: quia partes, ex quibus quantitas coalescit, possunt mutuò vna ab alterâ separari ab agente corporeo earum vnionem destruente. Deinde additur, *quorum vtrunque, aut singulum vnū quid aptum est esse*, vt denotetur, partes, ex quibus quantitas coalescit esse tales, quæ seiunctæ, singulæ sint quoddam totum: & subiungitur, *& hoc aliquid*, quia ita debent esse singulæ vnum totum, vt sint totum eiusdem rationis cum eo, quod anteà componebant, hoc est, diuisibile in alias partes diuisibiles in alias in infinitum. Sic explicant hanc definitionem PP. Connimb. hìc quæst. 1. art. 1. Et, licèt in phrasi Arist. per *hoc aliquid* absolutè prolatum significari soleat substantia completa, id non tollit, quòd assumi etiam possint ea verba ad significanda accidentia, quæ totum quoddam sunt per se, præsertim, quando ex adiunctis clarè colligitur, in hoc sensu prolata esse, vt contingit in præsenti. Hinc colliges prædictam definitionem omni quantitati conuenire. Conuenit enim quantitati cælesti: quia, licèt prout existens in cœlo non possit naturaliter diuidi; id tamen prouenit ex dispositionibus, quibus ibi est adiuncta; non ex naturâ ipsius quantitatis; hæc enim quatenùs ex se est, diuisibilis est. Deinde conuenit quantitati viuentium: quia, licèt hæc non possint diuidi in partes, quæ sint viuentia completa; nihilominùs quantitas talium partium est quantitas completa in ratione quantitatis post diuisionē, & ideo verificatur, quòd quantitas existens in viuente sit diuisibilis in alias quantitates totales. Idem dicito de quantitatibus aliarum substantiarum.

Explicatur, quænam inueniantur in Quantitate?

4 HÆc circa definitionē Arist. Nunc est difficultas: an sit essentialis, vel descriptiua? Pro cuius solutione explicare oportet, quænam sit ratio formalis, seu essentia quantitatis: & inde facile colligetur, quid dicendum sit circa prædictam definitionem. Plura ergo inueniuntur in quantitate, de quibus dubitari posset, an ad formalem eius rationem spectent? In primis enim constat partibus, quæ sunt impenetrabiles inter sese, & cum partibus alterius quantitatis. Porro impenetrabile cum alio id dicitur, quod vim habet arcendi [illegible] illud à suo loco, prohibendo, ne illud simul secum ingrediatur [illegible] de, si aliquid aliud locum hui[illegible] possit penetrare ratione [illegible] naturæ, & non ex vi huius, no[illegible] tur hoc impenetrabile cum [illegible]. Propterea præsentia Angeli Michaelis in hoc loco non dicitur impenetrabilis cum præsentia constituente Gabrielem in alio loco, licèt præsentia huius non possit penetrare locū præsentiæ illius. quia, videlicet, id nō oritur ex eo, quod præsentia Michaelis vi sua impediat,

diat, ne præsentia Gabrielis in eius locum ingrediatur; sed ex eo, quod quælibet præsentia ita est affixa suo loco, vt non posit ad aliū transferri. Hæc doctrina est maximè obseruanda vt valdè vtilis ad plures quæstiones infra resoluendas.

5 Deinde, quantitas constat partibus petentibus occupare diuersum locum: nam, cùm ex naturâ suâ petant, se pellere ab eodem loco, singulis debeatur necesse est diuersus locus. Hinc oritur, quod, si suæ naturæ relinquantur prædictæ partes, habeant semper & actualem impenetrationem, & actualem extensionem. Hæc consistit in formâ positiuâ constituente partes quantitatis in diuersis locis: illa supra hanc formam addit, quod vna non sit in loco alterius, quod quidem fieri poterat per aliquam aliã præsentiam. Vtroque hoc actu caret quantitas Christi Domini in Eucharistia: quia præsentia eius est talis naturæ, quæ constituit totum corpus Christi Domini in singulis partibus spatij, & propterea neque habet extensionem, quæ ex naturâ suâ constituit singulas partes corporis in singulis partibus spatij; neque habet impenetrationem ipsarum partium, siquidem omnes partes sunt simul in singulis partibus spatij.

6 Ex his duo alia oriuntur in quantitate, nempè, & quod assumi posit vt mensura ad alia mensuranda; & quod ipsa mensurari possit per alias: quia, eo ipso quòd habet partes extra partes constituẽtes certam magnitudinem, potest conferri cum aliâ, vt dignoscatur quanta sit huius magnitudo: & alia possunt assumi ad illius magnitudinem dignoscendam. Sic mercatores vtuntur mensurâ ligneâ (quam vlnam vocant) ad extensionem panni discernendam; &, palmus assumitur ad dignoscendam extensionem vlnæ. Datur præterea in quantitate diuisibilitas, ratione cuius possunt partes eius, quatenùs est ex se, mutuò separari vi agentis corporei per corruptionem vnionis earum inter se. His positis.

Conceptus formalis quantitatis exponitur.

7 Dicendum est, quantitatem constitui formaliter in esse talis per hoc, quod est esse ratione sui impenetrabilem. Explico conclusionem. Impenetrabile cum alio diximus esse id, quod vim habet excludendi illud à suo loco. Cæterum potest hæc vis conuenire alicui entitati vel ratione sui, vel per aliam formam illi superadditam; dicimus ergo quantitatem ratione sui, & non per formam supperadditam habere hanc vim, & in ea consistere rationem formalẽ, seu essentialem propriam quantitatis. Ita P. Hurt. in Met. disp. 13. sect. 4. n. 39, P. Arri. disp. 5. sect. 1. subsect. 2. & communiter recentiores. Probatur; quia impenetrabilitas sic explicata est ita propria solius quantitatis, vt per eam differat à quocunque alio, & sit radix reliquorum, quæ diximus inueniri in quan-

quantitate tanquàm propria illius: ergo in impenetrabilitate consistit ratio formalis, & essentialis quantitatis vt talis. Consequentia est bona; quia ratio formalis propria, & essentialis cuiuscunque rei est illa, quæ est radix cæterorum, quæ in illa reperiuntur, & eam separat à quocunque alio, vt fatentur omnes. Antecedens verò probatur: quia in primis, vt experientiâ constat, in nullo alio nouimus hucusque impenetrabilitatem nisi in quantitate, & effectus ex hac ortos semper tribuimus quantitati: ergo illi soli conuenit impenetrabilitas, ac per consequens per eam differt à reliquis.

8 Deinde ex impenetrabilitate prouenit extensio actualis, & impenetratio partium ipsius quantitatis inter sese, & cum quauis alia quantitate: quia ex eo, quod partes sint impenetrabiles, prouenit, & quòd se mutuò pellant ex eodem loco, ac propterea extendi debeant ad diuersas loci partes occupandas; & quòd non permittant aliam quantitatem cum ipsis actu penetrari. Hinc etiam prouenit, quòd assumi possint ad aliam quantitatem mensurandam, & ipsæ per aliam mensurari queant; eo enim ipso quòd partes huius quantitatis determinatam habent extensionem; possunt nobis deseruire ad extensionem aliarum dignoscendam; & alia possumus assumere ad illam mensurandam, vt experientia quotidiana ostendit.

6 Inde prouenit vlteriùs, quod quantitas possit diuidi in suas partes ab agente corporeo; neque enim eas separare posset per diuisionem, nisi vna esset extra aliam: sed positio vnius extra aliam oritur per se ex impenetrabilitate earum: ergo & diuisibilitas. Consequentia est bona. Minor constat ex dictis. Maior sola indiget probatione, quam sic probo: agens corporeum non potest vnam partem quantitatis ab aliâ separare per diuisionem, nisi corrumpendo earum vnionem; hanc autem non potest corrumpere, nisi aut introducendo in quantitate formam cum ipsâ vnione incompossibilem; aut imprimendo impulsum, quo vnam cogat abiungi ab alia; atquì, si quantitas haberet suas partes, non quidem vnas extra alias; sed omnes in eodem spatio indiuisibili, non posset agens corporeum vnionem partium corrumpere per impulsum; tum quia si tale agens ex naturâ suâ petit extensionem (vt eam petunt omnia agentia corporea, quæ de facto dantur, & quæ nouit Aristoteles) nullum effectum potest producere nisi in passo extenso, vt dicemus in Phys. disp. 10. sect. 4 tum etiã quia eo ipso quòd impulsus producitur in vnâ parte quantitatis, debet idẽ ex naturâ rei produci in reliquis cum illa penetratis, vt constabit ex dicendis in lib. de Gener. & Corrup. circa actiuitatem agentium naturalium; & ideo quòcunque vna pars moueatur per illum impulsum,

mo-

moueātur aliæ necesse est; ac percō sequens nulla separabitur ab alijs.

10 Deinde neque posset agens corporeum vniōnem corrumpere introducendo formam incomposs ibilem cum tali vnione : quia vel nullam talem formam potest producere agens corporeum; vel, si eā potest, nequit tamen illam producere nisi in passo extenso, vt dicemus in Physi.loco cit a o:ergo nullo modo potest quantitas ab agente naturali diuidi, si non habeat extensionem: ergo, cum hæc supponat, seu proueniat quantitati ab impenetrabilitate, ab eâdem etiam proueniet diuisibilitas proxima, imo & remota, ac radicalis (si ab impenetrabilitate distinguatur) quia sicut diuisio actualis supponit extensionem, ita etiam capacitas radicalis diuisionis conuenire debet quantitati ex eo, quod petat extensionem: atqui quantitas ex eo, quod est impenetrabilis, petit extensionem: ergo ex eo etiam, quod est impenetrabilis est capax diuisionis. Ex omnibus dictis concluditur, impenetrabilitatem radicalem esse rationem formalem primariam, & essentialem quantitatis vt talis. Deinde constat definitionem quantitatis, quam suprà diximus traditam ab Arist. esse descriptiuam: quia datur per diuisibilitatem, quæ est proprietas quantitatis, vt constat ex dictis.

11 Sed objicies primò contrà hanc conclusionem: impenetrabilitas est negatio potentiæ ad penetrationem: sed ratio formalis quantitatis nō potest consistere in negatione; siquidem in consensu omniū est entitas positiua: ergo nō potest cōsistere in impenetrabilitate. Nego maiorem: quia dixi suprà, impenetrabilitatem esse virtutem vnius ad excludendum aliud à suo loco; quæ virtus positiua est. Objicies secundò: impenetrabilitas aufertur a quantitate Christi Domini in Eucharistia, quia partes eius penetrantur inter se, & cum quantitate specierū Sacramentalium: ergo nō potest esse ratio formalis, & essentialis ipsius quantitatis. Respōdeo auferri quidē impenetrationem actualē; non verò impenetrabilitatem: quia ibi perseuerat in quantitate Christi Domini virtus, vt partes eius & se mutuò, & quancunque aliam quantitatem excluderent à suo loco, ni miraculosè impedirentur, & ideò negandum est antecedens obiectionis.

Cum quonam quantitas sit impenetrabilis?

12 HVcusq; probatū est, rationē formalē quātitatis vt talis cōsistere in impenetrabilitate. Explicandū restat, cū quonam debeat esse impenetrabilis. Et quidem in sententiâ Arist. asserentis, quantitatem coalescere ex partibus infinitis, quarum quælibet est diuisibilis in alias, & alias in infinitum, facile expeditur difficultas, si dicatur *quantitas esse accidens constans partibus impenetrabilibus inter se.* Et, cùm partes vnius quantitatis sint eiusdem rationis cum partibus alterius, eo ipso quod inter

se

ſi ſunt impenetrabiles, debent eſſe etiam impenetrabiles cum alijs quantitatibus. Cæterum in ſententia Zenonis antiqui philoſophi, & plurium recentiorum, qui illi ſubſcribunt hàc noſtrà ætate; quantitas integratur ex finitis punctis, quorum quodlibet ſeorſim ſumptum eſt quantitas; & tamen non conuenit illi conſtare partibus impenetrabilibus inter ſe, cùm ſit omnino indiuiſibile: ergo aliter tradenda eſt definitio, vt quanlibet quantitatem iuxta omnium ſententiam comprehendat.

13 Sic explicant nonnulli: *quātitas eſt accidens ratione ſui impenetrabile cum alio eiuſdem rationis.* Hæc tamen definitio nonnullas patitur difficultates. Prima eſt, quod, videtur definitum poni in definitione: quia τὸ, *cum alio eiuſdem rationis*, eſt idem, ac dicere, *cum aliâ quantitate*; neque enim vllum aliud eſt eiuſdem rationis cum quantitate, niſi quantitas: ergo ponitur ipſum definitum in definitione: quod quidem non leue vitium eſt in definiendo. Secunda eſt: quòd hìc intendimus definire quantitatem in communi, quæ eſt ſupremum genus huius prædicamenti comprehendens ſub ſe omnes quantitates particulares; atquì per definitionem prædictam non definitur vna ratio quantitatis, quæ ſit ſupremum genus: ergo non eſt bona definitio. Minorem probo: quia per eam definitur qantitas impenetrabilis cum alia quantitate; ergo definitur quantitas vt diſtincta ab ea quantitate, cum quâ non poteſt penetrari; vbi enim eſt vnum & aliud intercedat diſtinctio neceſſe eſt: atqui vna quantitas diſtinguitur ab aliâ, non quidem ratione conceptus communis quantitatis; ſed ratione differentiæ, per quam ille conceptus communis contrahitur ad particularem aliquam ſpeciem, aut indiuiduum: ergo per eam definitionem non definitur quantitas in communi, ſed prout contracta ad particularem aliquam ſpeciem: ac per conſequens neque definitur ſupremum genus huius prædicamenti.

14 Propter hæc ſic componerem definitionem: *Quantitas eſt accidens ratione ſui impenetrabiles cū aliquo alio.* Dicitur *ratione ſui impenetrabilis*, ad excludenda, quæ impenetrabilia ſunt ratione ipſius quantitatis; quales ſunt corporeæ qualitates, ſubſtantia materialis, & alia, vt dicemus ſect. ſeq. Dicitur præterea *cum aliquo alio* ad fugienda inconuenientia, quæ ex præcedenti definitione inferebamus: quia per ea verba neque ponitur ipſum definitum in definitione, cum ſint magis generalia; neque ſignificatur aliquid contentum infra genus quantitatis, à quo quantitas definita diſtinguatur, vt patet; ſed ſolùm ſignificatur ens vtcunque diſtinctum à quantitate. Hinc eſt, quod poſsit concipi, & explicari vna ratio quantitatis communis omnibus, quæ directè in hoc prædicamento continentur.

15 Dices: id, cum quo defacto non potest penetrari quantitas, est alia quantitas, & non aliud præter illam, quia cum omnibus alijs potest penetrari: ergo perinde est dicere in definitione, quod sit *impenetrabilis cum aliquo alio*, ac dicere, *quod sit impenetrabilis cum alia quantitate*. Concesso antecedente, nego consequentiam: quia ex vnâ parte ad exprimendum conceptum quantitatis, per quem constituitur in esse distincto à quolibet alio ente, sufficit concipere, esse impenetrabilem cum aliquo alio (etiam si non concipiatur expresse, quod nam sit hoc aliud) quando quidem nulli alteri conuenit impenetrabilitas cum aliquo alio, nisi ipsi quantitati: ex aliâ verò parte si in definitione exprimeretur, quod illud aliud est quantitas alia ab eâ, quæ definitur, non posset definiri quantitas in communi præscindens ab omnibus quantitatibus; sed definiretur quantitas iam contracta per aliquam differentiam specialem, ratione cuius constitueretur distincta ab aliâ quantitate: hoc autem dici nequit, vt probatum est num. 13. & ideò est necessarium, quòd explicetur definitio modo quo est à nobis tradita.

16 Obijcies: si non esset possibile, nisi vnum indiuiduum quantitatis omnino indiuisibile, hoc est, nullis constans partibus, illud esset quantitas; & tamen non esset impenetrabile cum alio; quia, si cum aliquo, maximè cũ aliâ quantitate, quam supponimus impossibilem: ergo essentia quantitatis non consistit in impenetrabilitate. Respondeo: vel in eo casu esset possibile aliquid aliud, cum quo non posset penetrari illud indiuiduum quantitatis; vel non esset possibile. Si primum: iam maneret cum impenetrabilitate requisita ad rationem formalem quantitatis. Si secundum: non potest admitti casus; quia, cum ex effectibus proprijs quantitatis probauerimus, impenetrabilitatem esse rationem formalem, & propriam quantitatis, implicatur in terminis, dum admittitur quãtitas, quæ non sit impenetrabilis. Id, quod vrgeri potest hoc exemplo: rationem formalẽ hominis vt talis dicimus esse rationalitatem, quia ex effectibus, quos hucusq; vidimus, colligimus eam esse primariã hominis rationem, & radicem reliquorum, quæ in illo reperiuntur: hoc ergo supposito, liceret ne sic argumẽtari? Demus casum, in quo non sit possibile nisi vnum indiuiduum hominis, cui sit impossibilis ratiocinatio; in illo casu ille esset homo, & non esset rationalis: ergo non est de essentia hominis esse rationalem? Certè hic casus implicaret in terminis: quia, si semel naturali ducti ratione supponimus, essentiam hominis esse rationalitatem, quâ ratione potest admitti possibilis homo, qui non possit ratiocinari? Idem contingit in tua obiectione, & ideò nullatenus admittendus est casus à te positus.

SECTIO II.

An quantitas distinguatur realiter à materia prima?

17 NOminalium sentẽtia fuit, quantitatem nõ distingui realiter à materiâ primâ: eos refert P. Suar. in Met. disp. 40. sect. 2. In hanc sententiam inclinat P. Arria. in Met. disp. 5. sect. 1. subsect. 1. & probabilẽ putat P. Hur. disp. 13. sect. 2. Ratio est: quia nõ sunt multiplicandæ entitates sine necessitate, aut fundamento efficaci ad id cogente: sed nulla vrget necessitas, aut fundamentum efficax ad distinguendam realiter quantitatem à materiâ primâ: ergo non est, cur distingui dicatur. Confirmatur: quia materia prima per se ipsam est receptiua formarum substantialium; ergo & per se ipsam petit ea, quę necessaria sunt ad earum receptionem: atqui vnum ex requisitis ad harum receptionem est extensio actualis, & impenetratio: ergo per se ipsam petit materia prima hos actus. Cum autem essentia quantitatis consistat in exigentia horum actuum, vt dictum est sectione præcedente, ipsa entitas materiæ erit realiter essentia quantitatis.

18 Opposita sententia tenenda est: eam docuit S. Thom. 3. part. quæst. 77. art. 2. & in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 1. Scot. Durand. Richar. & alij Doctores ibidem, Capr. in 2. dist. 18. art. 2. & est communis omnium Thomistarũ, quos refert, & sequitur P. Suar. supra num. 7. & 8. Probatur ex Aristot. lib. 7. Met. tex. 8. vbi cum dixisset materiam primam esse substantiam addidit: *longitudo, latitudo, & profunditas quantitates quadam sunt; sed non substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis, cui hae primò insunt, illud est substantia.* Quibus verbis clarè docet, quantitatem distingui à materiâ primâ, & idem docet pluribus alijs in locis, quæ refert P. Suar. suprà. Probatio huius sententiæ sumitur ex sacrosancto Eucharistiæ Sacramento; in quo quantitas panis, & vini separatur ab his substantijs: quia per consecrationem desinunt esse tales substantię, vt docet Fides; & perseuerat quantitas, vt experientia ostendit: tum quia accidentia ibi remanentia seruant partes impenetrabiles inter se, & cum quâuis aliâ quantitate extensâ: tum etiam quia agentia naturalia producunt ibi calorem, frigiditatem, humiditatem, &c. corrumpendo qualitates contrarias, quæ anteà ibi erãt: ergo datur ibi commune subiectum, in quo qualitates eas denuò producant, & à quo oppositas remoueant; quia, vt dicemus in Phys. nullum agens naturale potest effectum aliquẽ producere nisi in subiecto: atquì nullum aliud subiectum præter quantitatem potest ibi assignari ad recipiendum calorem, & frigus; humiditatem, & siccitatem, &c. ergo fateri debemus permanere ibi quantitatem.

19 Ref-

19 Respondent Nominales, ibi manere quantitates identificatas realiter cum qualitatibus ibi perseuerantibus: putant enim, quodlibet accidens corporeũ habere suam quantitatẽ secum identificatã, ratione cuius partes eius sunt impenetrabiles inter se, & cũ quouis alio accidẽte eiusdem speciei. Deinde addunt, non esse ibi subiectum aliquod commune qualitatum, in quo agentia naturalia eas producant, & ideò nihil ibi ab his agentibus produci posse; Deũ tamen, vt, mysterio abscondito, suus fidei locus relinquatur, producere per creationem ad præsentiam agentium naturalium qualitates, quas ipsa aliâs producerent, & oppositas corrumpere. Hęc respõsio mihi displicet quoad vtranque partem. Et, vt ab hâc vltimâ incipiamus: quotiescunque effectus aliquis ponitur ad præsentiam causæ naturalis, tribuendus necessariò est tali causæ, ni Fides, aut ratio efficax oppositum suadeat: atquì in præsenti neque Fides docet, ea accidentia non oriri à propriâ, & connaturali causâ applicatâ, vt constat; neque ratio aliquâ vel leuiter id probat, vt constabit ex solutione eorum, quæ pro contrariâ sententiâ afferuntur: cur ergo negabimus, eos effectus à suis causis oriri, & confugiemus ad miracula?

20 Veniamus ad primam partem. Dicis, perseuerare ibi quãtitates identificatas realiter cũ accidentibus panis; quia proprium est accidentium materialium cõstare partibus ratione sui impenetrabilibus inter se se, & cum alijs accidentibus eiusdem speciei. Sed contrà: impertinens omnino est hæc impenetrabilitas in ijs accidentibus: ergo non est illis concedenda. Probo antecedens: quia ea accidẽtia ex naturâ suâ petunt ita esse intimè penetrata cum substantiâ corporeâ tanquàm cũ subiecto, vt nulla vi agentium naturalium possint ab eâ separari: sed, eo ipso quod penetrata sint cũ substantia corporea, erũt partes eorũ impenetrabiles inter se, & cũ alijs eiusdẽ speciei, ratione quãtitatis ipsius substãtiæ: ergò superfluè datur illis impenetrabilitas ratione sui. Minor est certa: quia, cùm ita penetrata sint cum substantiâ, vt singulæ partes cuiuslibet ex illis accidentibus intimè affixæ sint singulis partibus substãtiæ, & partes huius non possint penetrari inter se ratione propriæ quantitatis, necessariũ est, quod neque penetrari possint inter se partes singulorũ accidentiũ. Deinde, cum quodlibet aliud accidens eiusdẽ speciei debeat esse affixum intimè alteri substantiæ quantæ, & vna substantia quanta nõ possit penetrari cũ aliâ distinctâ etiam quantâ, necessarium est, quod non possint penetrari inter se accidentia, quæ in diuersis illis substantijs subiectantur: ergo quantitas substãtiæ erit sufficiens ad hoc, vt talia accidentiã non sint penetrabilia ex natura rei: ad quid ergo tribuentur illis propriæ quantitates distinctæ à quantitate substantiæ?

21 Dices: illas concedendas esse, vt si aliquando separentur à substantia, sint ratione sui impenetrabiles. Sed contrà: illis repugnat ex naturâ rei separari; ergo illis repugnat ex naturâ rei quidquid non est necessarium, nisi ad statum separationis. Cōfirmatur: eo ipso quod ijs accidentibus repugnat ex naturâ rei separari à subiecto, repugnat illis ex naturâ rei actio, quæ non est necessaria nisi ad conseruanda illa separata. (Id admittitur ab omnibus, & proptereà dicunt, creationē, per quā hæc accidentia conseruatur separata à subiecto, esse illis supernaturalem, aut saltem non esse consonam naturæ eorum) Ergo eo ipso quod eisdem accidentibus *repugnat ex naturà rei* separari à substantiá, repugnare debet illis ex naturâ rei conceptus quantitatis, qui nō est illis necessarius, nisi ad statum separationis: ergo non est concedendus conceptus quantitatis cum illis realiter identificatus.

22 P. Arria. suprà n. 4. aliter respondet: dicit enim, simul cum speciebus sacramentalibus manere vbicationem, seu præsentiā materiæ primæ identificatæ cum quantitate; & addit hanc præsentiam esse, quæ immediatè fundat impenetrationem cum alijs rebus habentibus similem præsentiam, & ideo ratione huius non posse penetrari accidentia Eucharistica cum alijs distinctis, neque eorum partes inter se. Sed cōtrà: duo hic distinguenda sunt, nempè & id, quod est causa immediata impenetrationis, & conditio requisita ex parte causę ad causandā talem impenetrationē. Fateor ergo vbicationem, ac præsentiā propriam, & connaturalem quantitatis esse conditionem requisitam ex parte ipsius quantitatis ad causandam impenetrationem actualem; non tamen est causa immediata talis impenetrationis: quia id est causa immediata impenetrationis actualis, quod, positis omnibus conditionibus, vi propriâ, & ratione sui impedit ingreſsum alterius corporis in suum locū: atqui vbicatio quantitatis non impedit vi propriâ talē ingressum; sed est tantùm conditio, quâ positâ, quantitas illū impedit ingressum. Alioquì sicut in sententiâ distinguente quantitatem à materiâ primâ, licèt hæc sit radix illius, nihilominùs illa sola dicitur quantitas formaliter; quia ipsa vi propriâ, & ratione sui impedit penetrationem; sic etiā vbicatio illa dicenda esset quantitas formaliter, quia illa esset, quæ vi propriâ, & ratione sui impediret penetrationē: atquì id non concedis, neq; vllus sanæ mētis concedet: ergo dicendū nō est, vbicationē materię primę esse causam immediatam impenetrationis; sed solùm conditionem requisitam ad hoc, vt materia, seu quantitas causet immediatè ipsam impenetrationem. Si autē solùm est conditio, nō poterit esse in causâ, vt ratione illius solius impediatur penetratio accidentium sacramētalium; quia sicut id, quod est tantum

rum conditio, vt ignis calefaciat, non potest absente igne calefacere: sic etiam, quod est tantùm cõditio, vt quantitas causet impenetrationem, non poterit eam causare absente quantitate.

23 Ad rationẽ oppositæ sententiæ respondeo, negando minorem, nempè, quod non sit fundamentum aliquod efficax ad distinguendam quantitatem à materiâ primâ: quia in primis pro hâc parte stat authoritas Arist. & ferè omnium philosophorum id asserentium. Secundò: idem confirmat Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, in quo remanent accidentia impenetrabilia absque vllâ materiâ primâ, aut substantiâ: atqui nequeunt esse impenetrabilia, ratione alicuius distincti à quantitate, quæ anteà erat in substantiâ, vt probatum est: neque aliàs est aliquod fundamentum ad asserendum, ibi dari nouum miraculum ad hoc vt non penetrentur talia accidentia cum alijs eiusdem rationis: ergo concedendum est perseuerare ibi quãtitatem separatam à materiâ primâ. Si autem separatur, distinguatur ab illâ necesse est. Ad confirmationẽ, concesso primo antecedente, distinguo cõsequens: ergo per se ipsam proximè vel remotè petit ea, quæ necessaria sunt ad receptionẽ formarum substantialium, concedo: per se ipsam proximè tantùm, nego consequentiam. Deinde, concessa minori, distinguo cõsequẽs: ergo materia prima per se ipsam petit proximè, vel remotè hos actus, concedo: proximè, nego consequentiam. Itaque non est necessarium, quòd materia proximè petat ea omnia, quibus disponitur ad receptionem formarum substantialium; sed sufficit, quod aut proximè ea petat, aut remotè; neque enim vllum est fundamentum, quòd oppositum suadeat. Materia ergo, licèt non immediatè exigat extensionem, & impenetrationem; petit tamen illa mediatè: quatenùs immediatè petit quantitatem, à quâ immediatè procedunt tales actus.

SECTIO III.

An partes integrantes conueniant materiæ primæ ratione quantitatis?

24 Partes integrantes dicuntur illæ, quæ ita concurrunt ad constituendum compositum ex illis coalescens, vt non se habeant tanquam subiectum, & form. ad distinctionẽ partium essentialiũ, quæ semper se habent vt subiectũ, & forma. In quo verò consistat ratio subiecti, & ratio formæ dico in lib. Phys. disput. 2. & 3.) tales sunt brachia, pectus, caput, &c. in homine: & guttæ aquæ in aquâ, &c. Deinde partes integrãtes alicuius rei possunt considerari, vel vt distinctæ sunt inter se, vel vt aptæ sunt, aut petunt occupare diuersum locum. Est ergo difficultas in præsenti, an effectus formalis quantitatis sit tribuere materiæ primæ partes integrantes in-

ter se distinctas; vel solùm his iam distinctis inter se ex parte ipsius materię, tribuere aptitudinẽ proximam ad occupandum diuersum locum.

Proponitur sententia Thomistarum, & P. Vazquez.

25 PRima sententia tenet, effectum formalem quantitatis esse tribuere materiæ partium distinctionem non solùm in ordine ad ocupandum diuersum locum; sed etiã in ordine ad se, ita vt materia nullas habeat partes inter se distinctas ratione sui; sed ratione solius quantitatis. Hanc tenet Capreol. in 2. dist. 3. quæst. 1. art. 3. ad vltimum Scoti contra 2. conclu. & dist. 18. quæst. 1. sequitur Sonzin. 5. Met. quęst. 19. & est satis vlgaris inter Thomistas, quibus subscripsit P. Vazq. tom. 3. in 3. part. disp. 190. num. 25. Probatur primò: quia de conceptu quantitatis vt talis est esse diuisibil[e in] partes etiam diuisibiles in [infinitum], &c. vt docet Arist. adductus suprà num. 1. & explicatus num. 3. ergo si quidquam aliud est diuisibilẽ in partes, non potest id habere ratione sui; sed ratione quantitatis, alioquì iam id non esset proprium quantitatis vt talis: atqui, si materia prima ratione sui haberet partes integrales inter se distinctas, esset diuisibilis ratione sui, & non ratione quantitatis: ergo dicenda est eas non habere nisi à quantitate. Minor est certa: quia Deus posset materiam à quantitate separatam diuidere in suas partes, corrumpendo vnionem, quâ copulantur inter se.

26 Confirmatur primò: quia habere partes extensas est effectus formalis accidẽtarius in materiâ, sicut esse albam: ergo sicut esse albam habet formaliter ab albedine, ita & constare partibus extensis habebit formaliter â quantitate. Antecedens probatur: quia nõ est de essentiâ materię habere partes extensas; alioqui, vt quid addenda esset illi quantitas? Ergo est illi accidentale. Confirmatur secundò: quia, si materia haberet partes integrãtes ratione sui, vna materia esset maior alterâ ratione sui, & non ratione quantitatis: atquì est contra Arist. & omnes philosophos asserentes, omnem magnitudinem esse quantitatem, & ab illa prouenire maioritatẽ, aut minoritatem: ergo, &c. Maior est certa: quia si vna materia posset habere plures partes, quàm alia: ergo posset esse maior ratione sui. Confirmatur tertiò, quia materia ratione sui est pura potentia: ergo non potest ratione sui habere partes distinctas. Consequentia probatur: quia omnis distinctio sumitur ab aliquo actu vt docet Arist. 7. Met. tex. 49.

27 Nunquàm potui assentire huic sententiæ. Primò, quia materia prima distinguitur realiter, & à parte rei à quantitate, ita vt ex parte materiæ vt distinctæ à quantitate nihil quantitatis includatur; neque è contra, ex parte quantitatis vt distinctæ à materiâ,

riâ, nihil materiæ includatur, vt constat ex dictis sectione præcedente, & admittunt Thomistæ, cum quibus concertatio est in præsenti. Vel ergo vt distincta realiter à quantitate est entitas omnino simplex, vel composita ex partibus integralibus. Si primum: nō potest accipere à quantitate partes, quæ sint partes integrantes ipsam materiā, quia quod omnino simplex est; non potest integrari ex partibus; & propterea anima rationalis, licèt in sententiâ aduersariorū simul cum materiâ recipiat quātitatem, non potest accipere ab ista partes integrantes. Si dicatur secundum: ergo, cùm materia vt distincta à quantitate sit substantia, debet coalescere ex partibus substantialibus. Patet cōsequentia: quia compositum nihil aliud est nisi suæ partes & vniones, quibus eæ partes connectuntur inter se: si autem compositum est substantiale, partes eius debēt esse substantiales, cùm sint de integritate substantiæ compositæ, de cuius integritate nullū potest esse accidens, vt dicemus in Physic. & cōstat ex disp. 16. sect. 1 atqui materia non potest accipere à quantitate partes substantiales: ergo eas habet ratione sui.

28 Minorem probo: quia non potest eas accipere à quantitate tanquam à causâ formali; nam causa formalis vt talis nihil aliud tribuit effectui formali nisi se ipsam; cùm autem quantitas secundùm se non sit formaliter substantia, non potest tribuere formaliter materiæ partes substātiales. Neque potest materia eas accipere à quantitate tanquam à causa efficienti: tum quia quantitas non est causa efficiens substantiæ, præsertim materiæ primæ, quæ ex vnâ parte supponi debet producta ante quantitatem, cùm illa sit subiectum huius; ex aliâ verò produci debet per creationem, quam nullum agens creatum saltem ex naturâ rei potest attingere, vt dicemus in Physic. ex communi omnium philosophorum consensu: tum etiam, quia, licèt quantitas eas partes efficeret, essent nihilominus realiter distinctæ ratione sui, & non ratione quantitatis formaliter; quia effectus realis non distinguitur realiter ab aliis, ratione causę efficientis formaliter; sed ratione suæ entitatis realis, vt nullus nō fatetur: ergo nullatenus dici potest, effectum formalem quantitatis esse tribuere materiæ partes integrantes inter se distinctas.

29 Dices primô, materiam primam vt distinctam realiter à quantitate neque esse simplicem, neque compositam; sed præscindere ab vtroque. Sed contrà est, quòd compositio realis, & simplicitas realis inuoluunt terminos contrariè oppositos; compositio enim essentialiter est ex partibus; & simplicitas essentialiter dicit non habere partes: ergo alterutrum debet conuenire realiter materię primę vt distinctę realiter à quantitate: quia, *quodlibet est, vel non est*, & ideò, si vnum ex

Illis contradictorijs non conuenit materiæ primæ, conueniat aliud necesse est. Vel ergo materia vt distincta realiter à quãtitate est realiter composita; vel non est composita. Si primum: habeo intentũ. Si secundùm: est simplex, quia, eo ipso quod est entitas realis, & nõ est realiter composita, debet esse realiter simplex.

30 Dices secundò, materiam vt distinctam à quantitate habere partes in potentiâ, & non in actu, & ideò esse compositam in potentiâ, non in actu. Sed contrà: materia vt distincta à quantitate est ens, non merè possibile; sed in actu, & existens; neque enim vllus est qui dicat materiam existere per quantitatem formaliter; sed vel per existentiam formæ, vt asserunt Thomistæ, vel per existentiã propriam, vt nos dicemus in Physic. vel ergo materia prout ens in actu distincto à quantitate, inuoluit actu plures partes; vel non. Si primum: ergo prout distincta à quantitate est composita, non in potentiâ; sed in actu, quia id est compositum in actu, quod actu inuoluit plures partes. Si dicatur secundũ: ergo actu est entitas simplex: sed quod actu est entitas simplex non potest ex partibus coalescere, quantumuis coniungatur cũ formâ habente partes; vt clarè cõstat in anima rationali, quæ in tuâ sententiâ simul cum materiâ recipit quantitatem habentem partes integrantes; & nihilominùs nullatenus potest coalescere ex partibus; certè non aliâ de causâ, nisi quia in se est simplex actu. Idem ergo dicito de materiâ primâ.

31 Confirmatur: quia materiam habere partes in potẽtiâ vel est, quòd possint illi denuò aduenire partes distinctæ ab illius entitate; vel quòd ipsa entitas materiæ eadem perseuerans possit fieri plures partes. Non hoc vltimũ: quia id, quod in se est actu vnum, & simplex; non potest idem perseuerans fieri plures: nam si idem perseuerat, perseueret vnum, & simplex necesse est: vnum autem, & simplex vt tale repugnat esse multiplex, vt ex ipsis terminis cõstat. Si dicatur primum: rogo, an partes denuò aduenientes sint substantiales omnino distinctæ à partibus quantitatis denuò aduenientibus; vel an solùm sint ipsæ partes quantitatis? Si respõdeas hoc vltimum: non possunt eæ partes dici esse partes materiæ; sicut neque possunt dici esse partes animæ rationalis, etiamsi in tuâ sententiâ adueniant animæ rationali. Si respondeas illud primũ, eę partes substantiales prout distinctæ omnino à partibus quantitatis non sunt in se vnum quid simplex; sed plura, cum sint plures partes: ergo prout distinctæ à quantitate distinguuntur inter se, ac per consequens non habẽt distinctionẽ formaliter à quantitate; sed per se ipsas.

Temperatur prædicta sententia à Thomistis recentioribus.

32 PRopter hæc argumẽta, quæ certè maximam vim habẽt, nonnulli recentiores Thomistæ

temperarunt sententiam antiquorum. Dicunt ergo, distinctionem posse duplici modo considerari: vno prout opponitur vnitati omnino simplici; altero modo prout opponitur cōfusioni. Si distinctio sumatur primo modo, dicunt materiam habere à se, & non à quantitate partes distinctas, quia in se nō est vna entitas omnino simplex: si veró sumatur secundo modo, dicunt habere à quātitate partes distinctas: quia, licèt in se habeat plures partes, quarum vna entitatiuè non est alia; eas tamen habet confusas, quousque illi adueniat quātitas, quæ eas explicet, & confusionem tollat.

33 Hoc autē sic explicant. De ratione partium integralium est, quod vna nō vniatur penetratiuè secundū se totā alteri (sicut vniuntur partes essentiales, quales sunt materia, & forma; hæc enim secundum se totá vnitur illi se penetrā do cum totâ illâ) sed solùm secundùm vnam extremitatē, ita vt vna extremitas huius partis vniatur cum alia extremitate alterius: atque adeó non dabuntur partes integrantes vbi nō datur vna, & altera extremitas, ratione quarum possint inter se vniri, & vnū totum integrare. Cum autē non possint inueniri vna, & altera extremitas sine extēsione, & hęc proueniat materiæ à quantitate, necessariū est, quod partes integrātes ipsius materiæ proueniant etiā illi à quantitate. Hâc veró ablatâ tolluntur omnes extremitates, & omnia indiuisibilia, ratione quorū partes materiæ vniebantur integraliter (quia vniebātur per pūcta, lineas, & superficies, quæ sunt indiuisibilia propria solius quantitatis) & ideó licèt maneat tota entitas partium materiæ; manet tamen confusa & per modū vnius, ita vt non possint dici manere ibi vnā, & alteram partē integralē formaliter; sed solū radicaliter. Hanc doctrinam cōfirmant prædicti authores plurib⁹ testimonijs Angelici Doctoris: quib⁹ infra respōdebimus.

34 Acutè sunt hæc excogitata; sed multis mihi videntur difficultatibus implicari. Et in primis certum est, materiam primā cum suis partibus, quando sunt sub quantitate, distingui realiter ab ipsā quantitate. Nullus hoc negabit: quia materia est substantia; quantitas accidens physicum: materia est subiectum reale quantitatis, ita vt in parte materiæ subiectetur pars quantitatis, & tota quantitas in tota materia: substantiam autem, & accidens physicū; subiectum reale, & formam talis subiecti nullus est, qui non dicat, distingui realiter. Sic igitur argumentor. Partes integrales materiæ, imó & totius compositi substantialis (quia in sententiá aduersariorum hoc etiam habet partes integrales à quantitate) existētes sub quātitate prout distinctæ realiter à partib⁹ quātitatis, vel vniūtur inter se per indiuisibilia distincta ab indiuisibilib⁹ quātitatis; vel per ipsa indiuisibilia quantitatis.

35 Si dicatur primū: ergo ex parte substantiæ prout distinctæ à

quæ

quãtitate dantur indiuisibilia substantialia, per quæ partes substantiæ vniuntur inter se, non secundũ se totas; sed secũdùm aliquid sui: ergo substantia habet partes integrales formaliter ratione sui, & non à quantitate formaliter. Probo consequentiam: quia per te eę sunt partes integrales formaliter, quæ per propria indiuisibilia vniũtur non secundùm se totas; sed tãtùm secundùm aliquid sui: atqui partes substantiæ prout distinctæ realiter à quantitate vniuntur per propria indiuisibilia non secundũ se totas; sed tantùm secundùm aliquid sui, vt concedis: ergo tales partes prout realiter distinctæ à quantitate sunt formaliter partes integrales, & non à quãtitate formaliter. Confirmatur: quia Deus potest separare substãtiã cum istis suis indiuisibilibus à quantitate; neque enim substantia aut propria eius indiuisibilia (ex suppositione, quod dentur) sunt modi quantitatis, cùm non vniant, neq; afficiant partes quantitatis; sed solùm partes ipsius substantiæ: neque est vlla alia ratio implicationis in tali separatione: cur ergo Deo deneganda erit? Si autẽ separaretur substantia cum talibus indiuisibilib⁹, eis vnirentur partes secundùm aliquid sui, & non secundùm se totas: quia, cùm ea sint vniones secundùm suam essentiam, eadem extrema, & eodem modo debent attingere separata à quantitate, ac cum eâ coniuncta, cùm in vtroque statu habeant eandem essentiam: ergo in statu separationis haberet substantia partes integrantes: ergo non habet partes integrales formaliter à quantitate; sed à se ipsâ.

36 Si verò dicatur vltimum, nempè quod partes substantiæ vniuntur per indiuisibilia propria quantitatis: ergo substantia prout distincta à quantitate non est vnũ per se substantiale; sed vnum accidentale. Probo cõsequentiam: quia substantia prout distincta à quantitate (adhuc quando est sub ipsâ quantitate) nihil aliud est nisi suæ partes vnitæ collectiuè sumptæ cum vnionibus: sed ex partibus substantiæ vnitis non potest resultare vnum totum per se substantiale: ergo substantia non est vnum per se substantiale. Minorem probo: quia partes integrales substantiæ per te vniuntur inter se per indiuisibilia quantitatis, quæ quidẽ accidentia sunt: ergo vniuntur accidentaliter: atqui ex partibus accidẽtaliter vnitis non potest coalescere vnũ per se substantiale, quia vnio partium est de conceptu totius ex illis resultantis (vt dicam in Physic. cum omnibus philosophis) & accidens non potest esse de conceptu entis substantialis, vt fatentur omnes: ergo substantia nõ est vnum per se substantiale; sed vnũ accidentale.

37 Dices: in substantia & est ratio substantiæ secundùm se, & quod partes eius sint extensæ. Ratio substantiæ secundùm se est vnũ per se substantiale: quòd verò partes eius sint extensæ est illi accidenta-

dentale. Sed contrà: substantia secundùm se prout excludens realiter à suo conceptu quantitatem, & extensionem non est vna entitas omnino simplex; sed coalescens ex partibus, quas tu vocas radicaliter integrales. Vel ergo substantia (quando est sub quantitate) sumpta secundùm ea, quæ sunt de conceptu proprio illius vt talis, coalescit ex istis tuis partibus vnitis inter se: vel non vnitis. Si hoc vltimũ erit aggregatum quoddam per accidens; quia cõstat entitatibus, quæ neque sunt vnum entitatiue, neque vniuntur aliquo nexu. Si constat partibus vnitis inter se, & non dantur aliæ vniones præter indiuisibilia quantitatis; iam admittis substantiam prout talem includere in suo conceptu aliquid accidentale: si vero vniones sunt substantiales, substantia vt talis prout distincta à quantitate habebit partes integrales formaliter ratione sui, quia prout distincta à quantitate habet partes proprias, & vniones, per quas vniuntur partes, non secundùm se totas; sed secundùm aliquid sui.

38 Secundo argumentor contra id, quod dicunt recentiores supra adducti, nempe substantiam separatam à quantitate habere partes confusas: & claritatis gratiâ ponamus substantiam equi separatam miraculosè à suâ quantitate; ipsi enim admittunt, hoc fieri posse de potentiâ Dei. Factâ ergo separatione, ea substantia, quæ respondebat capiti, non est realiter idem entitatiuè cum eâ, quæ respondebat pedibus (& idem dico de reliquis) atque adeò debet esse realiter distincta entitatiuè: Vel ergo eæ partes tunc vniũtur quoad suas entitates inter se, vel non. Si hoc vltimum: omnes partes, quas tu vocas radicales illius substantiæ erunt vltimo diuisæ ab alijs: quia eæ partes sunt vltimo diuisæ, quæ nullam vnionem inter se habent; & tu dicis nullam vnionem habere inter se eas partes: Hinc iterùm infertur, singulas illas partes esse omnino indiuisibiles, quia non potest diuidi, quod non includit aliquas partes inter se vnitas: atquì per te nulla ex illis partibus coalescit ex alijs inter se vnitis: ergo omnes sunt indiuisibiles: ergo substantia constat ex indiuisibilibus & non ex partibus, vt tu dicis in Physicâ. Si verò eæ partes sunt vnitæ quoad suas entitates, erunt partes integrales formaliter: nam eæ entitates sunt vnitæ formaliter: non vt partes essentiales, quia non se habent vt materia, & forma: ergo vt partes integrales formaliter, quia non possunt formaliter vniri nisi vt vnum ex his duobus generibus partium.

39 Dices, eas partes non esse distinctas realiter formaliter; sed tantũ realiter radicaliter: quia distinctio realis formalis earum sumitur à quantitate; & ideò, hâc deficiẽte, non possunt realiter formaliter distingui. Sed contrà primò: infra probabo, nullã rem posse distingui realiter ab aliâ per aliquid à se distinctum. Secundo, in ea substantiâ sepa-

separatâ entitas capitis non est eadem â parte rei cum entitate pedis: ergo est distincta â parte rei; neque enim est medium: sed id, quod in creatis â parte rei est distinctum ab alio, distinguitur ab illo realiter formaliter: ergo distinguuntur realiter formaliter eæ partes. Minorem probo: quia id est realiter formaliter ens creatum, quod â parte rei participat prædicatum entis realis creati: ergo id est realiter formaliter vnum, aut distinctum in creatis, quod â parte rei participat prædicatum vnitatis, aut distinctionis realis creatæ, quia vnitas, & distinctio sunt attributa entis illud semper comitantia; sed id, quod â parte rei est distinctum ab alio, participat â parte rei prædicatum distinctionis realis, vt ex se constat: ergo est realiter formaliter distinctum.

40 Confirmatur primò: quia vnus Angelus distinguitur realiter formaliter ab alio; certè non aliâ de causâ, nisi quia vnus â parte rei non est alius: ergo, si entitas substantiæ capitis equi non est â parte rei entitas substãtiæ pedum, erunt distinctæ realiter formaliter. Confirmatur secũdò: quia duo lapides separati â quantitate manent distincti realiter formaliter inter se, tanquam duæ entitates, vt tu concedis: ergo & duæ partes vnius substantiæ post ablatam quantitatem perseuerabunt distinctæ realiter formaliter, tãquam duæ entitates. Dicunt, esse disparem rationem: quia distinctio lapidum sumitur â quantitate diuidente, & separante vnum ab alio, &, cùm antea separati fuerint duo illi lapides per quantitates in ipsis existentes, nec post ablationem quantitatis coniungantur inter sè, manent realiter formaliter distincti: at verò distinctio partium eiusdem substantiæ sumitur â quantitate ordinatè eas vniẽte in ordine ad locum extensum: cùm autem post ablationem quantitatis, non eas vniat, aut ordinatè disponat ipsa quantitas, non possunt distingui realiter formaliter inter se.

41 Non capio hoc discrimen. Pone duos lapides quantitate affectos; quorum vnus diuidatur in duas partes; & alter integer perseueret. Auferatur quantitas ab vtroque. Partes anteâ diuisæ nullam vnionem habent inter se, & ideo sunt distinctæ realiter formaliter: atquì nec partes alterius lapidis antea non diuisi habent vnionem inter se post separationem quantitatis; cur ergo non distinguentur realiter formaliter sicut aliæ? Dicis: si non sunt vnitæ non distinguẽtur vt partes, sed vt tota. Fateor, distinguendas esse eas partes vt duos lapides totales; imò hoc absurdum deduco ex tuâ sententiâ, in quâ, cùm partes cuiuslibet substantiæ, separatâ quantitate, nullã vnionem seruent inter se, debent esse vltimo diuisæ, ac per consequẽs singulæ erunt indiuisibiles, vt probabam suprà: & prætereà, si substantia sit homogenea, vt est lapis, aqua &c. singulæ partes erunt lapides tota-

totales; aut aquæ totales: nqui à ex eo eæ partes, quæ anteà erant diuisæ per quãtitates inter se existentes, illis seiunctis, manent lapides, aut aquæ totales, quia post ablatas quãtitates non vniuntur; ergo cum partes illius, qui antea erat vnus lapis, non vniantur inter se ablatâ quantitate; necesse est, quòd sint lapides totales. Si verò ablatâ quãtitate vniuntur inter se, cur non concedis, esse tunc partes integrantes illius substantiæ? quia vt supra probabimus, nihil illis deficit ad rationem partium integralium. S. Tho. non fauet istis authoribus, vt videbimus sectione sequenti.

Vera sententia, & argumenta opposita soluta.

42 VEra sententia est, materiam primam, & substantiam ex illâ, & formâ substantiali coalescentem habere ratione sui partes integrantes inter se distinctas, & vnitas per indiuisibilia substantialia; per quantitatem verò constitui tales partes impenetrabiles proximè, & determinatas ad diuersum locũ occupandũ. Ita Scot. 5. Met. quæst. 9. Anton. Andreæ. q. 10. Durand. in 1. dist. 34. quæst. 1. Niph. lib. 5. Met. disp. 9 Louaniẽs. & Scot. in Prædicam. P. Fonsec lib. 5. Mét. cap. 13. quæst. 1. sect. 2. & 3. P. Suar. in Met. disp. 40. sect. 4. à n. 7. P. Hurt. in Met. disp. 13. sect. 4. à n. 28. & P. Arriaga dis. 5. sect. 1. subsect. 2. & cõmuniter eam defendunt recentiores. Et, quod attinet ad priorẽ partem, satis probata manet ex dictis contra oppositam sententiã. Et amplius roborari potest: quia pars materiæ hominis, quæ est in capite, est realiter distincta à sui quantitate; & pars materiæ, quæ est in brachio, est realiter distincta à suâ quantitate. Id admittunt authores oppositæ sententiæ, & est certum apud omnes.

43 Deinde materia capitis prout distincta à sua quantitate, est distincta realiter à materiâ brachij prout distinctâ etiam à suâ quantitate; neq; enim vna simplex materia subest omnibus partibus quãtitatis, vt cõcedũt aduersarij & deducitur ab experiẽtiâ, quâ nouimus, brachiũ separari à capite; & tamen certũ est apud omnes philosophos, non separari solam quantitatẽ; sed simul cum illa materiam, quam anteà quantitas informabat: atquì materia, quæ perseuerat in brachio separato non est eadem cum materiâ remanente in capite: quia vna & eadem res creata, præcipuè si sit corporea, non potest simul esse in duobus locis discontinuis, vt fatentur omnes: ergo materia, quam anteâ quãtitas brachij informabat, erat entitatiuè distincta à parte rei à materiâ capitis. Præter eà materia capitis, & materia brachij prout distinctæ & inter se se; & à suis quãtitatibus, cum vnam integrent materiã, debent vniri aliquo nexu: nõ accidentali, quia ex illis sic vnitis nõ resultaret materia, quæ esset vnũ substantiale; sed vnum accidẽtale, vt probatum est n. 36. ergo talis nexus debet esse substantialis. Denique non repugnat, quod materia

teria cũ istis partibus, & nexibus substãtialib. separetur miraculosè à quantitate: quia si hæc potest separari ab illâ, cur nõ illa ab istâ, cũ materia neque existat per existentiam quãtitatis, neq; sit modus illius? cur ergo non diceretur habere partes integrales formaliter ratione sui, & nõ formaliter à quãtitate?

44 Iã verò, quòd effectus formalis quãtitatis sit reddere materiã, aut partes eius impenetrabiles proximè, facilè probatur: quia conceptus formalis quantitatis est, quòd partes eius sint ratione sui impenetrabiles (si eas habeat) & inter se, & cum alio: ergo, eo ipso quòd informat materiã, tribuit illi hanc impenetrabilitatem. Patet consequẽtia: quia, eo ipso quòd informat materiã, debet penetrari cum ipsâ materiâ; forma etenim semper vnitur penetratiuè cũ subiecto, vt fatẽtur omnes: eo autẽ ipso quòd cum materia penetratur, debet excludere ab spatio, quod occupat materia, quidquid excludit à proprio: quia, eo ipso quòd materia, & quãtitas sunt in eodẽ loco quidquid admittitur in locũ materiæ, admitti debet in locũ quantitatis: ergo, si repugnat aliquid admitti in locũ quãtitatis, repugnabit etiã admitti in locũ materiæ. Hinc est, quod partes materiæ ratione quantitatis sint determinatæ ad diuersum spatiũ occupandũ, quia singulæ partes materiæ informãtur singulis partibus quãtitatis: atq; adeò, cũ singulæ partes quãtitatis ratione sui sint determinatæ ad diuersum spatiũ occupãdũ; ad idẽ determinatæ erũt singulæ partes materiæ ratione illarũ.

45 Nunc facile soluentur argumenta oppositæ sententiæ adducta n. 24. & 25. Ad primum dico, quantitatẽ definiri per diuisibilitatem, nõ vtcunque sumptã, sed quæ oriri debeat ab agente corporeo: hoc enim non potest diuidere materiã, aut substantiã (& idẽ est de accidentibus corporeis) nisi ea sit affecta quantitate, & propterea rectè dicitur nõ esse diuisibilis ab agẽte corporeo, nisi ratione quãtitatis in illâ existẽtis. Ratio huius est: quia substãtia non potest diuidi in suas partes, nisi per dissolutionẽ vnionis earũ inter se; agens verò corporeũ nõ potest hãc vnionem dissoluere, nisi per impulsũ cogẽtẽ partes abire in diuersa loca, vel per introductionẽ alicuius dispositionis petẽtis destructionẽ vnionis vnius partis cũ aliis: atqui neutro ex his modis potest vnionẽ materiæ dissoluere, nisi hæc affecta sit quãtitate; quia impulsum nõ potest introducere in ipsã materiã, seu in eius partibus, nisi & eas physicè tãgat, & ipsæ aliquãtulũ ei resistãt, ne in earũ locum ingrediatur: Nã, vt experiẽtiã constat, quo corpus aliquod minùs resistit alteri impellẽti, minorẽ impulsũ ab eo recipit, atq; adeò, si nullatenus ei resistat, nullũ impulsũ ab eo recipiet: materia autẽ nõ potest resistere, ne aliud corpus in locũ eius ingrediatur, nisi habeat quãtitatẽ, quia talis resistẽtia cõuenit corporibus ratione impenetrabilitatis, quę quidẽ nõ cõuenit materiæ, nisi ratione quãtitatis,

tatis,

tatis, vt dictũ est: ac per cõsequẽs nullum agens corporeum poterit vnionem partium materiæ dissoluere per impulsum, nisi ea affecta sit quantitate.

46 Deinde neque potest per introductionem alicuius dispositionis exigẽtis destructionẽ talis vnionis: quia, vt dicã in Phys. dispositiones afficientes substantiã non subiectãtur immediatè in substãtiã; sed in quãtitate: atq; adeò, hâc deficiente, nulla dispositio induci poterit in ipsam substãtiam. Hinc facilè soluitur argumentũ in formã. Distinguo primũ antecedens: de conceptu quantitatis vt talis est esse diuisibilem ab agente corporeo, concedo: esse diuisibilẽ à Deo tantùm, vel ab agente spirituali, nego antecedens. Et distinguo similiter consequens: ergo, si quidquã aliud est diuisibile in partes ab agente corporeo, nõ potest id habere, nisi ratione quantitatis concedo: si est diuisibile à Deo, nõ potest, &c. nego cõsequentiã. Materia autem, etsi ratione sui habeat partes integrales, non est diuisibilis ab agẽte corporeo, & ideò non habet ratione sui diuisibilitatem, quæ est propria quãtitatis. In hoc sensu locutus est S. Thomas nonnullis in locis, in quibus dixit, materiam non esse diuisibilem, nisi ratione quantitatis. Deinde, cum dixit, aut insinuauit distinctionem partium materiæ desumẽdam esse ex quantitate, intelligendus est de distinctione partium, non secundùm se; sed quoad nos, qui nõ agnoscimus distinctionẽ partiũ materiæ, nisi ratione quantitatis, per quã partes eius determinãtur ad occupãdas diuersas partes spatij.

47 Ad primam confirmationẽ respondeo, in hoc, quod est materiam habere partes extensas, duo inuolui, & quod habeat partes; & quod hæ sint extensæ. Primũ non est quid illi accidẽtale; sed est ipsa substantia eius, quę nihil aliud est, nisi suæ partes. Secundũ est illi accidentale; neque illi prouenit formaliter à quantitate; sed ab extensione actuali. A quãtitate verò prouenit illi impenetrabilitas proxima, & exigentia immediata talis extensionis, quod quidẽ est etiam illi accidẽtale. Ad secundã confirmationẽ respondeo, hoc, quod est esse maius, aut minus propriè loquẽdo, nõ sumi ex eo solũ, quod vnum habet plures, aut pauciores partes, quã aliud; sed ex locali etiã extẽsione taliũ partiũ: si enim inextensum esset corpus aliquod, nõ diceretur magnũ, aut paruũ. Cũ autẽ materia per quãtitatẽ determinetur ad extẽsionẽ localẽ, quia sine quãtitate ad spatiũ indiuisibile reduci posset, propterea dicitur conuenire illi magnitudo ratione quãtitatis. Ad tertiã cõfirmationẽ admitto, materiãesse purã potẽtiã eo modo, quo explicabo in Phys. & nego cõsequentiã, nẽpe, quod nõ possit habere ratione sui partes distinctas: quia ipsa pura potẽtia ratione sui distinguitur à quocũq; actu: ergo ratione sui poterit habere partes inter se distinctas. Ad probationẽ consequẽtię, nego, q omnis distinctio sumatur ab aliquo actu.

Ari-

non habent extremitates. Hic possumus loqui de extremitatibus partium in ordine ad indiuisibilia vnitiua secundùm se sumpta; vel prout existentia in aliquo determinato loco. Si sermo sit de extremitatibus primo modo; dantur quidem in partibus existentibus in puncto spatij, quia in qualibet datur aliquid, à quod immediatè attingat indiuisibile continuatiuum, & ratione cuius dicatur attingere reliquas partes. Si verò sermo sit de extremitatibus secundo modo, non dantur nisi in partibus extensis: quia in hoc sensu eæ dicuntur extremitates partium, quæ occupant spatia immediata spatio indiuisibilis continuatiui: atquì non datur vnum, & alterum spatium partium, quando non sunt extensæ: ergo non dantur extrema in illo secundo sensu.

50 Rogas tertiò: an substātia corporea separata à quātitate possit moueri natiuâ virtute? Difficultas potest procedere de substantijs viuentibus, & de non viuētibus; qualia sunt grauia, & leuia. De vtrisque dico, nō posse moueri natiuâ virtute. Probatur de nō viuētibus: quia hæc nō mouentur ab intrinseco, nisi per grauitatē, & leuitatē: hæ autem non dātur in substantijs ablatâ quātitate, quia hæc est propriū, & immediatū subiectū earū, vt cōstat ex accidētib⁹ Eucharisticis, quę destructâ sub stātiâ, seruant grauitatē, quā anteà habebāt: ergo nō possunt moueri prædictæ substantiæ ablatâ quātitate. De viuētibus etiā probatur: quia hæc nō possunt reliquas operationes vitales corporeas exercere in se ipsis, nisi depēdēter ab organizatione propriâ viuētiū; hâc enim deficiente, neq; in sensibus exercentur sensationes; neq; in partibus vegetatiuis vegetationes &c.: ergo idē erit de motu progressiuo proprio animaliū; neq; enim fundamētū aliquod est ad philosophādū diuerso modo de hoc, ac de illis: atqui deficiente quantitate deficit organizatio; quia hæc coalescit ex quantitate taliter disposita per primas qualitates: ergo &c.

SECTIO IIII.

An distinctio indiuiduorum intra eandem speciem sumatur à materiâ signatâ quantitate.

51 AFfirmant cōmuniter Thomistæ; & propterea dicūt, in rebus spiritualibus omninò absolutis à materiâ nō dari pluralitatē indiuiduorū intra eandē speciē: quia, videlicèt carent materiâ quātâ, à quâ sumatur multiplicitas indiuiduorū. Secùs in substantijs, & accidentibus corporeis: quia hæc vel includunt in se materiā quātā, vel saltē cōnexionem aliquā cū illâ habent. Ita tamen requirūt illi authores ad multiplicitatē indiuiduorū materiā quantā, vt materia sit principiū indiuiduationis, & quātitas cōditio per se requisita ex parte materiæ, vt hæc communicet indiuiduis distinctionē indiuidualē, ita vt hæc numero materia cū hac numero quātitate sit principiū huius indiuidui in ratione talis, & illa numero materia cum illâ numero

quantitate sit principium illius indiuidui in ratione talis, &c.

52 Dicẽdũ nihilominùs est, neque materiã, neq; quantitatem esse per se requisitas ad distinguenda indiuidua intra eandem infimam speciem. Ita communiter nostri authores. Et inprimis, quòd quantitas per se non pertineat ad distinctionem numericam indiuiduorum materiæ, aut formæ substantialis, facilè probatur: quia, si aliqua quantitas pertineret ad indiuiduationem huius numero materiæ; maximè hæc, quam de facto habet; at hæc non pertinet: ergo nulla. Maior est certa apud aduersarios. Minor probatur: quia hæc quantitas neq; pertinet ad indiuiduationẽ huius materiæ tanquã id, quod est de cõceptu intrinseco talis indiuiduationis, neque tanquãm id, cũ quo indiuiduatio intrinseca materiæ habet intrinsecam connexionẽ: ergo nullo modo. Consequẽtia est bona: quia non potest vllo alio modo pertinere. Antecedens probatur quoad priorẽ partem: tũ quia hæc numero materia vt talis, est substantia, atq; adeò non potest esse de cõceptu intrinseco illius vt talis, quantitas, quę est accidens: tũ etiã quia hæc materia prout distincta ab hac numero quãtitate nõ est idẽ realiter cũ materiâ Ioannis: ergo distincta realiter: nõ specificè, quia sunt eiusdẽ speciei: ergo indiuidualiter: ergo prout distincta realiter à quãtitate habet suã differẽtiam indiuidualẽ, ratione cuius distinguatur realiter à reliquis materiebus, quæ non sunt idem realiter cum illâ.

53 Cõfirmatur: quia differẽtia indiuidualis huius materiæ est idẽ realiter cũ ratione specificâ eiusdẽ materiæ: sed hæc numero quãtitas nõ potest esse idẽ realiter cũ differẽtiã specificã materiæ: ergo nõ potest esse de cõceptu intrinseco differentiæ indiuidualis illius. Minor est certa apud aduersarios. Maior probatur: quia si ratio specifica huius materiæ distingueretur realiter à differẽtiâ indiuiduali, vel talis ratio specifica vt distincta realiter ab indiuiduali distingueretur realiter à ratione specifica alterius materię numero diuersæ; vel nõ. Si hoc vltimũ: daretur vniuersale à parte rei: quia daretur à parte rei vna ratio materiæ communis multis indiuiduis. Si primũ: ergo ratio specifica huius materiæ prout realiter distincta à differẽtia indiuiduali, quã tu illi das, se ipsâ esset intrinsecè distincta à ratione specificâ alterius materiæ. Patet cõsequẽtia: quia se ipsâ nõ est alia ratio specifica: ergo se ipsâ distinguitur ab illâ: atqui nõ distinguitur specie; quia sunt eiusdẽ speciei, vt supponimus: ergo se ipsâ distinguitur numero ab aliâ: ad quid ergo deseruiet differẽtia indiuidualis, quã tu ponis realiter distinctam ab specificâ ratione?

54 Neque hæc numero quãtitas pertinet ad indiuiduationẽ huius materiæ, tãquã id, cũ quo habet intrinsecã cõnexionẽ: quia hęc numero materia potest in sententia Thomistarũ esse cõnaturaliter sine hac numero quantitate: ergo nõ habet

intrinsecã cõnexionẽ cũ illà. Cõsequẽtia est bona; quia, si haberet intrinsecã cõnexionẽ cũ illã, nõ posset esse sine illà. Antecedens verò est certũ in sentẽtia Thomistarum asserẽtiũ, quod, quãdo ex vi generationis vnius cõpositi substãtialis, corrũpitur aliud, vt, quãdo ex vi generationis ignis corrũpitur lignũ, eadẽ materia, quæ erat in corrupto manet in genito cũ diuersã numero quãtitate, ac habebat anteà: ergo perseuerãte eãdẽ numero materià, variatur quãtitas: ergo, cũ nullà determinatã quantitate habet determinatã cõnexionẽ hæc numero materia. Si autẽ materia neq; intrinsecè, neq; extrinsecè indiuiduatur à quãtitate, idẽ dicẽdũ erit de formà substantiali; quia sicut hæc numero materia se ipsà est talis, sic etiam hæc numero forma substantialis se ipsà erit talis. Et idem dicendum erit de indiuiduis aliarum specierum realium, siue accidentia realia sint, siue substantiæ reales.

55 Probatur deinde generaliter de omnibus, quod multiplicatio indiuiduorũ intra eãdẽ speciẽ nõ debeat sumi à quãtitate (imò neque à materià nisi forsã sint ex his, quę essentialiter coalescũt ex materià, vt sunt cõposita ex materià, & formà: hęc enim indiuidua vt talia intrinsecè coalescũt ex hac numero materià, & ex hac numero formâ) quia, si propter aliquã rationẽ multitudo indiuiduorũ intra eãdẽ speciem deberet sumi à quantitate, maximè, quia implicat, quod vna, & eadem entitas per seipsã & cõueniat cũ alijs; & ab eis separetur: hanc rationẽ assignant aduersarij: atqui hoc non implicat: ergo nulla est ratio quæ nos cogat ad asserẽdũ multitudinẽ indiuiduorũ desumẽdã esse à quantitate. Minorẽ, probo: quia in sentẽtià omniũ, vna, & eadem entitas realis cõuenit genericè cũ alià, ratione vnius prædicati; & differt ab eàdẽ specificè, ratione alterius idẽtificati à parte rei cũ illo priori; eadẽ enim entitas hominis cõuenit genericè cũ equo in ratione animalis, & differt ab illo specifiè in ratione rationalis; &, eadẽ entitas Angeli Michaelis cõuenit genericè cũ Gabriele in ratione substantiæ spiritualis; & differt ab illo specificè (in sentẽtia Thomistarum) ratione differentiæ propriæ identificatæ realiter cum prædicato illo generico. Cur ergo non poterit eadem entitas ratione vnius prædicati conuenire specificè cum alià, & ratione alterius cum illo specifico identificati à parte rei, differre numero ab illà eàdem? Ad quid ergo confugiẽdum est, ad materiam, vel quantitatem, vt diuersitatem numericam intra eandem speciem adstruamus?

56 Obijcies: materia signata quantitate est vnicum principium multitudinis indiuidualis intra eandem speciem: ergo, vbi non est materia signata quantitate, non potest esse multiplicatio indiuiduorum intra eandem speciem. Antecedens probatur ex Arist. 12. Met. text. 49. vbi ait, primum motorem esse non posse, nisi vnum nu-

mero, quia est expers materiæ. Cōsonat ibidem S. Thom. lect. 10.; & 1. p. q. 50. art. 4. & lib 2. cōtra gēt. c 93., & q. de spiritualib. creat. a. t. 8. Præterea Arist. 5 Met. c. 6. text. 41. dix. , *ea esse vnū numero, quorū vna est materia*; & 1. de cęlo c. 9. probat nō posse esse aliū mundum, quia hic mūdus totā materiam rerū naturaliū cōplectitur. Respondeo Arist., & S. Thom. loqui de indiuiduatione rerū quoad nos; nam, cùm pro hoc statu non cognoscamus distinctionem, nisi per diuersa accidentia sensibilia, extensionem videlicet, figuram &c. quæ diuersas materias subsequuntur; vbi non est materia, & quantitas accidenti sensibili subiecta, nullum habemus fundamentum ad diuersitatem indiuidualem conijciendā intra eandem speciem. Et quidem, quod ad mētē S. Thomæ attinet, plures è nobilioribus eius discipulis, vt sunt Capreol. in 2. dist. 3. q. 1. art. 3. Ferrar. 2. cōtra gent. 93. Bannez 1. p. ad art. 4. q. 5. Zumel ibidem q. 2., & alij putant, Angelicum Doctorem non asseruisse absolutè, indiuiduale distinctionem colligendam esse ex materierum diuersitate; sed solum iuxta cursum naturalem rerū: quia, cùm non detur corruptio, vbi non est materia, videtur in rebus omnino abstractis à materiā nō esse adstruenda de facto multitudo indiuiduorum, quæ ad illud solùm dirigi videtur ab authore vniuersi, vt, corrupto vno indiuiduo, non pereat omnino species; sed conseruetur in alio.

SECTIO V.

De Speciebus Quantitatis.

57 Arist. in hoc capite Quantitatem diuisit in *continuam*, & *discretam*. Continuam vocauit, *cuius partes copulantur termino cōmuni*; vt, *linea, superficies, &c.* Discretā, *cuius partes nō copulātur termino aliquo cōmuni*; vt, *numerus*; qui coalescit ex vnitatibus non vnitis inter se. Rursus vtranque quantitatem tàm continuam, quàm discretam iterū diuisit in *permanentē*, & *successiuā*. Continuam permanentem vocat, *cuius partes copulatæ termino cōmuni sunt omnes simul duratione*; vt, *linea superficies &c.* Continuam successiuam, *cuius partes copulatæ termino communi non sunt omnes simul duratione; sed vna fluit immediatè post aliam*; vt, *tempus*. Discretam permanentem vocat *numerum*: Et discretam successiuam, *orationem*. Rursus continuā permanentem diuidit in *lineam, superficiem, corpus*, & *locum*. Discretam vero in varias numerorum species. Deinde continuæ successiuæ solum *tempus* adscribit: &, discretæ varias orationum species.

An numerus sit vera species quantitatis?

58 Licèt Arist. eas omnes, quas numero præcedēte enumerauimus, inter quantitatis species recensuerit, nō est certū, an verè, & propriè; an solum impropriè rationem quantitatis participent? Et propterea de singulis seorsim examinandum est, quo iure adscribātur

quan-

quantitati? Et quod ad *Numerum* attinet. Multi sunt, qui numerum quantitatum existiment, esse verā speciē quātitatis. Ita Scot. 5. Met. q. 9 Capreol. in 1. dist. 24. q. 1. concl. 5. Sonzin. 10. Met. q 7. Caiet. & Sot. in Log. estque communis inter recentiores Thomistas. Præcipuū fundamentum huius sententiæ est authoritas Arist. & S. Thomæ. Ille enim in hoc capite Numerum recensuit inter species quantitatis; & 5. Met. text. 18. vbi nonnullas species, quæ in hoc capite enumerauerat, dixit esse quantitates per accidens; Numero adscripsit rationem quantitatis per se. S Thom. verò adducitur ex lib. 4. Met. lect. 2. & lib. 5. Met. lect. 15. & in 1. dist. 24. q. 1. art. 3, & q. 9. de Pot. art. 7. & 1. p. q. 11. art. 1. ad 1. & quodlib. 10. art. 1. quibus in locis docet, Numerum esse speciem quantitatis; & in aliquibus addit, esse vnum per se. Authores huius sententiæ toti sunt in probando Numerum esse vnum per se, vt inde deducant, posse esse speciem quantitatis.

59 Secunda sententia tenet, Numerum non esse propriè speciem quantitatis; esse tamen speciem impropriè. Ita Albert. lib. 8. Met. tract. 1. c. 8. Aureol. Greg. Ocham apud P. Suar. in Met. disp. 41. sect. 1. n 7. qui eos sequitur. P. Fonsec. lib. 5. Met. c. 13. q. 4. PP. Connimbric. cap. de Quantitate q. 2. art. 1. ac multi recentiores, & mihi videtur probabilior hæc sententia. Eam probant prædicti authores: quia Numerus non est ens per se: ergo non potest esse propriè species quantitatis. Consequentia videtur bona: quia vna ex conditionibus requisitis ad hoc, vt res aliqua pertineat ad prædicamentum tanquàm vera species illius, est, quod sit ens per se; nam entia omnino per accidens sicut definitionem nō possunt habere, ita neque genera, aut species esse possunt. Antecedens verò probatur: quia ex multis entibus non potest fieri vnum per se, nisi aliqua vnio intercedat: atqui inter vnitates Numeri non datur aliqua vnio, cum sint omnino discretæ, & propterea Numerus dici solet quātitas discreta: ergo non potest ex illis resultare vnum per se.

60 Cæterū hæc ratio nō videtur mihi satis firma: quia ad prædicamētū nō maior vnitas requiritur, quā ea, quæ oritur ex certâ quadā applicatione, aut subordinatione vnius rei ad aliā: sed talis vnitas datur in Numero: ergo habet vnitatē sufficientē ad hoc, vt in prædicamēto constituatur; atq; adeò ex hoc capite excludendū non erit à prædicamento quantitatis. Maior est certa: quia *armatum esse*, &, *vestitum esse* pertinent in consensu omnium ad prædicamentum *Habere*; & nihilominùs *armatum esse* non aliter est vnum, nisi quia arma ita homini applicantur, vt ab illis denominetur armatus; & idem inuenitur in hoc quod est *esse vestitum*. Minor verò probatur: quia singulæ vnitates quantitatum ita inter se subordinantur, vt, si, positâ vnâ, adueniat alia, re-

fultet numerus binarius; & si istis adiūgatur alia, numerus ternarius &c.: ergo datur in numeris vnitas sufficiens ad hoc, vt in prædicamē tō constituantur.

61 Dices: hoc, quod est esse numerum binarium, ternarium, &c. prouenit rebus ab intellectu eas numerante: ergo est quid rationis in illis; atque adeò ratione huius vnitatis nō possunt pertinere ad prædicamentum, in quo nullatenùs cō stituuntur entia rationis; sed solùm entia realia. Duo hic sunt distinguē da, nēpè, & quod res absolutè sint duæ, tres, quatuor &c.; & quod vna numeretur primo loco, altera secū do &c. Primum habent res à parte rei ante vllam operationem intellectus; quia à parte rei Petrus, & Ioānnes sunt duo homines. Secundum habent ab intellectu vnam rem numerante primo loco, alteram secū do, &c., quia ex parte rerum secundùm se nihil est, ratione cuius vna sit prima, & altera secunda. Vnde ad argumentum nego antecedens: quia licèt ab intellectu proueniat, quod vna entitas primo numeretur & altera secundo &c.; tamen quod absolutè sint duæ, tres, aut quatuor, independenter omnino ab intellectu conuenit ipsis rebus. Hinc est, quod si aliquā do Arist. & S. Thom. dixerunt Numerum constitui formaliter per ens rationis, intelligendi sunt de Numero non absolutè sumpto, sed secundùm ordinem primi, secundi, tertij &c. Ex dictis rectè colligitur, Numerum non esse excludendum à predicamento ex eo, quod non sit vnum per se.

62 Melius probari potest nostra sententia hac ratione: Conceptus formalis quantitatis non cōtrahitur per discretionem vnitatū ad peculiarem aliquem modum extensionis, seu impenetrationis radicalis: ergo neque contrahitur ad peculiarem speciem intra genus quantitatis. Consequentia est bona: quia differentiæ specificæ semper contrahunt, seu determinant genus ad exercendas suas operationes speciali aliquo modo in vnā specie, ac in alijs: sic viuens, cuius est elicere operationes vitales, cōtrahitur per sensibilitatem, & insensibilitatem ad eliciendos diuersos modos operationum vitalium: & propterea ignis, de cuius ratione est esse calefactiuum, non diuiditur tanquàm in varias species in ignem continuum, & discretum; quia, videlicèt, per discretionem ignium non contrahitur ad peculiarem aliquē modum calefaciendi, quem non habet, dum est cōtinuus: atque adeò, si per discretionem vnitatum non contrahitur ratio formalis quantitatis ad peculiarem aliquem modū extensionis, seu impenetrationis radicalis (in qua diximus consistere rationem formalem quantitatis) distinctum ab his, qui exercentur in reliquis speciebus, neque contrahetur per illam ad peculiarem aliquam speciem intra genus quantitatis. Antecedens verò probatur: quia discretio quantitatum fit per carentiam, seu destructionem vnionum, quibus partes copulari solent

in-

inter se: atquì positâ carentiâ vnionum, non sunt impenetrabiles, aut extensæ illæ quantitates diuerso modo, ac essent, si copularentur inter se: ergo ratio quantitatis non contrahitur per discretionem ad diuersum modum impenetrabilitatis. Maior est certa. Minor constat experientiâ, qua nouimus, quòd, si vnio palmorum vlnæ dissoluatur, non habent ipsi palmi diuersum modum extensionis, aut impenetrabilitatis, ac habebant ante dissolutionem vnionum: qua ergo ratione cõstituent diuersam speciem quantitatis ratione discretionis?

63 Dices: dissoluta vnione, possunt eæ vnitates assumi vt regula ad mensurandos alios numeros; quod quidem fieri non poterat ante dissolutionem vnionum. Sed contrà: in primis ante dissolutionem vnionum erant quatuor palmi in vlna: ergo ante discretionem poterant assumi ad mensurandos alios numeros: ac per consequens hæc ratio mensuræ non magis propria est quantitatis discretæ, quam continuæ. Secundo: vel sunt mensura aliorum numerorum ratione extensionis localis; vel ratione multitudinis. Si primum: non habent diuersum modum mensurandi, ac habebant ante discretionem: quia sicut anteà erant mensura extensionis quatuor palmorum; sic etiam post discretionem. Si dicatur secundũ: non aliam habent rationem mensuræ, quam habet quaternarius Angelorum, quia numeri in ratione multitudinis non minus benè discernũtur per multitudinem Angelorum, quam per multitudinem quantitatum, vt ex se constat: atquì quaternarius Angelorum non est mensura quantitatiua, vt tu concedis (& suadet ratio, quia non constat partibus impenetrabilibus inter se quoad locum, vel durationem; neque est impenetrabilis cum alio, vt constat) ergo neque quaternarius quantitatum palmarium, &c.

64 Dices, quaternarium Angelorum non esse mensuram quantitatiuam; quia non supponit, aut involvit rationem formalem quantitatis, quæ in extensione, aut impenetratione radicali consistit; benè tamen quaternarium quantitatum; quia hic, cum supponat, aut involvat rationem formalem quantitatis, potest illam contrahere ad peculiarem speciem intra genus quantitatis. Sed contrà: quaternarius quantitatum duo involvit, nempè & extensionem, seu impenetrabilitatem singularum quantitatum; & hæc est eadem omnino in illis post discretionem, ac ante ipsam discretionem, vt ex se constat; & ideò ratione huius non potest peculiarem speciem quantitatis constituere. Deinde involvit rationem multitudinis: hæc autem, si secundùm se cõsideretur, non potest constituere peculiarem speciẽ quantitatis; quia inuenitur in Angelis, quin talẽ speciẽ cõstituat. Si verò consideretur prout còiũcta cũ extẽsione illarum quãtitatũ, nõ determinat illas ad peculiarẽ modũ extẽsionis, seu impenetrationis, vt probatũ est: ergo nõ

constituit peculiarẽ speciẽ quãtitatis. Confirmatur: nã ideò ternarius hominũ nõ cõstituit specialẽ hominis speciẽ distinctã à singulis hominibus seorsim sumptis, quia nõ contrahit rationẽ formalẽ hominis ad specialẽ modũ discurrẽdi distinctũ à modo discurrẽdi singulorũ hominũ: ergo neq; ternarius quãtitatum cõstituet specialẽ speciẽ quãtitatis distinctam à singulis quantitatibus seorsim sumptis, cùm non contrahat, seu determinet quantitatem vt sic ad peculiarem modum extensionis, seu impenetrationis.

65 Dices: de conceptu formali quãtitatis vt sic est ratio mẽsuræ, & cũ discretio quãtitatũ determinet quãtitatẽ ad hoc, vt sit mẽsura multitudinis; determinat illã ad peculiarẽ speciẽ intra genus quãtitatis. Sed cõtrà: de cõceptu formali quantitatis vt sic non est ratio mensuræ vt sic, quia ternarius Angelorũ, cũ possit assumi ad mensurãdos alios numeros, participat rationẽ formalẽ mẽsuræ vt sic, & nihilominus non participat rationẽ formalẽ quãtitatis vt sic; sed de conceptu formali quãtitatis vt sic vel saltẽ proprietas illius est, esse mẽsurã fundatam in extensione, & impenetratione partiũ ipsius quãtitatis: ergo ratio mẽsuræ, quæ non fundatur in peculiari modo extẽsionis, seu impenetrationis partiũ, nõ potest cõstituere, seu indicare specialem speciem quãtitatis: atqui ratio mẽsuræ, quæ est in ternario quantitatum respectu numerorũ, non fundatur in peculiari aliquo modo extensionis, seu impenetrationis partium: ergo non potest cõstituere, seu indicare peculiarẽ speciem quantitatis. Minor probatur: quia ternarius, aut quaternarius cuiuscũq; rei non minus bene mensuratur in ratione ternarij, aut quaternarij per ternariũ, aut quaternarium Angelorum, quã per ternarium, aut quaternarium quantitatum: ergo &c.

66 Ad Aristotelem adductum pro contrariã sententiã respõdeo, in capite de Quantitate non solum enumerasse eas species, quæ propriè participant rationem quantitatis; sed etiam eas, quæ impropiè tales dicuntur apud vulgus, vel ratione alicuius attributionis, seu similitudinis, quam cum proprijs speciebus quantitatis habent; vel quia, cũ sint in subiecto quãto, dicuntur quanta per accidens, vt cõtingit in tẽpore, & motu; quæ quidẽ lib. 5. Met. tex. 18. (vbi accuratius quãtitatis naturã Philosophus enucleauit, & propias eius species ab improprijs separauit) inter quanta per accidens recensuit, quia in subiecto quãto reperiũtur. Et, licèt ibidem multitudinis, quam dicit esse Numerũ, meminerit, nec adscripserit quãtitati per accidens; inde tamẽ nõ licèt colligere, quod putauit esse quãtitatẽ per se: quia neq; eam inter quãtitates per se enumerauit. Immo ex eo loco videor mihi colligere, Numerum seu multitudinem nõ esse ex illis, quæ propriè quãtitatis rationem participant; sed ex his, quæ impropriè tales dicuntur propter analogiã, aut proportionẽ, quã cum

cum verâ quantitate habent: quia ibi dicit Arist. multitudinẽ quantũ quid esse, si numerabilis sit: ergo nihil aliud requirit ad hoc, vt multitudo quanta dicatur, nisi quod possit numerari: atqui multitudini rerũ spiritualiũ cõpetit esse numerabilẽ, & nihilominus nõ est propriè quãtitas, quia nõ admittit impenetrabilitatẽ, in qua rationẽ formalẽ quãtitatis diximus consistere: ergo in prædicto loco Aristoteles nõ tribuit multitudini rationẽ propriã quantitatis; sed eã vocat talẽ propter analogiã, aut similitudinẽ, quã cũ verâ quantitate habet in hoc, quod est constare partibus, in quas possit diuidi: quaternarius enim diuidi potest in binarios, & hi in singulas vnitates. In eodẽ sensu intelligendus est S. Thomas vbicunq; dicit, Numerum esse quantitatem.

Vtrum linea superficies, & corpus sint species propriæ quantitatis?

67 Ex dictis parte præcedenti constat, admitendã nõ esse quantitatem discretam. Examinandum restat, an sit admittenda continua tam succesiua, quàm permanẽs, & quænam eius species? Prius ergo agemus de permanẽte, & dein de de succesiua. Quantitatem permanentem cõtinuam diuisit Arist. lib. 5. Met. tex. 18. in *lineam, superficiem, & corpus*: quibus in hoc capite de quantitate addidit *locum*. Linea ergo ex Arist. loco citato Met. *est quantitas continua ad vnum*: superficies *est quantitas continua ad duo*: corpus *est quãtitas continua ad tria*: Vt autem hæc omnia rectè intelligantur, notandum est, in quantitate dari punctum, quod est entitas omnino indiuisibilis, qua partes lineæ continuantur inter se: finge ergo tibi hoc duci viâ rectâ per corpus aliquod planũ: ex ductu eius relinquetur vestigium lõgum, quod est extensio propria lineæ. Rursus si linea versus latera ducatur, relinquet vestigium latum, quod est extensio propria superficiei. Deniq; si superficies eleuetur, aut deprimatur, relinquet vestigiũ profundum quod est extẽsio propria corporis. Hæc tria genera extensionũ appellantur dimensiones, quia totidem modis possumus quantitatem permanentem dimetiri.

68 Linea ergo dicitur esse *continua ad vnum*, quia constat partibus, quæ versus vnam tantum loci differentiã extẽdũtur, & propterea appellatur lõgitudo, quæ solum dicit vnã extẽsionẽ. Superficies verò dicitur *continua ad duo*; quia coalescit ex partibus, quæ versus duas tãtũ loci differentias extenduntur, & propterea dicitur latitudo, quæ duplicem tantum extensionem inuoluit. Corpus deniq; dicitur *cõtinuũ ad tria*, quia cõponitur ex partib⁹, quæ versus tres loci differẽtias protẽdũtur, & propterea dicitur profunditas quæ triplicẽ includit extẽsionẽ. Hinc colliges primò, corpus, quod hic ponitur species quantitatis, esse prorsus distinctum à *corpore*, quod diximus esse genus intermediũ in prædicamento Substãtiæ (& diuiditur in corruptibile, & incorruptibile) quia ratio corporis

substantialis consistit in eo, quod est esse radicem quantitatis; ratio vero corporis quantitatiui in hoc, quod est constare partibus petenti bus ratione sui extensionem versus tres loci differentias.

69 Colliges secundò: impropriè satis loqui eos, qui dicunt, lineam esse diuisibilem secundùm lõgitudinem tantùm; superficiem verò secundùm longitudinem, & latitudinem tantùm; corpus denique secundùm longitudinem, latitudinem, & profunditatem: quia longitudo vt talis dicit vnam tantùm extensionem; atque adeò, eo ipso quòd linea dicitur esse diuisibilis secundùm longitudinem, superfluè additur *tantùm*. Deinde latitudo inuoluit duplicem extensionem; & profunditas triplicem. Vel ergo, quando superficies dicitur diuisibilis secundùm longitudinem, & latitudinem, per *longitudinem* significatur aliqua diuisibilitas, quæ non explicetur per *latitudinem*; vel nõ significatur. Si hoc vltimum: superfluè additur *longitudo*; cum nihil noui explicet. Si primum: est falsum, quia in superficie non datur alia diuisibilitas, nisi secundùm latitudinem. Et idem argumentum potest fieri de profunditate.

70 Porro hæ species diuerso modo cõponendæ sunt iuxta duas sententias oppositas circa compositionem continui: vnam Zenonis asserentis continuum componi ex finitis punctis, seu indiuisibilibus inter se vnitis: alteram Aristotelis asserentis continuum coalescere ex partibus diuisibilibus in infinitum. Nam iuxta sententiam Zenonis linea nihil aliud est, quam aliqua puncta in longum vnita; superficies verò, aliquæ lineæ versus latera cõnexæ; & corpus aliquæ superficies ita dispositæ, vt vna extensa supra alteram illi vniatur. Hinc fit, lineam, superficiem, & corpus iuxta prædictam sententiam non esse species essentialiter distinctas intra genus quantitatis: quia intra genus quantitatis, de cuius ratione est impenetrabilitas, non possunt multiplicari species, nisi per diuersos modos impenetrabilitatis: atqui linea, superficies, & corpus iuxta prædictã sententiam non sunt diuerso modo impenetrabilia: ergo neque constituunt diuersas species intra genus quantitatis. Maior est certa: quia nullum genus contrahitur ad diuersas species, nisi per differentias, per quas contrahitur ad exercendas suas operationes diuerso modo in talibus speciebus; & propterea ij, qui distinguunt formaliter actionẽ à passione, dicunt, neutram contrahere alteram ad constituendam aliquam speciem intra genus illius; quia, videlicet, passio non contrahit rationem actionis ad diuersum modum agendi; neque è contrà. Minor verò probatur: quia in linea nulla datur alia impenetrabilitas præter illam, quam vnum punctum habet cum alio sibi adiuncto, vt ex se constat: Deinde neque in superficie est alia impenetrabilitas præter impenetrabilitatẽ ipsorum punctorum; ex eo enim, quod singula

puncta

puncta lineæ sint impenetrabilia cum quibuscũque alijs, oritur quod, si singulis punctis huius lineæ adiũgantur alia versus latera, ea excludant à suo loco; & idem argumentum potest fieri de impenetrabilitate corporis: ergo eandem omnino impenetrabilitatem continent linea, superficies, & corpus; ac per cõsequens non distinguuntur specie intra genus quantitatis.

71 Crediderim tamen ea tria absolutè loquendo dicẽda esse specie distingui vt talia: quia linea vt talis debet constare punctis ita dispositis, vt constituant longitudinẽ; superficies vero involvit puncta ita disposita, vt constituant latitudinem; & corpus ita disposita, vt constituant profunditatem: hæ autem dispositiones punctorum, licèt accidentales sint illis in ratione impenetrabilium, per se tamen requiruntur ad illa prout constituentia lineam, superficiem, & corpus; quandoquidem nullum ex his constituent, si absit dispositio ad illud requisita: atqui hæc diversitas dispositionis punctorum est sufficiens, vt dicantur specie distingui inter se illa tria: ergo &c. Minor est certa: quia dispositio per se requisita ad quadrangulum, & dispositio per se requisita ad triangulum, licèt accidentales sint lineis intra genus quãtitatis, nihilominus sufficientes sunt, vt quadrangulus, & triangulus specie distinguantur in ratione talium, vt fatentur Matematici: ergo idem dicendum est de linea, superficie, & corpore in ratione talium. Hæc iuxta sententiam Zenonis.

72 Iuxta sententiam vero Aristotelis, quæ defendẽda nobis est in lib. 6. Phys., linea coalescit ex partibus in infinitum diuisibilibus, quarum singulæ ex naturâ suâ sunt extensæ, & diuisibiles secundùm lõgitudinem. Deinde superficies componitur ex partibus, quarum singulæ sunt diuisibiles, & extensæ secundùm latitudinem. Et denique corpus includit partes, quarum singulæ sunt diuisibiles, & extensæ secundùm profunditatem. Hinc est, partes lineę specie distingui à partibus superficiei; & partes huius à partibus corporis: quandoquidem singulæ ex se petunt diuersam extensionem, & habent diuersam diuisibilitatem. Porrò partes corporis vniũtur inter se per superficiem; partes huius per lineam; & denique partes lineæ per puncta: quia sicut in sententiâ Arist. repugnat, quod in compositione vnius lineæ vnum punctũ immediatè vniatur alteri; sed inter quælibet duo puncta debet intercedere pars lineæ, cui illa hinc inde immediatè vniantur; sic etiam repugnat, quod in cõpositione vnius superficiei, duæ lineæ; & in compositione vnius corporis duæ superficies immediatè vniantur inter se; sed inter illas debet intercedere pars superficiei; & inter has pars corporis, cum qua hinc inde immediatè connectantur.

73 Præterea duo sunt genera superficierum: quædã enim finiunt, seu terminant extensionem corporis;

ris; ex videlicet, intra quas ita continentur partes vnius corporis, vt extra illas nulla pars eiusdem corporis protendatur; & propterea dicuntur terminatiuæ, seu termini illius. Tales sunt superficies extimæ cuiuslibet corporis. Aliæ vniunt, seu continuant partes corporis inter se; & propterea dicuntur superficies continuatiuæ, seu continuationes partium corporis: &, cùm quælibet ex istis duas partes, quas vnit, seu continuat, immediatè attingat, dicitur esse vltimum, seu terminus illarum partium, quia quæuis ex illis finitur in ea superficie versus illam partem. Superficies tam terminatiuæ, quam cōtinuatiuæ sunt modi partium, quas terminant, seu cōtinuant: quia se ipsis, & non per aliquid superadditum hæc munera præstant, alioquì procedendum esset in infinitum. Id quod diximus de superficiebus respectu partium corporis, dicendum est de lineis respectu partium superficiei; & de punctis respectu partium lineæ. Hæc de istis prælibasse sufficiat in hoc loco, quia in lib. 6. Phys. vbi propriam sedem habent, longiùs singula explicanda sunt. In præsenti ergo est difficultas: an linea, superficies, & corpus sint verè, & propriè quantitatis species? Non desunt qui existiment lineam, & superficiem non esse proprias species quantitatis. Rationes eorum obijcimus infra.

74 Dicendum nihilominùs est, non solùm corpus; sed etiam lineā, & superficiem verè, & propriè esse species quantitatis distinctas intrā genus quantitatis. Est expressa Arist. sententia lib. 5. Met. tex. 18. vbi distinxit quantitatem per se à quantitate per accidens, & in exēplum quantitatis per se adduxit lineam. Si autem lineā putauit esse propriè quantitatem, idem sine dubio existimauit de superficie, & corpore: quia non est maior ratio illius, quàm istorum. Aristoteli subscribunt ferè omnes authores. Probatur hæc sententia: quia ratio formalis quantitatis iuxta Arist. sententiam est cōstare partibus impenetrabilibus inter se, & petentibus occupare diuersum locum: sed tam linea, & superficies, quàm corpus constat eiusmodi partibus: ergo tā illæ, quam istud participant propriam, & formalem rationem quantitatis. Maior cōstat ex sect. 1. Minor probatur: quia linea cōstat partibus longis, quæ inter se non possunt penetrari, & propterea semper occupant spatium longum; superficies constat partibus latis; & corpus profundis; quæ, quia se mutuo trudunt ab eodem loco, semper occupant illæ spatium latum; & istæ, profundum; vt constat experientia: ergo habent omnia requisita, vt dicantur participare proprie rationem formalem quantitatis. Iam, quod sint species diuersæ intra genus quantitatis, facile probatur: quia linea constat partibus impenetrabilibus secundùm longitudinem; &, superficies partibus impenetrabilibus secundùm latitudinē; & corpus secundùm profunditatē; &

& propterea linea semper obtinet extensionem longam; superficies latam; & corpus profundã: ergo singulæ habent diuersam modum impenetrabilitatis; ac per consequens sunt diuersæ species intra genus quantitatis.

75 Hic est aduertendum, quòd, si darentur linea, superficies, & corpus infinitè extensa pertinerent, ad hoc prædicamentũ, sicut ea, quæ de facto habent finitam extensionem: quia linea infinita esset eiusdẽ speciei cum finita (& idem esset de superficie, & corpore) ergo, cùm linea finita pertineat ad hoc prædicamentum, idem dicendum esset de infinità. Antecedens probatur: quia linea infinita non distingueretur à finità, nisi quia haberet plures partes; sed hoc, quod est habere plures, aut pauciores partes non facit, lineas esse diuersas in specie, neque enim linea vnius vlnæ specie distinguitur à linea viginti vlnarum, vt fatentur omnes: ergo linea infinita non esset diuersæ speciei à finita. Id magis explicabitur ex doctrina tradenda in lib. de Generat. disp. 4. sect. 9.

Soluuntur obiectiones contra præcedentem conclusionem.

76 Obijcies primò: corpus est quantitas cõpleta; linea, & superficies incompletæ: ergo non possunt pertinere ad vnum, & idem genus quantitatis tanquàm veræ, & propriæ species illius. Consequentia videtur bona: quia completo, & incompleto non potest dari vna ratio communis vniuoca, ac per consequens neque vnum genus, quia hoc debet esse vniuocum. Antecedens verò probatur: quia illud est incompletum, quod ex naturà suà ordinatur ad compositionem alterius: sed linea, & superficies ex naturà suà ad cõpositionẽ corporis ordinantur, cùm sint vniones partiũ ipsius corporis: ergo sunt entitates incõpletę. Nõnulli ex sectatoribus nostræ sententiæ respondent huic obiectioni. Duo posse considerari in linea, & superficie, diuisibilitatem, videlicèt, & indiuisibilitatem: linea enim est diuisibilis secundùm longitudinem, & indiuisibilis secundùm latitudinem; & superficies diuisibilis secundùm latitudinem, indiuisibilis verò secundùm profunditatem. Dicunt ergo, lineam, & superficiem esse entitates completas, quatenùs sunt diuisibiles; incompletas verò, quatenùs indiuisibiles, quia sub hac ratione sunt vniones partium, quas continuare dicuntur; non vero sub illà.

77 Hæc responsio mihi displicet: quia superficies, vt est vnio partium corporis, debet esse non solùm indiuisibilis secundùm profunditatem; sed etiam diuisibilis secundùm latitudinem: ergo de ratione illius vt vnionis tam est diuisibilitas, quàm indiuisibilitas; ac per consequens secundùm vtranque rationem erit incompleta (idem argumentum potest fieri de linea respectu superficiei) Antecedens

dens probatur: & primò quod debeat esse indiuisibilis secundùm profunditatem, est certum apud omnes philosophos passim asserentes, omne continuatiuum debere carere diuisibilitate propriâ partium, quas continuat, atque adeò, cùm superficies continuet partes profundas corporis, debet esse indiuisibilis secundùm profunditatem. Id probo in Phys. disp. 25. sect. 1. Quod verò debeat esse diuisibilis secundùm latitudinem, sic probo: quia, si cum hac paginâ, alia illi suprà posita vniretur, vnirentur quidem vt partes profundæ, cùm vtraque sit diuisibilis secundùm profunditatem: atquì hæc pagina non potest vniri cum aliâ illi suprà positâ, nisi vnio per totam earum planitiem extendatur; alioquì ea pars planitiei, quam vnio non attingeret, inunita remaneret, vt ex se constat: ergo de ratione talis vnionis est, quod per totam hanc planitiem extendatur: atqui, eo ipso quod per totam planitiem extendatur talis vnio, erit diuisibilis secundùm latitudinem, vt ex se constat: ergo de ratione talis vnionis est esse diuisibilem secundùm latitudinem. Idem dicito de singulis partibus huius paginæ: quia, cum singulæ sint eodem modo diuisibiles, & extensæ, ac tota pagina, eodem modo vniri debent inter se maiori, aut minori vnione, prout maiores, aut minores fuerint partes vniendæ.

78 Respondeo ergo ad obiectionem, lineam, & superficiem esse entitates incompletas non solùm prout indiuisibiles; sed etiam prout diuisibiles, quia sub vtraque ratione ad compositionem corporis ordinantur, immediatè vna, superficies videlicet, quia immediatè vnit illius partes; & mediatè linea, quia immediatè vnit partes superficiei. Hoc tamen non tollit, quòd vtraque sit vera, & propria species quantitatis: quia quælibet ex illis prout distincta est ab alia, & à corpore, habet partes impenetrabiles diuersæ rationis à partibus alterius: ergo prout distincta est ab aliâ, & à corpore participat veram rationem quantitatis. Consequentia est bona. Antecedens probatur: quia linea, prout distincta est à superficie, habet partes longas; & hæc, prout distincta est, à corpore habet partes latas impenetrabiles inter se: cur ergo non dicentur participare verè, & propriè ratione sui conceptum formalem quantitatis? Si autem illud formaliter participant, & ex aliâ parte constant partibus diuerso modo impenetrabilibus inter se, vt probatum est. n. 72. nec earum differentias transcendit ea ratio, quia non est de ratione formali talium differentiarum habere partes impenetrabiles; sed talitas impenetrabilitatis, nihil illis deficiet ad hoc, vt sint veræ, & propriæ species quantitatis, etiamsi corpus sit entitas ex naturâ suâ completa, & ipsæ incompletæ: quia hoc, quod est esse speciem alicuius generis, ex eo solùm

solùm desumendum est, quod rationem formalem talis generis participet sine transcendentia differentiarum, vt constat ex dictis disp. 6. circa naturam generis.

79 Instabis: species contenta sub vno genere non potest includi in aliâ sub eodem genere contentâ: sed superficies continetur in corpore, quod est species quantitatis: ergo superficies non potest esse species ipsius quantitatis. Maior videtur certa: quia species contentæ sub eodem genere diuidunt ipsum genus; si autem vna includeretur in aliâ, quâ ratione possent illud genus diuidere? Respondeò, duplici modo posse rem vnam in alterâ includi. Primò, ita vt sit illi tota ratio eliciendi aliquam operationem, vel munus aliquod exercendi. Secundò ita vt illam solùm iuvet, vel aliquo modo compleat ad tale munus exercendum.

80 Si ergo res vna includatur in aliâ primo modo, conceptus, ad quem pertinet operationem illam elicere, vel munus illud exercere, non potest esse genus respectu vtriusque rei, includentis videlicèt, & inclusæ. Ratio à priori est: quia genus vt tale non potest contrahi ad species, nisi per sui multiplicationem in illis: sic enim disputat. 1. section. 3. in definitione vniuersalis (sub quo genus comprehenditur, vt species illius) explicuimus τὸ *vnum aptum esse in multis*; hoc est, aptum, vt fiat multa per sui contractionem ad inferiora: nequiret autem genus multiplicari, seu fieri multa in inferioribus, si vnum ex illis esset alteri tota ratio participandi rationem genericam, animal verbigratia, quia iam in eo casu non essent duo animalia; sed vnum tantum, quod in se esset verè animal, &, alteri tribueret hanc denominationem se ipsum illi communicando. Sic se habet rationale (cuius est proprium ratiocinationem elicere) respectu animæ rationalis, & hominis, quod quidem non potest esse genus respectu eorum: quia, videlicèt, etsi tam homo, quàm anima rationalis dicantur ratiocinationem elicere; at id conuenit homini ratione animæ, ita vt hæc sit homini integra causa eliciendi ratiocinationem, nec vlla alia vis præter illam detur homini ad ratiocinandum: & propter eà non sunt duo rationalia; sed vnum tantum, quod se alteri communicando, illud constituit rationale per se ipsum.

81 Si verò res vna includatur in aliâ secundo modo, nempe, ita vt illam solùm iuvet, vel aliquo modo compleat ad munus aliquod exercendum, conceptus, ad quem pertinet munus illud exercere, poterit esse genus respectu rei includentis, & inclusæ; si hæc aliàs seorsim sumpta ab includente, ratione sui talem conceptum participet. Ratio à priori est: quia in tali casu conceptus ille ita participatur ab includente, & incluso, vt multiplex sit in illis; quandoquidem res inclu-

clusa ratione sui participat talem conceptum, vt supponimus; includens vero non ratione tantum inclusæ, sed ratione suæ integræ entitatis illum etiam conceptum participat: atqui res includens, & inclusa sunt duæ entitates realiter distinctæ; quia ex communi omnium consensu quælibet pars secundùm se sumpta distinguitur realiter à toto, quod realiter componit: ergo conceptus essentialis, seu genericus participatus intrinsecè à re includente, & inclusâ erit duplex realiter in illis; atque adeò ex defectu multiplicationis non est dicendus non posse esse genus respectu illorum.

82 Sic ergo dico se habere corpus, & superficiem respectu quantitatis, de cuius conceptu est constare partibus impenetrabilibus inter se: quia superficies ita includitur in corpore, vt non sit integra ratio impenetrabilitatis ipsius corporis; sed solum se habeat vt nexus vniens partes profundas ipsius corporis, quæ ex se sunt impenetrabiles; deinde ipsa superficies ex se habet partes latas impenetrabiles etiam inter se: & propterea tam ista, quàm illud participat essentialiter impenetrabilitatem suarum partium distinctam realiter in vtroque ratione diuersimodæ impenetrabilitatis in vtroque existentis, nec eorum differentias transcendentis. Et hinc oritur, quòd quantitas possit in illa duo diuidi tanquàm in diuersas species essentialiter distinctas intra genus ipsius quantitatis. Ad instantiam ergo in formâ distinguo minorem: species contenta sub vno genere non potest includi in aliâ sub eodem genere contenta, si ea quæ inclusa est, sit tota ratio, propter quam includens participat conceptum genericum, concedo: si non sit tota ratio, &c. nego minorem. Deinde distinguo minorem: sed superficies continetur in corpore, quod est species quantitatis, ita vt sit tota ratio, propter quam conuenit corpori conceptus quantitatis; nego: ita vt non sit tota ratio, &c. concedo minorem. Et denique nego consequentiam: quia, cùm ex vnâ parte superficies ratione sui participet conceptum formalem quantitatis, potest esse species illius; deinde, cùm ex aliâ parte corpus, in quo ipsa superficies includitur, habeat diuersam impenetrabilitatem ab impenetrabilitate superficiei; possunt esse species distinctæ quantitatis. Ad probationem maioris ex dictis constat, res, quæ se habent vt includens, & inclusum, posse diuidere idem genus; quando quidem inclusio non obstat ad hoc, vt in illis conceptus genericus multiplicetur.

83 Obijcies secundò: differentia constitutiua vnius speciei non potest includi formaliter in aliâ diuersâ contentâ immediatè sub eodē genere: sed differētiæ constitutiuæ lineæ, & superficiei in ratione talium includuntur formaliter in corpore: ergo nō possunt esse spe-

species diuersæ contentæ immediatè sub genere quantitatis. Minor probatur: quia linea est diuisibilis secundùm longitudinē; superficies secundùm latitudinē: at corpus est etiā diuisibile secundū longitudinem, & latitudinē: ergo differentiæ constitutiuæ lineæ, & superficiei includuntur formaliter in corpore. Cōcessâ maiori, nego minorē. Ad probationē nego etiā minorem: nam, vt monui num. 67. linea dicitur continua, seu diuisibilis secundùm longitudinē, quia cōstat partibus, quæ versus vnā tantùm loci differentiā extenduntur; & superficies dicitur cōtinua, seu diuisibilis secundùm latitudinē; quia constat partibus, quæ versus duas tantùm loci differentias extenduntur: cum autē corpus nullam habeat partē, quę versus vnā, vel duas tantùm loci differentias extendatur; sed singulæ eius partes ad omnes loci differentias protendantur, hinc est, quod non contineat formaliter longitudinem, & latitudinem.

84 Instabis: ex hoc videtur sequi lineam, & superficiē non distingui à corpore per differentiam aliquam positiuam; sed solùm per conceptum negatiuum: nam hæ differunt à corpore, quia non sunt diuisibiles, & continuæ ad tot loci differentias, ac ipsum corpus: atqui hoc est quid negatiuū: ergo nō differunt à corpore nisi per cōceptum negatiuum. Hìc sunt duo distinguenda & carentia diuisibilitatis propriæ corporis, & radix huius carentiæ. Licèt ergo carentia ipsa sit quid negatiuū; at radix talis carentiæ est quid positiuū in linea, & superficie: quia sicut punctum, quod est omnino indiuisibile, est aliquid positiuum, in sententia omnium, ex quo oritur carentia omnis diuisibilitatis; sic etiam linea, & superficies per suas entitates positiuas sunt radix carētiæ diuisibilitatis corporis propriæ, cum autem per hanc radicē à corpore differant; fit, vt differentia earum sit aliquid positiuum. Vnde ad instantiā nego sequelā. Ad probationem concedo, lineam, & superficiem differre à corpore, quia non sunt diuisibiles sicut corpus. Et distinguo minorē: hoc est quid negatiuum, si sumatur formaliter, concedo: si sumatur radicaliter, nego minorem: & nego consequētiam, quia per suas entitates positiuas sunt radix negationis diuisibilitatis propriæ corporis. Hæc autem radix explicari solet per carentiam, seu negationem subsequentem ipsam radicem: quia non suppetunt alia vocabula, quibus melius explicetur.

85 Obijcies tertiò: superficies, & linea non cōstant partibus impenetrabilibus: ergo nō sunt quātitates propriè. Antecedens probatur: quia in sentētia Aristotelis ex natura rei penetratur vna linea cū altera linea; & vna superficies cum altera superficie, si illę versus latitudinem, & hæ versus profunditatem applicētur: vt videbimus lib. 6. Phys. ergo non sunt impenetrabiles ex naturâ suâ. Respondent aliqui, duas lineas, & duas superfi-

 cies,

cies non penetrari inter se: quia, licèt duę superficies, ita se tangāt versus eam partem, versus quam sunt indiuisibiles, vt vni loco indiuisibili respōdeant; nihilominùs, cùm careant partibus extensis versus eam partem, non dicendę sunt penetrari. Hæc responsio mihi displicet: quia sine fundamento aliquo requirit ad penetrationem plus quàm existētiam duorū corporum in eodem loco: ergo, cùm fateantur isti authores, vtranque superficiem esse in eodem loco indiuisibili, fateri debent esse penetratas. Confirmatur: quia, si duæ partes profundæ coniunguntur in eodē loco, dicuntur penetrari, nō aliâ de causâ, nisi quia sunt simul in eodē loco; neq; vllo alio modo explicuerunt hucusq; philosophi penetrationē: ergo, si duo indiuisibilia coniungantur simul in eodē loco, rectè dicentur penetrari.

86 Alij melius respondent, duas superficies (& idem est de lineis) posse mutuò applicari aut versus eam partē, versus quā sunt indiuisibiles; aut versus eā, versus quam sunt diuisibiles. Si applicentur priori modo, nihil erit quod penetrationē impediat: quia, cùm non habeant partes petentes extensionē versus eam partem, nihil esse potest, quod penetrationi resistat. Si verò secundo modo applicentur, non poterunt penetrari: quia, cùm partes eius petant extēsionem versus eam partem, se mutuò trudunt ab eodem loco, vt extensionem sibi debitam obtineāt. Hæc responsio est probabilis.

87 Nihilominus existimo, nullatenus penetrari posse duas superficies, aut duas lineas, siue versus hanc partē, siue versus illā applicētur: quia, vt probabo in Phys. disp. 25. necessario concedendū est in sententia Aristotelis superficiem continuantē duas partes profundas corporis, & lineam cōtinuantem duas partes latas superficiei, non esse in eodē loco, in quo sunt partes, quas cōtinuant; sed in diuerso; illis tamen proportionato, hoc est, linea est in spatio indiuisibili secundùm latitudinē, diuisibili tamē secundùm longitudinē; & superficies in spatio indiuisibili secundùm profunditatē, diuisibili tamē secundū latitudinē; & idem est de lineis, & superficiebus terminatiuis. Si autem superficies, & linea non penetrantur cum partibus, quas continuant, non est, cur dicantur penetrari cū alijs lineis, & superficiebus: quia, si propter aliquā rationē deberent penetrari vna linea cum aliâ, & vna superficies cū aliâ, maximè, quia se tangunt versus eam partē, versus quā sunt indiuisibiles: atquì partes, quas continuant, tangunt versus eam partem, versus quā ipsæ sunt indiuisibiles, & nihilominus non penetrātur cum illis: cur ergo dicētur penetrari inter se ipsas? Idē dicendum est de punctis, nempè quod vnum non possit penetrari cum alio: Neque inde licèt colligere, esse quantitatem: quia in sententiâ Arist. quam supponimus in præsenti, non dicitur quantitas quodcunque impenetrabile; sed quod

quod coalescit ex partibus ita impenetrabilibus inter se, vt singulæ etiam constēt alijs etiam impenetrabilibus; & sic in infinitum.

88 Obijcies quintò: nullum genus dicitur denominatiuè de suis speciebus: sed quantitas prædicatur denominatiuè de linea, superficie, & corpore: ergo non potest esse genus respectu illorū. Maior constat inductione deducta ex reliquis generibus. Minor probatur: quia Arist. lib. 5. Met. tex. 18. vocat lineam quantam, & eodem modo loquitur de superficie, & corpore: atquì hoc est prædicari quantiaatem denominatiuè de lineâ; quia *quantum* est denominatiuum, quod formaliter significat quantitatem, & cōnotat subiectū, de quo dicitur: ergo, &c. Respondeo, nomen *quantum* triplicem significationē habere apud authores. Primò enim significat habens partes ex se impenetrabiles; in qua acceptione idem significat, ac *quantitas*; sicut *ens* idē significat, ac *entitas*. Secundò significat habens extensionē. Tertiò significat habens quantitatē. Seundū primā significatio: ē prædicatur essentialiter de linea, superficie, & corpore; quia hæc essentialiter sunt quātitates. Et in hoc sensu Arist. loco illo ex lib. 5. Met. dixit lineā esse quantā. Iuxta secundā verò significationē prædicatur accidētaliter de linea, &c. quia vt sic dicit pro formali extensionē actualem, quæ accidit lineæ, &c. tāquā accidens propriū. Iuxta tertiā verò nullatenùs prædicatur verè de aliquâ ex speciebus quantitatis: quia vt sic dicit pro formali quātitatē, & pro materiali subiectū, quod illā habet tanquā formam illi inhærentem; &, nulla ex speciebus quantitatis habet quantitatem tanquam formam illi inhærentem. In hoc sensu est verum, nullum genus dici denominatiuè de suis speciebus.

89 Restat agere de loco: an videlicèt sit species propria quantitatis cōtinuæ permanētis distincta à tribus præcedentibus. Locus (vt videbimus in 4. lib. Phys.) alicuius rei dicitur, *vltima superficies corporis immediatè illam continentis*. V. g. vltima superficies concaua vasis dicitur locus aquæ intra illud contentæ. In loco ergo hæc omnia inueniuntur. Primò vltima superficies corporis continentis. Secūdò præsentia, per quā dicitur continere locatum in hac distantiâ à reliquis corporibus. Tertiò dispositio partium ipsius superficiei in suo spatio. Quartò commensuratio loci cum locato. Locus ergo ratione primi pertinet ad eandem speciem quantitatis, ac reliquæ superficies. Ratione secundi pertinet ad prædicamētum *Vbi*, cuius propriū est constituere corpora præsentia in tali, vel tali distantia à reliquis. Ratione tertij pertinet ad prædicamentum *Situs*; cuius propriū est partes corporis taliter, vel taliter disponere in suo spatio. Ratione quarti pertinet ad prædicamentū *Relationis*; cuius propriū est extrema inter se cōferre. Præter hæc nihil aliud datur in loco, ratione cuius

possit peculiarē speciē quātitatis cōstituere, atq; adeò dicendū est, non esse peculiarem speciē quantitatis vltra suprà positas, lineam videlicèt, superficiem & corpus.

De motu, & tempore: an verè, & propriè sint species quantitatis?

90 DE motu agitur in 3. & 5. lib. Phys. & de tempore in 4. hìc tamē breui calamo perstringemus ea, quæ necessaria sunt ad præsentis difficultatis decisionē. Motus dicitur actio, per quā subiectum aliquod transit de vno in aliud, hoc est, de termino *à quo* ad terminū *ad quem*. Porrò terminus *à quo* aliquandó est negatiuus, vt quando aer transit de tenebris ad lucē: aliquādó verò est positiuus, vt quando corpus aliquod transit de frigore in calorem, seu de vno loco in alium. Deinde motus vel potest esse instantaneus, tunc videlicèt, quandó subiectum transit in instāti de termino *à quo* in terminum *ad quem*, vt contingit, quando aer de tenebroso fit lucidus; id enim in istanti fit: vel potest esse successiuus, tunc videlicèt, quādo subiectum non acquirit simul totum terminum *ad quem*; sed vnam partem post aliam in diuersis partibus temporis; vt contingit, quādo corpus aliquod mouetur per hoc spatium; non enim totum illud simul acquirit; sed vnam partem post aliam. Et idem cōtingit, quando corpus de frigido fit calidum; neque enim simul omnes gradus caloris acquirit; sed vnum acquirit post alium.

91 Prætereà duo genera partium possumus distinguere in motu subiecti corporei, & diuisibilis. Vnum earum, quæ dicūtur partes subiectiuæ: alterum earum, quæ appellātur successiuæ. Partes subiectiuæ vocantur eæ, quæ respondent partibus subiecti, quod mouetur. Ex. gr. dum mouetur totus homo, mouentur omnes eius partes, ita vt brachium moueatur per partē vnam motus illi respondentem, & pectus per aliam illi respondentem, & sic de reliquis. Hæ dicuntur partes subiectiuæ motus, quia illi conueniunt ratione subiecti, quod mouetur, & sunt plures, vel pauciores pro maiori, vel minori numero partiū ipsius subiecti: deinde sunt simul duratione, quia quando totū subiectū mouetur, in eodē tempore, in quo vna pars mouetur, mouentur & aliæ. Partes successiuæ motus dicuntur illæ, quarū vna aduenit subiecto prius tēpore, quam alia. Tales sunt in motu calefactionis eæ partes, quibus subiectum mouetur ad diuersos gradus caloris acquirendos: prius enim acquirit primum gradū, deinde secundū, & sic de reliquis. Tales etiā sunt in motu locali partes, per quas mobile percurrit spatium aliquod diuisibile; prius enim mouetur ad partem spatij sibi proximam, & deindè ad subsequentem, &c. Cæterum huiusmodi partes possunt esse successiuæ, vel quoad primam solùm productionem termini; non tamē quoad conseruationē (vt sunt partes motus calefactionis, per quas suc-

successiuè acquiruntur gradus caloris; semel tamen acquisiti conseruantur simul) vel omninò, non solùm quoad primam productionem termini; sed etiam quoad cõseruationẽ: vt sunt partes motus localis, per quas successiuè acquiritur spatium diuisibile, ita vt vna parte acquisita, non conseruetur præsentia anteà acquisita in aliã antecedente. Hæc de motu.

92 Tẽpus aliud dici solet esse reale, aliud imaginariũ. Tempus reale definitur ab Arist. in 4. lib. Phys. *Numerus motus secundùm prius, & posterius*; hoc est, vt ibidèm explicabimus, duratio, seu distinctio partium motus secundùm prius, & posterius. Itaque ad hoc; vt detur tempus, nihil aliud requiritur, nisi quod partes successiuæ motus sibi succedant perenni fluxu sine interruptione. Cæterum quia tempus assumi solet vt regula ad durationẽ aliorum omnium mensurandas, solus motus cœlorum, vtpotè qui ob nimiam, quam in successione suarum partium seruat vniformitatem, maximè idoneus est ad munus regulæ obeundum, dicitur absolutè tẽpus apud authores: & propterea de illo præcipuè procedit præsens difficultas; & quidquid de illo dixero, dictũ puta de durationib⁹ quoruncunq; motuũ. Tẽpus imaginarium dicitur illud, cui nos imaginamur, res siue successiuas, siue permanentes correspondere, per suas durationes. Hoc sufficiat hìc dixisse de tempore. Exactam eius explicationẽ dabo in lib. 4. Phys. Difficultas præsens non procedit de tempore imaginario; sed de reali. His ergo positis.

93 Certũ est primò, motũ non esse speciẽ quãtitatis ratione partium, quę dicũtur subiectiuę: quia licèt hæ partes non possint penetrari, & sint extensæ per totũ subiectũ, quod mouetur; nihilominus hæc impenetratio, & extensio nõ debetur illis ex naturã suã; sed ratione quantitatis subiecti, quod afficiũt: sicut enim albedo, calor, & reliqua accidentia existentia in subiecto quanto sunt extensa taliter, vt partes eorum non possint penetrari inter se, non quidẽ ratione sui, vt fatẽtur omnes; sed ratione quantitatis, cui immediatè inhærent, vel quæ reddit impenetrabiles partes subiecti, quod immediatè afficiunt talia accidẽtia; sic etiã partes subiectiuæ motus existentis in subiecto quãto sunt extẽsæ, & impenetrabiles inter se non ratione sui; sed ratione quãtitatis, quã afficiunt, vel quæ reddit impenetrabiles partes subiecti, quod afficiunt. Neq; enim vllũ est fundamentũ ad philosophandũ diuerso modo de partibus motus extensis per subiectũ quantum, quàm de reliquis accidentibus existentib⁹ in eodem subiecto. Hinc fit, nullum motum instantaneum posse esse speciẽ quãtitatis: quia si esset, maximè ratione aliquarum partium petentium aliquam extensionem: at motus instantaneus non potest habere alias partes præter subiectiuas (quas iam exclusimus à ratione quantita-

tis) successiuæ enim pugnant cum ratione motus instantanei; vt constat ex eius descriptione suprà datâ: ergo nullatenùs potest esse species quantitatis. Solùm ergo procedit difficultas de tempore reali, & motu successiuo secundùm partes successiuas.

94 Et ratio dubitandi pro parte affirmante esse species quantitatis, est; quia, sicut partes quantitatis permanentes sunt localiter extensæ, ita vt non possint in eodem loco penetrari; sic etiam partes successiuæ motus, & partes temporis sunt extensæ quoad durationem, ita vt non possint simul coniungi in eâdem duratione: ergo, sicut partes quantitatis permanentis pertinent ad prædicamentum quantitatis, quia sunt extensæ, & impenetrabiles secundùm locum; sic etiam partes successiuæ motus, & partes temporis pertinere debent ad idem prædicamentum, quia sunt extensæ, & impenetrabiles secundùm durationem. Vel, si non vis eas ad idē prædicamentum admittere, constitue duo: vnum, ad quod quantitas permanens; & aliud, ad quod quantitas successiua pertineat.

95 Dicendum nihilominùs est motum, & tempus non esse verè, & propriè quantitatem. Hæc sententia, quod ad motum attinet, est communis inter authores, si vnum, vel alterum excipias. Et de tempore idem docet P. Suar. in Met. disp. 40. sect. 9. num. 8. cui subscribunt plures ex nostris; est etiam plurium Thomistarū. Eam expressè tradit Arist. lib. 5. Met. tex. 18. vbi motum, & tempus exclusit à numero eorum, quæ sunt quanta per se, & enumerauit inter ea, quæ sunt quanta per accidens. Idem cōfirmat S. Thomas ibi lect. 15. atque adeó, dum alijs in locis hæc duo adnumerāt inter species quantitatis, intelligendi sunt iuxta doctrinam in hoc loco expressam de quantitate per accidens.

96 Pro huius probatione in memoriam reuoco duo, quæ dixi initio huius disputationis. Primū est, conceptum formalem quantitatis vt talis consistere in hoc, quod est esse impenetrabilem, seu costare partibus impenetrabilibus ratione sui immediatè, ita vt illis non conueniat ratione alicuius adiuncti; sed præscisè ratione propriæ entitatis. Secundum est, impenetrabilitatem non consistere in eo præscisè, quod vna pars non possit esse simul cum aliâ; sed in eo, quod quælibet ex illis vi propria excludat, seu non permittat ingredi in suū locū, vel in suā durationē aliam ex se capacem occupandi talē locum, seu talem durationē: nam, vt ibi dicebamus, præsentia, per quā vnus Angelus respondet huic spatio, & præsentia, per quam alter, vel idem respondet alteri, nō possunt esse simul in eodem spatio; & nihilominùs non dicuntur impenetrabiles, certè nō aliā de causâ, nisi quia repugnantia earum præsentiarum in eodem loco nō prouenit ex eo, quod vna vi propria excludat aliam à loco, cui ipsa respondet; sed ex eo,

quod

quòd, cùm quælibet per suã essentiam sit affixa suo spatio, non potest transire ad aliud occupãdum. Deinde aduerto, hanc vim se mutuo excludẽdi à suo loco vel à suâ duratione, debere oriri ex repugnantiâ, seu incompossibilitate immediatâ illarum respectu eiusdem durationis, seu eiusdem loci; non verò ex incompossibilitate respectu eiusdem subiecti: neque enim quantitas permanens est impenetrabilis cum aliâ ex eo præcisè, quod nõ possint esse in eodem subiecto; sed immediatè, & ratione sui id habent independenter à subiecto; & ideò, licèt in diuersis subiectis cõstituantur se excludunt ab eodem loco. His positis.

97 Probatur nostra conclusio; quia partes succesiuæ motus nõ sunt impenetrabiles immediatè ratione sui secundùm durationem: ergo motus non est propriè quantitas. Consequentia est bona: quia, si propter aliquam rationem conueniret illi propria ratio quantitatis, maximè quia partes eius essent impenetrabiles ratione sui secundùm durationem, vt constat ex dictis pro ratione dubitãdi. Antecedens probatur: quia, vt eæ partes ratione sui essent immediatè impenetrabiles secundũ durationem, deberent singulæ vi propriâ reliquas excludere à suâ duratione propter repugnãtiam, quam haberent respectu eiusdem durationis: atquì se excludunt ab eadem duratione non propter repugnantiam, quam habent respectu eiusdem durationis; sed propter incompossibilitatem, quam habent respectu eiusdem subiecti: nam si mobile posset esse simul in omnibus spatijs, quę acquirit successiuè per partes huius motus; simul etiam darentur tales partes in eadem duratione, vt nullus non fatebitur: ergo partes motus non sunt ratione sui immediatè impenetrabiles secundùm durationem.

98 Confirmatur primò: quia, si partes motus ratione sui essent immediatè impenetrabiles secundùm durationem, se mutuo excluderent ab eadem duratione, siue essent in diuersis subiectis, siue in eodem; nam in quantitate permanente nõ dicitur vna impenetrabilis cum aliâ, quia non potest esse in eodem subiecto; sed quia siue sint in subiecto, siue extra subiectum vna excludit aliam à suo loco: atquì partes succesiuæ motus, si sint in diuersis subiectis possunt esse simul in eadem duratione; quia in eodem tẽpore, in quo ego moueor succesiuè, moueri potest alius etiam succesiuè: ergo non sunt ratione sui impenetrabiles immediatè secundùm durationem. Confirmatur secundò in motu alterationis, qualis est motus calefactionis, & alij similes: quia motus calefactionis non existit succesiuè, quia partes eius ratione sui pugnant inter se in eâdem duratione; sed quia agens calidum non potest simul introducere in subiecto omnes gradus caloris propter resistentiã contrariæ qua-

litatis præexistentis in illo eodem subiecto; vnde, si non esset qualitas contraria in eo subiecto, vel actiuitas agentis calidi esset ita vehemens, vt fortior esset totâ resistentiâ contrariæ qualitatis, in instanti introduceret omnes gradus caloris in subiecto: ergo successio partium talis motus non oritur ex impenetrabilitate earũ inter se secundùm durationem; sed ex defectu virtutis in agente ad producendos omnes gradus simul: ergo non est, cur motus dicatur esse propriè quantitas ratione successionis suarum partium.

99 Iam quod neque tempus reale sit propriè quantitas, facilè probatur: quia tempus vel nihil aliud est preter partes successiuas motus, vel solùm addit supra illas durationem, per quam eæ respondent successiuè tempori imaginario. Si autem nihil aliud sit præter partes successiuas motus, non potest esse quantitas propriè, vt probatum est. Deinde neque erit quantitas, si in duratione successiuâ partium motus cõsistat: quia, licèt duratio vnius partis nõ possit esse, seu respondere eidem tempori imaginario, cũ durationibus aliarum partium; id tamen non prouenit ex eo, quod singulæ durationes reliquas excludât vi propriâ à tempore imaginario sibi ipsis respondente; sed quia quælibet ex illis ita affixa est per se ipsam tempori imaginario, cui respondet, vt non possit alteri correspondere; vt in simili diximus de præsentijs respondentibus diuersis spatijs: ergo sicut hæ non habent impenetrabilitatẽ requisitam ad quantitatem permanentem; sic neque illæ habent impenetrabilitatem requisitam ad hoc, vt sint quantitates successiuæ.

100 Ex dictis constat ad rationem dubitandi suprà adductã; nam, licèt in motu, & tempore detur extensio partium successiuarum, non oritur ex impenetrabilitate, quæ est ratio formalis quantitatis; & ideò non sunt propriè quantitas illa duo. Motus verò rei corporeæ, & eius duratio, quæ est tempus reale, dicuntur quanta per accidens; quia sunt in subiecto quanto. Deinde dicuntur analogicè quanta, quia ratione extensionis successiuæ aliqualem similitudinem habẽt cum extensione quantitatis, quæ verè, & propriè est talis. Et proptereà hæc ratio quantitatis analogicæ, extenditur etiam ad motus successiuos rerum spiritualium; quia hi etiam ratione successionis aliquam habent analogiam, & similitudinem cum extensione veræ quantitatis.

SECTIO VI.

De proprietatibus Quantitatis.

101 TRes quantitatis proprietates enumerauit Aristo. in cap. de Quantitate. Vna est *non habere contrarium*, quod intelligendum est de contrarietate pro-

priè

priè sumpta; quæ solum conuenit ijs, *quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt*: neque enim intra genus quantitatis datur aliqua, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt in comperto est apud omnes. Altera proprietas est *non suscipere magis, & minus*, intellige, secundùm intensionem: quia intensio formæ fit per additionem partium eius in eadem parte subiecti in eodem loco existente, vt dicemus in lib. de Generat. partes autem quantitatis, cùm sint impenetrabiles inter se, non possunt esse plures in eadem parte subiecti in vno, & eodem loco existente; quia forma penetrari debet cũ subiecto, quod informat, vt fatentur omnes; & ideó, si plures essent in eadem parte subiecti in vno, & eodem loco existente, deberent penetrari & cum illo, & inter se se; quia quæ penetrantur cum vno tertio in vno, & eodem loco, penetrari debent inter se.

102 Tertia proprietas quantitatis est *esse æqualem, aut inæqualem cum aliquo alio*, intellige, secundùm extensionem. Hæc proprietas non est sumẽda secundùm actum; sed secundùm aptitudinẽ: quòd enim actu sit æqualis, aut inæqualis valde accidentale est illi; cum accidentarium omnino sit cuilibet quantitati; quod dentur aliæ cum quibus adæquetur, aut nõ adæquetur de facto. Est tamen duplex aptitudo ad æqualitatem, seu inæqualitatem: vna radicalis, & remota: altera formalis, & proxima. Illa est ipsa essentia quantitatis, quæ quidem est radix extẽsionis per se requisitę ad æqualitatem, seu inæqualitatẽ. Aptitudo verò formalis, & proxima est proprietas ipsius quãtitatis, ita vt illi soli, omni, & semper cõueniat, & propterea est proprium quarto modo. Hæc aptitudo supponit, aut inuoluit extensionem partium quantitatis: eo enim ipso, quod dentur extensæ tales partes; est proximè apta quantitas ad fundandam æqualitatẽ, aut inæqualitatẽ, si ponatur aliud, cum quo possit esse æqualis, aut inæqualis.

103 Dices: hæc etiam aptitudo conuenit materiæ primæ: nã si hæc separata esset à quantitate, posset esse extensa, & propterea apta, vt esset æqualis, aut inæqualis alteri materiæ etiã extensæ: ergo non est propria quarto modo quãtitatis. Respõdeo, talẽ aptitudinem conuenire materiæ non per se; sed per accidens; quia quanuis separata à quãtitate possit extensionẽ habere, illã tamen non petit, cum omnes eius partes absq; vlla ipsius resistẽtia possint reduci ad punctũ in eo statu: quantitas veró petit ex natura suã extensionẽ, ac per consequens aptitudinem ad æqualitatẽ, aut inæqualitatẽ, cum talis aptitudo fundetur in partiũ extensione. Hinc est, quod prædicta aptitudo per se consequatur quãtitatẽ, & propterea sit propria illius: & deinde cõueniat per accidens materiæ separatæ; & propterea nõ dicatur propria ipsi, ac per cõsequẽs sit propria quarto modo quan-

quantitatis; quia nulli alteri conuenire potest tanquàm proprietas. Est tamen aduertendum hanc proprietatem non posse conuenire quantitati infinitæ si detur; quia, licèt hæc sit proprietas quantitatis vt sic; & quantitas infinita comprehendatur sub illâ, sicut comprehenditur finita; nam, vt diximus, sunt eiusdem speciei; tamen non conuenit quantitati, nisi sub ea conditione, quod habeat finem aliquem, aut terminum: neque enim dicitur propriè æquale, aut inæquale alteri secundum extensionem, nisi id, quod adæquat, vel excedit, aut non attingit fines, seu terminos extensionis illius. Sed de hoc latiùs agemus in Physic. quando infiniti naturam perscrutemur.

Coordinatio huius Prædicamenti.

104 Si ad sensum vulgi disponenda esset series prædicatorum ad hoc prædicamentũ pertinentium, primo diuidenda esset *Quantitas* in *continuã*, & *discretam*; deinde quælibet ex his in *permanentem*, & *successiuam*. *Continua permanens* diuiditur in *lineam*, *superficiem*, & *corpus* & *locum*; & quælibet ex istis in sua indiuidua. *Continua successiua*, in *tempus*, & *motum*: & rursus ille in varias species motuum. *Discreta permanens*, quæ est *numerus* in varias numerorum species. *Discreta successiua*, quæ est *oratio* in diuersas orationum species. Ceterũ cùm reuerâ nõ participent rationem quantitatis, nisi tres illæ species quantitatis continuæ permanentis, *quantitas* diuidenda solum est in *lineam*, *superficiem*, *corpus*; & deinde quælibet [illegible] tis in sua indiuidua.

DISPVTATIO XVIII.

De Qualitate.

Qvamuis Arist. hìc in Logica priùs egerit de relatione, quã de qualitate: in Metaphysica veró priùs sermonẽ instituit de qualitate, & deinde transijt ad relationẽ & meritó; quia, cùm qualitas perfectior multò sit relatione, cõgruũ est, quod primum sibi vindicet locum in disputatione.

SECTIO I.

Explicatur conceptus formalis Qualitatis.

1 Plures significationes sortitur nomẽ *qualitas* apud philosophos. Primo enim significat differentiã essentiaë cuiuscunque rei in quo sensu eam sumpsit Porphir. c. de Differ. dum dixit differẽtiam propriissimam prædicari *in quale quid*. Sub hac significatione transcendit omnia prædicamẽta, quia in omnibus inueniũtur differentiæ essentiales, per quas & genera eorũ diuiduntur, & constituuntur species. Secundò significat quodcũq; accidens prædicamẽtale in quo sensu omne accidẽs dicitur prædicari de substãtia *in quale*; sub

sub hac ratione qualitas compre-hendit omnia prædicamenta acci-dentium. Tertiò denique accipitur qualitas propriè, & strictè pro suo primo genere huius prædicamen-ti; & sub hac acceptione agimus de qualitate in hac disputatione.

2 Sic eam definiuit Arist. hic cap. de Qualitate. *Qualitas est, qua quales esse dicimur.* Cæterum inepta censetur à nonnullis ista definitio, quia videtur reddere idem per idem, & ignotum per æquè igno-tum declarare: neque enim magis notum est nobis, quid sit aliquem dici qualem, quam quid sit quali-tas? & ideò si alia via qualitatem non explicemus, omninò illius na-turam ignorabimus. Forsan tunc téporis vsu receptum erat in scho-lis, vt qualia frequenter dicerentur ea, quæ aliqua ex his, quas voca-mus qualitates, informarentur; & ideò Arist. voluit vtcunque quali-tatem declarare per suum effectum formalem sub eo nomine, quo in ore omnium versabatur. Nihilomi-nus enitendum nobis maximè est, qualitatis naturam amplius decla-rare.

3 Nonnulli recentiores Tho-mistæ, vt Arist. sententiam defen-dant, dicunt, rationem formalem qualitatis consistere in hoc, quod est *qualificare, formare, & nobilita-re* substantiam primò & per se. In quo dicunt, differre à quantitate, & reliquis accidentibus: quia quanti-tas non qualificat; sed quantificat substantiam: reliqua verò acciden-tia non qualificant substantiam pri-mò, & per se, quia vel ad extrinse-cum eam ordinant, vel ab extrinse-co in sua denominatione depen-dent. Hæc sententia videtur mihi nihil addere supra Arist. definitio-nem, nisi verba, quæ illam magis difficilem reddunt. Nam τὸ *quali-ficare* vel idem est apud hos autho-res, ac *quales reddere*, & sic æquè ob-scura manet definitio, ac definitũ, nam *reddere quales* idem est, ac *red-re habentes qualitatem*: quis autem non videat æquè obscurè significari qualitatem per hoc, quod est *redde-re habentes qualitatem*, ac per no-men *qualitas*? Adde, definitum re-peti in definitione; quod est vitiũ, quod iubemur vitare in definitioni-bus tradendis. Vel τὸ *qualificare* significat idem, ac hispanè, *darle al-guna calidad, ò nobleza*, in quo sen-su videtur accipi à prædictis autho-ribus, quia dicunt qualitatem qua-lificare, & nobilitare substantiam. Et sic est difficilior eorum senten-tia: quia *qualificare*, seu *nobilitare* in prædicto sensu nihil aliud est, quam tribuere substantiæ per mo-dum formæ, seu in genere causæ for-malis aliquam perfectionem, quam ipsa substantia non habeat à se: at-qui hoc conuenit etiam quantitati; quia hæc in genere causæ formalis tribuit substantiæ aliquam perfe-ctionem, quam ipsa non habet à se: ergo ea definitio sic explicata non est bona, cum conueniat alijs à de-finito.

4 Secundò: præsentia etiam, & relatio (quæ in sententia horum au-thorum est accidens intrinsecum sub-

subiecto realiter distinctum, habilo) in genere causæ formalis tribuunt aliquam perfectionem substantiæ: ergo *qualificant*, & *nobilitant* subiectum. Dicunt tribuere perfectionem non primariò, & per se sicut qualitatem; sed quasi secundariò, quia ordinant ipsam substantiam ad aliquid extrinsecum; præsentia videlicet ad spatium, cui fit præsens substantia per illam; & relatio ad terminum. Sed contra: ad hoc, vt forma accidentalis dicatur non perficere substantiam primariò, & per se, vel est necessarium, quod illam ordinet ad aliud extrinsecum ordine, seu relatione prædicamentali; vel sufficit, quod id præstet transcendentali. Si primum, dicetur præsentia perficere substantiam primariò, & per se; quia non ordinat substantiam ad spatium relatione prædicamentali; sed tantùm transcendentali, vt fatentur omnes. Si dicatur secundum; plures sunt qualitates, quæ transcendentaliter referuntur ad aliquid extrinsecum, vt sunt potentiæ vitales, scientiæ, habitus virtutum, & aliæ similes, quæ transcendentaliter referuntur ad obiecta, vt nullus non concedit: ergo vel concedendum est, has non perficere substantiam primariò, & per se; ac per consequens secundùm tuam sententiam non erunt qualitates contra omnium existimationem; vel dicendum est relationem transcendentalem ad aliquid extrinsecum non sufficere ad hoc, vt accidens dicatur non perficere substantiam primariò, & per se; & sic conueniet præsentiæ, durationi, & alijs similibus accidentibus definitio qualitatis à te tradita.

15 Tertio impugnatur prædicta sententia: quia formæ per se tendentes ad destructionem substantiæ non possunt dici illam nobilitare, vt ex se constat: atqui plures dantur qualitates per se tendentes ad destructionem substantiæ, quam informant, & nihilominus in consensu omnium exercent munus qualitatum erga illas: ergo non est constituendus effectus formalis qualitatis in hac tuâ nobilitatione. Minor est certa: quia calor introductus in aquâ per se tendit ad destructionẽ ipsius aquæ, in qua recipitur iuxta sententiam istorum authorum asserentium, accidentia subiectari in toto composito; deinde plures dantur morbosæ qualitates in viuentibus, quæ illa disponunt ad interitum. Respondent, non esse de ratione qualitatis *qualificare* solùm, & *nobilitare* subiectum; sed vel *qualificare* illud, vel præstare illi effectum contrarium *qualificationi*, & *nobilitationi*: & ideò comprehendi prædictas qualitates sub definitione ab ipsis traditâ; quia tribuunt subiecto effectum contrarium *nobilitationi*, & *qualificationi*. Sed contrà primò: Quis non videat hanc explicationem expressè esse contrariam definitioni Arist. quam intendis explicare? Arist. enim dixit absolutè, qualitas est *qua quales esse dicimur*; & tu dicis, *qua quales esse dicimur, vel non quales*; quia

per oppositum huic, quod est esse *quales*, debemus constitui *non quales*. Difficilis sanè modus Aristotelis explicandi. Secundò: tu intendis definire vnum conceptum genericum communem omnibus: at per definitionem prædictam non explicas vnum conceptum qualitatis: ergo non benè definis qualitatem. Minor videtur mihi certa: quia vnus, & idē conceptus non potest inuoluere formaliter duas rationes oppositas: atquì tu das prædictam definitionem per duas rationes oppositas, hoc est, per *qualificare*, & *per contrarium qualificationis*: ergo non explicas vnam rationem, seu vnum conceptum qualitatis, ergo aliter explicanda est ratio communis qualitatis.

6 Alij sic eam definiunt apud P. Suar. infra referendum: *Qualitas est accidens absolutum consequēs formam*. Ad distinctionem quantitatis, quæ videtur consequi materiam. Dicitur etiam accidens absolutum ad excludenda reliqua accidentia præter quantitatem, quæ, cum sint entia modalia, absoluta esse non possunt. Hæc definitio, vt iacet, non est admittenda: tum quia certum est dari in Angelis qualitates, quæ nullam formam consequantur, cum Angelus sit substantia simplex; non composita ex materia, & forma: tum etiam quia dantur qualitates supernaturales, quæ nullam formam, aut substantiam naturalem consequuntur, cum sint supra exigentiam totius naturæ; imo nec consequi possunt substantiam supernaturalem in communiori sententia asserente, esse impossibilem substantiam creatam supernaturalem.

7 P. Suar. in Met. disp. 42. sect. 1. hanc adducit definitionem. *Qualitas est accidens absolutum ad complendam perfectionem substantiæ tam in agendo, quam in existendo.* Hæc definitio etiam displicet: quia vltima particula *tam in agendo, quam in existendo* vel intelligitur copulatiue, vel disiunctiue. Si copulatiue, non conuenit omnibus qualitatibus, cum nonnullæ sint, quæ nullam habent actiuitatem; vt sunt colores, & aliæ secundæ qualitates in sententia plurium. Si intelligitur disiunctiue non explicat vnam rationem communem qualitatis, sed aggregatum plurium rationum. Secundò prædicta definitio conuenit etiam quantitati: quia hæc complet substantiam in existendo, cùm non possit existere sine illa; & in operando, cùm non possit operari sine quantitate in sententia communi philosophorum.

8 P. Hurt. in Met. disp. 14. sect. 1. hanc approbat definitionē. *Qualitas est accidens absolutum non quantum*, hoc est, *distinctum à quantitate.* Dicitur *accidens absolutum*, vt significetur esse accidens reale, hoc est, non modale: per quod distinguitur à reliquis prædicamentis præter quantitatem; quæ vel sunt modi; vel saltem non sunt accidentia physica, quæ absolutè loquendo, solum dicuntur accidentia: Per rea-

liqua verba explicatur differentia, per quam distinguitur qualitas à quantitate, quæ differentia, cum sit nobis valde abscondita, non potest explicari, nisi per negationem: sicut differentia, qua bruta differunt ab homine, non aliter explicatur, nisi per negationem rationalis, dū dicimus, *brutum est animal irrationale*. Hæc definitio licet non exprimat omninò conceptum positiuum differentiæ propriæ qualitatis, nihilominùs explicat vnam rationem communem omnibus qualitatibus modo sufficienti ad illam discernēdam ab alijs accidentibus: & ideo sustineri potest.

9 Demum recentiores aliqui nostræ Societatis putāt, clariùs posse explicari conceptū formalē qualitatis. Sic ergo eam definiunt: *qualitas est accidens physicum, & reale aptum ex natura sua intensionem habere ratione sui, & remissionem*. Dicitur *accidens physicum*, vt distinguatur ab accidenti solum prædicabili. Additur *reale*, vt à modalibus distinguatur: sed in his omnibus conuenit cum quantitate; ab ea tamē differt per reliquas particulas. Dicitur autem *aptum ex natura sua intensionem, & remissionem habere*: quia ex natura sua est nata informare eandem omnino partem subiecti pluribus, aut paucioribus sui partibus: ita calor eandem manum potest magis, aut minus perficere per sui informationem secundum plures, & pauciores gradus, ratione ... rum tota manus dicatur magis, aut minus calida. Quod quidem non inuenitur in quantitate; hæc enim non potest secundum plures, aut pauciores partes eandem subiecti partem informare; sed singulis partibus subiecti diuisibilis debent singulæ partes quantitatis respondere, & non plures: & propterea vna, & eadem pars non dicitur magis, aut minus quanta, quia videlicet nulla potest informari pluribus, aut paucioribus partibus quātitatis; sed singulæ singulis tantum. Vide quæ diximus supra disp. 17. sect. 6. n. 101.

10 Additur verò in definitione quod hæc habeat qualitas *ratione sui*, vt clarius exprimatur differentia eius ab actione, & vnione, per quas ipsa qualitas producitur à suo agente, & vnitur suo subiecto: quia hæ etiam admittunt intensionem, & remissionem: neque enim plures gradus qualitatis esse possunt in eadem parte subiecti, nisi in illa producātur per plures partes actionis, & illi vniantur per plures vniones; atque adeo sicut eadem omnino pars subiecti potest perfici per plures gradus, ita etiam per plures productiones, & per plures informationes illorum graduum: ac per consequens sicut qualitas ratione istorum dicitur admittere intensionē; ita etiam dicentur eam admittere productio qualitatis, & eius informatio: cum hoc tamen discrimine, quod qualitas dicitur ea admittere *ratione sui*, quia non conuenit illi ex eo, quod sit via, aut modus alterius, cui hoc aliàs conueniat; sed per se ipsam id habet: at vero

pro-

productioni, & informationi qualitatis conuenit ex eo, quod illa sit via ad qualitatem, & hæc informatio qualitatis respectu eiusdẽ partis subiecti: & propterea non incongruè dicuntur hæ admittere intensionẽ ratione qualitatis; hoc est, quia ordinantur ad qualitatẽ, quæ per se ipsam, intesionem, & remissionem admittit.

11 Hæc definitio sic explicata Aristoteli adscribi potest: quia hîc propriũ qualitatis dixit esse, suscipere magis, & minus; hoc est, intensionẽ, & remissionẽ. Et quãuis statim addit hanc proprietatẽ non omnibus qualitatibus conuenire, nihilominus nullã aliam excepit nisi figuram, quam infra dicemus non esse propriè qualitatẽ; & ideò eã concessit Philosophus omnibus, quę qualitatis rationem propriè participant. Si autem ex Philosopho, proprium est qualitatis suscipere intensionem, & remissionem, non incongruè inde deducitur, capacitatem intensionis, & remissionis esse de essentia ipsius qualitatis vt talis.

12 Cæterum explicare oportet, qua ratione conueniat omnibus qualitatibus. Et quidẽ quod ad primas qualitates, vt sunt calor, frigus, humiditas, & siccitas; & quod ad secundas, vt sunt colores, sapores, &c. attinet, certũ est, admittere intensionẽ, & remissionem: quia experientia constat, eas intendi, & remitti circa eandem partẽ subiecti, & idem est de habitibus pertinẽtibus ad intellectũ, & voluntatem, & de actibus harũ potentiarum, & sensuũ, vt animasticus edisces. Maior difficultas est de potentijs vitalibus, si ab animâ distinguãtur: quia certum est, esse qualitates, si semel admittatur talis distinctio. Verum, si de potentijs materialibus, quales sunt sensus, loquamur, facile erit intensionem, & remissionem illis adscribere: quia experientia constat, vnum perfectiorem habere potentiam visiuam, quàm alium; imò & vnum, & eundem modo eam habere perfectiorem, modò imperfectiorem: cur ergo non tribuemus id maiori, & minori intẽsioni potentiarum, cum aliàs non benè aliter explicetur essentia qualitatis prout â reliquis accidentibus distinctæ.

13 De potentijs verò spiritualibus, quales sunt intellectus, & voluntas, potest dici esse capaces intensionis, & remissionis; ita tamen, vt si intra eandem speciem infimam possint dari animæ inæquales in perfectione indiuiduali, concedi possit defacto intensior intellectus vni, quã alteri: sin verò omnes debeãt esse æquales, eandẽ intensionẽ habere debeant intellectus omniũ, quæ ex natura rei neque augeri possit, cum nunquam virtus intrinseca animæ, à qua procedit, augeatur; neq; remitti: tum quia non habet vllum contrariũ, à quo grad⁹ eius imminui possint: tum etiam quia non pendet ab aliqua dispositione corporea, ex cuius defectu deficere posset intensio posita in prima animæ creatione. Idem dici potest de charactere,

ex parte potētiæ ad operationem, vt sunt species intentionales cuiusvis potentiæ cognoscitiuæ, quæ in mea sententia probanda in lib. de Anima vt conditiones solum concurrunt ad actus. Tales etiam sunt actus vitales cuiusvis potentiæ tā sensitiuæ, quàm appetitiuæ (quia tales actus prout involvunt terminos actionum vitalium sunt qualitates, vt dico in lib. de Anim.) hi enim actus, si sint potentiæ alicuius sensitiuæ, sunt conditiones proximæ, vel remotæ ad actum appetitus; & si sint potentiæ intellectiuæ sunt conditiones ad actum voluntatis. Deinde actus voluntatis, & appetitus sunt conditiones, & bonæ dispositiones in ordine ad alios actus vel voluntatis, vel alicuius potentiæ exterioris, quæ ex sympatia, quam habet cum istis actibus, eis positis, prorumpit in suam actionem. Hæc di... dixisse sufficiat in hoc loco de his a...ibus, vt obiter designemus, ad quam speciem qualitatis pertineant: ex dicēdis vero in lib. de Anim. clarius apparebit veritas doctrinæ traditæ. Quod autem isti actus pertineant ad hanc speciem, docent PP. Conimbr. hic quæst. 2. art. 3. sect. 1 §. *Demum cōcordat*, vbi dicunt, eos actus ab authoribus communiter in hac specie collocari. Huc denique reuocandos censeo Characteres, qui in Sacramētis Baptismi, Confirmationis, & Ordinis imprimuntur in animis suscipientium hæc Sacramenta; quia talibus Characteribus benè disponitur anima in ordine ad alia Sacramenta suscipienda, vel cōficiēda, vt Theologus edisces.

17 Prædictam speciem vocat Aristoteles *habitum, & dispositionem*: quia duplici modo potest disponi substantia in ordine ad operationem. Primò, ita vt dispositio sit difficilè mobilis à subiecto, & tunc vocat eam *habitum*. Secundò, ita vt sit facilè mobilis à subiecto, & tunc vocat eam *dispositionem* assumens prædicatum, alias vtrique dispositioni commune, ad significandam debiliorem. Est tamen difficultas inter authores: an per hæc nomina significentur qualitates specie dissidentes, vel accidentaliter solum distinctæ? Pro cuius decisione noto, ex duplici capite oriri posse, quod qualitas sit facilè, aut difficilè mobilis à subiecto. Primo ex maiori, aut minori intensione ipsius qualitatis, aut ex aliquo accidente occurrente: qualitas enim remissa facile expellitur à subiecto; secus intensa. Secundo ex ipsa natura qualitatis: nonnullæ etenim sunt qualitates talis naturæ, quæ ex se petunt conseruari à causis, à quibus diu conseruari nequeunt attento cursu naturali rerum; & aliæ, quibus naturalis est diuturna conseruatio. Prioris generis sunt species impressæ sensuum exteriorum, & actus tàm sensuum, quàm appetitus; tàm intellectus, quàm voluntatis. (Si vnum vel alterum actum intellectus, & voluntatis excipias) quia hæ omnes qualitates ex natura sua petunt conseruari à causis, à quibus diu conseruari nequeunt

iuxta naturalem rerum dispositionem, vt animalitas & silices. Posterioris generis sunt species impressæ intellectus, & memoriæ sensitiuæ, habitus scientiarum, virtutum &c. quando ad magnam peruenerunt intensionem: hæc enim perpetuò conseruari à Deo, & non potest facilè occurrere causa aliqua, quæ ex natura rei petat eorum destructionem. His positis.

18 Dicendum est primò: quòd quando qualitas est facilè, aut difficilè mobilis à subiecto ex ipsa natura qualitatis; distinguuntur specie habitus, & dispositio. In hunc sensum explico Thomistas absolutè asserentes habitum, & dispositionem specie distingui. Ratio conclusionis est facilis: quia qualitas, quæ ex propria natura, & prædicato specifico petit conseruari à causa, à quâ diu conseruari nequit; & qualitas, quæ ex propria natura, & prædicato specifico petit conseruari à causa, à qua iuxta naturalem rerum dispositionem non potest non diu conseruari, debent distingui specie in sententia omnium: ergo in tali casu ea, quæ his nominibus *habitus*, & *dispositio* significantur, distingui debent specie in sententia omnium.

19 Dicendum est secundò: quòd quando qualitas est facilè, aut difficilè mobilis à subiecto ratione intensionis, aut remissionis ipsius qualitatis; philosophandum est iuxta diuersas sententias adducendas in lib. de Generatione circa similitudinem, aut dissimilitudinem; aut qualitatem, aut inæqualitatem graduum intensionis qualitatum: nam in sententia asserente gradus esse dissimiles, & inæquales in perfectione specifica, dicendum est, habitum, & dispositionem esse qualitates specie distinctas secundum quid. In sententia vero adstruente omnes gradus similes, & æquales in perfectione, asserendum est habitum, & dispositionem non esse qualitates specie distinctas. Hac ratione explicandos censeo Scotum, & alios absolute asserentes habitum, & dispositionem non esse qualitates specie distinctas; hi enim loquuntur ex suppositione, quod habitus, & dispositio dicantur tales ratione alicuius accidentis occurrentis; aut ratione majoris, vel minoris intensionis accidentaliter solum distinguentis qualitatem intensam à remissa. In quo sensu certum est habitum, & dispositionem non distingui specie; sed solùm accidentaliter.

20 Sed difficultas est, in quo sensu distinxerit Aristoteles in præsenti habitum, & dispositionem? Respondeo Aristotelem his nominibus comprehendisse in præsenti tam qualitates, quæ ex natura sua sunt facilè, aut difficilè mobiles, quàm eas, quæ ex causa aliqua accidentali id habent. Itaque Aristoteles primam speciem qualitatis (cujus rationem formalem diximus consistere in hoc, quod est virtutem aliis iam operatricem, præparare ad operationem) diuisit

sit in *habitum*, & *dispositionem* comprehendendo sub his nominibus tam eas qualitates, quæ ex accidenti sunt facilè, aut difficilè mobiles à subiecto; quam eas, quibus id competit ex natura sua: & ideò ea diuisio apud Aristotelem partim est essentialis, partim accidentalis. Moueor ad id: quia ex vnà parte ea nomina ex se sunt apta significare tàm qualitates, quibus accidētaliter, quam eas, quibus essentialiter competit esse facilè, aut difficilè mobiles à subiecto: ex alia verò parte Aristoteles non expressit, se in vno, aut altero sensu ea assumere in præsenti: cur ergo non tribuemus illis significationes, quas ex se nata sunt habere? Hæc de prima specie qualitatis.

De secunda specie qualitatis.

21 Secunda species qualitatis est *potentia*, & *impotentia*: quæ quidem est *qualitas insita substantiæ, tanquam principium, & causa simpliciter requisita ad operationem pertinentem ad ipsam substantiam*. Nomine *potentiæ* significatur hìc facultas firma, & robusta in suo genere ad operationem: nomine vero *impotentiæ* intelligitur, non negatio potētiæ; sed facultas, seu potentia debilis, & infirma in suo genere ad operationem, vt cæcutiens dicitur non posse videre, non quia non habeat potentiam visiuam; sed quia eam habet ita imbecillem, vt vix, aut difficile videat. Sub hac specie comprehenduntur tàm qualitates actiuæ, quàm passiuæ, seu receptiuæ, si quæ sunt. Deinde comprehenduntur nō solùm eæ, quæ dantur substantiæ vt causæ adæquatæ operationis; sed etiam eę, quæ dantur vt causæ inadæquatæ, dummodo sint simpliciter requisitæ ad operationem.

22 Hinc est, quod ad hanc speciem pertinent omnes potentiæ vitales, (si sint accidentia ab anima realiter distincta, de quo in lib. de Anima) vt sunt intellectus, voluntas, sensus omnes, & appetitus sensitivus: hæ enim sunt qualitates, quæ dantur animæ tanquam facultates actiuæ, & (in sententia communi) passiuę simpliciter requisitę ad operationes vitales. Huc etiam spectant cæteræ qualitates, quę sunt proprietates substantiarum, vt sunt calor in igne; frigiditas in aquâ; humiditas in aere; siccitas in terrâ; grauitas in lapide, ferro &c.; leuitas in aere, igne &c. lux in Sole, & sic de alijs. Hæ enim dantur substantijs, vel vt proprium consequātur centrum, vel vt dispositiones in passo proximo introducant ad aliud sibi simile generandum, vel vt proprios actus in se ipsis, aut in alijs producant. Huc etiam reuoco habitus supernaturales, qui dantur naturis rationalibus ad actus supernaturales eliciendos, vt sunt habitus charitatis, fidei, spei &c., qui sunt principia simpliciter requisita ex parte talis naturę ad prædictos actus. Imò & species intentionales tā sensuū, quā intellect⁹ pertinere debēt ad hāc speciē in sententia tribuente illis concursum effectiuum in actus talium potentiarum: quia

in hac sententia sunt principia simpliciter requisita ad eos actus eliciendos.

23 Hic est difficultas: an potentia, & impotentia essentialiter distinguantur in ratione talium præcisse? Respondeò negatiue: quia, si sermo sit de facultatibus naturalibus, hæ consequuntur substantias tanquam potentiæ ex natura sua proportionatæ in suo genere ad illarum actus eliciendos: quod verò imbecilles, & infirmæ reddantur ad tales actus, prouenit ab extrinseco aliquo impedimento, vel ex defectu intensionis requisitæ, quod quidem nullam infert essentialem distinctionem, vel, si quam, imperfectam tantum, & secundum quid. Et idem est de facultatibus supernaturalibus Hinc colliges discrimen inter potentiam, & impotentiam ex vna parte; & habitum, & dispositionem ex alia: quia, cum dentur aliquæ dispositiones ex natura sua facilè; & aliæ ex natura sua difficilè mobiles à subiecto, iuxta dicta in parte præcedenti, potest dari distinctio specifica inter habitū, & dispositionem in ratione talium: at vero potentia nulla datur, quæ ex natura sua petat esse debilis, & infirma in suo genere; quia, cum adueniat substantiæ vt principium ex natura sua illi proportionatum in ordine ad operationem aliquam eliciēdā, debet ex natura sua esse talis, quæ, quatenus ex se est, sufficiat ad talem operationem, ni ex accidenti aliquo impedita impotentiæ sortiatur nomen: & propterea nulli vnquam absolutè erit essentiali ratio impotentiæ; sed accidentaliter continget omnibus. Est tamen aduertendum, ad hoc, vt aliqua facultas impotentia dicatur, non sufficere, quod detur alia perfectior: sic enim sola illa, quæ omnium perfectissima esset, potentia diceretur, & reliquæ impotentiæ; sed esse necessarium, quod intra suam seriē sit debilis, & infirma. Sic facultas visiua intra seriem hominum dicitur impotentia, quando non attingit operationem proportionatam tali speciei. Et sic de alijs.

De tertia, & quarta specie qualitatis.

24 TErtia species qualitatis dicitur passio, & passibilis qualitas. Hic sunt duo examinanda; nempe quænam sit ratio formalis illius, & vnde sumpserit appellationem? Ratio formalis huius speciei consistit in eo, quod sit *qualitas perceptibilis per sensum aliquem externum.* Sic PP. Cónimbr. hic quæstion. 1. art. 2. vbi pro se adducunt Scotum, Simplicium, & Ammoniū; & idem docet S. Thom. 3. p. quæst. 65. art. 1. ad 2. Dicitur vero hæc species passio, & passibilis qualitas, vel quia ex passione aliqua causatur, vel quia passionem causat in sensu aliquo externo. Porrò passio in præsenti sumitur pro alteratione, qua quis à propria dispositione remouetur: quia frequenter pati dicitur is, cuius propria, & connaturalis dispositio aliquantulum transmutatur.

25 Ex

25 Ex qualitatibus ergo per sensum perceptibilibus nonnullæ causant passionem in sensibus, quia dum ab eis percipiuntur, propriam eorum dispositionem immutant, vel per se ipsas, vel per alias, quæ illas comitantur. Sic calor, & frigus immutant organum tactus; sapor, & odor immutant organum gustus, & olfactus, & sic de alijs. Aliæ vero causantur ex aliqua passione: sic rubor causatur in facie per alterationem corporis ortam ex verecũdia; pallor per alterationem ortam ex timore, & sic de alijs. Deinde albedo, nigredo, & aliæ secundæ qualitates, oriuntur ex alteratione contingente per mutuam admixtionẽ primarum qualitatum. Quando autem color, aut alia qualitas secunda ex alteratione aliqua prouenĩẽs cito transit; vt rubor ex verecũdia, pallor ex timore &c., Dicitur *passio*: quando vero diu durat, vt color prouenienS ex proprio temperamẽto rei coloratæ; dicitur *passibilis qualitas*: & ideò per accidens solũ distinguuntur *passio*, & *passibilis qualitas*; quia omnino accidentale est colori, quod ex causa cito transeunte, vel diu durante proficiscatur, vt omnibus compertum est.

26 Est tamen aduertendum, quod ad hoc vt hæc species *passio*, & *passibilis qualitas* appelletur, nõ est necessariũ, quod qualitates omnes sub illa contentæ, aut causent passionem in sensu, aut ab ea causentur; sed sufficit, quod aliquibus ex his, quæ rationem formalem huius speciei participant, id conueniat; nam sicut lapis ita dicitur à lędendo pede (etiam si non omnes lapides pedem læserint) ex eo solum, quod aliqui hunc effectum aliquando præstiterint: sic etiam hæc species potest dici passio, & passibilis qualitas (etiam si non omnes qualitates sub illa contentæ ex passione oriantur, aut passionem efficiant) ex eo solum quod id aliquibus conueniat. Ex dictis facilè est explicare, quænam qualitates ad hanc speciem pertineã? In primis enim pertinent quatuor primæ qualitates; calor videlicet, frigus, humiditas, & siccitas: quia omnes illæ sunt tactu perceptibiles: eodem etiam percipiuntur qualitates aliquæ dolorificæ, & impulsus, ac propterea in hac etiam specie collocandæ sunt. Deinde pertinent sonus, odor, & sapor, quæ auditu, odoratu, & gustu percipiuntur. Deniq; omnes colores, & lux, quæ quidem per visum attinguntur.

27 Quarta species est *forma, & figura*. Hic sumitur figura pro terminatione quantitatis, ratione cuius dicitur ipsa quantitas rotunda, plana, curua, recta, triangularis, quadranguiaris &c. Forma vero sumitur pro figura non vtcunque sumpta; sed ornata recta partium dispositione, & coloribus rectè dispositis inter se; qua propter rectè dixerunt Boet. & Simplic. per formam significari hic pulchritudinẽ; & per figuram terminationem solius quantitatis secundum se sumptæ. Hæc non est propriè species qualitatis; quia figura nihil aliud dicit,

cit, niſi certam diſpoſitionem partium quantitatis in loco, quæ pertinet ad ſitum: & forma ſupra hanc ſolùm addit rectam colorum diſpoſitionem, quæ quidem non eſt vna qualitas; ſed aggregatio plurium: & ideo impropriè ſolum, & metaphoricè qualitas nuncupatur propter ſimilitudinem aliquam, quam cum vera qualitate habet.

28 Ex dictis in tota hac ſectione colligo, diuiſionem qualitatis in ſupra dictas ſpecies eſſe ſufficientem, & adæquatam: quia, vt conſtat ex dictis, ſub eis comprehenduntur omnes qualitates, quas hucuſque nouimus. Colligo ſecundò, vnam, & eandem qualitatem poſſe ad duas, vel ad omnes prædictas ſpecies pertinere ſecundum diuerſas formalitates: quia calor, vt eſt forma data igni ad introducendum in paſſo proximo calorem, quo illud præparet ad generationem alterius ignis, pertinet ad ſpeciem potentiæ. Deinde quatenus rectè diſponit ſimul cum alijs primis qualitatibus potentiam vitalem corpoream, viſum verbi gratia, in ordine ad ſuam operationem, pertinet ad ſpeciem habitus: & denique, quatenus eſt perceptibilis per tactum, ſpectat ad paſſibilem qualitatem. Et idem eſto de alijs. Neque id mirum videri debet, nam, ſi in ente vnum, bonum, & verum diſtinguimus formaliter ex eo, quod vnitas dicit indiuiſionem; bonitas amabilitatem; veritaſque cognoſcibilitatem, cur non diſtinguamus in calore tres formalitates, quarum vna conſiſtat in virtute productiua alterius caloris, ratione cuius pertineat ad ſecundam ſpeciem qualitatis; altera conſiſtat in virtute diſponendi potentias vitales ad ſuas operationes, ratione cuius pertineat ad primam ſpeciem; & tertia denique conſiſtat in hoc, quod eſt eſſe perceptibilem per tactum, ratione cuius pertineat ad tertiam ſpeciem?

SECTIO III.

De Proprietatibus Qualitatis.

29 TRia qualitatis attributa, ſeu proprietates recenſuit Ariſtoteles. Prima eſt *habere contrarium.* Diximus iam diſp. 16. ſection. 5. num. 54. contraria eſſe ea, *quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt.* Itaque debent eſſe ſub eodem genere, ſiue hoc ſit infimū, ſiue ſubalternum, ſiue ſupremum: neque eſt neceſſarium, quod ſint illi immediatè ſubiecta; ſed ſufficit, quod mediatè ſub illo contineantur: quia peccatum actuale, & gratia habitualis ſunt propriè contraria in conſenſu omnium, & nihilominus non continentur ſub eodem genere immediato. Deinde debent diſtare maximè inter ſe ſub eodem genere, ita vt præter conuenientiam, quam habent in illo genere, nullam aliam ſub ipſo conuenientiam admittant: propterea inter colores albedo, & nigredo ſolum, cenſentur contrarietatem habere;

non

non vero colores medij: quia, videlicet, illæ sub genere coloris nullam aliam conuenientiam admittunt; secus isti, quandoquidem quilibet ex illis participat aliquid albedinis, & nigredinis, seu aliqualem conuenientiam cum illis habet.

30 Præterea *ab eodem subiecto mutuò se expellunt*: quibus verbis duo inuolvuntur, nempè & quod contraria debent esse ex ijs, quæ in subiecto sunt; & quod vnum debeat subiecto cedere ex vi positionis alterius in eodem subiecto, non vero ratione incapacitatis ipsius subiecti: alioqui enim non dicentur se mutuo expellere ab eodem subiecto, vt ex se constat. Ex hoc posteriori colligitur contrarietatem nō posse actu exerceri, nisi per actualem receptionem, aut informationem eorum, quæ contraria nuncupantur, quia non aliter in subiecto ponuntur, nisi per receptionem actualem, & informationem. Ex priori verò colligitur, non posse esse propriè contraria ea, quibus repugnat esse propriè in subiecto, & propterea disp. 16. sect. 5. num. 54. diximus, nulli substantiæ cōuenire posse contrarietatem propriam, quia nulli potest competere esse propriè in subiecto. Hæc proprietas non conuenit omnibus qualitatibus, sed nonnullis tantum, vt docet Aristoteles in præsenti capite; conuenit tamē illis solis, quia, licet actiones, & passiones, quibus ex qualitates producūtur, videantur esse cōtrariæ, nō tā dicēdæ sunt cōtrariæ, quam contrariationes, vt ità dicam, seu exercitia actualia contrariorum.

31 Hìc est difficultas, vnde nam colligendum sit, an mutua repugnātia duorum in eodem subiecto proueniat ex mutua oppositione eorum inter se; vel potius ex incapacitate intrinseca, seu limitata virtute ipsius subiecti. P. Arriag. in Met. disp. 5. sect. 2. subsect. 2. dicit, tunc esse certum, & infallibile signū mutuæ oppositionis formarū inter se, cū subiectū infinitæ capacitatis ex vnā parte eas potest habere, quatenùs est ex se; & ex aliā non potest eas de facto simul admittere; nā, cū in tali casu repugnātia earum formarum non possit tribui defectui capacitatis subiecti, siquidem hæc est infinita, necessariò tribuenda est mutuæ oppositioni ipsarum formarum. Talia putat esse amorem, & odium; assensum, & dissensum circa idem obiectum (quæ, cùm seorsim inueniri possint in Deo; in eo tamen simul esse non possunt) quia eorum repugnantia non potest tribui incapacitati Dei; cum Deus sit infinitæ virtutis, & capacitatis, & ideo tribuenda est mutuæ oppositioni eorum. In reliquis vero, quæ propter suam imperfectionem non possunt dari in Deo, nullum putat dari certum signum, ex quo colligi possit eorum contrarietas, & oppositio: quia non est, cur eorum repugnantia circa idem subiectum sit tribuenda mutuæ oppositioni eorū inter se potius, quā incapacitati, & limitatæ virtuti ipsius subiecti. Hinc colligit non esse cer-

certum, an calor, & frigus: albedo, & nigredo sint propriè contraria? quia non est unde colligi possit, an repugnantia eorum oriatur ex limitata virtute, & incapacitate intrinseca subiecti; vel potius ex mutua eorum oppositione?

32 Hæc sententia vel ex eo solum mihi displiceret, quod contradicit communi philosophorũ sententiæ hucusque asserentium calorem, & frigus esse prppriè contraria, nec vllum affert firmum fundamentum, quo oppositum nobis suadeat: & ideo alia via ineunda est, qua communis sententia roboretur, & opposita refutata maneat. Dico ergo, repugnantiam duarum formarum tunc oriri ex limitata virtute, & incapacitate intrinseca subiecti, quando non potest vna introduci, nisi alia supponatur expulsa: tunc vero oriri ex mutua oppositione ipsarum formarum, quando vna expellitur ex vi introductionis alterius. Ratio vtriusque est: quia subiectum, cum sit causa formæ in ipso introductæ, vel saltem informationis illius, vt dicemus in Phys. debet præsupponi ad illam intrinsecè capax ad eius receptionem. Id est certum apud omnes: atqui si ex se non possit nisi vnam formam recipere, non erit capax ad receptionem formæ nouæ, nisi prius expediatur antiquâ; siquidem tota capacitas eius erat omnino occupata, & expleta per receptionem illius: ergo prius debet illam amittere, quam nouam admittat. Deinde, si noua prius introducitur, quam expellatur antiqua, necessarium est, quod subiectum, quatenus est ex parte sui, intrinsecè sit capax vtriusque: quando quidem se accingit ad vnam, prius quam aliâ expediatur: quod fieri non posset, si, semel occupatâ eius virtute in receptione vnius formæ, non remaneret virtus intrinseca ad aliam recipiendam. Hinc est, quod in eo casu expulsio formæ antiquæ tribuenda sit non incapacitati subiecti; sed oppositioni intercedenti inter illam, & aliam denuo aduenientem:

33 Ex his colligo, calorem, & frigus, humiditatem, & siccitatem esse propriè contraria: quia ita repugnant in eodem subiecto, vt vnũ non supponatur expulsum ante introductionem alterius, sed potius id, quod antea erat in subiecto expellitur ex vi introductionis denuo aduenientis: neque enim aliquid præcedit ad introductionem caloris, vi cuius destrui possit frigus antea existens in subiecto; aut è contra, vt experientia constat. Deinde habent reliqua omnia, quæ requiri diximus ad propriam contrarietatem: ergo sunt propriè contraria. Colligo secundo, nonum gradum coloris non opponi cum octauo, aut cum aliquo ex reliquis inferioribus: quia nunquam introducitur nonum, quin prius expellatur aliquis ex alijs octo: ergo repugnãtia noni gradus cum alijs octo non oritur ex oppositione illorum; sed ex incapacitate, aut limitata virtute subiecti.

34 Colli-

34 Colligo tertio, non esse firmum fundamentum, ex quo colligatur, an repugnantia duarum formarum substantialium oriatur ex incapacitate subiecti, vel ex mutua earum oppositione: quia, cum dependeant in conseruari à dispositionibus, vt dicemus in Phys. & hæ corrumpantur per introductionem dispositionum præparantium ad formam denuò aduenientem, potest contingere, quod ante introductionem nouæ formæ corrumpantur eæ dispositiones, quæ necessariæ erant ad conseruationem antiquæ; & hæc desinat esse ex defectu dispositionum, non ex vi formæ aduenientis: & è contra potest contingere, quod antequam corrumpantur dispositiones, quæ aliàs essent sufficientes ad conseruandam antiquam formam introducatur alia noua, ex vi cuius expellatur antiqua. Hæc probatur in Phys. Si primo modo res eueniant, potest esse, quòd repugnãtia formarũ substantialium oriatur ex incapacitatè subiecti. Sin vero secũdo, dabitur mutua oppositio ipsarum formarum inter se. In hoc vltimum videntur consentire communiter authores, dum dicunt, vnam formam substãtialem expellere aliam in genere causæ formalis: neque inde licet inferre esse propriè contrarias: quia, cum non sint propriè in subiecto, non potest contrarietas propriè illis cõuenire. Id, quod dictum est de formis substantialibus, dicito de albedine, & nigredine, & de alijs secundis qualitatibus: nam, cum hæ oriantur ex temperamento primarum ita, vt hoc supponatur in subiecto non solum tanquam causa efficiens; sed etiam vt dispositio, vt dicemus in libr. de Generatione, non potest discerni, an desitio vnius contingat ex defectu dispositionis, an expositione alterius; & ideo non est, vnde colligatur, an ipsæ mutuo se expellant ab eodem subiecto; quod necessarium est ad propriam contrarietatem.

35 Secundo: proprium est qualitatis *suscipere magis, & minus*: hoc est, intensionem, & remissionem. Si essentia qualitatis consistat in capacitate intrinseca intensionis, & remissionis iuxta sententiam recentiorum adductam n. 9. proprium id erit omnium qualitatum, imò & essentiale. Sin vero ea sententia non admittatur, non conuenit prædicta proprietas omnibus qualitatibus, sed illis solum, quæ capaces sunt intensionis, & remissionis. Deinde non conuenit soli qualitati admittere intensionem, & remissionem; sed etiam actioni, & informationi, per quas ipsa qualitas producitur, & informat suum subiectum, cum hoc tamen discrimine, quod qualitati conuenit ratione sui; & alijs ratione illius: vt diximus loco citato: & propterea suscipere magis, & minus *ratione sui* soli conuenit qualitati. Hic est difficultas: an sit possibilis substantia, quæ intensionem, & remissionem admittere possit? Difficilè assignari potest repu-

repugnantia. Nihilominus in ijs, quæ de facto dantur, dicendum est, non dari de facto: quia nullum est fundamentum ad asserendam intensionem, & remissionem in istis substantijs; & non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti fundamento.

36 Tertio esse proprium qualitatis, quod ratione illius substantia dicatur esse propriè similis, aut dissimilis alteri: hoc est, quod sit fundamentum proximum similitudinis, aut dissimilitudinis. Hoc ait Aristoteles esse proprium quarto modo qualitatis. Cæterum difficile probatur, non posse alijs à qualitate similitudinem, & dissimilitudinem conuenire: quia esse simile alteri nihil aliud est, quam esse quasi alterum, quod hispane dicitur, *parecerse a otro*: atqui vnus lapis est quasi alter in hoc, quod est moueri deorsum; & vnus ignis quasi alter in hoc, quod est moueri sursum: cur ergo non dicemus, duos lapides esse similes ratione motus deorsum, & duos ignes ratione motus sursum? Nihilominus si de ratione qualitatis sit esse capacem intensionis, dici potest perfectam similitudinem non solum consistere in vnitate specifica, sed etiam in vnitate graduum intensionis: & cum soli qualitati conueniat habere rationem sui intensionem, illi soli conuenit esse perfectè similem ratione sui, non actualiter, quia actualis similitudo est relatio pertinens ad prædicamentum relationis; sed fundamentaliter: quia ex se est fundamentum perfectæ similitudis. Coordinatio huius prædicamenti facile colligi potest ex dictis pro singulis speciebus illius.

DISPVTATIO XIX.

De prædicamento Relationis, seu ad aliquid.

1 Relatio in præsenti idē est, ac *collatio, comparatio, directio*, seu *tendentia* vnius rei ad aliam, & propterea ab Arist. hic, & 5. Met. cap. 15. relatiua appellantur *ad aliquid, seu ad aliud*: quia videlicet per relationem semper diriguntur, seu tendunt ad aliquid aliud à se distinctum. Deinde philosophi relationem appellare solent *respectum*; quia quod ad aliud refertur, illud aspicit, & quasi illi è regione opponitur. *Relatio* ergo, & *respectus* significant rationem, qua vna res alteri confertur, seu ad illam dirigitur, seu quouis modo eam respicit. Deinde in præsenti disputatione frequentes sunt hæ voces, *fundamentum, terminus, & ratio fundandi*. Fundamentum dicitur illud extremum, quod ad aliud refertur: terminus vero illud, ad quod refertur: ratio denique fundandi id, quod ex parte fundamenti præcedit tanquam quid vltimo determinans ad hoc, vt dicatur referri vnum ad aliud. Ex. gr. homo, qui genuit alium dicitur ad illum referri

referri relatione paternitatis. Is qui genuit, dicitur fundamentum illius relationis: genitus dicitur terminus: & generatio ipsa, ratio fundandi talem relationem. De his agendum nobis est in hac disputatione.

SECTIO I.

Explicatur natura Relationis.

2 RElatio solet diuidi in realem, & rationis. Realis est, quæ reuera datur inter extrema realiter distincta ante vllam operationem intellectus illam fingentem, vt inter patrem, & filium. Relatio rationis est, quæ, cum reuera non sit in re, fingitur tamen á nobis esse, vt relatio, quam fingimus inter animal, & eius inferiora: cum enim animal non distinguatur realiter á suis inferioribus, non potest reuera illa respicere: quia respectus realis semper debet esse inter extrema realiter distincta: neque enim vnum dicitur realiter ad se ipsum ordinari, vel sibi ipsi conferri; sed alteri á se distincto, & ad illud ordinari, vt omnibus compertum est. Relatio realis, alia dicitur *secundum esse*, alia *secundum dici*. Relatio *secundum esse* dicitur, cum reuera datur in rebus physica ordinatio, seu comparatio vnius ad aliam; vt inter causam, & effectum. *Secundum dici* vero datur, cum reuera non est in rebus physica ordinatio vnius ad aliam; explicatur tamen res á nobis, conferendo illam cum alia: vt, quando explicantes Dei omnipotentiam dicimus, esse virtutem, qua Deus potest producere creaturas, explicamus quidem illam per comparationem ad creaturas; cum tamen ipsa sit omnino absoluta á quouis respectu ad creaturas, vt dicemus in Phys. vt autem hoc fiat, non est necessarium fingere aliquam relationem in Deo ad creaturas, & propterea relatio *secundum dici* non coincidit cum relatione rationis.

3 Præterea relatio secundum esse diuiditur in mutuam, & non mutuam. Mutua est, cum extrema ita inter se referuntur, vt quodlibet ex illis alteri conferatur, vt *pater*, & *filius*. Non mutua est, cum vnum ex extremis refertur ad aliud; secus é contrà: vt, *scientia*, & *obiectum*: illa enim refertur ad illud; secùs é contrâ. Deinde relatio mutua alia dicitur æquiparantiæ, quando vtrunque extremum confertur alteri eodem modo: vt similitudo Petri, & Pauli in natura humana: eodem enim modo comparatur Petrus cum Paulo; ac Paulus cum Petro: alia dicitur disquiparantiæ, quando diuerso modo se mutuo respiciunt extrema: vt pater, & filius: etenim Petrus, qui est pater Ioannis respicit Ioannem vt filium; Ioannes vero non respicit Petrum, vt filium; sed vt patrem, & ideo se respiciunt diuerso modo.

4 Præ-

4 Præcipua diuisio relationis secundum esse, est in prædicamentalem, & in transcendentalem. Prima dicitur prædicamentalis; quia constituit hoc speciale prædicamētum: secunda transcendētalis; quia omnia percurrit prædicamenta. Definitio vtriusque colligitur ex Arist. hic in capite de his, quæ sunt *ad aliquid*, vbi eas definit non in abstracto; sed in concreto. Relatiuum ergo prædicamentale apud Aristotelē dicitur illud, *cuius totū esse est ad aliud se habere.* Transcendentale vero, *cuius esse est ad aliud quomodolibet se habere.* Explico definitiones, & ex earum explicatione facile colligetur discrimen inter vtraque relatiua. Relativum prædicamentale dicitur, *cuius totum esse est ad aliud se habere.* Hoc est, tota essentia eius, vt relativum est, consistit in hoc, quod est tendere ad aliud, seu ad illud ordinari. Dicitur autem *ad aliud* absolutè, & sine addito, vt denotetur, relativum prædicamentale semper referri ad aliquid à se distinctū, quod absolutè, & simpliciter est ens: vt sunt entia realia existentia siue accidentalia, siue substantialia respectu entium realium possibilium, entium rationis, & negationum: nam sicut substantia creata, quæ respectu Dei dicitur ens secundum quid, dicitur ens simpliciter, si comparetur cum accidenti: sic etiam accidētia realia existentia, quæ respectu substantiæ realis existentis sunt entia secūdum quid; dicuntur entia simpliciter respectu possibilium, entium rationis, & negationum, quæ omnia entia secundum quid proprijssimè dicuntur.

5 Reliqua prædicamenta, licet ordinem inuolvant ad aliud, præter hoc tamen alia munera præstant: quia vel sunt substantia, vel necessaria substātiæ aut in ordine ad se, aut in ordine ad proprias operationes. *Quantitas* enim dum impenetrabiles reddit partes materiæ inter se se, & cum alia, illam præparat ad receptionem formæ substantialis. *Qualitas* complet hanc dispositionem, & est necessaria, seu vtilis toti substantiæ, tum vt conseruetur, tum vt suas operationes eliciat, & ad sui moueat cognitionem. *Actio* præterea, & *passio* necessariæ sunt, tum vt ipsa substantia suum esse recipiat à suo agente, tum vt suos effectus producat vel in se ipsa, vel in alijs. *Vbi* seu *præsentia* est etiam necessaria, vt partes substantiæ extendantur in loco, & applicentur passo ad operandum. *Situs*, vt recto modo disponantur partes in loco, quo melius sua munera obeant. *Habitus* denique extrinsecùs munit substantiam contra hostes irruentes. At relatio prædicamentalis nullū aliud munus exequitur præter hoc, quod est comparare vnum cum alio: & propterea tota eius essentia dicitur esse id, quo vnum se habet ad aliud. Essentia vero relationis transcendentalis dicitur esse *ad aliud quomodolibet* non quidem tota, quia præter hoc, aliud munus præstat, vt dictum est.

6 Dicitur autem *ad aliud quomodo;*

modolibet, hoc eſt, ad id, quod eſt *aliud* ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid, quia ad relationem tranſcendentalem non eſt neceſſarium, quod terminus eius ſit *aliud* abſolutè, & ſimpliciter; ſed ſufficit quod ſit *aliud* vel ſimpliciter, & abſolutè, hoc eſt, ens reale exiſtens: vel ſecundum quid tantùm, hoc eſt, ens poſsibile, ens rationis, aut negatio (dummodo non ſint idem realiter cum fundamento) quia inter relativa tranſcendentalia, quæ alia munera habent præter hoc, quod eſt referri, alia terminantur ad entia exiſtentia; vt ſunt actio, & paſſio: alia ad poſsibilia; vt virtutes cauſatiuæ: alia ad ens rationis; vt cognitio illud fingens: alia denique ad negationem; vt ea, quæ ordinantur ad deſtructionem alterius.

7 Ex his lucem accipient nonnullæ authorum opiniones circa diſtinctionem relatiuorum prædicamentalium, ac tranſcendentalium. Quidam enim dicunt, in hoc differre, quod tranſcendentalia nō reſpiciant terminum, vt purè terminum; ſecus prædicamētalia: quod eſt idem, ac dicere, tranſcendentalia ita reſpicere terminum, vt alia munera præſtent; prædicamentalia vero nullum aliud. Iſti ſunt Caiet. de Ente & eſſentia cap. 7. quæſt. 15. & P. Suar. in Metaph. diſputat. 47. ſection. 4 num. 22. Alij dicunt in eo differre, quod prædicamentalia requirunt terminum exiſtentem; ſecus tranſcendentalia: qui quidem non ita intelligendi ſunt, vt velint, nullam dari relationem tranſcendentalem, quæ terminum exiſtentem requirat: hoc enim eſt falſum, vt vidimus numero præcedenti; ſed ſolum volunt, omnes prædicamentales relationes requirere terminum exiſtentem realem: tranſcendentales vero prę ter hoc, quod eſt alia munera præſtare vltra tendentiam in terminum (quod quidem comprehendit omnes) non requirere terminum exiſtentem; ſed poſſe illud habere vel exiſtentem, vt contingit in actione; vel poſsibilem &c. id enim denotatur per particulam *ad aliud quomodolibet* poſitam in definitione tranſcendentalium. Eæ autem relationes tranſcendentales, quæ requirunt terminum exiſtentem, differunt à prædicamentalibus per hoc, quod eſt alia munera obire præter hoc, quod eſt reſpicere terminum, eo modo, quo dictum eſt.

8 P. Hurt. in Metaph. diſp. 15. ſection. 8. in hoc diſtinguit relationem prædicamentalem à tranſcendentali, quod hæc eſt eſſentialis immediato fundamento; illa vero accidentalis. Ex. gr.: immediatum fundamentum ſimilitudinis (quæ eſt relatio prędicamentalis) inter vnum album, & aliud eſt albedo; huic autem eſt accidentale hoc, quod eſt eſſe ſimilem alteri albedini: quia ſi hæc non eſſet in rerum natura, illa non eſſet ſimilis huic: eſt autem omnino accidentale illi, quod hęc ſit in rerum natura; ac per conſequens

eſt

SECTIO II.

An relatio prædicamentalis sit entitas distincta à fundamento, & termino?

11 EXplicata iã natura relationis prædicamentalis, oportet examinare, an sit entitas ante intellectum distincta à fundamento, & termino? Prima opinio tenet, esse entitatem ante intellectum distinctam à fundamento, & termino intrinsecam fundamento. Ita veteres Thomistæ Capreol. in 1. dist. 30. quæst. 1. Caiet. 1. part. quæst. 28 art. 2. Ferrar. 4. contra gent. cap. 14. Iauell. 5. Met. q. 22. Sot. hic quæst. 2. P. Fonseca lib. 5. Met. cap. 15. quæst. 2. sect. 5. quibus subscribunt recentiores Thomistæ hic. Isti tamen authores non omnes eodem modo defendunt hanc sententiam, nam tres priores dicunt, esse entitatem realiter distinctam tanquam rem à re; reliqui vero, esse tãtum modaliter distinctam. Hanc sententiam probant Thomistæ pluribus testimonijs Angelici Doctoris, sed ex dicendis cõstabit, S. Doctorem aperte esse pro contraria sententia. Deinde nonnullas afferunt rationes, quas infra obijciemus.

12 Opposita sententia est verior: Eam tenet P. Suar. in Met. disp. 47. sect. 2. Herueus in 1. dist. 30. art. 1. & quodlibet. 7. quæst. 15. & quodlib. 10. q. 1. Syluest. in conto quæst. 28. dub. 1. & dist. 31. quæst. 1. Gregor. dist. 28. quæst. 2. art. 2. Gabr. in 1. dist. 3. quæst. 4. art. 1. conclus. 2. P. Hurt. in Met. disp. 15. sect. 2. qui adducit pro hac sententia August. Anselm. & Damascen. apud P. Suar. loco cit. Hæc est expressa sententia. S. Thomæ. Nam quæst. 7. de potentia, quæ est de simplicitate Diuina, art. 8. ait, relationem non facere compositionem cum subiecto: idque probat ex eo, quod relatio fit sine aliqua mutatione eius, quod refertur: *quod* (inquit) *non esset, si relatio significaret aliquid in subiecto manens.* Si autem relatio esset entitas distincta à fundamento, & termino intrinseca ipsi fundamento, non posset non esse aliquid manens in subiecto, quod refertur.

13 Clariùs id docuit opusc. 48. tract. 5. de prædicamento *ad aliquid* cap. 2. vbi ait, similitudinem vnius albi cum alio non addere aliquam rem supra albedinem, sed solum esse ipsam albedinem vt se habentem ad albedinem alterius: quia alioqui nullo modo posset aliquis fieri alteri similis sine sui mutatione. Cùmque sibi obijceret, ex hoc sequi, confundi prædicamentum relationis cum reliquis prædicamentis, respondet, aliqua prædicamenta esse diuersa, quia dicunt diuersas res intrinsecè; alia vero, quia dicunt diuersas res extrinsecè: *quia enim importat aliquam rem diuersam, quam non importat reliquum,*

& sic relatio differt à suo fundamento; quia importat oppositum relatiui: sicut enim dicimus, quod totum differt à sua parte, non sicut res à re, sed sicut illud, quod importat plus, quam pars; sic relatio differt à suo fundamento quia relatio dicit rem sui fundamenti, & oppositum terminum, quae non dicit fundamentum.

14 En S. Thomas disputans de distinctione relationis à fundamento ait, similitudinem Sortis non addere aliquid (intrinsecum intellige) supra albedinem, *sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis*, & ne quis existimaret his verbis admittere modum aliquem intrinsecum in ipsa albedine, addit postea, relationem distingui à suo fundamento tanquam totum à sua parte; quia videlicet relatio importat fundamentum, & aliquid extrinsecum ipsi fundamento (quod extrinsecum dicit esse ipsum terminũ) fundamentum vero nõ importat nisi se ipsum. Idque probat: quia alioqui, si relatio consisteret in aliqua re addita intrinsecè fũdamẽto, nullo modo posset aliquis fieri similis sine sui mutatione: Certè non potuit clarius sententiam à nobis vt veriorem propositam probare.

15 Idem deducitur ex Arist. 5. Phys. tex. 10. vbi ait, non dari motum ad relationem prædicamentalẽ, quod sic probat: *contingit enim, altero mutationem patiente, verè dici alterum nihil mutationis subire* ac si diceret: contingit sæpe, hoc referri ad illud sine vlla mutatione huius ex eo solum, quod illud mutetur. V. g. qui antea non habebat albedinem sine vlla mutatione sui refertur ad alium ex eo solum, quod hic mutetur albedinem denuo recipiendo. Si autem vnum album referretur ad aliud per relationem intrinsecè superadditam, non posset non mutari intrinsecè quotiescunque denuo referretur; quia idem per denuo reciperet relationem, quam antea non habebat. Respondent Thomistæ, album non mutari per relationem denuo illi aduenientem, quia hæc relatio non producitur per nouam actionem: actio enim, per quam albedo producitur in subiecto, est virtualis productio relationis ita, vt, denuo adueniente termino, vi illius actionis consurgat noua relatio in fundamento sine noua mutatione, quia non datur noua mutatio, vbi noua desideratur actio. Sed contra: productio albedinis non potest esse actualis productio relationis aduenientis posteà ipsi albedini: ergo debet concedi noua actio, per quam relatio actu producatur. Antecedens probatur, quia actualis productio alicuius effectus non potest dari sine tali effectu actu producto; alioqui enim qua ratione esse potest actualis productio illius? sed productio albedinis potest esse per se sine relatione: ergo non potest esse illa actualis productio huius: atque adeo, quando hæc denuo ponitur debet dari noua actio, per quam actu producatur: sicut enim non potest

potest dari actualis productio alicuius sine illo actu producto; sic etiam non potest dari aliquid actu productum, quin detur actualis productio illius. De hoc redibit sermo in Phys.

16 Deinde probatur ratione: primò quia ex eo præscissè, quod existant duo alba, ablato quocunque alio, sunt similia: ergo sine fundamento, & omnino impertinenter ponitur relatio superaddita, per quam fiant similia. Antecedens probatur: quia similia ex Arist. 5. Met. cap. 15. sunt quorum qualitas est vna; sed eo ipso, quod dentur duo alba æquè intensa dicitur qualitas eorum esse vna: ergò eo ipso dicuntur esse similia. Minorem probo: quia vnitas qualitatum in præsenti nihil aliud est, nisi quod non distinguãtur specie, & vna habeat tot gradus, ac alia: atqui, eo ipso quod dentur duo alba æque intensa, dantur duæ qualitates indistinctæ specie, & habentes tot gradus vna, ac altera: ergo rectè dicuntur habere vnam qualitatem: quid ergo illis deest ad hoc, vt dicantur similia? Confirmatur: quia entitas illa superaddita non potest præstare, quod qualitas illorum alborum sit vna: ergo neque potest præstare, quod sint similia. Consequẽtia est bona: quia ex Arist. similitudo cõsistit in vnitate qualitatum. Antecedens probatur: quia illa entitas superaddita non præstat, quod eæ albedines sint eiusdem speciei, neque quod vna habeat tot gradus intensionis, ac altera; hæc enim illis conueniunt per proprias entitates, vt nullus non videt: ergo non præstat, quod qualitas eorum alborum sit vna. Patet consequentia: quia vnitas illorum in nullo alio consistit. Idem argumentum potest fieri de dissimilitudine.

17 Dicunt, ea alba ante relationem superadditam esse similia fundamentaliter, & constitui formaliter similia per relationem superadditam. Sed contra primò: nullum est fundamentum ad ponendam aliam similitudinem præter illam, quam fundamentalem vocas; neque enim experientia eam suadet, cùm nullus eam vnquam expertus fuerit; neque datur aliquis effectus, ex quo possit colligi à posteriori: cur ergo eam addis? Et quidẽ eodem modo, quo distinguis similitudinẽ fundamentalem, & formalem, posses distinguere in homine humanitatẽ fundamentalem, quæ coalesceret ex corpore, & anima rationali vnitis; & formalem, quæ in esse talis constitueretur per modum, seu entitatem aliquam superadditam: neque enim maius fundamentum ad illud habes, quam ad istud: quis ergo audeat id asserere in humanitate? Ergo neque in similitudine asserendum est.

18 Secundò quia duo alba habent qualitatem formaliter vnam ante suam relationem: ergo ante illam sunt formaliter similia. Consequentia est bona: quia similia sunt, quorum qualitas est vna, vt docet Arist. & ideo similia formaliter debent esse, quorum qualitas est

Ff

est formaliter vna. Antecedens verò probatur: quia vnitas requisita in qualitatibus ad similitudinem realem nihil aliud est, vt fatentur omnes, nisi quod constent prædicatis, quæ specie non distinguantur, & quod vna habeat tot gradus intensionis, ac altera: atqui duo alba æqualis intensionis habent albedines, quarum quælibet secundùm se habet formaliter prædicata, quæ non distinguuntur specie á prædicatis alterius; & prętereà habet formaliter tot gradus intensionis ac altera: ergo secundùm se habet formaliter vnitatem requisitam in qualitatibus ad similitudinem realem: ergo secundùm se sunt illa duo alba similia formaliter indepẽdenter à tua relatione. Idem argumentũ fieri potest in relationibus æqualitatis & inæqualitatis: quia ęqualia sunt quorum quantitas est vna; hoc est, habet tot partes extensas; & inæqualia, quorum quãtitas est diuersa, hoc est, habet plures partes extensas in vno, quam in alio: quod quidem inuenitur formaliter in quantitatibus independenter à relatione aliqua superaddita.

19 Deinde confirmari potest efficaciter nostra sententia ex paritate desumptâ à Deo: quia Deus verè, & propriè dicitur esse causa creaturarum, & diuersus ab illis, etiamsi nullam relationem intrinsecam habeat, ratione cuius dicatur causa, seu diuersus formaliter ab illis: id est certum ex Fide: cur ergo non dicetur verè, & propriè vna creatura causa alterius, & diuersa ab alia sine relatione aliqua superaddita? Neque enim est vlla ratio, cur id non possit fieri in creaturis, sicut in Deo.

20 Secundò probatur prædicta sententia ab absurdo processus infiniti deducti ex opposita. Pro quo suppono, quod sicut actio, per quam agens producit aliquẽ effectum non dependet ab agente, neque attingit suum effectum per aliam actionem superadditã; sed se ipsâ; ita etiam relatio intrinsecè superaddita fundamento (si admittenda esset) non esset referenda ad ipsum fundamentum (neque ad terminum ad quem per ipsam refertur tale fundamẽtum) per relationem aliquam superadditam; sed se ipsâ respicere deberet tale fundamentum, & talem terminum. Cæterum sicut actio, quæ assumeretur á Deo vt instrumentum ad aliquid aliud præter suum proprium terminum producendum (quod quidem in sententiâ probabili fieri potest, vt videbimus in Phys.) non illud produceret se ipsâ; sed per actionem aliam superadditam; quia, cùm illa non sit per suam essentiam productio actualis talis effectus, debet constitui actu producens illum per aliam actionem superadditam: sic etiam relatio, quæ comparatur cum aliquo alio distincto à suo immediato fundamento, & immediato termino, debet id habere per relationem aliam superadditam: quia, cùm ipsa per suam essentiã non sit relatio actualis ad illud aliud, est necessariũ, quod illi

aliquid adueniat, ratione cuius actu referatur: hoc autē nihil aliud erit, nisi alia relatio superaddita; sicut enim albedo, iuxta oppositā sententiam, non potest ad aliam, quam non respicit per suam essentiam, referri nisi per relationem intrinsecè superadditam; sic etiā relatio ipsa non poterit ad terminum, quem non respicit per suam essentiam, referri nisi per relationem aliam superadditam; in vtroque enim casu eadem debet esse ratio. Hoc posito.

21 Probo, quod, si vna albedo referatur ad aliam per relationē illi intrinsecè superadditā, debet admitti defacto processus infinitus relationum: quia, si vna albedo est similis alteri per relationē illi intrinsecè superadditam, hæc relatio erit similis alteri relationi existenti inter duas alias albedines, non per suam essentiam, quia hæc relatio potest esse in rerū natura sine aliā, ac per consequens potest esse in rerum naturâ, quin sit actu similis illi (nam, vt fatētur authores oppositæ sententiæ similitudo actualis duorum extremorum requirit existentiā vtriusque) ergo est actu similis illi per relationem aliam superadditā: eadem enim ratio, quæ te cogit ad ponēdam relationē superadditā inter duas albedines; probat etiam ponendam esse inter duas prædictas relationes. Rursus relatio, perquā duæ prædictæ relationes constituuntur formaliter similes inter se, est dissimilis cuilibet ex illis albedinibus: ergo, cum non sit ratio referēdi vnam albedinē ad aliam; erit dissimilis illi per aliam relationem superadditam. Præterea hæc relatio dissimilitudinis per aliam relationē superadditā erit similis alteri relationi dissimilitudinis intercedenti inter aliam relationem, & aliā albedinē. Deinde hæc noua relatio similitudinis erit dissimilis cuilibet ex prædictis albedinibus per aliā relationem dissimilitudinis, & sic in infinitū: ergo admitti debet in tuā sententiā processus infinitus relationū. Alijs rationibus impugnari solet opposita sententia, quas, quia non adeò firmæ sunt, omitto; videantur apud P. Hurt. & P. Arriag. Nunc soluenda sunt argumenta oppositæ sententiæ.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta oppositæ sententiæ.

22 OBijciunt primò S. Thomā 1. part. q. 13. art. 7. vbi ait creaturas referri realiter ad Deū; ipsum verò Deū nō referri ad creaturas, nisi per rationē: ergo sentit, relationem esse aliquid intrinsecè superadditū fūdamēto: alioqui nō esset, cur Deo negaret relationem ad creaturas. Respondeo, ibi S. Doctorem agere de relatione intrinsecâ rei relatæ, & hoc cōstituit discrimē inter Deū, & creaturas, quod hę realiter referūtur ad Deū per relationē illis intrinsecam; dicunt enim relationē transcendentalē ad Deū; Deus verò nullā relationē intrinsecā realē dicit ad

creaturas, quia non transcendentalem seu essentialem, cum sit omnino absolutus à creaturis; neque denuo aduenientem in tempore, quia non potest mutari. An veró relatio prædicamentalis sit forma intrinsecè superaddita fundamento? Non curat in hoc loco, nec verbum aliquod habet de hac controuersiâ: quin potius ibi addit, Deũ referri ad creaturam relatione creatoris per mutationem extrinsecam creaturæ, sicut columna fit dextera per mutationem extrinsecam animalis: quibus verbis nostram confirmat opinionem.

23 Obijcitur secundò 1. part. quæst. 28. art. 2. vbi ait, relationẽ in rebus creatis, secundùm quod est accidens, inhærere in subiecto, & habere esse accidentale in illo: ergo sentit, esse accidens intrinsecè superadditum fundamento. Respondeo, S. Thomam á nobis esse in eo loco: ibi enim agit de relationibus, quæ conueniunt substantiæ ratione alicuius accidentis absoluti in illa existentis, quales sunt relationes similitudinis, & æqualitatis, ex quibus illæ cõueniunt substantiæ ratione qualitatis, & hæ ratione quantitatis. In his ergo duo distinguit, nempè accidens, ratione cuius substantiæ conuenit esse similem, aut æqualẽ, & ipsam relationem similitudinis, aut æqualitatis: & addit, relationem, secundùm quod inuoluit illud accidens, inhærere in subiecto, at verò secundùm conceptum proprium relationis vt talis non esse intrinsecùs affixam subiecto; sed illi tantùm assistentẽ. Si autem putaret, relationem vt talem esse accidens intrinsecum subiecto, non negaret esse illi affixam intrinsecùs: ergo, cùm id neget, manifestè sentit, compleri in esse relationis per denominationem extrinsecam à termino prouenientem.

24 Eodem modo intelligendus est S. Doctor quęst. 8. de Potẽtia art. 2. vbi ait, relationem in rebus creatis esse accidens: & 4. cõtra Gent. cap. 14. ad medium, vbi ait, relationem in creatis comparari ad absolutum sicut accidens ad subiectum. Etenim in his locis agit de relatione, quæ conuenit substantiæ creatæ ratione alicuius accidentis absoluti in illa existentis; & de hoc affirmat, esse accidens, & inhærere subiecto: de cõceptu verò relatiuo vt tali semper putauit, cõpleri per denominationem extrinsecam prouenientem illi á termino, vt constat clarè ex locis adductis pro nostrâ sententiâ. Dices: si S. Thomas putaret, relationem prædicamentalem compleri per denominationẽ extrinsecam à termino prouenientẽ; non esset, cur diceret, vt dixit aliquib⁹ in locis, relationẽ creatoris nõ esse in Deo; sed in creatura ad Deum: neq; negaret Deũ cõstitui in prædicamento relationis. Respõdeo, illis in locis solùm negare relationẽ ad creaturas Deo intrinsecam; & propterea Deũ secundũ ea, quę intrinsecè dicit, excludit à prædicamẽto relationis. In aliquibus verò ex illis locis addit, Deũ

referri

referri ad creaturas per denominationem extrinsecã ab illis prouenientem, & ideo nostram sententiam confirmat potiùs, quam oppositam.

25 Obijciunt tertiò: relatio est accidens constituens speciale prædicamentum à reliquis distinctum: ergo debet esse entitas distincta à fundamento, & termino. Consequẽtia probatur: quia, si nõ esset aliquid distinctũ à fundamento, & termino, pertineret ad idem prædicamentũ, ad quod ea pertinerent, atq; adeò relatio similitudinis qualitatũ pertineret ad prædicamentum qualitatis; &, relatio identitatis duarum substantiarum pertineret ad prædicamentũ substantiæ; & sic de reliquis. Confirmatur: quia id, quod pertinet ad prædicamentum, debet esse vnum per se: sed ex fundamẽto, & termino non potest coalescere vnum per se: ergo non potest relatio ex illis coalescere, atque adeò debet cõstitui in entitate aliquâ ab vtroque distinctâ, quæ sit vna.

26 Ad obiectionem, concesso antecedente, nego consequentiã. Ad probationẽ nego antecedens: quia in fundamento, & termino duo possunt considerari, nempè entitas cuiuslibet secundùm se sumpta seorsim, & coexistentia simultanea vtriusque, ratione cuius nouam aliquam denominationem sortiantur. Priori modo considerata pertinent ad prædicamentũ substantiæ, quando quodlibet ex illis est substantia, & ad qualitatem, quando est qualitas, &c. At considerata posteriori modo constituunt prædicamentum relationis: quia, licèt nõ resultet ex illis nouum accidens physicũ; resultat tamen noua denominatio, quæ est nouum accidens prædicabile sufficiens ex se ad constituendum nouum prædicamentũ. Etenim, si habere vestem, & arma, licèt non sit nouum accidens physicum; sed solùm denominatio quædam extrinseca contingenter adueniens homini à vestimentis, constituit speciale prædicamentũ, quod dicitur *Habere*; cur denominatio identitatis, aut diuersitatis cõtingenter adueniens huic substantiæ ex coexistentiâ cum aliâ; &, denominatio similitudinis adueniens qualitati contingenter ex coexistentiâ cum alterâ qualitate, &c. non cõstituet nouum, & speciale prædicamentum distinctum à prædicamento, in quo quælibet substantia secundùm se sumpta constituitur, &c? Ad confirmationẽ distinguo maiorem: id, quod pertinet ad prædicamentum, debet esse vnum per se vnitate physicâ, vel vnitate sufficiente ad tribuendam nouam denominationẽ, concedo: vnum per se vnitate physicâ solũ, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem: sed ex fundamẽto, & termino non potest coalescere vnum per se vnitate physicâ, concedo: vnitate sufficiente ad tribuendam nouam denominationẽ extrinsecam, nego minorem: quia prædicamentum *Habere* non admittit aliam vnitatem: & sic deniq; nego consequentiam, &c.

27 Obijciunt quartò: relatio prædicamentalis est separabilis à fundamento, & terminò simul existentibus: ergo est entitas ab illis distincta. Consequentia est bona. Antecedens probatur: quia possunt existere duo homines, quin alter sit pater, & alter filius; si enim vnus non generat alium, neque ille erit pater, neq; iste filius: ergo, &c. Hæc obiectio retorqueri posset contra Thomistas, qui lib. 1. Phys. docent, vnionem inter animam, & corpus non distingui realiter ab illis; cum tamen separari possit ab illis existentibus, vt constat in homine, cuius vnio animâ & corpore perseuerãtibus post obitum, nõ perseuerat. Respondeo ergo ad obiectionem, negando antecedens: quia duo homines non sunt fundamentum, & terminus paternitatis, & filiationis sumpti secundùm se solùm; sed prout coniuncti cum generatione præsenti, aut præteritâ: ab illis autem prout coniunctis cum generatione præsenti, aut præteritâ non possunt separari relationes paternitatis, & filiationis. Instabis: vel generatio ingreditur constitutionem relationis; vel nõ. Si primum: ergo, eâ transactâ, non erit relatio, ideoque necessarius erit modus distinctus existens. Si secundùm: ergo positio, vel ablatio relationis non dependet ex eius positione, vel ablatione. Respondeo, generationem esse de cõceptu relationis; at non vt existentem deter[illegible]è; sed vt existen- [illegible]ram sub disiunctione: sicut hoc, quod est actu emere, vel antea emisse seruum pertinet ad constitutionem denominationis Domini: &, ad cõstitutionem denominationis Doctoris pertinent ceremoniæ aliquæ iam transactæ, sine quibus nõ posset quis denominari Doctor: & sic de alijs.

28 Obijciunt quintò: relationes, quæ dantur inter Diuinas personas sunt intrinsecæ ipsis personis: ergo & relationes, quæ dantur inter res creatas debent esse intrinsecæ ipsis rebus creatis. Respondeo, relationes Diuinas esse intrinsecas personis relatis per illas, quia vna persona non potest realiter referri ad aliam, quin ab illâ realiter distinguatur: non possunt autem distingui inter se realiter, nisi per relationes, vt docetur in materiâ de Trinitate; & ideò debent esse intrinsecæ ipsis personis. In creatis verò fundamentum, & terminus realiter distinguuntur per suas entitates, & ex aliâ parte ad denominationes relatiuas sufficit coexistentia vtriusque, vt probatum est, & ideo non est necessarium addere relationem aliquam intrinsecam fundamento. Secundò, relationes Diuinarum personarum non sunt prædicamentales; sed transcendẽtales: relatio autem transcendentalis, potest esse intrinseca rei, quæ dicitur referri per illam; secus prædicamentalis: & ideo relatio prædicamentalis creaturarum debet compleri per aliquid extrinsecum.

29 Ob-

29 Obijciunt sextò: relatio prædicamentalis est, cuius totum esse est ad aliud se habere: atqui totum esse fundamenti, & termini non est ad aliud se habere, quia secundùm se sunt quid absolutum: ergo debet illis addi aliqua entitas intrinseca, cuius totum esse sit ad aliud se habere. Distinguo minorem: totum esse fundamenti, & termini non est ad aliud se habere, si seorsim secundùm se sumantur, cōcedo: si sumātur prout se mutuò denominantia eadem, vel diuersa; similia, vel dissimilia; æqualia, vel inæqualia, nego minorem: quia totum esse harum denominationum vt talium est vnius ad aliud. Est dicere: coexistentia vtriusque tribuit fundamento denominationem, quæ tota est ad aliud, & ideo totum esse coexistētiæ illorum prout tribuentis hanc denominationem est ad aliud.

SECTIO IIII.

An relatio prædicamentalis consistat formaliter in fundamento solùm connotante terminum?

30 PRobauimus iam, relationē non esse nouam entitatem intrinsecè additam fundamento. Discutiendum modo, an formaliter consistat in solo fundamento connotante terminum; vel an etiā terminus sit de conceptu formali illius? Rem explico. Album dicit subiectum, & albedinem: deinde cognitio, aut visio parietis dicit entitatē cognitionis, & entitatem parietis; cum hoc tamen discrimine, quod ad conceptum formalem albi vt talis non solùm pertinet subiectum; sed etiam albedo, saltem in obliquo: at verò ad cōceptum formalem cognitionis parietis solùm pertinet entitas cognitionis, & paries solùm se habet vt connotatum extrinsecum, cum quo essentialiter connectitur cognitio. Est ergo difficultas præsens; an relatio consistat formaliter solùm in fundamento connotante terminum, ita vt iste non sit de conceptu formali relationis; sed solùm connotatum extrinsecum illius, sicut se habet paries respectu cognitionis illius? Vel an terminus secundùm suam entitatem ingrediatur etiam formaliter in conceptum formalem relationis sicut albedo ingreditur in conceptum formalē albi? P. Suar. disp. illa 47. sect. 2. num. 22. cui subscribunt nonnulli recentiores ex nostris, docet relationem prædicamentalem consistere formaliter in solo fundamento connotante terminum, ita vt iste solùm vt connotatum extrinsecum ad illam pertineat. Fundamenta huius sententiæ obijcientur infra.

31 Vera tamen sententia est, relationem non esse solam entitatem fundamenti prout distinctam à termino. Ita authores adducti sect. præced. pro nostra conclusione. Probatur: quia, pereunte termino, & perseuerante fundamento, non perseuerat tota essentia relationis: ergo essentia rela-

tionis non est sola entitas fundamenti. Consequentia est bona. Antecedens probatur: quia, pereunte termino, non refertur ad illum fundamentum, quod perseuerat; neq; enim ego sum similis Petro iam demortuo: ergo non perseuerat relatio in illo: atqui, non perseuerante relatione, nequit perseuerare tota eius essentia, vt constat: ergo essentia relationis non consistit in sola entitate fundamẽti. Respondent recentiores, pereunte termino, & perseuerante fundamẽto, perseuerare totã essentiam relationis in ratione entis, seu quoad entitatẽ; nõ veró quoad denominationẽ. Est dicere: Perseuerãte fundamẽto, perseuerat tota essentia intrinseca relationis; non tamen denominat illud relatum, deficiente termino, quia iste est cõditio necessarió requisita, vt relatio tribuat illi suã denominationem. Idque explicant exemplo sciẽtię, & volitionis Diuinę: quia, ablatã creaturâ, manet tota essentia visionis, & volitionis liberæ Dei erga illam: & tamen non denominatur Deus videns, aut liberè amans creaturam, quia deficit ipsa creatura, quæ est conditio necessario requisita, vt Deus habeat illas denominationes.

32 Nec responsio placet, nec exemplũ adductũ eam confirmat. Impugnemus primó solutionẽ. Si perseuerante fundamento sine termino, non perseuerat essentia relationis quoad denominationem: ergo relatio quoad denominationem aliquid aliud addit supra fundamentũ, quãdoquidẽ perseuerat realiter totum fundamentũ, & nõ perseuerat realiter tota denominatio. Hinc vlterius colligitur, fundamentũ non esse totã essentiã relationis quoad entitatẽ: quia forma non aliter denominat realiter subiectũ, nisi per suã entitatẽ realem realiter illi communicatã: atquì, ablato termino, fundamentũ non denominatur realiter relatũ: ergo ideó est, quia vel deficit communicatio realis relationis; vel aliquid entitatis realis illius: atqui deficiente termino non tollitur, quod fundamentum sibi ipsi cõmunicetur, cum sit identificatũ cũ se ipso; neq; deficit aliquid entitatis intrinsecæ ipsius fundamẽti, vt supponimus; & nihilominus non denominatur realiter relatũ: ergo, ideó est, quia deficit aliquid aliud intrinsecè pertinens ad entitatem relationis realis: ergo solùm fundamentum non est tota entitas relationis.

33 Dicés: deficere terminum, qui est cõditio essentialiter requisita, vt entitas relationis denominet realiter fundamentũ. Sed contrâ: vel terminus ita est cõditio, vt sit de cõceptu essentiali relationis vt denominãtis: vel sit extra cõceptũ essentialẽ illius. Si hoc vltimum: ergo, ablato termino, denominatur fundamentũ realiter relatũ, quia, vt sic denominetur, nihil aliud requiritur per te nisi cõceptus essentialis relationis prout denominantis. Si dicatur primũ: nõ aliter esse potest de cõceptu essentiali relationis vt denominantis, nisi

vt pars ipsius relationis; neq; enim potest se habere vt vnio, aut informatio: ergo essentia relationis nõ cõsistit in sola entitate fundamẽti.

34 Dices secundò: pereunte termino, nõ perit entitas realis relationis secũdũ id, quód importat in recto; sed solũ secundũ id, quod importat in obliquo. Sed contrà: id, quod relatio importat in obliquo, vel est de essentiâ entitatis ipsius relationis, sicut albedo est de essentiâ entitatis albi vt talis, etiãsi importetur in obliquo (nã, cũm *albũ* sit idem, ac *habens albedinem*, importat subiectũ in recto, & albedinẽ in obliquo, taliter tamen, vt vtrũq; sit de essentia illius vt albũ est) vel est extra essẽtiã entitatis relationis. Si primũ: ergo sola entitas fundamẽti nõ est adæquata entitas relationis; sicut sola entitas subiecti, in quo est albedo, nõ est adæquata entitas albi. Si secundũ: ergo, pereunte solo termino, nõ potest dici perire aliquid entitatis relationis. Si autẽ nihil entitatis perit, perseuerat tota relatio quoad entitatẽ; ac percõsequẽs quoad denominationẽ: quia nihil potest deesse illi ad tribuẽdã denominationem, vt constat ex superiùs dictis. Alias rationes omitto: quia ad has possunt reduci.

35 Iam, quod argumentum deductũ ex Diuinis nihil faueat aduersarijs, facilè probatur: quia, si liceret argumentum deducere ex Diuinis ad creata in ijs, quæ rationem naturalẽ transcendunt, affirmari quidem posset, esse possibilẽ in creatis vnam numero essentiam identificatam cum tribus personis realiter distinctis inter se; cum Fides id adstruat in Deo. Præter eà, dici posset, produci realiter animam vt formam, & non vt rationalem, quia in Diuinis producitur realiter personalitas, non productâ realiter essentiâ Diuinâ idẽtificatâ realiter cũ illâ; quod quidem nullus sanæ mentis cõcedet: ergo neq; ex volitione liberâ Dei, neque ex eius scientiâ licet deducere argumentũ ad relationẽ creatã. Imò hinc sumitur impugnatio efficax oppositæ sentẽtiæ: quia immutabilitas quoad entitatẽ scientiæ liberæ Dei, simul cũ variabilitate quoad denominationẽ ita exsuperat captũ rationis naturalis, vt meritò censeatur à Theologis difficilior intellectu, quam mysterium Trinitatis, neque aliter illi assentiremus, nisi vrgente Fide, aut Dei infinitate manuducente nostrum intellectum, vt supra suũ captum tanto mysterio fidem adhiberet: atqui in præsenti controuersiâ neque Fides nos vrget; neque infinitas aliqua creaturarum nos inducit ad asserendum, permanente totâ essentiâ relationis in fundamento, posse hoc non denominari respiciens terminum: cur ergo id adstruemus supra captum rationis naturalis? De hac controuersiâ redibit sermo non semel in lib. Phys. & de Anima.

36 Obijcies: vna, & eadem res potest subire varias denominationes intrinsecas ob varia cõnotata extrinseca; eadẽ enim entitas cõparata cum sensatione extrinsecâ

est intrinsecè animal; & comparata cum ratiocinatione extrinsecâ est intrinsecè rationalis: ergo vna & eadem entitas fundamenti comparata cum termino extrinseco potest esse intrinsecè similis, aut æqualis illi, & hoc variato extrinsecè, non esse illi intrinsecè similis. Distinguo antecedens: vna, & eadem res potest subire varias denominationes intrinsecas ob varia connotata extrinseca, si cum eis habeat necessariam, & essentialem connexionem, concedo: si contingenter, & accidentaliter ad illa comparetur, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam. quia, cum in obiectione sermo sit de fundamento, quod potest existere de facto, siue terminus existat, siue non existat, est necessarium, quod accidentaliter, & contingenter illi obueniat actualis similitudo cum tali termino, eo autem ipso quòd accidentaliter obuenit talis similitudo, non potest illi esse intrinseca ratione suæ entitatis tantùm, vt probatum est in superioribus. Aliter se habent res in entitate, quæ est animal, & rationalis: quia hæc necessario, & essentialiter respicit sensationem, & ratiocinationem, siue hæ existant, siue non existant; & ideo ratione talis respectus potest denominari intrinsecè animal, & rationalis. Alia argumenta solent obijci contra præcedentem conclusionem, quæ ex dicendis sect. sequente facile solui poterunt.

SECTIO V.

Relatio prædicamentalis includit fundamentum, & terminum simul.

37 EX dictis hucusque facilè colligitur, relationem esse entitatem fundamenti, & entitatē termini simul, ita vt ex vtrâque tā quàm ex duabus partibus coalescat ipsa relatio. Ita authores adducti sectionibus præcedentibus pro nostris conclus. Probatur ex dictis: quia relatio debet esse aut entitas distincta à fundamento, & termino intrinsecè addita ipsi fundamento; aut sola entitas fundamenti; aut entitas fundamenti & termini simul: at non est entitas intrinsecè addita fundamanto, vt probatum est sectio. 2. neque est sola entitas fundamenti, vt probatum est sectio. 4. ergo debet esse entitas fundamenti, & termini simul; neque enim quidquam aliud esse potest. Confirmatur: quia, eo ipso quòd existant duæ albedines, quarum vna habeat tot gradus, ac altera, secluso quocunque alio, sunt similia: &, eo ipso quòd existant duo homines, quorum vnus sit generans, & alter genitus, secluso quocunq; alio, sunt pater, & filius: ergo similitudo coalescit ex coexistentiâ duarum albedinem; & paternitas, ac filiatio ex coexistentia duorum hominum cum generatione præsenti, vel preterita. Et ratio à priori est: quia similitudo realis est vnitas

realis

realis qualitatum: at vnitas realis qualitatum nihil aliud est in præsenti, nisi quod intra eandem speciem vna habeat tot gradus ac altera: ergo similitudo nihil aliud est, quam vna, & altera cum tot gradibus intensionis intra eandem speciem. Similis ratio fieri potest in reliquis relationibus, vt constabit ex infra dicendis.

38 Hinc colligo primò, fundamentum, & terminum non ita esse intelligenda in præsenti, vt fundamentum sit id, ex quo tota relatio consurgit, & terminus id, quod respicit integra relatio: quia, cùm fundamentum sit vna ex partibus relationis, & terminus altera, neque potest tota consurgere ex fundamento, cum hoc non consurgat ex se ipso; neque potest tota respicere terminum, cùm is non possit respicere se ipsum; sed fundamentum dicitur id, quod denominatur relatum; & terminus id, ad quod illud dicitur referri. Hinc autem denominationem habet fundamentum partim per suam intrinsecam entitatem, & partim per entitatem extrinsecã termini: & propterea hoc, quod est esse prædicamentaliter relatum non est denominatio adæquatè intrinseca, aut adæquatè extrinseca; sed partim intrinseca fundamento ratione suæ entitatis, & partim extrinseca eidem ratione entitatis termini extrinseci. Præterea, nullatenùs dicendum est, relationem prædicamentalem vt talem esse, seu referri ad terminum, quem includit; sed solùm esse id, quo fundamentum in ea inclusum refertur, seu comparatur ad terminum, qui in eâ etiam includitur.

39 Colligo secundo, per eandem relationem realiter, per quam hæc albedo est similis illi; esse illã similem huic: &, per eandem relationem realiter, per quam pater refertur ad filium, referri filium ad patrem (loquor in creatis) quia relatio similitudinis huius albedinis cum illâ, est entitas vtriusque; & idem esto de relatione similitudinis illius cum istâ. Deinde relatio paternitatis est entitas generantis, & geniti simul cum generatione præsenti, vel præteritâ; & idem est de relatione filiationis. Ac est hoc discrimen, quod paternitas vt talis dicit pro fundamento entitatem generantem, & pro termino entitatem genitam; è contrà verò filiatio vt talis. Ratio huius est: quia fundamentum in relatione est id, quod denominatur relatum: sed entitas generans est, quæ denominatur pater, seu relatã per paternitatem; &, entitas genita est quæ denominatur filius, seu relata per filiationem: ergo hæc est fundamentum filiationis vt talis; & illa paternitatis vt talis: è contra verò entitas genita habet rationem termini in paternitate; & entitas generans in filiatione. Idem dicendum est de similitudine huius, & illius albedinis: nam hæc; prout est similitudo huius cum illâ, dicit pro fundamento hanc; & pro termino illam: è contrà verò, prout est similitudo illius cum istâ.

40 Colli-

40 Colligo tertiò, *patrem* in concreto sumptum dicere in recto entitatem generantem, & in obliquo genitam: è contrà verò *filium*: quia concreta accidentalia adiectiua, seu quasi adiectiua (qualia disp. 11. sect. 1. n. 10. diximus esse hæc nomina *Dominus*, *Pater*, *Filius*, *&c.*) dicunt in recto eam partem, quæ informatur, seu denominatur; & in obliquo eam, quæ solùm se habet vt informans, seu denominans aliam: sed in patre entitas generans est, quæ denominatur pater; & genita se solùm habet vt denominans: ergo illa importatur in recto, & hæc in obliquo: è contrà verò in filio. Vnde hoc est discrimen inter paternitatem, & patrē; quod illa dicit in recto vtranque entitatem, generantis videlicet, & geniti; & propterea diximus, paternitatem, & filiationem esse eandem relationem realiter; pater verò dicit in recto generantem, & in obliquo genitum; & è contrà filius. Et ideò non potest verè dici, quod pater est idem ac filius: quia, vt prædicatio aliqua sit vera, est necessarium, quod identificentur realiter ea, quæ ex parte subiecti, & ex parte prædicati dicuntur in recto: sed generans, qui significatur in recto ex parte subiecti per nomen *pater*; & genitus, qui significatur in recto ex parte prædicati per nomen *filius*, non sunt idem realiter: ergo, &c.

41 Dices, paternitas est forma quædam, per quam generans denominatur pater: sed solùm entitas genita se habet vt forma denominans patrem: ergo sola entitas genitā est paternitas: ac per consequens relatio non consistit in fundamento, & termino simul; sed solùm in termino. Respondeo, paternitatem non esse formam secundùm totum, quod includit intrinsecè; sed secundùm vnam sui partem tantùm: quia solùm censetur esse forma id, quod aduenit rei denominatæ: atqui fundamentum non aduenit sibi, vt constat; sed solùm illi aduenit terminus: ergo iste solùm habebit rationem formæ. Quòd verò vtrunque simul pertineat intrinsecè ad conceptum paternitatis est certū: quia, si solus terminus esset paternitas adæquata, ablato generante, & manente genito, maneret paternitas: atqui nullus est, qui id concedat: ergo parternitas non consistit adæquatè in termino; sed etiam in fundamento, ita vt istud partim per se ipsum; & partim per terminum sit formaliter pater. Id, quod clare probari potest in relatione similitudinis: hæc enim in eo consistit, quod vna qualitas tot gradus habeat, ac alia intra eandem speciē: sed in hoc, quod est vnam qualitatem habere tot gradus, ac aliam, includuntur vna, & alia qualitas cum suis gradibus: ergo similitudo non solùm includit eam qualitatem, quæ se habet vt terminus; sed etiam eam, quæ se habet vt fundamentum. Idem ergo dicendum erit de paternitate.

42 Colligo quarto, ad hoc, vt detur actu relatio prædicamentalis, esse necessarium terminum positiuum

tiuũ realẽ realiter existentẽ: quia, si terminus nõ sit realis, relatio nõ poterit esse realis; neque enim reale esse potest, quod coalescit ex aliquo rationis. Si autem relatio non fuerit realis, non erit prædicamentalis; quia in prædicamento non ponuntur nisi entia realia: siquidem ens reale est, quod Aristoteles diuisit in decem predicamenta. Deinde, si terminus non sit positiuus realiter existens, id, quod per relationem constituitur relatum, non erit ad aliud absolutè loquendo: quia id, quod non est quid positiuum, aut est solùm possibile, non est absolutè ens; sed solùm secundùm quid, vt diximus sect. 1. atqui relatiuum prædicamentale debet esse ad terminum, qui absolutè, & simpliciter sit *aliud*, vt ibidem diximus: ergo talis terminus debet esse positiuus, & existens. Dices: cõmuniter dici solet, vnum hominẽ esse filium alterius, etiam si ille alter iã obijerit: ergo ad relationem prædicamentalem filiationis non requiritur terminus existens. Patet consequẽtia: quia, si requireretur, nõ posset quis dici filius hominis demortui. Respondeo, quod, quando dicimus, vnum hominem esse filium alterius, qui iam mortuus est, non intendimus significare, esse actu filiũ; sed solùm anteà fuisse eius filiũ: quod in alijs locutionibus contingit: quia frequenter dicimus de cadauere alicuius hominis, esse corpus illius, & tamen nolumus significare, esse actu corpus illius; sed fuisse anteà: ergo in eodem sensu intelligi potest locutio illa de filio. Et ratio à priori est: quia filius est, qui habet patrem: sed in casu ille homo nõ potest dici habere patrem: ergo non potest dici esse filius absolutè loquendo; nisi in sensu à nobis explicato.

43 Colligo quintò, relatiuũ prædicamentale adhuc in mutuis relatiuis non terminari ad respectiuũ, sed ad absolutum. Ad respectiuum dicitur terminari, quãdo habet pro termino relationem oppositam: ad absolutũ verò, quãdo habet pro termino, non relationem oppositã; sed fundamentũ talis relationis: vt, si pater terminetur ad filiationem filij, quæ est relatio opposita paternitati, dicetur terminari ad respectiuũ; si verò terminetur ad entitatẽ filij, quæ est fundamentũ filiationis, dicetur terminari ad absolutũ. Ratio ergo huius corollarij est: quia, vt pater terminaretur ad respectiuũ, esset necessarium, quod terminaretur ad filiationẽ oppositam: et govcũ filiatio opposita coalescat ex entitate filij, & entitate patris, deberet terminari ad vtrãque, ac per cõsequens ad se ipsum: atqui nulla res potest dici terminari ad se ipsã, vt omnibus cõpertum est: ergo non potest terminari ad respectiuũ. Et ratio à priori est: nã pater vt talis terminari debet ad id, cuius est pater: atnõ est pater filiationis; sed entitatis filij: ergo nõ terminatur ad filiationẽ; sed ad entitatẽ filij. Minor est certa: quia illius est pater, quod ipse generat: atqui non generãt filiationem, vt constat; sed entitatem

tatem filij: ergo, &c. Propter hanc rationem idem dicerem, adhuc supposita sententia asserente, relationem prædicamentalē esse modum intrinsecum superadditum fundamento. Et idē arbitror esse in relationibus duorū similium, quidquid dicit P. Arriag. Neque enim vna albedo est similis relationi alterius; sed alteri albedini, quia huic secundū se cōpetit, habere tot gradus intensionis, ac illa. Relatiua vero transcendentalia mutuò terminantur ad respectiuū; vt sunt materia, & forma: quia, cum hæc se mutuo respiciant per suas intrinsecas entitates; & per eādem quodlibet ex illis terminet relationem alterius, necessarium est, quod per ipsum respectum, per quē vnum respicit aliud, terminet etiam relationem illius.

44 Colligo sextò, non in omnibus relationibus prædicamentalibus dari esse *in*, & esse *ad* propriè loquendo. Esse *in* dicitur aptitudo inhærendi in subiecto. Esse *ad* comparatio cū termino. In omnibus ergo relationibus prædicamētalibus est esse *ad*; quia datur in illis comparatio vnius cum alio; non tamen in omnibus est esse *in* propriè loquendo, quia non in omnibus datur aptitudo inhærēdi in subiecto: ergo nō datur in omnibus esse *in* propriè loquē lo Consequētia est bona: quia esse *in* nihil aliud est, quā aptitudo inhærendi in subiecto. Antecedens verò probatur: quia relatio identitatis, aut diuersitatis inter duas substantias habet pro fundamēto vnā substantiam, & pro termino alterā; nec quidquam aliud inuoluit præter illas: sed in substantiā non datur aptitudo inhærendi: ergo neque in prædictā relatione. Potest tamen istis relationibus impropriè attribui ratio *in*; quia, cùm vna substātia denominetur eadē, aut diuersa, ac alia partim per suam entitatem, partim per denominationem extrinsecam ab alia; ratione substantiæ extrinsecæ denominātis, quæ est pars relationis, potest ipsa relatio dici aliquo modo esse in subiecto denominato. In relationibus vero, quæ immediatè fundantur in accidentibus; quales sunt relationes similitudinis, quæ fundantur in qualitatibus; & relationes æqualitatis, quæ fundantur in quantitatibus, concedenda est ratio *in* propriè loquendo: quia, cùm ipsa accidentia, ex quibus coalescit relatio, sint in subiecto inhæsionis, rectè accommodatur relationi talis inhæsio.

45 Colligo septimò, in quo sensu admittendum sit, non dari per se motum, aut mutationem ad relationem. In primis enim quando terminus non recipitur in fundamento, non potest istud mutari per relationem: quia nullum subiectū mutatur, nisi recipiendo aliquid in se ipso: sed; quando fundamentum non recipit in se ipso terminum; non recipit aliquid relationis in se ipso: ergo non potest mutari per relationem. Minor est certa: quia relatio nihil aliud est nisi fundamentum, & terminus: atqui fundamentum nō recipit se ipsum, vt cōstat: ergo, si non recipit terminum, non recipit

recipit aliquid relationis. Si vero terminus recipiatur in fundamento, arbitror, cócedendum esse motum, aut mutationem in isto ad relationem; & nihilominus dicendum esse non mutari per ipsam relationem; sed solum per partem relationis. Id declarabo exemplo ex Phys. desumpto Ibi dicemus, compositum substantiale, hominem v.g. produci, & generari per actionem, per quam producitur vnio animæ cum corpore: quia, cum, positâ vnione, necessariò coalescat compositum, causæ efficienti vnionem tribuitur etiam efficientia compositi. Nihilominùs materia, in qua recipitur productio vnionis, non dicitur mutari per compositum: quia, licèt mediâ illâ actione produci dicatur totum, non tamen dicitur recipi in materiâ, ac per consequens neque hæc mutari dicetur per totum; siquidem nullum subiectum mutatur propriè loquendo nisi per id, quod recipitur in illo. Dicitur verò materia, per se mutari per vnionem (quæ est aliquid compositi) quia hæc per actionem, per quam producitur, recipitur in illâ. Hæc omnia probanda sunt in Phys. vbi ea admittit communis sententia philosophorum.

46 Idem dici potest in præsenti controuersia; quia per eandem actionem, per quam ignis anteà existens, v.g. produci, modò in se ipso calorem, producit id, per quod completur relatio diuersitatis inter ipsum ignem, & calorem, quando quidem ea relatio completur in esse talis per calorem; cum autem ignis per se mutetur per productionem caloris in se ipso, necessarium est, quod per se etiam mutetur per productionem suæ relationis: quia eatenùs ea productio terminatur ad relationem, quatenùs tendit in calorem specie differentem ab igne producente; sed terminatur per se ad calorem specie differentem ab igne producente: ergo per se etiam terminatur ad relationem; atque adeo per se mutatur ignis per productionem suæ relationis ad calorem. Cæterum nō potest dici mutari per ipsam relationem, siquidē non recipitur in illo tota relatio, sed per partē tātū, per calorem videlicèt, qui est pars illius relationis, quia iste recipitur in igne mediâ eâ productione.

47 Dices: productio caloris in igne est receptio ipsius caloris in ipso igne: ergo sicut per illam dicitur produci relatio, quia hæc cōpletur in esse talis per calorem; sic etiā dicetur recipi relatio propter eandem rationem. Nego consequētiam: quia, vt compositum aliquod produci dicatur per aliquam actionem, sufficit quod habeat esse per illam; cum autem relatio coalescens ex calore, & igne habeat esse per actionem coniungentem eas partes, & hæ coniunguntur per caloris productionem, rectè dicitur produci relatio per eam actionem. At recipi non dicitur nisi id, cuius omnes partes in subiecto constituuntur; neque enim equus dicitur recipi in anima-

materiã, etiamsi vna pars eius recipiatur; certè non aliâ de causâ, nisi quia non omnes recipiuntur. Cum autem non recipiantur in igne omnes partes prædictæ relationis; sed vna tantùm, non potest dici recipi tota relatio. Ex dictis constat aliquando dari per se mutationem ad relationem. Dum autem S. Thomas, & Aristoteles id negarunt, expressè locuti sunt de motu, quo moueatur fundamentum ex positione termini extrinseci.

SECTIO VI.

An possit dari vnus conceptus relatiui prædicamentalis communis omnibus relatiuis prædicamentalibus?

48 Ratio dubitãdi est: quia relatiuum vt sic abstractum ab omnibus relatiuis, si datur, debet definiri, *cuius totum esse est ad aliud à se distinctum*: ergo in conceptu communi relatiui debemus concipere ipsum relatiuũ, & terminum ab illo distinctũ: atqui contingit sæpè, quod terminus sit etiã relatiuus: ergo vel non includitur sub relatiuo in cõmuni, cum concipiatur vt distinctus ab illo: vel si includitur, non potest cognosci tunc vt distinctus á relatiuo; quandoquidẽ per conceptum, per quẽ genus præscinditur ab speciebus, nõ attingũtur species expressè vt distinctæ inter se; sed potiùs confunduntur in conceptu generico.

49 Nihilominùs dicẽdum est, dari vnum conceptũ relatiui prædicamentalis cõmunẽ omnibus relatiuis, qui est supremum genus huius prædicamẽti. Pro cuius declaratione suppono, in termino relationis, qui est etiã respectiuus, esse duo, nempè, rationem terminandi relationem alterius respectiui â se distincti, & rationem respiciendi alterum à se distinctum: quæ duæ rationes ita distinguũtur vt possit cõcipi expressè vna sine aliâ. Quando ergo respectiuum dicitur esse ad aliud, cõcipitur illud *aliud* ex parte termini non vt respectiuum; sed merè vt terminans (hoc enim sufficit, vt respectiuum concipiatur esse ad aliud) & ideó conceptus attingens relatiuũ in communi, non attingit duo respectiua vt distincta inter se; sed omnia attingit confusè in ordine ad terminos confusè etiam cognitos in ratione terminandi.

50 Hinc facilè probatur conclusio: quia cognosci potest hoc, quod est respicere aliud à se distinctum, quin per hanc cognitionem attingatur expressè multitudo relatiuorum: ergo potest dari vnus conceptus omnibus communis. Cõsequentia est bona: quia si propter aliquã rationem nõ posset in præsenti abstrahi vnus conceptus, maximè; quia non posset concipi respectiuũ, quin multa respectiua expressè attingerentur. Antecedens autem probatur: quia, vt conciplatur hoc, quod est respicere aliud à se distinctũ, non est necessarium, quod illud *aliud* distinctũ, con-

concipiatur vt distinctum respectiuum; sed solùm vt distincta entitas, vt probatum est: ergo potest concipi respectiuum vt sic, quin per talem cognitionem attingantur plura respectiua. Confirmatur: quia, vt diximus num.43., relatiua adhuc mutui non terminantur ad respectiuum; sed ad absolutũ: ergo ad hoc, vt concipiatur relatiuum vt sic, non est necessarium, quod ex parte termini concipiatur aliud relatiuum distinctum à relatiuo vt sic; sed sufficit, quod concipiatur terminus secundùm se, præscindendo à relatione. Ex quo constat ad rationem dubitandi. Hinc est quod per conceptum attingentem rationem communem *respectiui ad aliud* concipitur in recto ratio respectiui, & in obliquo illud *aliud*, ad quod est: atque adeò si illud aliud sit aliàs respectiuum, attingitur vt tale simul cum alijs respectiuis per illum conceptum ex parte recti, & non ex parte obliqui.

51 Dices: ergo in hoc prædicamẽto dantur duo genera suprema. Probo consequentiam: quia ab omnibus respectiuis abstraho vnum cõceptum respectiui, qui est genus supremum respectu illorum: deinde ab omnibus terminis abstraho cõceptum communem termini, qui etiam erit genus respectu illorum: ergo dantur duo genera suprema. In meâ sententiâ facile expeditur, præiacta difficultas: quia, cùm terminus relationis non sit extrinsecus relationi; sed hæc essentialiter coalescat ex fundamento, & termino, dum abstraho conceptum communem relationis, seu respectiui, abstraho vnum cõceptum coalescẽtẽ ex fundamento vt sic, & termino vt sic prout coexistentibus, ac per cõsequens non abstraho duo genera adæquata; sed vnum ex duabus rebus coexistentibus coalescens.

52 In sententiâ vero constituẽte terminum extra essentiam relationis potest responderi, duo posse considerari in termino relationis, nempe entitatem, quæ terminat secundùm se sumptam, & reduplicatiue prout terminantem. Si consideretur hoc secundo modo, cùm constituatur formaliter terminans per denominationem extrinsecam prouenientem illi à relatione, non erit necessarium præscindere alium conceptum communem præter conceptum cõmunem relationis, qui extrinsecè denominat terminum formaliter terminantem. Si consideretur primo modo, nihil aliud est, quã ens distinctum à relatione: & conceptus entis distincti vt sic, cum sit transcendens omnes differentias terminorũ, non potest esse vnus simpliciter, vt cõstat ex dictis disp.13. sect.8. ac per consequens neque potest esse genus. Vnum hic aduerterim, non posse dari vnum conceptũ relatiui mutui vt mutui communẽ, & vniuocum omnibus relatiuis mutuis: quia non potest concipi relatiuum mutuum, quin cõcipiantur duo extrema se mutuò respicientia, atque adeò per illum conceptum nõ abstrahetur vna ratio; sed duplex, quarum vna sit cõmunis omnibus

relatiuis, quæ se habent ex vnâ parte; & alia sit communis omnibus, quæ se habent ex aliâ.

SECTIO VII.

Expenditur diuisio relatiuorum tradita ab Aristotele.

53 TRiplex genus relationis, seu relatiuorum assignauit Arist. lib. 5. Met. c. 15. Primũ vocauit eorum, quorum relatio fundatur in vnitate, aut multitudine. Secundum eorum, quorũ relatio fundatur in actione, & passione. Tertium eorũ, quorũ relatio fundatur in mensurabilitate.

De primo genere relatiuorum.

AD primum genus spectant relationes identitatis, & diuersitatis, quæ fundãtur in vnitate, & multitudine substantiarum: substantiæ enim eiusdem speciei dicuntur habere relationem identitatis; & substantiæ diuersæ speciei dicuntur habere relationẽ diuersitatis. Vbi aduerte, substãtiã hîc non sumi strictè pro ijs solũ, quæ ad primũ prædicamentũ spectant; sed laxè pro quacũque essentia; res enim, quæ eiusdem essentiæ sunt, dicuntur habere relationem identitatis, siue ad primũ, siue ad reliqua prædicamenta pertineant. Ad idem genus pertinent relationes similitudinis, & dissimilitudinis, quæ fundantur in vnitate, & multitudine qualitatum; & relationes æqualitatis, & inæqualitatis, quæ fundantur in vnitate, & multitudine quantitatum.

54 Porrò vnitas, aut multitudo qualitatum non sumitur in præsenti pro vnitate, aut multitudine specificâ ipsarum qualitatum præcisè; neque vnitas, aut multitudo quantitatum pro vnitate, aut multitudine specificâ ipsarum quantitatum; hæc enim cum sit vnitas, & multitudo essentiarum pertinet ad primam speciem huius generis, ad idẽtitatem videlicet, & diuersitatem; sed sumitur pro vnitate graduum intẽsionis in qualitatibus; & pro vnitate partium extensionis in quantitatibus. Eæ enim qualitates, quæ, cum sint eiusdem speciei, habent tot gradus intensionis vna, ac altera, dicuntur esse similes; quæ verò intra eandem speciem habent diuersos gradus, esse dissimiles. Deinde eæ quantitates, quæ intra eandem speciem, corporis videlicèt, superficiei, aut lineæ, habent tot partes extensionis, dicuntur esse æquales; & quæ diuersas, hoc est, vna habet plures, quàm alia, dicuntur esse inæquales. Hoc autem genus relationum nihil aliud inuoluit præter entitates fundamenti, & termini simul coexistentes: quia, eo ipso quòd existant duæ entitates, quarum vna est eiusdem speciei, ac altera; vel quarum vna habet tot gradus intensionis, vel tot partes extensionis, ac altera, dicuntur eædem, similes, aut æquales. Et idem esto de relationibus diuersitatis, dissimilitudinis, & inæqualitatis. Possunt vero duæ entitates esse simul eædem, & diuersæ; aut similes, & dissimiles inter se ratione diuersarum operationum, quas elicere possint, vt dicebamus disp. 3. sect. 3. num. 17.

55 Est

55 Est tamen aduertendum primò, non solùm versari relationem identitatis, diuersitatis, similitudinis &c. inter duas res, quarum vna est eiusdē, aut diuersæ speciei &c. ab alterâ; sed etiam inter duas relationes: sicut enim ex coexistentia duarum entitatum eiusdem speciei coalescit relatio identitatis inter ipsas res, sic etiam ex coexistentia duarum relationum identitatis, aut duarum relationū diuersitatis coalescit relatio identitatis inter ipsas relationes. Neque ex hoc sequetur processus infinitus: quia, cum hæ relationes nihil aliud sint, quam coexistentia harum, aut illarum entitatum; & entitates de facto existētes sint finitæ, & determinatæ secūdum numerum, non poterunt relationes crescere in infinitum. Secundò aduerto à duabus relationibus diuersitatis, aut dissimilitudinis posse abstrahi vnum conceptum cōmunem, & vniuocum relationis diuersitatis, aut dissimilitudinis: quia duæ relationes diuersitatis conueniunt in hoc, quod est esse relationes diuersitatis: ergo potest abstrahi ab illis vnus conceptus communis relationis diuersitatis: hic autē erit vniuocus, quia non transcendit differentias, vt constat.

59 Dices: si à relationibus diuersitatis potest abstrahi vnus conceptus vniuocus relationis diuersitatis; ergo & à fundamentis harum relationum poterit abstrahi vnus conceptus vniuocus diuersitatis fundamentalis; ex. gr. : à rationalitate, & equinitate, quæ sunt fundamenta relationum diuersitatis, quæ dantur inter hominem, & equum, poterit abstrahi vnus conceptus vniuocus diuersitatis fundamentalis: hoc non est concedendum: ergo neque illud, ex quo sequitur. Minorem probo: quia, si à rationalitate, & equinitate abstrahitur vnus conceptus vniuocus diuersitatis fundamentalis, erit necessarium assignare alias differentias, per quas differant inter se: hæ rursus erunt fundamentum relationis diuersitatis inter ipsam rationalitatem, & equinitatem, & propterea poterit ab illis etiam abstrahi conceptus communis diuersitatis fundamentalis; qui quidem contrahetur per alias differentias; à quibus possit iterum abstrahi alius conceptus communis, & sic in infinitum. Pro solutione noto, fundamentum relationis posse sumi & materialiter; & formaliter prout tale. Materialiter sumptum est ipsa entitas rei, quæ fundat relationem, secundùm se considerata. Formaliter sumptum, est ipsa entitas non secundùm se considerata; sed prout fundans relationem. Constituitur autem fundans relationem per ipsam relationem formaliter; atque adeò idem est fundamentum formaliter, vt tale; ac relatum formaliter: &, si est formaliter fundamentum relationis diuersitatis, prout tale erit, idem, ac diuersum formaliter.

 57 Hoc

57 Hoc posito, respondeo: quod, si fundamenta relationum diuersitatis sumantur materialiter, & secundùm se considerata, nullatenus potest ab illis abstrahi conceptus aliquis vniuocus diuersitatis fundamentalis: quia rationalitas, & equinitas v.g. (& idem est de reliquis fundamentis relationum diuersitatis) secundùm se considerata sunt id, ratione cuius inter se differunt homo, & equus; & id, ratione cuius inter se differunt aliqua duo, nō potest esse id, ratione cuius vniuocè conueniant: quia, cum ratio vniuocè conueniendi, & ratio differendi opponantur formaliter interse, non possunt in vna & eadem formalitate reperiri. Et hinc sumitur discrimen inter fundamenta, & relationes diuersitatis: quia, cum vna relatio diuersitatis non sit ratio diuersificandi se ipsam ab alia relatione diuersitatis; sed suum fundamentum à suo termino; non est, cur non possint admittere inter se aliquam conuenientiam in ratione faciendi diuersum suum fundamentum à suo termino. Si vero fundamenta relationum diuersitatis sumantur formaliter vt talia, quod, vt supra dicebamus, est idem, ac esse diuersa formaliter per ipsas relationes diuersitatis, poterit ab illis abstrahi vna ratio vniuoca diuersi formaliter: quia, cum constituantur formaliter diuersa per ipsas relationes diuersitatis; & ab istis possit abstrahi conceptus vniuocus diuersitatis formalis; necessarium est, quod & ab illis prout formaliter diuersis possit abstrahi conceptus vniuocus diuersi formaliter: sicut ab albis formaliter prout albis potest abstrahi vnus conceptus vniuocus albi, eo ipso quòd ab albedinibus, per quas alba formaliter constituuntur, potest abstrahi vnus conceptus vniuocus albedinis.

58 Ad hoc genus relationis potest pertinere Deus prout coexistens cū creaturis: quia, si vna creatura prout coexistens cum aliâ essentialiter differente constituit relationem diuersitatis; cur Deus prout coexistens cum creaturis infinitè ab illo dissidentibus non constituet relationem diuersitatis? Nec propterea dici poterit intrinsecè mutari, aut variari per relationem; quia, cùm hæc compleatur per denominationem extrinsecam à creaturâ, & non per aliquid intrinsecùs adueniens Deo nullam intrinsecā variationem poterit inducere, Hanc sententiam expresse tradidit S Ansel. in Monolog. cap. 24. vbi, cùm dixisset, Deum esse incapacē accidentis, sibi postmodum obiecit de relatione: *Quomodo non est particeps accidentis, cùm & hoc ipsum, quod maior est omnibus alijs naturis, & quod illis dissimilis est, illi videatur accidere.* Quibus verbis Anselmus proponit Deū affici accidente relationis inæqualitatis, & dissimilitudinis substantialis, quæ propriè est relatio diuersitatis; & respōdet. *Sed quid repugnat quorūdam, quæ accidentia dicuntur, suscepti-*

ceptibilitas. & naturalis incommutabilitas, si ex eorum assumptione nulla substantia consequitur variabilitas? Vbi affirmat non pugnare cum Dei incommutabilitate susceptibilitatem aliquam accidentis, quæ per denominationem extrinsecam contingat.

59 Idque probat his verbis: *Nam ego neque maior, vel minor; neque æqualis, vel similis sum homini post annum nascituro; omnes tamen relationes has illo nato habere potero sine omni mei mutatione.* Hæc Anselmus, cui consentiunt Nominales, & plures alij apud P. Hurt. hic n. 19. vbi eandem sententiam sequitur. Et adducit è Thomistis Sanzinatem, & Herbatum asserentes apud P. Suar. hic sect. 15 n. 21. relationem Dominij in Deo esse realē nō quidē intrinsecā; sed extrinsecā. Dum autem nonnulli ex Patribus negant Deo relationem realem ad creaturas, loquūtur aperte de relatione intrinsecà ipsi Deo siue transcendentali, siue prædicamentali ex suppositione, quod hæc consistat in aliquo intrinseco: Deinde, dum alij negant Deum pertinere ad aliquod prædicamentum, loquuntur de Deo vel secundùm se sumpto, vel secundùm aliquid ipsi intrinsecum. An vero possit pertinere ratione alicuius denominationis extrinsecæ à creatura prouenientis, non curant. Hæc de primo genere relatiuorum.

De Secundo genere relatiuorum.

60 AD secundum genus spectant relationes *Causæ, & Effectus; Patris, & Filij*; Domini, & *Serui, &c.* quæ fundātur in actione, & passione. Hæ relationes coalescunt ex entitatibus fundamenti, & termini non solis; sed coniunctis cum actione, & passione: neque enim hic ignis refertur ad aliū relatione causæ, nisi intercedat actio, per quam vel illum actu causet, vel saltem causauerit anteà: neque Ioannes est pater Antonij, nisi intercedat generatio huius ab illo præsens, aut præterita: neque Petrus est Dominus Pauli, nisi interueniat actio, per quam ius acquirat in illū: atque adeò relationes patris, & filij coalescunt ex entitate patris vt generante, & entitate filij vt genita, & relatio Domini ex entitate serui, & entitate Domini vt acquirēte ius in illum. Et sic de alijs. Hinc est, quod generatio non tam est conditio requisita ad relationē, quā de conceptu intrinseco ipsius relationis patris, & filij: quia, si solum esset cōditio, tota ratio formalis relationis patris, & filij consisteret in nudis horum entitatibus: ergo his existentibus, existeret tota ratio formalis harum relationū: atqui, si non præcederet generatio, posset vterque homo existere, quin existeret ratio formalis relationis: ergo aliquid aliud adijcit relatio supra vtrunque. Hoc autē nihil aliud esse potest præter generationem præsentem, aut præteritam: quia siue generatio præsens sit, siue præterita, verè dicentur illi homines pater, & filius.

61 Sed est difficultas: qua ratio-

ne generatio pertineat ad conceptum formalem relationis? Respondeo, pertinere vt rationem proximam fundandi ipsam relationem: quia entitas patris non est fundamentum proximum hujus relationis, nisi prout generans: ergo generatio est ratio, propter quam hìc, & nunc conuenit illi esse fundamentum proximum talis relationis: hoc autem est, generationem esse rationem proximam fundandi. Eodem modo filius est fundamentum filiationis prout genitus, & ideo generatio, prout se habet ex parte filij, est illi ratio fundandi proximè relationem filiationis. Potentia verò generatiua, si distinguitur ab entitate patris, erit ratio remota fundandi paternitatem. In his ergo entitatibus & est actu generare; & esse patrem, ac filium. Entitas patris constituitur actu generans per generationem actualem, per quam filius etiam cōstituitur actu genitus: transacta verò generatione, neque iste generatur, neque ille generat, nihilominus vnus dicitur pater, & alter filius: quia his verbis nihil aliud significatur, nisi quod existentia entitatis filij, quæ de facto datur, debetur entitati patris: atqui, eo ipso quod præcessit generatio, existētia entitatis filij, quæ de facto datur, debetur entitati patris, si hæc perseueret: ergo datur relatio patris, & filij, transacta generatione actuali.

63 Hinc sumitur ratio à priori, cur coexistentia entitatis patris, & filij requiratur ad relationem paternitatis, & filiationis: quia, videlicèt, non existente entitate filij, non potest dici, quod existentia, quæ de facto datur in illo, debetur patri, vt ex se constat. Deinde, non existente entitate patris, non potest dici, quod de facto illi debeatur existentia filij; quia rei iam non existenti nihil deberi potest de præsenti, licèt debitum antea fuerit. Prætereà, vt vnus dicatur pater, & alter filius, non est necessariū, quod tempore præcesserit generatio; sed sufficit quod præcedat aut prioritate temporis, aut prioritate naturæ; quia, quocunque ex istis modis præcedat, est verū, quod existētia, quæ de facto est in filio, debetur patri. Propterea diximus suprà, generationem præteritam, aut præsentem esse de conceptu paternitatis, & filiationis: quia, quando præcedit tempore est iam præterita; & quando præcedit solùm prioritate naturæ est in eodem instanti temporis, in quo entitas filij procedit à patre, & ideò tunc dicitur præsens.

64 Hinc etiam fit, quòd, existente entitate, quæ semel genuit, simul cum entitate genita, non possint non existere relationes paternitatis, & filiationis (idem est de relationibus causæ, & effectus) quia, cùm hæ relationes supra has entitates nihil aliud inuoluant, nisi generationem, & hæc non requiratur de facto præsens, sed sufficiat, quod præterijerit, necessarium erit, quod semel posita generatione perseuerent illæ relationes, si perseuerent entitates generans, & genita. Et idem dicendum est, etiam si potentia

tia generatiua sit distincta à generante: quia in tali casu ad rationem patris, & filij non requiritur, quod perseueret ea potentia; sed sufficit, quòd antea fuerit, siquidem, ea pereunte in patre, dicitur nihilominùs esse pater, si non pereat filius. Secùs accidit in relatione dominij, & seruitutis: quia, cùm hæ supra entitates domini, & serui inuoluant etiã ius vnius in alterum, & hoc possit perire, perseuerantibus illis; possunt non esse eæ relationes, existentibus prædictis entitatibus. Ex ijs colligi potest, quid dicendum sit circa alias similes relationes, quales sunt relationes superioris, & subditi; tutoris, & pupilli, &c.

64 Rogas primò: An paternitas, & maternitas distinguantur specie? In primis certum est, specie distingui, quando fœmina est specie distincta à mare, vt contingit in generatione muli ex equa, & asino: quia, cũ in maternitate includatur entitas feminæ; & in paternitate entitas maris, non poterunt non esse specie distinctæ, quando fæmina, & mas specie dissident. Deinde, etiamsi mas, & fæmina nõ differant specie, existimo, prædictas relationes distinguendas esse specie saltẽ secundũ quid: quia maternitas præter generationem filij, & reliqua, quæ includit paternitas, inuoluit gestationem prolis in vtero, & alia munera, quæ non spectant ad paternitatem: hoc autem sufficit, vt dicantur differre specie secũdũ quid. Voco hanc specificã differentiam secundùm quid, quia, cùm habeant fundamenta, & terminos (quæ sunt partes præcipuæ relationis) eiusdẽ speciei; vna tamen inuoluit conditionem aliquam; aut circunstantiã, quam altera non inuoluit. Et idem dicerem in sententiâ asserente, relationem esse modum super additum fundamento: quia adhuc in hac sententia relatio maternitatis petit ex natura sua circunstantiam aliquam in suo fundamento, quam nõ exigit paternitas.

65 Rogas secundò: an pater referatur ad plures filios per plures paternitates? In meâ sententiâ certum est, esse plures inadæquatè: quia, cùm relatio paternitatis ad hunc filium coalescat ex entitate illius &c., singulæ partem aliquam inuolvũt, quam non inuolvũt aliæ. Sed quid dicendum est in sententiâ asserente, relationem esse modũ superadditum fundamento? Nõnulli Thomistæ dicunt, referri patrem ad plures filios per vnam indiuisibilem relationem, quæ quidem adueniente nouo filio eadem perseuerans extenditur denuò ad illum. Hi tamen benè impugnantur à Patre Hurtado: quia ex eo hi authores dicunt, relationem esse modum additum fundamento: quia huic existenti accidit ipsa relatio: sed primæ paternitati existenti accidit secunda: ergo erit modus distinctus ab illa. Et quidem, si fateris, vnam, & eandem relationem, posito nouo termino, referri ad illum denuò sine variatione sui, nescio, cur renuis concedere vnum, & idem fun-

lùm transcendentaliter. Deinde, si nonnunquam habet obiectum existens, non comparatur ad illud diuerso modo, ac scientia obiecti possibilis ad ipsum obiectum possibile: atquì scientia obiecti possibilis non comparatur nisi transcendentaliter ad illud ergo neque sciẽtia obiecti existentis. Arist. verò hoc genus duobus prioribus annumerauit; quia in hoc capite, & lib. 5 Met. cap. 15. vbi horum trium generum mentionem fecit, agebat promiscuè de relationibus prædicamentalibus, & transcendentalibus. Hoc genus relationis non inuenitur in Deo: quia scientia eius non dicit ordinem transcendentalem ad obiectum creatum; vt dicemus in Phys.; neque ad increatum, cùm non distinguatur realiter ab illo; neque enim respectus realis inuenir potest, nisi inter extrema realiter distincta.

SECTIO VIII.

De proprietatibus Relationis.

69 QVatuor relatiuorum proprietates recensuit Arist. in hoc capite. Prima est *habere contrarium*: quæ quidem, si intelligatur de propriâ contrarietate, non conuenit relationi ratione sui formaliter vt talis: quia, cùm relatio sit coexistentia duorum extremorum, & coexistentia duorum extremorum vt talis non ita comparetur cum coexistentiá aliorum duorum, vt mutuò se expellant ab eodem subiecto, non possunt esse propriè contraria, de quorum ratione est mutuò se expellere ab eodem subiecto. In hoc sensu negauit Aristotel. cap. de Quantitate, relatiua habere contrarium. Possunt tamen dici habere contrarium ratione fundamenti; quia plures sunt relationes fundatæ in qualitatibus habentibus contrarium. In hoc sensu dicunt aliqui, locutum Aristotelem in præsenti capite, dum dicit relationem habere contrarium. Id tamen non conuenit omnibus, quia non omnium fundamenta habent contrarium. Si verò sermo sit de cõtrarietate latè sumpta pro quovis genere oppositionis, in nonnullis relationibus formaliter vt talibus datur contrarietas; quia opponuntur relatiuè: vt, pater, & filius; causa, & effectus; duplũ, & dimidiũ &c.

70 Secunda proprietas est, *suscipere magis, & minus.* Nonnulla enim relata dicũtur magis, aut minus similia, aut dissimilia; magis, aut minus æqualia, aut inæqualia. Hæc tamen proprietas relationis non illi conuenit propriè secundũ rem; sed impropriè ratione alicuius variationis in fundamento, aut termino: quia, vt illi propriè conueniret secundùm rem, necessarium erat, quòd existentibus eodem fundamento, & eodem termino acciperet intensionem, & remissionem vt constabit ex dicendis in lib. de Generat. atqui id nunquàm contingit; quia, si duæ albedines omnino inuariatæ perseuerant, eodem modo comparantur inter se, & idem est de reliquis: ergo &c. Vulgò tamen dicitur suscipere magis & mi-

nus,

nas, ratione alicuius variationis in fundamento, & termino; quia, videlicèt, recedentibus, vel aduenientibus nouis partibus fundamento, aut termino, dicuntur magis, aut minus dissimilia, inæqualia, diuersa &c. vt, si aliquas partes palmo detrahas, vlna erit magis inæqualis illi, quã anteà; &, si aliquas illi addas, erit minus inæqualis: & sic de alijs. Nunquam tamen dici possunt magis, aut minus similia, aut æqualia, si propriè loquendum sit: quia æqualitas, & similitudo consistunt in hoc, quod vnum non excedatur ab alio; inæqualitas veró, & dissimilitudo in eo, quòd vnum excedatur ab alio secundùm extensionem, aut secundùm intensionem: hoc autem, quod est vnum non excedi ab alio, consistit in indiuisibili; vt constat; hoc verò, quod est excedi, potest augeri, aut diminui: quia excessus potest esse magnus, aut parvus; maior, aut minor &c.

71. Tertia proprietas relatiuorum est, quòd *dicantur ad conuertentiam*: quæ conuertentia in eo cõsistit, quod correlatiua mutuò exprimantur vnum per ordinem ad alterum; vt, pater, & filius, ex quibus pater vt talis exprimitur semper per ordinem ad filium, & filius vt talis per ordinem ad patrem. Hæc proprietas ita intelligenda est, vt vnum relatiuum prout significatum nomine relatiuo debeat explicari per alterum correlatiuum, non prout nomine correlatiuo significatum; sed sub eâ ratione, quã est terminus illius. Ex. gr. pater prout hoc nomine significatus explicatur benè per ordinem ad filium, prout est terminus generationis, si dicamus, *pater est, qui genuit alium huc usque existentem*, filius est, *qui ortus est à generante hucusque existente*. Et ratio à priori est: quia rectè explicatur relatiuum per ordinem ad suum terminum sub eâ ratione, qua est terminus illius: atquì non est terminus prout correlatiuus; sed secundùm esse absolutũ quia, vt suprà diximus sect. 5. n. 43. relatiua nõ terminãtur ad respectiuum; sed ad absolutum: ergo rectè explicatur per ordinem ad terminum secundùm esse absolutum, ratione cuius terminat relationẽ. Cæterùm, cũ, posito eo absoluto, necessariò dari debeat in illo relatio ad correlatiuum, si hoc supponatur existere, ideo solemus exprimere vnum correlatiuum per ordinẽ ad aliud prout significatum nomine relatiuo; vt, *filius est patris filius*, seu, *qui habet patrem*: pater est *filij pater*, seu, *qui habet filium*, & sic de reliquis. Hæc proprietas conuenit relatiuis, quæ aut verè sunt mutua, vt ea quæ diximus; vel saltẽ significantur vt talia, vt scientia, & obiectum: quia licèt hæc reuerâ non mutuò referantur, cùm obiectum non dicat relationem ad scientiam; nihilominus illud significatur per hoc nomen *obiectum*, secũdũ quod denominationem aliquam habet à scientiâ: & ideò, dum significatum illius nominis exprimimus, id præstemus per ordinem ad scientiam necesse est.

72 Quar-

72 Quarta proprietas est, quod correlatiua sint *simul naturâ*. Dicuntur in præsenti *simul naturâ* ea, inter quæ mutua datur consequentia ab vno in alterum quoad existentiam, ita vt vnum non sit alterius causa. Hæc ergo proprietas in mutuis relatiuis prout relatiua sunt inuenitur: valet enim, *Est pater, ergo filius: Est filius, ergo pater*: ita vt neque pater vt talis sit causa filij vt talis; neque è contrà: quia, licet entitas patris, vtpotè quæ causa est entitatis filij, sit priùs naturâ, quàm illa; nihilominus relatio paternitatis non est prius natura relatione filiationis; neque è contrà: quia neutra est causa alterius, vt notum est: ac per consequens pater vt talis rectè dicitur non esse prius naturâ filio vt tali; & è contrà.

73 Nonnulli addunt aliam proprietatem, nempe, quòd relatio realis versari debeat inter extrema realiter distincta inter se. Hæc conuenit omnibus relatiuis realibus, siue transcendentalia sint, siue prædicamentalia. Probatur primò: quia nulla res dicitur ordinari, seu referri realiter ad se ipsam; neque enim quis dicitur esse similis, aut æqualis sibi ipsi; aut filius, vel pater sui ipsius. Secundò: quia non aliundè explicamus distinctionem inter Diuinas personas, nisi ex eo, quod vna referatur realiter ad aliam: ergo signum est, relationem realem non posse dari nisi inter extrema realiter inter se distincta. Hæc de hoc prædicamento. Coordinatio ill[ius] facilè colligitur ex dictis sect. 6.

DISPVTATIO XX.

De Sex vltimis prædicamentis.

SEx vltima prædicamenta sunt *Agere, Pati, Vbi, Situs, Quando*, & *Habere*. Quorum naturas, principia, & proprietates inuestigat philosophia; & ideo in præsenti ea solùm explicabimus, quæ necessaria sunt ad rectam eorum prædicamentalem coordinationem.

SECTIO I.

De Actione, & Passione seu de Agere, & Pati.

1 DE natura actionis, & passionis, & earum distinctione lòngè, latèque disputo in 3. lib. Phys. & ideò in præsenti percurram breuiter ea solùm, quæ ad logicum institutum necessaria sunt. *Actio* in præsenti sumitur pro ea entitate, per quam principium effectiuum constituitur actu producens suum effectum: nam principium effectiuũ, & entitas effectus sæpè dantur in rerum naturâ, quin iste de facto ab illo producatur, vt contingit, quando ignis producens calorem in ligno, inde aliò remouetur: tũc enim perseuerat calor in ligno, & tamen ignis adhuc existẽs in rerũ naturâ nõ producit actu illũ calorẽ: ergo, quãdo illũ actu producebat, aliquid dabatur ab vtroque distinctũ, ratione cuius ignis cõstitueretur actu pro du-

ducens, & calor actu productus ab illo. Hanc ergo entitatem vocamus *actionem* in præsenti disputatione, & ideo sic describi poterit: *Est accidens per quod principium effectiuum constituitur actu producens effectum.* Satis notum est ex communi modo loquendi, quodnam dicatur principium efficiens, & propterea longiori explicatione eius abstineo.

2 Principium effectiuum potest producere suum effectum vel extra subiectum, vel in subiecto. Si illum extra subiectum producat, actio, per quam constituitur actu producens, dicitur creatio. Hac actione producuntur à Deo Angelus, anima rationalis, & materia prima; de qua actione ago 2. Phys. Si verò effectũ suũ producat in subiecto, actio, per quam illũ producit, dicitur eductio. De hac locutus est Arist. quotiescunque sermonem instituit de actione; quia vel non cognouit creationem, vel, si eam cognouit, adeò tamen confusè, vt nõ ausus sit alijs eam explicare, & propterea apud Arist. nomine agentis solum significatur principium productivum per eductionem. Hæc autem, duo habet munera, nempè & esse id, quo principium effectivum, seu agens producit effectum in subiecto, & esse id, quo subiectum recipit effectum ab agente. Ratione prioris dicitur *actio* (eductiuam intellige) & ratione posterioris *passio*. Has docent communiter authores esse formaliter distinctas, ita vt vna non subordinetur alteri vt superiori. Et deinde dicunt, constituere duo prædicamenta diuersa, quia ad distinctionem prædicamentorũ non est necessaria distinctio realis entitatum, sed sufficit distinctio formalitatum, quæ neque inter se subordinentur tanquàm genera, & species; neque sub alio tertio genere collocentur.

3 Ego verò censeo, actionem eductiuam, & passionem non distingui formaliter ratione ratiocinata (vt probo ex Arist. lib. 3. Phys.) & propterea, si in abstracto sumantur, non constituere duo prædicamenta præcisè vt *actionem*, & *passionem*; sed ratione concretorum, quæ constituunt, *agens*, videlicèt, & *patiens*. Nec parum mihi fauet Arist. in locis, in quibus meminit prædicamentorum: quia, licèt alia prædicamenta recensuerit nonnunquàm sub nominibus concretis, & nonnunquàm sub abstractis; nunquàm tamẽ hæc duo significauit nominibus abstractis; sed semper concretis *Agere*, videlicèt & *Pati*, sub quibus nominibus sufficienter distinguuntur ad diuersa prædicamenta constituenda: nam siue entitates agentis, & patientis sint realiter distinctæ, siue idem realiter, semper *Agere*, seu *Agens* dicit virtutem actiuam in rectò connotando passiuam (si agat per eductionem) *Pati* verò, seu *Patiens* dicit virtutem receptiuam in rectò connotando actiuam: quod quidem sufficit, vt duo prædicamenta constituant saltem formaliter distincta.

4 Sic ergo disponenda sunt hæc duo

duo prædicamēta. *Agere*, seu *Agens* vt sic est supremū genus vnius coalescens ex virtute actiua tanquam ex subiecto, & ex actione tanquam forma. Hoc autem diuiditur in agens, quod agit per creationem, & in agens, quod agit per eductionē. Eductio verò, cum sit productio effectus in subiecto, est etiam passio non solùm realiter; sed etiam formaliter, vt probo loco citato: duplicem tamen effectum formalem, seu duplex compositum constituit; vnum cum virtute actiuâ, quod dicitur agens, seu educens; alterum cū virtute passiuâ, seu receptiuâ, quod dicitur patiens, seu passum: quia, licèt eductio, & passio non distinguātur formaliter; virtus tamen eductiua, & passiua, formaliter saltem distinguuntur, & hoc sufficit, vt cōposita ex illis, & eductione, seu passione resultantia sint formaliter diuersa: quia ad distinctionem formalem vnius cōpositi ab alio sufficit, quod in vnâ saltem parte vtrunque dissideat. Cum autem hæc duo composita non subordinentur inter se tanquàm inferius, & superius, neque alteri superiori generi subijciantur, cōstituūt duo prędicamēta diuersa.

5 Prętereà agens, quod agit per eductionem, diuiditur in id, quod agit per eductionem substantialem, illam videlicèt, quæ, licèt in se sit accidens, terminatur tamen ad substantiam; & in id, quod agit per accidentalem, hoc est, quę terminatur ad accidens. Rursus vtrunque diuiditur in id, quod agit per actionem immanentem, hoc est, quæ manet in ipso agente tanquam in subiecto: & in id, quod agit per actionē transeuntem, hoc est, quæ transit ad subiectum distinctum ab agente. Exēplum actionis substantialis immanentis sit nutritio viuētiū, quæ quidē est actio vitalis. Exemplum trāseuntis sit generatio cuiuscunque substantiæ. Deinde agens per accidentalem immanētem, aliud agit per actionē vitalē, quales sunt sensationes, intellectiones &c.; aliud per nō vitalem, quales sunt productiones potētiarū vitaliū, si ab animà distinguūtur, & aliæ similes. Cū autē actio vitalis accidentalis diuidatur in sensitiuā, & rationalē; & vtraque in cognoscitiuā, & appetitiuā, totidē modis diuiditur agens per actionē vitalē accidētalē. Prætereà actio transiens accidētalis diuiditur in augmentationem, alterationē, & lationē, hoc est, motū localē: & duæ posteriores in varias species, ac per cōsequens eodē modo diuidetur agens, quod per actionem transeuntem operatur. Ex his poteris alias deducere diuisiones. Eodē modo diuidendū est passum, ac diuisum est agens per eductionem.

SECTIO II.

De prædicamento Vbi, *& de prædicamento* Situs.

6 VBi est forma quædā, per quā res, quæ in loco esse dicūtur sibi inuicē approximantur, & ab se se distant: nā; cū duæ res possint esse simul in rerū naturà, quin sint approximatæ, debet dari illis aliqua for-

forma distincta, per quam actu approximentur; &, cùm possint esse simul, quin ab se inuicem distent, concedenda est etiam in illis aliqua, per quam actu distent. Hæc vocatur *Vbi*, seu, *Præsentia*, cuius naturam explico in 4. lib. Phys. Diuiditur in circunscriptivum, & definitivum. *Vbi* circūscriptivum est illud, per quod res ita in loco determinato constituitur, vt tota sit in toto, & singulæ eius partes singulis loci partibus respōdeant. Tale est *Vbi* quantitatis, & rerum corporearum diuisibilium. *Vbi* definitivum est illud, quo res ita est in loco, seu spatio diuisibili, vt tota sit in toto spatio, & tota in singulis partibus, & pūctis eiusdem spatij. Tale est *vbi* Christi Domini in Eucharistiā. Rursus hoc diuiditur in spirituale, quod est *vbi* Angelorum, animæ rationalis &c.; & in corporeū, quod est *vbi* Christi Domini in Eucharistia.

7 *Situs* est dispositio partium in ordine ad locum; vt, sessio, statio, genuflexio. Itaque duo considerari possunt in re corporeâ, ac diuisibili, & quod sit in loco, & quod partes eius tali modo disponantur secundùm locum, vt dicatur sedere, iacere &c. Primum pertinet ad *vbi*; secundùm ad *situm*. Est tamen difficultas, an *situs* distinguatur realiter ab *vbi*? Dicendum est, non distingui: quia per *vbi*, seu præsentiam constituūtur partes corporis in loco taliter, vt singulæ sint in singulis partibus ipsius loci: atquì, eo ipso quòd in singulis partibus spatij constituūtur per singulas partes præsentiæ, debent esse hoc, aut illo modo distantes inter se, etiamsi nulla alia entitas addatur: si autē hoc, aut illo modo sunt distantes inter se per partes præsentiæ, nihil aliud necessarium erit, vt situm habere dicantur: quandoquidem, eo ipso quòd hoc, aut illo modo distēt inter se, dicitur corpus sedere, iacere &c.: ergo per eandem entitatē realem, per quam partes corporis constituuntur in loco, situantur in illo. Habent tamen aliquam distinctionem rationis: quia præsentia vt talis solùm dicit constituere partes extra partes in loco distantes, seu approximatas alijs corporibus: vt *situs* vero dicit, quod partes ita sint in loco, vt corpus dicatur sedere, iacere &c.: quod sufficit, vt coordinationem prædicatorum aliqualiter diuersam constituamus, ac per consequens duo distinguamus prædicamenta.

8 Dices: dum mouetur corpus, acquirit diuersas præsentias, & sæpè conseruat eundem *situm*, vt, cùm quis sedens fertur in lecticâ: ergo distinguuntur realiter *præsentia*, & *situs*. Respòdeò, corpus physicè loquendo acquirere novum sitū, quotiescūque nouas acquirit præsentias: quia eo ipso quòd nouas acquirit præsentias, acquirit partes præsentiæ, per quas partes ei⁹ hoc, aut illo modo constituātur in loco, ac per cōsequens acquirit novū *situ* numero distinctū à præcedenti. Ceterū, cū iste nō disponat partes diuerso modo, ac præcedens, cēsetur

tur idẽ in cõmuni hominũ existimatione, & ideò est moraliter idẽ, licet physicè sit numero diuersus. Instabis: cur ergo *vbi* denuò adueniens non dicitur idem moraliter cum præcedenti, cum non sit plus quàm numero diuersum ab illo? Respõdeò, ideò esse, quia, cũ propriũ sit *vbi*, aut præsentiæ esse id, quo corpora inter se, vel à puncto aliquo fixo distancia cõstituuntur; & per novum *vbi*, nouam distantiam acquirat maiorem, aut minorem, quàm anteà, ideò dicitur absolutè acquirere novum vbi. *Situi* verò solũ attribuitur modus disponendi partes in loco; & ideo, licet physicè mutetur, censetur idem, quandiu partes novum dispositionis modum non admittunt. *Situs* diuidi solet in rectum, & inflexum. Rursus inflexus in plures species, in sessionem videlicèt, cubationem, genuflexionem &c.

SECTIO III.

De prædicamentis, Quando, & Habere.

9 NOn solũ dicũtur res esse in loco; sed etiã in tẽpore; & propterea sicut ad speciale prædicamẽtũ pertinet res in loco cõstituere, sic etiã est aliud distinguẽdũ, cuius sit res ipsas in tempore collocare. Hoc vocatur *Quando*, & est id, per quod res tempori respõdent. Talis est duratio cuiuscumque rei; per hanc enim dicuntur res tẽpori respondere, seu in illo existere. An verò hæc sit modus additus rei duranti, vel solũ coalescat ex simultaneã coexistẽtiã temporis, & rei, quæ in illo existere dicitur, discutiẽdũ est in 4. Phys., vbi efficaciter probabo durationem motus successiui nihil aliud esse præter partes eius sibi immediatè succedẽtes; durationẽ verò rerũ permanẽtiũ nihil aliud addere supra earum entitates præter coexistẽtiã tẽporis extrinseci. *Quãdo* ergo sic sumptũ diuiditur in quãdo, seu durationẽ rerũ successiuarũ; & in durationẽ rerũ permanẽtium. Duratio rerũ successiuarũ, quæ dicitur tẽpus, diuiditur in præsens, præteritũ, & futurũ. Duratio rerũ permanẽtiũ in æternitatẽ, æuum, & tẽporaneã durationẽ. Æternitatẽ dicomò increatã Dei, ratione cuius dicitur æternus, quia hæc ad altiorem aliã classem spectat: sed durationem, quam haberet creatura ab æterno creata, & in æternum permansura (octauo enim Phys. lib. dico, id fieri posse à Deo) Æuum dicitur duratio rerum, quæ incepẽrunt in tempore, neque vllo tempore deficient: vt, duratio Angelorũ, & animæ rationalis. Duratio temporanea dicitur duratio rerũ, quæ incipiũt in tẽpore, & in tẽpore deficiũt; vt, duratio hominis, equi &c.

10 *Habere*, seu *habitus* est vltimum prædicamentum, ratione cuius quis denominatur vestitus, armatus &c. Nonnulli multum laborant in probando, ex vestium applicatione resultare modum quendam in homine intrinsecum, ratione cuius intrinsecè denominatur vestitus; vt hac ratione stabiliant, nullum dari posse prædicamentum,

tũ, quod in denominatione extrinsecâ, vel in accidenti aliquo prædicabili consistat. Sed quis nõ videat, impertinentem omnino esse talem modum, vt quis vestitus, aut armatus esse dicatur? Nam, eo ipso quòd vestes hominem circondent, erit vestibus indutus, etiamsi nullus in eo modus intrinsecus ex vestiũ applicatione resultet. Quis hoc ignoret? Dicamus ergo, *habitum* nihil aliud esse, quàm denominationem extrinsecam homini prouenientem ex vestibus taliter applicatis; quæ, cũ sit denominatio diuersa ab alijs, quæ prædicamentis reliquis tribuũtur, constituit diuersum prædicamẽtũ. Habitus ergo diuiditur in arma, & uestes. Arma in varia armorum genera. Vestes in varia genera vestimentorum tàm bestiarum, quã hominum; tàm cuiusvis partis corporis, quàm totius. Huc possunt reuocari alij modi habendi, vt habere socium, amicum &c.

De Post prædicamentis.

11 IN calce huius libri nonnulla explicat Arist. quæ lucẽ aliquã afferre possunt ijs, quæ pro singulis prædicamentis dixerat in superioribus.

De Oppositis.

PRimò agit de oppositis. Oppositio est repugnãtia aliquorũ inter se circa idẽ subiectũ. Hanc in quatuor mẽbra diuisit Arist. ; in relatiuã videlicèt, cõtrariã, priuatiuã, & cõtradictoriã. Relatiua versatur inter ea, quæ mutuam inter se relationẽ habent, vt, pater, & filius. Eadẽ oppositio versatur inter duo similia; quia, licèt denominentur ab eadem relatione, nihilominus repugnat, quod talis relatio prout denominans hoc, illud etiã denominet, quia prout hoc denominans dicit hoc in recto, & illud in obliquo; è contrà verò, prout denominans illud. Priuatiua est quæ versatur inter habitũ, & priuationẽ; vt, visus, & cæcitas. Cõtradictoria est affirmatio, & negatio eiusdẽ de eodem; quæ duo inuoluit, nẽpe, & duas propositiones, quarum vna affirmet, & altera neget; & obiecta harum propositionũ, quæ sunt esse, & nõ esse.

12 Inter oppositionẽ priuatiuã & contradictoriã hoc est discrimẽ, quod priuatiua dicit repugnãtiã inter habitum, & eius carentiam in subiecto determinato, quod sit capax talis habitus. Vnde, licèt ita cũ eo subiecto cõparentur, vt neq; possint esse simul in illo, neque simul in eo deficere; possunt tamẽ simul deficere in alio subiecto extraneo: licèt enim homo neque possit esse simul videns, & cæcus, neque possit non esse aut videns in potentia, aut cæcus; lapis tamen neque est vidẽs, neq; cæcus. Contradictoria verò oppositio dicit repugnãtiam dorũ extremorum absolutè circa quodlibet subiectũ, ita vt neq; in vllo possint simul existere, aut simul de aliquo verificari; neq; possit dari aliquod, cui nõ conueniat vnũ ex illis. Propterea dicũtur nõ posse esse simul veræ, aut simul falsæ propositiones cõtradicẽtes; sed necessariò debere esse vnã verã, & alteram fal-

falsam. De oppositione contraria egi iam disp. 16. sect. 5. num. 54. & disp. 18. sect. 3. solùm addēdum est in præsenti hanc diuidi ab Arist. in mediatam, & immediatam. Mediatè dicuntur contrariari illa, quorū neutrum necesse est inesse subiecto proprio, hoc est, petenti illam recipere ex naturâ rei; vt, album, & nigrum: neque enim necesse est, corpus aliquod esse album, aut nigrū, vt constat. Immediatè dicuntur cō trariari illa, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto: vt, sanitas, & ægritudo respectu animalis.

De modis prioris.

13 SEcundo agit Aristoteles de *modis prioris*, hoc est, de modis, quibus aliud alio prius esse dicitur: & recenset quatuor, qui suo tempore vulgares erant; quibus postea subijcit quintum quasi à se inuentum. Primò igitur vnum dicitur priùs *tempore*, quam aliud, quādo duratione præcessit siue omnino, vt Adamus Dauidem; siue quoad aliquam partem, vt Plato Aristotelem. Hunc modum prioritatis dicit Aristotel. esse omnium præstantissimum, vel quia notissimus est; vel quia cæteri prioritatis modi per ordinem ad istum explicantur. Secundò, vnū dicitur priùs alio *existendi consequentia*; tunc videlicèt, quando vnum infertur ex alio; illud tamen non infert: in quo casu illud, quod infertur ex alio ita, vt illud non inferat, dicitur prius existendi consequentia. Hac ratione omnia prædicata superiora sunt priora suis inferioribus. Superius enim infertur ex inferiori; non vero è contra: vt, *est homo, ergo est animal*; non verò, *est animal, ergo est homo*. Tertiò dicitur vnum priùs alio *secundum ordinem*: vt, præmissæ sunt ordine priores, quàm conclusio. Quartò illud dicitur priùs, quod *dignius est, & præstantius* vel naturâ suâ; vt, homo cum leone comparatus; vel æstimatione nostrâ; vt, quando nobis amicissimos cæteris anteponimus.

14 Vltimus prioritatis modus est *secundùm naturam*, secundùm quem id priùs esse dicitur, ait Arist. quod, licèt cum alio existendi consequentiâ reciprocetur, eius tamen causa est. Itaque ad hoc, vt vnum sit priùs alio secundùm naturam, non est necessarium, quòd mutuam cum illo consequentiam habeat quoad existentiam; ignis enim in consensu omnium est priùs secū dùm naturam calore ab eo in ligno producto, & nihilominùs non valet mutuo, *existit hic calor, ergo existit hic ignis: existit hic ignis, ergo iste calor*; cum hic ignis possit esse sine isto calore. Nihilominùs ad prioritatem secundùm naturam inter aliqua duo non obest, quòd mutuam consequentiam habeant quoad existentiam, dummodò vnum sit causa alterius. Exemplum adducit Arist. satis idoneum: nam ex suppositione, quòd detur oratio affirmans, rem aliquam esse, si fuerit vera, erit eius obiectum in rerum naturâ; &, si fuerit obiectum in rerum natura, erit vera: & nihilominùs existen-

tia obiecti dicitur prius secundū naturam, quam veritas propositionis, quia est causa talis veritatis. Hæc prioritas nō solū datur in omnibus causis respectu suorum effectuum; sed etiam in illis omnibus, quæ ex parte causæ requiruntur ad effectus productionem. De ea ago 2. lib. Phys. vbi omnia, quæ ad eam pertinēt strictо examine discutiam.

De modis simul.

15 TErtiò agit Aristoteles de *modis simul*, & tres tantū assignat, nimirū esse simul *tempore*; simul *naturâ*; & simul *diuisione generis*. *Simul tempore* ait Arist. esse ea, quæ simul esse incipiunt; quibus addere possumus ea, quæ in eodem tempore concurrunt, siue simul esse inceperint, siue non. *Simul naturâ* dicuntur, quæ existendi consequentiâ reciprocantur, ita vt alterum non sit alterius causa; vt, de mutuis relatiuis vt talibus dictum est disp. præced. *Simul diuisione generis* esse dicuntur duæ species, quæ idem genus immediatè diuidant; vt, homo, & brutum respectu animalis. Prædicti *modi simul* ita comparantur cum *modis prioris*, vt primus modus essendi *simul*, opponatur primo modo *prioris*, vt constat; secundus verò, secundo, & quinto; quia, eò ipso quòd duo sunt *simul naturâ* nec admittunt prioritatem secundùm *existendi consequentiam*; nec prioritatem secundùm *naturam*, vt ex eorum definitionibus facilè constabit. Tertius modus *simul* opponitur tertio *prioris*, nempè *secundùm ordinem*, nam duæ species immediatæ generi nullum seruant ordinem in participando genere. Quarto modo *prioris* potest assignari alius modus *simul* illi oppositus: quia æqua dignitas potest esse in duobus vel naturâ sui, vel saltem in æstimatione nostrâ, & affectu.

De motu.

16 QVartò agit Arist. de motu, in varias species illum diuidit, ac earum cum quiete oppositionem explicat: quæ omnia propriam sedem habent apud 3. & 5. lib. Phys. vbi hæc omnia disquiro. Hic est difficultas, cur motus non ponatur directè in aliquo prædicamento? Respondent communiter, ideò esse, quia est entitas incōpleta, cum sit via ad terminum. Sed hæc ratio, si alicuius est momenti, probat quidem, actionem, & passionem esse entitates incompletas, cū illa sit via agentis, & hæc passi in terminum; ac per consequens sicut motum à prædicamento relegas, deberes etiam excludere actionē, & passionem. Ratio ergo, cur motus non constituitur in prædicamento, est, quia motus essentialiter includit actionem, & passionem, & præterea in obliquo dicit terminum *à quo* mobile per ipsum motum transit ad terminum *ad quem*. Prout includit actionem, & passionem pertinet ad *agere*, & *pati*: prout dicit terminum *à quo* transit mobile, non addit substantiæ nouam perfectionem, aut novum modum essendi; & ideò non potest novum prædicamentum constituere: quia,

cùm

cùm prædicamenta sint membra diuidentia entis, non potest novum prædicamentum constituere, nisi quod est novum ens, vel novum modum essendi communicat substantiæ. Quod vero motus, prout dicit terminum *à quo*, non addat novam perfectionem, est certum: quia mobile eatenùs perficitur per motum, quatenùs medio illo acquirit, quòd anteà non habebat: atqui terminus *à quo* non acquiritur; sed potiùs amittitur per motum: ergo non dicit nouam perfectionem præcisè, prout dicit terminum *à quo*.

17 Quintò denique Aristotel. septem significationes verbi *habere*, seu *habitus* distinguit. Prima est *habere dispositionem*, seu *affectionem* qualitatis: vt, habere scientiam, calorem, aut lucem. Secunda *habere tantam magnitudinem*: vt, vlnam, aut cubitum. Tertia *habere aliquid circumpositum*: vt, vestes, arma &c. Quarta *habere partem constituentem* siue integralem, vt, manum, aut pedem; siue essentialem, vt corpus, & animam. Quinta *habere aliquid contentum*: vt, vas aquam; arca pecuniam. Sexta *habere possessionem bonorum*, seu, bona possidere: vt, vineam, domum. Septima denique *habere amicum*. Ex his septem modis habendi solus tertius constituit propriè vltimum prædicamentum; sed ad illud reduci possunt quintus, sextus, & septimus. Reliqui verò ad diuersa pertinent prædicamenta. Primus enim pertinet ad prædicamentum qualitatis in concreto sumptum: *quale* enim, &, *calidum* est idem, ac, *habens qualitatem*, & *calorem*. Secundus pertinet ad prædicamentum quãtitatis. Quartus denique ad prædicamentum illius rei, quæ coalescit ex partibus, quas habere dicitur.

De modis per se.

18 Licèt Arist. nihil in præsenti dixerit de modis *per se*; placuit tamen hic illos subiungere: quia eorum cognitio valdè necessaria est tyronibus; & forsan non occurret alibi opportuna occasio illos explicandi. Arist. ergo lib. 1. Post. cap. 4. modos *per se* quatuor assignat. Primus dicitur *per se prædicandi*, quando de aliquo subiecto conceptus aliquis essentialis prædicatur: vt, *animal*, *rationale*, *viuens de homine*; & propterea prædicata essentialia rei dicuntur illi conuenire *per se primo modo*. Secundus modus *per se* dicitur, *per se inhærendi*; quandò, vidèlicèt, in definitione essentiali prædicati ponitur subiectum, de quò prædicatur. Pro cuius explicatione noto primò, concreta accidentalia, quæ quidem essentialiter coalescunt ex subiecto, & forma accidentali, rectè definiri per subiectū, quod determinatè petit ipsa forma accidentalis. Cuius ratio est facilis: quia definitio data per partes essentiales est bona: atquì subiectum, quod determinatè exigit forma accidentalis, est pars essentialis cõcreti ex tali forma resultantis: ergo rectè per illud definitur ipsum concretum.

19 Noto secundò, duplex esse genus formarum accidentalium:

Hh 2 vnum,

vnum, earum, quæ ita determinatè petunt inhærere in aliqua determinata specie, vt ex naturâ rei non possint in altera inhærere; vt, risibilitas, & risus, quæ ex naturâ rei non possunt in alio esse subiecto, nisi in homine. Aliud est earum, quæ ex natura sua non magis petunt inhærere in hac specie, quàm in illâ; vt, albedo, quæ non magis petit inhærere in homine, quam in lapide, aut pariete &c. Est autem hoc discrimen inter concreta resultantia ex istis formis, quod concretum resultans ex formâ petente inhærere in specie determinatâ, potest essentialiter definiri exprimendo tale subiectum in definitione; quia, cùm per definitionem explicetur id, quod res petit habere ex naturâ suâ; & tale concretum ex naturâ suâ petat coalescere ex illo determinato subiecto, per eius expressionem explicatur rectè naturâ illius. Exemplum huius sit *risibile*, quod rectè definitur, *homo aptus ridere*; quia ex naturâ suâ petit illud concretũ ex hoc determinato subiecto resultare. At verò concretum resultans ex formâ non petente inhærere in hac determinatâ specie, etiamsi de facto ex eâ specie coalescat, non definietur essentialiter per illam, quia per accidens omnino est tali concreto hoc, aut illud subiectum includere; vt, album, etsi de facto resultet ex albedine, & pariete, non definietur essentialiter hoc modo, *est paries disgregativus visus*: quia per accidens omnino est albo vt tali, coalescere ex pariete.

20 Ea igitur accidentia, in quorum essentiali definitione ponitur subiectum, de quo prædicantur, dicuntur conuenire tali subiecto *per se secundo modo*, & vocatur modus *per se inhærendi*; quia formæ constitutiuæ eorum ex naturâ suâ petunt in eo subiecto inhærere. Hac ratione dicuntur conuenire per se cuilibet speciei omnes eius proprietates, & passiones; vt est risibile respectu hominis; hinnibile respectu equi &c. Prætereà accidentia, quæ illis solis conueniunt, & omni earum indiuiduo, licèt non semper; vt, risus actualis respectu hominis. Imò & quæ illis solis conueniunt, etsi non omni earum indiuiduo, neque semper; vt, esse grammaticum respectu hominis; hæc enim ita determinatè petunt ex naturâ suâ inhærere in tali specie, vt in nullo altero esse queant. Est tamẽ aduertendũ primò, quod prædicta accidẽtia nõ dicũtur per se hoc secũdo modo de indiuiduis speciei, quã determinatè petũt; quia risibili, ridẽti, &c. per accidẽs omnino est ex hoc, aut illo singulari homine coalescere: & ideò nõ possũt essẽtialiter per hũc, aut illud determinatè definiri. Aduerto secũdò, cõcretis, quib⁹ accidentale est coalescere ex hac, aut illâ specie determinatâ, posse esse essentiale coalescere ex aliquo genere cõmuni talib⁹ speciebus, & in tali casu ea cõcreta dicẽtur per se secũdo modo de illo genere, quia cõparãtur ad illud tãquã ad subiectũ propriũ, & determinatũ, vltra quod se extendere non possunt.

21 Ter-

21 Tertius modus dicitur *per se existendi*: ad quem spectant prædicata, in quibus inuoluitur subsistentia, seu modus perseitatis proprius subiecti, de quo prædicantur: vt, *subsistens*, *existens per se*, *&c.* quæ de substantiâ prædicantur. Hic autem modus *per se*, soli substãtiæ accomodari potest, quia illi soli conuenit, per se, & ex naturâ suâ in se subsistere, aut in se stare: accidentibus veró, si quando per se existunt, & non in subiecto, omnino per accidens contingit talis perseitas; & ideo non dicitur per se de illis; sed omnino accidentaliter. Quartus modus dicitur *per se causandi*, quando effectus comparatur cum causâ, ex qua procedit necessariò, vel sine qua ipse non potest esse ex naturâ suâ. In his enim casibus rectè dicuntur causa, & effectus cõparari per se: quia in primo casu ex naturâ suâ competit causæ effectum producere; & in secundò ex naturâ suâ competit effectui procedere à tali causa, & ideo ex positione causæ rectè deducitur effectus; & ex positione effectus rectè deducitur talis causa. Hinc ortum est quod *per se quarto modo* dicantur conducere ad effectum quæcunq; vel ratione effectus, vel ratione causæ necessariæ requiruntur ex parte huius ad illius productionem. Post prædicamenta subiungit Aristoteles libros de Interpretatione, seu Perihermenias, vbi agit de his, quæ ad primã, & secundam intellectus operationem spectant, vt sunt oratio, definitio, diuisio, & propositio. Plura ex his dedimus in Institut. Dialect. alia veró, quia Logicorum captum exuperant ad lib. 3. de Anima reiecimus, vbi propriam sedem obtinent.

TRACTATVS QVINTVS DE DISTINCTIONE SYLLOGISMORVM DESVMPTA EX PARTE MATERIÆ.

1 EX duplici capite sumitur essentialis, ac specifica distinctio syllogismorum: ex formâ videlicèt, & ex materiâ. Forma vt diximus lib. 5. Instit. Dialect. coalescit ex dispositione medij cum maiori, & mi-

& minori extremitate secundùm debitam subiectionem, & prædicationẽ in præmissis vniuersalibus, aut particularibus; affirmatiuis, aut negatiuis. De hac egit Arist. in lib. de Priori resolut. vbi iuxta triplicem formam, & figurã syllogisticam, triplicem syllogismorum speciẽ distinxit. Nosque ea omnia, quæ ad formã syllogisticam spectant, latè dedimus in Instit. Dialect. loco cit. & alia, quæ ad illos libros pertinebant, reiecimus ad tertium lib. de Anim.

2 Materia syllogismi sunt præmissæ, prout constant tali, vel tali habitudine prædicati cum subiecto. Cum autem hæc habitudo possit esse triplex vt diximus lib. 4. Instit. Dialect. cap. 2. *naturalis* videlicet, aut *necessaria*; *remota*, aut *impossibilis*; & *contingens*: triplicem etiam syllogismi speciẽ constituit, *Demonstrationem* videlicèt, quæ constãt materiâ naturali, & necessariâ, hoc est, propositionibus certis, & euidentibus; *Syllogismum probabilem*, qui ex materiâ contingẽti, hoc est, propositionibus incertis, & obscuris; & *Syllogismum fallacẽ*, qui ex materiâ remotâ, seu impossibili, hoc est, falsis propositionibus, vel, si veris, non tamẽ rectè dispositis secundũ formã syllogisticam, coalescit. De demonstratione egit Arist. in duobus libris de Posteriori resolut. De syllogismo probabili in octo libris Topicorũ; & de fallaci in duobus libris Elẽchorũ. Nos autẽ hæc omnia discutiemus in hoc tractatu.

DISPVTATIO XXI.

De Demonstratione, Syllogismo Topico, & Fallaci.

DEmonstratio, vt diximus in proœmio huius operis, est subiectũ præcipuũ Logicæ, & quod vocãt attributionis, & ideo explicãda est eius natura. Vt autem clarius innotescat, nõnulla addemus de syllogismo Topico, hoc est, probabili; & de Fallaci.

SECTIO I.

Datur Scientia, & Demonstratio.

1 NOnnulli fuerunt è Philosophis antiquis, qui sciẽtias de medio substulerunt; ac per cõsequens demonstrationẽ, per quam sciẽtia acquiri solet. Hi fuerũt Heraclitus, & Cratillus, moti, quia sciẽtia debet esse de vniuersali & necessarijs: sed quidquid datur in rerũ naturâ est singulare, cũ nõ detur vniuersale à parte rei; & deinde est cõtingens, quãdo quidem cõtingẽter producitur, & corrũpitur: ergo non potest dari scientia. Plato veró in Menone, licèt scientias esse cõcedebat, negabat tamẽ eas denuó vnquã acquiri (ac per consequẽs negabat etiam demonstrationem) quia putabat, omnes sciẽtias ab initio fuisse animo inditas; & ideó dũ aliquid discere videmur, id solũ præstari, quod sciẽtia in animo insidẽs excitetur, & eorum, quæ anteà nouimus, recordemur. Ad negãdũ autem denuò acquiri sciẽtiã aliquam hac ratione mouebatur Plato: quia, dũ homo scire desiderat, aut vult scire id, quod iã sciebat, vel quod non sciebat.

bat. Primũ dici nõ potest, quia nemo scire cupit ea, quæ iam cognoscit. Neque secũdũ: nam, sicut frustra aliquis quæreret hominẽ, quẽ nunquã nouit, quia, licèt illũ inueniat, agnoscere nõ poterit; ita frustra conaretur aliquis scire illud, quod nunquã nouit, quia, licet se se illi offerat, nõ poterit illud cognoscere: ergo ea solũ dicendi sumus velle scire, quæ semel iã nota obliuioni dedimus, atque adeò dũ ea reuocamus, nõ tã denuò aliquid discimus, quã antiquorum recordamur.

2 Has duas sentẽtias refellit Arist. in 1. cap lib. 1. Post. Et quòd ad primã attinet, clarè conuincitur falsitatis vel ipso argumento, quod pro se afferũt aduersarij. Nã eo argumento putant, demõstrari, non dari scientiã: ergo iam admittunt, & se scire non dari scientiã, & esse aliquam demonstrationem, qua suam sententiam ostẽdant: atque adeò, dum destruere conantur scientiam, & demonstrationem, eam tenentur adstruere. Argumẽtum verò, si secundũ se consideretur, facilem habet solutionem: fatemur enim, quidquid datur in rerum naturâ esse singulare à parte rei, ita tamẽ, vt plura ex singularibus possint per intellectũ in vnũ conceptũ communem cõuocari, ratione cuius sciẽtiam terminare possint. Præterea, licèt omnia creata cõtingentia sint quoad existentiã, non tamen quoad connexiõnẽ prædicatorũ essentialiũ, quę ita necessariò connectuntur, vt necessariũ sit, quod, si fuerit res, eam comitentur prædicata esse ipsius. Propterea eæ propnes, in quibus prædicatũ aliquod essentiale prædicatur de re, cui essentialiter cõuenit, in cõmuni omniũ existimatione censentur esse æternæ, & necessariæ veritatis: vt hæ, *homo est animal*, *equus est hinnibilis*, *&c.* quia, videlicet, sensus earum non est, quòd homo defacto sit animal verè existens, aut equus hinnibilis; sed solùm, quòd quotiescunque fuerit homo, erit animal; &, quotiescunque fuerit equus, erit hinnibilis; quod quidẽ necessarium est, vt omnibus compertum est; & ideò dari potest scientia de istis, & similibus propositionibus. Hæc circa sententiam Heracliti, & Cratilli.

3 Sententiam verò Platonis sic impugnat Arist. *Omnis doctrina, omnisque disciplina, quæ ratione perficitur, ex antecedente fit cognitione*: sed scientia, quæ de aliquà conclusione per demonstrationem acquiritur, est doctrina, & disciplina, quæ perficitur ratione: ergò fiet ex antecedenti cognitione. Maiorem probat inductione desumpta ex Mathem. Dialect. & alijs, quæ ex præsuppositis præmissis deducunt suas conclusiones. Doctrinam hic vocat Arist. quamlibet conclusionem propriã industriã, aut labore comparatam; Disciplinam verò vocat conclusionẽ à Magistro acceptã. Vis ergo huius rationis in eo cõsistit, quod, cũ intellectus talis sit naturæ, quæ discurrẽdo possit ex cognitione vnius procedere

dium essentia ipsius subiecti ad illam concludendam, ac per consequens præcedat necesse est cognitio essentiæ ipsius subiecti. Hæc dixisse sufficiat de præcognitis.

SECTIO II.

Explicatur prima definitio demonstrationis propter quid, *& ratio scientiæ aperitur.*

6 POstquam præcognita requisita ad demonstrationē *propter quid* assignauit Arist. cap. 1. lib. 1. Poster. in 2. cap. procedit ad eam definiendam, & duas tradit definitiones, quarum prima explicabitur in hac sect. & secundā in subsequenti. Prima ergo sic se habet. Demonstratio *est syllogismus scientialis*, hoc est, *syllogismus secūdùm quem, eo quod ipsum habeamus, scimus.* Ante hanc verò præmiserat scientiæ definitionem, quam modo explicabimus, vt lucem accipiat demōstrationis definitio. Sic ergo definit scientiā Arist. *scire autem arbitramur, cùm causam existimamus cognoscere, propter quam res est, & quòd illius est causa, & non contingere hoc aliter se habere.*

7 Itaque cognitio scientifica ita debet suum obiectum attingere, vt simul attingat causam propter quam est, hoc est, causam propriam ipsius obiecti: quia, licèt scientia nō rarò sumatur pro quacunq; cognitione iudicatiua; propriè tamen solùm sumitur pro perfecta cognitione obiecti; nō verò cēsetur perfecta cognitio rei, quæ illā solum secundùm se attingit, nisi propriā etiā illius causam cognoscat. Nec sufficit causam remotam cognoscere; sed necessaria est cognitio causæ proximæ, & immediatæ: quia sicut depēdētia effectus vltimò cōpletur in causā proximâ, ita perfecta illius sciētia, nisi causa proxima teneatur, haberi nō potest. Deinde req[ui]ritur, quod ita cognoscatur causa, vt hæc moueat, & determinet intellectū ad cognitionē effectus. Sic explicant cōmuniter interpretes illam particulā, *cùm causam existimamus cognoscere, propter quā res est*, hoc est, cùm causam taliter cognoscimus, vt nos determinet ad cognitionē effectus, & istū affirmemus de aliquo subiecto, quia videmus, in eo cōtineri causā talis effectus.

8 Hinc est, quod effectus, qui attingitur per cognitionē sciētificā, non solū depēdet à causa in suo esse, seu in essendo; sed etiā in cognoscendo; quia eadem causa, quæ illi dat esse, mouere debet, ac determinare intellectū ad eius cognitionē. Cæterū causa potest esse aut vera, & realis, causans realiter effectū ab illâ realiter distinctū; aut rationis, quæ, licèt sit realis quoad entitatē, per rationē tantùm nostrā cum fundamento in re, in effectum ab ipsa realiter indistinctum concurrat. Ad scientiam ergo nō requiritur, quòd causa mouens ad cognitionē effectus sit vera causa realiter in illū influēs; sed sufficit, quod sit causa illius per rationem nostrā cum fundamento in re fingen-

gētem talem causalitatem. Id probat communis authorum sententia, qui, dum immutabilitatē Dei probant ex eius infinitate; & æternitatem ex immutabilitate, putant, se id scientificè probare per veram demonstrationem *propter quid*; & tamen infinitas Dei non est causa realis immutabilitatis; neque hæc æternitatis; sed solùm per rationem nostram cum fundamento fingentem subordinationem aliquam, & dependentiam inter hæc attributa: ergo in communi omnium existimatione non requiritur ad veram scientiam alicuius enticatis, quod hæc cognoscatur per causam realiter in illam influentem; sed sufficit, quód per rationem nostram dependeat à re, quam nos cum fundamento aliquo fingimus esse causam.

9 Est tamen aduertendum, duobus modis posse determinari intellectum per causam ad cognitionem effectus. Primò, ita vt per eandem cognitionem attingatur causa, & effectus, quod quidem cōtingit, quādo causa connexa cum effectu cognoscitur, vt in se est: quia, eo ipso quód cōnexio vnius cum alio cognoscitur, vt in se est, debet cognosci eâdem cognitione illud aliud, ad quod talis cōnexio terminatur, vt dicemus in lib. de Anim.: & propterea cōnexio illa se habēs ex parte causæ dicitur determinare intellectum, & illum ducere ad cognoscendū effectum. Hæc dicitur cognitio effectus in causa, & eā habet Angelus, & quot quot causas creatas cognoscūt, vt in se sunt per species proprias. Secundó, potest intellectus determinari per causam ad cognoscendū effectum, ita vt causa cognita per vnam cognitionem determinet intellectum ad habendam aliam circa effectum, quod quidem est cognoscere effectum per discursum, quo ex cognitione causæ deuenitur in cognitionem effectus, & propterea talis cognitio dicitur cognitio effectus ex causa. Vterque iste modus cognoscendi effectum per causam sufficit ad rationem scientiæ, si illis adiungantur reliquæ conditiones. Cæterum posterior solùm, conuenit demonstrationi: nam cū, hæc sit syllogismus, debet effici per discursum.

10 Dices Aristoteles hìc solū intendit definire scientiam, quam ipse cognouit: sed non cognouit scientiam, qua Angelus cognoscit causas creatas per species proprias illarum; sed solū scientiam, quæ habetur per discursum: ergo hanc solam definiuit. Fateor, Aristotelem solum intendisse definire scientiam, quam cognouit; & admitto non cognouisse scientiam illam Angelorum per species proprias rerum: nihilominus tradidit definitionem, sub quā ea scientia comprehenditur, & ideó nos eam extendimus ad vtranque. Hæc circa primam particulam definitionis scientiæ, nempè *cognoscere causam, propter quam res est*.

11 Deinde additur, *& quod illius est causa*, vt denotetur, non satis esse cognoscere effectum per illius causam proximā; sed necessarium

rium esse, vt sciamus esse causam talis effectus, alioqui nesciemus propter quid sit talis effectus. Deniq; dicitur, *& nõ contingere hoc aliter se habere*, quibus verbis significatur, ad rationem sciẽtiæ requiri, & quod causa necessariò causet effectũ, qui per illã cognoscitur; & quod talis necessitas cognoscatur: quia, si causa non causet necessariò effectum, nullatenùs poterit, quatenus ex se est, intellectũ illam cognoscẽtẽ determinare ad ipsius effectus cognitionẽ: si enim ipsa potest esse sine effectu, & cognitio eius poterit esse sine cognitione effectus, ac per cõsequens illa non determinabit, quatenus ex se est, ad huius cognitionẽ, siquidẽ id, quod ad aliud determinat, nunquã potest esse sine illo. Deinde, si intellectus talẽ necessitatẽ non agnoscat, nõ poterit ex cognitione causæ certò deuenire in cognitionẽ effectus, ac per cõsequens neq; habere scientiã huius per illam, cũ certitudo ad rationẽ scientiæ requiratur in cõsensu omniũ. Assumptũ probo: quia causa determinat ad cognitionẽ effectus ratione necessariæ connexionis, quã cũ illo habet: ergo, si intellectus hanc cõnexionẽ nõ attingat, non attinget rationẽ determinantẽ ad cognitionẽ effectus: atqui, si rationẽ determinantẽ non attingat, non poterit determinari: ergo, &c. Minor est certa: quia vnũ obiectũ non aliter determinat ad cognitionẽ alterius, nisi mediã cognitione sui, vt omnibus cõpertũ est, atq; adeò hac deficiente, deficiet determinatio.

12 Sed dices: scientia essentialiter est vera, certa, & euidens atqui hoc non explicatur per definitionem prædictam: ergo non benè explicat naturam scientiæ. P. Toler. hìc cap. 2. quæst. 1. respondet, veritatẽ scientiæ explicari per priora verba, nempè, *cum causam cognoscimus, ob quam res est*: euidentiam vero per subsequentia verba, *& quod illius est causa*: certitudinem denique per vltima verba, *& non contingere hoc aliter se habere*. Cæterùm non videò, vnde deducat hanc significationem in prædictis verbis: quia, qui per fidẽ humanam, aut per cognitionem probabilem cognosceret, *animal rationale esse causam necessariam risibilitatis in homine*, reuera cognosceret animal rationale & esse causam risibilitatis, & esse causam necessariam illius; & nihilominus; id non cognosceret certò, & euidenter; quia fides humana, & cognitio probabilis non sunt cognitiones certæ, & euidentes: ergo, &c.

13 Existimo ergo, Aristotelem non attulisse prædictam definitionem ad explicandam viritatem, certitudinem, & euidentiam scientiæ: id enim supponebat tanquam omnino certum, & ab omnibus admissum; sed solum intendit explicare id, circa quod versari debet talis cognitio, vt scientiæ rationem obtineat, quod quidẽ nõ adeò clarũ erat apud omnes. Id colligo ex eo, quod in primo capite huius libri scientiã statuit cõtra Platonẽ, & nõnullos alios philosophos, qui

qui, cùm supponerent de ratione scientiæ esse certitudinem, & euidétiã, illam de facto esse negabãt; quia existimabãt, nullum dari obiectum, quod per scientiam attingi posset. Et postquam Arist. contra hos philosophos probauit in eo primo capite, dari scientiam, transit in secundo capite ad explicandum proprium eius obiectum, & quæ conditiones ex parte ipsius obiecti requirantur ad hoc, vt cognitio aliàs vera, certa, & euidens, scientia meritò nuncupari posſit.

14 Nonnulli recentiores docent ad rationem scientiæ non requiri, quod effectus cognoscatur per causam cognitione, quæ reuerà sit certa, & euidens; sed solùm, quæ existimetur talis. Mouentur ad id ex definitione tradita ab Arist. qui quidem non dixit, scientiam esse, *cum causam cognoscimus, ob quam res est, &c.* sed, *cum causam ob quam res est, arbitramur cognoscere*: ergo ex Arist. non est necessarium ad rationem scientiæ, quod effectum cognoscamus per causam cognitione secundùm se verà, euidente, & certà; sed solùm, quæ existimetur talis. Hæc sententia facile impugnatur ex ipso Philosopho, qui post traditam prædictã definitionẽ addit, quod, licèt & nõ sciẽtes, & sciẽtes arbitrẽtur, se habere talem cognitionem, hoc tamen esse discrimen, quod scientes eã habent; secus non scientes: Et inde colligit, impossibile esse, quod id, cuius est scientia, aliter se habeat, quam repræsentatum est per ipsam scientiam, quia, videlicèt, si aliter se haberet, cognitio, quæ circa illud versaretur, neque reuerà esset verà, neque certa, aut euidens, ac per consequens neque reuerà esset scientia. Et sanè, si sententia recentiorum esset verà, nullatenùs distingueretur error à sciẽtia: nam, qui errat circa aliquod obiectum, putat, se certum esse de tali obiecto (si enim dubius esset, non erraret, cùm nihil certò circa illud affirmaret) & nihilominùs dicitur errare, quia obiectum reuerà non est in se eo modo, quo ab illo cognoscitur: ergo ad rationem scientiæ aliquid aliud requiritur præter cognitionem existimatam veram, certam, &c. atqui hoc nihil aliud esse potest, nisi quod reuerà in se sit vera, certa, &c. ergo hoc debet habere.

15 Alij putant ad rationem scientiæ non sufficere, quod effectus certò, & euidenter cognoscatur per causam, sed esse necessariam cognitionem reflexam, qua cognoscatur, cognitionem effectus deduci euidenter ex cognitione causæ. Id probant ex eisdem verbis Arist. requirentis ad rationem scientiæ non solum, quod cognoscamus causam, ob quam res est; sed etiam, quod existimemus nos illam cognoscere: ergo sentit, esse necessariam eam cognitionem reflexam. Non placent isti authores: quia Arist. in prædicto loco nullatenùs requirit cognitionem reflexam actualem, & formalem; sed solùm virtualem, hoc est, quòd ita

certò, ac clarè cognoscamus effectum per causam, vt, si reflectamus supra talem cognitionē, facile animaduertamus, esse certam, & euidentem.

16 Id colligo ex eo, quod Arist. paulò post traditam definitionem scientiæ addit, demonstrationem esse syllogismum scientialem, & ex eo dici scientialem, quia, *eo quod ipsum habemus, scimus*; ergo apertè sentit, nos reddi sciētes per demonstrationem: atqui demonstratio nō inuoluit formaliter cognitionem aliquam reflexam; sed solùm coalescit ex cognitionibus certis, & euidentibus causæ, & effectus taliter, vt cognitio huius deducatur euidenter ex cognitione illius, vt constat ex dictis in Instit. Dialect. lib. 5. cap. 1. n. 5. & 6. circa naturam syllogismi vt sic, á quo in eo solùm distinguitur demonstratio, quod hæc versatur certò & euidenter circa materiam necessariam; ille verò præscindit à materiâ necessariâ, vel cōtingenti, & á certitudine, vel probabilitate: ergo ex mente Arist. non inuoluitur formaliter in ratione scientiæ cognitio aliqua reflexa; sed solùm cognitiones directæ, quibus certò & euidenter cognoscitur effectus ex cognitione causę.

17 Ex his rectè explicata manet ratio formalis scientiæ, quæ consistit in cognitione verâ, certâ, & euidenti effectus per causam necessariam ipsius, quæ vt talis euidēter, & certò cognita determinat ad prędictam cognitionē effectus. Hinc facilius est iam intellectu definitio demonstrationis suprà adducta ex Arist. nempè *syllogismus scientialis*. In hac ergo, *syllogismus* ponitur loco generis, in quo conuenit cum alijs speciebus syllogismi, cum probabili videlicet, Theologico, &c. *Sciētialis* dicitur, quia vt explicuit Arist. eo reddimur scientes, constat enim præmissis, & conclusione certis, & euidentibus; ex quibus illæ præmissæ videlicet, attingunt causam, quæ affirmata esse idem cum vno subiecto, determinat intellectum ad effectum, quem necessariò producit talis causa, affirmandum de eodē subiecto in cōclusione. Proptereà hæc dicitur esse cognitio effectus per causam necessariam talis effectus; ac per consequens dicitur esse scientia effectus, quia iuxta Aristotelem supra adductum scientia nihil aliud est, quam cognitio effectus per suam causam necessariam.

18 Hinc fit, nos reddi scientes per demonstrationem *formaliter*, & *efficienter*. *Formaliter*; quia conclusio, quæ attingit effectū ex præcedenti cognitione causæ necessariæ illius, est scientia actualis formaliter; & cùm informet nostrum intellectum, illum reddat formaliter scientem necesse est. *Efficienter* verò, quia præmissæ attingentes causam necessariam ipsius effectus, mouent, & determinant intellectum ad conclusionem, & ideò se habent vt causa efficiens ipsius cōclusionis, quæ est scientia formalis. Porrò scientia formalis diuidi solet in actualem, & habitualē. Actua-

lis

sui informationem ad eliciendam conclusionem. De modo, quo concurrunt, ago in libris de Anim. Hinc est, quod in demonstratione duo genera causarum inueniuntur: vnum se habens ex parte obiectorum taliter, vt vnum sit causa alterius; alterum se habens ex parte cognitionum, ex quibus præmissæ concurrunt ad efficiendam conclusionem.

21 Noto quarto, Aristotelem in præsenti definitione non agere de causalitate, quam exercent præmissæ formales circa conclusionem formalem; sed de causalitate, quam ex parte rerum exercent obiectum præmissarum circa obiectum conclusionis. Id colligitur ex verbis ipsius definitionis, & ex contextu; quia, cùm hic definiat Arist. demonstrationem *propter quid* prout distinctam à demonstratione *quia*, debet loqui de causalitate pertinente ad illam, prout ab hac distinctam: sed causalitas, quæ datur inter præmissas formales, & conclusionem est communis demonstrationi *quia*, & *propter quid*; secus ea, quæ datur inter obiecta præmissarum, & conclusionis: ergo de hac loquitur Arist. & non de illa. Minor est certa: quia in quocunque syllogismo siue probabili, siue euidenti; siue à priori, siue à posteriori determinant præmissæ ad assensum conclusionis, vt constat ex dictis lib. 5 Instit. Dialect. cap. 12 & ab omnibus receptum est. Deinde sola demonstratio *propter quid* requirit ex parte obiecti causam, & effectum taliter, vt illa necessariò influat in illum: ergo, &c. Secundò: quia in præsenti definitione loquitur Arist. de causis, quæ sunt notiores suo effectu: atqui in syllogismo id, quod dicitur notius, aut ignotius, sunt conceptus obiectiui, non formales, quia illi sunt, qui noscuntur; non hi, vt omnibus compertum est: ergo de causâ, & effectu, quæ se habent ex parte obiecti loquitur Arist. in præsenti definitione. His positis,

Debet esse demonstratio ex veris.

22 Dico, definitionem esse bonam, & nihil in ea redundare, aut deficere. Quod nihil redundet facilè constabit, si singula perpendamus. In primis ergo demonstratio dicitur esse *ex veris*, hoc est, debet habere præmissas, quarum obiecta re ipsâ dentur eo modo, quo attinguntur per cognitiones; alioqui conclusio non erit verà ex vi demonstrationis, ac per consequens neque scientia; quia de ratione scientiæ est, quod sit cognitio vera effectus per causam, non quæ solùm existimetur; sed quæ re ipsâ sit talis, vt constat ex n. 14 Si autem in præmissis non detur causa, quæ re ipsâ sit causa effectus in conclusione, non dabitur cognitio vera effectus per veram causam, ac per consequens neque scientia.

23 Dices: ex antecedẽti falso potest sequi consequens verum: ergo quamuis in præmissis non daretur vera causa effectus cogniti in conclusione, posset esse hæc vera: ergo posset

posset esse scientia. Distinguo consequens: posset esse conclusio vera ex vi antecedentis; nego: aliunde, concedo consequentiam. Itaque etsi ex antecedenti falso consequens verum inferri posit; non tamen erit verum ex vi antecedentis, vt diximus lib. 1. Instit. Dialect. cap. 7. n. 14. & propterea illa cognitio non posset esse scientia: quia ad rationẽ scientiæ non sufficit cognitio effectus vera; sed est necessarium, quod sit per veram causam. In casu autem posito, non esset cognitio vera effectus per veram causam, cum non daretur talis causa.

Expenditur, qua ratione sit ex primis.

24 DEinde dicitur *ex primis*. Primum duo inuoluit, nempe & negationem alterius præcedentis, & ordinem ad aliud subsequens. Per hanc ergo particulam significat Arist. negationem alterius præcedentis, nam ordinem ad aliud subsequens explicuit per posteriora verba definitionis. Et quidem non incongruè id præstitit: quia *Primum* iuxta communem loquendi modum, sæpè vsurpari solet pro eo, quod non supponit aliud antecedens. Dicitur ergo demonstratio esse *ex primis*, hoc est, ex propositionibus, quarum obiecta nequeunt à priori demonstrari (intellige in eodem genere causæ, in quo alia per illa demonstrantur; si fortè alia per illa demonstrentur) talia sunt tum principia aliqua communissima; vt, *quodlibet est, vel non est*: *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, & c. tum etiam principia propria cuiuslibet scientiæ: vt in scientia de homine, *Homo est animal rationale*; &, in scientia de equo, *Equus est animal hinnibile*: nã hæ propositiones continent rationes essentiales hominis, & equi, quæ non supponunt in ipsis alia principia intrinseca, ex quibus oriantur, sicut ex ipsis oriuntur proprietates, & passiones.

25 Est tamen difficultas, an Arist. in præsenti loquatur de principijs communissimis, vel de proprijs cuiuslibet scientiæ? Albert. & Philop. docent Arist. per τὸ *ex primis*, intelligere principia communissima, quæ *dignitates*, & *proloquia* appellari solent. Probant: quia istis nititur tota vis demonstrationum, & in illa resoluitur quælibet demõstratio. Alij, inter quos est P. Toler. dicunt, loqui Arist. de principijs proprijs cuiuslibet scientiæ: quia paulò post traditam prædictam definitionem colligit ex ea, demonstrationem debere constare ex principijs proprijs. Ego verò existimo, Arist. in præsenti per τὸ *ex primis* neque principia propria, neque communissima intelligere; sed præscindere ab vtrisque: quia ea verba sunt communia tam principijs communissimis, quàm proprijs cuiuslibet scientiæ: cur ergo ea restringemus ad hæc, vel illa solùm signi-

significanda. Per subsequentia verò verba determinatur ea particula ad principia propria cuiusvis scientiæ; quia ijs solùm conuenit, esse priora, notiora, & causas proprietatum, & passionum, quæ scientificè demonstrantur de subiecto: neque enim principia illa communissima aliquam causalitatem exercēt, circa prædictas proprietates, & passiones.

26 Ad rationem primæ sententiæ admitto totam vim demonstrationum niti principijs illis communissimis; non tamen nititur illis tanquàm causis proprietatum, quæ demonstrantur de subiecto, & ideò non debent adduci in definitione demonstrationis, *propter quid* (de qua agimus in præsenti.) Dicitur autem niti illis vis demonstrationis, quia, quando quis admissâ semel vnâ propositione, negat aliam, quæ necessario infertur ex illâ, conuincitur ex illis principijs ad propositionem negatam concedendam ex suppositione, quòd alteram concesserit. Et propterea non minus conducunt ad demonstrationem *quia*, quam ad demonstrationem *propter quid*. Ad rationem secundæ sententiæ respondeo, Aristotel. non colligere ex solâ illâ particulâ *ex primis*, demonstrationem debere procedere ex principijs proprijs cuiuslibet scientiæ; sed ex tota definitione demonstrationis, vt probatum est.

27. Dices: principia propria scientiæ de homine (& idem est de proprijs aliarum scientiarum) possunt à priori demonstrari: ergo non potest definitio Aristotelis intelligi de illis. Consequentia est bona: quia, vt suprà diximus, per Tò *ex primis* intelliguntur principia, quæ non possunt à priori demonstrari per alia. Antecedens probatur: quia principium proprium scientiæ de homine est eius differentia essentialis, nempe *rationalitas*: sed de homine demonstrari potest à priori, quod sit *rationalis* per hoc, quod est esse *capacem Beatitudinis* tanquam per causam finalem illius, vt apparet in hoc syllogismo: *Quidquid est capax Beatitudinis, est rationale, sed homo est capax Beatitudinis, ergo est rationalis*: ergo proprium principium scientiæ de homine potest à priori demonstrari per aliud principium.

28 Respondeo: *rationalitatem* non probari de homine per *capacitatem Beatitudinis* in eodem genere causæ, in quo proprietates, & passiones ipsius hominis probantur per *rationalitatem*; sed in diuerso: quia *rationalitas* probatur à priori per *capacitatem Beatitudinis* in genere causæ finalis; at verò proprietates probantur per *rationalitatem* in genere causæ efficientis intrinsecæ, imo & essentialis ipsi homini. Ad hoc autem vt *rationale* dicatur primum principium in homine, sufficit, quod non possit à priori demonstrari de ipso homine in eodem genere, in quo per illud demõstrãtur proprietates, vt suprà dictũ est. Imo, licèt rationale posset à priori demõstrari de homine

determinet ad similem assensum absque positione pręmissarũ Hinc est, quod transactâ primâ notitiâ essentiæ, quæ, vt poté habita per effectus non potest diseruire ad demonstrationem *propter quid*, quia hæc debet resolui in causas, & illa resoluitur in effectus, succedit posteà alia, quæ, cùm immediatę attingat essentiam propter se ipsam, potest esse principium deseruiens ad demonstrationẽ *propter quid*. Hìc est aduertendum, non esse necessarium ad demonstrationem *propter quid*, de qua loquimur in præsenti, quod eius conclusio immediatè procedat ex propositionibus *primis*, *&* *immediatis*; sed sufficit, quod vel immediatè ex illis procedat, vel mediatè, hoc est, quod procedat ex præmissis, quæ, licèt non sint primæ, & immediatæ formaliter; deductæ tamen fuerint ex primis, & immediatis taliter, vt facile possint, ex istis probari, quod quidem est virtualiter ex illis procedere.

Reliquæ particulæ definitionis enucleantur.

33 DEniq; dicitur *notioribus*, *&* *prioribus*, *causisque conclusionis*. Debet *ex causis* procedere; quia, vt dicebamus sect. præced. demonstratio inuoluit scientiam, quæ est cognitio rei per causam; & quidẽ necessariam, quia causa non mouet ad certam, & determinatam cognitionem effectus, nisi necessariò influat in illum, vt ibidem dicebamus. Deinde, cum quælibet causa sit prior naturâ, & notior suo effectu, eo ipso quod demonstratio procedat *ex causis*, debet procedere *ex prioribus*, *&* *notioribus* respectu effectus cogniti in conclusione. Est autem necessarium, quod demonstratio procedat ex causis proximis, & immediatis, quia, vt dicebamus n. 7. non habetur perfecta scientia rei, nisi causa proxima illius attingatur. Deinde, si res, quę per demonstrationem attingitur, habeat etiam causam remotã eiusdem generis, ac proxima, debet etiam ex illâ procedere, saltem virtualiter demõstratio, quia, cum hęc debeat esse ex primis, hoc est, ex principijs, quæ demonstrari nõ possint à priori in eodem genene causæ, quo effectus per illa demonstrantur, originem ducat necesse est à remotioribus causis, quando inter has, & effectus intercedunt aliæ proximiores.

34 Hæ causæ dicuntur notiores suo effectu: quia iste cognoscitur per causam; causa vero vel immediatè propter se ipsam; vel per suã causã. Si immediatè per se ipsam, certum est, esse notiorem, quia id, quod per se ipsum cognoscitur, notius est in consensu omnium, quàm id, quod cognoscitur per aliud. Et idem dicendum est, si causa cognoscatur per suam causam; quia, cùm ad cognitionem vltimi effectus nõ solũ requiratur cognitio causæ proximæ; sed etiã eorũ omnium, quæ ad cognitionẽ talis causæ requirũtur, necessariũ erit, quòd cognitio effectus pluribus semper ad sui existentiam indigeat, quàm cognitio

suæ causæ. Id autem, quod ad sui cognitionem paucioribus indiget adminiculis, notius communiter existimatur, quam id, quod pluribus eget. Quod causa debeat esse notior suo effectu, probat Aristotel. ex illo communi proloquio. *Propter quod vnunquodque tale, & illud magis*; ex quo infert, quòd, cùm effectus cognoscatur propter causam; hæc erit magis nota, quàm effectus.

35 Cæterum est magna difficultas apud interpretes, in quo sensu sit verum prædictum proloquium: O nissis aliorum sententijs; dico cum P. Tolet. hìc, intelligendum esse, quando idem prædicatum conuenit duobus, aut multis; ita tamẽ, vt vni, vel reliquis conueniat propter aliud tanquam propter rationem formalem, ratione cuius tale prædicatum illis formaliter conuenit: &, cùm tam causa, quàm effectus ita cognoscantur per demonstrationem, vt iste cognoscatur propter illã tãquã propter rationẽ formalem illum attingendi, necessariũ est, quod illa sit notior effectu.

Breuis totius definitionis explicatio.

36 Ex dictis constat per singula verba definitionis explicari singulas formalitates demonstrationis. Nã per primã vocẽ *ex veris*, explicatur veritas præmissarũ; per secundam *ex primis* ostenditur, supponendas esse præmissas, quæ non possint à priori demonstrari per alias in eodem genere, in quo conclusio demonstratur per illas. Deinde ponitur, *& immediatis* ad significandum præmissas suppositas fore tales, quibus assentiatur intellectus propter ipsas absque vllo medio, quod à priori, aut à posteriori, aut alio quovis modo illum moueat ad ipsarum assensum. Additur *notioribus*, vt ostendatur, obiectum præmissarum ita debere cognosci propter se ipsum, vt moueat intellectum ad assensum conclusionis, & propterea notius censendum esse, quàm obiectum ipsius conclusionis.

37 Subiungitur *prioribus*, vt ostendatur, obiectum præmissarum fore tale, quod prioritatem aliquã naturæ exerceat circa entitatem obiecti conclusionis. Cæterum, quia non solùm dicitur prius natura alio id, quod est causa illius; sed etiã quidquid est conditio ad causandũ, demum additur, *causisque conclusionis*, vt denotetur, ad perfectam demonstrationem non sufficere quamlibet prioritatem naturæ inter obiectum præmissarum, & obiectum conclusionis; sed necessarium esse, quod illud aliquam causalitatẽ necessariò exerceat circa hoc vel realem, vel rationis cum fundamento in ipsis rebus confictam. Quod autẽ demõstratio debeat cõstare ex pręmissis certis, & euidẽtibus, supponit Arist. tãquã certũ, vt dicebamus suprà n. 13. & ideò hìc nõ meminit certitudinis, & euidẽtiæ. Præterea licèt nõnullæ ex prædictis particulis significatũ aliarũ cõtineant, cõfusè tamen, & ideò alias addidit Aristot. vt naturam demonstrationis omni-

omnino exprimeret vel rudi vulgo scholasticorum. Et ex his constat ad primam rationem dubitandi adductam suprà initio huius sectionis.

38 Dices: plures sunt demonstrationes *propter quid*, quæ non constant præmissis *primis*, & *immediatis*: ergo non benè definita est demonstratio propter quid per ea verba. Antecedens constat; quia sæpè contingit vltimam proprietatem alicuius subiecti demonstrari à priori, & non per essentiam; sed per aliam proprietatem proximiorem, vt contingit, quando de homine demonstratur risibilitas ex eo, quod sit admirativus, in hoc syllogismo, *Omne admirativum est risibile, omnis homo est admirativus, ergo omnis homo est risibilis*; atqui hæc demonstratio est *propter quid*, vt ex se patet; & tamen non constat *ex primis*, quia præmissæ eius possunt à priori demonstrari per alias proprietates priores, aut per ipsam essentiam hominis: neque constat *ex immediatis*, quia per effectus earum proprietatum deuenimus in ipsarum cognitionem: ergo datur demonstratio *propter quid*, quæ non constat *ex primis*, & *immediatis*.

39 Respondeo, duplici modo posse demonstrari risibilitatem de homine per hoc, quod est esse admirativum. Primo, ita vt in cognitionem potentiæ admiratiuæ deuenerimus per essentiam hominis, quæ est esse *animal rationale*. Secundo, ita vt non per essentiam hominis; sed per effectus proprios potentiæ admiratiuæ, huius notitiam obtinuerimus. Si primo modo fiat demonstratio, erit perfectè *propter quid*; quia, licèt immediatè non sit ex præmissis *primis*, & *immediatis*, remotè saltem procedit ex illis: quod quidem sufficit ad perfectam rationem demonstrationis *propter quid*, siquidem id sufficit, vt dicatur niti *primis*, & *immediatis*, & in illas vltimo resolui. Si verò demonstratio secundo modo contingat, vel cognitio potentiæ admiratiuæ ita deducta est ex cognitione effectuũ, vt tunc temporis nitatur in istâ; & sic ea demonstratio non erit *propter quid*, quia, licèt immediatè nitatur in cognitione causæ; remotè tamen nititur in cognitione effectus, & in illam vltimo resoluitur; vel ita deducta est ex cognitione effectuum; vt iam non nitatur in illâ; sed procedat ex specie intelligibili obiecti, quam prima illa notitia reliquit in intellectu; & sic erit quidem demonstratio *propter quid*, quia nititur in cognitione causæ; erit tamen imperfecta; quia nititur in cognitione causæ ex naturâ suâ supponentis aliam; ita tamen vt cognitionem huius alterius adhuc remotè non supponat, ac per consequens non procedit *ex primis*.

40 Arist. autem in præsenti, dũ definitionem explicatam tradidit, non intendebat definire quancũque demonstrationẽ *propter quid*; sed eam solũ, quæ perfectam huius rationẽ participat. Hinc ad argumẽtũ

informi, distinguo primum antecedens; plures sunt demonstrationes *propter quid* imperfectæ, quæ non sunt *ex primis*, concedo; perfectæ, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam; quia hic non est definita demonstratio *propter quid* in tota sua latitudine; sed solùm prout comprehendit ea, quæ perfectam eius rationem inuoluunt: alioqui non sibi constaret Aristoteles.

De propositionibus de omni, *&* per se, *ac* de prædicato vniuersali.

41 POst explicatam prædictam definitionem, addit Aristotel. cap. 4 huius lib. Demonstrationem debere procedere ex propositionibus de *omni*, & *per se*, & *de prædicato vniuersali*, hoc est vniuersaliter conueniente subiecto. Propositiones de *omni* vocat in præsenti eas, quarum prædicatum ita conuenit subiecto, vt conueniat etiam semper omnibus, quæ sub tali subiecto continentur, si aliqua sub illo contineantur. Talis est hæc, *nix est alba*, quia ita conuenit albedo niui, vt semper omnibus sub niue contentis cõueniat. Propositiones *per se* vocat eas, inter quarum prædicatum, & subiectum necessaria interuenit connexio. Tales sunt eæ, in quibus prædicatum est de essentia, seu proprietas subiecti; vt, *homo est animal; homo est risibilis*. Propositiones *de prædicato vniuersali* vocat eas, quarũ prædicatum ita per se conuenit subiecto, vt cum illo conuertatur. Tales sunt eæ, in quibus definitio affirmatur de definito, aut differentia constitutiua speciei de ipsa specie: vt, *homo est animal rationale; homo est rationalis*. Hinc constat omnem propositionẽ *de prædicato vniuersali* esse *per se*, & *de omni*; & omnem propositionẽ *per se* esse *de omni*; non verò è contra: quia propositio *de omni* latius patet, quam propositio *per se*; & hæc latius, quam propositio *de prædicato vniuersali*, vt constat ex suprà positis exemplis, & ideò ea comparantur inter se tanquàm inferius, & superius.

42 Hæc tria comprehendit Aristot. in definitione suprà tradita: nam, eo ipso quod demonstratio perfecta *propter quid* sit *ex primis*, *& immediatis*, debet procedere ex præmissis, in quarum vna affirmetur essentia de proprio subiecto, & in alia, prima proprietas de essentia; vt contingit in hac demonstratione, *omne animal rationale est capax disciplinæ, omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est capax disciplinæ*; atque adeo debet esse ex propositionibus de *omni*, quia prædicatum illarum ita conuenit subiecto, vt comprehendat semper omnia, quæ sub illo continentur. Deinde sunt *per se*; quia inter prædicatum, & subiectum necessaria interuenit connexio. Præterea sunt *de prædicato vniuersali*; quia conuertitur cum subiecto illo. Et inde etiam colligitur, quod demonstratio debeat esse *ex proprijs*, quia nihil aliud est magis proprium alicuius subiecti, quam quod est de essentia, aut proprietas illius. Hinc

constat, non opus fuisse, ea verba ponere in definitione demonstrationis: tum quia non magis expressè eius naturam declarant, quam verba in eâ posita; tum etiam quia tot verborum aggregatione obscura fieret definitio. Ex quo soluitur secunda ratio dubitandi adducta initio sectionis contra definitionē demonstrationis.

43 Rogas: An propositio *immediata* sit idem, ac propositio *per se nota*? Respondeò affirmatiuè: quia propositio *per se nota*, vt voces ipsæ præseferunt, est illa, quæ propter se ipsam attingitur, & non per aliquod medium: atqui hoc idem diximus esse propositionem *immediatam*: ergo propositio *immediata* est idem, ac propositio *per se nota*. Propositionem per se notam diuidit Aristotel. in varia membra, quæ lubens omitto, quia sunt parui momenti.

SECTIO IIII.

Diuisio Demonstrationis in quia, *&* propter quid *explicatur.*

44 Demonstratio diuisa est ab Arist. in *quia*, & *propter quid*. Demonstratio *propter quid* dicitur illa, quæ non solùm probat passionem inesse subiecto; sed etiā ostendit *propter quid* illi cōueniat, quod quidem tunc fit, quando in præmissis adducitur propria causa talis passionis ita disposita cum subiecto, vt ex ea in conclusione ipsa passio de ipso subiecto conuincatur. Hæc autem demonstratio erit omnino perfecta, si per præmissas adæquata causa tàm proxima, quàm remota formaliter, aut virtualiter attingatur. Si verò aliqua solùm ex caussis proximis, vel, si omnes proximæ, remotæ tamen, è quibus proximæ per se dependent, neque formaliter, neque virtualiter attingantur, non erit perfecta demonstratio, vt constat ex superiùs dictis. Formaliter dicuntur attingi omnes causæ, quando expressè cognoscuntur omnes, ita vt non solùm intellectus effectum vltimum per causas proximas; sed etiam has per remotas vsque ad primam actualiter attingat. Virtualiter dicuntur attingi causæ remotæ, quando proximæ, licèt actualiter non cognoscantur per illas, deductæ tamen fuerunt ex illis taliter, vt facilè adduci possint in rationem causarum proximarum.

45 Circa demonstrationem *quia* est maior difficultas: nam aliqui recentiores eam confundunt cum demonstratione *à posteriori*, & ideò docent esse cognitionem causæ per effectum. Sed nescio, quo fundamento ad id fuerint inducti. Nam Aristotel. dum de his loquitur, in eo dist[illegible] has demonstrationes; quod per vnam non solùm scimus rem esse; sed etiam *propter quid* est: & ideò vocat eam *propter quid*. per aliam verò solùm scimus, rem esse; & ideò vocat eam, *quod*, hoc est, per quam scimus *quod res est*. Vnde particula *quia*, per quam

authores communiter hanc demonstrationem significant, non est particula causalis; sed mera coniunctio idem significans, ac, *quod*, hoc est *quod res est*.

46 Igitur quilibet syllogismus rem aliquam certò, & euidenter attingens; ita tamen vt illam non attingit propter eius causam propriam, & necessariò influentem in illam, dicitur demonstratio *quia*, seu, *quod*, nam per talem demonstrationem solùm cognoscitur *quod res est*, vel *quod non est*; absque eo, quod *propter quid* est attingatur: & propterea ad eam pertinent omnes demonstrationes, quæ non sunt *propter quid*. Demonstratio *quia* diuiditur ab Aristotel. in eam, quæ habetur per effectum, & ideo dicitur *à posteriori*; vt, cùm rationalitas deducitur ex risibilitate: & in eam, quæ habetur per causam remotam, in cuius exemplum adducit hanc, *omne, quod respirat, est animal; sed lapis non est animal; ergo lapis non respirat*: causa enim proxima respirationis non est animal; sed habere pulmones: & ideò negatio animalis non erit causa proxima negationis respirandi; sed remota. Hinc deducunt aliqui, omnem demonstrationem, quæ habetur per causam remotam sine interpositione proximæ, esse *quia*, & non *propter quid*.

47 Sed distinctione opus est: nam causa remota vel talem habet connexionem cum effectu, vt eâ positâ ponatur necessariò effectus; vel non habet hanc connexionem. Si hoc vltimum, non poterit determinare intellectum ad effectus cognitionem; quia, sicut ipsa potest esse sine effectu, ita & cognitio eius esse poterit sine cognitione effectus, ac per consequens, cum quælibet demonstratio inuoluat cognitionem vnius ex alio, ad nullam deseruire poterit. Si dicatur primum: vel cognoscitur causa remota, ita vt etiam cognoscatur vt causa necessaria effectus, & sic pertinebit ad demonstrationem *propter quid*; nam hæc est cognitio rei per causam necessariam, & quod illius est causa necessaria, vt suprà dicebamus; vel ita cognoscitur, vt non cognoscatur vt causa; sed solum vt res, quæ semper coniungitur cum effectu præscindendo ab eo, quod sit causa, vel non; & sic non potest deseruire ad demonstrationem *propter quid*; quia ad hanc non sufficit esse causam; sed est etiam necessarium, quod vt talis cognoscatur: & propterea pertinebit ad demonstrationem *quia*, ad quam pertinent omnes, quæ non attingunt rationem demonstrationis *propter quid*.

48 Aristoteles ergo, dum demonstrationem, quæ habetur per causam remotam, reuocat ad demonstrationem *quia*, loquitur de causâ remotâ non cognitâ vt tali; sed solum vt re, cum quâ solet esse coniunctus effectus: & in hoc sensu sumit negationem animalis ad probandam negationem respirationis,

vt

vt constat ex contextu, in quo eam demonstrationem comparat cum illâ, in quâ ex negatione prædicati superioris infertur negatio inferioris; quæ quidem non infertur ex illâ, tanquam ex causâ; sed tanquam ex aliquo, quod semper coniungitur cum negatione inferioris prædicati.

49 Hic est difficultas: an diuisio demonstrationis in *quia*, & *propter quid*, sit generis in species; vel analogi in analogata? Ratio dubitandi sumitur ex Aristotel., qui initio horum librorum agens de demonstratione ita absolutè definit demonstrationem *propter quid*, ac si sub illo nomine sola hæc comprehenderetur: ergo sentit, solam demonstrationem *propter quid* esse absolutè, & propriè demonstrationem; demonstrationem verò *quia*, secundum quid solùm, & per analogiam quandam ad illam. Si autem hæc est solùm demonstratio secundum quid, & per analogiam ad aliam, diuisio demonstrationis in has duas, erit solùm analogi in analogata attributionis.

50 Nihilominùs dicendum est, prædictam diuisionem esse generis in species. Ratio est; quia demonstratio vt sic constituitur in esse talis per hoc, quod est esse syllogismum certum, & euidentem: sed hæc ratio est communis, & vniuoca demonstrationi *quia*, & *propter quid*: ergo diuisio demonstrationis in hæc membra est vniuoci in vniuocata: ergo & generis in species, quia iuxta doctrinam in superioribus traditam conceptus vniuocus, qui diuiditur in membra essentialiter dissidentia, non potest non esse genus respectu illorum. Maior est certa: quia omnis syllogismus aut est fallax, aut probabilis, aut demonstratio: hæc autem sufficienter distinguitur à fallaci, & probabili ex eo, quod sit syllogismus certus & euidens; atque adeò per hanc rationem debet constitui in esse demonstrationis. Minor probatur: nam à demonstratione *quia*, & *propter quid* præscindi potest ratio syllogismi certi, & euidentis; cum possit concipi sine illis, vt constat: deinde non transcendit earum differentias, vt facile constabit expendenti: ergo ea ratio est vniuoca respectu harum demonstrationum. Aristoteles autem in initio horum librorum absolutè definiuit demonstrationem *propter quid*; quia est perfectissima, &, eâ cognita, facile erat alterius naturam declarare.

SECTIO V.

Expediuntur aliqua de Scientiâ.

51 Demonstratio constat præmissis, & conclusione. Præmissæ dicuntur principia, & intelligentiæ; & habitus illis respondentes dicũtur intellectus: cõclusio verò appellatur sciẽtia, & proptereà scientia dicitur acquiri per demõstrationem, hoc est, per præmissas demonstrationis. Dicitur prætereà scientia discursiua, quia acquiritur per discursum. Hæc ergo diuiditur in sciẽtiã *quia*, & *propter quid*.

Scien-

Scientia *propter quid* est cognitio certa, & euidens rei deducta ex cognitione certa, & euidente causæ necessariæ vt talis, ipsius rei. Hæc dicitur scientia *à priori*, quia habetur per causam rei cognitam vt talem. Scientia *quia* est quælibet cognitio certa, & euidens deducta ex præmissis certis, & euidentibus, quæ non contineant causam rei cognitæ, vel si eam contineant, non tamen cognoscatur vt talis. Hæc aliquando habetur per effectum, & tunc dicitur scientia *à posteriori*; aliquando per signum; aliquando per aliquod extremum ita connexum cum altero extremo, vt illud non possit esse sine isto. Tales sunt conclusiones, per quas prædicatum superius deducitur ex inferiori, aut eius differentia. Hæc omnia satis probata manent ex dictis pro demonstratione *quia*, & *propter quid*. Hinc constat, latiùs patere diuisionem scientiæ in *quia*, & *propter quid*, quàm in scientiam à *priori*, & à *posteriori*: nam scientia *quia* extenditur ad omnes, quæ non sunt per causam: scientia verò à *posteriori* ad illas solum, quæ hebentur per effectus.

5 Deinde scientia diuiditur in *subalternantem*, & *subalternatam*. *Subalternata* dicitur illa, quæ cõtinetur sub alia. *Subalternans* illa, sub qua altera continetur. Cæterùm duplici modo potest vna sub altera contineri. Primo ratione principiorum, tunc videlicèt, quando vna assumit principia, quæ in altera demonstrari solent tanquàm conclusiones propriæ illius. Hac ratione Medicina subalternatur Philosophiæ, quia illa probat calida frigidis curanda esse, ex eo quod *opposita curari debent oppositis*, & *calida opponuntur frigidis*. Hæ verò præmissæ demonstrantur in Philosophia, ad quam pertinet probare, tum quòd opposita curari debent oppositis, ex eo, quod vnum oppositum destruitur per aliud: tum quòd calida opponuntur frigidis ex eo, quod mutuò se expellunt. Secundo potest vna scientia sub altera contineri ratione subiecti; tunc videlicet quando subiectum vnius sub alterius subiecto continetur, ita tamen vt supra illud addat differentiam aliquam accidentalem, ratione cuius attingatur à scientia subalternatà; nam, si differentiam solùm essentialem addat, non erunt duæ scientiæ; sed vna, ad quam pertineat non solùm naturam generis; sed etiam specierum, quæ sub illo continentur, sedulo inuestigare. Vide, quæ diximus disp. vnica proœmial. sect. 7. n. 127. & latius de his agam in lib. de Anim. Hac ratione Geometria subalternatur Philosophiæ, quia ad huius subiectum pertinet quantitas secundùm se: Geometriæ verò subiectum est quantitas, prout subest huic, vel illi figuræ, triangulo videlicèt, aut quadrangulo, &c. Præterea diuiditur scientia in practicam, & speculatiuam, de quibus nõ nulla dixi in proœmio Logicæ sect. 8. dicturus reliqua in lib. de Anim. Demum diuiditur scientia in scientias

tias omnes particulares, vt in Philosophiam, Logicam, Matematicam, &c. De quibus in suis locis.

54 Hìc est difficultas primò: An scientia debeat esse de necessarijs, & perpetuis? Pro huius decisione noto, duplex esse necessarium: vnum, simpliciter, & absolutè, quod independenter à qualibet suppositione non potest non esse, seu, aliter se habere. Talis est Deus, & cõnexio prædicatorum essentialium cuiuslibet rei. Alterum necessariũ est, ex suppositione, quod quidem, licèt absolutè loquendo sit contingens; tamen, factâ aliquâ suppositione, non potest non esse. Talis est destructio vnius contradictorij ex suppositione, quod ponatur aliud; licèt enim tã esse albedinis in subiecto, quàm non esse illius sit simpliciter, & absolutè contingens; tamen ex suppositione, quod albedo sit in aliquo subiecto, necessarium est, quod nõ sit in illo nõ esse ipsius albedinis. Deinde *necessarium ex suppositione* potest esse necessarium necessitate physica, vel metaphysica. Necessitate physica dicitur necessarium, quod non potest aliter se habere ex vi causarum naturalium; bene tamen de potentia Dei absoluta. Necessitate metaphysica est necessarium, quod adhuc de potentia Dei non potest non esse. His positis.

55 Dico, scientiam non solùm esse de necessarijs necessitate absoluta, sed etiam de necessarijs ex suppositione. Probatur: nam ratio propter quam scientia debet esse de necessarijs, est, quia debet esse talis, vt illi non possit subesse falsum: hanc assignat Arist. & communiter authores: sed, si versetur circa necessarium ex suppositione, non poterit illi subesse falsum: ergo poterit esse de necessarijs ex suppositione. Minorem probo: quia impossibile est, quòd ex suppositione, quòd Petrus existat, non sit albus, aut non albus; & quòd ignis ex suppositione, quòd applicetur passo capaci, non calefaciat: ergo cognitioni affirmanti vnam ex istis propositionibus non potest subesse falsum. Prætereà talis cognitio dicetur esse de perpetuis: quia sicut obiectũ eius est necessarium ex suppositione, ita etiam, seruatâ eâ suppositione erit perpetuũ. Est tamen aduertendum, quòd, quando, factâ suppositione, obiectum est necessarium necessitate tãtùm physicâ, semper inuoluitur in assensu talis obiecti conditio quædam implicita, nempè, quòd sic fiet, si miraculosè non impediatur.

56 Secundo est difficultas: an scientia debeat esse de vniuersalibus? Ratio dubitandi sumitur ex Arist. asserente pluribus in locis, de singularibus non dari scientiam. Hìc est distinguendum: nam vel sermo est de scientia *propter quid*, vel de scientia *quia*. Rursus scientia *propter quid* vel potest esse de proprietate per conceptum primariũ rei; vel de quolibet effectu per quãlibet causam. In primis certum est, de singularibus posse dari scientiã â posteriori: quia ex eo, quod Pe-

trus

rus v.gr. bene discurrat in quacũque materia, certò, & euidenter colligitur, pollere præstanti ingenio: &, ex eo, quod hic ignis intensum calorem producat in quouis passo applicato, certò & euidenter colligitur, habere intensissimum calorem.

57 Secundò certum est, posse de singularibus dari scientiam *propter quid* per causam aliquam illi extrinsecã: quia ex eo, quod ignis sit applicatus Petro, euidenter deduco, Petrum concipere calorem: &, ex eo, quod hæc corpora Cælestia tali motu moueantur, demonstrant Matematici, futuram Ecclipsim Solis, aut Lunæ tali die, & tali hora. Tertio certum est, posse de Deo, qui est singularis, haberi sciẽtiam *propter quid*, per quam à priori demonstrẽtur eius attributa per conceptum primarium, & essentialem ipsius: quia per Philosophiam naturalem ex eo, quod Deus sit ens á se, conuincitur esse Omnipotentem, Omniscium, &c.

58 De indiuiduis creaturarum corruptibilium, vt sunt indiuidua hominis, equi, &c. non possunt demonstrari proprietates indiuiduales à priori per conceptum primarium indiuidualem illorum; quia differentia indiuidualis vel non est principium aliquarum proprietatum, vt dicemus in lib. de Anim. vel, si est principium alicuius proprietatis, adeò difficilis est nobis cognitu pro hoc statu, vt nunquam possimus deuenire in certam cognitionem illius, ac per cõsequens, nec ex illa demonstrare à priori talem proprietatem. De hac locutus est Arist. cũ negauit de singularibus dari scientiam. Difficultas huius cognitionis oritur ex frequenti variatione morum, inclinationum, &c. in quolibet indiuiduo taliter, vt certo deprehendere non possimus, an peculiares inclinationes, quas in quolibet singulari experimur, proueniant ex propria eius natura, vel potiùs ex tali, vel tali astrorum, ac aliarum causarum externarum concursu; his enim variatis, frequenter variantur inclinationes, & affectiones indiuiduorum.

SECTIO VI.

De Syllogismo probabili, & falaci.

56 Syllogismus probabilis est, qui ex propositionibus probabilibus coalescit. Propositio probabilis est *assensus alicuius partis determinatæ, cum formidine. Assensus* dicitur, quando est iudicium affirmatiuum; erit vero *dissensus*, si sit negatiuum. Additur *alicuius partis determinatæ*, vt distinguatur à dubio, quod est actus neutri parti contradictionis determinatè assentiens, vel dissentiens; sed solum iudicans, non dari fundamentum ad vni, vel alteri assentiendum, aut dissentiendum. Actus vero probabilis determinatè assentit, vel dissentit vni ex partibus contradictionis. Denique dicitur *cum formidine*, quia non ita certò adhæret intellectus illi parti, vt putet, non posse,

posse, aliter se habere; sed simul cũ assensu probabili admittere potest iudicium reflexum, quo iudicet propositionem, cui assentit, posse esse falsam (in quo iudicio reflexo consistit formido) & propterea talis assensus, quatenus ex se est, potest admittere falsitatem. Est tamen aduertendum, quod ad hoc, vt detur assensus probabilis, non est necessarium, quod simul cum illo detur formido; sed sufficit, quòd ipse ex naturà suà posit admittere formidinem.

60 Per hanc particulam secernitur propositio probabilis à certa, & ab euidenti; quia euidens secum non patitur formidinem; neque certa admittit falsitatem, vt latè probo in lib. de Anim. Porrò hæc formido potest prouenire assensui probabili vel ex obiecto, quia, videlicèt, istud est contingens, & fallibile potens esse, & non esse: vel ex principijs, quibus nititur talis assensus, quia, videlicèt, & si obiectũ sit in se necessarium; tamen non rectè penetratur ab intellectu talis necessitas, aut connexio prædicati cum subiecto.

61 Ex præmissis probabilibus oritur conclusio etiam probabilis; quæ dicitur opinio, & generat in intellectu habitum, qui eodem nomine nuncupatur. Deindè hæc conclusio aliquando oritur ex præmissis, quibus probabiliter assentit intellectus propter ipsas, & ideò dicuntur probabiles ex apprehensióne terminorum: aliquando verò ex præmissis, quibus non assentitur intellectus propter ipsas; sed propter alias vsq; ad aliquas primas, quibus assentiatur propter ipsas. Hic disputant aliqui: an opinio simul cum scientià esse posit in eodem intellectu circa idem obiectum? Ego verò opportunius id tracto in lib. de Anim.

62 De syllogismo probabili, & opinione egit Aristotel. per octo libros Topicor., in quorum septem totus est Philosophus in inuestigandis locis, ex quibus desumi possint argumenta, & media ad probabiliter differendũ de quacunque re. In lib. verò octauo loca inuenta disponit in modo, & figura taliter, vt varios syllogismos probabiles ex eis conficiat. Propterea vocauit hos libros Topicorum, hoc est, locorum; quia *Topos* Græcè idẽ est, quod latinè *locus*, & *Topicòs*, idem, ac *ars inueniendi loca*. Tot sunt hæc loca apud Philosophum, vt difficile capi posint, propterea nõnulli ea ad decem tantum reduxerunt. Nẽpè ad locum *à causis*; *ab effectibus*; *à subiectis*; *ab adiunctis*; *à dissentaneis*, hoc est, disparatis, seu oppositis; *à comparatis*, hoc est, ab his, à quibus paritas sumi potest; *à nomine*, hoc est, ab interpretatione sermonis, seu etimologia nominis; *à definitione*; *à diuisione*; & deniq; *à testimonio*. Ex his facile quis poterit medium aliquod sumere ad probabiliter differẽdũ in quacũq; materià.

63 Syllogismus fallax dicitur sophistica quædam, & capriosa ratiocinatio ex apparentibus propositionibus conflata ad decipiẽdũ respon-

spondentem. De hoc egit Arist. in duobus libris Elenchorum sic dictis à nomine Græco *Elenchos*, quod latinè est idem, ac *redargutio* ordinata ad decipiendum. Hic syllogismus potest esse fallax vel ratione materiæ tantùm; quia, licèt sit rectè dispositus in formâ, & figurâ; prædicatum tamẽ maioris, aut minoris aut non conuenit subiecto, licèt videatur conuenire; aut, si conuenit in vno sensu; non tamen in alio. Vel est fallax ratione formæ tãtũ, quia, licèt propositiones sint veræ, tamen non sunt rectæ dispositæ in formâ syllogisticâ. Vel est fallax ratione vtriusque, hoc est, ratione materiæ, & ratione formæ. Si fuerit fallax primo modo, examinandæ sunt attentè præmissæ, & neganda, vel distinguenda illa, in qua dolus continetur. Si fuerit fallax secundo modo, concessâ maiori, & minori, neganda est consequentia, & assignandus est defectus syllogismi: quod facile fiet, si in promptu sint regulæ quas lib. 5. Inst. Dialect. c. 5. dedimus ad dignoscendam inefficaciam syllogismorum ex defectu formæ. Denique, si fuerit fallax tertio modo, respõdebis, vt malueris; vel ostendendo vitium materię, vel defectum formæ. An verò syllogismus fallax sit propriè syllogismus, an potius metaphoricè? constat ex dictis in Inst. Dialect. lib. 1. cap. 7. num. 28. & hæc de tota Aristotelis Dialecticâ. Reliqua, quæ ad lib. de Priori, & Post. resolutione pertinent, dabo in lib. de Anim.

FINIS.

INDEX RERVM, QVAE in hoc volumine continentur, in quo prior numerus paginam; posterior marginis numerum indicat.

nere

An,

Distin

 indi-

Nu-

Potes-

Re-

Repugnantia.

Res.

Scien-

Dis-

Vide

FINIS.